I. L. CARAGIALE

OPERE

VI

TEATRU

EDIŢIE ÎNGRIJITĂ
de
ŞERBAN CIOCULESCU

Cu 2 planşe afară din text

BUCUREŞTI
FUNDAŢIA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ «REGELE CAROL II»
39, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1939

I. L. CARAGIALE

OPERE

Ediţie îngrijită
de
ŞERBAN CIOCULESCU

I. L. CARAGIALE

OPERE

I — III

Ediţie îngrijită
de
PAUL ZARIFOPOL

EDITURA „CULTURA NAŢIONALĂ"
Bucureşti
1930—1932

I. L. CARAGIALE

OPERE

TEATRU

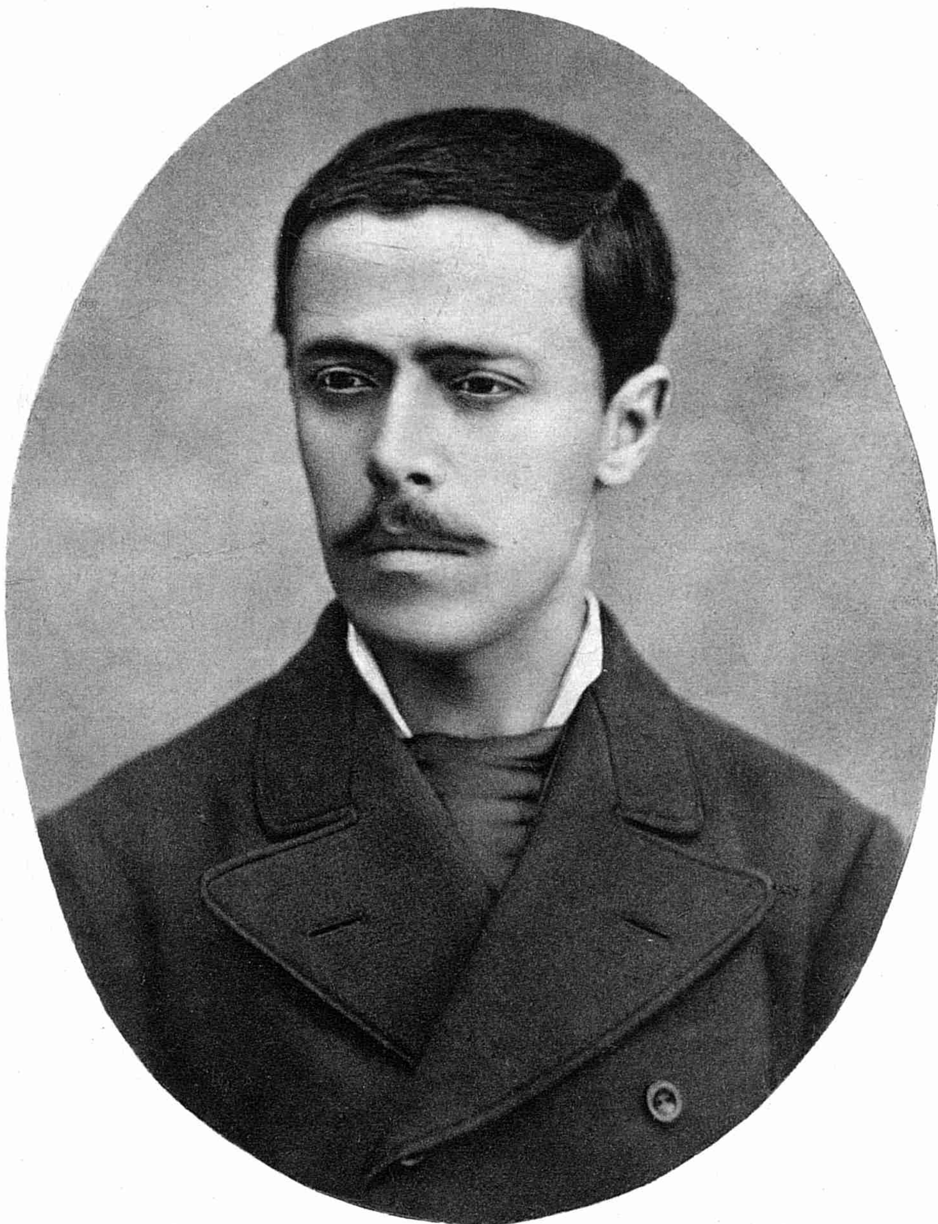
TOMUL VI

S'a tras din această carte:

treizeci şi cinci de exemplare pe hârtie Vidalon, numerotate dela 1 la 35;

patruzeci de exemplare pe hârtie velină vărgată, numerotate dela I la XL;

o sută de exemplare pe hârtie semivelină vărgată, numerotate dela XLI la CXL.

I. L. CARAGIALE

OPERE

VI

TEATRU

EDIŢIE ÎNGRIJITĂ

de

ŞERBAN CIOCULESCU

Cu planşe afară din text

BUCUREŞTI
FUNDAŢIA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ «REGELE CAROL II»
30, Bulevardul Lascar Catargi, 30
1939

I. L. CARAGIALE

OPERE

VI

TEATRU

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ
de
ȘERBAN CIOCULESCU

Cu 2 planșe afară din text

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ «REGELE CAROL II»
39, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1939

INTRODUCERE

La data când I. L. Caragiale își făcea debutul în teatru, ca traducător, el era aproape cu totul necunoscut. Primele lui încercări, de umor fantezist, din periodicul satiric « Ghimpele », discret semnate *Car.*, trecuseră neobservate. De altfel, semnătura întreagă apare o singură dată înainte de 1879 și anume în « Revista Contimporană » 1 Octomvrie 1874, (poema « Versuri » de I. Luca Caragiale). Numele său nu se întâlnește, în tot timpul obscurei sale pregătiri ziaristice și scriitorești, decât ca girant responsabil al jurnalului « Alegătorul liber ». Printr'o adevărată ironie, pentru cel ce știe sensul fictiv al girării «responsabile», numele sortit unui destin glorios se ține în umbră, ani de-a rândul de severă pregătire, dar figurează în coada fiecărui număr de jurnal, timp de aproape un an. Pretutindeni unde colaborează, Caragiale se ferește să iasă din anonimat. Noțiunea de modestie, care implică sfială și neîncredere în sine, ne desleagă mai puțin procesul psihologic al autorului, de pe atunci foarte desghețat în raporturile sale sociale, decât deprinderea unui necruțător autocontrol.

Spre deosebire de orice începător, dornic să-și vadă numele tipărit, oricare ar fi valoarea producerilor sale, Caragiale se învață de tânăr să-și fie el însuși judecător și să-și aștepte ceasul, fără grabă. A trecut prin câteva redacții, a condus minuscula revistă umoristică « Claponul », și-a făcut relații printre breslașii condeiului, dar n'a pătruns în public. A crezut, în tovărășie cu Frédéric Damé, că au găsit formula ziarului de informație, care îi va căpătui; gazeta lor, « Națiunea română », din greșala unui corespondent ușuratec,

dă la iveală ştirea falsă a căderii Plevnei şi este suspendat, spulberându-le iluziile; nici acest eveniment tragi-comic, care a dat de râs cafenelelor bucureştene, nu l-a scos pe Caragiale din obscuritate. Este însă momentul, acum, către sfârşitul anului 1877, când formaţia sa intelectuală, de autodidact şi experienţa sa, de observator şi de artist, poate fi socotită ca încheiată. Articolele sale din această vreme, apărute în « România liberă », sub semnătura *Luca*, despre situaţia teatrului românesc, sunt agere priviri asupra scăderilor primei noastre scene. Intr'un mediu cu opinie publică, ele n'ar fi trecut neluate în seamă, aşa cum s'a petrecut. Abia cu prilejul retipăririi lor, din anul trecut (Opere, V), aceste articole s'au bucurat de o deosebită primire în presa noastră, care a recunoscut însemnătatea lor. Aşadar, în 1878, Caragiale nu are nicio situaţie literară, când, printr'o împrejurare norocoasă, obţine traducerea unei piese istorice în cinci acte, « Roma învinsă » de Alexandre Parodi. Să adăogăm că lucrarea nu era tocmai uşoară, fiind o tragedie în versuri şi în genul clasic, de atmosferă mai curând corneliană decât modernă: mântuirea Romei, — ameninţată de Anibal —, prin jertfirea consimţită de Vestala, care atrăsese mânia zeilor, păcătuind. Caragiale îşi pune în lucru o cunoştinţă foarte sigură a limbii franceze, cu care venise în atingere încă din ultimele clase primare şi pe care şi-o desvoltase prin lecturi numeroase, totodată îşi învederează o nebănuită tehnică a versului alexandrin. Este aproape de necrezut în ce măsură l-a ajutat pe traducător o desigur îndelungată « tachinare » a muzei, dar fără nicio chemare adevărată de poet, ca să-i reuşească în schimb o magistrală adaptare a versului, la cerinţele comenzii. Traducerea sa e primită cu onoruri, încă înainte de reprezentaţie, făcându-i-se o reputaţie, pe măsura sacrificiilor materiale de costume şi decoruri, la sfârşitul stagiunii 1877—1878. Succesului răsunător al spectacolului i-a urmat prima notorietate a traducătorului. După amintirile lui I. Suchianu, tălmăcirea a fost foarte preţuită, printre alţii de Alecsandri. De altfel, de acest eveniment se leagă atât debutul fericit al lui Caragiale, cât şi al Aristizzei Romanescu în monologul Vestalei nevinovate, care-şi povesteşte visul. Deaceea

găsim cu cale a da un fragment din acel monolog, pentru exemplificarea admirabilei traduceri:

« ... Ziua pornea spre asfinţire:
Pădurea s'amurgise; bătea un vânt subţire,
Curgând cu dulce şopot prin ramurile ei.
Mergeam încet, şi dusă pe gânduri, ajunsei
In crâng; văzui pe Zeul cu arcul: în picioare,
Cu chipul lui cel fraged, cu faţa-i zâmbitoare
De marmoră, săgeata spre mine-şi aţintea.
Simţeam roşindu-mi fruntea, şi inima-mi bătea.
De-odată nu ştiu cine, luându-mă de mână,
Mă duce fără voie-mi sub sălcii, la fântână;
Şi-acolo, trist şi gingaş, îl auzii zicând:
« O singură vieaţă e 'n lume; până când,
« Jertfindu-te în templu, în umbra lui cea rece,
« Lipsită de iubire, ascunsă vei petrece?
« Şi Vesta ce câştigă din lungă jertfa ta?
« Eu — sunt în lume singur, tu — singură: ţi-oi da
« Şi inimă şi suflet! Vin, Iunio, cu mine! »
Tăcu: muri cuvântu-i în lacrămi şi suspine.
Pierdută-l ascultasem, că mult vorbea cu dor
Şi dulci avea cuvinte şi graiu fermecător;
Pe valurile mării, o harfă 'n depărtare
Nu dă mai tainic sunet, mai molcomă cântare.
Adânc, pe nesimţite, în ochi-mi pătrundea
Din ochii lui văpaia, şi 'n suflet mă ardea.
Privirea mi se stinse cu 'ncet. Când simţ deodată
Suflarea lui fierbinte pe gura-mi îngheţată.
Mă ia fior de moarte, din braţe-i mă smucesc,
Mă 'ntorc să fug, şi 'n umbra desişului zăresc
Pe Zeul cu săgeata-i ţintindu-mă în faţă...
De spaimă dau un ţipăt, tot sângele-mi înghiaţă...
Atunci...
... m'am deşteptat. »

(Actul II, Scena IV)

Caragiale stăpânea ca un virtuoz până şi meşteşugul greu al versului romantic, de care se folosise — pare-se — autorul francez, cu toată clasicitatea temei sale: « rejet »-ul şi « surjet »-ul, de « enjambement », erau foarte bine transpuse în tălmăcire.

Cu prilejul reprezentării, fostul colaborator al lui Caragiale, Frédéric Damé, care deţinea la « Românul » cronica

dramatică, deşi nu mai era în bune relaţii cu traducătorul, a avut lealitatea să recunoască versiunea românească, superioară originalului.

Incurajat de acest succes, publicistul de curând intrat în redacţia « Timpului » se gândeşte un moment să-şi facă din priceperea de traducător, o profesiune. El adresează direcţiei generale a teatrelor, următoarea petiţie:

Domnule Director,

De oarece am aflat că Societatea Dramatică naţională, a cărei stagiune de iarnă este să se 'nceapă în curând, are nevoe de un repertoriu propriu, viu cu cel mai adânc respect a vă ruga să binevoiţi a primi şi serviciile mele ca traducător.

Domnia Voastră ştiţi cum traduc şi cunoaşteţi că preţul cu care lucrez eu traducţiile în proză este destul de cumpătat, fiind, de acum un an, fixat de către Domnia Voastră chiar la 30 l[ei]. n[oi]. pe act.

Nădăjduesc, prin urmare, Domnule Director, ca serviciile mele, daca în adevăr Societatea Dramatică ar avea nevoie de traducţii noue, nu vor fi refuzate, şi vă rog respectuos să binevoiţi a primi asigurarea înaltei consideraţii, cu care am onoarea a fi

Al Domnie Voastre
prea plecat

I. Luca Caragiale

(Inedită, Arhivele Statului, Teatrul Naţional, dosar 31/1878, fila 1, nenumerotată; petiţia e înregistrată cu Nr. 576, la 14/26 August 1878).

Peste o lună, Caragiale, în urma rezoluţiei orale sau scrise, care nu s'a păstrat în scriptele teatrului, depune traducerea unei piese, cu o nouă petiţie:

Domnule Director,

Am onoare a vă alătura pe lângă aceasta, traducerea piesei « Hatmanul », dramă în 5 acte, cu care m'aţi însărcinat, şi a vă ruga respectuos să binevoiţi a-mi libera suma de una sută şi cinzeci de franci, câte 30 franci actul, potrivit învoielii ce am avut cu Onor. Direcţie generală.

Vă rog, totd'odată, Domnule Director, a binevoi să primiţi asigurarea înaltei stime şi consideraţii, cu cari am onoare a fi.

Al D-voastre
prea plecat

I. Luca Caragiale

(*id.*, *ibid.*, fila 2, nenumerotată; petiţie înregistrată cu Nr. 636, la 19 Septemvrie 1878).

Traducerea « Hatmanului » a fost de curând găsită în biblioteca Teatrului Naţional; manuscrisul este cel original, Piesa a fost publicată de d. Ioan Massoff în « Adevĕrul literar » din 7 Mai a. c. şi numerele următoare, arătându-se că este o traducere după o dramă a lui Paul Déroulède, jucată în stagiunea 1881—1882, sub titlul « Cazacii şi Polonii ». Deşi d. Ioan Massoff s'a condus în precizările sale după memoria uimitoare a d-lui Paul Gusty, primul-director de scenă al Teatrului Naţional, suntem oarecum în îndoială, în urma cercetării printre dosarele Teatrului Naţional, depuse la Arhivele Statului. Intr'adevăr, după reprezentarea piesei « Cazacii şi Polonii », traducătorul îşi cere drepturile legale, care pe atunci erau de 5% din încasările brute, pentru traducerile în proză (şi 10% pentru traducerile în versuri). Dar traducătorul nu este Caragiale, ci M. Pascaly (dosar 621/1881, cerere cu nr. 470, primită la 11/23 Octomvrie); iar rezoluţia, prin procesul-verbal nr. 20 dela 15/27 Octomvrie, a comitetului teatral, îi refuză drepturile de traducător, pe motivul că nu a existat contract, dar îi acordă suma cerută, pentrucă Pascaly pusese la dispoziţia teatrului un mare număr de costume. Orişicum, traducerea manuscrisă, publicată de d. Ioan Massoff, nu poate fi atribuită decât lui Caragiale, chiar dacă ea nu a fost folosită de Teatrul Naţional, preferându-i-se versiunea lui Pascaly.

In dosarul din care am extras petiţiile lui Caragiale ne mai interesează o a treia, prin care traducătorul depune versiunea melodramei « Juneţea lui Mirabeau », de astă dată numai « corijată » de Caragiale, cu cererea de a i se plăti această lucrare (i s'au achitat 45 franci). Datorită d-lui

Teodor Scarlat, s'a mai dat de urma unei traduceri a lui Caragiale, în biblioteca Teatrului Naţional: comedia lui Scribe, « La Camaraderie », cu titlurile româneşti « Camaraderia » şi « Cârdăşia ». Este vorba ca piesa să fie publicată în întregime în « Convorbiri literare ». Descoperitorul ei, care ne-a comunicat-o în chip îndatoritor, credea a şti că anumite elemente i-au servit lui Caragiale ca izvoare în inspirarea comediei « O scrisoare pierdută ». Ne-am făcut datoria să încercăm a-i îndepărta aceste presupuneri, deoarece incidentul unei alegeri parlamentare şi acela al unui *quiproquo* iscat de o scrisoare nu constituesc elementele unor analogii precise. De altă parte, nici traducerea acestei comedii, oricât de bine întocmită ar fi fost de Caragiale, nu îşi are locul în ediţia întocmită de noi. Traducerile din Edgar Poe, retipărite (Opere IV) sunt cu câteva luni anterioare « Hatmanului » şi « Cârdăşiei » şi dau toată măsura valorii de tălmăcitor a lui Caragiale, făcând fără rost editarea acestora din urmă, în corpul « Operelor », deoarece nici spectaculoasa melodramă istorică, nici chiar vodevilul nu vădesc afinităţi cu dramaturgia scriitorului român. Alta este situaţia « Romei învinse », care datează în cariera lui Caragiale, impunându-l publicului şi învederându-l într'un fel excepţional ca un bun stăpânitor al tehnicei versului. Pentru aceste pricini, tragedia lui Parodi (tipărită la Sibiu, în 1887, poate prin stăruinţa lui Slavici), rămâne încorporată între lucrările de oarecare interes, ale marelui prozator, care a izbutit mai puţin în versificările sale originale sau parodice.

Intrarea tânărului scriitor în cercul « Junimei » rămâne deasemenea legată de succesul său, ca traducător al « Romei învinse ». In prima menţiune pe care o face Titu Maiorescu despre participarea lui Caragiale la şedinţele « Junimei », este trecut meritul său de « bun traducător al Romei învinse de Parodi ». Şedinţa a avut loc la 26 Mai 1878, după cinci zile dela prima reprezentaţie a tragediei. De aci urmează foarte limpede că titlul său literar, care i-a deschis uşile însemnatei grupări literare, a fost traducerea, iar nicidecum încercările sale literare sau ziaristice, aproape cu totul necunoscute.

Caragiale şi-a făcut odată, în 1898, cronologia operelor dramatice. A fost cu prilejul unei supărări adevărate sau numai prefăcute, când cu venirea la direcţia generală a teatrelor, a lui Petre Grădişteanu. Noul director general fiind de profesiune avocat, Caragiale s'a crezut dator să-i amintească titlurile pieselor sale, numindu-le pe fiecare « farsă », afară de « Năpasta », care nu era decât o « piesă » şi atâta tot (Opere, V pag. 479—480). Ceeace ne interesează deocamdată, este datarea producerilor lui. După această cronologie, prima sa lucrare dramatică ar fi fost « O soacră », scrisă în 1876. Oricât ne-ar plăcea să credem că cea mai puţin isbutită dintre comediile marelui dramaturg ar fi fost în chip firesc prima lui încercare, socotim că e vorba de o antidatare, tocmai în scopul de a scuza lipsa de valoare deosebită a comedioarei. Izvorul verbal sau în scris de care s'a folosit d. Ioan Massoff în « Istoria Teatrului Naţional », afirmând că piesa a fost comandată de o societate de doamne, cu gândul de a fi jucată de un grup de diletanţi, ni se pare mai credibil. Până la proba afirmaţiei autorului, ne vedem siliţi a lăsa în fruntea cronologiei caragialiene « O noapte furtunoasă ».

A fost un debut de maestru, în toată puterea cuvântului. Conturarea personajelor, conducerea intrigii şi dialogul nu vădesc niciuna din ezitările unui începător. In compunerea comediei sale, tânărul autor a pus la contribuţie o minunată experienţă, mai puţin ereditară, decât în sensul mai larg al cuvântului, familială. Printr'un curios capriciu al soartei, tatăl său fusese cel mai puţin înzestrat dintre fraţii Caragiali, sub raportul actoricesc şi cu totul lipsit de darurile creaţiei literare. Nu ne vom avânta în direcţia atât de gingaşe a eredităţii, cu afirmaţia că nepotul a moştenit la un potenţial superior, pe ascendenţii săi colaterali, dar nu putem trece cu vederea rolul covârşitor pe care l-au avut Costache şi Iorgu Caragiali în pregătirea geniului dramatic al lui Ioan Luca. Prin spectacolele trupei lui Iorgu, la care a asistat nepotul cu o adevărată pasiune încă din copilărie, prin cursul de declamaţie şi mimică al lui Costache, urmat în anii 1868—1869 şi 1869—1870, prin îndeletnicirea sa de sufler şi copist al trupei lui Iorgu, adolescentul şi tânărul

a tras foloase foarte mari în timpul perioadei hotărîtoare, a întipăririi primelor impresiuni. Chiar după ce s'a despărţit de mediul actoricesc, în care trăise câţiva ani şi când s'a dedat gazetăriei politice şi literare, Caragiale a rămas legat de teatru, ca un spectator statornic al reprezentaţiilor dramatice şi muzicale, adunându-şi toate elementele unei bogate experienţe scenice. Acestor date exterioare se adaogă substanţa nutritivă a unui ager spirit de observaţie, atent la gesturi şi cuvinte şi plimbat cu precădere printre micii burghezi ai Bucureştilor, atât de pitoreşti în acea vreme. Maturitatea pretimpurie de care dă dovadă « O noapte furtunoasă », este un capital încet şi temeinic strâns, pe care nu l-a cheltuit ca alţi începători dornici de repede notorietate şi risipitori în monedă măruntă. Nu e lipsit de interes a releva atmosfera favorabilă pe care şi-a făcut-o piesa în gazetele timpului. « România liberă », unde îşi păstrase prieteniile, vesteşte piesa, ca pe un eveniment literar al unui nou talent dramatic, fără să-l numească pe autor. Un anunţ din « Românul », datorit poate lui Damé, înregistrează pe de o parte vâlva lucrării, iar pe de alta notează intenţiile autorului, aflate direct sau dela alţii: « Se vorbeşte mult bine despre această piesă în care autorul a voit ca şcoală naturalistă, să ne înfăţişeze moravurile poporaţiunii din suburbiile Capitalei noastre ». Sub aceste cuvinte se ascunde însă făţărnicia unui adversar, care calcă peste voinţa autorului, de a « rămânea învelit sub modesta mantiă a anonimului », — aşa cum relatează nota prietenoasă din « România liberă », din 10 Ianuarie 1879.

Incă odată, aşadar, după debutul strălucit al traducătorului, Caragiale, fie din calcul, fie dintr'o mândră rezervă, se înfăţişează ca autor dramatic original, fără să vrea a-şi vedea numele tipărit pe afişele Teatrului Naţional. Dovada că Damé nu era de bună credinţă faţă de Caragiale, o constitue articolul său din « Românul », dela 10 Ianuarie al aceluiaşi an, în care printre altele, condamnă direcţia Teatrului Naţional pentru realuarea « Romei învinse », piesă care ar fi dat deficite; bilanţul reprezentaţiilor acestei tragedii era, după Damé, 4680,40 lei veniturile şi cheltuelile 7049,88 lei. După verificările

noastre la Arhivele Statului (Dosarul citat din 1878), cifrele sunt însă altele, vădind beneficii realizate de teatru, cu încasări brute de 7365,50 lei.

« O noapte furtunoasă » s'a reprezentat în faţa unei săli pline, cu un deosebit succes. Ecoul de presă a fost mai puţin favorabil. Din însăşi redacţia « Timpului », al cărui colaborator era Caragiale, cronica dramatică, semnată de I. Slavici, exprimă anumite rezerve de ordin etic. Iar Damé scrie o cronică pătimaşe, desvăluindu-şi duşmănia; piesa e categoric învinovăţită de imoralitate, îndemnându-se părinţii să nu-şi ducă copiii la reprezentaţie. Aci intervine un incident până astăzi cu totul necunoscut. Directorul general al teatrelor, Ion Ghica, lăsându-se impresionat de aceste critici, modifică cu dela sine putere textul, la a doua reprezentaţie. Participarea publicului era însă mai numeroasă decât la premieră, dând teatrului o reţetă superioară, după cum am verificat din scripte (2186 lei încasările din vânzarea biletelor la cea dintâi reprezentaţie, 2251 la a doua), contrariu afirmaţiilor d-lui I. Massoff, care crede că piesa nu a cunoscut succes de public (pag. 129 *loc. cit.*). Pe drept cuvânt revoltat de abuzul de autoritate, Caragiale are o explicaţie violentă, despre care vom relata altă dată, cu fostul beiu de Samos. In arhivele necercetate, am găsit petiţia prin care autorul protestează împotriva procedării direcţiei şi cere satisfacţie. Intâmpinarea este desigur de o prea mare însemnătate ca să nu-i dăm locul cuvenit, în această prezentare evolutivă a teatrului caragialian. Ea este de altfel redactată cu o demnitate desăvârşită, în contrast cu caracterul umil al stilului său petiţionar din anul trecut — stil convenţional, de altfel adoptat cu o falsă smerenie, pe care şi-o va păstra în tot decursul vieţii sale.

Iată documentul:

Domnule Director General,
Domnilor membri,

La a doua reprezentare a comediei mele « O Noapte Furtunoasă », Duminică în 21 Ianuarie curgător, am văzut, spre marea mea surprindere, că partea ei finală a fost schimbată şi jucată altfel de cum

este în manuscrisul meu, primit odată de d-voastră, şi de cum s'a jucat la întâia reprentare, joi 18 c. Această schimbare s'a făcut nu ştiu de cine fără o prealabilă înţelegere cu mine.

Neputând eu admite ca piesa mea — odată primită şi şi — [sic] reprezentată în forma în care am scris-o — să fie schimbată la teatru fără ştirea mea, şi fiind aici în joc o importantă cestiune de princip pentru orice autor, care-şi respectează munca intelectuală, am onoarea a vă invita să restabiliţi, la reprezentarea ei viitoare, piesa mea aşa precum este scrisă de mine. La caz contrar, vă invit să binevoiţi a formula în scris încheiarea d-voastră, fiind eu decis a întrebuinţa mijloacele indicate de legea pentru organizarea şi administrarea teatrelor, în deosebi la art. 6 şi 26, spre mănţinerea drepturilor mele de autor.

Binevoiţi a primi, vă rog, asigurarea consideraţiei mele.

I. Luca Caragiale
(Str. Armenească 23)

(Arhivele Statului, dos. 445/1879, a 7-a filă, nenumerotată, înreg. cu Nr. 80, la 25 Ianuarie 1879, supusă comitetului teatral, care « a trecut la ordinea zilei », fără să o ia în considerare, în procesul-verbal dela 27 Ianuarie).

In urma acestui incident şi cu tot succesul piesei, care a fost socotit scandalos de către direcţia generală, « O noapte furtunoasă » este retrasă de pe afiş, nefiind reluată decât peste câţiva ani. Mai temeinică însă decât succesul de scandal, este consideraţia pe care lucrarea dramatică i-o aduce în cercul literar al « Junimei », câştigându-şi admiraţia solidară a tuturor.

Inainte de a părăsi această lucrare, nu putem trece peste o afirmaţie din « Istoria Teatrului Naţional », după care piesa, în prima redactare: «... începea printr'un incendiu declarat la chiristigeria lui Jupân Dumitrache. Veneau pompierii cu tulumbele şi după muncă îndelungată potoleau focul ». Ştirea, provenită probabil tot din amintirea d-lui Paul Gusty, rămâne incontrolabilă, neconfirmându-se nici desminţindu-se prin dările de seamă tipărite. Mai vrednică de crezare este afirmaţia următoare, că piesa ar fi avut o scenă realistă, ce nu mai lăsa nicio îndoială asupra legăturilor dintre Veta şi Chiriac. Această scenă a fost desigur pasagiul modificat de Ion Ghica; ea figura probabil ca sfârşitul celui de al doilea tablou al

piesei, deşi, după cum urmează din protestarea lui Caragiale, ar fi fost schimbată partea finală. Oricum ar fi, piesa a avut o primă versiune, la premieră, care nu ne-a rămas; o a doua, prin amputările aduse de Ion Ghica şi care de asemenea nu ni s'a păstrat; a treia, din « Convorbiri literare », împărţită ca şi cele dintâi în patru tablouri; însfârşit textul în două acte, invariabil în ediţiile succesive ale teatrului său. După cele câteva variante dintre versiunea din « Convorbiri literare » şi cea din urmă, se poate regreta cu drept cuvânt pierderea primei versiuni, pe care ne-o putem reconstitui destul de vag cu închipuirea.

« Conu Leonida faţă cu reacţiunea » este a doua din lucrările dramatice originale ale autorului, care suferise un aşa de regretabil accident cu reprezentarea piesei sale de început. Ea a apărut în « Convorbiri literare » dela 1 Februarie 1880. In arhiva lui Mateiu .I Caragiale, graţios pusă la dispoziţia Fundaţiei pentru literatură şi artă « Regele Carol II », de către văduva regretatului scriitor, se păstrează versiunea originală a piesei, sau, — dacă ţinem seama de neobişnuita scrupulozitate a artistului, care-şi transcria până la perfecţiunea acurateţei, lucrările sale, — numai ciorna incompletă a piesei, destul de greu descifrabilă. După cât se pare, piesa nu figurează în repertoriile reconstituite de Teatrul Naţional, dar se crede că trebue să fi fost reprezentată şi înainte de anul 1912, de când a intrat în repertoriul Teatrului Naţional. Mai puţin considerată până înainte de război, decât « O noapte furtunoasă » şi « O scrisoare pierdută », ea se bucură de atunci încoace de un reviriment de opinie critică, datorită neîndoelnicei perfecţiuni scenice şi adâncitului studiu al caracterelor. Cu toate dimensiunile ei modeste şi în ciuda lipsei de pretenţie a concepţiei, comedia şi-a recâştigat valoarea nebănuită, prin condensare şi substanţialitate. Ne este astăzi greu să despărţim chipul lui Conu Leonida de imaginea pe care ne-o facem despre micul pensionar de acum şease decenii, cu mintea îndopată de presa roşie a epocii. Leonida a ajuns, în perspectiva timpului, să se suprapună cititorului docil de ziare, incapabil

să judece fenomenul politic prin judecata proprie. Această « farsă într'un act » cum o denumea autorul, şi-a cucerit prestigiul unei comedii excelente, al cărei erou ni se impune printr'un indiscutabil relief, ca un tip al micei burghezii liberale din 1880.

Printr'o nouă antidatare, din cronologia pieselor sale, pe care şi-a făcut-o autorul în 1898, « D'ale Carnavalului » cată să ne fie înfăţişată ca redactată în anul 1881. Nu vom putea primi această aserţiune, deoarece este de toată evidenţa că I. L. Caragiale a scris piesa anume în vederea obţinerii unui premiu dramatic. De aceea vom reda locul cuvenit, în cronologia exactă a teatrului caragialian, « farsei fanteziste » într'un act, « O soacră ». Piesa se numea după primul ei titlu, « Soacră-mea Fifina ». Este o piesă destul de anodină, care s'a jucat de mai multe ori, în disproporţie cu valoarea ei şi mai ales cu aceea a celorlalte piese, o vreme ocolite de direcţiile generale ale teatrelor, ca « O noapte furtunoasă » şi « Conul Leonida faţă cu reacţiunea ». Ea n'a plăcut adevăraţilor prieteni dela « Junimea », dar a cules laudele nesincere sau neorientate ale unor nestatornici cunoscuţi, ca Damé. Organizându-se în jurul prejudecăţii obşteşti, asupra soacrelor, dar înfăţişând o siluetă nerăutăcios creionată, a unei prea tinere soacre, desamăgită în dragoste şi care ţine sub observaţie intimitatea însurăţeilor, printr'o obstrucţie ce s'ar voi motivată cu mici « principii », farsa se isprăveşte prin căsătoria, a însăşi refractarei Fifina. Nesusţinută prin personaje bine caracterizate, piesa mai sufere de intervenţia unei acţiuni parazitare, — îndrăgostirea unui chelner de hotel-restaurant, de Fifina; este un prea uşor comic de situaţie, printr'un *quiproquo* sentimental, al cărui erou este victima romanelor-foiletoane; nu lipsesc nici « fiselele », din recuzita vodevilistică a vremii, ca apariţia la timp a fostului iubit al Fifinei, care-şi îndepărtase iubita prin încercarea de a o săruta cu sila. Ce să mai spunem despre procedeul leşinurilor în serie: al iubitului Fifinei, întors dintr'o lungă călătorie, al logodnicei chelnerului şi al Fifinei! Totul e uşurel fără frivolitate, fantezist fără fantazie, de haz şi nu prea. Piesa a fost tipărită în ediţia

Şaraga a « Teatrului » (1894), nefigurând însă în prima ediţie (Socec, 1889) şi nici în cea din urmă, alcătuită de autor (Minerva, 1908).

Aci se cuvine să intercalăm operelor dramatice originale, singura lucrare scrisă în colaborare, anume cu Iacob Negruzzi: « Hatmanul Baltag », « operă bufă », reprezentată întâia oară la 1 Martie 1884. Oricât ne-ar fi de penibilă stăruinţa, vom releva ca neautentice pretinsele piese în colaborare, publicate de d. Octav Minar: dramatizarea nuvelei « O făclie de Paşti », în colaborare cu d-sa şi « Reporterul Caracudi » şi « Art. 214 », în colaborare cu actorul Petre Liciu. Se va remarca faptul că aşa zisa colaborare a lui Caragiale cu Liciu, a fost născocită după zece ani dela moartea amândurora, nesusţinându-se cu nicio dovadă materială (manuscrise sau confirmări de martori). Iar în ceeace priveşte biletele facsimilate cu scrisul lui Caragiale şi al lui Liciu, ele sunt plastografieri, după cum am arătat într'un articol (*Necroforul*, în « Adevěrul », 27 Octomvrie 1937), fără să-mi fi atras nicio supărare. Prin intervenţia, după cât ni se spune, a d-lui M. Dragomirescu, ediţia, aşa zicând critică şi completă, cuprinzând piesele « în colaborare » cu Minar şi Liciu, a fost un timp retrasă din comerţ şi apoi iarăşi pusă în vânzare. Primejdioasă numai pentru profanii lesne induşi în eroare, ediţia Minar este suspectată de toţi cercetătorii literari (ea mai cuprinde şi o traducere a dramei « Lucrezia Borgia » de Victor Hugo, incorect atribuită lui Caragiale).

« Hatmanul Baltag a fost prezentată direcţiei generale a teatrelor, probabil din îndemnul colaboratorului academician, ca o lucrare aparţinând numai lui Caragiale. El propunea condiţii extraordinare de punere în repetiţie, de reprezentare neîntreruptă, cât timp s'ar acoperi cheltuelile şi suprimarea biletelor de favoare, afară de cele permanente. După prealabila examinare a părţii muzicale, alcătuită de Eduard Caudella, impunându-i-se de către comisia tehnică, în care figura ca specialist Eduard Hübsch, « unele modificări fundamentale » şi apreciându-se libretul « bine întocmit », cu « toate elementele

unui subiect de operă comică », comitetul teatral a respins condiţiile puse de Caragiale supunându-l prevederilor legale (Arhivele Statului, Dos. 602/1883, cererea cu nr. 631 dela 9 Noemvrie, procesele-verbale ale Comitetului teatral din aceeaşi zi şi dela 12 Decemvrie şi raportul comisiei de examinare a părţii muzicale, dela 25 Noemvrie, filele nenumerotate). In această colaborare, Caragiale a scris proza şi Iacob Negruzzi, versurile, după o nuvelă de N. Gane, inspirată acestuia din Dickens. Prin spiritul operei bufe, de umor bacchic, într'un cadru de tradiţie cinegetică, mai curând moldovenească, piesa a avut un succes relativ mai apreciabil la Iaşi decât la Bucureşti. In compunerea temei, care este o uşoară satiră a matrimoniului, se vădeşte un fir de legătură dela « O soacră » la « Hatmanul Baltag ». Recunoaştem înrudirea celor două piese, prin situaţii paralele; o mătuşe, cucoana Arghiriţa, a rămas fată bătrână dintr'o desamăgire, care aduce cu aceea a Fifinei: iubitul ei încercase să-i fure o sărutare, cam « fără manieră »; până la urmă însă, adversara căsătoriei sfârşeşte măritându-se cu acelaşi iubit, ca şi Fifina. Nici în această piesă, umorul lui Caragiale nu se ridică la calitatea aceluia din « O noapte furtunoasă » şi « Conul Leonida faţă cu reacţiunea ». Jocurile de cuvinte şi calambururile ieftine se înteţesc fără ca să se ivească vâna grasă a umorului. Moralitatea uşoară a piesei nu este îndemnul la celibat, ci soluţia căsătoriei, în care soţul să aibă mâna forte, nerenunţând la tradiţionalele petreceri bărbăteşti, vânatul şi băutura.

In vremea compunerii operetei, Caragiale era revizor şcolar. Ca un ecou al iniţierii sale profesionale şi al puţinei sale trageri de inimă pentru obligaţiile funcţiunii, este un episod de dăscălie al comisului Stacan, iubitul cucoanei Arghiriţa. El se vaetă de cerinţele metodei froebeliene şi se declară în dilemă între metoda veche şi cea activă, pe care o aplică în spirit naţional, cu nuiaua.

După două produceri uşoare, care păreau a fi un semn de slăbire a talentului său, Caragiale suie piscul artei sale dramatice cu « O scrisoare pierdută ». Comedia se reprezintă întâia oară la 13 Noemvrie 1884 şi izbuteşte

să realizeze o serie de unsprezece spectacole, până la 6 Decemvrie. Era o cifră ne mai atinsă de nicio altă piesă națională, deoarece publicul bucureștean care frecventa spectacolele era foarte restrâns, lăsând să scadă în așa fel rețetele, încât compunerile originale sau străine, fără mare aparat scenic, nu rezistau la mai mult de două sau trei reprezentații consecutive. De rândul acesta, s'a stabilit însă nivelul ideal, între valoarea operei și interesul publicului, atras mai adesea de melodrame sau de exibiții scamatoricești și ipnotice, îngăduite pe scena noastră principală. Publicul a corespuns cu o rară intuiție, rolului său de a deosebi între bun sau rău, ori între excelent și bunicel. Este un merit, ce se cuvine subliniat, dacă ținem seama de erorile sau confuziile unor intelectuali de cea mai bună calitate, cum a fost Ionescu-Gion, criticul dramatic al « Românului ». Acest eminent profesor și publicist afirmă că « O noapte furtunoasă » și « O scrisoare pierdută », « e una și aceeași, fără pic de deosebire ». El se ferește, din grabă sau chiar din bunăvoință, să examineze dacă piesa satisface gustul subțire, dacă va plăcea posterității, dacă situațiile se leagă între ele. Se mulțumește să înregistreze succesul autorului, consfințit prin râsetele și aplauzele necurmate ale spectatorilor. Incheerea sa este epigramatică: « O scrisoare pierdută » începe pentru teatrul românesc un alt succes care va întrece poate pe acela al lui « Hamlet ». Visătorul din Elseneur și doamna Zoe Trahanache vor merge mână în mână!... Și adică de ce nu?? »

Pentru « gustul subțire », pe care-l reprezenta atât de bine franțuzitul cronicar, căruia limba românească nu-i ajungea ca să strălucească cu duhul său, neajutat de locuțiunile spiritului galic, nu era așa dar nicio deosebire între « O noapte furtunoasă » și « O scrisoare pierdută ». Cât de ușor se deosibește totuși, între viziunea fragmentară a primei comedii, prinsă dintr'un unghi mai strâmt, și între larga perspectivă, de sinteză a vieții noastre politice, din « Scrisoarea pierdută! » Celei dintâi i se pot aduce, oarecum, mereu aceleași învinuiri, cu privire la comicul ei verbal, rezultat din stâlcirile limbii, la vulgaritatea

persoanelor, la trecătoarele stări pe cari le-a oglindit, ca « Gvardia » civică; ele nu micşorează însă valoarea intuiţiilor lui Caragiale, în limitele unei formule veriste sau « naturaliste », cum spunea anunţul din « Românul ». « O scrisoare pierdută » înseamnă însă trecerea autorului, dela periferia tranzitorie, a vieţii noastre publice, la o permanenţă, de viziune centrală. Chiar dacă autorul a situat acţiunea într'un orăşel de munte, cu amintiri culese din şederile sale la Piatra-Neamţ sau Curtea-de-Argeş, moravurile politice fixate în cea mai bună dintre comediile lui, desvăluiesc diagnoza unui rău generalizat, cu specificitatea sa. In Caragiale recunoaştem pe cel mai lucid observator al vieţii noastre politice, unit cu un tot atât de ager cunoscător al omului. Nu numai că situaţiile se leagă bine între ele, în « O scrisoare pierdută », ca şi în « O noapte furtunoasă » sau « Conul Leonida faţă cu reaţiunea », dar nicio replică, niciun cuvânt nu prisosesc, în economia lucrării; ele sunt totodată echivalentul unei structuri sufleteşti şi veriga necesară de înlănţuire a situaţiilor scenice, ce se desfăşoară cu o necesitate organică. Numai aşa se lămureşte de ce publicul dela premieră a anticipat asupra posterităţii, pusă la îndoială de domnul cu sarea subţire.

« D'ale carnavalului » nu a fost o piesă premiată de comitetul teatrului, după fluerarea ei, la premieră, cum pare a crede autorul « Istoriei Teatrului Naţional »; ea a fost prezentată la un concurs, înainte de reprezentare şi a fost distinsă cu premiul bănesc de 1200 lei; juriul era prezidat de Vasile Alecsandri, care a redactat cu mâna lui procesul verbal, contra-semnat de Titu Maiorescu, Hasdeu, Gr. C. Cantacuzino (directorul general), V. A. Ureche, Gr. Ventura şi C. I. Stăncescu (Arh. Statului, Dos. 715/1885, procesul-verbal dela 25 Februarie 1885).

Cum se întâmplă mai adeseori, fluerăturile au fost organizate de o cabală, condusă de D. Racoviţă-Sphinx, cronicarul teatral dela « România liberă », probabil mânat de aceleaşi preferinţe subţiri, ca şi Ionescu-Gion. In arhiva lui Titu Maiorescu, ale cărei piese interesând editarea « Operelor » au fost binevoitor puse la dispoziţie, de către

d-na Livia Dymsza, fiica marelui critic, s'a păstrat însă şi o foarte curioasă mărturie, de reacţiune a unui reprezentant obscur, al indignării anonime, câtă va fi fost. In orice caz, spectatorul indignat şi-a păstrat anonimatul, în pitoreasca sa exprimare, căreia îi dăm mai jos locul cuvenit.

« *D-le Majorescu,*

Te ştiam om literat şi învăţat şi când am văzut că acea batjocură de piesă *D'ale Carnavalului* a fost citită şi aprobată în cercul d-tale, am crezut că are să fie ceva şi m'am dus s'o văd cu familia mea. Ei bine, nu mă aşteptam la atâta batjocură. Nu te felicit că ţi ai dus fata să vadă o asemenea farsă care este o degradare a teatrului naţional şi care abia se poate juca la târgu Moşilor.

Aceasta se chiamă *noua direcţiune*! »

Este oare « D'ale carnavalului » o piesă atât de neizbutită, ca să-şi fi meritat ieşirea anonimului revoltat, ca şi acelea ale unor cunoscători? Nu suntem de această părere. Intr'un anumit sens, ea marchează desigur un regres, dela marea comedie de moravuri, care este « O scrisoare pierdută », către un mediu mai puţin ales chiar decât acela din « O noapte furtunoasă ». Dar dacă nu ne oprim să judecăm dreptul autorului în alegerea materialului său omenesc şi a speciei dramatice, din « ierarhia » convenită a genului, va trebui să recunoaştem în « D'ale carnavalului » o excelentă comedie de intrigă. Este comedia măştilor suburbane, ridicată la puterea a doua, prin măştile de carnaval adăogate mascaradei omeneşti. Mai toate personajele sunt vioi schiţate, cu o putere comică ce i-a lipsit autorului în « O soacră » şi « Hatmanul Baltag ». Nu fac excepţie decât eroinele, Miţa Baston şi Didina Mazu, care, în prima tipărire a comediei (« Convorbiri literare », 1 Septemvrie 1885), erau prezentate una ca « republicană din Ploeşti », cealaltă « nihilistă din Bucureşti ». Sunt două planuri deosebite, care se încalcă nepotrivit: al comediei politice, de moravuri, cu comedia de intrigă, care-şi pierde puritatea. Nu era deloc necesar ca fluşturatecele mahalagioaice să fie implicate în agitaţii baroc politice. Autorul şi-a dat însuşi seama de neajunsul

procedării sale, prin care, în mod arbitrar, făcea să derive purtările lor din politica anarhistă; de aceea, cu prilejul publicării în volum a comediei, el le tae calificativele de prezentare şi le mai reduce ce i se pare de prisos din debitul lor verbal. Comedia nu trebue aşezată pe un plan care nu corespunde intenţiei autorului. Ea nu vizează mai sus decât ceeace oferă, adică un divertisment bufon, printr'o foarte îndemânatecă înnodare a iţelor, până la desnodământ.

« Năpasta » este, dintr'un anumit punct de vedere, un moment critic în cariera dramatică a lui Caragiale. Ieşit din linia comicului, poate din îndemnul unor proaspete lecturi ruseşti, autorul a închipuit o sumbră problemă de conştiinţă. Cel puţin aşa au văzut contimporanii, urmărind evoluţia remuşcării lui Dragomir, — sentiment care ne scapă cu totul, în ţesătura dramei. S'a discutat de asemenea în ce măsură recea investigaţie a crimei, întreprinsă de Anca, remăritată cu cel bănuit, s'ar potrivi unui suflet femeesc şi mai ales unei femei dela ţară. Sub raportul psihologiei celor doi soţi, drama lasă loc unor comentarii ori fără rezultat, sau destul de îndreptăţite, când duc la încheeri negative. Atâta pasiune în jurul unei piese, mai adesea învinuită de slăbiciune dramatică, învederează însă vitalitatea ei paradoxală. Credem a desluşi sâmburele ei de viaţă, care o însufleţeşte în ciuda arbitrarului situaţiei şi a caracterelor: este creaţia lui Ion, nebunul. Scoţându-se în lumină trucul refugierii sale chiar în casa autorului crimei, nu s'a stăruit însă asupra patetismului mistic al personajului. Ion nu trăeşte numai pe scenă prin interpretările neuitate ale lui C. Nottara şi I. Brezeanu; el înfruntă cu succes şi proba grea a citirii, susţinând cu viaţa sa incandescentă, toate şubrezimile construcţiei, care chiar când este logică, este neadevărată. De altfel, sunt de remarcat, în totalitatea operei de observator incisiv a lui Caragiale, două realizări uimitoare, care ies cu totul din natura structurii sale: este nota de mister magic din « La hanul lui Mânjoală », remarcabil comentată de d. Lucian Blaga (« Spaţiul Mioritic », pag. 264—265) şi creaţia lui Ion,

prin care tăiosul spirit caragialian şi-a vădit posibilitatea de intuire a frământărilor vieţii iraţionale. Deşi nici una din formele literare nu cere mai multă stringenţă decât genul dramatic, unde cea mai mică greşeală este sancţionată, plăsmuirea lui Ion, atât de stranie în opera lui Caragiale, asigură durata dramei, cu toate imperfecţiunile ei. Cum a putut un temperament orientat către exterior să privească în adâncurile unei « experienţe mistice », va rămâne poate unul din cele mai neexplicabile fenomene ale creaţiei sale. Activitatea dramatică a lui Caragiale este virtual încheiată cu « Năpasta ». Geniul său comic, exprimat în comedie între anii 1879—1885, dela « O noapte furtunoasă » până la « D'ale carnavalului », îşi va regăsi un tipar de dimensiuni mai modeste, dar de aceeaşi desăvârşire, în « Momente » (1901). Arta dialogului părăseşte scena, în folosul scenetei, căreia îi lipsesc doar micile canoane formale, ca să fie reprezentate (încercarea a fost făcută de d. Ionel Teodoreanu, ca director al Teatrului Naţional din Iaşi, cu oarecare succes).

Vom vedea mai departe, că tehnica dramatică i se refuză, oridecâte ori îl ispiteşte. Cu toate acestea, Caragiale nu are tăria să refuze unele comenzi. In ultimul an al veacului trecut, direcţia generală a teatrelor îi solicită o « revistă istorică naţională a secolului XIX », înfăţişând scenic, progresul ţării noastre din acest interval. Caragiale execută lucrarea cu titlul « 100 de ani ». Prevăzută cu prea mare figuraţie alegorică şi cu mult fast decorativ, piesa a avut câteva reprezentaţii. Am spune fără înconjur că este cea mai slabă lucrare a lui Caragiale, dacă n'ar fi în realitate un mozaic de piese străine care nu se îmbucă. La reprezentarea ei, singurul glas critic, cu îndreptăţită severitate, a fost acela al lui Al. Antemireanu, în « Floare-albastră » (14 Februarie 1899). Textul revistei istorice lipeşte cap în cap, poezii de I. Văcărescu, I. Heliade-Rădulescu, Alecsandri, Bolintineanu şi Scipione Bădescu, poezii populare din Alecsandri şi din G. Dem. Teodorescu, proză din Bălcescu şi piesele « Franţuzitele » de Facca şi « La Turnul-Măgurele » de Alecsandri. Realitatea şarjată, a dominaţiei greceşti, etapele culturale sau

politice de emancipare naţională, împrumutând un sunet fals de iperbolă şi elementele fantastice convenţionalizate, colaborează la o impresie generală de fabricaţie. Intr'un singur loc, Caragiale a venit cu o amintire personală din copilărie: este scena când neuitatul său dascăl, Bazil Drăgoşescu, la o lecţie în prezenţa Domnitorului Cuza, spune că a venit clipa lepădării de alfabetul străin (cirilic) şi a însuşirii celui naţional (latin). Acest gest simbolic, împrumutat lui Gheorghe Lazăr, care izgoneşte pe dascălii greci, fantoşe de torţionari, nu capătă nicio emoţie sau grandoare în revista istorică. In schimb, povestit cu zece ani mai târziu (« După 50 de ani », în « Opere », IV), epizodul amintit este dintre puţinele scene mişcătoare din câte ne-a dat autorul.

Retras la Berlin, în neproductivitatea primilor ani de surghiun voluntar, Caragiale concepe planul reluării personajelor sale din « O noapte furtunoasă », după douăzeci şi cinci de ani, cu ascensiunile fireşti pe care le-a înlesnit mediul social dela noi. Era o idee ingenioasă, inspirată poate de celebrul « Vingt ans après » de Alexandre Dumas, dar ea vădea lipsă de inventivitate. In tihna vieţii berlineze, dramaturgul îşi pregăteşte cu admirabila sa meticulozitate, câteva caete, înscrie în fruntea lor titlurile succesive care-i vin prin minte, desemnează schema scenei teatrale şi aruncă pe hârtie câteva indicaţii ale acţiuni şi unele replici. Iată, bunăoară, prin câte stări trece titlul piesei, până la fixarea lui, definitivă. 1. *Curiosul pedepsit. Pedeapsa curiosului;* în interior: *Garden party, Reporterul-Poet, Foto-cinemato-graf*, Caţavencu şi *Titircă, Mălăiescu şi Comp.* — 2. *După ieri, astăzi. Astăzi. O noapte de petrecere sau No. 6.* — 3. *High-Life. In lumea mare. Titircă, Sotirescu et Comp. O noapte strălucită.* — 4. *Titircă, Sotirescu et C-ie*, Comedie în 3 acte. Acesta e titlul la care se opreşte, stăruind în patru din cele şapte caete, rămase în păstrarea d-nei Alexandrina I. L. Caragiale.

Unul din caete dă lista persoanelor, cu vârsta lor, în coloana din dreapta, iar în coloana din stânga, în paranteză, se arată vârsta din vremea « Nopţii furtunoase ».

« Dumitrache Titircă, senator guvernamental, are 70 ani.

« Chiriac Sotirescu, deputat guvernamental, 49 ani.

« Spiridon Ionescu, deputat, doctor în drept din Liège, sportman, cu automobil şi cai de curse, 35 ani.

« Nae Ipingescu, prefect de judeţ, 55 ani.

« Rică Venturian, director-proprietar al « Alarmei », avocat, publicist, deputat în opoziţie, 50 ani.

« Veta Titircă (tante Lizà), 55 ani.

« Ziţa Venturian (tante Zoé) 46 ani.

Personajele noi sunt:

« Pulchérie (Chérie) Sotirescu, născută de Gantscho, unica nepoţică a lui Ivanciu Ganciu, <i-a lăsat prin testament 5 milioane, el a măritat-o cu Chiriac> mare bogătaş răposat. Mare amatoare de sport. Habituée de la Excelsior-Regina Nizza, 27 ani. De patru ani măritată. A avut partide. Copilul de 4 ani [al] d-lui (?) Spiridon. Foarte bună prietină şi fostă camaradă de pension cu Nina, Niniche, Ninon, Ninette, Nichette, Ninichette (Chiriachiţa) Titircă, fiica lui Dum. şi a Vetii, fina lui Chiriac, în vacanţă. Creşte la Paris în acelaşi pensionat unde a crescut şi Pulchérie.

« Prince Arthur, 23 ani.

« Un mic groom, 11 ani.

« Un fecior francez.

Dumitrache este « mare agricultor, mare pròprietar, capitalist puternic, petrolist », reprezentând vechea Românie, agrară, dar şi pe cea nouă, capitalistă şi industrială. Chiriac, Spiridon şi Nae Ipingescu nu-s decât mari proprietari (urbani), capitalişti puternici şi petrolişti. Rică Venturian s'a dedicat gazetăriei, are ziarul lui propriu şi e opozant. Acţiunea se petrece în actul I la Bucureşti şi în celelalte două, la moşia dela Dobreni, a lui Titircă, probabil.

Caetul cel mai vechi (1) concepea piesa în 5 acte, care se petrec: « I. La Dumitrache, II. La Chiriac. III. La ţară. IV. La Dumitrache. V. La Chiriac », — cu aceste sumare însemnări ale acţiunii: « I. Exposiţ[ia, dela 1906]. II. Expoziţ. Lovitura contra familiei, bătaia la Capşa. III Gardenparty. IV. Atacul redacţiei. Duelul. Arestarea. V. Plecarea ».

In această versiune avea să apară şi Nae Caţavencu, ca ministru, Cyru Titircă, [fiul], locotenent de roşiori, Victor Ipingescu, [fiul], licenţiat în drept, şeful de cabinet al lui Caţavencu, directorul proiectatei societăţi [al] « Revistei literare şi Sociologice », [care] va fi ministru, 22 ani. Madam Caţavencu, un general, iar Ionescu şi Popescu, din « O scrisoare pierdută » erau promovaţi « inspectori pentru cursul de Istoria Românilor în Invăţământul primar şi secundar, public şi privat ».

Tot aci întâlnim un scenariu foarte sumar, pentru uzul mnemotehnic al autorului, dar destul de obscur.

« 1 — La Chiriac, cum a fost Expoziţia, Dum. Ip. Veta, Chiriac, etc. despre Caţavencu şi Mme Caţav. despre Chir. Pulşeria despre Spiridon etc. despre Rică, Ziţa, etc. Pulşeria e la dejun cu Caţ., şi cu generalul.

« 2 — La Chiriac la ţară. Pendant la vechiul <scand [al]> mare duo. gelos de Caţav. Telefon *cu generalul.* Gelos de generalul.

« — Garden party la Chiriac la ţară. Scandalul. Caţavencu cu dascălii <cu Rică> şi Arestarea. Generalul rămâne singur cu Cyru, îl trimite la garda pieţii, el cam vine (?) obraznic. Toţi la garda pieţii apoi după infructuoasa stăruinţă a tutulor şi în urmă după a Pulşeriei imediat acceptată, arestat acasă.

4 — La Dumitrache — locuinţa lui Cyru. In loc de rendez-vous, scrisoarea de despărţire. <Sinuciderea>Tentativă de sinucidere. La telefon Veta chiamă pe toţi şi pe Pulşeria.

5 — Madame Caţav. Şeful <alt şef>. Congediul obţinut. Impăcarea generală. Plecarea.

Aceasta e de altfel singura schemă rămasă. Ea a fost zămislită desigur după 20 Mai 1905 (când piesa avea o cu totul altă înfăţişare; cf. « Corespondenţa dintre I. L. Caragiale şi Paul Zarizopol », pag. 71—72) şi înainte de 26 Octomvrie 1906, când titlul se fixase la « Titircă, Sotirescu & C-ie », în 3 acte *(ibid.*, pag. 55). Dar după ce a spus că scrie la piesă şi că « merge binişor », mărturiseşte că « merge greu », cu « teama să nu-*l* compleşească intenţia » (la 7 Februarie 1907). In toamnă, precizează că

e « incapabil să *scrie* o replică, ne-mi-te o scenă » (la 17 Septemvrie 1907). Totuşi, nu îşi părăseşte proectul, pe care-l spune prietenilor, dictându-le personagiile, cu vârsta lor (cf. « A patra Duminică », de E. Gârleanu, în « Falanga literară şi artistică », 28 Februarie 1910, unde Spiridon este Bucurescu, fiul lui Ipingescu e Napoleon şi cu un număr de persoane mai redus). In caete, n'au ajuns să fie transcrise replicile, scrise pe mici bucăţele de hârtii, care au fost distruse; ne-a rămas una singură, al cărei început a fost scris de autor cu creionul pe un presse-papier, în păstrarea d-nei Caragiale: « *progres... mare progres, n'avem ce zice; dar şi lichele multe...* destule! de par egzamplu cumnatul meu d. Rică ».

De bună seamă, marele scriitor, care îşi vedea şi mai ales îşi auzea personajele, altădată, nu îşi mai găsea condiţiile ideale de lucru, din trecut. De altă parte, în perioada berlineză s'a desvoltat într'însul vâna de povestitor, din zestrea sud-est europeană, care dăduse pe Anton Pann. Natura lui scriitoricească, cu preţul destul de scump, al istovirii vechiului său instinct dramatic, s'a compensat cu darul static al povestirii din *Kir Ianulea*, *Calul Dracului* şi *Ion*. Nu ne-a dat o ediţie nouă a teatrului său politic, care ar fi fost în bună parte desigur, o reeditare a viziunii sale şi poate nu de aceeaşi calitate. Ne-a dat altceva, de o mai savuroasă substanţă, ca să nu avem dreptul să ne plângem de neîmplinirile sale.

In timpul rodnicei sale activităţi, reluate la Universul » şi din care avea să iasă materialul « Schiţelor noui », Caragiale a fost invitat de Alexandru Davila, să-i compună ceva pentru deschiderea campaniei sale dramatice, particulare. Atunci a scris « instantaneul » cu titlul « Incepem!... », cu care s'a deschis programul întâiei reprezentaţii, la 12 Septemvrie 1909. Genul închipuit de autorul actului nu era chiar aşa de nou, dacă ne gândim că şi unchiul său Costache se inspirase din viaţa unei trupe teatrale, în « O repetiţie moldovenească sau Noi şi iar noi », jucată la 17 Martie 1844. Instantaneul figurează un moment din viaţa campaniei Davilla, înainte de începutul unei reprezentaţii teatrale.

Este un du-te vino de bilețele cu intervenții, cu solicitări de angajamente și de bilete de favoare, sfârșindu-se cu vizita unei doamne excentrice, care reprezintă gustul publicului, la modă. In tirada cucoanei excentrice, care cere teatrului acțiune vie și emoții puternice, e expusă oarecum preferința însăși a lui Caragiale, exprimată cândva aproape cu aceleași cuvinte (« Opere », V, « Teatrul Național [I], pag. 305.). Pieseta rostește și alte vechi credințe ale autorului: despre talent, « un accident din naștere », contra rolului tutelar al Statului în ale artei dramatice, împotriva încurajării mediocrităților conaționale, ideea că teatrul e pentru public și nu pentru autori și respingerea învinuirii că ar avea o pornire « contra tot ce-i românesc ». Printre cei șfichiuți e și un profesor de estetică, cu teoriile sale « științifice », dar mai ales este Teatrul Național, al cărui director-general în funcțiune, Pompiliu Eliade, îl supărase de curând. Nu e aci locul să cercetăm raporturile lui Caragiale cu conducătorii succesivi ai primei noastre scene, dela Ioan Ghica la I. C. Bacalbașa, care i-a acordat, în primăvara anului 1912, un premiu. Intre spiritul său independent, de neconformist și instituțiune au fost atâtea desacorduri, încât nu e de mirare că și-au găsit supapa cu prilejul deschiderii unui teatru particular, înființat ca o protestare contra comportărilor Teatrului Național.

Nu se putea ca un om prin excelență de teatru, cum a fost Caragiale, să nu compună vreodată un monolog, ca pentru nevoia de destindere a spiritului său, încordat în lucrări dramatice de respirație. Un asemenea prilej i-a fost dat de un publicist dela « Opinia » din Iași, același care-și exprimase intempestiv părerea de rău că marele Caragiale a ajuns să scrie fabule, în loc ca să-și isprăvească piesa anunțată: « Titircă, Sotirescu et C-ie ». După ce a răspuns prin micul apolog « Talmud », din « Convorbiri » (« Opere », IV), dramaturgul a redactat « Modern », monolog burlesc, punându-l pe cel care-l iritase, să debiteze în jargonul său provincial. Bucata a circulat în foi volante și a fost, după câte am auzit, rostită cu talentul său îndrăcit, de Petre Liciu.

Un alt monolog, « 1 Aprilie », tipărit la sfârşitul ediţiei « Minerva », a « Teatrului », a fost reprezentat în săptămâna consacrată amintirii lui Caragiale, la deschiderea stagiunii 1912—1913. După aprecierea d-lui Liviu Rebreanu, care semna cronicele teatrale la « Rampa », în acel moment, « minunatul monolog » ar fi o « tragicomedie simplă şi mişcătoare » (7 Septemvrie 1912). Este o variantă la tema din « O făclie de Paşti »: reacţiunea violentă a poltronului.

Activitatea dramatică a lui Caragiale, privită în totalitatea ei, este, după cum s'a văzut, destul de felurită şi inegală. Recapitulativ, ea cuprinde o traducere, o piesă în colaborare şi zece lucrări originale, dintre care trei piese într'un act şi două monologuri. Dintre aceste piese într'un singur act, « Conul Leonida faţă cu Reacţiunea » se şituiază pe întâiul plan, între « O noapte furtunoasă » şi « O scrisoare pierdută ». Genul uşor, în farsă, ca « O soacră » şi libretul operetei « Hatmanul Baltag », i-a reuşit mai puţin decât incisiunile în apă tare, ale comediilor politice. Judecată pe terenul farsei pure, « D'ale carnavalului » e o piesă fără greş, dacă trecem peste impietările politice, semnalate. Caragiale e, în farsă pură, ca *imbroglio*, pe linia lui Scribe, numai prin uşurinţa cu care ştie să încurce şi să descurce sforile.

Totalitatea operelor sale dramatice nu sporeşte cu nimic meritele aproape unanim recunoscute comediilor sale fixate, ca valori permanente, în cultura noastră. Gloria lui Caragiale, cu larg răsunet, se reazemă pe trilogia lui politică. Este un adevărat ΘΕΆΤΡΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΌΝ care înfăţişează fără ură şi întru adevăr, realităţi sociale persistente până deunăzi. Am expus altădată filiera tradiţională a detractorilor lui Caragiale, prin care liberalismul nostru a încercat să se desvinovăţească, acuzând pe marele autor dramatic de nesolidaritate sau de « neaderenţă » cu naţiunea sa. Procesul este însă câştigat de creatorul genial, înaintea opiniei neafiliate. D. Mihail Ralea a atras atenţia, într'un strălucit fragment din « Valori », asupra caracterului idilic al societăţii noastre, în satira caragialiană. E o omenire fericită, observă d-sa, care ne ser-

veşte « un minunat antidot, pentru preocupările tragice de astăzi » (« Lumea lui Caragiale »). Observaţia e foarte îndreptăţită, dacă ne strămutăm în ambianţa catastrofică a ceasului nostru. Dar nu e mai puţin adevărat că lecţia lui Caragiale, în vremea ei, era legată de o pedagogie necruţătoare. Intr'un moment când societatea noastră suferea de iluzia progresismului în linie ascendentă şi neîntreruptă, când « ochii Europei » erau « aţintiţi asupra noastră », ca să se minuneze de realizările noastre şi să ia pildă dela noi, Caragiale asocia atributul *tabu* de român, moftului. O asemenea faptă nu se iartă uşor la noi, unde au rămas să moralizeze prea adesea, înşişi demoralizatorii vieţii publice şi factorii bluff-ului.

Prin lapidaritatea şi relieful timpurilor, teatrul politic al lui Caragiale este o realizare în aqua-forte. Substanţa corosivă nu putea lipsi gravorului. Ea a trebuit să ardă, ca să creeze viaţa.

ŞERBAN CIOCULESCU

O NOAPTE FURTUNOASĂ

COMEDIE ÎN DOUĂ ACTE

PERSOANELE

JUPÂN DUMITRACHE TITIRCĂ INIMĂ-REA, cherestigiu, căpitan în garda civică.
NAE IPINGESCU, ipistat, amic politic al căpitanului.
CHIRIAC, tejghetar, om de încredere al lui Dumitrache, sergent în gardă.
SPIRIDON, băiat pe procopseală în casa lui Titircă.
RICĂ VENTURIANO, archivar la o judecătorie de ocol, student în drept şi publicist.
VETA, consoarta lui jupân Dumitrache.
ZIŢA, sora ei.

In Bucureşti, la Dumitrache.

ACTUL I

(O odae de mahala. Uşă în fund dând în sala de intrare; de amândouă părţile uşii din fund, câte o fereastră. Mobile de lemn şi pae. La stânga, în planul întâiu şi în planul din fund câte o uşă; în dreapta, pe planul al doilea altă uşă. In dreapta în fund, răzemată de fereastră, o puşcă de gardist cu spanga atârnată lângă ea).

SCENA I

JUPÂN DUMITRACHE, în haine de căpitan de gardă fără sabie, şi NAE IPINGESCU

JUPÂN DUMITRACHE **(urmând o vorbă începută)**

Iacă, nişte papugii... nişte scârţa-scârţa pe hârtie! Ii ştim noi! Mănâncă pe datorie, bea pe veresie, trag lumea pe sfoară cu pişicherlâcuri... şi seara... se gătesc frumos şi umblă după nevestele oamenilor să le facă cu ochiul. N'ai să mai ieşi cu o femeie pe uliţă, că se ia bagabonţii laie după dumneata. Un ăla... un prăpădit de amploiat, n'are chioară în pungă şi se ţine după nevestele negustorilor, să le spargă casele, domnule!

IPINGESCU

Nu se ia după toate, jupân Dumitrache; după cum e şi femeia: dacă trage la ei cu coada ochiului şi face fasoane, vezi bine! bagabonţii atât aşteaptă.

JUPÂN DUMITRACHE

Ba să am pardon! Ştiu eu ce vreĭ dumneata să zici... Dar nevastă-mea nu-i d'alea, domnule.

IPINGESCU

Vai de mine! jupân Dumitrache, adică, gândeşti că am vrut pentru ca să-ţi fac un atac? Imi pare rău!

JUPÂN DUMITRACHE

Nu, nene Nae; dar vreau să zic adică, că nevasta mea nu-i d'alea cum ziseşi, şi iaca, după mine de ce s'a luat?

IPINGESCU

S'a luat bagabonţii şi după dumneata?

JUPÂN DUMITRACHE

S'a luat şi se ia...

IPINGESCU

Şi cum eşti dumneata!...

JUPÂN DUMITRACHE

Eu am ambiţ, domnule, când e vorba la o adică de onoarea mea de familist...

IPINGESCU

Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE

Apoi să ştiu de bine că intru în cremenal! Să mai văz eu numai că se ţine bagabontul după mine, şi lasă-l...

IPINGESCU

Care bagabont?

JUPÂN DUMITRACHE

Ei! iaca... un bagabont! de unde-l cunosc eu?

IPINGESCU

Apoi, dacă nu-l cunoşti, de unde ştii că-i bagabont?

JUPÂN DUMITRACHE

Asta-i! una vorbim şi başca ne 'nţelegem. Dar dè! ai dreptul; nu ştii ce mi s'a întâmplat, nu ştii cum mă fierbe el pe mine de două săptămâni de zile?... Nu că mi-e frică de ceva, adică de nevastă-mea... să nu...

IPINGESCU

Aida-de! Coana Veta! Mie-mi spui? N'o ştiu eu?...

JUPÂN DUMITRACHE

Nu că mi-e frică... dar am ambiţ, domnule; când e vorba la o adică de onoarea mea de familist...

IPINGESCU

Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE

Bagabontul...

IPINGESCU

Că bine zici! începuseşi să-mi spui istoria.

JUPÂN DUMITRACHE

Stai s'o iau dela cap.

IPINGESCU

Stau.

JUPÂN DUMITRACHE

Ştii dumneata că la lăsata secului am mers la grădină la «Iunion»; eram eu, consoarta mea şi cumnată-mea Ziţa. Ne punem la o masă, ca să vedem şi noi comèdiile alea de le joacă Ionescu. Trece aşa preţ ca la un sfert de ceas, şi numai ce mă pomenesc cu un ăla, cu un bagabont de amploiat...

IPINGESCU

De unde ştii că era amploiat?

JUPÂN DUMITRACHE

După port nu semăna a fi negustor. Mă pomenesc că vine şi se pune la altă masă alături, cu faţa spre masa noastră şi cu spatele la comèdie. Şade rezemat într'un peş, şade, şade, şade, şi se uită lung şi galeş la cocoane, se uită, se... Eu, cum m'a făcut Dumnezeu cu ambiţ, mă scol ca să plecăm; cocoanele nu! că să mai şedem, că încă nu s'a isprăvit comèdia. Incep să mă 'ncruntez la bagabontul şi mai că-mi venea să-l cârpesc, dar mi-era ruşine de lume; eu dè! negustor, să mă pui în poblic cu un coate-goale nu vine bine... Mai mă uit eu încolo, mai mă fac că nu mă sinchisesc de el..., bagabontul cu ochii sgâiţi la cocoane; ba încă-şi pune şi ochilarii pe nas. Tii! frate Nae, să fi fost el aici să mă fiarbă aşa, că-i sărea ochilarii din ochi şi giubenul din cap, de auzea câinii în Giurgiu.

IPINGESCU

Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE

In sfârşit, se isprăveşte comèdia. Ne sculăm să plecăm; coate-goale se scoală şi dumnealui. Plecăm noi, pleacă şi dumnealui după noi. Eu îl vedeam cu coada ochiului; dar nu vream să le spuiu cocoanelor, ca să nu le ruşinez. Ştii cum e Veta mea... ruşinoasă.

IPINGESCU

Mie-mi spui? N'o ştiu eu?... Ei?

JUPÂN DUMITRACHE

Ei! Apucăm pe la sfântul Ionică ca să ieşim pe Podul-de-pământ, — papugiul cât colea după noi; ieşim în dosul Agiei, — coate-goale după noi; ajungem la sfântul Ilie în Gorgani, — moftangiul după noi; mergem pe la Mihaiu-Vodă ca să apucăm spre Stabilament, — maţe-fripte după noi... Eu trăgeam cu coada ochiului... fierbeam în mine, dar nu vream să spuiu cucoanelor...

IPINGESCU

Rezon! ca să nu le ruşinezi.

JUPÂN DUMITRACHE

Ştii cum e Veta mea...

IPINGESCU

Ruşinoasă, mie-mi spui?

JUPÂN DUMITRACHE

Când să apucăm dela Stabilament în sus, mă uit înapoi cu coada ochiului şi nu mai văd pe coate-goale. Mai mergem ce mai mergem, mă uit iar... mă iertase bagabontul.

IPINGESCU

Jupân Dumitrache, adică să am pardon de impresie, eu gândesc că numa ţi-ai făcut spaimă de geaba. Poate că omul o fi şezând prin partea locului, pe Dealul-Spirii. Ei! a venit şi el la grădină ca şi dumneavoastră, a stat şi el până la isprăvitul comèdiei, şi s'a nemerit să apucaţi tot pe un drum ca să vă înturnaţi la domiciliu. El a rămas la al lui şi dumneavoastră aţi mers înainte.

JUPÂN DUMITRACHE

Aşa am crezut şi eu întâiu, dar stai să vezi!... A trecut după aia o săptămână la mijloc. Imi cam şi uitasem eu de istoria bagabontului; gândeam şi eu: poate c'o fi stând coate-goale prin partea locului, — bunioară vorba dumitale. Aşa, zice cumnată-mea ieri: « Nene, hai deseară la « Iunion » la Ionescu! » Cum auzii eu de « Iunion », mă făcui verde la faţă. « Ce să mai căutăm la comèdiile alea nemţeşti, nişte mofturi; dăm parale şi nu înţelegem nimica; mai bine punem banii în buzunarul ălălalt şi zicem că ne-am dus ». — « Aide, nene, zău! parol! să n'ai parte de mine şi de Veta! » Ei! când am auzit aşa vorbă mare, n'am putut pentru ca s'o tratez cu refuz.

IPINGESCU

Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE

Ei! Haide!... dar unde mă gândeam eu că o să mi se întâmple un aşa ceva. Ne ducem. Şedem la o masă mai la o parte; şedem cât şedem, şi începe comèdia. Nu ştiu cum mă întorc cu ochii înapoi, şi pe cine gândeşti că văz la masa dela spate?

IPINGESCU

Pe bagabontul...

JUPÂN DUMITRACHE

Pe coate-goale, domnule, pe moftangiul, pe maţe-fripte, domnule! Fir'ai al dracului de pungaş!... Bagabontul, nene, cu sticlele 'n ochi, cu giubenul în cap şi cu basmaua iac' aşa scoasă. Cum m'a văzut, — că trebue să fi fost schimbat la faţă, cum sunt eu când mă necăjesc, (îşi mângâie favoritele) — cum m'a văzut, a sfeclit-o... A întors capu 'ncolo şi a început să bea din ţigară ştii aşa, niznai. Dar mă trăgea cu coada ochiului. Mă 'ntorc eu iar la loc şi mă fac că mă uit la comèdii!... se 'ntoarce şi bagabontul iar cu ochii la cocoane! mă uit iar la el, iar se întoarce 'ncolo!... mă 'ntorc iar la comèdii, iar se uită la cocoane; mă uit iar la el, iar se întoarce încolo; mă 'ntorc iar la comèdii...

IPINGESCU

Iar se uită la cocoane...

JUPÂN DUMITRACHE

Ei! iac'aşa m'a fiert fără apă toată seara.

IPINGESCU

In sfârşit?

JUPÂN DUMITRACHE

In sfârşit... plecăm; coate-goale după noi. Era să mă 'ntorc în poarta «Iunionului», să-i zic numa: «Ce pofteşti, mă musiu?» şi să-l şi umflu; dar ştii, am ambiţ; m'am gândit: eu negustor... să mă puiu în poblic cu un bagabont ca ăla, nu face...

IPINGESCU

Rezon!... Ei! pe urmă?

JUPÂN DUMITRACHE

Pe urmă s'a ţinut iar gae după mine.

IPINGESCU

Până la Stabilament...

JUPÂN DUMITRACHE

Da, până la Stabilament! S'a ţinut după mine până la răscruci, ştii unde vrei s'apuci spre cazarmă. Ce ziceam eu? « Haide, drace, haide! să intri tu pe strada lui Marcu Aoleriu ori Catilina şi lasă! » Aveam de gând să intru cu cocoanele în casă, să trimit repede pe Chiriac pe poarta de din dos pe maidan să-i iasă înainte, şi eu să-l iau pe la spate... să-l apucăm la mijloc pentru ca să-l întreb: « Ce pofteşti, mă musiu? » şi să-l şi umflu!... Şi dacă nu-i ajungea, să-mi tai mie favuridele! (îşi mângâie favoritele).

IPINGESCU

Ei! dacă nu-i ajungea, despărţirea e aproape; să fi poftit la mine la despărţire cu lăcrămaţie, că-i împlineam eu cât îi mai lipsea.

JUPÂN DUMITRACHE

A avut noroc! mare noroc a avut bagabontul; a scăpat!

IPINGESCU

Iii! păcat!... Cum?

JUPÂN DUMITRACHE

Când am trecut eu de răscruci cu cocoanele, şi bagabontul era să intre după noi în uliţă, a ieşit haita de câini dela maiorul din colţ, şi i-a tăiat drumul lui coate-goale. Am lăsat pe Ziţa acasă, m'am suit degrab cu Veta sus, am trimis pe Chiriac repede în maidan, eu i-am ieşit înainte peste uluci tocmai pe la prăvălia lui Bursuc; dar... geaba! până să ieşim noi, fugise bagabontul!
(Se aude glasul lui Chiriac strigând afară: « Spiridoane! Spiridoane! »)

IPINGESCU

Iacătă vine Chiriac... să n'auză.

JUPÂN DUMITRACHE

Aşi! de el nu mă sfiesc. La din contra, el ştie toată istoria, i-am spus-o dela început... Atâta om de încredere am... Băiat bun!... ţine la onoarea mea de familist. Dacă nu l-aş fi avut pe el, mi-ar fi mers treaba greu. Eu, ştii, cu negustoria, mai mergi colo, mai du-te dincolo, mă rog, ca omul cu daraveri, toată ziua trebue să lipsesc de acasă. Pe de altă parte, ce să-ţi spuiu! am ambiţ, ţiu când e vorba la o adică la onoarea mea de familist. De! când lipsesc eu de-acasă, cine să-mi păzească onoarea? Chiriac săracul! N'am ce zice! onorabil băiat! De-aia m'am hotărît şi eu, cum m'oiu vedea la un fel cu meremetul caselor, îl fac tovarăş la parte şi-l şi însor!

IPINGESCU

Da... coana Veta ce zice?

JUPÂN DUMITRACHE

Consoarta mea?... Ce să zică?... De! ca muerea... mai ursuză. Am cam băgat eu de seamă, că nu-l prea are la ochi buni pe Chiriac; dar — ştii cum m'a făcut Dumnezeu pe mine, nu-i trec muerii nici atitica din al meu, — i-am zis pe şleau: «Nevastă, e băiat onorabil şi creaincios; n'ai ce-i face: ce-i al omului e al omului!»

IPINGESCU

Rezon!

SCENA II

ACEIAŞI — CHIRIAC

CHIRIAC (intrând prin fund)

Jupâne, trebue să facem mandat de arestare pentru Tache Pantofarul dela Sf. Lefterie: nu vrea să iasă mâine la izirciţ cu niciun preţ.

JUPÂN DUMITRACHE

Dar pentru ce nu vrea?

CHIRIAC

Zice că-i bolnav. Am trimis gornistul de trei ori la el cu biletul, şi l-a primit cu refuz. Zice mă-sa că nu poate umbla, că de-abia s'a sculat după lingoare.

IPINGESCU

Să dea ceferticat medical.

CHIRIAC

M'am dus eu la el chiar în persoană; zic: pe ce bază nu vrei să vii mâine la ezirciţ, domnule? zice: sunt bolnav, domnule sergent, zice, de-abia mă ţiu pe picioare, nu pot să merg nici pân' la prăvălie, zice; zic: nu cunosc la un aşa rezon fără motiv; zice: aduc martori, domnule sergent, că am zăcut o lună de zile, zice, întreabă şi pe Popa Zăbavă dela sfântul Lefterie, zice, alaltăeri m'a grijit, m'a spovedit; zic: n'am eu de-a face cu Popa Zăbavă, nu-l am pe listă, zic, eu pe dumneata te am pe listă: să te prezanţi mâine la companie. — Acu trebue să-i dăm mandat, pentru ca să-l iau mâine dimineaţă.

JUPÂN DUMITRACHE

Să-i dăm, să-l iei! Ala-i de-al ciocoilor, îl ştiu eu; cât a umblat dânsul fel şi chip să scape de gardă...

IPINGESCU

Şi eu îl am însemnat pe musiu Tache la catastiful meu; e finul lui Popa-Tache.

JUPÂN DUMITRACHE

Ei! vezi!

CHIRIAC

Lasă-l că nu se sfinţeşte el cu mine, jupâne, îl pocăesc eu... Ei! după aia pe nea Ghiţă Ţircădău nu l-a putut găsi gornistul de loc. A fost la el şi ieri şi astăzi cu biletul; ci-că n'a dat pe-acasă de trei zile!

JUPÂN DUMITRACHE

Pricopsitul de cumnatu-meu, n'aş fi mai avut parte de el! Cine ştie în ce cârciumă s'a 'nfundat!...

IPINGESCU

L-am văzut eu azi dimineaţă, trecea pe la despărţire.

CHIRIAC

Mă duc să-i trimeţ gornistul cu biletul pentru mâine (iese repede)

IPINGESCU

Era afumat rău nenea Ghiţă.

JUPÂN DUMITRACHE

Ei! bravos! asta e una la mână. Om stricat, domnule. Păi de-ce am desvorţat-o pe Ziţa de el, gândeşti? Nu mai putea trăi cu mitocanul, domnule...

IPINGESCU

Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE

Fată frumoasă, modistă şi învăţată şi trei ani la pasion, să-şi mănânce ea tinereţile cu un ăla... Tot gândeam la început, că de! e tânăr, o să-i treacă mai încolo, o să-şi vie la pocăinţă. Aşi, ţi-ai găsit! Ţircădău şi om de treabă! Eu, ca ăla, cumnat mai mare, cum am zice ca şi un frate, tot îi dam poveţe fetii să mai rabde, să nu strice casa. Cu azi, cu mâine, a răbdat biata fată — biată să nu fie! — a răbdat cât a răbdat, până m'am pomenit într'o zi că vine ţipând la mine, pe cumcă: « Nene, moartă, tăiată, nu mai stau cu mitocanul, scapă-mă de pastramagiul! să ştiu de bine că mă duc la mânăstire, pâine şi sare nu mai mănânc cu el! » Ei! dacă

am văzut ş'am văzut, zic: « Lasă, Ziţo, zic, îţi găseşti tu norocul, n'a intrat zilele 'n sac! acu e vremea ta! Lac să fie, că broaşte destule! » — ş'am şi desvorţat-o. Apoi nu mai era de suferit aşa traiu. N'o mai maltrata, domnule, măcar cu o vorbă bună. Mă rog, odată ce nu e bărbatul levent, ce fel de casă să mai fie ş'aia?

IPINGESCU

Mie-mi spui? Nu i-am încheiat eu procestul-verbal atuncea noaptea când a tratat-o cu insulte şi cu bătae?

(Chiriac reintră)

JUPÂN DUMITRACHE

Apoi de! n'a avut dreptul muerea să-l lase? Om fără ambiţ, domnule, nu ţinea la onoarea lui de familist! Un mitocan, mă rog; zice că-i negustor, alege-s'ar praful!

CHIRIAC

Jupâne, da deseară ştii că eşti de rond... mergi?

JUPÂN DUMITRACHE

Mai e vorbă! cum să nu merg? De ce m'am îmbrăcat! nu vezi?

CHIRIAC

Jupâne, da faci toate posturile? nu-i aşa? Nu sunt multe... până pe la două după douăspce le isprăveşti.

JUPÂN DUMITRACHE

Aşa, cam pe la două după douăspce, ca totdeauna... Chiriac băete (îl trage la o parte) ia vezi tu... mă ştii că am ambiţ, când e vorba la o adică, ţiu la...

CHIRIAC

Lasă, jupâne, că doar nu mă cunoşti de ieri de alaltăieri.

SCENA III

ACEIAŞI — SPIRIDON (aducând o gazetă)

JUPÂN DUMITRACHE (lui Spiridon)

Dar mai mult nu puteai să şezi, mă?

SPIRIDON

Vezi că era mulţi muştirii, jupâne, până să-mi dea madama gazeta.

(Ipingescu ia gazeta)

JUPÂN DUMITRACHE

Mă Spiridoane, fii băiat de treabă, mă, că iau pe sfântul Niculae din cuiu; ştii că i-am pus sfârcul nou de ibrişim, să nu-i fac saftea pe spinarea ta!

SPIRIDON

Da de ce, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE

Atâta-ţi spuiu eu ţie; aida! du-te iute şi cere cocoanii să-mi dea sabia şi cintironul. (Spiridon pleacă). Chiriac băete, (îl ia la o parte) ia vezi, ştii că am ambiţ, ţiu când e la o adică...

CHIRIAC

Lasă, jupâne, mă ştii că consimţ la onoarea dumitale de familist.

JUPÂN DUMITRACHE

Ei! ia vezi...

CHIRIAC

N'ai grije, jupâne... Eu mă duc să închiz cantorul şi magazia. (către Ipingescu, care de când a adus Spiridon gazeta, a sorbit-o cu ochii pe toate feţele). Bonsoar nene Nae.

IPINGESCU

Salutare, onorabile!

(Chiriac iese, prin fund, după ce a schimbat gesturi de înţelegere, despre onoarea de familist, cu jupân Dumitrache)

SPIRIDON (vine din dreapta cu sabia şi centironul)

Iaca, na, jupâne, poftim.

JUPÂN DUMITRACHE

Ce făcea cocoana, mă?

SPIRIDON

Cosea galoanele la mondirul lui nea Chiriac.

JUPÂN DUMITRACHE

Ce a zis?

SPIRIDON

Zicea că să vii mai de vreme la noapte, că-i e urît singură 'n casă.

JUPÂN DUMITRACHE

Uite mă! Ce ţi-e cu muierea fricoasă! (strajnic) Da Chiriac nu-i aicea?

SPIRIDON

Jupâne, nea Chiriac mi-a zis să 'nchidem mai de grabă, că ai să pleci de rond.

JUPÂN DUMITRACHE

Du-t' de ado cheile şi le du lui Chiriac jos (Spiridon iese). Nene Nae, auzişi cum îmi poartă Chiriac de grija rondului? Ei! i-e tot frică să nu uit reglementul. Are ambiţ băiatul, ca să fie compania noastră ceva mai abitir din toate. Gândeşti dumneata că mai primeam eu să fiu căpitan dacă nu-l alegea pe el sergent? Ştii cum a regulat compania? E prima domnule, pociu să zic...

IPINGESCU

Bravos!

JUPÂN DUMITRACHE

Face să-i dea şi dicoraţie?

IPINGESCU

Să-i dea! de ce să nu-i dea? Şi el e d'ai noştri, băiat din popor...

JUPÂN DUMITRACHE

Fireşte, dicorăţiile nu sunt făcute tot din sudoarea poporului?

IPINGESCU

Rezon!

SPIRIDON (venind din fund)

S'a închis, jupâne; acuma eu... mă duc să mă culc?

JUPÂN DUMITRACHE

Da, dar tutun şi cărticică ţi-ai luat? chibrituri ai?

SPIRIDON

Ce tutun, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE

Te faci că nu înţelegi, ai? Nu ştii ce tutun? Eu n'am aflat că tragi ţigară? Aoleo, Spiridoane, nu te-oiu prinde odată!... Săracul sf. Niculae! îi ştii tu păpara lui!...

SPIRIDON

Zău, jupâne.

JUPÂN DUMITRACHE

Haida pleacă (Spiridon pleacă). Mă! spune lui nen'tu Chiriac să nu uite de ce ne-a fost vorba... să fie cu ochii 'n patru.

SPIRIDON (ieşind)

Bine, jupâne.

SCENA IV

IPINGESCU — JUPÂN DUMITRACHE

JUPÂN DUMITRACHE (şezând pe scaun)

Hei! ia să vedem acu ce mai zice politica. Citişi ceva?

IPINGESCU

Bravos ziar, domnule! Ăsta ştiu că combate bine.

JUPÂN DUMITRACHE

Apoi nu-i zice lui degeaba «Vocea Patriotului Naţionale! ...» Ia citeşte.

IPINGESCU (citeşte greoiu şi fără interpunctaţie)

«Bucureşti 15/27 Răpciune. — Amicul şi colaboratorele nostru R. Vent.... un june scriitor democrat, a cărui asinuitate o cunoaşte de mult publicul cititor, ne trimite următoarea prefaţiune a unui nou op al său. I dăm astăzi locul de onoare, recomandând cu căldură poporului suveran scrierea amicului nostru. «*Republica* şi *Reacţiunea* sau *Venitorele* şi *Trecutul*». — Prefaţiune. — «Democraţiunea romană, sau mai bine zis ţinta Democraţiunii romane este de a persuada pe cetăţeni, că nimeni nu trebue a mânca dela datoriile ce ne impun solemnaminte pactul nostru fundamentale, sfânta Costituţiune...»

JUPÂN DUMITRACHE (mulţumit)

Ei, bravos! Aici a adus-o bine.

IPINGESCU (căutând şirul unde a rămas)

«...A mânca... sfânta Costituţiune...»

JUPÂN DUMITRACHE (cam nedumerit)

Adică, cum s'o mănânce?

IPINGESCU

Stai să vezi... că spune el... «Sfânta Costituţiune, şi mai ales cei din masa poporului...»

JUPÂN DUMITRACHE (nedumerit)

E scris adânc.

IPINGESCU

Ba nu-i adânc de loc. Nu pricepi? Vezi cum vine vorba lui: să nu mai mănânce nimeni din sudoarea bunioară a unuia ca mine şi ca dumneata, care suntem din popor; adică să şază numai poporul la masă, că el e stăpân.

JUPÂN DUMITRACHE (lămurit)

Ei! aşa mai vii de-acasă. Bravos! Zi-i nainte.

IPINGESCU

Stai să vezi: acum vine un ce şi mai tare.

JUPÂN DUMITRACHE

Ei?

IPINGESCU (urmând cetirea)

«...A mânca poporul mai ales, este o greşală neiertată, ba putem zice chiar o crimă...»

JUPÂN DUMITRACHE (cu deplină aprobare)

Ştii că şi aici loveşte bine! Da! cine mănâncă poporul să meargă la cremenal!

IPINGESCU (bătând cu mâna 'n gazetă)

Apoi de ce scrie el, sireacul!

JUPÂN DUMITRACHE

Dă-i nainte, că-mi place.

IPINGESCU

«...Ba putem zice chiar o crimă. (schimbând tonul şi mai grav). Nu! ori ce s'ar zice şi ori ce s'ar face, cu toate sbieretele reacţiunii, ce se svârcoleşte sub dispreţul strivitor al opiniunii publice; cu toate urletele acelora ce cu neruşinare se intitulează sistematici opozanţi...»

JUPÂN DUMITRACHE (care la fiece accent al lui Ipingescu a dat mereu din cap în semn de aprobare, îl întrerupe cu entusiasm)

Hahahaha! i-a 'nfundat!

IPINGESCU (urmând cu tărie)

«...Nu! în van! noi am spus-o şi o mai spunem: situaţiunea Romaniei nu se va putea chiarifica; ceva mai mult, nu vom putea

intra pe calea viritabilelui progres, până ce nu vom avea un *sufragiu* universale... (amândoi rămân foarte încurcaţi).

JUPÂN DUMITRACHE

Adicătele, cum vine vorba asta?

IPINGESCU (după adâncă reflecţie)

A! înţeleg: bate în ciocoi, unde mănâncă sudoarea poporului suveran... ştii: masă ... sufragiu...

JUPÂN DUMITRACHE

Ei! acu înţeleg eu unde bate vorba lui! Ei! bravos! bine vorbeşte...,

IPINGESCU

Ăsta combate, domnule, nu ţi-am spus eu!

JUPÂN DUMITRACHE

Apoi, nu-i zice lui degeaba «Vocea Patriotului Naţionale!»

IPINGESCU

«...Până ce nu vom avea un *sufragiu* universale. Am zis şi subsemnez! R. Vent... studinte în drept şi publicist».

(Când încă nu sfârşeşte bine Ipingescu de cetit, se aude afară în stradă, la dreapta, ceartă mare).

UN GLAS DE BĂRBAT (de afară)

Lasă, cocoană ! poate că să mor şi să nu ţi-o fac!

GLASUL ZIŢII (de afară)

Mitocane! pastramagiule! la poliţiune! (amândouă glasurile vorbesc de-odată). Nene Dumitrache!

(Jupân Dumitrache şi Nae Ipingescu rămân uimiţi)

JUPÂN DUMITRACHE (ascultând)

Săi, nene Nae!

IPINGESCU

Urgent! (strânge repede gazeta şi scoate fluerul dela cheotoarea mondirului. Amândoi ies fuga prin fund, Ipingescu şuerând signalul de alarmă).

SCENA V

SPIRIDON (singur, intră în dreapta făcându-şi o ţigară)

Măă! al dracului rumân şi jupânul nostru! Bine l-a botezat cine l-a botezat «Titircă Inimă-Rea». Ce are el cu mine? Zău! biata cocoană şi cu nea Chiriac! cu ei mai am noroc, ei mai mă

scapă de afurisitul, că despre partea lui jupân Titircă Inimă-Rea, halal să fie de oasele mele! m'ar cotonogi. Ieri săptămână, când s'a întors dela grădină cu cocoanele, m'a găsit deştept: « Bravos, musiu Spiridoane! zice, nu te-ai culcat pân' acuma; mâine dimineaţă jupânul săracul să deschiză prăvălia; ai stat pân' acuma să bei la tutun, ai? — Nu jupâne, zic, da dacă nu mi-e somn. — Nu ţi-e somn, ai? stăi că-ţi fac eu ţie poftă de culcat...» Bietul nea Chiriac m'a scăpat, că luase pe sfântul Niculae din cuiu... Ieri seară m'a găsit dormind: « Bravos, musiu Spiridoane! zice; dormi, ce-ţi mai pasă! tutun ai tras destul, acum te-ai pus să tragi la aghioase: traiu, neneaco, cu banii băbachii! — Nu, jupâne, da dacă mi-a fost somn, zic. — Somn, ai? Te trage traiul ăl bun la somn! (Auzi cu sfântul Niculae traiu bun, cădea-i-ar bunul pe inimă lui jupânul!) Tragi la somn? Stai că am eu leac să-ţi taiu de piroteală ». Şi mi-a şi pus mâna 'n păr. Dacă nu era cocoana să sară pentru mine tocmai la apropont, mă rupea, că nu-ş' ce-avea, era turbat rău de tot. (s'aude sgomot). Auliu! vine! (stinge repede ţigara cu degetele şi o bagă în buzunar).

SCENA VI

SPIRIDON, ZIŢA (intră agitată)

ZIŢA

Auzi mizerabilul! să se 'ntinză până 'ntr'atâta ca să-mi facă un afront.

SPIRIDON

Dumneata eşti, cocoană Ziţo? Bine că venişi. Eu n'am putut să viu. Mi-era frică să nu mă spue nea Chiriac lui jupânul, că am umblat noaptea pe drum...

ZIŢA (repede)

Ei! l-ai găsit? i-ai vorbit? i-ai dat? i-ai spus?

SPIRIDON

Da, cocoană.

ZIŢA

Ce-a zis?

SPIRIDON

« Mersi! »

ZIŢA

Şi tu ce i-ai spus?

SPIRIDON

«Pentru puţin».

ZIŢA

Nu i-ai spus cum ţi-am zis eu?

SPIRIDON

Ba da, l-am luat să-i arăt casa.

ZIŢA

Nu mai trebuia să-i arăţi nimic, că-i scrisesem eu în bilet unde să vie.

SPIRIDON

Aşa mi-a zis, să-i arăt casa, ca să meargă la sigur... Dar când să ies de pă maidan cu dumnealui, tocmai trecea jupânul dela vale; am lăsat pe persoana în chestie să m'aştepte pe maidan şi eu am sărit peste uluci prin fundul curţii, că mi-era frică să nu dea jupânul cu ochii de mine, ori să vie acasă şi să nu mă găsească.

ZIŢA

Prostule! nu ştii că nenea e de rond la noapte? nu mai dă pe-acasă până la ziuă.

SPIRIDON

Dar dacă mă găsea pe uliţă, plăteai dumneata pielea mea?

ZIŢA

Ei! şi zi persoana în chestiune aşteaptă pe maidan?

SPIRIDON

Da, şi mi-a dat şi biletul ăsta ca să ţi-l aduc.

ZIŢA (luând biletul)

Şi nu mi-l dai mai curând! Adu să văz (merge la o parte şi citeşte). «Ângel radios! de când te-am văzut întâiaşi dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul raţiunii... (îşi comprimă palpitaţiile). Te iubesc la nemurire. *Je vous aime et vous adore : que prétendez-vous encore?* Inima-mi palpită de amoare. Sunt într'o posiţiune pitorescă şi mizericordioasă şi sufăr peste poate. O da! Tu eşti aurora sublimă, care deschide bolta azurie într'o adoraţiune poetică infinită de suspine misterioase, pline de reverie şi inspiraţiune, care m'a făcut pentru ca să-ţi fac aci anexata poezie:

«Eşti un crin plin de candoare, eşti o fragilă zambilă,
«Eşti o rosă parfumată, eşti o tânără lalea!
«Un poet nebun şi tandru te adoră, ah! copilă!

«De a lui poziţiune turmentată fie-ţi milă:
«Te iubesc la nemurire şi îţi dedic lira mea!
«Al tău pentru o eternitate şi *per toujours*».

(foarte aprinsă, îşi face vânt cu scrisoarea şi se plimbă repede)

Spiridoane băete, du-te, du-te iute; te aşteaptă siguralmente... du-te... spune-i să aştepte, viu şi eu după tine numaidecât, numai să vorbesc cevaşilea cu ţăţica.

SPIRIDON

Nu pot, cocoană, să mă duc, până nu mi-o da voe ori nea Chiriac, ori cocoana.

ZIŢA

Unde-i Chiriac?

SPIRIDON

Nu ştiu, p'în curte.

ZIŢA

Dar ţaţa?

SPIRIDON

Lucrează dincolo. (Ziţa porneşte spre uşa din stânga, când uşa se deschide şi Veta intră). Iacătă-i cocoana.

SCENA VII

ACEIAŞI — VETA

VETA (intră cu lucrul în mână; coase galoanele la un mondir de sergent de gardă civică; este obosită şi distrată, vorbeşte rar şi încet)

Cine-i aici? (văzând pe Ziţa). A! tu erai? mă miram cine-i (trece încet să şază cu lucrul la masa din dreapta).

Eu, ţăţico; te rog lasă pe Spiridon să se ducă pân' la mine acasă, ca să-mi aducă mantelul; bate vântul şi mi-e frică să nu răcesc când m'oiu întoarce... (Tăcere. Veta şade la dreapta şi lucrează adâncită în gânduri). Il laşi, ţaţo? (se apropie de ea).

VETA

Ai? ce să las?

ZIŢA

Să laşi pe Spiridon să-mi aducă ceva de acasă.

VETA

Da, îl las.

ZIŢA

Du-te, Spiridoane.

(Spiridon, după ce schimbă priviri şi semne cu Ziţa, iese).

VETA

Dar tu, Ziţo, la ce-ai venit? (lucrează înainte).

ZIŢA

Stai să-ţi spuiu... Dar nu mă 'ntrebi, ţaţo, să-ţi povestesc ce am păţit cu mitocanul! Să vezi, e halima... Auzi, mizerabilul! să 'ndrăsnească să-mi ţie drumul ca să-mi facă un atac... Stai, ţaţo, să-ţi spuiu şi să te cruceşti, nu altceva. — Mai adineaori şedeam acasă. Tuşica, cum ştii c'a făcut-o Dumnezeu, se culcă odată cu găinile. Eram ambetată absolut. « Dramele Parisului » câte au ieşit până acuma le-am citit de trei ori. Ce să fac? n'aveam ce citi. Zic: hai să mă duc la ţaţa, dacă nu s'o fi culcat, să mai stăm de vorbă. Scoţ ivărul dela şalon şi plec. Când să trec pe maidan, mă pomenesc cu mitocanul, cu pricopsitul de Ţircădău, că-mi taie drumul. « Bonsoar », şi ştii aşa deodată, sanfasò: « Hei, cocoană, zice, mai bine ţi-e acuma văduvă? — Pardon, domnule, zic, n'am de-a face cu dumneata, şi mai întâi când e la o adică, nu sunt văduvă, sunt liberă, trăesc cum îmi place, cine ce are cu mine! acu mi-e timpul: jună sunt, de nimini nu depand, şi când oiu vrea, îmi găseşte nenea Dumitrache bărbat mai de onoare ca dumneata. — Mi-că t'ei căi! — Zic! pardon, domnule, nu-ţi permit să te 'ntinzi mai mult la un aşa afront; mă 'nţelegi? — zice...»

VETA (întrerupând-o scurt)

Ziţo... ce e când ţi se bate tâmpla a dreaptă?

ZIŢA

Iţi vine o bucurie.

VETA

Mie, bucurie?... nu crez.

ZIŢA

Da de ce nu?

VETA

Dar când ţi se bate a stângă?

ZIŢA

Te 'mpaci cu o persoană cu care eşti certată.

VETA (ridicând capul cu mult interes)

Da? (dând din umeri). Cu cine să mă 'mpac?... nu sunt certată cu nimeni.

ZIŢA

Aşa... zic mitocanului..., ţaţo, că era trăsnit... Am auzit că dela o vreme 'ncoace într'o băutură o duce. Uf! ţăţico, maşer, bine că m'a scăpat Dumnezeu de traiul cu pastramagiul! Să trăesc eu cu un mitocan! Nu era de mine; eu sunt o persoană delicată; bine că m'am văzut liberă!... Aşa — să nu-mi uit vorba — zic mitocanului: « Nu-ţi permit, domnule, să te naintezi la un aşa afront! Da el: gândeşti, zice, că o să te măriţi, cocoană? — Asta mă 'mportă pe mine, cine ce treabă are! — Să te măriţi, ai? cât o trăi Ghiţă Ţircădău, ori să te 'nhăitezi cu vreunul? Săracul! Dar să ştiu de bine că merg cu el de gât până la Dumnezeu, tot n'ai dumneata parte de un aşa ceva; încai dacă m'ai lăsat pe mine, să te duci la mânăstire, că aşa te lăudai la trebunar!... — Mitocane, pastramagiule! la poliţiune! vardist! nene Dumitrache!... Am avut, ţaţo, parte că a sărit nenea Dumitrache şi cu Nae Ipistatul! aminteri, mitocanul scosese şicul dela baston pentru ca să mă sinucidă... Ei! ce zici dumneata, ţăţico, de nasul care şi l-a luat mitocanul? (Veta nu răspunde; Ziţa s'apropie de ea şi o observă). Ţaţo! ce ai? plângi?

VETA (ştergându-se la ochi)

Eu? de ce să plâng? Mă doare capul, mi-e cam rău.

ZIŢA

Iţi sunt ochii turburi grozav...

VETA

Nu-ş' ce am; parcă mă 'ncearcă nişte friguri.

ZIŢA

Nenea e de rond la noapte?

VETA

Da. (s'apucă iar de lucru). Tu mai stai Ziţo?

ZIŢA

Nu, ţaţo; o să mă duc şi eu să mă culc; trebue să fie târziu.

SPIRIDON (intră şi trece repede lângă Ziţa)

Coçoană! (încet). Până acu am aşteptat degeaba. L-am căutat peste tot, şi pe maidan, şi pe uliţă, nu e nicăieri.

ZIȚA (încet)

Biletul, zici că i l-ai dat.

SPIRIDON

Nu știi? I l-am dat decând m'am dus la tutungerie, când m'a trimes jupânul. (Iese în dreapta).

ZIȚA

Bine (către Veta). Ei! țațo, eu mă duc, bonsoar, alevoa. Culcă-te și matale, nu mai lucra dacă ți-e rău.

VETA

Lasă să-mi fie rău (râzând silit). Mai bine ar fi să mor.

ZIȚA

Vai de mine! Ce vorbă-i asta? Ce, ți-e rău de tot? Să trimetem să caute pe nenea.

VETA

Ași! ești nebună! nu vezi că glumesc. Mă doare capul; nu ți-am spus? Am lucrat mult la lumânare. (Are un fior). M'a tras și fereastra... Cum m'oiu culca, îmi trece.

ZIȚA

Atunci, alevoa, bonsoir, țațo, (pleacă și se întoarce). A! să nu uit; mâine ne vedem, știi că-i sărbătoare. Să ne legăm de nenea să ne ducă la « Iunion ».

VETA (repede)

La « Iunion »? nu Zițo, nu mai merg la « Iunion ».

ZIȚA

Da de ce?

VETA

Pentrucă... pentrucă nu-mi face nicio plăcere acolo, nu 'nțeleg comèdiile alea... Ei! ce să-ți spuiu! nu voiu.

ZIȚA

Ei, Doamne! țațo, parol, știi că ești curioasă! Ce, pentru comèdiile alea mergem noi? Mergem să mai vedem și noi lumea. Ce adică toți câți merg acolo înțeleg ceva, gândești? Merg numai așa de un capriț, de un pamplezir; de ce să nu mergem și noi?

VETA

De ce, de ne-ce, nu voiu să merg.

ZIŢA

Aide, zău, ţaţo; i zic eu lui nenea,... vrei?

VETA

Nu voiu, ţi-am spus odată, şi nici dumnealui nu mai vrea să meargă; mi-a spus de azi dimineaţă: degeaba-i zici.

ZIŢA

Zău! ţăţico, parol! să mă 'ngropi!

VETA

Nu merg, Ziţo, nu. Mă ştii tu; când zic o vorbă, e vorbă.

ZIŢA

Zi, nu vrei să mergi, ţaţo?

VETA

Nu.

ZIŢA (obidindu-se treptat)

Nu?

VETA

Nu.

ZIŢA (podidind-o plânsul)

Fir'ar a dracului de viaţă ş'afurisită! că m'a făcut mama fără noroc! (pleacă). N'am avut parte şi eu pe lume măcar de o compătimire! (iese, plângând şi trântind uşa, prin fund. — Spiridon intră din dreapta).

SCENA VIII

SPIRIDON, VETA

VETA (lasă mondirul din mână)

Spiridoane băete, tu de ce mai stai? mai ai vreo treabă?

SPIRIDON

Nu, cocoană.

VETA

Apoi, du-t' te culcă, ce mai aştepţi? — Domnul Chiriac unde este?

SPIRIDON

E jos p'în curte; adineaori şedea pe laviţa dela poartă. Dar... nu ştiu ce o fi având nea Chiriac, cocoană... par'că nu-i sunt toţi boii acasă...

VETA

Cine ştie ce-o fi având şi dumnealui.

SPIRIDON

E necăjit foc; un ceas s'a tot plimbat pe jos; când am trecut p'în curte, umbla de colo până colo, par'că vorbea singur şi se bătea cu pumnii 'n piept...

VETA

O fi supărat, cine ştie!... Spune-i să 'nchiză poarta. Galoanele i le-am cusut; uite mondirul, să i-l duci.

SPIRIDON

Bine, cocoană. (vrea să plece cu mondirul).

VETA

Pe urmă, să-i spui... nu; pe urmă, să te duci să te culci, nu mai ai ce căuta p'aci. Să nu vie dumnealui să te găsească deştept, că iar o paţi.

SPIRIDON (aparte)

Ei, că par'că dacă m'o găsi dormind nu-i tot un drac!

VETA

Aide, du-te.

SPIRIDON

Mă duc: noapte bună, cocoană.

VETA

Noapte bună, Spiridoane. (Spiridon iese). Noapte bună!... Săracul Spiridon! nu ştie el ce-i pe sufletul meu, nu ştie el cum râde de mine! Eu şi noapte bună!... (merge încet la fereastra din dreapta uşii din fund, se uită în curte, apoi se'ntoarce tot adâncită în gânduri). Ei! iacă nu vrea omul, nu vrea! dragoste cu sila nu se poate. — Nu-i mai place, nu mai vrea... bine! n'o să mor nici eu!...De unde ştii? poate mai bine că s'a întâmplat aşa... A! de ce mai dă Dumnezeu omului fericire, dacă e să i-o ia înapoi!? De ce nu moare omul când e fericit!? De ce am mai trăit eu s'ajung la aşa ceva!?... (plânge; se aude sgomot). Vine! (se şterge la ochi repede şi vrea să plece). Nu! nu mai voiu să fiu proastă: dragoste cu sila nu se poate! (porneşte să iasă spre stânga, când intră Chiriac, care rămâne un moment la uşă. Veta stă locului. Tăcere).

SCENA IX

CHIRIAC, VETA, apoi de afară JUPÂN DUMITRACHE și IPINGESCU

CHIRIAC

Dumneata m'ai chemat?

VETA

Eu?... nu.

CHIRIAC

Spiridon mi-a spus că...

VETA

Da... am zis lui Spiridon să-ți ducă mondirul; l-am cusut.

CHIRIAC

Mersi!

VETA

Pentru puțin.

(Pauză)

CHIRIAC

Poarta... am închis-o.

VETA

Bine. (întoarce capul în fața scenii; e mișcată).

CHIRIAC

Alt nimic nu mai ai să-mi poruncești?

VETA

Ce! eu să-ți poruncesc dumitale?

CHIRIAC

Să-mi poruncești, firește; nu-mi ești stăpână?... nu sunt slugă în casa dumitale, cu simbrie?

VETA (întorcându-se cu fața spre Chiriac)

Bine, domnule Chiriac, bine; zi înainte, că n'ai zis destule.

CHIRIAC (înaintează)

Ei! de ieri seara până acu cum ai petrecut? Ți-e mai bine așa?

VETA (scoborând un pas spre a se depărta de el)

Da.

CHIRIAC

Iţi pare bine de ce-ai făcut?

VETA

Nu mă ştiu să fi făcut nimic; dar nu-mi pare rău că s'a 'ntâmplat aşa.

(Pauză)

CHIRIAC (mai apropiindu-se)

Mâine seară mergi iar la « Iunion ».

VETA

Dacă o vrea dumnealui să mergem, trebue să merg, fireşte.

CHIRIAC

Ca să te curtezi cu amploiatul dumitale?

VETA (tresărind şi ridicând capul spre el)

Domnule, te-am rugat să fii bun să nu-mi mai zici vorba asta. Dacă n'ai avut destulă vreme să mă cunoşti, păcat. Eu te credeam pe dumneata mai deştept.

CHIRIAC (stă la îndoială, apoi se mai apropie)

Jură-te încă odată!

VETA

Să mă mai jur — eu?... Nu m'am jurat? n'am plâns? Cu ce m'am ales? Nu mai mă jur pentrucă nu mă crezi; de plâns aş mai plânge, dar nu mai pot... Dar... în sfârşit, nu strici... dumneata... eu stric... nu trebuia să-mi puiu mintea cu un copil ca dumneata... D'aia zic şi eu mai bine că s'a întâmplat aşa. Tot trebuia să isprăvim odată... Am isprăvit...

CHIRIAC

Jură-te încă odată şi...

VETA (cu emoţie din ce în ce mai nestăpânită)

Ce folos! Dumneata crezi mai mult în prostiile şi în bănuelile lui bărbatu-meu, decât în jurământul meu, şi gândesc că trebuia să ne cunoşti destul de bine şi pe mine şi pe dânsul. Dar... foarte bine ai făcut să nu mă crezi. Aşa e. Eu sunt o femee rea; am vrut numai să râz de dumneata. Eu te las pe dumneata ca p'o slugă « cu simbrie » să păzeşti casa, şi târăsc pe dumnealui pe la grădini

ca să mă curtez cu alții. Eu sunt o femee mincinoasă; n'am simțit nimic când ți-am spus că nu știu să mai fi trăit până să nu te cunosc pe dumneata... Toate le-am făcut pentru dumneata numai din prefăcătorie... totdeauna alta ți-am spus și alta am gândit: te-am mințit, te-am amăgit, am râs de dumneata atâta vreme... Acuma, bine că ți-ai deschis și dumneata în sfârșit ochii ca să vezi cine sunt. De! ți-am făcut rău, dar... ai scăpat de mine. Lasă! ce-a fost a trecut... Bonsoar. (vrea să plece spre stânga).

CHIRIAC (ieșindu-i cu un pas înainte)

Te duci?

VETA (stă)

La ce să mai stau? Ce mai am eu cu dumneata?

CHIRIAC

Nu-mi mai zice «dumneata».

VETA

Cum poftești să-ți zic?

CHIRIAC

Cum mi-ai zis până ieri.

VETA

Azi e azi, ieri a trecut. (pornește să iasă).

CHIRIAC (tăindu-i drumul)

Și nu vrei să se mai întoarcă?

VETA (scoboară un pas, depărtându-se de el la dreapta)

Nu.

CHIRIAC (apropiindu-se)

Veto!

VETA

Nu; lasă-mă... Ce folos câtă fericire am avut un an, dacă într'o zi mi-am plâns-o toată! Nu, nu mai voiu; mai bine mi-este așa cum sunt...

CHIRIAC

Dar eu... eu ce să fac?

VETA

Ce fac și eu... Invățul are și desvăț, nu știi dumneata?

CHIRIAC

Desvăţ! lesne din gură. Ii scoţi rumânului ochii şi după aia-i zici: «Lasă că nu e rău şi fără să mai vezi... mai bine că s'a întâmplat aşa! n'o să mori fără luminile ochilor!... Invăţul are şi desvăţ!...» Dar dacă n'oiu vrea eu să mai trăesc aşa!... care vasăzică să mor, ai?

VETA

Ei! bine ar fi să poată muri omul când vrea; dar... nu moare nimeni de asta!

CHIRIAC

Dar dacă eu oiu muri? (se repede şi ia spanga dela puşcă). Vezi dumneata spanga asta?

VETA (se repede la el şi vrea să i-o smucească)

Chiriac!

CHIRIAC (luptându-se cu ea)

Fugi!... lasă-mă!...

VETA (luptându-se)

Nu te las! te ştiu eu cine eşti. Nu te las! Nu voiu să ţi se tragă moartea dela mine.

CHIRIAC

Lasă-mă! lasă-mă!... (se luptă).

VETA (disperată)

Chiriac! (înecându-se). Dacă vrei să te omori, omoară-mă întâiu pe mine! (se luptă din putere). Chiriac!... Nu ţi-e milă ţie de mine? Toate, toate de un an şi mai bine le-ai uitat într'o zi?... Chiriac!...

CHIRIAC

Tocmai pentrucă nu le-am uitat, vreau mai bine să mor. Dacă nu mai este nimic între noi, spune-mi dumneata cum să mai trăesc! Dacă mă laşi, dacă nu mai mă vrei, tot mort sunt eu; mai bine, lasă-mă: adio, vieaţă! (se smuceşte). Lasă-mă!

VETA (ţinându-l strâns)

Chiriac! Vrei să strig? eşti nebun?

CHIRIAC

Da! sunt nebun, fireşte că sunt nebun, m'ai înebunit dumneata; dumneata să-mi tragi păcatul! Câte gânduri şi dor m'a ars pe mine, nu mă 'ntrebi?

VETA

Dar tu pe mine nu mă 'ntrebi?

CHIRIAC

Nu mai voiu să ştiu de nimic, nu mai ştiu cine sunt! Am vrut să mă omor adineaori în curte, dar ţi-am văzut trecând umbra peste perdeaua dela fereastră, ş'am vrut să te mai văz odată. Incai să mor lângă tine, cum am trăit. (cu vorbele acestea Chiriac s'a mai domolit).

VETA

Chiriac, ascultă. Nu mi-ai zis tu să mai mă jur încă odată? Dacă m'oiu jura, mă crezi?

CHIRIAC

Te crez.

VETA (repede)

Dragă Chiriac, să n'am parte de ochii mei, să n'am parte de vieaţa ta, să nu mai apuc măcar o zi fericită cu tine — na! ce mai vrei? — dacă ştiu eu ceva la sufletul meu din câte ţi le-a sporit dumnealui.

CHIRIAC

De ce te-ai dus la grădină?

VETA

M'am dus numai de gura sori-mii Ziţii. Era lume multă, de n'aveam unde sta; cânta musica; juca comèdii; n'am auzit nimic, n'am văzut nimic. Toată seara în uetul grădinii m'am gândit numai la tine; par'că dormeam şi visam ceva... Ştiam eu că o să mi se întâmple mie un necaz mare; mi se făcuse semn: răsturnasem de dimineaţă candela... Incă dumnealui, dacă m'a văzut că mă speriu, zice: «Ei ce e dacă s'a răsturnat! nu mai crede în prostii de-alea. Ce! ce-o să ni se 'ntâmple? să-mi arză cherestigiria? arză sănătoasă! Nu m'a făcut ea pe mine! este asiguripsită... Atâta pagubă!...» Răsturnasem candela; pe urmă ochiul ăl drept mi se bătea într'una de vreo trei zile. Pe tine te lăsasem acasă ştergându-ţi puşca: ştii că ruginise încărcătura înăuntru şi te apucaseşi s'o scoţi cu vergeaua. Nu puteam să-mi iau gândul dela puşcă. Mă gândeam: dacă s'o descărca, Doamne fereşte! puşca în mâna lui, ce să mă fac eu când l-oiu găsi mort întins acasă?... Da de ce nu i-am spus să bage de seamă! de ce nu l-am rugat să o lase la pustia de puşcă! la ce am plecat de-acasă?! Iac'aşa m'am bătut cu gândurile toată seara. N'am văzut, zău! n'am văzut nimic, n'am auzit nimic! Mă jur pe ce vrei tu; mă crezi?

CHIRIAC (biruit cu desăvârşire)

Te crez! (aruncă departe spanga şi ia pe Veta în braţe).

VETA (strângându-l cu putere)

Chiriac! (rămân o clipă îmbrăţişaţi în tăcere). Chiriac, să nu mai faci ce mi-ai făcut, că mor... zău! mă omori...

CHIRIAC

Nu, nu mai fac.

VETA

Imi făgădueşti? te juri?

CHIRIAC

Da.

VETA

Şi o să mă crezi că eu numai la tine mă gândesc?

CHIRIAC

Da.

VETA

Că numai pentru tine trăesc?

CHIRIAC

Da.

VETA

Şi n'o să-mi mai zici nicio vorbă rea?

CHIRIAC

Nu.

VETA

Şi n'o să mai mă faci să plâng?

CHIRIAC

Nu! nu! nu! Dar mă ierţi?

VETA

Da tu pe mine mă ierţi?

CHIRIAC

Eu te-am iertat de mult. (se strâng bine în braţe).

JUPÂN DUMITRACHE (de afară, sub fereastră)

Chiriac! Chiriac!

(Cei îmbrăţişaţi rămân încremeniţi ascultând)

VETA

Hii! Dumnealui...

CHIRIAC (repede, fără s'o lase din braţe, merge spre fereastră)

Nu-i nimic! Trece la posturile din spre Marmizon... (către jupân Dumitrache pe fereastră) Dumneata eşti, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE (de afară)

Dar ce, Chiriac puiule, nu te-ai mai culcat?

CHIRIAC

Incă nu, jupâne, acu mă culc.

JUPÂN DUMITRACHE (de afară)

Somn uşor!...

IPINGESCU (asemenea)

Şi vise plăcute, onorabile!

JUPÂN DUMITRACHE (depărtându-se treptat)

Chiriac, puiule, ia vezi de ce am vorbit, fii cu ochii 'n patru d'aproape de tot: mă ştii că ţiu când e la o adică...

CHIRIAC (strângând pe Veta cu putere)

Lasă, jupâne, mă ştii că consimţ la onoarea dumitale de familist!...

(Cortina).

ACTUL II

SCENA I

VETA, CHIRIAC

VETA

Du-te, puiule, du-te; fii cu minte, sunt aproape de unsprezece... cine ştie? vine fără veste!

CHIRIAC

Aşi! mai are două ceasuri bune de alergat; nu poate veni aşa degrab.

VETA

De unde ştii ce se 'ntâmplă? paza bună trece primejdia rea.

CHIRIAC

N'ai grijă, dragă, când îţi spuiu eu că nu vine; are să meargă până la Cotroceni, ce te gândeşti? nu-l ştii pe el că umblă agalca?...

VETA

Bine, dar aş vrea şi eu să mă culc; zău, sunt obosită grozav. Ştii tu că de ieri seară de când ne-am certat, până acum n'am închis ochii?

CHIRIAC

Ei! d'apoi eu i-am închis!

VETA

Tocmai d'aia; sărută-mă încă odată şi du-te şi tu de te culcă. Mâine ai să ieşi la ezirciţ; ai uitat că trebue să te scoli până 'n ziuă?

CHIRIAC

Bine zici! Cum să uit, se poate? Mâine trebue să mă scol la patru ceasuri. Are să vie gornistul, să mergem să luăm doi oameni din companie, ca să ridicăm pe Tache pantofarul dela sfântul Lefterie.

VETA

Apoi mi-a spus leliţa Safta, că-i bolnav de lingoare.

CHIRIAC

Ce treabă am eu cu boala lui? ce, eu sunt bolnav? nu mă priveşte pe mine. Il am pe listă, trebue să se prezante la ezirciţ.

VETA (tresărind ca cum ar fi auzit ceva)

Ia taci! (ascultă). Mi s'a părut că umblă cineva pe portiţă. Aide, Chiriac, sărută-mă şi du-te.

CHIRIAC (o sărută)

Mâine seară nu te mai duci la « Iunion? »

VETA

Nu, nu mai mă duc fără tine... Dar tu... nu uiţi ce mi-ai făgăduit, - n'o să mai mă necăjeşti niciodată?

CHIRIAC

Niciodată. (o sărută, o strânge 'n braţe şi pleacă). Bonsoar. (se mai întoarce spre a repeta jocul şi iese în stânga planul din fund).

VETA (singură, fredonează încet, coborând la masă,

« Intr'un moment de fericire,
« Stelele s'au umplut de dor
« Şi printr'o perlă de iubire,
« Mi-au revărsat razele lor ».

(fredonează din ce în ce mai încet). Trebue să fie trecute de unsprezece... Să mă culc... Ce obosită sunt! Nu mai pot... (şade lângă masă, deschide albumul şi dă de portretul lui Chiriac). Ah! Ah! Chiriac! (fredonează întâia strofă din « Portretul » de G. Sion).

« Când ore de 'ntristare vor turbura vreodată
« Frumoasa-ţi inimioară, tu vezi portretul meu,
« Şi crede că eu sufăr cu tine deodată,
« Şi c'amândoi atuncea compătimim mereu ».

(urmează mai încet; micşorează lumina lămpii de tot şi începe a se pregăti de culcare. — Uşa din fund se deschide încet în vremea asta, şi se arată Rică Venturiano; odaia este foarte slab luminată de flacăra închisă a lămpii).

SCENA II

VETA şi RICĂ VENTURIANO, apoi JUPÂN DUMITRACHE şi IPINGESCU de-afară

RICĂ (intră, se opreşte pe prag, vede pe Veta în spate, răsuflă din adânc, pune mâna la inimă şi înaintează în vârful degetelor până la spatele scaunului ei; cade în genunchi şi începe cu putere)

Angel radios!

VETA (dă un ţipăt, se scoală şi fuge în partea cealaltă a scenei făcându-şi cruce şi scuipându-şi în sân)

A!

RICĂ (întorcându-se în genunchi spre partea unde a fugit ea)

Angel radios! precum am avut onoarea a vă comunica în precedenta mea epistolă, de când te-am văzut întâiaşi dată pentru prima oară mi-am pierdut uzul raţiunii; da! sunt nebun...

VETA

Nebun! (strigând). Săriţi! Chiriac! Spiridoane!

RICĂ

Nu striga madam, (se târăşte un pas în genunchi), fii mizericordioasă! Sunt nebun de amor; da, fruntea mea îmi arde, tâmplele-mi se bat, sufăr peste poate, par'că sunt turbat.

VETA

Turbat?... Domnule, spune-mi de grab, c'aminteri, strig: cine eşti, ce pofteşti, ce cauţi pe vremea asta în casele oamenilor?

RICĂ (se ridică şi se apropie de dânsa tăindu-i drumul)

Cine sunt? mă întrebi cine sunt? Sunt un june tânăr şi nefericit, care suferă peste poate şi iubeşte la nemurire.

VETA

Ei! ş'apoi? ce-mi pasă mie! (după o mică reflecţie). Vai de mine! ăsta e vr'un pungaş: a aflat că nu-i dumnealui acasă şi umblă să ne pungăşească (tare strigând) Chiriac! Spiridoane! săriţi! hoţii!

RICĂ (cu mâinile rugătoare)

Nu striga! nu striga! fii mizericordioasă; aibi pietate! M'ai întrebat să-ţi spuiu cine sunt, ţi-am spus. Mă întrebi să-ţi spuiu ce caut... Ingrato! nu mi-ai scris chiar tu însuţi în original?

VETA

Eu?

RICĂ

Da! (se ridică) Nu mi-ai scris să intru fără grijă după zece ceasuri la numărul 9, strada Catilina, când oiu vedea la fereastră că se micşorează lampa? Iată-mă. M'am transportat la localitate pentru ca să-ţi repet că te iubesc precum iubeşte sclavul lumina şi orbul libertatea.

VETA

Adevărat, domnule, parol că eşti nebun. Visezi; ţi-am scris eu dumitale vreo scrisoare? Auzi obrăznicie! Ştii dumneata cu cine vorbeşti?

RICĂ

Cum să nu ştiu! In van te aperi. Şi tu mă iubeşti pe mine, nu mai umbla cu mofturi. Te-am văzut d'atunci seara dela « Iunion ...»

VETA

Dela « Iunion »? (caută cu gândul).

RICĂ

Da; chiar de atunci seara, când privirile noastre s'au întâlnit, am citit în ochii tăi cei sublimi că şi tu corespunzi la amoarea mea. M'am luat după tine chiar în seara aceea până la Stabiliment. Simţeam că mitocanul de cumnatu-tău mă mirosise, ştia că mă ţiu după voi; şi, abandonându-mă curajul de a mai intra într'o stradă fără lampe gazoase, m'am întors îndărăt, pentrucă-mi era frică să nu paţ vr'un conflict cu mitocanul. Alaltăieri seară, amoarea mi-a inspirat curaj; m'am ţinut după voi până în această suburbie, în colţul stradei; dar când să-ţi văz justaminte adresa, mi-a tăiat drumul nişte câini. Când am aflat că şezi pe aci, te-am căutat la nemurire, şi m'am informat prin băiatul dela cherestegeria lui cumnatu-tău cum stai cu familia ta. Am aflat că acum eşti liberă, ţi-am scris prima mea epistolă într'un moment de inspiraţiune, ai primit-o, mi-ai răspuns să viu, şi am venit... pentru ca să-ţi repet că: (cade iar în genunchi) nu, ori ce s'ar zice şi orice s'ar face, eu voiu susţinea sus şi tare, că tu eşti aurora, care deschide bolta înstelată într'o adoraţie poetică, plină de... (urmează declaraţia foarte iute până ce îl întrerupe Veta).

VETA (a ascultat cu mult interes toată tirada lui Rică şi-l întrerupe isbucnind de râs)

Ha! ha! ha! acu înţeleg eu tot! ha! ha! ha!

RICĂ

Râzi, râzi, ingrato, de amoarea mea?

VETA

Da cum, Doamne-iartă-mă! să nu râz?... vezi-bine că râz. Apoi ştii dumneata cu cine vorbeşti? mă cunoşti? ştii bine cine sunt?

RICĂ

Cum să nu ştiu! tu eşti angelul visurilor mele, tu eşti steaua, pot pentru ca să zic chiar luceafărul, care străluceşte sublim în noaptea tenebroasă a existenţii mele, tu eşti...

VETA (care trece la lampă, îi măreşte focul şi se pune cu chipul în bătaia luminii)

Zău? ia uite-te bine! (râde).

RICĂ (foarte încurcat, se scoală de jos, şi se dă înapoi împiedecându-se)

Madam! să am pardon! scuzaţi! Cocoană! considerând că... adică, vreau să zic, respectul... pardon... sub pretext că şi pe motivul... scuzaţi... pardon...

VETA (râzând)

Bine, pardonul ca pardonul, dar te rog, dacă ţii la pielea dumitale, să te duci mai de grabă, să ieşi curând din casa asta, că, Doamne-fereşte! de te-o călca aici bărbatu-meu, (accentuând) mitocanul... dè!...

RICĂ

Scuzaţi... pardon...

VETA

Apoi zău nu ştiu ce s'o mai alege de dumneata. Bărbatu-meu sufere grozav de gelozie, şi e în stare a fi capabil să te omoare.

RICĂ (speriat)

Să mă omoare!

VETA

Deja alaltăieri seara ai avut noroc de ţi-a tăiat drumul câinii şi nu te-a lăsat să intri în uliţa noastră. Aminteri, dumnealui s'a suit repede sus, a deşteptat pe Chiriac...

RICĂ

Chiriac!

VETA

Da, tejghetarul nostru, şi au ieşit amândoi, unul pe maidan şi altul pe la poartă ca să te prinză în uliţă. Incă Chiriac luase şi levorverul; dar până să iasă ei, dumneata fugiseşi...

RICĂ (îngrijat)

Levorverul!... Madam, vă rog binevoiţi a-mi da drumul d'aici de urgenţă...

VETA

Ei! ştii că-mi place! Ce! te ţiu eu? Du-te, uşa-i deschisă; du-te repede, şi bagă de seamă la poartă să nu dai piept în piept cu dumnealui, că de acum încolo trebue să se întoarcă acasă. Apucă pe maidan şi ieşi de vale spre Antim. Bagă de seamă să nu te întâlneşti cu bărbatu-meu, că te cunoaşte, şi cum te-o vedea, zău! te umflă.

RICĂ

Mă umflă!... (vrea să plece, apoi stă şi se întoarce). Cocoană, eşti o madamă venerabilă; profit de ocaziune, spre a vă ruga (cu multă volubilitate) să primiţi asigurarea înaltei stime şi profundului respect, cu care am onoare a fi al domniei-voastre prea supus şi prea plecat,

Rică Venturiano, archivar la judecătoria de pace circumscripţia de galben, poet liric, colaboratore la ziarul « Voçea Patriotului Naţionale », publicist şi studinte în drept...

VETA

In drept, în strâmb, ce-mi pasă mie! du-te odată, ori ţi s'a făcut pe semne de v'un conflict...

RICĂ

Nu, madam, nu; eu sunt june cu educaţie, nu voiu să paţ niciun conflict!

VETA

Apoi atunci, du-te! ce mai stai?

RICĂ

Mă duc; scuzaţi, pardon, bonsoar!

VETA

Aide! (vrea să-l conducă până la uşă; când vrea să deschiză uşa ca să-i dea drumul, se aude glasul lui jupân Dumitrache în curte, — Rică şi Veta coboară înspăimântaţi).

JUPÂN DUMITRACHE (afară în curte)

Iţi spuiu că i-am văzut eu capul pe fereastră. E aici în casă. Chiriac! Spiridoane!

VETA (îngrozită)

Musiu! domnule! m'ai nenorocit, şi dumitale atâta ţi-a fost! fugi, fugi că te omoară!

RICĂ

Aoleo! (se repede să fugă pe uşă).

VETA (oprindu-l)

Nu p'acolo!

JUPÂN DUMITRACHE (d'afară)

Dacă nu i-o ajunge ce i-oiu da eu moftangiului, să-mi tai mie favuridele!

IPINGESCU (tot d' afară)

Rezon! (se aud paşi repezi suind scările).

RICĂ (disperat)

Madam, cocoană! ai mizericordie de un june român în primăvara existenţii sale! de abia douăzeci şi cinci de roze şi jumătate înumăr, douăzeci şi şase le împlinesc tocmai la sfântul Andreiu... Scapă-mă!

VETA

Da... dar pe unde? A! pe fereasta asta; ieşi curând, treci binişor pe schele la stânga, lasă-te pe scară în capătul binalii; jos e o portiţă scurtă, care dă în maidan... Fugi iute!

RICĂ (iese pe fereastră, se loveşte cu capul de zid şi-şi turteşte pălăria)

Pardon!... scuzaţi!... bonsoar! (dispare pe fereastră, paşii se apropie).

SCENA III

VETA singură, apoi DUMITRACHE şi IPINGESCU

VETA

A scăpat sărmanul... Ce comèdie! Doamne sfinte! dacă-l prindea Chiriac, îl omora. Vezi dumneata cine mi-a fost soră-mea Ziţa! D'aia se ţinea dumneaei de capul meu să tot batem grădinile: era amorezată. Şi eu, proastă, să nu ştiu nimic, şi să-mi fac zile amare cu Chiriac din pricina lui musiu ăsta... Bine că a scăpat, vai de el, acum trebue să-i sfârâe călcâele pe maidanul lui Bursuc. (coboară la masă şi se face că lucrează. Uşa din fund se deschide de perete şi intră furioşi jupân Dumitrache şi Ipingescu cu săbiile scoase).

JUPÂN DUMITRACHE (înaintează strajnic)

Cocoană! Cine a fost acum aici? (Ipingescu caută cu ochii în toate părţile, se uită pe sub pat, pe sub masă, peste tot).

VETA

Cine să fie?

JUPÂN DUMITRACHE (fierbând)

Cine să fie?... Ştiu eu cine să fie? Dacă aş şti, nu te-aş întreba.

IPINGESCU

Rezon! (caută mereu).

VETA

Ei! ştii că eşti nu ştiu cum! Ce vii aşa turbat? Uite, cu sabia scoasă, ca la bătălie?

JUPÂN DUMITRACHE

Nu râde, cocoană, după ce că paţ un afront tocmai la ce-am ţinut eu, nu râde; du-te dincolo, cocoană!... De ce nu te-ai culcat pân' acum?

VETA

Zău, că nu eşti în toată firea! auzi că de ce nu m'am culcat: pentrucă nu mi-a fost somn. Ce! vrei să mă culc şi să-mi las lucru? Mâine e sărbătoare, trebue să mă gătesc să merg la biserică.

IPINGESCU

Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE

Cocoană, du-te dincolo, aci avem treabă; du-te curând. (umblă agitat, strigând) Spiridoane! Spiridoane! Chiriac! Spiridoane! Chiriac! (către Veta). Rău ai făcut, cocoană!

VETA

Ce rău? ce visezi? ce-am făcut?

JUPÂN DUMITRACHE

Ştii dumneata bine! Dumneata să tragi păcatul de ce s'o întâmpla, (sinistru) că are să se întâmple lucru mare, cocoană, măcar să ştiu de bine că merg la cremenal!

VETA

Eşti nebun! (aparte) Acu nu mai mi-e frică.

JUPÂN DUMITRACHE (strajnic la culme)

Du-te, cocoană, şi nu râde.

VETA

Iaca, mă duc (iese rîzând în stânga planul întâiu).

SCENA IV

JUPÂN DUMITRACHE, NAE IPINGESCU apoi SPIRIDON

JUPÂN DUMITRACHE

Ştii (se îneacă de emoţie), mă stăpânesc, adică-i vorbesc cu perdea, nu voiu să-i isplic lucru formal, ca să n'o ruşinez.

IPINGESCU

Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE

Ştii cum e dânsa...

IPINGESCU

Coana Veta? ruşinoasă... mie-mi spui?

JUPÂN DUMITRACHE (plimbându-se)

Adică chiar în casa mea să nu pot eu pune mâna pe bagabontul? că n'a avut pe unde ieşi; altă scară nu mai are casa. (strigă) Spiridoane! Chiriac! Chiriac! Spiridoane!

SPIRIDON (vine din dreapta, cu părul vâlvoiu, sculat zăpăcit din somn)

Ce-i porunca, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE

Porunca? vino să-ţi dau poruncă (îl ia de păr).

IPINGESCU

Hahahaha! dă-l, dă-l căţeaua!

JUPÂN DUMITRACHE

Apoi parcă ne-a fost vorba, musiu Spiridoane băete, să nu te mai găsesc dormind când mă 'ntorc acasă! Na poruncă! na poruncă! mai na poruncă! să-ţi mai treacă de piroteală!

SPIRIDON (plângând)

Auliu, jupâne, auliu! Ce ţi-am făcut eu, jupâne, dacă am dormit?

IPINGESCU (strajnic către Spiridon)

Pentru ce nu eşti prezent la apelul nominal?

SPIRIDON

Auliu! (se jeleşte).

JUPÂN DUMITRACHE

Taci! Unde-i Chiriac?

SPIRIDON (fugind într'un colţ)

Nu ştiu...

JUPÂN DUMITRACHE (se repede la el; Spiridon fuge)

Da să mănânci şi să dormi ştii?

SPIRIDON

Doarme în odaia dumnealui, jupâne.

JUPÂN DUMITRACHE

Doarme? Toţi dormiţi, dormire-aţi somnul ăl lung! Pâinea ştiţi să mi-o mâncaţi. Chiamă pe Chiriac de grabă... mergi!

IPINGESCU (către Spiridon, bătându-i din picior)

Urgent! (Spiridon iese degrabă în stânga).

JUPÂN DUMITRACHE

Chiriac! Chiriac!... Eu arz în foc şi toţi trag la aghioase! Eu arz de onoarea mea de familist şi lor de somn le arde... Chiriac!

SCENA V

ACEIAŞI — CHIRIAC, apoi SPIRIDON

CHIRIAC (ştergându-se la ochi, în costum de noapte, vine moale de somn, din stânga)

Ce-i jupâne? ce s'a aprins? arde? unde arde?

JUPÂN DUMITRACHE (luându-l de mână şi aducându-l în faţa scenii)

Chiriac! (scurt) M'am nenorocit!

CHIRIAC

Pentru ce?

JUPÂN DUMITRACHE

S'a dus ambiţul!

CHIRIAC

Cum?

JUPÂN DUMITRACHE

Tocmai la ce am ţinut...

CHIRIAC

Ce?

JUPÂN DUMITRACHE

Mi s'a necinstit onoarea de familist!

CHIRIAC

Aşi! nu se poate; ţi s'a părut!

JUPÂN DUMITRACHE

Am văzut cu ochii.

CHIRIAC

Aşi! aşa m'ai speriat şi alaltăieri seara; aşa ţi se năzare dumitale.

JUPÂN DUMITRACHE

Chiriac, întreabă şi pe nenea Nae!

IPINGESCU (grav)

Aprob pozitiv.

CHIRIAC (desmeticit)

Cum? când? unde? cine?

JUPÂN DUMITRACHE

Bagabontul!

CHIRIAC

Ei?

JUPÂN DUMITRACHE

Maţe fripte, Chiriac puiule, l-am văzut din uliţă pe fereastră aici în casă... cu ochelarii pe nas, cu giubenu 'n cap.

IPINGESCU

Idem.

(Spiridon intră din dreapta)

CHIRIAC

Aici în casă? Nu mă băga 'n păcate, jupâne!

SPIRIDON (aparte)

Cu ochelari? Cu giuben? E persoana cocoanii Ziţii. (iese pe furiş prin fund).

JUPÂN DUMITRACHE

L'am văzut cu ochii mei, şi nu se poate să fi ieşit d'aici, că n'avea pe unde! Pe scară m'am suit eu cu nenea Nae, trebuia să dau piept în piept cu el. Trebue să fie aici în casă ascuns. Trebue să-l găsim. (iese în dreapta).

CHIRIAC (bătându-se în piept)

Las' pe mine, jupâne.

IPINGESCU (care se află la fereastra din stânga)

Să am pardon: fereasta asta dă pe schele, schelele merg până 'n capătul binalii.

(Jupân Dumitrache reintră şi iese căutând în stânga)

CHIRIAC

Da.

IPINGESCU

Ei! acolo nu-i scară? Dacă o fi ieşit pe aici pe fereastă, s'a dus, a scăpat pe maidanul lui Bursuc.

CHIRIAC

Nu se poate să fi găsit scara. Schelele se 'nfundă în podul grajdului; podul nu-i podit până acuma, e gratie numa, şi scara este în partea ailaltă, în dosul binalii.

JUPÂN DUMITRACHE (reintră din stânga disperat)

Mi s'a dus ambiţul, nu mai voiu să ştiu de nimic! mi s'a necinstit onoarea de familist, acum nu mai îmi pasă măcar să intru şi 'n cremenal! (căutând cu ochii, găseşte bastonul lui Rică uitat pe scânduri lângă scaunul unde acesta a căzut în genunchi la intrare. — Chiriac caută şi el în toate părţile). Chiriac! Chiriac! puiule, uite! (arată bastonul). Mai zi că mi s'a părut.

CHIRIAC (se repede şi ia puşca, acuma cu spanga pusă)

Jupâne, vrei să punem mâna pe el? după mine curând! Nene Nae, aţin'te după noi! Odaia lui Spiridon (arată în dreapta) dă tot pe scara a mare. Pe scara pe unde aţi venit, n'a putut fugi. Pe aici, pe schele, a ieşit. Trebue să fie ascuns în podul grajdului la capătul binalii. Aideţi iute după mine. Tii! nu scapă el din ghiara mea nici mort! (vor să sară pe fereastră).

SCENA VI

ACEIAŞI — VETA (din stânga)

VETA

Ce e, frate, ce ce?

CHIRIAC (cu putere către ea)

Nu scapă el, cocoană, nici mort din ghiara mea.

JUPÂN DUMITRACHE (asemenea)

Da cocoană, nici mort.

IPINGESCU (asemenea)

Absolut!

CHIRIAC

Aide, jupâne! aide, nene Nae! (vrea să se repează peste fereastră cu puşca în mână).

VETA (aleargă și se pune în dreptul ferestrii)

Sunteți nebuni? Vreți să se rupă schelele cu voi? Chiriac, nu știi că schelele sunt părăsite de trei săptămâni? vrei să te prăpădești?

CHIRIAC

Lasă-ne cocoană! (vrea s'o dea în lături, ea nu se lasă).

JUPÂN DUMITRACHE (asemenea)

Lasă-ne cocoană!

IPINGESCU (asemenea)

Pardon!

VETA (lui Chiriac)

Iar te iei după vreo bănuială de-a dumnealui, iar? Ai uitat ce...

JUPÂN DUMITRACHE

Da, bănuială... cu ochilari la nas și cu giobenu 'n cap!

CHIRIAC (se luptă cu Veta)

Lasă-mă, cocoană! (scapă din mâinile ei și iese pe fereastră).

VETA (șovăie și cade pe scaun)

Chiriac.

JUPÂN DUMITRACHE

Inainte, Chiriac! Inainte, nene Nae! (iese pe fereastră, Nae Ipingescu îl urmează).

VETA (sculându-se șovăind, scoate capul pe fereastră)

Chiriac! Chiriac! binișor! să nu cazi!

SCENA VII

VETA, ZIȚA

ZIȚA (intră prin fund repede)

Ce e, țațo? ce s'a întâmplat? mi-a spus Spiridon...

VETA (sculându-se repede de pe scaun)

Zițo, Zițo, tu mi le faci toate, tu m'ai dus la « Iunion », tu ai dat nas amploiatului să se ție după noi, de mi-am găsit beleaua cu Chiriac...

ZIȚA

Cu Chiriac?

VETA (dregând-o)

Cu dumnealui, cu Chiriac, cu toţi; l-ai chemat să vie, şi în loc să vie la tine a venit aici.

ZIŢA

Şi?...

VETA

Şi tocmai când să-i dau drumul înapoi pe uşe, iacătă-i dumnealui cu Nae ipistatul se suia pe scară strigând ca nişte turbaţi...

ZIŢA

Şi pe urmă?

VETA

L-am făcut scăpat pe fereastră, i-am dat drumul pe schelă, ca să iasă pe la spatele binalii, pe portiţa din spre maidan.

ZIŢA (cu spaimă)

Pe portiţa din spre maidan!

VETA

Da, pentrucă pe scara a mare s'ar fi întâlnit piept în piept cu dumnealui.

ZIŢA (sdrobită)

Ţaţo! *per l'amour di Dieu*! portiţa din spre maidan e încuiată; adineaori am vrut să viu eu p'acolo, ca să nu mai ocolesc, şi a trebuit să mă întorc iar pe uliţă ca să intru în curte.

VETA

Incuiată? şi ulucile sunt de doi stânjeni! Atunci persoana în chestie n'a putut fugi! Ziţo, Ziţo! e primejdie! dumnealui e grozav, Chiriac e nebun!

ZIŢA

Vai de mine! monşerul meu! mi-l omoară!

VETA

Chiriac a luat puşca cu spangă şi dumnealui a scos sabia...

ZIŢA

Nu mai spune, ţaţo, că mor! (se aude o dărâmare de scânduri).

VETA

Taci! (ascultă amândouă).

JUPÂN DUMITRACHE (de afară)

Aţin' te, Chiriac!

IPINGESCU (de afară)

Stai! în numele Costituţiunii!

VETA (îngrozită)

L-a prins!

ZIŢA (asemenea)

Ah! mor!

VETA

Sunt în curte, aide să mergem de grabă. Tu ai făcut încurcătura, tu s'o descurci! Aide repede de scapă omul din primejdie.

ZIŢA

Aide! (Amândouă pornesc să iasă prin fund; când ele vor să păşească pragul, s'aude alt sgomot afară şi strigăte).

GLASUL LUI JUPÂN DUMITRACHE

Nu te lăsa, Chiriac! (sgomot, strigăte şi o detunătură de puşcă).

VETA

Chiriac!

ZIŢA

Monşerul meu! (ies amândouă disperate).

SCENA VIII

RICĂ VENTURIANO apoi SPIRIDON

RICĂ

(Coboară încet pe fereastră pe unde a ieşit; este prăfuit de var, ciment şi cărămidă; părul îi este în neorânduială; pălăria ruptă; e galben şi tras la faţă; tremură şi i se încurcă limba la vorbă; i se năluceşte a spaimă din când în când şi îl apucă slăbiciune la încheeturi). Am scăpat până acum! Sfinte Andreiu, scapă-mă şi de acu în colo: sunt încă june! Geniu bun al venitorului României, protege-mă: şi eu sunt român! (răsuflă din greu şi îşi apasă palpitaţiile). O ce noapte furtunoasă! Oribilă tragedie! (i se pare că aude ceva şi tresare) Ce de peripeţiuni!... Ies pe fereastră şi pornesc pe dibuite pe schele! mă ţiu binişor de zid şi ajung în capătul binalii... Destinul mă persecută implacabil... Schelele se'nfundă: nicio scară... Cocoana perfidă mă indusese în eroare... Vreau să mă 'ntorc şi d'odată auz pe inimici venind în faţa mea

pe schele. O iau înapoi fără să ştiu unde merg; mă împiedec de un butoiu cu ţiment... O inspiraţiune... — eu ca poet am totdeauna inspiraţiuni! — m'ascunz în butoiu! Paşii inimicilor s'apropie în fuga mare, mulţi inşi trec iute pe lângă butoiul meu înjurându-mă; eu, ca june cu educaţiune, mă fac că n'auz... Toţi se depărtează... Auz un sgomot, strigăte, ţipete de femei, în fine o împuşcătură. Sgomotul apoi cu încetul se stinge, totul rămâne într'un silenţiu lugubru, numai din depărtare se aude orologiul dela Stabiliment bătând unsprezece şi douăzeci... oră fatală pentru mine! — Ies binişor din butoiul meu, mă târăsc d'abuşele pe schele şi mă pomenesc înapoi aci... Ce să fac? pe unde să ies? Imi trebue o inspiraţiune ingenioasă... (pune mâna la frunte şi caută în gând) Da, am găsit-o! să ies pe uşe (merge repede în vârful degetelor la uşa din fund, o deschide; afară, în sală, e beznă). Obscuritate absolută! (merge la fereastră) A! auz paşi; vine cineva pe schele. (se repede la uşa din dreapta, a odăii lui Spiridon). P'aici! (Spiridon intră în acelaşi moment repede, şi se lovesc amândoi în piept). Ah! cum m'ai speriat! (îi vine rău).

SPIRIDON

Domnule, musiu, tot aici eşti? E foc mare, trebue să fugi! dacă o pune mâna pe dumneata, te omoară...

RICĂ

Mă omoară?... Scapă-mă, băiete, scoate-mă de aici... Pe unde să ies? (pornind spre uşa din dreapta, pe unde a intrat Spiridon). Pe aici...

SPIRIDON

Nu se poate (îi tae drumul). Odaia d'acolo răspunde tot pe scara a mare; vrei să te 'ntâlneşti cu ei piept în piept?

RICĂ

Nu, nu voiu; dar atunci ce-i de făcut! existenţa mi-este periclitată. Voiu să scap. Scapă-mă: îţi dau bacşiş trei sferturi de rublă.

SPIRIDON

Trei sferturi de rublă! şase pachete de tutun! te scap.

RICĂ

Cum? pe unde? spune-mi iute, că mi-e de grabă, îmi vine stenahorie!

SPIRIDON

Dumneata stăi aici. Eu mă duc colea în odăiţă (la dreapta) deschiz uşa care dă în scară, cum i-oiu vedea că se urcă sus, te chem în odae, închidem uşa dela mijloc, şi când or intra cu toţii aici, îţi dau drumul pe dincolo pe scară, te cobori şi ieşi repede pe poartă.., Lasă că te scap, n'ai grijă.

RICĂ

Da, du-te de grabă!

SPIRIDON (cu şiretenie).

Apoi, nu-mi dai?

RICĂ

Ce?

SPIRIDON

Ce mi-ai făgăduit.

RICĂ

Ba da, îţi dau. (se caută în toate buzunarele şi completează suma din mărunţele; Spiridon o socoteşte cu scumpătate). Băiete (solemn) tânărule! ştii tu în ce poziţiune mă găsesc? ştii tu ce pericol mă ameninţă?

SPIRIDON

Ba bine că nu! Dacă n'oiu şti eu păpara lui jupânul!... hehei! lasă; dacă n'ăi putea scăpa...

RICĂ

Ai? (şovăie).

SPIRIDON

Ai să vezi şi dumneata al dracului ce e... De ce-i zice lui «Titircă Inimă-Rea?»

RICĂ

Nu, nu voiu să văz, scapă-mă.

SPIRIDON (cam rece)

Ei! lasă, dacă oiu putea, te scap eu fireşte.

RICĂ

A! (şovăie). Auz sgomot pe scară; se suie... (şovăie). Aleargă; scapă-mă! (Spiridon iese încet în dreapta numărând gologanii; Rică îl zoreşte dela spate).

SCENA IX

RICĂ, DUMITRACHE, CHIRIAC, IPINGESCU, ZIŢA şi apoi VETA

RICĂ (o clipă singur; joc de scenă mută; deodată se aud în odaia din dreapta palme, şi Spiridon ţipând)

A! (paşi pe scară; Rică se repede la uşa din dreapta).

JUPÂN DUMITRACHE (întâmpinându-l cu sabia scoasă)

Stăi!

RICĂ (dându-se înapoi)

Sunt mort, sfinte Andreiu! (se repede la fereastra schelelor în stânga).

CHIRIAC (întâmpinându-l, sare pe fereastră în scenă, cu puşca cu baionetă în mână, ca de asalt)

Stăi!

RICĂ (dându-se înapoi şovăind)

Geniu bun al venitorului României! (se repede la uşa din fund).

IPINGESCU (întâmpinându-l cu sabia scoasă)

Stăi! (recunoscând pe Rică, îi cade sabia din mână). Nu mă nebuni, onorabile! Dumneata eşti?

RICĂ (tremurând grozav)

Eu!

(Ziţa intră prin fund).

JUPÂN DUMITRACHE

Ce pofteşti, mă musiu? (se repede să-l umfle, Ziţa îi sare 'n piept şi îl opreşte).

CHIRIAC (trânteşte puşca şi scuipă în palme)

Lasă-mi-l mie, jupâne! (se repede şi el să-l umfle).

IPINGESCU (sărind şi oprind în piept pe Chiriac)

Nu da, onorabile!... îl cunosc eu.

CHIRIAC (lui Ipingescu)

Dă-te la o parte!

ZIŢA (lui Jupân Dumitrache)

Nene Dumitrache, nu-mi asasina viitorul! (se luptă cu el).

JUPÂN DUMITRACHE

Lasă să-l întreb numai: ce pofteşti mă musiu?

CHIRIAC

Lasă-mă, nene Nae, să-l învăţ eu pe maţe-fripte să mai umble după nevestele negustorilor!

IPINGESCU (strigând tare ca să acopere toate strigătele)

Staţi! staţi! că e 'ncurcătură! Pe dumnealui îl cunosc eu! Dumnealui nu-i d'ăi de care credeţi dumneavoastră; e cetăţean onorabil.

CHIRIAC

Da de onorabil n'are 'ncotro! (vrea să se repeadă).

IPINGESCU (oprindu-l)

E d'ai noştri, e patriot!

JUPÂN DUMITRACHE

Dacă-i patriot, de ce umblă să-mi strice casa? de ce mă atacă la onoarea de familist? (vrea să se repeadă; Veta intră prin fund).

ZIŢA

Nene! nene! iartă-mă! nu e ce crezi dumneata.

JUPÂN DUMITRACHE

Dar ce e?

CHIRIAC

Ce e?

VETA (trecând lângă Chiriac şi luându-l la o parte necăjită)

Ce e, ce e! oameni în toată firea şi nu 'nţelegeţi ce e! Umblaţi ca nebunii! (şoptindu-i repede). Iaca ce e: tânărul umblă după Ziţa, s'a amorezat cu ea dela « Iunion », ştii din seara când s'a luat după noi, şi-a trimes unul la altul bilete de amor, şi 'n loc să meargă la ea acasă, a greşit ş'a venit aici. Nu ţi-am spus eu că e tot o bănuială proastă de-a dumnealui. Mă faci să intru în alte alea cu nebuniile tale. Iacă ce e; ai văzut? (în timpul acesta jupân Dumitrache, cam încurcat de potolirea lui Chiriac, vrea să asculte şi el explicaţia).

CHIRIAC (dumirindu-se)

A!

JUPÂN DUMITRACHE (trecând lângă Veta)

Ei! Ce e?

(In timpul acesta, scenă mută între Ipingescu, Rică şi Ziţa mai în fund).

VETA (către Chiriac)

Spune-i ce e. (trece în fund).

CHIRIAC (luând la o parte pe jupân Dumitrache şi şoptindu-i)

Ce e, ce e! Oameni în toată firea şi nu înţelegem! Umblăm ca nebunii! iaca ce e: tânărul umblă după Ziţa; s'a amorezat cu ea dela « Iunion », ştii, din seara aia când s'a luat după dumneavoastră, şi-a trimes unul la altul bilete de amor, şi în loc să meargă la ea

acasă, a greşit ş'a venit aici. Nu ţi-am spus eu, jupâne, că aşa îţi căşunează dumitale! M'ai făcut să alerg ca nebunii, să-mi rup gâtul! Doamne fereşte! dacă făceam şi moarte de om? Iacă ce e; ai văzut?

JUPÂN DUMITRACHE (înseninat şi dumirit)

A! (căutând la Ziţa cu coada ochiului) Ei! bată-te, Ziţo, să te bată! (Chiriac trece lângă Ipingescu).

ZIŢA (plecând ochii cu nevinovăţie)

Nene!

JUPÂN DUMITRACHE (cu părinţie)

Ei! nu te ruşina! ale tinereţii valuri! (către public) Fată romanţioasă! D'aia dumneaei: « Ai, nene, la « Iunion », parol! să mă 'ngropi! »

(In timpul acesta, cei ce n'au vorbit sunt grupaţi în fund; Rică încă nu-şi poate veni bine în fire)

IPINGESCU (înaintând lângă jupân Dumitrache)

Onorabile! (cu ifos) Ştii cine-i tânărul ăsta? (arată pe Rică).

JUPÂN DUMITRACHE

Cine?

IPINGESCU

Ăsta e ăl care scrie la « Vocea Patriotului Naţionale ».

JUPÂN DUMITRACHE

Nu mă nebuni!

IPINGESCU

Parol.

JUPÂN DUMITRACHE

Ei, fugi că mor!

IPINGESCU

D'apoi ce crezi! chiar el însuşi în persoană: e băiat bun, d'ai noştri, din popor. El combate în articolul ăl de astă seară, ştii cu « sufragiul ».

JUPÂN DUMITRACHE (încântat)

Ei bravos! (încet). Apoi de! să facem cunoştinţă. Cum e amorezat de Ziţa, mai ştii! de unde a fost să iasă norocul fetii!

IPINGESCU

Rezon! aia ziceam şi eu. (către Rică) Onorabile domn, permite-mi pentru ca să-ţi prezant pe cetăţeanul Dumitrache Titircă, comersant, apropitar şi căpitan în gvarda civică. (cu importanţă) E d'ai noştri. (grupul din fund înaintează).

RICĂ

Sunt încântat. (se confundă în complimente). Mersi de cunoştinţă.

IPINGESCU

Dumnealui este cetăţeanul Rică Venturiano, amploiat judiciar, student la Academie — învaţă legile, — şi redactor la « Vocea Patriotului Naţionale... » (cu putere) E d'ai noştri... ce să mai stăm să mai vorbim... îl ştii... (amândoi recomandaţii se complimentează şi-şi dau mâna).

JUPÂN DUMITRACHE (cu respect amestecat cu sfială)

Da, tocmai astă seară citeam cu nenea Nae, în gazeta dumneavoastră, cum scriţi despre ciocoi că mănâncă sudoarea poporului suveran. Ei, bravos! îmi place! bine combateţi reacţiunea, nu pot să zic, ştii colea, verde, româneşte. Să vă ajute Dumnezeu ca să scăpaţi poporul de ciocoi!

RICĂ (prinzând limbă, după ce a zâmbit cu multă satisfacţie de vorbele lui jupân Dumitrache)

Domnule, Dumnezeul nostru este poporul: *box populi, box dei!* Noi n'avem altă credinţă, altă speranţă decât poporul. (Jupân Dumitrache ascultă uimit). Noi n'avem altă politică decât suveranitatea poporului; de aceea, în lupta noastră politică, am spus-o şi o mai spunem şi o repetăm necontenit tuturor cetăţenilor: « Ori toţi să muriţi, ori toţi să scăpăm! »

JUPÂN DUMITRACHE (răpit)

Bravos! să trăeşti! (bate 'n palme, încet către Ipingescu). Vorbeşte abitir, domnule. Ăsta e bun de dipotat.

IPINGESCU

Hei! lasă-l că ajunge el şi dipotat curând-curând... (în timpul acesta Rică a venit lângă Ziţa).

JUPÂN DUMITRACHE

Cum combate el, poate să ajungă şi ministru. (tare către Rică, care stă tot în grup). Mă rog, onorabile, eu îmi cer iertare, ştiţi că poate, adineaori, cum ţiu eu la... poate, v'am adus un afront; dar e şi vina dumneavoastră; nu ştiam că veniserăţi pentru Ziţa...

RICĂ

Mă rog, pardon, vina nu este nici a mea, nici a dumitale, nici a madam Ziţii: este a tăbliţii dela poartă... Dumneaei îmi scrisese că şade la numărul 9... am văzut la poartă numărul 9 şi am intrat. (vorbeşte încet cu Ziţa, Veta şi Chiriac).

JUPÂN DUMITRACHE (către Ipingescu)

Aşa e; asta meşterul Dincă binagiul mi-a făcut-o; a tencuit zidul dela poartă şi mi-a bătut numărul 6 d'andoasele; să-l pui mâine să mi-l întoarcă la loc, să nu se mai întâmple vreun conflict.

CHIRIAC (care s'a găsit în fund cu Veta, Ziţa şi Rică)

Lasă că-i spuiu eu şi cu cocoana, dacă vă e ruşine. (coboară cu Veta; Rică şi Ziţa se ţin în fund) Jupâne.

VETA

Frate.

JUPÂN DUMITRACHE

Ce-i, Chiriac, puiule? ce-i Veto?

VETA

Avem să te rugăm ceva.

CHIRIAC

Da... să nu ne tratezi cu refuz.

JUPÂN DUMITRACHE

Orice; mă ştii cum ţiu la nevastă şi la tine.

VETA

Uite ce e: musiu Rică şi cu Ziţa compătimesc împreună.

JUPÂN DUMITRACHE (încântat)

Ei! aşa e, ale tinereţii valuri!

CHIRIAC

Şi le e ruşine să-ţi spue că ar vrea să...

JUPÂN DUMITRACHE

Să... ce?

CHIRIAC

Ei! nu ştii dumneata? să pue pirostriile; vrei şi dumneata?

JUPÂN DUMITRACHE (răpit)

Dacă dumnealui cabulipseşte să ne onoreze cu atâta cinste... de! Zestrea nu-i aşa mare, şi dumnealui e, ştii, ceva mai sus... noi suntem negustori.

RICĂ (coborând)

Cetăţene, suntem sub regimul libertăţii, egalităţii şi fraternităţii: unul nu poate fi mai sus decât altul, nu permite Constituţia.

IPINGESCU

Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE (lui Ipingescu)

Bine vorbeşte, domnule, bravos!

RICĂ

Eu, dacă compătimeşte şi madam Ziţa la suferinţa mea...

JUPÂN DUMITRACHE

Mai e vorbă! cum să nu compătimească? Ziţo nene, ia vino'ncoa. (Ziţa vine ruşinoasă). Ei! nu-ţi mai fie ruşine: ale tinereţii valuri... Vrei?

ZIŢA

Eu fac ce vrei dumneata; îmi eşti ca şi un frate mai mare.

JUPÂN DUMITRACHE

Ei, să vă fie de bine, şi ceasul ăl bun să-l dea Pronia. (încet Ziţii) Să-ţi cinsteşti bărbatul; ăsta e om, nu glumă; ţi-ai găsit norocul.

ZIŢA

Mersi, nene (trece în fund).

JUPÂN DUMITRACHE

Pentru puţin. (lui Rică). Ei acum, cumnate, ia să vorbim o vorbă colea între bărbaţi, cocoanele să nu asculte; ştii dumneata, nene Nae, cum sunt cocoanele...

IPINGESCU

Ruşinoase... mie-mi spui?

JUPÂN DUMITRACHE (lui Rică care a venit lângă el)

Toate ca toate, dar la onoarea de familist să ţii.

RICĂ

Da, familia e patria cea mică, precum patria e familia cea mare; familia este baza societăţii.

JUPÂN DUMITRACHE

Aşa e, bravos! (lui Ipingescu). Toate le ştie, îmi place...

IPINGESCU

Apoi dacă-i jurnalist...

VETA (din fund către jupân Dumitrache)

Ei! toate bune, frăţico, dar noi nu dormim în noaptea asta? Chiriac are să se scoale mâine până 'n ziuă la ezirciţ.

JUPÂN DUMITRACHE

Mai e vorbă, soro, cum să nu?

(Toţi se dispun a se retrage; Rică e cu Ziţa, Chiriac cu Veta, jupân Dumitrache suie cu Ipingescu)

IPINGESCU (lui jupân Dumitrache)

Onorabile, îndatorează-mă cu o ţigară de tutun.

JUPÂN DUMITRACHE

Şi cu două, nene Nae. (bagă mâna să scoaţă tabacherea şi se opreşte încruntat cu mâna în buzunar). Nene Nae! Chiriac!

CHIRIAC (coborînd lângă jupân Dumitrache)

Ce-i, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE (luând pe Chiriac şi pe Ipingescu de mână şi aducându-i dramatic în faţa scenii)

Toate le-am lămurit; bine, de cumnatul Rică nu mai am ce să zic; dar să vă arăt ce am găsit pe pernele patului dumneaei... că uitasem;... îmi vine să intru la bănueli rele.

CHIRIAC (înfiorat)

Ce-ai găsit, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE

Uite... (scoate din buzunar o legătură de gât).

IPINGESCU

Frumoasă legătură, de şic!

CHIRIAC

Aşi! ado 'ncoa, jupâne; asta-i legătura mea, n'o ştii dumneata?

JUPÂN DUMITRACHE (lămurit)

Ei, bată-te să te bată! de ce nu spui aşa, frate? (lui Ipingescu cu filosofic) Ei! vezi?... Uite aşa se orbeşte omul la necaz!

IPINGESCU

Rezon!

(Pornesc cu toţii veseli spre fund)
(Cortina).

CONUL LEONIDA
FAŢĂ CU REACŢIUNEA

FARSĂ INTR'UN ACT

PERSOANELE

CONUL LEONIDA, pensionar, — 60 de ani.
COANA EFIMIŢA, consoarta lui, — 56 de ani.
SAFTA, slujnica lor.

In Bucureşti, la Leonida.

(O odaie modestă de mahala. In fund, la dreapta, o uşă; la stânga o fereastră. De-o parte şi de alta a scenei câte un pat de culcare. In mijlocul odăii o masă împrejurul căreia sunt aşezate scaune de pae. Pe masă, o lampă cu gaz; pe globul lămpii un *abat-jour* cusut pe canava. In planul întâiu, la stânga, o sobă cu uşa deschisă şi cu câţiva tăciuni pâlpâind. — Leonida e în halat, în papuci şi cu scufia de noapte; Eftimiţa în camizol, fustă de flanelă roşie şi legată la cap cu tulpan alb. Amândoi şed de vorbă la masă).

SCENA I

LEONIDA

Aşa, cum îţi spusei, mă scol într'o dimineaţă, şi, ştii obiceiul meu, puiu mâna întâi şi 'ntâi pe « Aurora Democratică », să văz cum mai merge ţara. O deschiz... şi ce citesc? Uite, ţiu minte ca acuma: « 11/23 Făurar... A căzut tirania! Vivat Republica! »

EFIMIŢA

Auzi colo!

LEONIDA

Răposata dumneei — nevastă-mea a d'întâi — nu se sculase încă. Sar jos din pat şi-i strig: « Scoală, cucoană, şi te bucură, că eşti şi dumneata mumă din popor; scoală, c'a venit libertatea la putere! »

EFIMIŢA (afirmativ)

Ei!

LEONIDA

Când aude de libertate, sare şi dumneei răposata din pat... că era republicană! Zic: găteşte-te de grabă, Miţule, şi... hai şi noi pe la revuluţie. Ne îmbrăcăm, domnule, frumos, şi o luăm repede pe jos pân' la teatru... (cu gravitate) Ei, când am văzut... ştii că eu nu intru la idee cu una cu două...

EFIMIŢA

Ţi-ai găsit!... dumneata nu eşti d'äia. Ehei! ca dumneata, bobocule, mai rar cineva.

LEONIDA

Ori să zici nu ştiu ce şi nu ştiu cum, că adicătele «acu, unde eşti tu republican, ţii parte naţiunii...»

EFIMIŢA

Aşi!

LEONIDA

Dar, când am văzut, am zis şi eu: să te ferească Dumnezeu de furia poporului!... Ce să vezi, domnule? Steaguri, muzici, chiote, tămbălău, lucru mare, şi lume, lume... de-ţi venea ameţeală nu altceva.

EFIMIŢA

Bine că n'am fost în Bucureşti pe vremea aia! cum sunt eu nevricoasă, Doamne-fereşte! păţeam alte alea...

LEONIDA

Ba nu zi asta; puteai trage un ce profit (schimbând tonul). Ei, cât gândeşti c'a ţinut toiul revuluţiei?

EFIMIŢA

Până seara.

LEONIDA (zâmbind de aşa naivitate, apoi cu seriozitate)

Trei săptămâni de zile, domnule.

EFIMIŢA (minunându-se)

Nu mă 'nebuni, soro!

LEONIDA

Ce te gândeşti dumneta, că a fost aşa un bagadel lucru? Fă-ţi idee: dacă chiar Galibardi, de-acolo, de unde este el, a scris atunci o scrisoare către naţiunea română.

EFIMIŢA (cu interes)

Zău?

LEONIDA

Mai e vorbă!

EFIMIŢA

Adică cum?

LEONIDA

Vezi dumneata, i-a plăcut şi lui cum am adus noi lucrul cu un sul subţire ca să dăm exemplu Evropii, şi s'a crezut omul dator, ca un ce de politică, pentru ca să ne firitisească...

EFIMIȚA (curioasă)

Da... ce spunea în scrisoare?

LEONIDA (cu importanță)

Patru vorbe, numai patru, da vorbe, ce-i drept! Uite, țiu minte ca acuma: « Bravos națiune! Halal să-ți fie! Să trăiască Republica! Vivat Prințipatele-Unite! » și jos iscălit în original « Galibardi ».

EFIMIȚA (satisfăcută)

Apoi, atunci dacă-i așa, a vorbit destul de frumos omul!

LEONIDA

Hehei! unul e Galibardi: om, odată și jumătate! (cu mândrie și siguranță). Ei! giantă latină, domnule, n'ai ce-i mai zice. De ce a băgat el în răcori, gândești, pe toți împărații și pe Papa dela Roma?

EFIMIȚA (mirată)

Și pe Papa dela Roma? Auzi, soro?

LEONIDA

Ba încă ce! i-a tras un tighel, de i-a plăcut și lui. Ce-a zis Papa — iezuit, aminteri nu-i prost! — Când a văzut că n'o scoate la căpătâiu cu el?... « Mă, nene, ăsta nu-i glumă; cu ăsta, cum văz eu, nu merge ca dè, cu fitecine; ia mai bine să mă iau eu cu politică pe lângă el, să mi-l fac cumătru». Și de colea până colea, tura vura, c'o fi tunsă, c'o fi rasă, l-a pus pe Galibardi de i-a botezat un copil.

EFIMIȚA (cu ironie)

Și-a cunoscut omul nașul!

LEONIDA

Vezi bine!... Acu ia spune, cam câți oameni te bate gândul că să aibă Galibardi?

EFIMIȚA

Sumedenie!

LEONIDA

O mie, domnule, numa o mie.

EFIMIȚA

Ei! fugi că mor! și adică numa cu o mie să...

LEONIDA (întrerupând-o)

Da, da întreabă-mă să-ți spun ce fel de oameni sunt.

EFIMIŢA

Ceva tot unul şi unul.

LEONIDA

Ăi mai prima, domnule, aleşi pe sprinceană, care mai de care, dă cu puşca 'n Dumnezeu; volintiri, mă rog: azi aici, mâine 'n Focşani, ce-am avut şi ce-am pierdut!

EFIMIŢA

Ei! aşa da.

LEONIDA

Şi toţi se 'nchină la el ca la Christos; de hatârul lui, sunt în stare, trei zile d'a rândul, să nu mănânce şi să nu bea, dacă n'or avea ce.

EFIMIŢA

Ce spui, soro?

LEONIDA

Ce-ţi spuiu eu, şi câte şi mai câte altele şi mai şı.

EFIMIŢA

Bravos!

(O mică pauză şi căscături de amândouă părţile)

LEONIDA

Trebue să fie târziu, Miţule; ne culcăm?

EFIMIŢA (se scoală şi se uită la ceas)

Douăspce trecute, bobocule.

LEONIDA (sculându-se şi el şi mergând spre patul din stânga)

Vezi dumneata cum trece vremea cu vorba...

EFIMIŢA (dregându-şi patul)

Ei! cum le spui dumneata, să tot stai s'asculţi; ca dumneata, bobocule, mai rar cineva.

LEONIDA (la pat şi intrând sub plapumă)

Miţo, ai zis matale fetii să vie mâine mai de dimineaţă ca să facă focul?

EFIMIŢA (stingând lampa)

Da. (se 'nchină şi se aşează în pat la dreapta).

(Odaia rămâne luminată numai de flacăra tăciunilor din sobă)

LEONIDA (după ce s'a învârtit în pat până să-și facă culcușul, cu satisfacție)

A! aașa!

(Un moment pauză, în timp ce fiecare se așează bine în așternutul său)

EFIMIȚA (din așternut)

Și zi așa cu Galibardi, ai?

LEONIDA (asemenea)

Așa zău!... Ei! mai dă-mi încă unul ca el, și până mâine seara, — nu-mi trebue mai mult, — să-ți fac republică... (cu regret) Da nu e! Da o să-mi zici că cu încetul se face oțetul, ori că mai rabdă, că n'a intrat zilele 'n sac. (cu tărie) D'apoi bine, frate, până când tot rabdă azi, rabdă mâine? că nu mai merge, domnule, s'a săturat poporul de tiranie, trebue republică!

EFIMIȚA

Adică, zău, bobocule, dè! eu, cu mintea ca de femeie, pardon să te 'ntreb și eu un lucru: ce procopseală ar fi și cu republica?

LEONIDA (minunat de-așa întrebare)

Ei! bravos! ș'asta-i bună! Cum, ce procopseală? Vezi asta-i vorba: cap ai, minte ce-ți mai trebue? Apoi, închipuește-ți dumneata numai un condeiu, stăi să-ți spuiu: mai întâiu și 'ntâiu că dacă e republică, nu mai plătește niminea bir...

EFIMIȚA

Zău?

LEONIDA

Zău... Al doilea că fieștecare cetățean ia câte o leafă bună pe lună, toți într'o egalitate.

EFIMIȚA

Parol?

LEONIDA

Parol... Par egzamplu, eu...

EFIMIȚA

Pe lângă pensie?

LEONIDA

Vezi bine; pensia e başca, o am după legea a veche, e dreptul meu; mai ales când e republică, dreptul e sfânt: republica este garanţiunea tuturor drepturilor.

EFIMIŢA (cu toată aprobarea)

Aşa da.

LEONIDA

Şi al treilea, că se face şi lege de murături.

EFIMIŢA

Cum lege de murături?

LEONIDA

Adicătele că nimini să nu mai aibă drept să-şi plătească datoriile.

EFIMIŢA (crucindu-se de mirare)

Maică Precistă, Doamne! apoi dacă-i aşa, de ce nu se face mai curând republică, soro?

LEONIDA

Hei! te lasă reacţionarii, domnule? Fireşte, nu le vine lor la socoteală să nu mai plătească niminea bir! e aproape de mintea omului: de unde ar mai mânca ei lefurile cu lingura?

EFIMIŢA

Aşa e... da... (reflectând mai adânc), un lucru nu 'nţeleg eu.

LEONIDA

Ce lucru?

EFIMIŢA

Dacă n'o mai plăti niminea bir, soro, de unde or să aibă cetăţenii leafă?

LEONIDA (în luptă cu somnul)

Treaba Statului, domnule; el ce grije are? pentru ce-l avem pe el? e datoria lui să 'ngrijească să aibă oamenii lefurile la vreme...

EFIMIŢA (lămurită)

Aşa da... vezi, mie nu-mi dădea 'n gând (după o pauză de reflecţie). Ce bine ar fi! unde dă Dumnezeu odată să o mai vedem ş'asta, republica! (Leonida începe să sforăie). Dormi, soro?... (Leonida sforăie 'nainte). A adormit.

SCENA II

(Coana Efimiţa se aşează pe o ureche şi adoarme şi ea. — Unul după miezul nopţii sună rar în vecinătate: patru bătăi pentru sferturi, apoi o bătaie mai gravă pentru ceas. In orchestră melodramă « misterioso ». Câteva momente pauză, după care se aud în depărtare două trei detunături de puşcă şi chiote surde; apoi, altele mai multe şi strigăte mai distincte, şi încă odată).

EFIMIŢA

(Se deşteaptă şi se ridică 'n pat, privind cu nedumerire către uşă şi întrebând cu neastâmpăr) Cine e? (pauză) Cine e? (pauză) sare din pat, aleargă repede la uşă şi o încearcă dacă e bine încuiată, asemenea la fereastră, şi se întoarce mai puţin îngrijată să se aşeze iar la loc, făcându-şi o cruce) Cine ştie ce-oiu fi visat!... (se culcă şi aţipeşte iar; în orchestră melodramă; pauză; o salvă de detunări şi strigăte înmulţite; cucoana sare din pat cât colo) Cine e? (o pauză; merge tremurând la masă, caută p'întunerec chibriturile şi aprinde lampa; foarte emoţionată, încearcă încă odată uşa, merge în vârful degetelor la dulapul de haine, îl încue repede, ca şi cum ar fi prins pe cineva în el, şi ascultă cu palpitaţie ce se petrece înăuntru; se uită apoi pe sub paturi şi prin toate colţurile, stinge lampa, se închină şi se urcă iar în pat) Ce-o fi ş'asta? (deodată, se aud o nouă salvă şi chiote prelungite; coana Efimiţa sare jos şi rămâne înmărmurită în picioare ascultând; o altă salvă şi strigăte) Leonido! (sgomotul se repetă) Leonido!! (pauză; sgomotul se repetă cu putere; cucoana se repede peste un scaun cu exasperare, se împiedecă şi cade peste patul lui Leonida) Leonido!!!

SCENA III

LEONIDA (sculându-se din somn spăimântat)

Ai! ce e?

EFIMIŢA

Leonido! scoal' că-i foc, Leonido!

LEONIDA (speriat)

Unde-i foc?

EFIMIŢA

Scoal' că-i revuluţie, bătălie mare afară!

LEONIDA

Aşi! vorbă să fie! Ce te pomeneşti vorbind, domnule?

EFIMIŢA

Bătălie la toartă, soro: pistoale, puşti, tunuri, Leonido, ţipete, chiote, lucru mare, de am sărit din somn!

LEONIDA (luând-o cu binişorul)

Miţule, nu-i nimica; ştii cum eşti dumneata nevricoasă, unde am vorbit toată seara de politică, t'ei fi culcat cu faţa 'n sus şi ai visat cine ştie ce.

EFIMIŢA (impacientată)

Leonido, deşteaptă sunt eu acuma?

LEONIDA

Apoi dè! Miţule, asta dumneata ştii.

EFIMIŢA (atinsă)

Bravos, bobocule! nu m'aşteptam ca tocmai dumneata să te pronunţi cu aşa iluzii în contra mea; te credeam mai altfel... îmi pare rău!... Cucoane Leonido, sunt deşteaptă; am auzit cum te-auz şi m'auzi... revuluţie, bătălie mare!

LEONIDA

Bine, Miţule, stăi, nu te importa degeaba. De când m'ai deşteptat pe mine, ai mai auzit ceva?

EFIMIŢA

Nu.

LEONIDA

Apoi dè! cum vine treaba asta? spune matale...

EFIMIŢA (cam în nedumerire)

Dè, soro, ştiu şi eu?

LEONIDA

Apoi, vezi? Dar... s'o mai luăm şi pe partea ailaltă, să vedem ce-ai să mai zici. Bine, chiar revuluţie să fi fost, să zicem...; nu ştii dumneata că n'are nimini voe să descarce focuri în oraş? e ordin dela poliţie...

EFIMIŢA (aproape răsconvinsă)

Dè! bobocule, să zic şi eu cum zici, că după cum le spui dumneata, una şi cu una fac două, n'are de unde să te mai apuce omul... (stând la gânduri şi iar îndoindu-se) Da bine, soro, am auzit, am a-u-zit; cum s'auz ce nu era? ce-am auzit dacă nu era nimica?

LEONIDA

Ei! domnule, câte d'astea n'am citit eu, n'am păr în cap! Glumeşti cu omul! Se 'ntâmplă ... (cu tonul unei teorii sigure) că fiincă de ce?

o să mă 'ntrebi... Omul, bunioară, de par egzamplu, dintr'un nu-știu-ce ori ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee; a 'intrat la o idee? fandacsia e gata; ei! şi după aia, din fandacsie cade în ipohondrie. Pe urmă, fireşte, şi nimica mişcă.

EFIMIȚA

Comèdie, soro! (minunându-se) Aşa o fi!

LEONIDA

Bunioară şi la dumneata acuma, o ipohondrie trecătoare; nu-i nimica... Hai să ne culcăm: noapte bună, Mițule.

EFIMIȚA

Noapte bună. (încă nedumerită oarecum, stinge lampa şi se vâră în pat)

LEONIDA (după o pauză)

Nu te mai culca cu fața 'n sus, Mițule, că iar visezi.
(Cucoana s'aşează p'o ureche; în odaie întuneric, în orchestră melodramă; o pauză, după care d'odată se aud în depărtare chiote, strigăte şi detunături).

SCENA IV

EFIMIȚA

Ai auzit?

LEONIDA

Ai auzit?
(Amândoi, d'odată, se ridică înfiorați. Sgomotul s'apropie)

EFIMIȚA (sărind din pat)

E idee, Leonido?

LEONIDA (cu spaimă)

Aprinde lampa... (sare şi el din pat).
(Sgomotul mai aproape)

EFIMIȚA (aprinzând lampa)

E fandacsie, bobocule?

LEONIDA (tremurând)

Nu-i lucru curat, Mițule!
(Sgomotul tot mai tare)

EFIMIȚA

E ipohondrie, soro?
(Sgomotul creşte mereu)

LEONIDA

E primejdie mare, domnule! Ce să fie?

EFIMIŢA

Ce să fie? dumneata nu vezi ce să fie? Revuluţie, bătălie mare, Leonido!

LEONIDA (ciudându-se)

Bine, frate, revuluţie ca revuluţie, da nu-ţi spusei că nu-i voe dela poliţie să dai focuri în oraş?

(Sgomotul creşte înainte).

EFIMIŢA (tremurând)

Voe ne-voe, auzi?

LEONIDA (asemenea)

Auz; da nu e, nu se poate să fie revuluţie... Câtă vreme sunt ai noştri la putere, cine să stea să facă revuluţie?

EFIMIŢA

Dè! întreabă-mă să te 'ntreb... (sgomot mare) Auzi?

LEONIDA

Unde mi-este gazeta? (nervos) că dacă o fi să fie revuluţie, trebue să spuie la « Ultime ştiri ». Unde mi-e gazeta? (merge la masă, ia gazeta, îşi aruncă ochii pe pagina a treia şi dă un ţipăt) A!

EFIMIŢA

Ei!

LEONIDA (pierdut)

Nu e revuluţie, domnule, e reacţiune; ascultă: (citeşte tremurând) « Reacţiunea a prins iar la limbă. Ca un strigoiu în întunerec, ea stă la pândă ascuţindu-şi ghiarele şi aşteptând momentul oportun pentru poftele ei antinaţionale... Naţiune, fii deşteaptă! » (cu dezolare). Şi noi dormim, domnule!

EFIMIŢA (asemenea)

Cine strică, soro, dacă nu mi-ai citit gazeta de cu seara!

(Sgomot tare).

LEONIDA (prăpădit)

Şi pe mine mă ştiu toţi reacţionarii că sunt republican, că sunt pentru naţiune.

EFIMIŢA (tremurând şi începând să plângă)

Ce-i de făcut, soro?

LEONIDA (stăpânindu-se ca să-i facă curaj)

Nu te speria, Miţule, nu te speria...
(Salve şi chiote foarte apropiate).

EFIMIŢA

Iute, soro, pune mâna.
(Amândoi trag cearceafurile din paturi în mijlocul casei, golesc dulapul, scrinul şi fac două legături mari; apoi baricadează uşa cu paturile şi cu mobilele)

LEONIDA (lucrând)

Mergem la gară p'în dosul Cişmegiului, şi plecăm până 'n ziuă cu trenul la Ploeşti... Acolo nu mai mi-e frică: sunt între ai mei! republicani toţi, săracii!
(Sgomot şi mai aproape)

EFIMIŢA (îngrozită, oprindu-se din lucru şi ascultând)

Soro! soro! auzi dumneata? Zavragiii vin încoace!

LEONIDA (asemenea)

Auz... (tremură). Şi cum sunt eu deochiat, drept aicea vin, să ne dărâme casa.

EFIMIŢA (îndoindu-se de genunchi şi înnecându-se)

Nu-mi spune, soro, că mor!

LEONIDA

Fă iute, iute!
(Sgomotul şi mai aproape; Leonida cade 'n genunchi).

EFIMIŢA

Soro, mor! a intrat în uliţa noastră...

LEONIDA

Stinge lampa!
(Cocoana suflă iute în lampă; sgomotul este sub ferestre. Amândoi sunt trăsniţi. O pauză, sgomot şi apoi câteva bătăi în uşa de afară).

EFIMIŢA (şoptind)

Sunt la uşă.

LEONIDA (asemenea)

Atât mi-a fost!... Nu te mişca. (bătăile se repetă mai tare; sgomotul s'a cam depărtat). Să ne ascundem în dulap...

EFIMIŢA

Să lăsăm calabalâcul şi să sărim pe fereastră...

LEONIDA

Dar dacă or fi intrat în curte?
(Bătăile în uşă se îndesesc cu nerăbdare; sgomotul se depărtează mereu).

UN GLAS DE FEMEIE (de-afară)

Dar asta, comèdie!

EFIMIŢA (cu uimire, plecându-se spre uşă să asculte)

Ai?

LEONIDA (oprind-o)

St! nu te mişca!

(Pumni tari în uşă; sgomotul şi mai departe)

GLASUL (de-afară)

Ei! Doamne! (strigând) Coniţă!

EFIMIŢA (uimită)

E slujnica, Leonido, Safta.

(Chiotele şi împuşcăturile d'abia se mai aud foarte departe)

LEONIDA

St! par'că s'a mai depărtat zavera!

(Bătăi disperate în uşă).

GLASUL (d'afară)

Deschide, cocoană, să fac focul. (O pauză. Leonida şi Efimiţa ascultă uimiţi neştiind ce să crează). Vai de mine! nu-i bună asta! a păţit boerii ceva!

EFIMIŢA

E Safta... (vrea să meargă la uşă).

LEONIDA (oprind-o)

St! nu deschide odată cu capul!

EFIMIŢA (ne mai putând răbda şi smucindu-se)

Trebue să deschiz, soro, că 'ncepe dobitoaca să ţipe şi-i mai rău: ne dă de gol la zavragii!

(Bătăi din toate puterile în uşă).

LEONIDA (comprimându-şi inima şi cu un ton de supremă resignare)

Deschide!

EFIMIŢA (mergând în vârful degetelor la uşă, întreabă cu gura jumătate)

Cine e?

GLASUL (d'afară)

Eu, cocoană; am venit să fac focul.

EFIMIŢA (stă un minut la îndoială, apoi se hotărăşte şi, dând în lături baricada, deschide, şi cu glasul alterat)

Haide, intră.

(In odaie e întuneric. Coana Efimiţa ţine piept Saftii la uşă).

SCENA V

EFIMIŢA (mişcată, cu tonul misterios)

Ce-i afară, Safto?

SAFTA (care a intrat cu un braţ de lemne)

Bine, cucoană, ce să fie! Da pân' acuma n'am putut închide ochii: toată noaptea a fost masă mare la băcanul din colţ; acu d'abia s'a spart cheful. Adineaori a trecut p'aici vreo câţiva, se duceau acasă pe două cărări; era şi Nae Ipingescu, ipistatul, beat frânt; chiuia şi trăgea la pistoale... obiceiu mitocănesc.

LEONIDA (nedumerit)

Ce obiceiu?

SAFTA

Ştii, a făcut oamenii chef, c'aseară a fost lăsata secului.

EFIMIŢA (înseninându-se şi prinzând limbă, către Leonida cu umor)

A fost lăsata, secule!

LEONIDA (îmbărbătat)

Ei vezi? (plin de triumful teoriei) Tot vorba mea, domnule! Omul, bunioară de par egzamplu, dintr'un nu-ştiu-ce ori ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la o idee? fandacsia e gata; ei! şi după aia, din fandacsie cade în ipohondrie. (către cucoana) Văzuşi?

EFIMIŢA (cu chef)

Ei! soro! par'că ziceai că nu e voe dela poliţie să se dea cu pistoale în oraş?

LEONIDA (sigur)

Apoi bine, nu vezi dumneata că aici a fost chiar poliţia în persoană...

EFIMIŢA

Ei, bobocule, apăi cum le ştii dumneata toate, mai rar cineva! (aprinde lampa).

(Amândoi sunt foarte veseli. Safta rămâne încremenită văzând răsturnarea odăii).

(Cortina).

O SCRISOARE PIERDUTĂ

COMEDIE IN PATRU ACTE

PERSOANELE

ŞTEFAN TIPĂTESCU, prefectul judeţului.
AGAMEMNON DANDANACHE, vechiu luptător dela 48.
ZAHARIA TRAHANACHE, prezidentul Comitetului permanent, Comitetului electoral, Comitetului şcolar, Comiţiului agricol şi al altor comitete şi comiţii.
TACHE FARFURIDI, avocat, membru al acestor comitete şi comiţii.
IORDACHE BRÂNZOVENESCU, asemenea.
NAE CAŢAVENCU, avocat, director-proprietar al ziarului « Răcnetul Carpaţilor », prezident-fondator al Societăţii Enciclopedice-Cooperative « Aurora Economică Română ».
IONESCU, institutor, colaborator la acel ziar şi membru al acestei societăţi.
POPESCU, institutor, asemenea.
GHIŢĂ PRISTANDĂ, poliţaiul oraşului.
UN CETĂŢEAN TURMENTAT.
ZOE TRAHANACHE, soţia celui de sus.
UN FECIOR.
ALEGĂTORI, CETĂŢENI, PUBLIC.

In capitala unui judeţ de munte, în zilele noastre.

ACTUL I

(O anticameră bine mobilată. Uşă în fund cu două ferestre mari de laturi. La dreapta, în planul din fund o uşă, la stânga altă uşă, în planul din faţă. In stânga, planul întâiu, canapea şi un fotoliu).

SCENA I

TIPĂTESCU puţin agitat, se plimbă cu « Răcnetul Carpaţilor » în mână; e în haine de odaie; PRISTANDĂ în picioare, mai spre uşă, stă rezemat în sabie.

TIPĂTESCU (terminând de cetit o frază din jurnal)

« ...Ruşine pentru oraşul nostru să tremure în faţa unui om!... Ruşine pentru guvernul vitreg, care dă unul din cele mai frumoase judeţe ale României pradă în ghiarele unui vampir!... » (indignat) Eu vampir, ai?... Caraghioz!

PRISTANDĂ (asemenea)

Curat caraghioz!... Pardon, să iertaţi, coane Fănică, că întreb: bampir... ce-i aia, bampir?

TIPĂTESCU

Unul... unul care suge sângele poporului... Eu sug sângele poporului!...

PRISTANDĂ

Dumneata sugi sângele poporului!... Aoleu!

TIPĂTESCU

Mişel!

PRISTANDĂ

Curat mişel!

TIPĂTESCU

Murdar!

PRISTANDĂ

Curat murdar!

TIPĂTESCU

Ei! nu s'alege!

PRISTANDĂ

Nu s'alege!

TIPĂTESCU

Cu toată dăscălimea dumnealui, cu toată societatea moftologică a dumnealui... de geaba! să-mi rază mie mustăţile!

PRISTANDĂ

Şi mie!

TIPĂTESCU

Dar în sfârşit, las'o asta! lasă-l să urle ca un câine!

PRISTANDĂ

Curat ca un câine!

TIPĂTESCU

Incepuseşi să-mi spui istoria de aseară. (şade).

PRISTANDĂ

Cum vă spuneam, coane Fănică, (se apropie) aseară, aţipisem niţel după masă, precum e misia noastră... că acuma dumneavoastră ştiţi că bietul poliţaiu n'are şi el ceas de mâncare, de băutură, de culcare, de sculare, ca tot creştinul...

TIPĂTESCU

Fireşte...

PRISTANDĂ

Şi la mine, coane Fănică, să trăiţi! greu de tot... Ce să zici? Famelie mare, renumeraţie mică, după buget, coane Fănică. Incă d'aia nevastă-mea zice: « Mai roagă-te şi tu de domnul prefectul să-ţi mai mărească leafa, că te prăpădeşti de tot »... Nouă copii, coane Fănică, să trăiţi! nu mai puţin... Statul n'are idee de ce face omul acasă, ne cere numai datoria; dar dè! nouă copii şi optzeci de lei pe lună; famelie mare, renumeraţie mică, după buget.

TIPĂTESCU (zâmbind)

Nu-i vorbă, după buget e mică, aşa e... decât tu nu eşti băiat prost: o mai cârpeşti, de ici, de colo; dacă nu curge pică... Las' că ştim noi!

PRISTANDĂ

Ştiţi! Cum să nu ştiţi, coane Fănică, să trăiţi! tocma dumneavoastră să nu ştiţi!

TIPĂTESCU

Şi nu-mi pare rău, dacă ştii să faci lucrurile cu minte: mie-mi place să mă servească funcţionarul cu tragere de inimă... Când e om de credinţă...

PRISTANDĂ

De credinţă, coane Fănică, să trăiţi!

TIPĂTESCU

Nu mă uit dacă se foloseşte şi el cu o para, două... mai ales un om cu o familie grea.

PRISTANDĂ

Nouă suflete, coane Fănică, nouă, şi renumeraţie...

TIPĂTESCU

După buget...

PRISTANDĂ

Mică, sărut mâna, coane Fănică.

TIPĂTESCU

Lasă, Ghiţă, cu steagurile de alaltăeri ţi-a ieşit bine; ai tras frumuşel condeiul.

PRISTANDĂ (uitându-se pe sine şi râzând)

Curat condeiu! (luând-şi numaidecât seama, naiv) Adicăte, cum condeiu, coane Fănică?...

TIPĂTESCU

Contul jidanului s'a plătit la Comitet pe patruzeci şi patru de steaguri...

PRISTANDĂ (naiv)

Da.

TIPĂTESCU

Ei?... s'a pus patruzeci şi patru de steaguri?

PRISTANDĂ (cu tărie)

S'a pus, coane Fănică, s'a pus... Poate unul două să le fi dat vântul jos... da s'a pus...

TIPĂTESCU

Patruzeci şi patru?

PRISTANDĂ

Patruzeci şi patru în cap, coane Fănică.

TIPĂTESCU (râzând)

Nu umbla cu mofturi, Ghiţă. Nu m'am plimbat eu la luminaţie în trăsură cu Zoe şi cu nenea Zaharia în tot oraşul? Tocmai ea, cum e glumeaţă, zice: « Ia să-i numărăm steagurile lui Ghiţă »...

PRISTANDĂ (mâhnit)

Imi pare rău: tocmai coana Joiţica, tocmai dumneaei, care dè!... să ne aşteptăm dela dumneaei la o protecţie...

TIPĂTESCU

Apoi, ea n'a zis-o cu răutate, a zis-o de glumă. Nu ştie şi nenea Zaharia şi ea că eşti omul nostru...

PRISTANDĂ

Al dumneavoastră, coane Fănică, şi al coanii Joiţichii, şi al lui conul Zaharia... Ei? şi le-aţi numărat, coane Fănică?... Ei? aşa e? Patruzeci şi patru...

TIPĂTESCU

Vreo paispce... cinspce.

PRISTANDĂ

Apoi să le numărăm, coane Fănică; să le numărăm: două la prefectură.

ŢIPĂTESCU

Două...

PRISTANDĂ

Două pe piaţa lui 11 Februarie...

TIPĂTESCU

Patru...

PRISTANDĂ (căutând în gând)

Două la Primărie...

ŢIPĂTESCU

Şase...

PRISTANDĂ (acelaşi joc)

Unul la şcoala de băeţi...

TIPĂTESCU

Şapte...

PRISTANDĂ

Unul... la şcoala de fete...

TIPĂTESCU

Opt...

PRISTANDĂ

Unul la spital...

TIPĂTESCU

Nouă...

PRISTANDĂ

Două... la Catrindală, la Sf. Niculae...

TIPĂTESCU

Unsprezece.

PRISTANDĂ

Două la prefectură... paispce...

TIPĂTESCU (râzând)

Le-ai mai numărat pe ale dela prefectură.

PRISTANDĂ

Nu, coane Fănică, să trăiţi! (continuă repede pe nerăsuflate) Două la Primărie, opspce, patru la şcoli, douăzeci şi patru, două la catrindală la Sf. Niculae treizeci...

TIPĂTESCU (râzând)

Le-ai mai numărat odată pe toate astea şi aduni rău...

PRISTANDĂ

Doamne păzeşte, coane Fănică, să trăiţi, patruzeci şi patru, în cap... patruzeci şi patru... Cum zic, unul două, poate vântul... ori cine ştie...

TIPĂTESCU (râzând)

Ghiţă... apoi nu mă orbi dela obraz aşa.

PRISTANDĂ (schimbând deodată tonul, umilit şi naiv)

Famelie mare... renumeraţie după buget mică...

TIPĂTESCU (uitându-se la ceas)

Ia să lăsăm steagurile, Ghiţă...

PRISTANDĂ

Curat să le lăsăm, coane Fănică.

TIPĂTESCU

Spune odată istoria de-aseară, că mă grăbesc.

PRISTANDĂ

Bine ziceţi, coane Fănică. Aseară pe la zece şi jumătate, mă duc acasă, îmbuc ceva şi mă dau aşa pe o parte să aţipesc numai un minuţel, că eram prăpădit de ostenit dela foc. Nevasta zice, pardon: « Desbracă-te, Ghiţă, şi te culcă ». Eu, nu; eu, la datorie, coane Fănică, zi şi noapte la datorie. Aşa, mă scol cam pe la douăspce fără un sfert, şi pardon, mă desbrac de mondir, scoţ chipiul, mă îmbrac ţivileşte şi plec... la datorie, coane Fănică. Până să plec se făcuse vreo unul după douăspce. O iau prin dosul Primăriei, şi apuc pe maidan ca să ies la bariera « Unirii ». Când dau să trec maidanul, văz lumină la ferestrele de din dos ale lui d. Nae Caţavencu, şi ferestrele vraişte. Ulucile înalte... dacă te sui pe uluci, poţi intra pe fereastră în casă. Eu, cu gândul la datorie, ce-mi dă în gând ideea? zic: ia să mai ciupim noi ceva dela onorabilul, că nu strică.. şi binişor, ca o pisică, mă suiu pe uluci şi mă puiu s'ascult: auzeam şi vedeam cum v'auz şi m'auziţi, coane Fănică, ştiţi ca la teatru.

TIPĂTESCU (interesându-se)

Ei, ce?

PRISTANDĂ

Jucaseră stos.

TIPĂTESCU

Cine era?

PRISTANDĂ

Cine să fie? dăscălimea: Ionescu, Popescu, popa Pripici...

TIPĂTESCU

Şi popa?

PRISTANDĂ

Da, popa şi d. Tăchiţă, şi Petcuş, şi Zapisescu, toată gaşca 'n păr. Jocul era pe isprăvite... şi fumărie de tutun... ieşea pe fereastră ca dela vapor. Mai juca popa şi cu Petcuş. Ăilalţi şedeau de vorbă.

TIPĂTESCU

Şi Caţavencu mă 'njura?

PRISTANDĂ

Grozav, coane Fănică, pe guvern şi pe d-voastră... şi-şi număra voturile.

TIPĂTESCU

Dăscălimea, popa şi moflujii.

PRISTANDĂ

Curat moflujii!

TIPĂTESCU

Las' că le dau eu voturi.

PRISTANDĂ

Da să vedeţi ce s'a 'ntâmplat... coane Fănică. Din vorbă 'n vorbă, Caţavencu zice: « Mă prinz cu d-voastră că o să voteze cu noi cine cu gândul nu gândiţi, unul pe care contează bampirul — şi acolo, pardon, tot bampir vă zicea — pe care contează bampirul ca pe Dumnezeu... şi când l-om avea pe ăla, i-avem pe toţi... Ia ascultaţi scrisoarea asta »... şi scoate o scrisorică din portofel... « Ia ascultaţi... » Diavolul de popă, n'are de lucru? se scoală repede dela joc şi zice: « Să mă 'ngropi, sufletul meu, Năică, nu citi... stăi, s'o ascult şi eu... să-mi aprinz numai ţigara... » Şi, coane Fănică, se scoală dela joc, aprinde chibritul, trage din ţigară şi vine să arunce chibritul aprins pe fereastră drept în ochii mei... Mă trag înapoi, alunec de pe uluci şi caz pe maidan, peste un dobitoc, care pesemne trecea ori şedea lângă uluci. Dobitocul începe să strige, toţi din casă sar năvală la ferestră; eu, cum căzusem, mă ridic de grabă, o iau pituliş pe lângă uluci şi intru în curtea Primăriei.

TIPĂTESCU (interesându-se de povestire)

Ei?

PRISTANDĂ

M'am mai întors eu, dar închiseseră ferestrele şi lăsaseră perdelele.

TIPĂTESCU

Cine să fie? Ce scrisoare? Nu pricep... Ghiţă, eu trebue să mă duc la dejun, să nu fac pe nenea Zaharia şi pe Zoe să m'aştepte. Ei nu dejunează fără mine şi nenea Zaharia nu iese înainte de dejun. Şi mai ales cum e Zoe nerăbdătoare...

PRISTANDĂ

Ce-mi ordonaţi, coane Fănică?

TIPĂTESCU

Să-mi afli ce scrisoare e aia şi de cine e vorba.

PRISTANDĂ

Ascult, coane Fănică.

TIPĂTESCU

Dacă s'ar putea să punem mâna şi pe firul ăsta, — nu doar că mi-e teamă de intrigile proaste ale lui Caţavencu, — dar n'ar fi rău să-l dezarmăm cu desăvârşire, ş'apoi să-l lucrăm pe onorabilul.

PRISTANDĂ

Curat să-l lucrăm!

TIPĂTESCU

Stăi un minut până să-mi schimb haina; ieşim împreună; am să-ţi mai spun ceva.

PRISTANDĂ

Stau, coane Fănică.

(Tipătescu iese în stânga).

SCENA II

PRISTANDĂ (singur)

Grea misie, misia de poliţaiu... Şi conul Fănică cu coana Joiţica mai stau să-mi numere steagurile... Tot vorba bietei neveste, zice: « Ghiţă, Ghiţă, pupă-l în bot şi-i papă tot, că sătulul nu crede la ăl flămând...» zic: curat! De-o pildă, conul Fănică: moşia moşie, foncţia foncţie, coana Joiţica, coana Joiţica: traiu, neneco, cu banii lui Trahanache... (luându-şi seama) babachii... Da eu, unde? famelie mare, renumeraţie după buget mică. (şade în fund pe un scaun la o parte).

SCENA III

ZAHARIA TRAHANACHE, GHIŢĂ PRISTANDĂ, apoi TIPĂTESCU şi ZOE

TRAHANACHE (intră prin fund, fără să ia seama la Ghiţă, care se ridică repede la intrare. Trahanache e mişcat)

A! ce coruptă soţietate!... Nu mai e moral, nu mai sunt prinţipuri, nu mai e nimic: enteresul şi iar enteresul... Bine zice fiumeu dela facultate alaltăeri în scrisoare: vezi tânăr tânăr, dar copt, serios băiat! zice: «Tatiţo, unde nu e moral, acolo e corupţie, şi o soţietate fără prinţipuri, va să zică că nu le are!...» Auzi d-ta mişelie, infamie (vede pe Ghiţă). Aici erai Ghiţă? (se stăpâneşte).

PRISTANDĂ

Aici, sărut mâna, coane Zahario.

TRAHANACHE

Fănică a ieşit?

PRISTANDĂ

Ba nu, coane Zahario, vine numaidecât momental, e dincolo... A! iată conul Fănică...

TIPĂTESCU (cu pălăria şi haina de oraş vine din stânga, e surprins la vederea lui Zaharia)

Neica Zaharia! Cum se poate? Ai ieşit înainte de dejun? Ce e?

TRAHANACHE

E comedie, mare comedie, Fănică, stăi să-ţi spuiu (îi face semn să expedieze pe Pristandă).

PRISTANDĂ (repede)

Mai aveţi ceva să-mi ordonaţi, coane Fănică?

TIPĂTESCU

Nu... Nu uiţi de ce-am vorbit. Trebue să avem deslegarea istoriei cât mai de grabă.

PRISTANDĂ

Ascult.

TIPĂTESCU

Nene Zahario, e lung ce ai să-mi spui? Nu mi-o poţi spune la dejun?

TRAHANACHE

Ai puţintică răbdare... Nu trebue să ştie Joiţica... E comedie mare, Fănică. (şade pe canapea, cu spatele spre fund).

TIPĂTESCU (uitându-se la casă)

Atunci treci, Ghiţă, pe la nenea Zaharia p'acasă şi lasă-i vorbă coanei Joiţichii — nu-i aşa, nene Zahario? — să fie aşa de bună să nu se supere dacă om întârzia dela dejun... avem ceva politică de vorbit între bărbaţi.

PRISTANDĂ

Ascult, coane Fănică. (Pristandă pleacă spre fund. Tipătescu se întoarce spre Trahanache şi coboară. Când Pristandă vrea să iasă prin fund, uşa din dreapta se deschide puţin. Zoe scoate capul, chiamă pe Pristandă: « Pst! Pst! » şi închide repede uşa. Tipătescu se întoarce şi îl vede pe Pristandă lângă uşa din dreapta).

TIPĂTESCU

Ai? Un'te duci?

PRISTANDĂ (făcându-i semn să tacă şi arătându-i pe Trahanache)

Unde mi-aţi ordonat.

TIPĂTESCU (fără a înţelege)

De ce nu ieşi prin faţă?

PRISTANDĂ (urmându-şi jocul)

Da, prin faţă... (se întoarce spre uşa din fund. Tipătescu se 'ntoarce iar spre Trahanache, jocul Zoii se repetă. Fănică se 'ntoarce iar. Ghiţă, care este iar lângă uşa din dreapta, iese năvală pe acolo. Tipătescu dând din umeri, fără să 'nţeleagă, se coboară să şază pe fotoliu, lângă Trahanache).

SCENA IV

TIPĂTESCU, TRAHANACHE

TIPĂTESCU

Ei! neică Zahario, ce e? ia spune, te văz cam schimbat!...

TRAHANACHE

Ai puţintică răbdare, să vezi... Azi dimineaţă pe la opt şi jumătate, intră feciorul în odae, — nici nu-mi băusem cafeaua, — îmi dă un răvăşel şi-mi zice că aşteaptă răspuns... Dela cine era răvăşelul?

TIPĂTESCU

Dela cine?

TRAHANACHE

Dela onorabilul d. Nae Caţavencu.

TIPĂTESCU

Dela Caţavencu?

TRAHANACHE

Zic: ce are a face Caţavencu cu mine şi eu cu Caţavencu, nici în clin, nici în mâneci, ba chiar putem zice, dacă considerăm după prinţipuri, dimpotrivă.

TIPĂTESCU

Fireşte... Ei?

TRAHANACHE

Stăi, să vezi. (scoate un răvăşel din buzunar şi-l dă lui Tipătescu).

TIPĂTESCU (luând răvăşelul şi citind)

« Venerabilulului d. Zaharia Trahanache, prezident al Comitetului permanent, al Comitetului şcolar, al Comitetului electoral, al Comiţiului agricol şi al altor comitete şi comiţie... Loco. (scoate hârtia din plic), Venerabile domn, în interesul onoarei d-voastră de cetăţean şi de tată de familie, vă rugăm să treceţi astăzi între orele 9 jum. şi 10 a. m. pe la biroul ziarului « Răcnetul Carpaţilor » şi sediul Societăţii Enciclopedice Cooperative « Aurora Economică Română », unde vi se va comunica un document de cea mai mare importanţă pentru d-voastră... Al d-voastră devotat, Caţavencu, director-proprietar al ziarului « Răcnetul Carpaţilor », prezident fundator al Societăţii Enciclopedice Cooperative « Aurora Economică Română... » Ei? ce document?

TRAHANACHE

Ai puţintică răbdare! să vezi... M'am gândit: să nu mă duc... să mă duc, să nu mă duc... ia, numai de curiozitate, să mă duc, să văz ce moft mai e şi ăsta. Mă îmbrac de grabă, Fănică, şi mă duc.

TIPĂTESCU

La Caţavencu?

TRAHANACHE

Stăi, să vezi... la Caţavencu. — Cum intru se scoală cu respect şi mă pofteşte pe fotel. « Venerabile » în sus, « venerabile » 'n jos. « Imi pare rău, că ne-am răcit împreună, zice el, că eu totdeauna am ţinut la d-ta ca la capul judeţului nostru... » şi în sfârşit o sumă de delicateţuri... Eu serios, zic: « Stimabile, m'ai chemat să-mi arăţi un docoment, arată docomentul! » Zice: « Mi-e teamă, zice, că o să fie o lovitură dureroasă pentru d-ta, şi ar fi trebuit să te pregătesc mai dinainte, d-ta un bărbat aşa de, şi aşa de... » şi iar delicateţuri. Zic iar: « Stimabile, ai puţintică răbdare, docomentul »... El iar: « ...că dè, damele... ». Să vezi unde vrea să m'aducă mişelul!... Biata Joiţica! să nu cumva să-i spui, să nu care cumva să afle! cum e ea simţitoare!...

TIPĂTESCU

Ce! a cutezat? mizerabilul! (se ridică turburat)

TRAHANACHE (oprindu-l)

Stăi, să vezi! « ...că dè, damele, zice, nu înţeleg totdeauna meritele şi calităţile morale ale bărbatului, şi respectul care va să zică, ce trebue să-i poarte... » In sfârşit (Tipătescu fierbe) ce s'o mai lungesc de geaba! După ce-i puiu piciorul în prag şi-i zic: « Ia ascultă, stimabile, ai puţintică răbdare: docomentul! » vede mişelul că n'are încotro, şi-mi scoate o scrisorică... Ghici a cui şi către cine?

TIPĂTESCU (de-abia stăpânindu-şi emoţia)

A cui? a cui, nene Zahario?

TRAHANACHE

Stăi, să vezi. (răspicat şi râzând) A ta către nevastă-mea, către Joiţica: scrisoare de amor în toată regula... Ai? ce zici d-ta de asta?

TIPĂTESCU (turburat rău)

Nu se poate, nu se poate!

TRAHANACHE

Am citit-o de zece ori poate: o ştiu pe dinafară! ascultă: « Scumpa mea Zoe, venerabilul (adică eu) merge deseară la întrunire (întrunirea de alaltăieri seara). — Eu (adică tu) trebue să stau acasă, pentrucă aştept depeşi dela Bucureşti, la care trebue să răspunz pe dată; poate chiar să mă cheme ministrul la telegraf. Nu mă aştepta, prin urmare, şi vino tu (adică nevastă-mea, Joiţica) la cocoşelul tău (adică tu) care te adoră, ca totdeauna şi te sărută de o mie de ori, Fănică... » (priveşte lung pe Tipătescu, care e în culmea agitaţiei).

TIPĂTESCU (primblându-se înfuriat)

Nu se poate! O să-i rup oasele mizerabilului!... Nu se poate!

TRAHANACHE (placid)

Fireşte că nu se poate; dar ţi-ai fi închipuit aşa mişelie... (cu candoare) Bine, frate, înţeleg plastografie până unde se poate, dar până aci nu înţeleg... Ei, Fănică, să vezi imitaţie de scrisoare! să zici şi tu că e a ta, dar să juri, nu altceva, să juri! (oprindu-se şi privind pe Tipătescu, care se primblă cu pumnii încleştaţi; cu mirare şi ciudă) Uite-te la el cum se turbură! Lasă, omule, zi-i mişel şi pace! Ce te aprinzi aşa? Aşa e lumea, n'ai ce-i face, n'avem s'o schimbăm noi. Cine-şi poate închipui până unde poate merge mişelia omului!

TIPĂTESCU (acelaşi joc)

Mizerabilul!

TRAHANACHE

Măi omule, ai puţintică răbdare, zi-i ce i-am zis eu: « Eşti tare, stimabile, la machiaverlicuri, tare, tare, n'am ce să zic: dar nu ţi-ai găsit omul... » Ei, dacă a văzut că nu i se trece cu mine, ştii la ce-a ajuns? Mi-a spus că dacă nu dau eu importanţă lucrului, o să-i dea publicul, pentrucă scrisoarea o să se publice Duminică la gazetă şi o să fie pusă în cercevea, ca s'o vază oricine-o pofti.

TIPĂTESCU (turbat)

Il împuşc! îi dau foc! trebue să mi-l aducă aci numaidecât, viu ori mort, cu scrisoarea. (se repede în fund) Ghiţă! Ghiţă! Să vie poliţaiul!

TRAHANACHE (după el până în fund)

Ai puţintică... (întorcându-se singur în scenă) E iute, n'are cumpăt. Aminteri bun băiat, deştept, cu carte, dar iute, nu face pentru un prefect. Intr'o soţietate fără moral şi fără prinţip... trebue să ai şi puţintică diplomaţie!

TIPĂTESCU (întorcându-se din fund)

Infamul! Canalia!

TRAHANACHE

Ei, astâmpără-te omule, şi lasă odată mofturile, avem lucruri mai serioase de vorbit. Desearǎ e întrunire. S'a hotărît? Punem candidatura lui Farfuridi? Ce facem? — Deseară, am aflat că dăscălimea cu Caţavencu şi cu toţi ai lor vă să facă scandal. Trebue să-i spunem lui Ghiţă să îngrijească. Mişelul de Caţavencu o să ia deseară cuvântul ca să ne combată...

TIPĂTESCU (fierbând mereu)

Nu te teme, nene Zahario, deseară d. Caţavencu nu o să fie la întrunire, o să fie în altă parte — la păstrare.

TRAHANACHE

Aide, mergi la dejun?

TIPĂTESCU

Nu, neică Zahario, mulţumim, am treabă. Du-te dumneata singur; sărutări de mâini coanii Joiţichii.

TRAHANACHE

Bine, dar la prânz de sigur. Deseară eu mă duc la întrunire, trebue să stai cu Joiţica, i-e urît singură. După întrunire avem preferanţă...

TIPĂTESCU (ameţit)

Da, neică Zahario.

TRAHANACHE

La revedere, Fănică.

TIPĂTESCU

La revedere, neică Zahario...

TRAHANACHE (mergând spre uşe, condus de Tipătescu)

Şi nu te mai turbura, neică, pentru fitece mişelie. Nu vezi tu cum e lumea noastră? Intr'o soţietate fără moral şi fără prinţip, nu merge s'o iei cu iuţeală, trebue să ai (cu fineţă) puţintică răbdare... (iese în fund).

SCENA V

TIPĂTESCU, apoi ZOE

TIPĂTESCU (vine ameţit şi împleticindu-se din fund şi cade pe un scaun cu capul în mâini)

Ce să fac? Ce să fac? şi nu mai vine Ghiţă!...

ZOE (ieşind din dreapta misterios şi coborînd repede lângă el)

Fănică! Fănică!

TIPĂTESCU (ridicându-se iute)

Zoe!... Ştii?

ZOE (desolată)

Ştiu! Sunt nenorocită, Fănică. Ştiu... am fost dincolo în odae, am intrat pe scăricica din dos... Am venit numaidecât după Zaharia. N'am avut curaj să dau ochii cu el, măcar că nu crede... Am auzit tot, tot, tot. Sunt nenorocită, Fănică... Când a plecat Ghiţă l-am chemat dincolo. (Tipătescu înţelege) i-am spus tot: numai el ne poate scăpa.

TIPĂTESCU

De unde aflaseşi?

ZOE

Eu am ştiut numaidecât după Zaharia... Uite!... (îi dă o scrisoare. Scena aceasta se face cu multă nervozitate).

TIPĂTESCU (citind)

« Stimabilă doamnă, la redacţia noastră se află un document iscălit de amabilul nostru prefect şi adresată d-voastră. Acest document vi s'ar putea ceda în schimbul unui sprijin pe lângă amabilul în chestiune. Binevoiţi dar a trece îndată pe la biroul nostru, spre a regula această afacere într'un chip mulţumitor pentru amândouă părţile... » — (cu disperare) Cum? cum? când ai pierdut biletul, Zoe?

ZOE (înnecată)

Nu ştiu... Alaltăieri seara, când am plecat dela tine, îl aveam; când am ajuns acasă, nu ştiu dacă-l mai aveam; poate să fi scos batista pe drum şi mi-a căzut scrisoarea: le aveam tot într'un buzunar!

TIPĂTESCU

A! ce nenorocire!

ZOE

M'am dus la Caţavencu... dela el veneam acuma. Mi-a propus să-mi dea înapoi scrisoarea, cu condiţie să-i asigurăm alegerea. Aminteri, publică scrisoarea poimâine...

TIPĂTESCU (în prada agitaţiei)

Lupta este disperată. Vrea să ne omoare, trebue să-l omorîm!... Şi nu mai vine Ghiţă...

ZOE

Pe Ghiţă l-am trimes eu la Caţavencu, să-i cumpere scrisoarea cu orice preţ.

TIPĂTESCU

Care va să zică Ghiţă e acolo?

ZOE

De sigur (se aude sgomot).

TIPĂTESCU

El trebue să fie... (se repede la uşa din fund, o deschide şi se trage iute înapoi). A! Ascunde-te... de grabă (o duce repede şi ies amândoi prin stânga).

SCENA VI

FARFURIDI, BRÂNZOVENESCU intrând misterios din fund; apoi TIPĂTESCU din stânga

BRÂNZOVENESCU

Poate să nu fie tocmai aşa; poate că e o manoperă... o manoperă grosolană, ca să intimideze pe câţiva nehotărîţi...

FARFURIDI (cu intenţie fină)

Pe venerabilul domn Trahanache l-am văzut intrând la Caţavencu astăzi pe la zece, când mă duceam în târg... Eu, am n'am să 'ntâlnesc pe cineva, la zece fix mă duc în târg...

BRÂNZOVENESCU

Ei!

FARFURIDI

Pe respectabila madam' Trahanache am văzut-o ieşind dela Caţavencu tot astăzi pe la unsprece, când mă 'ntorceam din târg... Eu, am n'am clienţi acasă, la unsprece fix mă 'ntorc din târg...

BRÂNZOVENESCU

Nu 'nţeleg.

FARFURIDI

Cun nu 'nţelegi? la unsprezece fix...

BRÂNZOVENESCU

Nu frate, nu 'nţeleg daraverile astea cu opoziţia; tu ai văzut pe Trahanache întâi, pe urmă pe madam' Trahanache, şi eu adineaori am văzut pe poliţaiul, pe Ghiţă, intrând la Caţavencu...

FARFURIDI (cu intenţie)

Ei?

BRÂNZOVENESCU (cu îndoială)

Să fie trădare la mijloc? ai?

FARFURIDI

Eu merg şi mai departe şi zic: trădare să fie, dacă o cer interesele partidului, dar s'o ştim şi noi!...

BRÂNZOVENESCU

Prefectul trebue să ne dea cheia comediei ăştia... Iacătă-l...

TIPĂTESCU (venind din stânga turburat şi dându-şi aer silit de degajare)

Salutare, salutare, stimabile!

BRÂNZOVENESCU (aparte)

E galben!

FARFURIDI (aparte)

Ce roşu s'a făcut (tare). Salutare, salutare, onorabile...

TIPĂTESCU (oferindu-le locuri)

Ia poftiţi, ia poftiţi, mă rog.

BRÂNZOVENESCU

Mulţumim, mulţumim, stimabile, dar ne cam grăbim: sunt douăsprece trecute.

FARFURIDI

Şi eu, am n'am înfăţişare, la douăsprece trecute fix mă duc la Tribunal...

BRÂNZOVENESCU

Uite de ce e vorba, stimabile, să fim scurţi... Prin târg... se spune...

FARFURIDI

Adică, dă-mi voie, să fim expliciţi; mie îmi place să pun punctele pe i... se aude...

BRÂNZOVENESCU

Se aude... cum că partidul nostru dă la colegiul II ajutor lui Caţavencu...

TIPĂTESCU (mişcat)

Care partid? Care Caţavencu?

BRÂNZOVENESCU

Cum care partid?

FARFURIDI

Adică partidul nostru: madam' Trahanache, dumneata, nenea Zaharia, noi şi ai noştri... să ducem pe braţe pe d. Caţavencu.

TIPĂTESCU

Şi cine spune asta? (râde silit).

BRÂNZOVENESCU

Nu râde, stimabile, nu râde; a început să se vorbească...

FARFURIDI

Şi dè!.., ce să zicem! lumea are pentru ce să intre la bănueli.

BRÂNZOVENESCU

D. Trahanache la vizită la d. Caţavencu...

TIPĂTESCU

Ei?

FARFURIDI

Madam' Trahanache la vizită la d. Caţavencu...

TIPĂTESCU

Eï?

BRÂNZOVENESCU

D. Ghiţă poliţaiul la vizită la d. Caţavencu...

FARFURIDI

De unde şi până unde?

BRÂNZOVENESCU

Noi, ce să zicem — ne temem de ce spune lumea...

TIPĂTESCU (nervos)

Ei, ce spune lumea?

FARFURIDI

Vrei să vorbesc curat şi desluşit, stimabile? Ne temem de trădare... Na!

TIPĂTESCU (după ce s'a întors când la unul când la altul, supărat către Farfuridi)

Amice, d-le Farfuridi, nu ţi se pare d-tale că te faci mai catolic decât Papa?

FARFURIDI (hotărît)

Da, când e vorba de prinţipuri, stimabile, da, mă fac, adică nu, nu mă fac, sunt când e vorba de asta, sunt mai catolic decât Papa...

TIPĂTESCU (supărat)

Domnilor, nu primesc acasă la mine astfel de observaţii, pe care, daţi-mi voie să vă spuiu, le consider ca nişte insulte...

FARFURIDI

Să nu ne iuţim, stimabile...

TIPATESCU

Cum să nu mă iuţesc, onorabile? D-voastră venţi la mine acasă, la mine, care mi-am sacrificat cariera şi am rămas între d-voastră, ca să vă organizez partidul — căci fără mine, trebue să mărturisiţi, că d-voastră n'aţi fi putut niciodată să fiţi un partid — d-voastră veniţi la mine acasă să mă numiţi pe faţă trădător... A! asta nu pot să v'o permit...

BRÂNZOVENESCU (scoţând o hârtie din buzunar)

Mă rog, iată ce se împarte acum prin târg, din partea lui d. Caţavencu... E tipărit, stimabile!

TIPĂTESCU (mişcat îi smulge hârtia)

Tipărit?

FARFURIDI (smulgându-i-o el)

Da, tipărit, dă-mi voe... (citeşte). « Dăm ca pozitivă ştirea cumcă de sigur candidatura amicului nostru politic d. *Caţavencu*, prezidentul grupului independent, este pusă la adăpost de orice loviri din partea administraţiei. *Din contra*, avem cuvinte *puternice* pentru a crede că *atât* bătrânul şi venerabilul d. Trahanache, prezidentul Comitetului electoral, cât şi *junele* şi *onorabilul* nostru prefect, ar

fi convinşi *în fine* că în împrejurările prin care trece ţara, judeţul nostru nu poate fi mai bine reprezentat decât de un bărbat independent ca amicul nostru d. *Ca-ţa-ven-cu*... D. Caţavencu va lua cuvântul la întrunirea de deseară... Comitetul grupului independent » (vorbit)... Aud?

TIPĂTESCU (aparte)

Nu mai rămâne nicio clipă de pierdut (tare) Domnilor, vă rog, nişte afaceri importante mă chiamă numaidecât la telegraf... Mă scuzaţi... dar... (merge la o masă şi trage clopoţelul, apoi iese în fund).

BRÂNZOVENESCU

Aşa scurt?

FARFURIDI

Adică, cum am zice, poftiţi pe uşă afară... Bine!

TIPĂTESCU (apare în fund cu un fecior)

Unde e Ghiţă?

FECIORUL

L-am căutat în tot târgul, coane Fănică, nu e. (vorbesc încet în fund).

BRÂNZOVENESCU (care a vorbit încet cu Farfuridi)

Aide la Trahanache... Aici am aflat tot... Aide...

FARFURIDI

Brânzovenescule, mi-e frică de trădare... Câte ceasuri sunt?

BRÂNZOVENESCU

Douăsprece trecute...

FARFURIDI

Douăsprece trecute?... Eu, la douăsprece trecute fix...

TIPĂTESCU (coborînd între ei)

Astfel dar, d-lor...

BRÂNZOVENESCU

Ne ducem, ne ducem, stimabile, nu voim să facem deranj...

FARFURIDI (grav)

Ne ducem, dar gândeşte-te stimabile, că suntem membrii aceluiaşi partid... Cum ziceam adineaori amicului Brânzovenescu: trădare să fie (cu oarecare emoţie) dacă o cer interesele partidului, dar s'o ştim şi noi... De aceea eu totdeauna am repetat cu stră-

bunii noştri, cu Mihaiu-Bravul şi Ştefan-cel-Mare: iubesc trădarea, (cu intenţie) dar urăsc pe trădători... (schimbând tonul, cu desinvoltură). Salutare, salutare, stimabile!...

BRÂNZOVENESCU (asemenea)

Salutare!...

TIPĂTESCU (închizând uşa după ei, grozav de plictisit)

A! (coboară).

SCENA VII

TIPĂTESCU, ZOE, apoi CETĂŢEANUL TURMENTAT

ZOE (ieşind din stânga repede)

S'a dus?... Ai văzut, Fănică? Ai auzit? Şi Ghiţă nu mai vine... Fănică, Fănică, ne ameninţă o nenorocire grozavă...

TIPĂTESCU

Taci! vine cineva. E Ghiţă de sigur (se repede la uşa din fund, prin care apare Cetăţeanul turmentat).

CETĂŢEANUL (şovăind)

Sluga (în tot jocul sughite şi şovăie).

ZOE

Cine e ăsta?

TIPĂTESCU

Ce pofteşti d-ta?

CETĂŢEANUL

Eu?... (sughite) Eu sunt alegător...

TIPĂTESCU (nervos)

Cum te chiamă?

CETĂŢEANUL

Cum mă chiamă? Ce trebue să spuiu cum mă chiamă... vorba e, sunt alegător? (şovăie).

ZOE

E turmentat?

TIPĂTESCU

Dracul să-l ia! nu e nimeni afară: lasă să-mi intre aici toţi nebunii, toţi beţivii... Aide, ieşi!

CETĂŢEANUL

Nu sunt turmentat... (zâmbind) coană Joiţico... Las' că ne cunoaştem... Mă cunoaşte conul Zaharia dela 11 Februarie... Nu e vorba, ţinem la d. Nae Caţavencu... e din Soţietate... dar vorba e, eu alegător... eu... (sughite) apropitar... eu pentru cine votez? (sughite) d'aia am venit (şovăie).

ZOE

Trimite-l, Fănică, dă-i drumul... e ameţit de tot...

TIPĂTESCU (luându-l cu binişorul)

Fii bun, cetăţene, du-te. Al'dată mai vorbim...

CETĂŢEANUL

Dar ce să vorbim al'dată?

ZOE

A!

CETĂŢEANUL

Acu ce treabă avem?... Nă vă uitaţi la mine că sunt aşa de... Am făcut-o de oaie de tot. Să vezi d-ta cum de a devenit la băutură... (sughite) că a fost lată de tot...

TIPĂTESCU (necăjit)

Fii bun, omule, şi 'nţelege (vrea să-l apuce).

CETĂŢEANUL

Eu am găsit (sughite) o scrisoare...

TIPĂTESCU şi ZOE

O scrisoare!

CETĂŢEANUL

Da (către Tipătescu) A d-tale către coana Joiţica... Am găsit-o alaltăieri seara pe drum, când ieşeam dela întrunire... Fă-ţi idee (sughite) de alaltăieri seara până azi dimineaţă s'o duci într'un chef!...

TIPĂTESCU (repezindu-se şi apucându-l cu amândouă mâinile de gât)

Mizerabile!

CETĂŢEANUL

Nu mă sgudui (sughite) că ameţesc...

ZOE

Lasă-l, Fănică, să vedem.

CETĂŢEANUL

Lăsaţi-mă să vedeţi. Când am găsit-o, de curiozitate am deschis-o şi m'am dus subt un felinar, s'o citesc. N'apucasem s'o isprăvesc bine... şi haţ! pe la spate, d. Caţavencu...dă să mi-o ia.

TIPĂTESCU

Şi (disperat) ţi-a luat-o?

ZOE (acelaşi joc)

Ţi-a luat-o?

CETĂŢEANUL

Aşi! Am băgat-o în buzunar. Zice d. Nae: «Aşa? faci parte din soţietatea noastră şi primeşti scrisori dela prefectul, cetăţene, bravos! — Zic: (sughite) Aşi! dela prefectul! — Zice: I-am cunoscut slova... Ia arată-mi-o. — Doamne păzeşte!» Ba că dă-mi-o, ba că nu ţi-o dau, din vorbă 'n vorbă, tura-vura, ne-am abătut pe la o ţuică... una—două—trei... pe urmă dă-i cu bere, dă-i cu vin, dă-i cu vin, dă-i cu bere... A făcut cinste d. Nae... l-am băut... oo! l-am băut!

ZOE

Dar scrisoarea?

TIPĂTESCU

Scrisoarea (se repede la el strigând), unde e scrisoarea?

CETĂŢEANUL

Nu striga (sughite) că ameţesc!... O am la mine scrisoarea (amândoi îl ascultă şi-l privesc cu îndoială şi nerăbdare nervoasă). Da.

ZOE şi TIPĂTESCU

S'ar putea!

CETĂŢEANUL

Da... O am la mine (căutându-se prin buzunare). Ehei! d. Nae zicea că-mi dă zece poli pe ea; zic: nu trebue, onorabile, parale... slava Domnului... apropitar sunt (sughite) alegător... (sughite şi se caută mereu). Vorba e... eu (sughite), eu pentru cine votez? (se opreşte din căutat şi cu simplicitate) Am pierdut-o! (se mai caută, apoi cu hotărîre) Am pierdut-o!

TIPĂTESCU

A!

ZOE

Ţi-a furat-o Caţavencu!

CETĂŢEANUL

Adică d. Nae. Se prea poate... că am şi dormit... Vezi d-ta (Zoe şi Tipătescu îşi frâng mâinile) fă-ţi idee...dă-i cu bere, dă-i cu vin... dă-i cu vin... dă-i cu...

TIPĂTESCU (apucându-l şi sguduindu-l)

Mizerabile! Ce ai făcut!

CETĂŢEANUL (căzând pe un scaun)

Nu mă sgudui!

SCENA VIII

ACEIAŞI — GHIŢĂ PRISTANDÀ

PRISTANDÀ (intră gâfâind într'un suflet, prin fund)

Coane Fănică! Coană Joiţico!

TIPĂTESCU şi ZOE

Ghiţă!

PRISTANDÀ

Vine! vine conul Zaharia!

CETĂŢEANUL (pufnind)

Conul Zaharia?... nu mai spune (sughite) că ameţesc...

TIPĂTESCU (lui Pristandà, arătând pe Cetăţeanul turmentat)

Ia-l pe nenorocitul ăsta, şi...

ZOE

Şi dă-i drumul prin dos, pe scara a mică.

PRISTANDÀ (ridicând pe Cetăţeanul turmentat)

Aide, cetăţene! (îl împinge spre dreapta).

CETĂŢEANUL

Nu mă 'mpinge (sughite) că ameţesc.

PRISTANDÀ (acelaşi joc)

Aide!

CETĂŢEANUL

Vorba e... eu pentru cine votez?...

PRISTANDÀ

Aide!

CETĂŢEANUL

Nu mă 'mpinge (sughite) că ameţesc. (Iese, împins de Pristandà).

SCENA IX

ZOE, TIPĂTESCU, apoi GHIŢĂ PRISTANDÀ şi TRAHANACHE

TIPĂTESCU (repede Zoii)

De Zaharia nu avem teamă: ştie tot, dar nu crede nimica... N'ai auzit?

ZOE

Fănică! Fănică! (Ghiţă intră din dreapta). Ce-ai făcut, Ghiţă? Ai fost la Caţavencu?

PRISTANDÀ

Am fost, coană Joiţico... Se lasă greu, greu de tot: ori o mie de poli, ori deputăţia...

TIPĂTESCU

Trebue să punem mâna pe el (hotărît). Du-te, Ghiţă, ia jandarmi... viu ori mort, trebue să mi-l aduci la polţie, acuma într'un moment.

ZOE

Fănică!...

TIPĂTESCU

Du-te.

PRISTANDÀ

Ascult! (vrea să pornească spre fund, în momentul acesta intră Trahanache cu aerul triumfător).

TRAHANACHE

L-am prins cu alta mai boacănă!

ZOE (începând să se jelească şi căzându-i ca leşinată în braţe)

Nene! nene!

TRAHANACHE

Joiţico! (către Tipătescu). A aflat?

TIPĂTESCU

Ştie tot!

TRAHANACHE (îngrijind-o, după ce a pus-o cu ajutorul lui Pristandă pe fotoliu)

Bine, omule, nu ţi-am zis să nu-i spui? o ştiam eu cât e de simţitoare! Iaca vezi! (toţi o îngrijesc). Ei! Ţi-am spus că l-am prins pe onorabilul cu alta mai boacănă... Ghiţă, iute un pahar cu apă (Ghiţă iese în stânga).

TIPĂTESCU

Care onorabilul?

TRAHANACHE (acelaşi joc)

Ei, ai puţintică răbdare... Caţavencu, dè...

TIPĂTESCU

Cu ce alta?

TRAHANACHE (bătând cu putere în palmele Joiţichii)

Cu altă plastografie... Ce plastograf!

PRISTANDĂ (care a venit cu paharul cu apă)

Curat plastograf!

(Cortina cade).

ACTUL II

(Acelaşi salon).

SCENA I

TRAHANACHE, FARFURIDI şi BRÂNZOVENESCU,
(stau împrejurul unei mese rotunde, studiând listele electorale; fiecare are câte un creion colorat în mână).

BRÂNZOVENESCU

Şaizeci şi nouă cu roşu, buni... unsprezece cu albastru... ai lor...

FARFURIDI

Doisprezece...

TRAHANACHE

Ai puţintică răbdare... unu, doi, cinci... şapte... zece... unsprezece.

FARFURIDI

Doisprezece...

TRAHANACHE

Cu Ienache Siripeanu.

BRÂNZOVENESCU

Nici nu mai are drept de vot, de când şi-a măritat fata... Nu i-a dat casele de zestre? Ei? Dacă votează, merge la puşcărie onorabilul.

TRAHANACHE

Ai puţintică răbdare... Da dacă-l putem aduce să voteze cu noi...

FARFURIDI

Altă vorbă... Să voteze cu noi, e uşor; are procesul cu epitropia bisericii, săptămâna viitoare... dar să voteze cu noi? Adică cum să voteze cu noi?...

BRÂNZOVENESCU

Adică cum să voteze cu noi?

TRAHANACHE

Să voteze cu noi.

BRÂNZOVENESCU

Nu pricepi, neică Zahario, vorba noastră? Adică «noi», partidul nostru, pentru cine votăm noi, pentru cine lucrăm noi? Noi încă nu ştim...

TRAHANACHE

Mă rog, aveţi puţintică...

FARFURIDI

Nu ştim...

TRAHANACHE

Mă rog, aveţi...

FARFURIDI

Ba eu merg şi mai departe şi zic, cum ziceam lui amicul meu Brânzovenescu: mă tem de trădare...

TRAHANACHE

Cum de trădare?

BRÂNZOVENESCU

De-aia noi astăzi, când am mirosit ceva cumva...

FARFURIDI

Ceva cumva...

TRAHANACHE

Ceva cumva?

BRÂNZOVENESCU

Dacă e ceva la mijloc...

FARFURIDI

Ceva la mijloc...

TRAHANACHE

Ceva la mijloc?

FARFURIDI

Da, aşa, dacă e trădare, adică dacă o cer interesele partidului, fie!

BRÂNZOVENESCU

Dar cel puţin s'o ştim şi noi. (Trahanache vrea să-i întrerupă, fără să izbutească).

FARFURIDI

Pentrucă eu am zis-o cu străbunii noştri, cu Mircea-cel-Bătrân şi cu Vlad-Ţepeş, neică Zahario: îmi place trădarea, dar...

TRAHANACHE

Mă rog, ai puţintică...

BRÂNZOVENESCU

Ce răbdare, neică Zahario! Nu mai e vreme de aşa lucru... Astă seară e întrunire?

FARFURIDI

Mâine începe alegerea?

TRAHANACHE

Da...

FARFURIDI

Ei! pentru cine votăm?

BRÂNZOVENESCU

Pentru cine votăm?

TRAHANACHE

Aveţi puţintică răbdare! Pentru cine aţi mai votat şi până acuma?

BRÂNZOVENESCU

Nu înţeleg.

FARFURIDI

Nici eu.

TRAHANACHE

Mă rog, ia să ne tălmăcim noi puţintel...

FARFURIDI

Să ne tălmăcim, da, să ne tălmăcim, asta o cerem şi noi.

TRAHANACHE

Ce sunteţi d-voastră, mă rog? Vagabonţi de pe uliţă? nu... Zavragii? nu... Căuzaşi? nu... D-voastră, adică noi, suntem ce-

tăţeni, d-le, suntem onorabili... Mai ales noi trei suntem stâlpii puterii: proprietari, membrii Comitetului permanent, ai Comitetului electoral, al Comitetului şcolar, ai Comitetului pentru statuia lui Traian, ai Comiţiului agricol şi eţetera. Noi votăm pentru candidatul pe care-l pune pe tapet partidul întreg... pentrucă dela partidul întreg atârnă binele ţării, şi dela binele ţării, atârnă binele nostru...

BRÂNZOVENESCU

Aşa e...

FARFURIDI

Aşa e, dar...

TRAHANACHE

Dar ce? Numele candidatului poate să fie al meu, al d-tale, ori al d-sale, după cum cer enteresurile partidului. Din moment în moment aşteptăm să-l ştim... Prefectul trebue să vie; nu-l aşteptăm să vie dela telegraf? Ei? nu bate telegraful?... bate; ce treabă alta are? Poate că acuma când noi vorbim, poate să fi şi sosit numele... pe sârmă, stimabile... Da, pe sârmă, ce crezi d-ta?

FARFURIDI

Toate bune şi frumoase cum le tălmăceşti d-ta, neică Zahario, dar nouă... nouă ni-e frică de trădare...

BRÂNZOVENESCU

Nu din partea d-tale...

FARFURIDI

Nu din a d-tale...

TRAHANACHE

Da din a cui?

FARFURIDI

Din a cui, din a cui? ştii d-ta din a cui...

TRAHANACHE

Să n'am parte de Joiţica, dacă ştiu.

BRÂNZOVENESCU

Ei, stimabile, prea te faci chinez, dă-mi voie...

FARFURIDI

Ştii ce, venerabile neică Zahario, ia să dăm noi mai bine cărţile pe faţă.

TRAHANACHE

Dă-le, neică, să vedem.

FARFURIDI

Ţi-am spus că mi-e frică de trădare... Ei?

BRÂNZOVENESCU

Ei?

TRAHANACHE

Ei?

FARFURIDI

Ei! ni-e frică din partea amicului.

TRAHANACHE

Care amic?

BRÂNZOVENESCU

Care amic, care amic? Ştii d-ta...

TRAHANACHE

Să n'am parte de Joiţica, dacă ştiu.

FARFURIDI

Iar te faci chinez...

TRAHANACHE

Zău nu...

FARFURIDI

Din partea amicului... Fănică...

TRAHANACHE (surprins)

Ce?

BRĂNZOVENESCU

Din partea prefectului.

TRAHANACHE (încruntat)

Cum?

FARFURIDI (scurt)

Nouă ni-e frică... dè! că-şi dă coatele cu Caţavencu...

TRAHANACHE (urmează jocul crescendo)

Cu Caţavencu?

FARFURIDI

Cu moftologul...

BRÂNZOVENESCU

Cu nifilistul...

TRAHANACHE (de-abia stăpânindu-şi indignarea)

Cu Caţavencu? trădare? Fănică trădător! Ei! bravos! Ei! asta mi-a plăcut! Ei! nu m'aşteptam! Ei! ne-am procopsit!

FARFURIDI

Dè! noi...

BRÂNZOVENESCU

Ce ne-am zis?...

TRAHANACHE (biruit din ce în ce mai mult de indignare)

Ai puţintică răbdare, stimabile. Nu dau voie nimănui să-şi permită, mă 'nţelegi, să bănuiască măcar câtuşi de puţin pe Fănică. Pentru mine, stimabile, mă 'nţelegi, să vie cineva să-mi bănuiască nevasta, pe Joiţica...

BRÂNZOVENESCU

Pe coana Joiţica, onorabile...

FARFURIDI

Imi pare rău, neică Zabario, noi nu...

TRAHANACHE (şi mai indignat)

Ai puţintică răbdare... zic: pentru mine să vie cineva să bănuiască pe Joiţica, ori pe amicul Fănică, tot una e... E un om cu care nu trăiesc de ieri de alaltăieri; trăiesc de opt ani, o jumătate de an după ce m'am însurat a doua oară. De opt ani trăim împreună ca fraţii, şi niciun minut n'am găsit la omul ăsta măcar atitica rău... Credeţi d-voastră că ar fi rămas el prefect aici şi nu s'ar fi dus director la Bucureşti, dacă nu stăruiam eu şi cu Joiţica... şi la dreptul vorbind, Joiţica a stăruit mai mult...

FARFURIDI

Ei! se 'nţelege, damele sunt mai ambiţioase...

TRAHANACHE (şi mai indignat)

Ai puţintică răbdare... Nu de ambiţ că ni-era prieten, — pentru enteresul partidului. Cine altul ar fi putut fi prefect al nostru?

FARFURIDI

S'ar mai fi găsit, poate.

TRAHANACHE

Să-mi dai voie să nu te crez. Un om endepandent, care a făcut servicii partidului, judeţului, ţării... şi mie, ca amic, mi-a făcut şi-mi face servicii, da!... şi să veniţi d-voastră, tot din partid, (cu ton de mustrare aspră) şi să bănuiţi că... să vă pronunţaţi cu astfel de cuvinte neparlemantare... Imi pare rău...

BRÂNZOVENESCU

In sfârşit noi...

TRAHANACHE

Ai puţintică răbdare... Imi pare rău... (indignat rău de tot) Care ca să zică unde nu înţelegeţi d-voastră politica, hop! numaidecât trădare! Ne-am procopsit! Ce soţietate! Adevărat, bine zice fiu-meu dela facultate: unde nu e moral, acolo e corupţie şi o soţietate fără prinţipuri, va să zică că nu le are (în culmea indignării). Trădare! bravos! Fănică trădător! frumos! (pleacă) Salutare! salutare, stimabile! (iese foarte turburat prin fund).

SCENA II

FARFURIDI, BRÂNZOVENESCU
(stau un minut privind unul la altul)

FARFURIDI

Ei!... ţi-a plăcut venerabilul?

BRÂNZOVENESCU

E tare... tare de tot... Solid bărbat! Nu-i dăm de rostul secretului. Trebue să mai aşteptăm.

FARFURIDI

Să mai aşteptăm? Până când să mai aşteptăm?... Deseară, la sfârşitul întrunirii, parcă-l văz pe venerabilul că se scoală şi trage clopoţelul: « Stimabililor, aveţi puţintică răbdare: Candidatul Comitetului nostru este onor. d. Nae Caţavencu... »

BRÂNZOVENESCU

Moftologul!

FARFURIDI

Nifilistul! — Şi bravo 'n sus, şi bravo 'n jos, şi mâine şi poimâine, nenea Ghiţă poliţaiul aleargă până-i iese limba de un cot şi ţi-l toarnă pe d. Caţavencu, care ne-a înjurat şi ne-a batjocorit de atâta vreme pe toate tonurile, deputat la colegiul II... Şi noi... să stăm cu mâinile în sân?... peste poate!...

BRÂNZOVENESCU

Ce-o să faci? Te joci cu puterea?

FARFURIDI

Ce să fac?... Batem o depeşă la Bucureşti, la Comitetul central, la minister, la gazete, scurt şi cuprinzător: (bătând cu pumnul drept în palma stângă, ca un telegrafist pe aparatul lui, sacadat, tot textul-proiect al depeşii) «Trădare! Prefectul şi oamenii lui trădează partidul pentru nifilistul Caţavencu, pe care vor să-l aleagă la colegiul II... trădare! trădare! de trei ori trădare!»

BRÂNZOVENESCU (scurt)

E tare! prea tare! n'o iscălesc.

FARFURIDI (cu tărie, impunător)

Trebue să ai curaj ca mine! trebue s'o iscăleşti: o dăm anonimă!

BRÂNZOVENESCU

Aşa da, o iscălesc!

FARFURIDI

O iscălim: «Mai mulţi membri ai partidului...»

BRÂNZOVENESCU

Da dacă ne cunoaşte slova la telegraf?

FARFURIDI

Punem pe altcineva s'o scrie.

BRÂNZOVENESCU

Pe cine?

FARFURIDI

Trebue să găsim pe cineva să ni-o dea la telegraf! Aide, Brânzovenescule.

BRÂNZOVENESCU

Numai să nu păţim ceva.

FARFURIDI (impunător)

Trebue să ai curaj: anonimă. Câte ceasuri sunt?

BRÂNZOVENESCU

Cinci.

FARFURIDI

Aide degrab, între cinci şi şase fix se închide telegraful... (ies cu grabă).

SCENA III

GHIȚĂ PRISTANDĂ (singur, intră prin dreapta, e puțin mișcat).

O făcurăm și p'asta... și tot degeaba. Am pus mâna pe d. Cațavencu... Când am asmuțit băieții de l-a umflat, striga cât putea: « Protestez în numele Constituției! Asta e violare de domiciliu! » — Zic: « Curat violare de domiciliu! da umflați-l ». Și l-au și umflat. L-am turnat la hârdăul lui Petrache. M'am întors cu birja acasă la el, am căutat prin toate colțișoarele, am ridicat dușamelele, am destupat urloaiele sobii, am scobit crăpăturile zidului: peste putință să dau de scrisoare. M'am întors la poliție, l-am scotocit prin buzunare, peste tot: nu e și nu e. L-am amenințat că am poruncă dela conul Fănică să-l chinuesc ca pe hoții de cai... degeaba; nu spune decât numai și numai coanii Joițichii. O caut și nu o găsesc; acasă nu-i, aici nu e... A! iacăt-o... Coană Joițico!

SCENA IV

PRISTANDĂ și ZOE

ZOE (venind repede din fund)

Ghiță, bine că te găsesc.

PRISTANDĂ

Și eu vă căutam, coană Joițico...

ZOE

Ghiță, Ghiță, ce am aflat? ce ați făcut? Ați înebunit? Adineaori, când ieșam de-acasă, am aflat dela doctorul că te-ai dus cu jandarmii, ai călcat casa lui Cațavencu, l-ai luat pe sus și l-ai dus la poliție, la arest! Cum ai făcut asta?

PRISTANDĂ

Ordin verbal dela conul Fănică.

ZOE

Unde e Fănică?

PRISTANDĂ

Nu știu, îl caut și eu.

ZOE

Și pentru ce l-ați arestat pe Cațavencu?

PRISTANDĂ

Pentru ca să-i apucăm scrisoarea.

ZOE

Și ai apucat-o?

PRISTANDĂ

Nu, coană Joițico, după cât am căutat și pe dânsul și la el acasă, scrisoarea este ascunsă altundeva.

ZOE

Ghiță, m'ați nenorocit! Scrisoarea o să fie publicată mâine și ați făcut și scandal degeaba. Dăscălimea o să urmeze înainte cu gazeta și în lipsa lui... Ce-o să zică la București guvernul, când o afla că ați violat domiciliul lui Cațavencu și l-ați arestat în ajunul alegerilor, după ce guvernul era asigurat că toate au să se petreacă cu bine și cu liniște?... Cum o să mai poată rămâne Fănică prefect?

PRISTANDĂ

Coană Joițico, am uitat să vă spuiu: după câte făgădueli și amenințări i-am făcut lui Cațavencu, mi-a răspuns că în zadar mai stăruesc și că la urma urmelor nici nu mai vrea să stea la vorbă cu nimeni, dar cu nimeni, decât numai cu d-voastră.

ZOE

Cu mine?... Du-te, Ghiță, dute de grabă, dă-i drumul și roagă-l din partea mea să poftească aici... Il aștept!...

PRISTANDĂ

Numai dacă conul Fănică...

ZOE

Dacă ții la tine, dacă ții la familia ta, Ghiță...

PRISTANDĂ

Cum să nu țiu coană Joițică? unsprece suflete!

ZOE

Du-te de grabă, într'un suflet, și să nu vii fără Cațavencu. Poartă-te bine cu el. Ia o birjă și vino 'ntr'o clipă.

PRISTANDĂ

Ascult!

ZOE

Ai venit?

PRISTANDĂ

M'am dus...

SCENA V

ZOE (singură)

(agitată, scoate gazeta şi citeşte) « In numărul de mâine al foii noastre vom reproduce o interesantă scrisoare sentimentală a unui înalt personaj din localitate către o damă de mare influenţă. Originalul va sta de mâine la dispoziţia curioşilor, în biroul nostru de redacţie. Atât pentru astăzi. A bon entendeur salut!...» Ce mai e de făcut?.. (se plimbă agitată, apoi se opreşte ca în faţa unei inspiraţii) Trebue să alegem pe Caţavencu. Nu mai încape vorbă, nu mai e vreme de stat la gânduri. Cu un mişel ca el, când ne ţine la mână aşa de bine, lupta ar fi o copilărie, o nebunie... Fănică... trebue să se învoească... trebue... Ei! ş'apoi! mai la urmă Caţavencu poate fi tot aşa de bun deputat ca oricare altul... Dar unde e Fănică? unde poate să fie?...

SCENA VI

ZOE şi TIPĂTESCU (venind din fund)

TIPĂTESCU

Zoe! aici eşti?

ZOE

Fănică!... te aşteptam... Ce ai făcut? Ai arestat pe Caţavencu. Te-ai gândit bine la ce ai făcut? Cum ţi-a venit să faci una ca asta? Pentru ce ai făcut-o?

TIPĂTESCU (nervos)

Pentru ce? pentru ce? Tu mă întrebi pentru ce? Pentru nerozia care ai făcut-o tu, pentru ca să evit nenorocirea pe care ai cauzat-o tu din neglijenţă. Se poate atâta distracţie! atâta nebăgare de seamă! o scrisoare de amor s'o arunci în neştire într'un buzunar cu batista, şi s'o pierzi ca şi cum ai pierde o hârtie indiferentă, ca un afiş, după ce ai ieşit dela reprezentaţie... La atâta lipsă de judecată, să-ţi spuiu drept, nu m'aşteptam! Ce Dumnezeu! eşti femee în toată firea, nu mai eşti copil. Atâta neglijenţă nu se pomeneşte nici în romane, nici într'o piesă de teatru.

ZOE

Judecă-mă, Fănică, judecă-mă... (plânge) Da, aşa e... am fost o copilă... am făcut o nerozie fără seamăn; dar acuma trebue îndreptată. Fănică, dacă mă iubeşti, dacă ai ţinut tu la mine măcar un moment în viaţa ta, scapă-mă... scapă-mă de ruşine! Tu eşti bărbat, nu-ţi pasă! Pentru tine, afişarea intrigii noastre n'ar fi o nenorocire... dar pentru mine... Fănică, gândeşte-te, gândeşte-te. (plânge).

TIPĂTESCU

Tocmai de-aia m'am asigurat de persoana lui Caţavencu...

ZOE

In zadar, Fănică; Caţavencu poate muri astăzi, mâine gazeta lui tot o să publice scrisoarea noastră, Dumnezeule! Cum or să-şi smulgă toţi gazeta, cum or să mă sfâşie, cum or să râză!... O săptămână, o lună, un an de zile n'o să se mai vorbească decât de aventura asta... In orăşelul ăsta, unde bărbaţii şi femeile şi copiii nu au altă petrecere decât bârfirea fie chiar fără motiv... dar încă având motiv... şi ce motiv, Fănică!... Ce vuet! ce scandal! ce cronică infernală!... Şi eu Fănică, în timpul ăsta, ce să fac? Să mor? să mor dacă voeşti... pentrucă după asta nu o să mai pot trăi.

TIPĂTESCU

Atunci, dacă nu e altă scăpare... Zoe! Zoe! mă iubeşti...

ZOE

Te iubesc, dar scapă-mă.

TIPĂTESCU

Să fugim împreună...

ZOE (retrăgându-se)

Eşti nebun? dar Zaharia? dar poziţia ta? dar scandalul şi mai mare care s'ar aprinde pe urmele noastre?...

TIPATESCU (descurajat)

Atunci nu ne mai rămâne nimica de făcut?

ZOE

Ba da!

TIPĂTESCU

Ce?

ZOE

Să sprijinim candidatura lui Caţavencu!

TIPĂTESCU (sărind)

Peste putinţă!

ZOE

Să-l alegem!

TIPĂTESCU

Niciodată.

ZOE

Trebue.

TIPĂTESCU

Odată cu capul! Te gândeşti la ce spui? Iată pe ce depeşe am pus mâna adineaori, a adus-o la telegraf canalia care a găsit scrisoarea ta, beţivul de ieri. E o depeşe anonimă, Am oprit-o şi am dat ordin la telegraf să nu mai expedieze nimica fără ştirea mea; dar ştiu eu ce poate conţine o depeşe cu chee?... Iată: «Trădare! Prefectul şi oamenii lui trădează partidul pentru nifilistul Caţavencu, pe care vor să-l aleagă la colegiul II. Trădare, trădare, de trei ori trădare... Mai mulţi membri ai partidului...» ...Ori ce s'ar întâmpla, nu se poate să sprijinim pe mizerabilul, nu, nu, nu!... Spune-mi, să căutăm, să găsim alt mijloc?

ZOE (sdrobită)

Alt mijloc nu văz... alt mijloc nu este.

TIPĂTESCU

Atunci...

ZOE

Atunci... (înecată) lasă-mă, lasă-mă în nenorocire... lasă-mă să mor de ruşine... Omoară-mă pe mine care te-am iubit, care am jertfit tot pentru tine... Iată unde m'ai adus! iată cât plăteau jurămintele tale! M'ai adus la moarte — pentrucă (hotărîtă) mă omor înainte de izbucnirea scandalului, astăzi, acuma, aici! — m'ai adus la moarte, şi mă poţi scăpa, şi mă laşi să mor... (plânge).

TIPĂTESCU

Zoe! Zoe!

ZOE

Lasă-mă... Dacă ambiţia ta, dacă nimicurile tale politice le pui mai presus de ruşinea mea, de viaţa mea, lasă-mă! Să mor... (plângând) Să mor cu siguranţa că opt ani de zile m'ai amăgit în fiecare minută, că nu m'ai iubit niciodată... niciodată... niciodată...

TIPĂTESCU

Zioe! să vedem, să ne mai gândim!

ZOE

Nu mai e vreme de gândit, Fănică! Fiecare minută care trece mă apropie de pieire... Trebue să te hotărăşti!

TIPĂTESCU (în luptă cu el însuşi)

Să mă hotărăsc! să mă hotărăsc...

ZOE (înecată)

Adineaori, în Lipscani, am aflat de arestarea lui Caţavencu. Am alergat ca o nebună la redacţie. Iată ce foaie au scos comitetul lor. (îi dă foaia, Tipatescu citeşte încet). Inţelegi la ce trebue să ne aşteptăm după arestarea lui.

TIPĂTESCU

Omul ăsta îşi joacă viaţa!

ZOE

Nu şi-o joacă pe a lui, Fănică, o joacă pe a mea; pentrucă încă odată îţi spuiu... din două una: ori tu mă iubeşti şi eu trăesc, şi atunci lupta e peste putinţă cu Caţavencu — trebue să-mi cedezi: ori nu, şi atuncea mor, şi dacă mă laşi să mor, după ce-oiu muri poate să se 'ntâmple orice... (sdrobită). Sunt hotărîtă... (revenindu-i de-odată toată energia. Da, sunt hotărîtă, dar nu voiu să mor până nu voi fi luptat cu toate împrejurările (cu energie crescândă) şi am să lupt! şi cu tine am să lupt din toate puterile, cu tine, om ingrat şi fără inimă! cu tine trebue să lupt, pentrucă acuma tu eşti piedica a mai grea, care mă opreşte să-mi capăt iar liniştea!... Da, sunt hotărîtă, şi trebue să biruesc tot, şi pe tine... aşa de hotărîtă sunt, încât adineaori am poruncit lui Ghiţă să meargă să dea drumul lui Caţavencu şi să-l poftească aici din partea mea...

TIPĂTESCU

Femee nebună! ce ai făcut?

ZOE

Am făcut ce am crezut că trebue să fac. Dacă tu nu vrei să sprijini pe Caţavencu, dacă tu nu vrei să-l alegi, ca să mă scapi — atunci eu, care voiu să scap, îl sprijin eu, îl aleg eu...

TIPĂTESCU

Cûm?

ZOE

Da, îl aleg eu. Eu sunt pentru Caţavencu, bărbatul meu cu toate voturile lui trebue să fie pentru Caţavencu. In sfârşit cine luptă cu Caţavencu, luptă cu mine... Aide, Fănică, luptă, sdrobeşte-mă, tu care ziceai că mă iubeşti. Să vedem! (pleacă spre dreapta).

TIPĂTESCU

Zoe!

ZOE

Lasă-mă! (iese).

TIPĂTESCU (urmărind-o)

Zoe! Zoe! (iese după ea. O clipă scena goală).

SCENA VII

GHIŢĂ PRISTANDĂ şi CAŢAVENCU

(Pristandă apărând în fund şi făcând loc cu respect lui Caţavencu să treacă)

Poftiţi, coane Nicule, poftiţi... (umilit) şi zău, să pardonaţi, în consideraţia misiei mele, care ordonă (serios) să fim scrofuloşi la datorie... D-voastră ştiţi mai bine ca mine... aşa e poliţaiul: tată să-ţi fie — trebue să-l ridici? îl ridici! n'ai ce-i face: e misie. De aia (foarte rugător) mă rog să pardonaţi...

CAŢAVENCU

Imi pare rău, Ghiţă, că mai stărueşti cu scuzele tale... Adică noi nu ştim cum merge poliţia? (sentenţios) Intr'un stat constituţional un poliţaiu nu e nici mai mult nici mai puţin decât un instrument!

PRISTANDĂ

Curat instrument!

CAŢAVENCU

Nu braţul care loveşte, voinţa care ordonă e de vină... Eu chiar am scris un articol în privinţa asta. Nu ştiu dacă l-ai citit?

PRISTANDĂ

Trebue să-l fi citit, coane Nicule; eu gazeta d-voastră o citesc ca evanghelia totdeauna; că să nu vă uitaţi la mine... adică pentru misie... (misterios) altele am eu în sufletul meu, dar dè! n'ai ce-i face: famelie mare, renumeraţie după buget mică...

CAŢAVENCU

Şi în sfârşit, cum ar fi posibil martiriul, dacă n'ar exista călăul?

PRISTANDĂ

Curat, coane Nicule!

CAŢAVENCU (schimbând tonul)

Cetăţene, nu uita condiţia cu care am venit aici! Am venit în casa prefectului, nu voiu însă să dau ochii cu el, nu mă pot aşa de ieftin compromite. Am venit chemat de d-na Trahanache, pe dânsa voiu s'o văz.

PRISTANDĂ

Mai e vorbă, coane Nicule, pe coana Joițica, pe dumneei... conul Fănică nici nu e aicea... Poftiți, poftiți, ședeți, coane Nicule, mă duc să spui coanii Joițichii că ați venit... (vrea să plece).

CAȚAVENCU

Poți să-i adaogi chiar că mă grăbesc să mă întorc în temnița unde m'a aruncat disgrația dumneei.

PRISTANDĂ

Ascult. (aparte) Mare pișicher! Strajnic prefect ar fi ăsta! (iese aruncând priviri furișe de admirație către Cațavencu).

SCENA VIII

CAȚAVENCU, (singur)

In sfârșit, capitulează! Se putea altfel?... Iubitul, scumpul, venerabilul nenea Zaharia (rîde) parcă-l auz deseară proclamându-mă candidat al colegiului. Sărmanul Farfuridi!... (grav) Scopul scuză mijloacele, a zis nemuritorul Gambetta!... Amabilul Fănică trebue să facă venin de moarte... atât mai bine pentru mine! Işi pierde mințile, atât mai rău pentru el. Mă arestează, atât mai bine pentru mine! Coana Joițica, mai cu minte ca toți, mă chiamă, și eu politicos, iată-mă, gata să-i sărut mâna cu respect... Mă rog, n'ai ce-i face: mâna care-ți dă mandatul!... Dar... unde e coana Joițica... (se întoarce spre fund, apoi spre stânga, în fine spre dreapta. In momentul acesta apare Tipătescu în ușa din dreapta, unde stă un moment nemișcat. Gest de surpriză din partea lui Cațavencu. Aparte) Tipătescu! O preferam pe ea!

SCANEA IX

CAȚAVENCU, TIPĂTESCU

TIPĂTESCU (a apărut în dreapta cu aerul încruntat și pumnii încleștați, a stat în ușe, a mers apoi liniștit la ușa din fund, măsurând din ochi pe Cațavencu, și s'a oprit în fund un moment; aparte)

Ține-mă, Doamne!

CAȚAVENCU (jenat)

Stimabile domn, scuzați-mă dacă v'ar părea că mă prezint la d-voastră astfel, într'un mod neregulat... Trebue să vă spun că am fost adus aici din arest de polițaiul d-voastră, după ordinele... și nu m'așteptam să vă întâlnesc...

TIPĂTESCU (aparte)

Impertinent!

CAŢAVENCU

Pentrucă mi se spusese că eram chemat de... altfel nici nu aş fi venit... In fine, dacă sunt aici prizonier, rămâiu... dacă sunt liber — şi nu cer nimic mai mult — mă retrag îndată...

TIPĂTESCU (care a tot bătut din călcâiu cu impacienţă, coboară încet, rar şi cu dinţii strânşi)

Iubite şi stimabile d-le Caţavencu, nu înţeleg pentru ce între doi bărbaţi, cu oarecare pretenţie de seriozitate, să mai încapă astfel de meşteşuguri şi rafinării de maniere, astfel de tirade distilate, când situaţia lor e aşa de limpede... Eu sunt un om căruia-i place să joace pe faţă... Să-mi dai voie să-ţi spui ceva... Ia poftim, ia poftim, mă rog. (îi oferă un scaun, aparte) Să fiu cu minte. Ce bine că-i Zoe dincolo!

CAŢAVENCU

Stimabile domn, d-tale îţi place să joci pe faţă, primesc; mie-mi place să joc scurt, scurt. (gest de retezare) Situaţia noastră o putem deslega numaidecât. (Tipătescu îi oferă jeţul, el îl respinge uşor). Mulţumesc!

TIPĂTESCU (acelaşi joc)

Ia poftim, mă rog, ia poftim!

CAŢAVENCU (acelaşi joc)

Mulţumesc!

TIPĂTESCU (privind ţintă la Caţavencu şi cu tonul mârâit)

Poftim dè!...

CAŢAVENCU (care s'a retras puţin, cedează în sfârşit şi cade pe fotoliu cam fără voe)

Mulţumesc.

TIPĂTESCU

Aşa (şade aproape de el, Caţavencu se cam retrage. Tipătescu se îndeasă spre el, Caţavencu acelaş joc, şi iar). Astfel,dar, onorabile domn, d-ta — prin ce mijloace nu-mi pasă! — posedezi o scrisoare a mea, care poate compromite onoarea unei familii...

CAŢAVENCU (gest)

A!

TIPĂTESCU

Mă iartă că te-am ofensat. Să fiu şi mai scurt... Iată: d-ta eşti un om practic, d-ta posedezi un lucru care-mi trebue mie, şi ştii cât îmi trebue... Eu viu şi-ţi zic: (cu multă afabilitate) Mă rog, onorabile domn, ce-mi ceri d-ta în schimbul acelui lucru?

CAȚAVENCU (naiv)

Cum, nu știi?

TIPĂTESCU (asemenea)

Nu...

CAȚAVENCU (asemenea)

Nici măcar nu vă dă în gând?

TIPĂTESCU

Nu... d'aia întreb...

CAȚAVENCU

Stimabile domn, (cu dignitate) un om politic...

TIPĂTESCU (cu pofidă)

Adică d-ta...

CAȚAVENCU

Dă-mi voie... Un om politic trebue, mai ales în niște împrejurări politice ca acelea prin care trece patria noastră, împrejurări de natură a hotărî o mișcare generală, mișcare ce, dacă vom lua în considerație trecutul oricărui stat constituțional, mai ales un stat tânăr ca al nostru...

TIPĂTESCU (impacient, bătând din călcâiu)

Mă rog, onorabile, încăodată... (răspicat) ce-mi ceri d-ta în schimbul acelei scrisori? Scurt! scurt! (repetă gestul de retezare al lui Cațavencu).

CAȚAVENCU

Ei?... dacă este așa, dacă voești scurt, iată: voiu (rugător) să nu mă combați, ceva mai mult, să-mi sprijini candidatura...

TIPĂTESCU (vrând să isbucnească)

Candidatura d-tale! (stăpânindu-se) Onorabile domn, nu ți se pare că ceri prea mult?...

CAȚAVENCU

Atuncea d-ta, care mi-ai propus schimbul, care-mi faci întrebarea, trebue să răspunzi...

TIPĂTESCU (apropiindu-se și îndesându-se în spre Cațavencu, se repetă jocul de scenă de mai sus)

Ba zău, spune, nu ți se pare prea mult? Ai? Ce zici?

CAȚAVENCU (naiv)

Nu.

TIPĂTESCU (cu insinuare)

Dacă s'ar retrage Comitetul permanent şi am rezerva un loc pentru prea iubitul d. Caţavencu?...

CAŢAVENCU (zâmbind şi cu bonomie)

E un nimic, stimabile...

TIPĂTESCU

Dacă în postul de avocat al statului s'ar numi acelaşi d. Caţavencu?...

CAŢAVENCU (asemenea)

E puţin, onorabile...

TIPĂTESCU

Dacă în locul de primar, vacant acum, şi în locul de epitrop-efor la Sf. Nicolae s'ar numi tot nenea Caţavencu? Ai? (Caţavencu surâde cu un gest de refuz) Şi dacă şi moşia « Zăvoiul » din marginea oraşului...

CAŢAVENCU (zâmbind asemenea)

Dă-mi voie, stimabile, un om politic trebue, este dator, mai ales în împrejurări ca acele prin care trece patria noastră, împrejurări de natură a hotărî o mişcare generală, mişcare (mângâie şi umflă cuvintele distilându-şi tonul şi accentul) ce, dacă vom lua în consideraţie, trecutul unui stat constituţional, mai ales un stat tânăr ca al nostru, deabia ieşit din...

TIPĂTESCU (bătând impacient din călcâiu şi întrerupându-l)

Ei! să lăsăm frazele, nene Caţavencule! Astea sunt bune pentru gură-cască... Eu sunt omul pe care d-ta să-l îmbeţi cu apă rece?... Spune, unde să fie! bărbăteşte: ce vrei dela mine? (se ridică fierbând).

CAŢAVENCU (ridicându-se şi el)

Ce vreau? ce vreau? Ştii bine ce vreau. Vreau ce mi se cuvine după o luptă de atâta vreme; vreau ceea ce merit în oraşul ăsta de gogomani, unde sunt cel dintâi... între fruntaşii politici... Vreau...

TIPĂTESCU (fierbând)

Ce vrei?

CAŢAVENCU (asemenea)

Vreau... mandatul de deputat, iată ce vreau: nimic altceva! nimic! nimic! (după o pauză, cu insinuare caldă şi crescândă). Mi se cuvine!... Te rog!... Nu mă combate... Susţine-mă... Alege-mă. Poimâine,

în momentul când voiu fi proclamat cu majoritatea cerută... în momentul acela vei avea scrisoarea (cu multă căldură)... pe onoarea mea!

TIPĂTESCU (aproape să isbucnească)

Pe onoarea ta?... Şi dacă nu pot să te aleg?...

CAŢAVENCU

Poţi!

TIPĂTESCU (pierzându-şi cumpătul din ce în ce)

Şi dacă nu voiu? — zi că nu voiu să te aleg?

CAŢAVENCU (îndârjit)

Trebue să vrei.

TIPĂTESCU (deabia mai stăpânindu-se)

Uiţi că nu e bine să te joci cu un om ca mine astfel. Nu! nu! nu *voiu* să te aleg!

CAŢAVENCU

Trebue!

TIPĂTESCU

Nu!

CAŢAVENCU

Trebue să vrei, dacă ţii câtuşi de puţin la onoarea...

TIPĂTESCU (isbucnind)

Mizerabile! (Caţavencu face un pas înapoi)Canalie neruşinată! Nu ştiu ce mă ţine să nu-ţi sdrobesc capul... (se repede, ia un baston de lângă perete şi se întoarce turbat către Caţavencu) Mişelule! trebue să-mi dai aci scrisoarea, trebue să-mi spui unde e scrisoarea... ori te ucid ca pe un câine! (se repede năvală la el. Caţavencu ocoleşte masa şi canapeaua, răstoarnă mobilele şi se repede la fereastră, pe care o deschide de perete îmbrâncind-o în afară).

CAŢAVENCU (tremurând, strigă la fereastră în afară)

Ajutor! Săriţi! Mă omoară vampirul! prefectul asasin! ajutor!

SCENA X

ACEIAŞI — ZOE (venind repede din dreapta)

ZOE (repezindu-se între Caţavencu şi Tipătescu, rugătoare şi foarte emoţionată)

D-le Caţavencu, d-le, pentru Dumnezeu! te rog, nu striga... Fănică, ai înebunit?... D-le Caţavencu... mă rog...

CAŢAVENCU (emoţionat şi el)

Cum să nu strig, d-nă?

TIPĂTESCU (sdrobit de mişcare, ştergându-şi fruntea şi căzând pe un scaun la dreapta)

Mişel! mişel! mişel!

ZOE (rugătoare)

Domnule Caţavencu, cer scuze eu pentru momentul de iuţeală care l-a făcut pe Fănică să uite...

CAŢAVENCU

Nu încap scuze, doamnă... trebue să ies d'aci numaidecât: nu mai pot sta un moment într'o casă unde-mi este viaţa în primejdie!...

ZOE

Domnule Caţavencu, în sfârşit d-ta eşti un om cu minte, un om practic, d-tale îţi este indiferent dela cine ţi-ar veni aceea ce-ţi trebue aşa de neapărat...

CAŢAVENCU

Nu 'nţeleg...

ZOE

Ai cerut, în schimbul scrisorii de care e vorba, mandatul de deputat. Ai jurat pe onoarea d-tale că poimâine când ăi fi proclamat, vei da scrisoarea aceluia ce te-ar face să fii ales... Ei! eu te aleg, eu şi cu bărbatul meu; mie să-mi dai scrisoarea... Primeşti?...

CAŢAVENCU (ca lovit de o idee)

Primesc...

ZOE (încet către Tipătescu, care stă cufundat în gânduri pe fotoliu)

Şi înţelegi că atunci, când, luptând cu tine, voiu căpăta scrisoarea... tot... tot... Fănică, va fi isprăvit între noi. (tare) Suntem deplin înţeleşi, domnule Caţavencu...

CAŢAVENCU

Da, madam', pe deplin... dar... (îi face semn către Tipătescu).

ZOE (stăruind lângă Tipătescu)

Fănică! Fănică! hotărăşte-te! Poţi fi tu duşmanul liniştii mele?... Spune!... (rugându-l frumos) Fănică!...

TIPĂTESCU (nemai putând lupta şi sculându-se)

In sfârşit, dacă vrei tu... fie!... Intâmple-se orice s'ar întâmpla... (cu hotărîre) Domnule Caţavencu, eşti candidatul Zoii, eşti candidatul lui nenea Zaharia... prin urmare şi al meu! Poimâine eşti deputat!...

ZOE (triumfătoare)

A!

CAŢAVENCU

Poimâine veţi avea... (se aude sgomot afară, vocea lui Trahanache: « Ai puţintică răbdare! »).

ZOE

Nenea!

TIPĂTESCU

Zaharia!

CAŢAVENCU

Venerabilul!

TIPĂTESCU

Repede, ascundeţi-vă amândoi... Nu trebue să vă vază... (Zoe iese degrabă în stânga, Tipătescu cu Caţavencu la dreapta).

SCENA XI

TRAHANACHE (singur)

Nimeni?... şi dobitocul de fecior mi-a spus că Fănică şi Zoe sunt aici... (merge la uşa din dreapta şi bate cu discreţie). Nimeni! (asemenea în stânga) Nimeni! (vrea să plece prin fund şi ca şi când şi-ar aduce aminte de ceva) A! era să uit! (şade la masa de scris, ia condeiul şi scrie, citind). « Dragă Fănică, te-am căutat! Mă întorc peste o jumătate de ceas. Trebue să ne vedem înainte de întrunire. Aşteaptă-mă, negreşit; nu ieşi: ai puţintică răbdare... Trahanache... » (pune scrisoarea la vedere pe masă). Acuma să dăm de căpătâiele firelor iubitului nostru d. Caţavencu. (iese prin fund repede. Un moment scenă goală; apoi uşile din dreapta şi din stânga se deschid binişor. Din stânga iese Zoe, din dreapta Tipatescu şi Caţavencu).

SCENA XII

TIPĂTESCU, CAŢAVENCU, ZOE,
apoi CETĂŢEANUL TURMENTAT

TIPĂTESCU

Blestemată politică! un moment să n'ai pace! (merge la uşa din fund şi o închide). Suntem în linişte... (lui Caţavencu) Eu merg la

telegraf să-ţi anunţ la Bucureşti candidatura... d-ta aşteaptă acasă un cuvânt al meu... Desearâ, la întrunire, fii cu tact... trebue mult tact. **(se aud în fund bătăi în uşă; toţi din scenă tac şi nu mişcă; iar bătăi, apoi trei fluerături).** E Ghiţă, ăsta e semnalul lui! **(merge şi deschide uşa din fund, prin care apare Cetăţeanul turmentat, fluerând ca de mirare).**

TIPĂTESCU

Iar? **(se dă înapoi).**

CAŢAVENCU

Omul meu! **(se dă cam la spatele Zoii).**

CETĂŢEANUL

Da, iar eu! **(sughite)** Am venit pentru istoria aia de care am vorbit azi dimineaţă... Ce facem? Iacă, mâine începe... Eu... pentru cine votez?

TIPĂTESCU **(ţinându-i calea să nu coboare în scenă)**

Pentru cine? pentru cine? Lasă-mă în pace, cetăţene: ai ajuns nesuferit... Votează pentru cine pofteşti...

CETĂŢEANUL

Eu nu poftesc pe nimeni, dacă e vorba pe poftă...

TIPĂTESCU

Ei! lasă-mă în pace, administraţia nu voeşte să influenţeze câtuşi de puţin pe nimeni.

CAŢAVENCU **(intervenind)**

Pardon, daţi-mi voe: mie-mi pare din contra că într'un stat constituţional, mai ales într'un stat tânăr ca al nostru, administraţia ar trebui să...

ZOE **(asemenea)**

Se 'nţelege?...

CETĂŢEANUL **(către Caţavencu)**

Ei! onorabilul! nu te vedeam; sluga! o mie de ani pace! Şi zi, mă lucraşi, ai? Adică, dă-i cu bere, dă-i cu vin, nu pentru cinstea obrazului... pentru ca să-mi faci pontul cu scrisoarea... bravos! dom'le Nae.

CAŢAVENCU

A! a!

ZOE

Fănică! Fănică! trimite-l!... e nesuferit!

TIPĂTESCU (nervos)

In sfârşit, cetăţene, te rog lasă-ne cu binişorul, lasă-ne... Ce pofteşti dela mine?

CETĂŢEANUL

Nu ţi-am spus? (sughite) Mâine începe... Ei? (sughite) Eu pe cine aleg? Pentru cine?... (face semnul votării şi sughite).

ZOE

Pentru d. Nae Caţavencu.

CETĂŢEANUL

Pentru... (sughite şi pufneşte de rîs). Nu mă nebuni că ameţesc...

TIPĂTESCU (din ce în ce mai nervos, luând pe Cetăţeanul de mână şi sguduindu-l)

Pentrucă eşti un om viţios...

CETĂŢEANUL

Nu mă smuci, că ameţesc!

TIPĂTESCU (asemenea)

Pentrucă te-ai lăsat să-ţi ia din buzunar, să-ţi fure scrisoarea...

CETĂŢEANUL

Ei! nu face nimica, poate mai găsim alta...

TIPĂTESCU

Lasă-mă să vorbesc... pentrucă eşti...

CETĂŢEANUL

Alegător...

TIPĂTESCU

Nu... beţiv... viţios.... păcătos.

ZOE

Fănică!...

TIPĂTESCU

Da, beţiv... Uite şi acuma eşti turmentat, eşti băut... (Caţavencu râde).

CETĂŢEANUL

Aşi!

TIPĂTESCU (cu desgust)

Uite, nenorocitule! miroşi cale d'o poştă... (îl împinge).

CETĂŢEANUL (şovăind)

Ăsta este mirosul meu naturel...

TIPĂTESCU

Miroşi a rom...

CETĂŢEANUL

Ei bravos! Vrei să miros a gaz?

TIPĂTESCU

Ei! pentru toate astea trebue să-ţi dai votul lui onorabilul d. Caţavencu... Pentru aşa alegător, mai bun ales nici că se putea...

ZOE

Fănică!...

CAŢAVENCU

Totdeauna ironic, (zâmbind) stimabile!

SCENA XIII

ACEIAŞI — FARFURIDI, BRÂNZOVENESCU şi TRAHANACHE

TIPĂTESCU (montându-se treptat)

Da, pentru d. Caţavencu lucrăm noi, pe d-sa noi îl sprijinim, pe d. Caţavencu să-l alegeţi d-voastră. Şi nu-l sprijinim de silă, îl sprijinim pentrucă dumnealui este cel mai onest concetăţean al nostru...

ZOE

Fănică, fii calm...

TIPĂTESCU

Da, sunt calm... Pentrucă dumnealui (Farfuridi, Brânzovenescu şi Trahanache apar în fund şi ascultă. Cei dintâi arată tot ce se petrece în scenă celui de-al treilea) nu e ca alţii mişel, pentrucă nu e ca alţii canalie, nu e ca alţii infam... (se montează din ce în ce)... pentrucă încăodată la alegători ca d-ta, cu minte, cu judecată limpede, cu simţ politic, nu se poate mai bun representant decât d. Caţavencu, (apăsând) *onorabilul* d. Caţavencu! (Tipătescu împinge cu scărbă pe cetăţeanul turmentat).

CAŢAVENCU (zâmbind cu bonomie)

Ce răutăcios!

BRÂNZOVENESCU (din fund)

A!

FARFURIDI (lui Trahanache)

Iacă trădarea! Când îţi spuneam, venerabile!... (coboară toţi).

TRAHANACHE

Ei! ai puţintică răbdare!

ZOE

Nene! (se repede la Trahanache şi-l trage de o parte, unde-i vorbeşte încet şi cu multă mişcare. Caţavencu şi Cetăţeanul turmentat vorbesc de altă parte asemenea).

TIPĂTESCU

Ei! lăsaţi-mă toţi în pace!

FARFURIDI

Te lăsăm, stimabile, dar mergem la Bucureşti...

BRÂNZOVENESCU

Şi vom spune tot...

TIPĂTESCU (aparte)

Duceţi-vă la dracul! (trece lângă Trahanache şi Zoe).

FARFURIDI

La ziare!

BRÂNZOVENESCU

La Comitetul electoral central!

FARFURIDI

La guvern!

CETĂŢEANUL (arătând pe Farfuridi şi Brânzovenescu lui Caţavencu)

Oleu!... fugi că ameţesc! (Caţavencu şi Cetăţeanul turmentat convorbesc foarte mişcat de-o parte cu Farfuridi şi Brânzovenescu).

TRAHANACHE

In sfârşit, ce e, Fănică?

TIPĂTESCU

Nu mă 'ntreba pe mine, nene Zahario!

ZOE (cu energie)

Nicio vorbă, nene, trebue..

TRAHANACHE

De ce?

ZOE (precipitată)

Dacă mă iubeşti, dacă ţii la mine, acuma tăcere; şi spun pe urmă tot. (vorbesc încet toţi trei).

CAŢAVENCU (către Farfuridi şi Brânzovenescu)

Daţi-mi voie, stimabile, nu d-voastră veţi avea mai multă încredere faţă cu înaltele locuri decât onorabilul (toţi ascultă, Tipătescu se plimbă agitat în fund) d. Tipătescu, prefectul cel mai onest!...

TRAHANACHE

Da!

CAŢAVENCU

Cel mai integru!...

CETĂŢEANUL

Da!

CAŢAVENCU

Cel mai credincios!...

ZOE

Fireşte!

CAŢAVENCU

Daţi-mi voie să vă spun că toate sbuciumările d-voastră sunt numai şi numai chestii personale, şi când vin nişte asemenea persoane... ca d-voastră...

CETĂŢEANUL

Nanana!

FARFURIDI

Care va să zică şi insulte!

BRÂNZOVENESCU

Bravos!

CAŢAVENCU

Chestie de tarabă, onorabile! daraveri de clopotniţă, stimabile!

ZOE (către Trahanache)

Se 'nţelege!

CAŢAVENCU

Alegătorii vor vorbi...

ZOE (îndemnând pe Cetăţeanul turmentat şi pe Trahanache)

Da, alegătorii vor vorbi.

TRAHANACHE

Da, alegătorii vor vorbi, fireşte!

CETĂŢEANUL (serios)

Da, noi vom vorbi!

SCENA XIV

ACEIAŞI — GHIŢĂ PRISTANDĂ venind fuga din fund cu o depeşă în mână)

PRISTANDĂ

Coane Fănică! o depeşă *fe-fe* urgentă!

ZOE

O depeşă! (se întorc toţi spre fund).

TIPĂTESCU (deschide nervos depeşa şi citeşte)

«Cu orice preţ, dar cu orice preţ, colegiul d-voastră al II-lea trebue să aleagă pe d. Agamemnon Dandanache. (toţi mişcare) Se face din aceasta pentru d-voastră o înaltă şi ultimă chestie de încredere»... A!

FARFURIDI şi BRÂNZOVENESCU

Aha!

ZOE (cu toată energia)

A! nu se poate! Vom lupta contra oricui... vom lupta contra guvernului!... (Tipătescu a căzut obosit pe un scaun).

TRAHANACHE

Ai puţintică răbdare!

ZOE

Da, nene! vom lupta contra guvernului!

CAŢAVENCU

Da, vom lupta contra guvernului! (Caţavencu, Zoe şi Trahanache deoparte, Farfuridi, Brânzovenescu frecându-şi mâinile cu satisfacţie de altă parte; Ghiţă în fund; Tipătescu obosit pe scaun, ca şi cum n'ar lua parte la ce se petrece. Cetăţeanul turmentat în mijloc).

CETĂŢEANUL (târît de curent)

Da! vom lupta contra... (sughiţând şi schimbând tonul)... adică nu... Eu nu lupt contra guvernului!...

(Cortina).

ACTUL III

(Teatrul înfăţişează sala cea mare a pretoriului Primăriei, un fel de exagon din care se văd trei laturi. Trei uşi în fund; cea din mijloc dă în coridorul de intrare; pe cea din dreapta se citeşte: « Ofiţer ţivil »: pe cea din stânga: « Arhiva ». In stânga la planul al doilea o uşă cu inscripţia « Cabinetul Primarului ». In dreapta, acelaş plan, altă uşă cu inscripţia: « Registratura ». — Partea stângă până la uşa « Arhivei » este despărţită de scenă cu un grilaj de lemn acoperit cu perdeluţe de chembrică verde. Lângă grilaj, la stânga, în scenă, este o estradă pe care sunt aşezate masa şi jeţul prezidenţial. Inaintea mesei, puţin mai jos, este tribuna. Pe masă sunt două candelabre, hârtie, călimări şi un clopoţel. Pe tribună o sticlă şi un pahar de apă. De partea dreaptă sunt bănci dese şi scaune; sub estradă asemenea. Peste tot sunt bănci şi scaune, afară de o cărare lăsată liber dela uşa de intrare din fund prin mijlocul scenii, pe unde vine şi se duce lumea. Pe pereţi câteva lămpi atârnate în cuie. Lumină cam săracă. La ridicarea perdelii, Trahanache este la masa prezidenţială în jeţul său, la spatele tribunei. Imprejurul mesei, Brânzovenescu şi alţi cetăţeni. — Inaintea tribunii, cu spatele spre dânsa, alegători, cetăţeni, public, unii şezând jos, alţii în picioare. Pe bănci, pe scaune şi împrejur asemenea. — In capul băncilor din faţă, e Caţavencu împreună cu Ionescu, Popescu şi alţi dascăli şi partizani. — Farfuridi e la tribună. — Perdeaua se ridică asupra unei întreruperi. In toată sala e rumoare. Prezidentul agită clopoţelul).

SCENA I

TRAHANACHE, CAŢAVENCU, BRÂNZOVENESCU, FARFURIDI, IONESCU, POPESCU, CETĂŢENI, ALEGĂTORI, PUBLIC. — Rumoare.

FARFURIDI (dela tribună)

Daţi-mi voie! (gustă din paharul cu apă) Daţi-mi voie! (Rumoare).

TRAHANACHE (trăgându-şi clopoţelul)

Stimabili! onorabili! (afabil) faceţi tăcere! Sunt cestiuni importante, arzătoare la ordinea zilei... Aveţi puţintică răbdare... (către Farfuridi) Dă-i înainte, stimabile, aveţi cuvântul!

FARFURIDI (către adunare)

...După ce am vorbit dar din punctul de vedere istoric şi din punctul de vedere de drept, voiu încheia cât se poate mai scurt...

POPESCU

Parol?... Numai dacă te'i ţinea de vorbă (râsete în partea unde sunt dascălii).

FARFURIDI

Rog, nu mă 'ntrerupeţi, daţi-mi voie...

TRAHANACHE (către partea unde e Popescu)

Stimabile... nu 'ntrerupeţi...

FARFURIDI

După ce am vorbit dar din punctul de vedere istoric şi din punctul de vedere de drept, voiu încheia, precum am zis, cât se poate mai scurt. (bea o sorbitură, apoi, reluându-şi răsuflarea rar ca şi cum ar începe o poveste). La anul una-mie-opt-sute-două-zeci-şi-unu... fix... (Rumoare şi protestări în grupul lui Caţavencu: A! A! A!).

POPESCU

Dacă ne întoarcem iar la 1821 fix, ne-am procopsit (rumoare şi protestări).

FARFURIDI

Daţi-mi voie... La una-mie-opt-sute...

TOŢI (în cor cu tonul lui)

Douăzeci-şi-unu fix... (rumoare şi protestări).

FARFURIDI

Daţi-mi voie.

TRAHANACHE (clopoţel)

Stimabile, onorabile! Nu întrerupeţi... Aveţi puţintică...

CAŢAVENCU

Ce răbdare, venerabile d-le prezident! Ceasurile sunt înaintate. Sunt şi alţi oratori înscrişi să vorbească...

TOŢI DIN GRUP

Da! da!

CAŢAVENCU

Onorabilul orator a promis să închee cât se poate mai scurt; apoi ce fel de scurt este asta, s'o luăm a doua oară dela 1821? A! A! A!

TOŢI DIN GRUP

A! A! A! (rumoare).

FARFURIDI

Daţi-mi voie...

TRAHANACHE (către Farfuridi cu dulceaţă, ridicându-se peste masă către tribună)

Stimabile... eu gândesc că nu ar fi rău să sărim la 48...

CAŢAVENCU (strigând)

Mai bine la 64...

POPESCU, IONESCU (şi toţi din grup)

Da! da! la 64...

TRAHANACHE (ridicându-se ca şi când ar consulta adunarea)

Adică... la plebicist?

TOŢI

Da, la plebicist? (sgomot).

FARFURIDI (întorcându-se cu spatele spre adunare şi cu faţa la prezident)

Daţi-mi voie, d-le prezident; mi-aţi acordat cuvântul: îmi pare că un prezident odată ce acordă cuvântul...

TRAHANACHE (sculându-se şi punând, peste masă, mâinile pe umerii lui Farfuridi, mângâietor)

Dacă mă iubeşti, stimabile, fă-mi hatârul... să trecem la plebicist... dorinţa adunării!...

FARFURIDI

Dar, d-le prezident...

TRAHANACHE (şi mai rugător)

Să trecem la plebicist! (îl întoarce binişor de umeri cu faţa spre adunare).

TOŢI (cu putere)

Da! la plebicist! la plebicist!

FARFURIDI (soarbe odată şi cu aerul resignat)

Ce ziceam dar? La 1864, vine, mă 'nţelegi, ocaziunea să se pronunţe poporul printr'un plebicist... Să vedem însă mai 'nainte... să ne dăm seama bine de ce va să zică... de ce este un plebicist...

IONESCU

Ştim ce este plebicistul! Mersi de explicaţie!

TOŢI

Nu trebue explicaţie... (rumoare).

FARFURIDI (către întrerupători)

Daţi-mi voie! (către Trahandache). D-le prezident!...

TRAHANACHE (clopoţel)

Stimabili, onorabili, rog nu întrerupeţi pe orator, (foarte afabil) faceţi tăcere; sunt chestiuni arzătoare la ordinea zilei: aveţi puţintică răbdare (către Farfuridi) Aveţi cuvântul, stimabile, daţi-i înainte!

FARFURIDI (luând vânt)

Când zicem dar 64, zicem plebicist, când zicem plebicist, zicem 64... Ştim, oricine dintre noi ştie ce este 64, să vedem ce este plebicistul... (cu tărie începând fraza) Plebicistul!...

CAŢAVENCU

Aici nu e vorba de plebicist...

FARFURIDI

Daţi-mi voie; (discutând cu Caţavencu) mi se pare că atunci când zicem 64... (cu energică convingere) şi să nu căutaţi a încerca măcar să mă combateţi; vă voiu dovedi cu date istorice că toate popoarele îşi au un 64 al lor...

CAŢAVENCU

Daţi-mi voie; nu e vorba de 64 (rumoare aprobativă pentru Caţavencu).

FARFURIDI

Daţi-mi voie... (Toate colocviile şi întreruperile se fac avocăţeşte cu multă vioiciune şi cu tonul înţepat şi volubil). Domnule prezident!...

TRAHANACHE (clopoţel)

Stimabile, onorabile, faceţi tăcere... avem cestiuni arzătoare...

CAŢAVENCU (ridicându-se în capul băncii)

Cum, domnule prezident? De unde până unde 64 chestie arzătoare la ordinea zilei? Dacă nu mă 'nşel, îmi pare că suntem în anul de graţie 1883... Ce are a face?... Chemaţi pe onorabilul orator la cestiune...

TRAHANACHE (ridicându-se iar peste masă şi atingându-l pe umeri pe Farfuridi)

Stimabile... (afabil şi rugător). Să lăsăm plebicistul, dacă mă iubeşti; să trecem la cestiune.

FARFURIDI (obosit de întreruperi, întorcându-se cu fața spre Trahanache și cu spatele la adunare)

Domnule prezident, ați binevoit a-mi acorda cuvântul... Eu cred c'ar trebui...

CAȚAVENCU (strigând)

Nu trebue, onorabile!

TOȚI DIN GRUP

Nu, nu trebue!

TRAHANACHE (punând mâinile peste masă, pe umerii lui Farfuridi, și foarte dulce)

Mă rog, dacă mă iubești, fă-mi hatârul... dorința adunării, stimabile... (îl întoarce de umeri binișor cu fața spre adunare).

TOȚI

Da! la chestiune! la chestiune!

FARFURIDI (foarte obosit, soarbe și se resignează)

Ajungem dar la chestiunea Revizuirii Constituțiunii și Legii Electorale...

TOȚI (cu satisfacție)

A! Așa da!

TRAHANACHE (asemenea)

A! (clopoțel) Ei! acu aveți puțintică răbdare... (către Farfuridi) Scurt, stimabile, scurt, dacă mă iubești: dorința adunării.

FARFURIDI (asudă, bea și se șterge mereu cu basmaua)

Mă rog, dați-mi voie! Știți care este opinia mea în privința revizuirii?

TOATĂ SALA

Nu!... Să vedem!... Spune!

CAȚAVENCU (batjocoritor)

Să vedem opinia lui d. Farfuridi. (Trahanache clopoțește).

FARFURIDI (asudă mereu și se emoționează pe văzute)

Opinia mea este aceasta: e vorba de revizuire, da?

TOȚI (puternic)

Da! da!

FARFURIDI (emoționat și asudând)

Atunci, iată ce zic eu, și împreună cu mine (începe să se înece) trebue să se zică asemenea toți aceia care nu vor să cază la extremitate, (se îneacă mereu), adică vreau să zic, da, ca să fie moderați... adică nu exagerațiuni!... într'o chestiune politică... și care, dela care atârnă viitorul, prezentul și trecutul țării... să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte... (se încurcă, asudă și înghite) încât vine aci ocazia să întrebăm pentru ce?... da... pentru ce?... Dacă Europa... să fie cu ochii ațintiți asupra noastră, dacă mă pot pronunța astfel, care lovesc soțietatea, adică fiindcă din cauza sguduirilor... și... idei subversive... (asudă și se rătăcește din ce în ce) și mă 'nțelegi, mai în sfârșit, pentru care în orice ocaziuni solemne a dat probe de tact... vreau să zic într'o privință, poporul, națiunea, România... (cu tărie) țara în sfârșit... cu un bun simț pentru ca Europa cu un moment mai nainte să vie și să recunoască, dela care putem zice depandă... (se încurcă și asudă mai tare) precum, — dați-mi voie—(se șterge) precum la 21, dați-mi voie (se șterge) la 48, la 34, la 54, la 64, la 74 asemenea și la 84 și la 94, și ețetera, întru cât ne privește... pentru ca să dăm exemplul chiar surorilor noastre de ginte latine însă! (foarte asudat, se șterge, bea, iar se șterge și suflă foarte greu. Trahanache a urmărit cu mâna tactul sacadelor oratorice ale lui Farfuridi. Bravo și aplauze în fund, conduse de Brânzovenescu; râsete și sâsâituri în grupul lui Cațavencu. Clopoțelul lui Trahanache deabia se mai aude. — După ce s'a mai oprit sgomotul, cu multă aprindere) Dați-mi voie! Termin îndată! mai am două vorbe de zis (sgomotul tace) Iată dar opinia mea. (în supremă luptă cu obseala care-l birue) Din două una, dați-mi voie: ori să se revizuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimica; ori să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și anume în punctele... esențiale... Din această dilemă nu puteți ieși... Am zis!

(Aplauze în fund, sâsâituri în față. Farfuridi coboară sdrobit, ștergându-se de sudoare, și merge în fund. Brânzovenescu și alți alegători îl întâmpină și-i strâng mâna. — Rumoare. Mai mulți din auditoriu se scoală și strică rândurile. Cațavencu sue dela dreapta în mijloc, unde vorbește încet cu grupul său gesticulând viu. Cu un alt grup mai în fund Farfuridi și Brânzovenescu asemenea. — Pristandă iese misterios din cabinetul primarului, trece prin uscioara grilajului, care este la spatele tribunii și trage de pulpană pe Trahanache, care sună clopoțelul).

SCENA II

ACEIAȘI — PRISTANDĂ

TRAHANACHE (lăsând clopoțelul și întorcându-se la spatele mesii)

Ai? ce e?

PRISTANDĂ (misterios şi repede)

Coane Zahario! conul Fănică, coana Joiţica!...

TRAHANACHE

Ei? ce?

PRISTANDĂ

Sunt dincoace în cabinet... au venit pe din dos, vă aşteaptă. Numaidecât să poftiţi acolo.

TRAHANACHE (asemenea misterios)

Nu pot să las prezidenţia... să aibă puţintică răbdare.

PRISTANDĂ

Trebue... numaidecât!... suspandaţi!

TRAHANACHE (trage clopoţelul şi se ridică)

Stimabilă, onorabilă adunare. După discursul important, pe care l-a ţinut respectabilul nostru concetăţean şi advocat d. Farfuridi, eu cred că ar fi bine să suspandăm şedinţa pentru cinci minute.

VOCI

Da! da! pentru cinci minute!

(Caţavencu cu grupul său, Farfuridi şi Brânzovenescu cu al lor se amestecă în mulţime. Trahanache, care s'a dat jos de pe tribună, a deschis portiţa grilajului şi a trecut cu Ghiţă în partea stângă despărţită, bate în uşa « Cabinetului Primarului ». Zoe şi Tipătescu îi deschid; Trahanache şi Ghiţă dispar înăuntru; uşa se închide la loc).

SCENA III

ACEIAŞI fără TRAHANACHE şi PRISTANDĂ

CAŢAVENCU (către grupul lui)

Ei, cum să-l trimeţi în Cameră, nene, pe stimabilul? Nu zic, are ideile, opiniile lui — şi eu respect ideile, numai să fie sincere, şi el e sincer, n'ai ce zice, — respect la orice opiniune!... Dar să-ţi vie stimabilul cu idei învechite, cu opiniuni ruginite, şi să te sperie mereu cu Europa, cu sguduiri, cu teorii subversive... asta nu mai merge... Astfel de opiniuni nu le respect, să-mi dea voie să-i spuiu...

POPESCU

Nu, uite ce susţine Farfuridi, n'ai înţeles; susţine că adică după istorie — d'aia se teme el de sguduiri — nu trebue să dăm exemplu rău surorilor noastre de ginte latină. N'ai auzit, chiar a zis-o el: surorile noastre de ginte latină...

IONESCU

Da! a zis-o...

CAŢAVENCU *(cu aer de protecţie)*

Voi dascălii sunteţi băieţi buni, dar aveţi un cusur mare: cum vă vorbeşte cineva de istorie, s'a isprăvit, are dreptate *(cu putere)* Ce istorie? Apoi, dacă e vorba de istorie, apoi ce te 'nvaţă istoria mai întâi şi 'ntâi?

POPESCU

Că România dela Traian...

CAŢAVENCU

Nu-i aşa...

IONESCU

Că adică străbunul nostru:...

CAŢAVENCU

Ce străbun! ce nostru! Vezi că nu ştiţi! *(cu tonul retoric)* *Or*, mai întâi şi 'ntâi istoria ne învaţă anume că un popor care nu merge înainte stă pe loc, *(publicul începe să-i ia aminte că perorează, şi se grupează încet-încet împrejurul lui ca să asculte)* ba chiar dă înapoi, că legea progresului este aşa, că cu cât mergi mai iute, cu atâta ajungi mai departe. *(Grupul lui Caţavencu aprobă şi admiră, grupul lui Farfuridi şi Brânzovenescu, care s'au apropiat şi ascultă mai dintr'o parte, dă din umeri)*.

IONESCU

Asta e aşa.

POPESCU

Nici nu mai încape vorbă.

FARFURIDI *(înţepat)*

Da! progres! progres fără conservaţiune, când vedem bine că Europa...

CAŢAVENCU *(întrerupându-l lătrător)*

Nu voiu, stimabile, să ştiu de Europa d-tale, eu voiu să ştiu de România mea şi numai de România... Progresul, stimabile, progresul! In zadar, veniţi cu gogoriţe, cu invenţiuni anti-patriotice, cu Europa, ca să amăgiţi opinia publică...

FARFURIDI *(şi mai înţepat)*

Dă-mi voie... Mi se pare că altcineva amăgeşte opinia publică...

CAŢAVENCU

Nu voiu să ştiu de ce zici d-ta.

BRĂNZOVENESCU

Fireşte că nu vrei să ştii... nu-ţi vine la socoteală...

CAŢAVENCU (şi mai lătrător)

Să-şi vază de trebile ei Europa. Noi ne amestecăm în trebile ei? Nu... N'are prin urmare dreptul să se amestece într'ale noastre... D-ta eşti advocat, eşti confrate cu mine...

FARFURIDI

Da, sunt advocat, dar nu sunt confrate cu d-ta...

CAŢAVENCU (urmându-şi jocul)

Ştii ca şi mine principiul de drept, fiecare cu al său, fiecare cu treburile sale... *oneste bibere*...

FARFURIDI

Da de onest n'ai încotro!... (grupurile Caţavencu şi Farfuridi încep a se despărţi, fiecare deoparte).

CAŢAVENCU (cu totul înţepător)

Stimabile, nu ştiu pentru ce d-ta mă prigoneşti dela o vreme... Ce ai cu mine? Suntem în faţa alegătorilor, stimabile: *or*, nu încape pică; să luptăm: d-ta o să-ţi pui candidatura, o ştim; eu ţi-o declar că mi-o puiu pe a mea... luptă electorală! şi ştim că lupta electorală este viaţa popoarelor... De ce te revolţi contra adevărului? în contra dreptului?... *Oneste bibere*, onorabile!... (aprobări din partea grupului).

FARFURIDI (isbucnind)

Ia scuteşte-mă cu mofturile d-tale! Onest d-ta? Pe de o parte «Răcnetul Carpaţilor», pe de altă parte chiverniseala confraţilor; pe de o parte opoziţie la toartă, pe de altă parte teşcherea la buzunar!... Urlă târgul, domnule...

BRÂNZOVENESCU (trăgându-l de mânecă)

Tache! Tache!

FARFURIDI (smucindu-se)

Ia lasă-mă 'n pace, să mă răfuesc odată cu domnul... Ce adică, noi nu ştim, nu vedem, orbi suntem? d-ta eşti candidatul prefectului...

CAŢAVENCU (râzând)

Eu sunt candidatul grupului tânăr, inteligent şi independent... Onorabilul, venerabilul nostru prezident — (îl caută cu ochii) unde e venerabilul prezident? nu-l văz... — va proclama, pe cât ştim

astăseară pe candidatul comitetului d-voastră — comitetul d-voastră. — ...*Or*, dacă voiu avea onoarea ca să mă agreeze şi comitetul d-voastră... căci e al d-voastră...

FARFURIDI (fierbând mereu)

Nu mai este comitetul nostru, este al dumitale...

BRÂNZOVENESCU

Tache! Tache, fii cu minte (îl trage de mânecă, Farfuridi se smuceşte).

CAŢAVENCU (cu ton batjocoritor)

Adică, dă-mi voie, d-ta nu mai eşti al comitetului! (grupurile se deseneazǎ distinct de două părţi şi se privesc cu încordare).

FARFURIDI

Da, eu nu mai sunt, eu care am susţinut totdeauna partidul... şi d-ta, care l-ai înjurat totdeauna... eşti!

CAŢAVENCU

Dă-mi voie!...

FARFURIDI (furios)

Ce voie! ce voie!... Vii cu moftologii, cu iconomii, cu soţietăţi, cu scamatorii, ca să tragi lumea pe sfoară... cu dăscălimea d-tale (mişcare în grupul Caţavencu) cu moftangiii d-tale...

POPESCU (violent)

Domnule, retrage-ţi cuvântul!

FARFURIDI (continuând)

Cu grupul (umflând cuvintele) inteligent... independent... impertinent! (porneşte spre fund cu Brânzovenescu şi cu grupul lor).

TOŢI (din grupul Caţavencu)

A! a! (se reped spre ei, sgomot, învălmăşală şi ghiontueli).

FARFURIDI (ieşind prin fund)

Vă 'nvăţăm noi, papugiilor!

GRUPUL CAŢAVENCU

Afară! afară! (urmăreşte în fund pe cei din grupul Farfuridi)...

(Toată lumea s'a înghesuit în fund şi a ieşit afară cu sgomot. In tot timpul scenii următoare, sala întrunirii e goală. In fund, prin uşe, se văd mai mulţi alegători plimbându-se în sus şi 'n jos, vorbind încet şi fumând).

SCENA IV

TRAHANACHE ieşind repede din fund, din cabinetul primarului în partea despărţită cu grilaj, după el FĂNICĂ şi ZOE urmărindu-l. (Scena aceasta se face misterios şi repede).

TRAHANACHE

Nu! nu se poate...

ZOE (urmându-l)

Nene...

TIPĂTESCU (asemenea)

Neică Zahario.

ZOE

Dacă ai ţinut vreodată la mine...

TIPĂTESCU

Dacă mi-eşti prietin...

TRAHANACHE

Ei, aveţi puţintică răbdare! (serios) Cum putem noi să punem candidatura unui plastograf?

TIPĂTESCU

Bine, frate, plastograf, aşa e; dar până să bage lumea de seamă... să-l tragem în judecată...

ZOE

Să ne facem de râs prin tribunale... nene, gândeşte-te...

TRAHANACHE (după un moment de ezitare)

Ei nu! Dacă ar fi numai una... aia cu scrisoarea ta către Joiţica, înţeleg; să zic: pentru politică — unde e în joc enteresul ţării, ca oricare român, a încercat omul, ca să te forţeze adică, pentrucă te ştie că ţii la onoarea Joiţichii, ca prieten ce-mi eşti, — a făcut plastografie...

TIPĂTESCU

Se 'nţelege!

ZOE

Fireşte; în politică...

TRAHANACHE

Ei, aveţi puţintică răbdare... Dar astălaltă? (se loveşte cu mâna pe buzunarul hainii) Apoi, dacă umblă el cu machiavelicuri,

să-i dau eu machiavelicuri — *(schimbând tonul)* Martoră mi-e Maica Precista! Să n'am parte de Joiţica — că e de faţă — să spue...

ZOE *(cu sentiment)*

Nene!

TRAHANACHE

N'am umblat în viaţa mea cu diplomaţie; dar dacă e vorba să facem pe iezuitul à la Metternich, apoi să-i dau eu, neică...

TIPĂTESCU *(impacient)*

Nu pricep, neică Zahario!

ZOE *(asemenea)*

Nici eu.

TRAHANACHE

Ei, aveţi puţintică răbdare! *(scoate o hârtie din buzunar şi o desface — o poliţă)*. Asta tot pentru politică e? Girurile astea două cu care onorabilul d. Caţavencu a ridicat cinci mii de lei dela Soţietate, sunt tot pentru enteresul ţării?

TIPĂTESCU *(luând degrabă poliţa şi examinând-o când pe-o parte când pe alta)*

Suntem scăpaţi!

ZOE

Scăpaţi?

TRAHANACHE

Ei apoi? când îţi spuneam eu să ai puţintică răbdare, că l-am prins cu alta mai boacănă...

TIPĂTESCU *(abia stăpânindu-şi bucuria)*

Nene Zahario, candidatul nostru este d. Agamiţă Dandanache.

TRAHANACHE

Aşa da!

ZOE

Mi-e frică!...

TIPĂTESCU

Nu mai avem nicio grijă.

TRAHANACHE

...Dă-mi înscris pe Gagamiţă ăla, să nu-i uit numele... *(vorbeşte încet cu Zoe)*.

TIPĂTESCU (scoate portofelul, rupe o filă şi scrie pe ea, apoi o dă lui Zaharia)

Iată...

TRAHANACHE

Mă duc să deschid şedinţa.

TIPĂTESCU

Anunţă îndată candidatura, ridică şedinţa şi vino să mergem la preferanţă, te aşteptăm...

TRAHANACHE (vrând să treacă prin portiţa grilajului în partea tribunii)

A! ţi-am dat poliţa lui Caţavencu... Să nu o pierzi (trece)

TIPĂTESCU

N'ai grijă, neică Zahario, eu nu pierz hârtiile de preţ... (sărută repede pe Zoe).

ZOE

Fănică!

TIPĂTESCU

A! acuma, să-l lucrez eu pe nenea Caţavencu! (ies amândoi iute pe uşa din stânga).

SCENA V

TRAHANACHE, care s'a urcat la tribună, apoi CAŢAVENCU, POPESCU, IONESCU, ALEGĂTORI, PUBLICUL venind din fund şi ocupând locurile lor din scena I-a. — (Intrare sgomotoasă, acompaniată de clopoţelul prezidentului).

TRAHANACHE (în picioare)

Orele sunt înaintate! poftiţi, poftiţi stimabililor: avem cestiuni arzătoare la ordinea zilii... (şade).

(Toată lumea s'a aşezat la locul său).

CAŢAVENCU (cu modestie)

D-le preşedinte, vă rog, cerusem şi eu cuvântul...

TRAHANACHE

Da, (binevoitor) da, stimabile. Aveţi cuvântul. Poftiţi la tribună!...

(Mişcare în grupul lui Caţavencu).

CAŢAVENCU (ia poză, trece cu importanţă printre mulţime şi suie la tribună; îşi pune pălăria la o parte, gustă din paharul cu apă, scoate un vraf de hârtii şi gazete şi le aşează pe tribună, apoi îşi trage batista şi-şi şterge cu eleganţă avocăţească fruntea. Este emoţionat, tuşeşte şi luptă ostentativ cu emoţia care pare a-l birui. — Tăcere completă. Cu glasul tremurat)

Domnilor!... Onorabili concetăţeni!... Fraţilor!... (plânsul îl îneacă) Iertaţi-mă, fraţilor, dacă sunt mişcat, dacă emoţiunea mă apucă aşa de tare... suindu-mă la această tribună... pentru a vă spune şi eu... (plânsul îl îneacă mai tare)... Ca orice român, ca orice fiu al ţării sale... în aceste momente solemne... (deabia se mai stăpâneşte) mă gândesc... la ţărişoara mea... (plânsul l-a biruit de tot) la România... (plânge. Aplauze în grup)... la fericirea ei!... (acelaşi joc de amândouă părţile)... la progresul ei! (asemenea crescendo)... la viitorul ei! (plâns cu hohot. Aplauze sguduitoare).

IONESCU, POPESCU, TOŢI (foarte mişcaţi)

Bravo!

CAŢAVENCU (ştergându-se repede la ochi, şi remiţându-se d'odată; cu tonul brusc, vioiu şi lătrător)

Fraţilor, mi s'a făcut o imputare şi sunt mândru de aceasta!..a O primesc! Mă onorez a zice că o merit!... (foarte volubil) Mi s'a făcut imputarea că sunt foarte, că sunt prea, că sunt ultra-progresist... că sunt liber-schimbist... că voiu progresul cu orice preţ. (scurt şi foarte retezat) Da, da, da, de trei ori da! (aruncă roată priviri scânteetoare în adunare. Aplauze prelungite).

CAŢAVENCU

Da! (cu putere din ce în ce crescândă). Voiu progresul şi nimic alt decât progresul: pe calea politică.. (îngraşă vorbele).

POPESCU

Bravo!

CAŢAVENCU

Socială...

IONESCU

Bravo!

CAŢAVENCU

Economică...

POPESCU

Bravo!

CAŢAVENCU

Administrativă...

IONESCU

Bravo!

CAŢAVENCU

Şi... şi...

IONESCU, POPESCU, GRUPUL

Bravo! bravo!

TRAHANACHE (clopoţind)

Rog, nu întrerupeţi pe orator, stimabile...

CAŢAVENCU (cu tărie)

Nu mă tem de întreruperi, venerabile d-le preşedinte... (către adunare şi mai ales către grup, cu tonul sigur). Puteţi, d-lor să întrerupeţi, pentrucă eu am tăria opiniunilor mele... (reintrând în tonul discursului şi îngrăşând mereu vorbele) şi... şi... finanţiară. (Aplauze prelungite)... Da, suntem ultra-progresişti, da suntem liber-schimbişti... Or... conduşi de aceste idei, am fundat aci în oraşul nostru « Aurora Economică Română » soţietate enciclopedico-cooperativă, independentă de cea din Bucureşti... pentrucă noi suntem pentru descentralizare. Noi... eu... nu recunosc, nu voiu să recunosc epitropia Bucureştenilor, capitaliştilor, asupra noastră; căci în districtul nostru putem face şi noi ce fac dânşii în al lor...

GRUPUL (aplauze)

Bravo!

CAŢAVENCU

Soţietatea noastră are de scop să încurajeze industria română, pentrucă, daţi-mi voie să vă spuiu, din punctul de vedere economic, stăm rău...

GRUPUL (aplauze)

Bravo!

CAŢAVENCU

Industria română e admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipseşte cu desăvârşire. Soţietatea noastră dar, noi, ce aclamăm? Noi aclamăm munca, travaliul, care nu se face de loc în ţara noastră!

GRUPUL

Bravo! (aplauze entusiaste)

TRAHANACHE (clopoţind)

Stimabile... nu...

CAŢAVENCU

Lăsaţi, d-le preşedinte, să întrerupă... nu mă tem de întreruperi!... In Iaşi, de exemplu, — permiteţi-mi această digresiune, este tristă, dar adevărată! — In Iaşi n'avem niciun negustor român, niciunul!...

GRUPUL (mişcat)

A!

CAŢAVENCU

Şi cu toate aceste toţi faliţii sunt jidani! Explicaţi-vă acest fenomen, acest mister, dacă mă pot exprima astfel!

GRUPUL

Bravo! (aplauze).

CAŢAVENCU

Ei bine! Ce zice soţietatea noastră? Ce zicem noi?... Iată ce zicem: această stare de lucruri este intolerabilă! (aprobări în grup. Cu tărie) Până când să n'avem şi noi faliţii noştri?... Anglia -şi are faliţii săi, Franţa -şi are faliţii săi, până şi chiar Austria -şi are faliţii săi, în fine oricare naţiune, oricare popor, oricare ţară îşi are faliţii săi (îngraşă vorbele)... Numai noi să n'avem faliţii noştri!... Cum zic: această stare de lucruri este intolerabilă, ea nu mai poate dura!... (aplauze frenetice. Pauză. Oratorul soarbe din pahar şi aruncă iar priviri scânteetoare în adunare. In momentul acesta mai mulţi inşi se mişcă în fund, pe unde apare Cetăţeanul turmentat şi Ghiţă în civil).

SCENA VI

ACEIAŞI — GHIŢĂ PRISTANDĂ şi CETĂŢEANUL foarte şovăind. Sgomot la intrarea acestora.

TRAHANACHE (clopoţind)

Faceţi puţintică tăcere...

CAŢAVENCU (care, în timpul scurt al rumorii provocate de intrarea lui Pristandă şi a cetăţeanului turmentat, şi-a consultat hârtiuţele, cu ton predomnitor)

Fraţilor, iată ce spun statutele societăţii noastre la art. I-iu: « Se formează în urbea noastră o soţietate Enciclopedico-Cooperativă cu numele de « Aurora Economică Română ». Scopul soţietăţii este ca România să fie bine şi tot Românul să prospere! »

CETĂŢEANUL (care, dela intrare, a venit şovăind până la mijloc şi s'a turnat pe un scaun în faţa tribunii, se scoală şi ridică mâna)

Şi eu! (sughite) şi eu sunt! (şovăie şi iar se toarnă pe scaun. — Râsete în fund, rumoare în faţă).

CAŢAVENCU (către Trahanache, întorcându-se spre masa prezidenţială)

D-le preşedinte, rog să nu fiu întrerupt...

TRAHANACHE

Parcă ziceai stimabile, că întreruperile...

CAŢAVENCU

Da, (cu dignitate) dar...

TRAHANACHE

In sfârşit... (clopoţind) Nu întrerupeţi, mă rog...

CAŢAVENCU (căutând şirul)

Ziceam dar: « ...ca România să fie bine şi tot Românul să prospere »...

CETĂŢEANUL (se scoală şovăind şi ridică mâna)

Şi eu sunt! (sughite rău; râsete, rumoare).

TRAHANACHE

A! (sculându-se peste masă) Ce? ce eşti d-ta, stimabile?...

CETĂŢEANUL (sughiţând)

Mă cunoaşte d. Nae... (arată pe Caţavencu) Cioclopedică... (râsete, rumoare).

CAŢAVENCU (nervos)

Ce?

CETĂŢEANUL

Română!... (râsete; sughite) Aurora!... (sughite; râsete, rumoare din ce în ce mai mare).

TRAHANACHE (nervos şi el, către adunare clopoţind)

Faceţi tăcere, stimabile!... (către Cetăţeanul turmentat) Cum?

CETĂŢEANUL (şovăind)

Cioclopedică! (sughite) Comportativă! (sughite) Iconomie! (sughite) Soţietate care va să zică... (râsete şi rumoare mare).

IONESCU

E turmentat!...

POPESCU

E tun! (grupul se mişcă; unii se scoală).

CETĂŢEANUL (sughiţând şi strigând)

Sunt nembru!

TRAHANACHE (agitând clopoţelul cu putere, către Ionescu şi Popescu)

Stimabile! stimabile, (cu afabilitate) rog, daţi afară pe onorabilul!

IONESCU, POPESCU şi GRUPUL

Afară! E turmentat! Afară! (Ionescu şi Popescu îl îmbrâncesc spre uşă. Caţavencu s'a dat jos dela tribună şi vorbeşte cu câţiva din grup).

CETĂŢEANUL (îmbrâncit de dascăli şi opunându-se)

Nu mă 'mbrânciţi... că ameţesc! .

IONESCU, POPESCU şi GRUPUL

Afară!

CETĂŢEANUL

Nembru! (Toată scena aceasta a fost însoţită de râsete şi rumoare. Dascălii au dat afară pe Cetăţeanul turmentat. In adunare, mişcare. Pristandà se apropie la tribună, în vreme ce dascălii şi grupul lor, în mijloc cu Caţavencu, se agită şi-şi reiau locurile).

PRISTANDÀ (misterios lui Trahanache)

Coane Zahario, dă-i zor! Trebue să-l. lucrăm pe onorabilul, pe d. Nae Caţavencu: ordinul lui conul Fănică... Sunt la uşă, când oiu tuşi de trei ori, d-ta proclamă catindatul şi ieşi pe portiţă... şi pe urmă-i treaba mea...

TRAHANACHE (încet)

Bine.

PRISTANDÀ (încet)

Când oiu tuşi de trei ori: nu mi-a sosit încă oamenii!... (trece lângă uşa din fund, pe unde intră cu sgomot Farfuridi, Brânzovenescu şi alţi câţiva. Pristandà vorbeşte încet cu dânşii. Toţi se aranjază în fund, astupând uşa de ieşire).

SCENA VII

ACEIAŞI — FARFURIDI, BRÂNZOVENESCU şi alţi alegători şi CETĂŢEANUL TURMENTAT, apoi ZOE şi TIPĂTESCU ascunşi după grilaj şi ascultând ce se petrece în adunare.

TRAHANACHE (clopoţind, către Caţavencu, care vorbeşte încet cu grupul lui)

Poftiţi la tribună, stimabile!... (Caţavencu porneşte spre tribună).

ZOE

Nu mai auz nimic...

TIPĂTESCU

Pesemne n'a sosit încă Ghiță.

CAȚAVENCU (dela tribună)

Fraților!

FARFURIDI (aducând din fund pe Cetățeanul turmentat)

Te-a dat afară? Cum se poate, fraților, să lăsăm să gonească din adunare pe un cetățean onorabil, pe un alegător?

BRÂNZOVENESCU

Pentrucă d. Cațavencu...

CAȚAVENCU (răcnind)

Stimabile! (lui Trahanache) D-le prezident! (Rumoare surdă în fund).

TRAHANACHE

Stimabile, (clopoțind) aveți puțintică răbdare. (Ghiță tușește cu putere de trei ori) Fiindcă orele sunt înaintate...

CAȚAVENCU

Dați-mi voie!...

TRAHANACHE (ridicându-se)

Fiindcă unii dintre domnii alegători au început să plece, ar fi bine, cred, mâine fiind alegerea, ca chiar acuma să rugăm pe onorabilul orator să-și întrerupă discursul un moment, să aibă puțintică răbdare, pentru ca să proclamăm numele candidatului propus de comitetul nostru.

CAȚAVENCU (cu aer foarte degajat)

Primesc cu mulțumire, d-le președinte. (coboară dela tribună, către grupul său) Numele candidatului.

TOȚI (din grup și din sală)

Da! numele candidatului!

ZOE (tremurând, încet)

Fănică!

TIPĂTESCU (încet)

Taci! n'ai grijă!

TRAHANACHE (citind foaia între lumânări)

Stimabile! candidatul pe care-l susține comitetul nostru, este domnul...

IONESCU

Nae Caț...

TRAHANACHE (întrerupându-l)

Ai puțintică răbdare... (citind) domnul...

CAȚAVENCU

Domnul... (Toată lumea ascultă cu mare nerăbdare și în deplină tăcere; Zoe se strânge după grilaj lângă Tipătescu).

TRAHANACHE

Domnul... Agamiță Dandanache!

(Mișcare de satisfacție în fund. In grupul din față turburare. Zoe și Tipătescu ascultă mișcați).

CAȚAVENCU (sărind în loc și răcnind)

Trădare! (gesticulează viu în mijlocul grupului său, In fund aplauze).

TRAHANACHE (în picioare)

Dați-mi voe! (clopoțind; după un moment de tăcere) Cine a pronunțat cuvântul trădare! (Toată lumea e în picioare și în fierbere).

CAȚAVENCU (din mijlocul grupului, cu putere)

Eu!

GHIȚĂ, BRÂNZOVENESCU și CETĂȚEANUL TURMENTAT și cei din fund

Afară! afară moftologul!

TRAHANACHE (trăgând clopoțelul foarte violent, către grupul din fund)

Aveți puțintică răbdare! (către Cațavencu) Și cine este trădător, stimabile?

CAȚAVENCU (foarte aprins)

Acela care falsifică numele candidatului odată hotărît, acela care uită, care trădează interesele și onoarea familiei sale... (cu un gest colosal) D-ta!

TRAHANACHE (trântind clopoțelul pe masă, în culmea indignării)

Apoi, ai puțintică răbdare, stimabile! Mă scoți din țâțâni... Eu falsificator?... Pe mine cetățean onorabil, pe mine, om venerabil, să vie într'o adunare publică, să mă facă falsificator... cine? (rumoare mare. Tipătescu și Zoe ascultă palpitând) cine? (cu energie) Un plastograf patentat!

CAȚAVENCU (sărind din loc)

Plastograf!

TOȚI DIN FUND (strigând amenințător)

Afară plastograful!

10*

TOŢI DIN FAŢĂ (asemenea)

Afară falsificatorul! trădătorul! (fierbere mare).

CAŢAVENCU (spumând, se repede din mijlocul grupului său la tribună cu pumnii încleştaţi şi sbierând febril. Un moment tăcere)

Fraţilor! domnilor! un moment, onorabili concetăţeni! Am voit să acoper o ruşine care se petrece de atâta vreme în sânul oraşului nostru... (Zoe şi Tipătescu mişcare) am voit să cruţ opinia publică de o lovitură scandaloasă... astăzi însă am fost lovit aşa de crud în dignitatea mea, încât nu mai pot tăcea. (Zoe şi Tipătescu mişcare). Acest onorabil cetăţean, (arată pe Trahanache) acest om venerabil, d. Zaharia Trahanache...

TRAHANACHE (cu pofidă)

Ei? Eu...

CAŢAVENCU

Este atât de naiv, încât crede că e plastografie un document olograf... (Zoe şi Tipătescu mişcare de groază).

ZOE

Fănică!... (şovăie).

TIPĂTESCU (susţinând-o şi răcnind cu o supremă putere)

Ghiţă! (se repede la portiţa grilajului... Zoe se agaţă de el şi-l opreşte. Rumoare mare).

PRISTANDÀ (punând mâinile amândouă lângă gură ca o portvoce şi strigând asemenea spre partea de unde i-a venit chemarea)

Prezent! (către cei din fund) Pe el, copii! (Grupul din fund cu Pristandà, Farfuridi, Brânzovenescu, Cetăţeanul turmentat, se reped la tribună şi pun mâna pe Caţavencu).

CAŢAVENCU (continuând a sbiera în mijlocul sgomotului)

O scrisorică a prefectului către...

GRUPUL LUI CAŢAVENCU

Pe ei, fraţilor. (Grupul din faţă dă năvală spre fund).

TOATĂ LUMEA

Afară! ho! huideo! (Sgomot la culme, strigăte, huidueli, fluerături. Zaharia Trahanache a ieşit repede pe portiţa grilajului, a dat dincolo de Zoe şi de Tipătescu, şi toţi trei ascultă ce se petrece în adunare. Pristandà, Farfuridi, Brânzovenescu au apucat de gât pe Caţavencu şi-l târăsc afară. Grupul Ionescu şi Popescu sunt grămadă peste cei din fund. Toate cuvintele şi mişcările acestea din urmă se fac deodată şi într'o clipă. — Cortina se lasă asupra primei mişcări a scandalului).

ACTUL IV

(Grădina lui Trahanache, în fund grilaj cu poartă de intrare în mijloc; se vede în fund perspectiva orăşelului pe un fundal de dealuri. La dreapta în grădină, pe planul întâiu şi al doilea, intrarea, cu trei trepte de piatră, în casele lui Trahanache. La stânga boschete. Mobile de grădină).

SCENA I

ZOE şi TIPĂTESCU

ZOE

Unde e? unde poate să fie Caţavencu?

TIPĂTESCU

Nu ştiu: a fugit, a murit, a intrat în pământ... **(după o pauză, apropiindu-se de Zoe)** Ei? şi pentru ce voeşti să ştii? pentru ce te 'ngrijeşti mai mult acuma. Din contra. Eu parcă nu mai am grije... Zoe, gândeşte-te: de două zile oamenii noştri aleg pe Dandanache, pe care-l aşteptăm din minut în minut, — am ordine să-i fac o primire strălucită...

ZOE

Ei şi?

TIPĂTESCU

Ei!... de două zile va să zică, strivesc pe Caţavencu, şi el nu e nicăiri. Unde e? pentru ce nu s'arată!... Are scrisoarea, pentru ce nu o publică? Pentru ce a dispărut, nu ştiu, — din ce motive nu publică scrisoarea, nu-mi pasă, — destul că nu o publică... Şi-l crezi tu pe mişelul capabil să nu o publice pentru altceva, decât pentrucă nu poate?

ZOE

Ce inimă! ce judecată ai, Fănică? **(cu frământare concentrată)**. Dar aste două zile cum am trăit eu?... Ce strângere continuă de inimă! ce frică! ce tortură!... Fiecare persoană care-mi iese înainte, fiecare figură pe care o văz, fiecare mişcare ce se face în jurul meu,

îmi sdrobeşte toată puterea... Fănică, ai milă de mine, o zi încă de astfel de chinuri şi nu mai pot trăi... înebunesc... (îşi ia capul în mâini şi plânge).

TIPĂTESCU

Nu fi copilă, Zoe... Zoe...

ZOE (plânsă)

Tu nu înţelegi, tu nu simţi! Peste câteva minute se sfârşeşte alegerea şi se proclamă deputat al vostru Dandanache; sunt sigură... sigură... că în acelaşi moment, mişelul, care s'a ascuns şi ne pândeşte din întuneric, o să-şi împrăştie publicaţia lui infamă... ca să-şi răzbune! Ei... atunci eu?...

TIPĂTESCU (scoate poliţa din buzunar şi i-o arată)

Nu poate... Dacă face asta, e pierdut...

ZOE

Ce-mi pasă! după ce m'o pierde pe mine!... Fănică, n'aş voi să mă răzbuni, aş voi să mă scapi... Prevedeam asta... Presimţeam c'o să ajungem aici, când am văzut scandalul de alaltăieri seara la întrunire... Iată culmea nenorocirii: el nu ştie că ai plastografia lui;... el nu ştie că dacă ar veni aici să primească schimbul acestor două hârtii, ar scăpa şi el şi m'ar scăpa şi pe mine... Te-ai bizuit să joci cu Caţavencu şi te-ai amăgit, şi mi-ai jucat onoarea mea, ruşinea mea, viaţa mea, şi ai pierdut, pentrucă sau el joacă mai bine ca tine, sau noi avem mai puţin noroc decât el... (se îneacă de plâns) Ce să fac? ce să fac!

TIPĂTESCU

Taci! vine cineva... şterge-te la ochi!

SCENA II

ACEIAŞI — TRAHANACHE şi AGAMIŢĂ DANDANACHE venind din fund.

TRAHANACHE (foarte politicos)

Poftim, poftim, stimabile!

TIPĂTESCU

Cine să fie?

ZOE

Un străin?...

TRAHANACHE (coborînd)

Dă-mi voie, Joiţico, să-ţi recomand pe d. Agamiţă Dandanache!

ZOE şi TIPĂTESCU

Dandanache! (complimente).

TRAHANACHE

Candidatul nostru!... adică ce mai candidat... alesul nostru.

DANDANACHE (vorbeşte peltic şi sâsâit)

Sărut mâna... Si domnul? bărbatul dumneei?

TRAHANACHE

Nu, eu sunt bărbatul dumneei, dumneei este nevasta mea, cum am avut onoarea să vă recomand...

DANDANACHE

Şi d-voastră?

TRAHANACHE

Şi eu?... bărbatul dumneei... Eu (serios) Zaharia Trahanache, prezidentul Comitetului permanent, Comitetul electoral şi... ai puţintică răbdare... (se caută în buzunar şi scoate o carte de vizită, pe care i-o dă lui Dandanache), sunt aicea toate comitetele...

DANDANACHE (ia cartea)

Mersi!... Şi domnul?

TRAHANACHE

Domnul Fănică Tipătescu, prefectul nostru, amicul meu şi al familiei mele.

DANDANACHE (lui Fănică)

Imi pare bine, d-le prezident! (îi dă mâna. Trahanache trece lângă Zoe).

TIPĂTESCU

Şi mie, onorabile, nu mai puţin... Sunt încântat... Dar cu ce ocazie pe la noi?

DANDANACHE

Cu ocazia aledzerii, neicusorule, cu ocazia aledzerii; stii, m'a combătut opoziţia si colo si dincolo, si dincolo... si rămăsesem eu... care familia mea dela patuzsopt în Cameră... rămăsesem mă 'nţeledzi fără coledzi... si asa am venit pentru aledzere.

ZOE (cu răutate)

Nu trebuia să vă mai deranjaţi...

DANDANACHE

Ba încă ţe deranz, coniţa mea! Da stii, nu făţea să nu faţem măcar act de prezenţă...

TRAHANACHE

Se 'nţelege! foarte bine, foarte bine! trebue, trebue!

DANDANACHE

Da de deranz... destul! Inchipueste-ţi să vii pe drum cu birza ţinţi postii, hodoronc-hodoronc, sdronca-sdronca... Stii, m'a sdrunţinat!... si clopoţeii... (gest) îmi ţiue urechile... stii asa sunt de ameţit si de obosit... nu-ţi faţi o idee, coniţa mea, (către Trahanache) nu-ţi faţi o idee, d-le prefect, neicusorule (către Tipătescu) nu-ţi faţi o idee, d-le prezident, puicusorule...

TIPĂTESCU

Fireşte...

ZOE

Mai e vorbă...

DANDANACHE

Adineaori am sosit, era să trag la otel... dar birzarul... el stia de ţe viu, mi-a arătat pe d. prefect. (arată pe Trahanache).

ZOE (încet către Tipătescu, care râde)

Şi încă mai râzi, Fănică.

TRAHANACHE

Da mă duceam pe la alegere ca să văz cum mergem... Nu-i vorba, de mers, mergem strună... dar ştii de obiceiu, ca un cap ce sunt al partidului, trebue să fie acolo...

DANDANACHE (strângându-i mâna)

Bine că te-am găsit, neicusorule, mersi. (vorbesc amândoi de-o parte).

ZOE (către Fănică încet)

Iată, Fănică, pentru cine mi-am pierdut eu liniştea... Şi spune drept dacă nu era mai bun Caţavencu!

TIPĂTESCU (scurt)

E simplu, dar îl prefer, cel puţin e onest, nu e un mişel!

TRAHANACHE (lui Dandanache)

Stimabile, eu te las aci cu amicul Fănică şi cu Joiţica... Eu trebue să mă duc la alegere: peste o jumătate de ceas se deschide urna; trebue să fiu acolo... D-ta n'ai nicio grijă, mergem la sigur, la noi opoziţie nu încape... suntem tari, stimabile... tari... Nu o să ai majoritate, stimabile...

DANDANACHE

Cum se poate? Să nu te pomenesti cu vrun balotaz? ai?... a mai păţit-o si alţii...

TRAHANACHE

Adică, ai puţintică răbdare, balotaj la noi?... zic: nu majoritate, unanimitate o să ai, stimabile.

DANDANACHE

A, asa?... (cu siguranţă) Se 'nţeledze... Niţi nu se putea altfel...

TRAHANACHE

Salutare, stimabile, salutare... La revedere Fănică... La revedere, Joiţico. (iese).

SCENA III

ZOE, TIPĂTESCU, DANDANACHE

DANDANACHE

Cum îţi spuiu, să nu m'aleg, puicusorule, nu merdzea... Eu, familia mea, dela patuzopt... luptă, luptă si dă-i, si dă-i si luptă... si eu mă 'nţeledzi tocmai acuma să rămâiu pe din afară... fără coledzi!... si cât p'aţi, neicusorule, să nu m'aleg...

ZOE

Să nu te-alegi d-ta, cu meritele d-tale! era peste puţinţă...

TIPĂTESCU

Peste putinţă...

DANDANACHE

Ei, uite asa, cu meritele mele, coniţă, vezi! era cât p'aţi, dar stii cât p'aţi... Intreabă-mă neicusorule, să-ţi spuiu: nu vrea comitetul ţentral si paţe; ziţea că nu sunt marcant. Auzi, eu să nu fiu marcant... Am avut noroc, mare noroc am avut. Să vedeţi. Intr'o seară... ţinevas — nu spuiu ţine... persoană însemnată... da becher — vine si zoacă la mine cărţi... si când pleacă îsi uită pardesiul la mine. A doua zi, voiu să-l îmbrac... gândeam că-i al meu... văz că nu-i al meu; îl caut prin buzunare si dau... peste ţe te gândesti?

TIPĂTESCU

Peste?

DANDANACHE (râzând)

Peste o scrisorică.

AMÂNDOI

O scrisorică.

DANDANACHE

De amor...

AMÂNDOI (mişcaţi)

O scrisorică de amor?

DANDANACHE

O scrisorică de amor către becherul meu, dela nevasta unui prietin, — nu spuiu ţine... persoană însemnată.

ZOE

Ei şi?

TIPĂTESCU

Ei?

DANDANACHE

Ei, ţe să-ţi mai spuiu, puicusorule? Adu o birze, mă, băete, degrabă... Mă suiu în birze si mă duc la persoana, la becherul, — nu spuiu ţine — e persoană însemnată —: Găseste-mi, mă 'nţeledzi, un coledzi, ori dau scrisoarea la « Răsboiul »... De colea până colea... gâri-mâr... a trebuit, coniţa mea, să ţedeze, si tranc! depesa aiţi, neicusorule...

ZOE (agitată treptat în măsura povestirii lui Dandanache)

A! d-le Dandanache, ai făcut rău... fapta d-tale este... să-mi dai voie să-ţi spuiu...

TIPĂTESCU (încet)

Zoe! (ea urcă).

DANDANACHE

Asa e, puicusorule, c'am întors-o cu politică. Aud? Ţe era de făcut? Aminteri dacă nu-mi dedea în gând asta, nu m'aledzeam... si nu merdzea de loc, neicusorule; fă-ţi idee! familia mea dela patuzsopt (coborînd către public) si eu, în toate Camerele, cu toate partidele, ca rumânul imparţial... si să rămâiu fără coledzi!

TIPĂTESCU

Vezi bine! (muşcându-şi buzele) Dar nu ne-ai spus sfârşitul istoriei... scrisoarea.

ZOE

Da, scrisoarea...

DANDANACHE

Care scrisoare?

TIPĂTESCU

Scrisoarea becherului...

DANDANACHE

Care becher?

ZOE (nervoasă)

Persoana însemnată... scrisoarea... de amor... arma d-tale politică, cu care te-ai ales...

TIPĂTESCU

Scrisoarea pe care voiai s'o publici în «Răsboiul», dacă nu...

DANDANACHE (aducându-şi în sfârşit aminte)

A da! scrisoarea... da... am priţeput...

ZOE

Ei! scrisoarea?

TIPĂTESCU

Ce s'a făcut?

DANDANACHE

O am pusă acasă la păstrare... dar stii, la loc sigur...

ZOE

Nu i-ai înapoiat-o persoanei?

DANDANACHE (cu mirare)

Cum s'o înapoiez?

TIPĂTESCU

Iată te-alegi, el şi-a ţinut cuvântul...

ZOE

Trebue să i-o dai înapoi...

DANDANACHE

Cum se poate, coniţa mea, s'o dau înapoi? S'ar putea să fac asa prostie? Mai trebue s'aldată ... La un caz iar... pac! la «Răsboiul». (coboară).

ZOE (cu desgust)

A! (trecând lângă Fănică, încet şi cu tonul lui de mai sus) E simplu, dar e un om onest! (tare către Dandanache) D-le Dandanache, am să vă fac o rugăciune: o să rămâneţi la masă la noi... mă rog să nu povestiţi istoria cu scrisoarea becherului d-voastră...

TIPĂTESCU

Ştiţi asupra alegătorilor, ar face poate rău efect...

DANDANACHE

Nu spuiu, neicusorule; dar dacă oiu uita—aminteri, am memorie bună... dar stii, cum sunt ameţit de drum, poate să uit si să 'nţep — să-mi faceţi semn. Eu la masă o să stau orí lângă d-ta, ori lângă consoarta d-tale...

TIPĂTESCU

Care consoarta mea?

DANDANACHE

Doamna.

ZOE (aparte)

A! idiot!

TIPĂTESCU (impacientat)

Pardon, d-le Dandanache, doamna e soţia d-lui prezident al Comitetului, domnul care v'a adus aici, (subliniază silabic) domnul Zaharia Trahanache, doamna Zoe Zaharia Trahanache... Eu sunt Ştefan Tipătescu, prefectul judeţului, cu doamna sunt numai prieten...

DANDANACHE (care a ascultat cu multă atenţie)

Asa e, bini ziţi puicusorule... bată-vă sănătatea să vă bată... pardon... stii eu... de pe drum, (serios) fă-ţi idee d-ta: ţinţi postii, hodoronc-hodoronc, sdronca-sdronca, si clopoţeii... îmi ţiue grozav...

ZOE (aparte)

Trebue să-l duc de aici să se liniştească puţin... e ameţit rău de tot.

TIPĂTESCU

D-le Dandanache, nu voiţi să vă odihniţi, să vă liniştiţi puţin...

DANDANACHE

Ba da, neicusorule... dar unde?

ZOE

Poftiţi cu mine, d-le Dandanache.

DANDANACHE (dându-i braţul şi ieşind cu ea la dreapta pe scară)

Stii, coniţa mea, sunt asa de ameţit... stii, trăsura... si clopoţeii... stii, îmi ţiue grozav... grozav îmi ţiue... (ies).

SCENA IV

TIPĂTESCU (singur)

Şi-l aleg pe d. Agamiţă Dandanache! Iaca pentru cine sacrific de atâta vreme liniştea mea şi a femeei pe care o iubesc... Unde eşti, Caţavencule, să te vezi răzbunat! Unde eşti, să-ţi cer iertare că ţi-am preferit pe onestul d. Agamiţă, pe admirabilul, pe sublimul, pe neicusorul, pe puicusorul Dandanache... Ce lume! ce lume! ce lume!

SCENA V

TIPĂTESCU, ZOE, (apoi) PRISTANDĂ

ZOE (coborînd precipitat treptele)

Ai auzit, Fănică? Ai auzit? Onestul tău d. Agamiţă, care triumfează, păstrează scrisoarea... Ce trebue să facă onestul Caţavencu, care n'a reuşit, care-şi muşcă acum mâinile, îşi mestecă turbarea şi mă ocheşte din cine ştie ce ascunzătoare! (agitată) A! mi-e groază să mă gândesc. Ce face Caţavencu? unde e ascuns şarpele? de unde o să-şi arunce veninul asupra mea!

TIPĂTESCU

Zoe! Zoe! fii bărbată...

ZOE (înecată)

Nu mai pot, nu mai pot. Vorbele lui Dandanache mi-au luat toată puterea, mi-au frânt inima... A! înebunesc de frică. (îşi ascunde obrazul).

PRISTANDĂ (venind repede din stânga)

Coană Joiţico! coană Joiţico!...

TIPĂTESCU

Ghiţă!

ZOE (tresărind)

Ghiţă... Ce e? Spune!

PRISTANDĂ (oprindu-se)

Coană Joiţico, voiam să...

ZOE (fierbând)

Spune, nu mă chinui! Ce e? A publicat-o? dă-mi-o, s'o văz! (foarte agitată) dă-mi-o, s'o văz!

TIPĂTESCU

Zoe! eşti nebună!

PRISTANDĂ (aparte)

Curat nebună!

ZOE

Da, sunt nebună! şi ţie trebue să-ţi mulţumesc de asta.

PRISTANDĂ (căutând s'o calmeze)

Nu, coană Joiţico, nu e nimica publicat... «Răcnetul» nici n'a apărut astăzi... După ce a fugit Caţavencu, dăscălimea s'a apucat la ceartă, s'au bătut, l-au bătut pe popa Pripici, şi nici vorbă să mai scoaţă gazeta... S'a spart partidul independent... s'a spart! (încet Zoii, trecând spre Tipătescu) Am să vă spun ceva secret, acu, numaidecât...

TIPĂTESCU

Nu spuneam eu! Dar Caţavencu?

PRISTANDĂ

Nu l-am găsit, coane Fănică, parcă a intrat în pământ (bătându-se repede pe frunte ca şi cum şi-ar aduce aminte de ceva). A! ce-am uitat! Să mă iertaţi, sărut mâna, coane Fănică... Ministrul... nu, miniştrii, toţi şapte, vă chiamă la telegraf numaidecât... de-aia vă căutam aşa de zor...

TIPĂTESCU

La telegraf? Ce mai vor dela mine?

PRISTANDĂ

Nu ştiu, dar bate telegraful de un ceas, coane Fănică, trebue să mergeţi.

TIPĂTESCU

A blestemată politică... Zoe! Zoe, curaj, mă duc...

ZOE

Du-te.

TIPĂTESCU

Mă 'ntorc îndată (îi sărută mâna) Zoe, fii cuminte! Nu suntem pierduţi; n'ai grijă; la revedere! (pleacă prin fund).

ZOE

La revedere!... A!... cum pot să iubesc pe omul ăsta! (cade pe gânduri. Pristandà urmăreşte pe Tipătescu până la ieşire şi se uită după el până se depărtează).

SCENA VI

ZOE, PRISTANDÀ

PRISTANDÀ (după ce s'a asigurat că Tipătescu s'a depărtat, coboară degrabă)

Coană Joiţico!

ZOE (tresărind)

Ai! Ghiţă! iar m'ai speriat... Ce e? ce vrei? du-te! lasă-mă 'n pace!

PRISTANDÀ

Sărut mâna, coană Joiţico, nu vă supăraţi, (foarte cu binişorul) Este cineva... cineva, pe care-l ştiţi d-voastră bine... aşteaptă aici... ar voi să vă vorbească... dar numai d-voastră... De-aia eu l-am trimis pe conul Fănică la telegraf, pentru ca să rămâneţi d-voastră singură... Am minţit... nu-i adevărat că-l chiamă miniştrii... Ştiu că o să mă ocărască, o să mă bată că l-am trimis la cai verzi pe păreţi, dar lasă să mă ocărască... să mă bată... Nu e mai marele meu? nu e stăpânul meu, dela care mănânc pâine eu şi unsprece suflete? L-am minţit, dar pentru binele d-voastră, coană Joiţico... Il primiţi?... da?

ZOE (care a stat pe gânduri şi n'a ascultat tirada lui Pristandà)

Pe cine să primesc?

PRISTANDÀ

Pe cine — pe cine?... pe d. Nae Caţavencu...

ZOE (sărind din loc)

Pe Caţavencu? E aici? Unde e, Ghiţă? Să vie acu, numaidecât: mergi, adu-l, iute. (e în culmea nerăbdării).

PRISTANDÀ

Ascult! (merge în fund la stânga şi aduce pe Caţavencu) Poftim, stimabile, poftim. (îl introduce şi iese repede).

SCENA VII

ZOE, CAŢAVENCU

ZOE (repezindu-se la el)

D-le Caţavencu, ai voit să mă pierzi pe mine şi te-ai pierdut şi pe d-ta. La ce-ai fugit, pentru Dumnezeu! la ce-ai dispărut? Fănică are în mână o poliţă, ale cărei giruri le-ai plastografiat, ca să ridici cinci mii de lei dela societate... Ştii?

CAŢAVENCU

Ştiu, madam', că o are, (dezolat) ştiu, dar ce e de făcut?

ZOE

Om nebun! ţi-ai pierdut minţile? mai întrebi ce e de făcut! Nu ştii? Să-ţi dau poliţa: scapă-mă, să te scap! să schimbăm: dă-mi scrisoarea...

CAŢAVENCU (dezolat)

Madam'! madam'! peste putinţă...

ZOE

Ce?

CAŢAVENCU

Scrisoarea d-voastră.

ZOE

Ei?

CAŢAVENCU

N'o mai am!...

ZOE

Nu se poate!...

CAŢAVENCU

N'o mai am!...

ZOE

Minţi!

CAŢAVENCU

Nu minţ; n'o mai am!

ZOE

Nenorocitule! ce ai făcut-o?

CAŢAVENCU

Am pierdut-o!

ZOE (dând un ţipăt şi uitându-se pierdută în toate părţile)

A! de ce nu pot să te omor!

CAŢAVENCU

Omoară-mă, madam', omoară-mă, dar nu e vina mea!

ZOE

Cum ai pierdut-o? când ai pierdut-o? unde ai pierdut-o?

CAŢAVENCU

In scandalul, în bătaia de alaltăeri seara dela întrunire, cine nu ştiu... mi-a smuls pălăria din cap... scrisoarea o aveam în căptuşeala pălăriei...

ZOE

Care va să zică, adevărat ai pierdut-o?

CAŢAVENCU

Da!

ZOE

Mi-ai pierdut scrisoarea... şi nu ştii, nu bănueşti pe unde poate rătăci scrisoarea mea?

CAŢAVENCU

Nu.

ZOE

Nu?

CAŢAVENCU

Nu...

ZOE (disperată)

A! eşti un om pierdut!... pierdut!... Eu poate că mai scap... căci poate să mai scap! dar d-ta... (cu putere) d-ta eşti pierdut!... Când te-a arestat Fănică, te-am scăpat eu... acuma te arestez eu şi n'ai să scapi decât atunci când mi-oiu găsi scrisoarea... pentrucă poate să mai am noroc s'o găsesc... Roagă-te la Dumnezeu s'o găsesc... A! s'a întors jocul, d-le Caţavencu... începe să te părăsească norocul şi să mai treacă şi 'n partea noastră... A! eşti pierdut! da, pierdut!... (strigând în fund) Ghiţă! Ghiţă!

CAŢAVENCU

Doamnă, pentru Dumnezeu! (se uită în toate părţile).

ZOE

Ghiţă!... (către Caţavencu) Nu te uita pe unde să scapi... Nu mai e scăpare: plastografii dovediţi nu mai au scăpare... s'a mântuit... Ghiţă! Ghiţă! (merge strigând în fund şi se întâlneşte piept în piept cu Cetăţeanul turmentat).

SCENA VIII

ACEIAŞI — CETĂŢEANUL TURMENTAT cu pălăria albă a lui Caţavencu.

CETĂŢEANUL (intrând şi coborînd foarte bine dispus)

Nu e Ghiţă, eu sunt...

ZOE

Ce cauţi?

CAŢAVENCU (aparte)

Pălăria mea!

CETĂŢEANUL

Pe d-voastră, coană Joiţico!

ZOE

Ce vrei cu mine?

CETĂŢEANUL

Ei! uite şi d. Nae. Salutare onorabile!

ZOE (nervoasă)

Ce vrei? spune ce vrei?

CETĂŢEANUL

Ce vreau eu, bine vreau. Eu am o vorbă: o mie de ani pace! (gest de impacienţă din partea femeii) Eu, coană Joiţico, am găsit o scrisoare.

ZOE

Pe care ai lăsat-o să ţi-o fure onorabilul d. Caţavencu...

CAŢAVENCU (sdrobit)

Doamnă!

CETĂŢEANUL

Las'o aia... am mai găsit una!...

ZOE

Ei, ce-mi pasă!

CETĂŢEANUL

Nu vă supăraţi, coană Joiţico, să vedeţi... nu v'am spus tot. Eu până să nu intru în politică, cum am zice, care va să zică până să nu deviu negustor şi apropitar, am fost împărţitor... la poştie... mă cunoaşte conul Zaharia!

ZOE

Ei! ieşi odată şi lasă-mă... Ghiţă!

CETĂŢEANUL

Şi d'atunci, care va să zică, eu dau scrisoarea după andresă. Dacă nu găsesc andrisantul, scriu pe ea cu plaivaz: « andrisantul necunoscut », ori « nu se află », ori « mort », care va să zică fiecare după cum devine... (Zoe se plimbă impacientată în fund) dar dacă găsesc andrisantul, i-o dau andrisantului... Bunioară acuma... Eu am găsit alaltăieri, în învălmăşeala dela Primărie, o pălărie...

ZOE (coborînd)

O pălărie?

CAŢAVENCU (aparte)

Mizerabilul...

CETĂŢEANUL

O pălărie, da, asta... şi astăzi tot îndesând-o pe capul meu s'o potrivesc — că mi-era strâmtă — am vrut să-i scot căptuşeala s'o mai lărgesc... când colo în căptuşeală peste ce dau!...

ZOE

O scrisoare!

CAŢAVENCU

O scrisoare!

CETĂŢEANUL

O scrisoare, da, d-le Nae... Nu mai mergem pe la o ţuică?..

ZOE (foarte emoţionată)

S'o vedem!

CETĂŢEANUL

E dela conul Fănică: andrisantul sunteţi d-voastră.

ZOE

Dă-mi-o, dă-mi-o degrabă!

CAŢAVENCU

Sunt în adevăr pierdut!

ZOE

Degrabă, dacă o ai.

CETĂŢEANUL

O am, n'am pierdut-o... nu m'am mai întâlnit (sughite şi arată pe Caţavencu) cu onorabilul! (scoate scrisoarea din căptuşala pălăriei şi i-o dă Zoii).

CAŢAVENCU (aparte)

A! mizerabilul!

ZOE (care a smucit scrisoarea)

A!

CAŢAVENCU (încet către cetăţeanul turmentat, care a trecut lângă el)

Nenorocitule! ţi-ai aruncat norocul în gârlă: te făceam om!

CETĂŢEANUL

Nu puteam... andrisantul cu domiciliul cunoscut. (arată pe Zoe).

ZOE (care s'a remis de prima emoţiune)

Domnule, domnule, eşti un om onest, eşti un om admirabil, fără pereche. Cum te chiamă, mă rog? spune-mi... recunoştinţa mea...

CETĂŢEANUL

Ce trebue să mai spuiu cum mă chiamă? mă cunoaşte conul Zaharia dela 11 Februarie! Iacă un cetăţean şi eu...

ZOE

Cum să-ţi mulţumesc? Ce ceri dela mine?

CETĂŢEANUL

Să-mi spui d-ta, pentru cine votez. Iacă mai e un sfert de ceas şi se închide alegerea... eu... pentru cine votez?...

CAŢAVENCU (cu amărăciune)

Pentru d. Agamiţă Dandanache.

ZOE (întorcându-se spre el cu o privire de dispreţ şi ameninţare)

D-le Caţavencu! tot mai poţi vorbi? şi încă ironic. A! eşti tare, drept să-ţi spuiu...

CETĂŢEANUL

Coană Joiţico, adevărat?

ZOE

Da, adevărat, pentru d. Agamiţă Dandanache: da, adevărat; poate că e singurul adevăr pe care d. Caţavencu l-a spus în viaţa d-sale...

CETĂŢEANUL

Atunci mă duc să votez... (vrea să plece) dar cum îi zice?

ZOE

D-le Caţavencu, fii bun, scrie-i, mă rog, votul acestui onest cetăţean. (Caţavencu stă pe loc) Te rog... (îi arată scrisoarea. Caţavencu trece la masă, scrie un buletin şi i-l dă Cetăţeanului turmentat) Imi dai voe? (ia buletinul) « Agamiţă Dandanache »... Bravo, d-le Caţavencu, eşti un om de bună credinţă...

CETĂŢEANUL (luând buletinul)

Mă duc, nu mai e vreme.

ZOE (conducându-l)

Te rog să crezi, d-le, că oricând recunoştinţa mea...

CETĂŢEANUL (foarte grăbit)

Nu mai e vreme... se 'nchide alegerea. (iese ducând sus biletul).

(Zoe l-a condus cu multă amabilitate până la ieşire; se'ntoarce, se opreşte în fund, îşi deschide corsajul, pune scrisoarea în sân, se închee la loc şi coboară încet şi ţintă spre Caţavencu. La fiece pas al Zoii, Caţavencu se îndoaie de încheeturi; când ea s'a apropiat bine se opreşte ţeapăn înaintea lui; el cade în genunchi).

SCENA IX

ZOE, CAŢAVENCU

CAŢAVENCU

Iartă-mă, iartă-mă...

ZOE (râzând)

Scoală-te, eşti bărbat, nu ţi-e ruşine! (cu ton aspru, Scoală-te!

CAŢAVENCU (sculându-se ruşinat)

Iartă-mă...

ZOE (cu dignitate)

Eşti un om rău... mi-ai dovedit-o... Eu sunt o femee bună... am să ţi-o dovedesc. Acuma sunt fericită... Puţin îmi pasă dacă ai vrut să-mi faci rău şi n'ai putut. Nu ţi-a ajutat Dumnezeu, pentrucă eşti rău; şi pentrucă eu voiu să-mi ajute totdeauna, am să fiu tot bună ca şi până acuma.

CAȚAVENCU (umilit)

Madam'!

ZOE

Nu tremura! Pe parola mea de onoare, ești scăpat...

CAȚAVENCU

Sărut mâinile... devotamentul meu...

ZOE

Cu o condiție: după alegere, o să fie manifestație publică... d-ta ai s'o conduci.

CAȚAVENCU (repede și supus)

O conduc...

ZOE

D-ta o să prezidezi banchetul popular din grădina Primăriei...

CAȚAVENCU (asemenea)

Prezidez...

ZOE

O să chefuești cu poporul...

CAȚAVENCU (același joc)

Chefuesc...

ZOE

Și o să vii aici cu toții, să saluți, în numele alegătorilor, pe deputatul ales și pe prefect...

CAȚAVENCU

Da.

ZOE

Ne-am înțeles?

CAȚAVENCU

Da.

ZOE

Du-te și ia loc în capul mesii; fii zelos, asta nu-i cea din urmă Cameră!

CAȚAVENCU

Madam', madam' Trahanache, ești un înger...

ZOE

Mulţumesc, eşti prea galant, dar du-te degrabă...

CAŢAVENCU

Mă duc, mă duc, şi să vedeţi dacă nu v'o plăcea... Sărut mânile! sărut mânile!... (iese repede zăpăcit prin fund).

SCENA X

ZOE (singură)

E adevărat, ori visez? (şade pe un scaun, scoate scrisoarea, o citeşté, o sărută) Fănică (se scoală râzând, o mai citeşte, o mai sărută de mai multe ori şi iar şade) Fănică! (plâns nervos... după o pauză, se scoală zâmbind, se şterge la ochi şi răsuflă tare) A!... mi-a trecut... Fănică! (sue repede scările la dreapta şi dispare).

SCENA XI

TIPĂTESCU (singur)

(intră repede din fund). A înebunit Ghiţă? Mă trimite la telegraf pentru nimica... Imi face farse? Ce înseamnează... Şi Zoe... unde e Zoe? (se uită în toate părţile şi iese repede în dreapta).

SCENA XII

TRAHANACHE şi DANDANACHE vin din dreapta din grădină, planul al treilea.

TRAHANACHE

A! aici la noi, stimabile, a fost luptă crâncenă, orice s'ar zice... s'au petrecut comèdii mari.

DANDANACHE

Taţi, frate.

TRAHANACHE

Infamii! Inchipueşte-ţi d-ta, un caraghios, un mişel ca să enfluanseze pe Tipătescu... pe Fănică dè!... pe prefect (Dandanache dă multă atenţie, dar pare că nu pricepe).

DANDANACHE

A, da! asa! că nu esti d-ta prefectul. (Se aude în depărtare entrata unui marş).

TRAHANACHE

Ori să-l învrăjbească cu mine şi cu familia mea... s'apucă şi face o scrisorică de amor ca din partea lui Fănică, prefectul... către Zoiţica, nevastă-mea, şi-i imitează slova băiatului... ştii, să juri, nu altceva... Inchipueşte-ţi plastografie!

DANDANACHE

Nu mă nebuni, neicusorule! La mine a fost cazul adevărat!... (Marşul se apropie, se aud şi urale).

TRAHANACHE

Cum, cazul adevărat?

DANDANACHE

Scrisoarea era a persoanei... da... becher.

TRAHANACHE

Cum becher?

DANDANACHE

Adică necăsătorit...

TRAHANACHE

Cine?

DANDANACHE

Nu spuiu ţine, — persoană însemnată... Când i-am pus piţorul în prag, — ori coledzi, ori «Răsboiul» mă 'nţeledzi, — tranc! depesa aiţi...

TRAHANACHE

Nu 'nţeleg! (aparte) E ameţit de drum... căruţa... şi clopoţeii.

DANDANACHE (aparte)

E slab de tot prefectul, îi spui de două ori o istorie si tot nu priţepe...

(In toată scena aceasta şi în cea următoare, până la intrarea mulţimii, se aude marşul şi uralele treptat din ce în ce mai aproape şi mai distinct).

SCENA XIII

ACEIAŞI — ZOE, TIPĂTESCU

ZOE (coborînd întâiu treptele, urmată de Tipătescu, veseli şi fără să vază pe cei din scenă)

Şi astfel, cum ai văzut (văzând pe Trahanache şi Dandanache, schimbă tonul), d-le prefect, furtuna rea trece curând... (coborînd) D-le Dandanache, într'un moment, masa e gata...

DANDANACHE

Tocmai îi spuneam d-lui prefect, si dumnealui îmi spunea...

TIPĂTESCU

D-lui prefect?...

DANDANACHE

Da, d-lui prefect? (arată pe Trahanache, care vorbeşte la o parte cu Zoe).

ZOE (încet)

Iţi place, nene, alesul d-voastră?

TRAHANACHE (încet)

Deştept... dar mi se pare că e cam şiret.

DANDANACHE (lui Tipătescu)

Imi spunea istoriile de aiţi dela aledzeri, cu scrisoarea, cu plastografia (mişcarea Zoii) si eu îi spuneam de cazul meu... că la mine a fost chiar adevărat... cu becherul...

ZOE (repezindu-se lângă el, încet)

D-le Dandanache, mi-ai promis să nu mai pomeneşti de istoria asta...

DANDANACHE

Eu am promis? (repede) când am promis? cui am promis? ţe am promis? (aducându-şi deodată aminte) A! da! Nu mai... nu mai...

(Uralele s'au apropiat cu desăvârşire. Lumea toată intră cu muzica).

SCENA XIV

ACEIAŞI — FARFURIDI, BRÂNZOVENESCU, CAŢAVENCU, CETĂŢEANUL TURMENTAT, GHIŢĂ PRISTANDĂ, IONESCU, POPESCU, ALEGĂTORI, CETĂŢENI, PUBLIC

(Brânzovenescu şi Farfuridi cu alţi alegători mai spălaţi, în costume de pretenţie provincială, intră, venind din casă, coborînd pe treptele din dreapta; salutări de toate părţile. Prin fund, Caţavencu, Ghiţă poliţaiul, îmbrăcat civil, Cetăţeanul turmentat, Ionescu şi Popescu, intră conducând manifestaţia publică. Cei ce vin prin fund, sunt toţi ameţiţi, şi mai ales Caţavencu şi Cetăţeanul turmentat, care înghite şi sughite mereu. După ei vin o mulţime de cetăţeni cu ramuri verzi şi steaguri, asemenea foarte chefuiţi. Toată lumea cu borcane de băutură în mâini. — Din casă, în urma lui Farfuridi, Brânzovenescu şi celorlalţi alegători, vin feciorii cu sticle de şampanie. — Ghiţă Pristandă, îndată ce soseşte în scenă, face semn muzicei să tacă. Muzica tace. Se împart pahare de şampanie fruntaşilor. — Tipătescu, Zoe, Trahanache, Dandanache sunt în stânga).

FARFURIDI (luând un pahar de şampanie)

In sănătatea d-lui Agamiţă Dandanache, alesul nostru! Să trăiască! (Urale şi muzică. Pristandă ţine cu mâna tactul uralelor. Toţi ciocnesc şi beau).

DANDANACHE (îndemnat de Zoe şi Tipătescu, trece în mijloc cu paharul în mână)

In sănătatea alegătorilor... cari au probat patriotism şi mi-au acordat... (nu nemereşte) asta... cum să zic dè!... zi-i pe nume dè!... a! sufradzele lor: eu, care familia mea dela patuzsopt în Cameră, si eu ca rumânul imparţial, care va să zică... cum am ziţe... în sfârsit să trăiască! (urale şi ciocniri).

TRAHANACHE (către Caţavencu, care a coborît spre el şi Tipatescu)

Şi aşa zi, ai? d'ai noştri, stimabile? bravos! mă bucur.

CAŢAVENCU

Venerabile neică Zahario! în împrejurări ca acestea, (mişcat) micile pasiuni trebue să dispară.

TRAHANACHE

Ei, aici mi-ai plăcut! bravos! să trăeşti!

CAŢAVENCU

In sănătatea venerabilului şi imparţialului nostru prezident, Trahanache! (Urale şi ciocniri).

(Zoe vede pe Cetăţeanul turmentat în grămadă, ia un pahar şi merge de i-l oferă).

CETĂŢEANUL

In sănătatea coanii Joiţichii! că e (sughite) damă bună! (ciocneşte cu ea; ea îi strânge mâna din toată inima. Urale, ciocniri).

CAŢAVENCU (lui Tipătescu încet)

Să mă ierţi şi să mă iubeşti! (expansiv) pentrucă toţi ne iubim ţara, toţi suntem români!... mai mult, sau mai puţin oneşti! (Tipătescu râde) In sănătatea iubitului nostru prefect! Să trăiască pentru fericirea judeţului nostru. (Urale, ciocniri).

TRAHANACHE (luând un pahar şi trecând în mijloc foarte vesel)

Ei, aveţi puţintică răbdare!... Nu cunosc prefect eu! eu n'am prefect! eu am prieten! In sănătatea lui Fănică! Să trăiască pentru fericirea prietinilor lui! (sărută pe Fănică, apoi pe Zoe, Fănică sărută mâna Zoii).

(Urale. Dandanache între alegători, cu Farfuridi şi Brănzovenescu, le povesteşte încet, făcând gestul cu clopoţeii; la dreapta, în fund, Pristandà, Cetăţeanul turmentat, muzica şi lume. In stânga Zoe, Tipătescu. Trahanache cu alţi alegători. In mijloc Caţavencu).

CAŢAVENCU (foarte ameţit, împleticindu-se 'n limbă, dar tot îngrăşându-şi silabele).

Fraţilor! (toţi se 'ntorc şi-l ascultă) După lupte seculare, care au durat aproape treizeci de ani, iată visul nostru realizat! Ce eram acuma câtva timp înainte de Crimeea? Am luptat şi am progresat; ieri obscuritate, azi lumină! ieri bigotismul, azi liber-pansismul! ieri întristarea, azi veselia!... Iată avantajele progresului! Iată binefacerile unui sistem constituţional!

PRISTANDĂ

Curat constituţional! Muzica! Muzica!

(Muzica atacă marşul cu mult brio. Urale tunătoare. Grupurile se mişcă. Toată lumea se sărută, gravitând în jurul lui Caţavencu şi lui Dandanache, care se strâng în braţe, în mijloc. Dandanache face gestul cu clopoţeii. Zoe şi Tipătescu contemplă dela o parte mişcarea. Cortina cade repede asupra tabloului).

D'ALE CARNAVALULUI

COMEDIE ÎN TREI ACTE

PERSOANELE

NAE GIRIMEA, frizer şi sub-chirurg.
IANCU PAMPON.
MACHE RAZACHESCU, ce-i mai zice şi « CRĂCĂNEL ».
UN CANDIDAT DELA PERCEPŢIE.
IORDACHE, calfă la Girimea.
UN IPISTAT.
DIDINA MAZU.
MIŢA BASTON.
UN CHELNER.
O MASCĂ.
MĂŞTI, PUBLIC, SERGENŢI DE NOAPTE.

Intr'un carnaval în Bucureşti.

ACTUL I

(Un salon de frizerie de mahala. Mobila de paie. Uşe şi fereastră de prăvălie în fund. La dreapta, în planul întâiu o uşe; în planul al doilea un lavabo. Ambele planuri din dreapta sunt mascate de restul scenii printr'un « paravent »).

SCENA I

IORDACHE, apoi PAMPON

IORDACHE (şade pe un scaun şi dă un briciu la piatră, fredonând)

« Şi mă cere, mamă, cere — Cine dracul te mai cere? Şi mă cere d'un bărbier... »

PAMPON (intrând prin fund)

Aici este frizăria lui d. Nae Girimea?...

IORDACHE (sculându-se politicos)

Da, poftiţi... Barba? părul?

PAMPON

Nimic...

IORDACHE

Atunci, poate, vă spălaţi la cap?

PAMPON

Eu nu mă spăl niciodată la cap, pentrucă sufăr de...

IORDACHE

De măsea? Ştii cum ţi-o scoţ? Odată... pac!

PAMPON

Ei, nu de măsea... sufăr de bătăi...

IORDACHE

De bătăi?... Ştii cum le...

PAMPON

Ei! lasă-mă 'n pace, omule; nu mă spăl la cap pentrucă sufăr de bătăi de inimă. Ințelege odată că n'am venit pentru alişveriş.

IORDACHE

Atunci, pentru ce?

PAMPON

Am o trebuinţă cu d. Nae Girimea... Nu cumva eşti d-ta?

IORDACHE

Nu, eu sunt calfă...

PAMPON

D. Nae nu este aici?

IORDACHE

Nu, domnule; îl aştept: trebue să vie foarte curând...

PAMPON

Atunci îl aştept şi eu... Se poate?

IORDACHE

De ce nu? Poftiţi... (îi dă un scaun).

PAMPON (după o mică pauză)

Mă rog, la d-voastră se fac şi abonamente?

IORDACHE

Da: 12 rasuri 3 franci, ceva ala «vivat concurenţa!» Să poftească oricare daca le dă mâna; glumeşti d-ta? vine un ras, ori un tuns 25 de santimuri, cu pudră, unt de migdale, livantă... Pentru frezat, spălat, bătături, se plăteşte supliment.

PAMPON

Şi biletele de abonament le aveţi cu o pecetie, ca ăsta? (arată biletul pe care-l scoate din portofel).

IORDACHE

Nu... ăsta este din ale vechi; gândesc că numai ăsta a mai rămas. (îl examinează). Pesemne că d-ta ai luat biletul ăsta de mult şi ai plecat din Bucureşti. Trebue să vi-l schimbăm; pe astea le-am tras din circulaţie.

PAMPON (punând biletul la loc)

Nu; e altceva cu biletul ăsta...

IORDACHE

Până acu vreo trei luni le aveam aşa, pentru iconomie adică: punea d. Nae pecetea pe o bucată de hârtie ori de mucava, şi pe urmă la fiecare răsătură trăgeam cu cerneală o dungă, până se făcea douăsprece. Acu pentrucă ni s'a întâmplat o istorie cu un spiţer, a hotărît d. Nae să dea la tipografie să i le facă cu numere: l-am ras? ţac! îi taiu numărul.

PAMPON

Cu un spiţer? Ce istorie?

IORDACHE

Al dracului spiţerul! Inchipueşte-ţi d-ta! Lua un bilet. Il rădeai, trăgeai o dungă. Să zicem că asta era Marţi; bun! Joi, iar o dungă; Sâmbătă, alta: trei dungi. Marţea ailaltă, te uitai la bilet: numai o dungă. Peste asta mai trăgeam una; una şi cu una două. Joi mai trăgeam una, care vasăzică trei; bun! Marţea ailaltă... biletul alb.

PAMPON

Alb?

IORDACHE

De tot...

PAMPON

Cum asta?

IORDACHE

Aşteaptă să vezi, că e frumoasă... A mers aşa preţ de vreo zece luni de zile, până să băgăm noi de seamă... Muşterii mulţi... l-ai ras, i-ai tras dunga, te culci pe urechia aia, şi nu-i mai ţii altă socoteală. Intr'o Sâmbătă seară, vine spiţerul, şi nu ştiu cum din vorbă — era lume multă în prăvălie, — lui d. Nae i se pare că spiţerul cere un bilet, şi-mi zice: « Iordache, un bilet nou lui d. Frichinescu...» aşa-l chiamă. Dar el... zice: « Eu bilet nou? n'am cerut; al meu e neînceput...» şi scoate biletul alb ca laptele... Măi, ce dracul! Ne uităm noi lung, eu şi d. Nae, la bilet... pe urmă ne uităm la spiţerul, pe urmă unul la altul, şi d. Nae zice: « Bine! » şi-i trage o dungă. Pleacă spiţerul... Zice d. Nae: « Iordache, biletul spiţerului e cu scamatorie; ia să-l ţinem noi de scurt: ori că ne-a furat pecetia, ori că şi-a făcut el alta pe model, că prea se 'ntinde abonamentul lui ca caşcavalul prăjit...

PAMPON

Ei, în sfârşitul sfârşitului ce era?

12

IORDACHE

Stăi să vezi. Al dracului spiţerul! Asta era într'o Sâmbătă. Marţi dimineaţă, altă dungă; — dar acum le însemnam şi cu tibişir pe pervazul uşii; — două; Joi alta, trei... Sâmbătă alta...

PAMPON (cam impacientat)

Patru...

IORDACHE

Joi...

PAMPON

Ei! spune odată, că n'am vreme de stat.

IORDACHE

Par'că ziceai că aştepţi pe d. Nae.

PAMPON

Bine, îl aştept, dar spune odată.

IORDACHE

Dacă nu mă laşi... Joi, un ras şi un tuns, două dungi: cinci şi cu două şapte: pe bilet şapte, pe uşe şapte. In sfârşit, Sâmbătă îl raz iar; dau să scriu dunga: pe bilet erau patru şi cu una acu cinci, pe uşe şapte şi cu una opt. Spiţerul nu ştia că mijloceşte contabilitate dublă. Marţi, pe uşe opt şi cu una nouă: pe bilet trei şi cu una patru; şi pe urmă Joi, pândeşte când nu e d. Nae în prăvălie, şi intră; după ce-l raz, zice: « Scrie una, că am luat bilet nou dela d. Nae... » Pe uşe nouă şi cu una zece...

PAMPON

Ei? prin urmare...

IORDACHE

Ei! prin urmare, ştergea dungile cu doftorii, cu metaluri de-ale lor dela spiţărie.

PAMPON

Şi cum a rămas?

IORDACHE

N'a vrut d. Nae să facă scandal, măcar că era de un procuror ceva. D. Nae, ştii, mai galant, i-a luat biletul şi vreo cinci franci câţi i-avea în buzunar, i-a făcut un moral bun, din porc şi din măgar nu l-a mai scos, i-a tras vreo două palme şi l-a dat pe uşe afară...

PAMPON (care a ascultat cu atenţie, ca lovit de o inspiraţie)

A! ce idee mi-a venit! Parfumeriile, odicoloanele, pomădurile, liubemurile Didinii!... Spiţerul!... Da!... Zici că biletele astea le-aţi tras din circulaţie de mai bine de trei luni?

IORDACHE

Da.

PAMPON

Zici că d. Nae a luat înapoi biletul cu scamatoria dela spiţerul?...

IORDACHE

Da.

PAMPON

Ei? Spiţerul în vreme de zece luni cât v'a tras pe sfoară, numai cu un bilet a lucrat?...

IORDACHE

Ştiu şi eu?

PAMPON

Era peste putinţă. Atunci aţi fi băgat de seamă mai de grabă... Ia adu-ţi aminte bine.

IORDACHE

De unde să-mi aduc aminte... E de mult...

PAMPON

A! ce idee! să vedem! Mă duc... mă întorc numaidecât... spune-i lui d. Nae că am să-i vorbesc... Viu cât mai de grabă (iese în fund. La ieşire se loveşte cu Miţa, care intră foarte agitată). A! pardon, madam'!...

SCENA II

IORDACHE, MIŢA

MIŢA

Iordache! Unde e Nae?

IORDACHE

Nu ştiu; a plecat de azi dimineaţă şi până acuma nu s'a mai întors. Trebue să vie, ca să mă pot duce şi eu la masă.

MIŢA (trântindu-se pe un scaun)

Am să-l aştept şi eu...

IORDACHE

Dar dacă vine târziu, eu ce să fac? să rabd de foame? Trebue să închiz prăvălia şi să mă duc la mâncare...

MIŢA

Nu ştiu, nu voiu să ştiu de nimic... (patetică) Iordache...

IORDACHE

Ce?

MIŢA

Iordache, sunt nenorocită...

IORDACHE

A simţit Crăcănel ceva...

MIŢA

Aşi! Crăcănel! — Îţi spuiu că sunt nenorocită...

IORDACHE

Pentru?

MIŢA

Nae! Nae, pe care l-am iubit, pe care l-am adorat pentru eternitate, până la nebunie... Tu ştii cât l-am iubit?

IORDACHE

Ei! da. Ei! ce?

MIŢA (montându-se treptat)

Nae mă traduce.

IORDACHE

Aşi!

MIŢA

Mă traduce la sigur.

IORDACHE

Fugi de-acolo!

MIŢA

La sigur... De opt zile nu l-am văzut. Ii scriu: « Bibicule, Mangafaua pleacă mâine Miercuri la Ploeşti, rămâiu singură şi ambetată; sunt foarte rău bolnavă; vino, să-i tragem un chef...» Şi Năică nici nu-mi răspunde. Iubeşte pe alta, mi s'a făcut semn. In cărţi

cade mereu gând la gând cu bucurie, cu dragoste, cu temeiu, cu întâlnire pe drum de seară cu o damă de verde.

IORDACHE

Aşi! nu mai crede în mofturile cărţilor, frate...

MIŢA

Trebue s'o ştiu, trebue s'o aflu... şi să vedem... O să fie un scandal... dar un scandal... cum n'a mai fost până acuma în « Universul ».

IORDACHE

Aşi! nu-i nimica! ţi-ai făcut spaimă de gelozie! (dând din umeri, urcă până 'n fund, unde dă piept în piept cu Catindatul dela Percepţie).

MIŢA

Un muşteriu! poate mă cunoaşte... Nu voiu să mă compromentez. Trec să aştept în odae. (iese pe după paravan în dreapta).

SCENA III

IORDACHE, CATINDATUL (legat cu o basma la fălci)

CATINDATUL (către public, coborînd)

Pfii! al dracului mă doare!... dar ştii cum?... lucru mare... Nu mai merge... M'am hotărît. Trebue s'o încerc şi p'asta...

IORDACHE (care l-a urmărit, coborînd înaintează un scaun până la mijlocul scenii)

Ia poftiţi! poftiţi!...

CATINDATUL (hotărît)

Ştii s'o scoţi? Scoate-mi-o!

IORDACHE

N'ai idee cum ţi-o scot: până să clipeşti din ochi, odată, pac!... Ia poftiţi! poftiţi!...

CATINDATUL

Uf! mersi!

IORDACHE

Ia poftiţi...

CATINDATUL

Ce n'am pus, domnule? Ce să-ţi mai spuiu? Ce n'am pus? Mi-am tăbăcit gingiile... Ce n'am pus?...

IORDACHE

Ce să-i pui, domnule? E odată vătămată, s'a isprăvit: picături de rădăcină de cleşte.

CATINDATUL

Ce n'am pus?... In sfârşit, astăzi m'a învăţat unul dela noi dela percepţie...

IORDACHE

A! d-ta eşti dela percepţie?...

CATINDATUL

Da, catindez până la o vacanţă. Nu e vorba, am cu ce trăi; am parte în bogasierie la Ploieşti; îmi trimete parale Nenea Iancu; dar ştii, orişicât poţi zice, trebue pentru ca să-ţi faci o carieră ca tânăr...

IORDACHE

Mai e vorbă...

CATINDATUL

A! eu aş fi avut parale multe, daca nu mă 'ncurcam în trataţie de amor pe vremea războiului. O iubeam, o iubeam!... şi ea mă traducea... cu un ofiţer de itidenţie.

IORDACHE

Ei, ş'acuma?

CATINDATUL

Acuma... nu-ţi spuiu? catindez la percepţie (mâhnit) Dar catindez de mult... Ştii, catindezi azi, catindezi mâine, o lună, două, trei, un an... Bine, până când? Nu zic să mă facă ajutor, ori reghistrat, domnule, dar măcar acolo ceva.

IORDACHE

Adică să te înainteze.

CATINDATUL

Măcar un copist de clasa a doua.

IORDACHE

Şi acuma câtă leafă primiţi în mână?

CATINDATUL

Nu ţi-am spus că sunt catindat? Nimic, de doi ani de zile nimic. (şade).

IORDACHE

Nimic?

CATINDATUL

Nimic...

IORDACHE

Dar... reţinere nu vă face?

CATINDATUL

Asta, ce-i dreptul, nu...

IORDACHE

Tot e bine... Ei!... ia desleagă-te.

CATINDATUL

Pentru ce?

IORDACHE

Legat, nu pociu...

CATINDATUL

Ce?

IORDACHE

Pentrucă nu poţi căsca gura.

CATINDATUL

Pentru ce să casc gura?

IORDACHE

Aminteri cum o să ţi-o scot?

CATINDATUL

Ce să-mi scoţi?

IORDACHE

Ei, asta-mi place! Pentru ce ai venit aicea?... Măseaua...

CATINDATUL

Măseaua?

IORDACHE

Ei da, măseaua. (merge şi scoate instrumentele dintr'o masă) Ştii cum ţi-o scot? până să clipeşti din ochi (revine lângă Catindat) odată... pac!

CATINDATUL (care s'a sculat)

Uf!

IORDACHE

Şezi...

CATINDATUL

Mersi, am şezut destul...

IORDACHE

Trebue să stai jos... ca să am loc în sus să trag... d'a'mpicioarele cum?

CATINDATUL

N'o mai scoţ... mi-a trecut.

IORDACHE

Cum ţi-a trecut?

CATINDATUL

Nu ţi-am spus că m'a învăţat unul dela noi dela percepţie... zice c'a citit în cartea lui Matei.

IORDACHE

Dela Matei citire?

CATINDATUL

Nu vanghelistul, ăsta e altul, e doftor de bătături în Italia şi face şi văpsea pentru păr...

IORDACHE

Ei?

CATINDATUL

Ei? să zicem că mă doare: întâiu rabd cât pot... pe urmă, puiu doftorii; pe urmă, daca văz că nu mai merge, mă duc hotărît la bărbier să mi-o scoaţă... bun! Cum intru...

IORDACHE

Ei! prin urmare...

CATINDATUL

Cum intru, zic serios: ştii s'o scoţi? scoate-mi-o. De par examplu, adineaori la d-ta... D-ta nici nu înţelegeai ce vreau eu... Şi pe urmă, mă dau în vorbă mai de una, mai de alta... Dar când intru, simţ odată ca un cuţit (arată la falcă) cald, şi pe urmă rece; pe urmă

din vorbă 'n vorbă, vii d-ta, sub-firugul, cu cleştele: atunci deodată simţ iar un cuţit... rece, şi pe urmă numaidecât cald... şi pe urmă nu mai simţ nimic... Vezi d-ta, pesemne, nu ştiu cum devine care vasăzică de estè al naturii lucru ceva, că măseaua, în interval de conversaţie, de frică trece... Ei... al dracului italianul!

IORDACHE (care a ascultat cu multă atenţie)

Fugi, d-le, cu superstiţiile italieneşti... Imi pare rău de d-ta, om tânăr!... Bine, d-ta nu vezi cum e naturelul la toate, că trebue să aibă o bază, măcar cât de mică, dar să fie bază. Ce nu are bază cum poate să fie naturel? Ori să-mi spui d-ta că Matei ăla al d-tale — că eu nu-l cunosc — te-a învăţat adică să mergi p'în ploaie fără umbrelă şi să zici, numai aşa la un capriţ, că e soare... şi să nu te ude... Auzi d-ta mofturi italieneşti!

CATINDATUL

Aşa e, decât n'are aface cu măseaua (face o grimasă în partea măselii).

IORDACHE

Ba prea are aface.

CATINDATUL

Ba nu (altă grimasă).

IORDACHE

Ba da, tot lucru naturel...

CATINDATUL

Ba nu!... (altă grimasă) Hait!

IORDACHE

Ce?

CATINDATUL

Iar m'a apucat (începe să se plimbe) dar rău... rău de tot...

IORDACHE

Vezi... vorba mea... ştiu eu...

CATINDATUL (oprindu-se în loc din umblet, şi cu un ton foarte hotărît)

Ştii s'o scoţi? scoate-mi-o!

IORDACHE

Şezi...

CATINDATUL (hotărît)

Adu cleştele (şade).

IORDACHE (merge, ia cleştele şi revine)

Zi că te-a ciupit un purice... odată... pac!

CATINDATUL (uitându-se ţintă la cleşte şi apoi sculându-se)

Mi-a trecut. Ai văzut? vorba mea... ştiu eu... Al dracului, italianul!...

IORDACHE (plictisit)

A!

CATINDATUL (foarte mulţumit)

Salutare, neică, şi mersi! (pleacă).

IORDACHE

Stai, domnule!...

CATINDATUL

Nu mai pot... e târziu... am treabă la canţilerie, am o groază de avizuri de făcut... Salutare, neică, şi mersi! (iese repede prin fund).

SCENA IV

IORDACHE apoi MIŢA

IORDACHE

Aşa haplea mai rar... Ce dracul face d. Nae de nu mai vine... Sunt aproape de douăsprece... Mă leşin de foame (Miţa intră din dreapta) Miţa? o uitasem!...

MIŢA

N'a venit Nae încă?

IORDACHE

Uite ce e, coană Miţo, d-ta tot zici că-l aştepţi; eu mă repez aici aproape să 'mbuc ceva şi mă 'ntorc numaidecât... nu-i aşa? (îşi ia pălăria).

MIŢA

Poţi să te duci.

IORDACHE

Da, nu pleci? să nu rămâe prăvălia singură...

MIŢA (nervoasă)

Ţi-am spus odată: îl aştept până mâine, până poimâine, până o veni!

IORDACHE

Atunci mă duc... mă 'ntorc la moment. (iese în fund).

SCENA V

MIŢA, apoi PAMPON

MIŢA

Să-l aştept, da, să-l aştept... Trebue să vie... Să mă traducă pe mine Nae... şi să nu-mi răsbun? Peste poate!

PAMPON (care a intrat)

Mă rog, d. Nae n'a venit încă? (salută).

MIŢA (aparte)

Un muştiriu... (tare) Nu, domnule, şi eu îl aştept... Daca poftiţi şi d-voastră să-l aşteptaţi... vine ori dânsul ori băiatul...

PAMPON

Mersi, madam, (şade, aparte) Curăţică. (tare, după o pauză) D-voastră sunteţi rudă ori consoarta dumnealui...

MIŢA (tristă)

Nici rudă, nici consoartă, d-le... îi sunt... adică i-am fost... amică... Am venit pentru o mică afacere.

PAMPON

Ca şi mine...

MIŢA (oftând)

La d-ta... nu poate fi ca la mine... La mine e chestiune de traducere.

PAMPON

In amor?

MIŢA (asemenea)

Da, în amor...

PAMPON

Ca şi la mine...

MIŢA

Ca şi la d-ta?... Cum?

PAMPON

Mi se pare, adică nu mi se pare... sunt aproape sigur că sunt tradus.

MIŢA

Ca şi mine...

PAMPON

Şi numai d. Nae poate să mă puie pe urma aceluia care a devenit în chestiune... A! dar n'are să-mi scape... Sunt hotărît! Am să-i dau o curăţenie spiţerului să mă pomenească!

MIŢA

E spiţer?

PAMPON

Da, de sigur spiţer. Aflasem adineaori cum îl chiamă dela băiatul de aici...

MIŢA

Dela Iordache...

PAMPON

Da; îmi spusese cum îl cheamă, dar i-am uitat numele cu gândul la dovezi, — pentrucă am dovezi, — nişte hârtii pe care le-am găsit în odaie la Didina...

MIŢA

Didina...

PAMPON

Da, amanta mea, cel mai sacru amor, pentru care mi-am sacrificat cariera de militar, fiindcă până să nu o cunosc am fost tist de vardişti la Ploeşti... Şi sunt turbat de gelozie! Toată noaptea n'am dormit...

MIŢA

Ah! mie-mi spui ce-i gelozia?... Numai o noapte n'ai dormit? Nu ştii nimic! Câte nopţi!...

PAMPON

Nu, azi-noapte nu a devenit din gelozie, pentrucă nu începuse încă chestia... Am jucat la Podul-Gârlii conţina cu nişte papugii până la şase azi-dimineaţă... I-am ras...

MIŢA

Să nu te bucuri... Şi eu câştig la conţină, dar ce folos! noroc la cărţi, nenoroc la amor...

PAMPON

Aşi! la mine nu e noroc, e ştiinţă: îi iau la sigur... poate că să am o goană nebună, să pierz. Eu joc conţina oarbă cu fantele, şi am eu merchezul meu. Bunioară, cărţile le ţiu în stânga şi joc cu

dreapta; am bătut cu fantele, puiu cărţile bătute jos, şi fantele la loc în mâna stângă, pentru altă ocazie... Azi-noapte i-am stins...

MIŢA (plictisită)

Nu mai vine Nae...

PAMPON

Astfel dar azi-dimineaţă, coniţa mea, pe la şase ceasuri, mă întorc acasă, la Didina; bat în uşe, se scoală somnoroasă şi-mi deschide. Era încă întunerec: aprinz lumânarea... Dar, când viu prea târziu, e totdeauna supărată şi 'ncepe să mă certe... Acuma nu zice nimic: se 'ntoarce, pardon, cu faţa la perete şi tace. Zic eu (Miţa plictisită s'a sculat şi se plimbă) în gândul meu: e supărată... s'o las să doarmă; când o vedea mâine c'am câştigat trei poli, îi trece... Dau să mă desbrac şi văz jos lângă mescioară două hârtiuţe. M'aplec — cum le-am văzut am simţit un fior rece, — m'aplec, le iau: ce era? Un bilet de abonament la frizăria model a lui d. Nae Girimea...

MIŢA

Nae Girimea?... (se interesează).

PAMPON

Da, şi un bilet de amor dela o damă către « Bibicul » ei...

MIŢA

« Bibicul »?

PAMPON

Da, către spiţerul... Să vezi cum am aflat pe urmă că e spiţer.

MIŢA (aparte)

« Bibicul! ». S'ar putea!

PAMPON

Cum am citit hârtiuţele şi am văzut pecetia pe bilet: « Frizăria model. Nae Girimea », mi-am luat iar baltonul şi bastonul şi am ieşit binişor; Didina adormise iar. Mă duc la poliţie, cercetez şi aflu că aici e frizăria. Am venit; d. Nae nu era aici. Băiatul mi-a spus că bilete de astea...

MIŢA (interesându-se nerăbdătoare)

In sfârşit?

PAMPON

In sfârşit, ce mai să lungim vorba de geaba, coniţa mea, spiţerul este... După câte mi-a spus băiatul, am fost cu biletul la o spiţărie,

am spus că aveam ceva scris pe el şi s'a şters cu un fel de asenţie, şi că aş vrea să ştiu ce era scris... se poate? şi spiţerii nu ştiu ce-a făcut, ce-a turnat pe bilet, — mirosea a spirt de ţiperig, — şi 'n două minute a ieşit iar dungile la loc...

MIŢA

Să fie cu putinţă?...

PAMPON

Le-am numărat: sunt cincizeci şi cinci de dungi... Spiţerul mişel! l-am prins mai rău decât d. Nae: o să-i dau o curăţenie... să-i rup şalele!...

MIŢA (aparte)

Să fie Nae? A ce răsbunare ar fi! (tare) Domnule, zici că biletul de amor este către « Bibicul? »

PAMPON

Da!

MIŢA

Şi este iscălit de cine?

PAMPON

« A ta adorantă, Miţa...»

MIŢA

Miţa! A! Dumnezeule!

PAMPON

Ce?

MIŢA

Domnule, eşti sigur că e spiţer?...

PAMPON

Fireşte... Mai sigur se poate? Biletul era alb... spirt de ţiperig şi d'odată cinzeci-şi-cinci de dungi... Le-am numărat... poftim să le numeri şi d-ta...

MIŢA

Şi ai venit aici pentru ca să afli numele omului cu chestia de traducere?

PAMPON

Da.

MIŢA

Eu am o presimţire...

PAMPON

Care?

MIŢA

Cum este amanta dumitale?

PAMPON

Cum să fie adică?

MIŢA

De roşu, de ghindă, de tobă, ori de verde?

PAMPON

De verde...

MIŢA

De verde?

PAMPON

Da.

MIŢA

Şi ai la d-ta biletul către «Bibicul», pe care zici că l-ai găsit în odaia damii de verde?

PAMPON

Da.

MIŢA

A să-l văz de grabă...

PAMPON (dându-i biletul)

Iacătă-l.

MIŢA (ia biletul, îl priveşte şi face o mutră grozav de disperată)

A! am să-mi răsbun!...(solemnă) Domnule, nu te juca cu inima unei femei nenorocite... Spune drept: biletul ăsta l-ai găsit în odaia amantii d-tale? Jură...

PAMPON (grav)

Pe onoarea mea!

MIŢA

Uite-te la biletul ăsta... l-ai citit?... (citind nervos) «Bibicule, Mangafaua pleacă mâine Miercuri la Ploeşti, rămâiu singură şi ambetată; sunt foarte rău bolnavă: vino negreşit, am poftă să-i tragem un chef... A ta adorantă, Miţa...» Ai văzut biletul?... Acuma uite-te la mine bine...

PAMPON

Ei? (îi ia înapoi biletul).

MIŢA

Ei! Eu, eu sunt nenorocita care am scris biletu ăsta...

PAMPON

Se poate?

MIŢA

Da, se poate... (dezolată) Şi omul care a fost la Didina dumitale este amantul meu!...

PAMPON

Amantul dumitale? Spiţerul?

MIŢA

Ce spiţer? nu-i spiţer... (frământându-se) A! trebue să am o explicaţie... O să-mi răsbun... o răsbunare teribilă!...

PAMPON (acelaşi joc)

Amantul dumitale? trebue să-l ştiu şi eu, trebue să-l văz. Eu nu mă mulţumesc pe răsbunarea dumitale... Trebue ca să-mi răsbun cu!... (se plimbă turbat).

MIŢA

Jurí să ne răsbunăm împreună?

PAMPON

Jur!

SCENA VI

ACEIAŞI — IORDACHE

IORDACHE (venind repede din fund)

Coană Miţo, eşti aici? Vine.

MIŢA

Nae...

PAMPON

D. Nae.

IORDACHE (dând pe Pampon la o parte şi luând pe Miţa în partea cealaltă)

Pardon. (Miţei) Vine Crăcănel al d-tale. Viu într'un suflet dela birt din colţ... Crăcănel a intrat în birt, a întrebat de prăvălia lui d. Nae Girimea, şi băiatul l-a îndreptat aici. Ascunde-te iute... vine, trebue să fie la uşe.

MIȚA

Crăcănel! ce caută?

IORDACHE

Treci de grabă în odăiță. (Mița pleacă spre dreapta pe după paravan).

PAMPON

Te duci?

MIȚA

Da... (lui Iordache) Când o pleca, dă-mi de veste... fă-i vânt de grabă...

PAMPON

Bine, da chestia noastră cum rămâne? (o urmărește până la ușe)

MIȚA

Mai vorbim noi. (iese repede în dreapta închizând ușa după ea).

PAMPON (aparte)

Ciudat lucru! Să fie vreo moftangioaică?... (lui Iordache) Mă rog, cine e persoana asta?

IORDACHE

E o damă...

PAMPON

Bine, damă... o văz eu că e damă, dar cine e? (Crăcănel intră)

IORDACHE (încet lui Pampon)

Lasă că-ți spuiu eu...

SCENA VII

ACEIAȘI — CRĂCĂNEL

CRĂCĂNEL

Mă rog aici este d. Nae frizerul?

IORDACHE

Aici este... da... nu-i acasă.

CRĂCĂNEL

Dar... mă rog, se 'ntoarce?

PAMPON (lui Iordache aparte)

Cine-i domnul ăsta?

IORDACHE (încet lui Pampon)

Lasă că-ţi spuiu eu...

CRĂCĂNEL

Aud?

IORDACHE

Nu crez să se întoarcă aşa de grabă... Daca aveţi trebuinţă chiar cu d-lui, atunci poftiţi mai pe seară, poate să-l găsiţi...

CRĂCĂNEL

In sfârşit, eu tot mai pot aştepta; poate să vie (şade).

IORDACHE

Aşteptaţi de geaba, domnule, vine foarte târziu...

CRĂCĂNEL

De unde ştii? poate vine mai curând...

IORDACHE (încet lui Pampon)

Cum dracul să-i fac vânt?...

PAMPON

Daca spune odată omul că vine deseară...

CRĂCĂNEL

Ei, poate să am noroc. Nu ştii d-ta? de câte ori pleci să stai un ceas şi stai cinci... Ei, de ce adică să nu pleci odată pentru şapte şi să stai numai unul?... (se găteşte în faţa unei oglinzi, îşi piaptănă barbetele şi chelia, ia o gazetă şi se pune pe cetit. — Iordache şi Pampon dau din umeri. Pampon scoate o pereche de cărţi şi începe să se joace cu ele pe genunchi. Iordache merge la uşa din dreapta).

MIŢA (scoţând capul pe uşe)

Fă-i vânt!

IORDACHE

Nu e chip... Zice că vrea s'aştepte...

MIŢA

Ce dracul caută aici?

IORDACHE

Ştiu eu... caută pe d. Nae...

MIŢA

Nu' nţeleg.

IORDACHE

I-am spus că d. Nae vine deseară, şi tot zice că-l aşteaptă... A! stăi, că îi am eu leacul...

MIŢA

Domnul ălălalt s'a dus?

IORDACHE

Nu, e aici...

MIŢA

Să m'aştepte... Bate-mi în uşe când l-ăi exoflisi pe Crăcănel...

IORDACHE

Il exoflisesc acuma, să vezi... (coboară în scenă. Miţa îşi retrage capul şi închide uşa. Lui Pampon) Dama a zis s'aştepţi...

PAMPON (încet)

Bine...

IORDACHE (către Crăcănel, care e cufundat în citirea jurnalului)

Ei, boierule, d. Nae nu mai vine.. Eu trebue să 'nchiz prăvălia... am treabă să mă duc în târg...

CRĂCĂNEL (lăsând gazeta)

A! închizi?... Atunci, daca închizi, trebue să mă duc şi eu...

PAMPON (strângându-şi cărţile)

Fireşte că trebue să te duci, nu o să te încuie aici.

CRĂCĂNEL

Dacă e aşa... salutare... Mă 'ntorc eu mai târziu... (iese în fund).

IORDACHE

Cu plecăciune... S'a dus! uf! Al dracului dobitoc!... De ce muşterii am eu parte astăzi!

PAMPON

Mă rog, cine e negustorul ăsta?

IORDACHE

Urîtul ăsta? Este amantul damii de colo...

PAMPON (sărind)

Amantul damii de colo?...

IORDACHE

Da.

PAMPON

Care a vorbit cu mine adineaori?... Miţa?

IORDACHE

Da, da!

PAMPON (fioros)

Bibicul ei? Ăsta e bibicul?

IORDACHE

Ei, da, frate, când îţi spui odată; e amantul damii de colo... Ce te prinde mirarea?...

PAMPON (care şi-a luat pălăria şi bastonul degrabă)

Am pus mâna pe Bibicul! Nu-l las nici mort! nici mort! (se repede şi iese glonţ pe uşa din fund).

SCENA VIII

IORDACHE, NAE, apoi MIŢA

IORDACHE

Ăsta este niţel cam ţicnit... De ce muşterii am parte eu astăzi?... Frumos carnaval! S'o scoţ pe Miţa. (Nae intră) D. Nae, în sfârşit! credeam că nu mai vii.

NAE

De ce?

IORDACHE

Te-a căutat doi inşi...

NAE

Cine?

IORDACHE

Unul nu ştiu cum îl chiamă, ălălalt era Crăcănel...

NAE

Crăcănel?...

IORDACHE

Da; şi coana Miţa... e aici.

NAE (strâmbându-se)

Miţa aici? Nu i-ai spus că nu sunt acasă şi că viu târziu?

IORDACHE

I-am spus, da a zis că te aşteaptă până mâine, până poimâine... Am profitat de ocazie şi m'am dus la birt în colţ să mănânc ceva. N'apucasem să gust de două ori, şi hop! Crăcănel vine 'n birt şi 'ntreabă pe băiat unde e frizăria model a lui d. Nae. Am alergat de grabă să dau de veste coanii Miţii... Era aici şi negustorul ălălalt; zice că are un bilet de abonament să-l schimbe, ori să te 'ntrebe ceva... în sfârşit nu ştiu bine.

NAE

Care va să zică Miţa e aici?

MIŢA (care a crăpat uşa mai dinainte şi a auzit ultimele vorbe ale lui Iordache, coborînd)

Aici, Bibicule; ce, îţi pare rău?

NAE (făcându-se vesel)

Să-mi pară rău? cum să-mi pară rău? Se poate?

MIŢA (trecând lângă Nae, încet)

Trimete de aici pe Iordache. Am să-ţi spun ceva între patru ochi...

NAE (făcându-se că n'aude)

Auz?

MIŢA

Iordache, daca nu mai ai treabă, fii bun şi ne lasă; am să-i spuiu ceva lui d. Nae în secret...

IORDACHE

Mă duc... să-mi isprăvesc porţia de varză (iese în fund).

SCENA IX

MIŢA, NAE, (Miţa merge şi încuie uşa din fund).

NAE

Pentru ce încui uşa?

MIŢA (în fund)

Poate să vie iar cineva să ne facă deranj... Am să-ţi spuiu ceva în linişte... (pauză) Nae! (coboară încet emoţionată) Bibicule! nu mă mai iubeşti... (un pas şi se opreşte).

NAE, (d'abia întorcându-se)

Ei na! de unde ţi-a mai venit ş'asta 'n cap?

MIŢA (încă un pas)

Pentru ce n'ai venit alaltăieri seara când ţi-am scris?

NAE (acelaşi loc)

Eram bolnav alaltăieri...

MIŢA (coborînd, cu energie)

Minţi!... Ai primit biletul meu?

NAE

Da.

MIŢA

Unde mi-e biletul? Arată biletul...

NAE (după ce se caută prin toate buzunarele)

Pe semne că l-am pierdut.

MIŢA

L-ai pierdut? Unde l-ai pierdut?

NAE

Ştiu eu unde l-am pierdut? daca ştiam că-l pierz, fireşte că nu-l pierdeam...

MIŢA

Nu ştii unde l-ai pierdut?

NAE

Nu...

MIŢA (straşnică)

Bibicule! Bibicule!

NAE

Ei?...

MIŢA

Vezi tu sticluţa asta? (scoate din buzunar o sticluţă mică şi i-o arată).

NAE

Ei, ce?

MIŢA

Ştii ce are înăuntru?

NAE

Cerneală...

MIŢA

Nu cerneală, Năică... vitrion englezesc!

NAE (dându-se înapoi)

Vitrion? eşti nebună?

MIŢA

Da, vitron! ţi-e frică?

NAE

Fireşte că mi-e frică, na!

MIŢA

Pentru ce, daca te ştii curat?

NAE

Pentrucă tu nu ştii ce e vitrionul...

MIŢA

Ba da... e un fel de metal...

NAE

Nu ştii ce poate face?

MIŢA

Ba da; pârleşte, Năică; arde, Bibicule, momentan tot, tot, şi mai ales ochii!

NAE

Dă-mi sticluţa...

MIŢA

Aşi!

NAE

Pentru ce să ţii asemenea lucruri? pentru ce?

MIŢA (vrând să isbucnească)

Pentru ce?... Imi trebue...

NAE

Pentru ce îţi trebue?

MIŢA (isbucnind)

Pentru ce? (cu un gest mare, care face pe Nae să-şi acopere ochii, dându-se repede înapoi) Pentru dumneatale, musiu Năică, şi pentru Didina dumitale!...

NAE (pălind)

Care Didină? tu ştii ce spui!

MIŢA

Ştii şi d-ta mai bine decât mine; nu umbla cu mofturi, şarlatane. Care Didină, ai? Didina, pentru care mă traduci pe mine; Didina, pe care o iubeşti; Didina, la care ai fost azi-noapte, mizerabile!

NAE

Nu e adevărat, am stat acasă bolnav.

MIŢA

Minţi! Adineaori spuneai că nu ştii unde ai pierdut biletul... Să-ţi spuiu eu: biletul meu l-a găsit în odae la Didina d-tale respectivul ei.

NAE

Respectivul? Pampon?

MIŢA

Vezi! vezi ! ştii cum îl chiamă; da, unul înalt, bărbos, fioros, cu care o să ai aface chiar astăzi; pentru că s'a întâlnit cu mine aici, mi-a arătat biletul meu, şi eu i-am declarat că omul cu traducerea este acela care mă traduce şi pe mine, (Nae se plimbă agitat) amantul meu, fidelul meu amant, căruia eu (obidită) i-am fost în totdeauna fidea.

NAE

Ce-ai făcut?

MIŢA

Pampon te caută să te omoare... A! dar până să-şi răsbune el, am să vă omor eu, eu! pe Didina, pe tine, şi pe mine!... (se trânteşte pe un scaun disperată şi isterică şi-şi ascunde capul în mâini).

NAE (apropiindu-se binişor de ea şi căutând s'o mângâe)

Miţo, neică, vino-ţi în fire...

MIŢA

Lasă-mă (îl respinge).

NAE (apucând-o în braţe şi căutându-i buzunarul)

Nu; nu te las, pentrucă te iubesc... numai pe tine... te iubesc... numai... pe... tine... (a găsit buzunarul, a luat sticluţa, se ridică repede şi schimbând tonul) Inţelege că e încurcătură la mijloc. Mi-ai pus pe nebunu l de Pampon în cap.

MIŢA

D-ta ţi l-ai pus...

NAE

Vrei scandal cu orice preţ?

MIŢA

Da, (ridicându-se) vreau scandal, da... pentrucă m'ai uitat pe mine, le-ai uitat pe toate: ai uitat că sunt fiică din popor şi sunt violentă; a uitat că sunt republicană, că 'n vinele mele curge sângele martirilor dela 11 Februarie; (formidabilă) ai uitat că sunt ploeşteancă — da, ploeşteancă! — Năică, şi am să-ţi torn o revuluţie, da o revuluţie... să mă pomeneşti!...

NAE (cam zâmbind)

Nu fi nebună!... Ce-o să faci?

MIŢA (căutând sticluţa în buzunar)

Ce să fac? (n'o găseşte; se uită rătăcit împrejur... Nae îi arată de departe, râzând, sticluţa; ea dă un ţipăt) A! mi-ai furat sticluţa, scamatorule! (repezindu-se la el pe după mobile) Dă-mi sticluţa, şarlatane, mizerabile, infame! (Se aud bătăi tari în uşe).

NAE

Taci! bate cineva!

IORDACHE (de afară)

Deschideţi! deschideţi de grabă!

MIŢA

Nu vei deschide, până nu-mi dai sticluţa! (se pune în dreptul uşii. Nae o dă în lături, trage ivărul şi deschide. Iordache intră repede).

SCENA X

ACEIAŞI — IORDACHE

IORDACHE

Vine Crăcănel turbat... S'a făcut scandal; l-a bătut ălălalt care era aici... (Miţei) Ascunde-te... Vine!

MIŢA (apelpisită)

Nu mai voiu să ştiu de nimic... Să vie oricine... Voiu scandal... voiu să mor!... (se repede să ia un briciu; Iordache se uită afară prin uşe).

NAE (repezindu-se şi smulgându-i briciul, o apucă de amândouă mâinile şi o târăşte spre dreapta)

Aide dincolo, să-ţi dau sticluţa.

MIŢA

Nu.

IORDACHE (dela uşe)

Fugiţi, iacătă-l, fugiţi!...

NAE

Haide! (târăşte pe Miţa cu multă luptă şi iese cu ea în odaia din dreapta, pe după paravan).

SCENA XI

IORDACHE, CRĂCĂNEL

CRĂCĂNEL (intrând prin fund furios, cu pălăria stricată şi tăvălită. Iordache se dă la o parte)

A! asta nu, asta nu poate să rămâie jos!... Ai mai pomenit d-ta una ca asta, d-le?

IORDACHE

Ce, d-le?

CRĂCĂNEL

D-le, adineaori ştii că am plecat de aici.

IORDACHE

Da...

CRĂCĂNEL

N'apuc s'ajung în colţ şi auz pe urmele mele: «Pst! pst! Bibicule!» Pe mine mă chiamă Telemac, Mache, nu mă chiamă Bibicul. Imi văz de drum... Iar: «Pst! pst! Bibicule!» Eu merg înainte... Când mă pomenesc că m'apucă cineva pe la spate de guler. Mă întorc. Zice: «Te faci că n'auzi, Bibicule, ai?». Eu zic! «Nu mă chiamă Bibicule, d-le, mă chiamă Telemac, Mache. — Bibicule, zice el, de-odată; eşti un mizerabil! ai făcut un abuz mare; ai înşelat o femeie, dar ai aface acuma cu un bărbat. De mult te caut. Avem să ne răfuim amândoi. Acu nu-i vreme, dar până una alta, ca să ştii cu cine ai aface, poftim o arvonă!...» N'apuc să răspunz, domnule, şi şart! part! trosc! pleosc! patru palme: îmi turteşte pălăria şi mi-o aruncă cât colo. Până să mă plec s'o ridic, infamul se suie într'o trăsură şi pleacă... Chem sergentul... nimini!... A! dar trebue să ştiu cine este dobitocul ăsta smintit... trebue să ştiu! Cum îl chiamă?

IORDACHE

Ştiu eu cine a ala?

CRĂCĂNEL

Este mizerabilul care era adineaori aici cu d-ta, când am venit eu.

IORDACHE

Nu ştiu cum îl chiamă...

CRĂCĂNEL

Trebue să ştii, trebue să-mi spui: nu plec de aicea până nu aflu; chem poliţia, fac scandal!... (se plimbă făcând gesturi exasperate).

SCENA XII

ACEIAŞI — CATINDATUL, NAE, apoi PAMPON

CATINDATUL (intră prin fund, cu mâna la falcă, văitându-se)

A! a! a! m'a apucat rău... (se trânteşte pe un scaun).

IORDACHE

Şi ai venit iar la doftoria lui Matei? nu mai merge, tânărule...

CRĂCĂNEL

D-le, înţelege odată şi spune-mi...

NAE (ieşind din odaie şi coborînd)

Ce e? Ce e, domnule?

CRĂCĂNEL

Domnule! Un dobitoc, un infam, care era adineaori aici, m'a insultat cu palme pe mine, Mache, ca drept Bibicul...

NAE (aparte)

Pampon a fost! (către Iordache încet) Treci dincolo, i-a venit rău nebunii. (Iordache iese iute la dreapta).

CATINDATUL

A! a! a! (se svârcoleşte pe scaun).

NAE (Catindatului)

Ce e? d-ta ce pofteşti?

CATINDATUL (sculându-se şi arătându-şi falca, hotărît)

Ştii s'o scoţi? scoate-mi-o!

NAE

Şezi. (Catindatul şade).

CRĂCĂNEL

Domnule, n'am vreme de stat. Spune-mi cum îl cbiamă...

NAE (alegându-şi instrumentele)

Nu ştiu, domnule, de unde vrei să ştiu eu numele la toţi muşteriii! (către Catindat) A din fund de tot? (Catindatul dă din cap că da) Dezleagă-te. (Catindatul face fasoane. Nae îl apucă cu putere şi-l desleagă).

PAMPON (apărând în fund)

Aba! Bibicule, iar d-ta! (Crăcănel se dă înapoi).

NAE (cu un ochiu la ce se petrece între Pampon şi Crăcănel, şi cu altul la Catindat, pe care îl ţine cu putere cercând să-i vâre mâna în gură, şi care se sbate şi nu vrea să se lase)

Numai s'o văz! n'o scoţ!

CRĂCĂNEL (înaintând un pas spre Pampon, făcându-şi inimă şi voind să-şi dea fiori)

Domnule! mă cunoşti d-ta pe mine?

PAMPON

Cun să nu, Bibicule! (se apropie binişor de Crăcănel, şi vrea să-l apuce).

CRĂCĂNEL (scăpând şi ocolind pe după mobile)

A! ajutor! poliţie! vardist! (Pampon îl urmăreşte neîmpăcat; Crăcănel vrea să iasă prin dreapta pe după paravan, se întâlneşte piept în piept cu Iordache care intră, şi care-l respinge).

NAE (care după o luptă, a reuşit să vâre mâna în gura Catindatului)

Şezi binişor!

CATINDATUL (gemând cu gura înfundată şi svârcolindu-se)

A! a! a!

IORDACHE (care a venit de după paravan, încet lui Nae)

I-a venit pandaliile, era să-şi taie gâtul cu briciul.

CRĂCĂNEL

E nebun! ajutor! poliţie! vardişti! (iese în fuga mare prin fund).

PAMPON

Stăi, Bibicule! (iese furios după el).

NAE (trăgând cu putere)

Nu mişca! (după ce a tras, iese repede în dreapta, urmărit de Iordache).

CATINDATUL (văitându-se cu mâna la falcă)

A! a! a! mi-a scos alta! Măsea nevinovată, domnule!...

(Cortina).

ACTUL II

O sală deoparte a unui bufet într'un bal mascat de mahala. Două uşi în fund; cea din dreapta dând în bal, cea din stânga într'un coridor de lângă bal. La stânga, în planul din fund, o uşe a cabinetului de toaletă; la dreapta, planul întâiu, o uşe dând în sala principală a bufetului. In scenă, mese pentru mâncare, una în fund între cele două uşi, două în faţă, una la dreapta alta la stânga. La ridicarea cortinii, se aud măsurile din urmă ale unui vals, şi se vede prin uşa din dreapta, în fund, mişcarea balului).

SCENA I

CATINDATUL, în costum şi cu masca scoasă şezând la masa din stânga şi bând rom cu un păhăruţ, apoi CHELNERUL.

CATINDATUL (bătând în masă)

Chelner!...

CHELNERUL (de-afară)

Vine!...

CATINDATUL

Am început să mă încălzesc... ori magnetismul... ori electricitatea lui Matei... nu ştiu ce e... dar lucrează. Am început să mă 'ncălzesc (bate în masă).

CHELNERUL (din dreapta)

Vine, vine!

CATINDATUL

Unul dela noi dela percepţie m'a învăţat! «Vrei să-ţi treacă? mănâncă, bea, fă petreceri şi magnetizează-te, dar magnetizează-te straşnic cu jamaică...» şi... mă magnetizez (bate în masă tare) Pfu! cald!

CHELNERUL (de-afară)

Vine, vine, vine!

CATINDATUL

Nenea Iancu, săracul, daca ar şti cum mă magnetizez... şi unde? (scoate de sub costum din sân o scrisoare şi o citeşte cu chef) « Am aflat că umbli prin cafenele şi pe la baluri; dacă mai aflu astfel de chestii, nu-ţi mai trimet niciun gologan, viu să-ţi lungesc urechile; te iau înapoi la prăvălie, şi te pui la ipitropie, măgarule ...» Mie adică îmi scrie nenea Iancu. (bate tare în masă).

CHELNERUL (intrând din dreapta)

Vine!...

CATINDATUL

Socoteala şi 'ncă un rom... Ăsta e al patrulea...

CHELNERUL

Ba al cincilea...

CATINDATUL

Ba al patrulea...

CHELNERUL

Al patrulea l-aţi băut... şi cu unu, care îl comandaţi acuma, cinci...

CATINDATUL

Aşa, cu ăl d'acuma?...da (Chelnerul iese în dreapta) Pfu, cald mi-e... lucrează magnetismul... I-am dat de leac!... Vezi ce e când nu ştie cineva?... Era aproape de mintea omului: durerea devine din măsea, măseaua devine din răceală, răceală devine din frig; — din cald devine că nu mai e frig; daca nu mai e frig, vasăzică că răceala se duce şi vine căldura; a venit căldura, a trecut durerea... (Chelnerul vine) Par egzamplu... (pune mâna pe falcă) lucrează magnetismul... arde... foc... Pfu! cald mi-e! (Chelnerul a pus pe masă romul) Un rom şi ţal!

CHELNERUL

Cinci romuri: unu şi cinzeci.

CATINDATUL (dând romul pe gât)

Şase...

CHELNERUL

Nu, cinci...

CATINDATUL

Ba şase... Cinci cu ăsta care l-am băut, şi cu unul, care o să mi-l aduci acuma, şase. (plăteşte) Lucrează straşnic magnetismul...

Şi am să tachinez astăseară!... da, am să tachinez!... pe toate am să le tachinez! (merge cam şovăind la o oglindă în stânga să-şi dreagă miza) Straşnic de cald!

SCENA II

CATINDATUL, DIDINA, apoi CHELNERUL

DIDINA (intră prin fund dela stânga, coboară la masa din dreapta şi şade; e în costum de polonez: cazacă cu brandeburguri, mântăluţă cu blană, pantaloni în cisme cu carâmb; în cap căciulă poloneză cu un pompon mare, bătând în masă)

Băete! (îşi scoate masca şi se şterge cu batista).

CHELNERUL (intrând cu romul)

Vine!...

CATINDATUL (întorcându-se şi punându-şi masca)

O mască... Am s'o tachinez... (Chelnerul, după ce a lăsat romul pe masă la stânga, trece la dreapta lângă Didina).

DIDINA

O bere.

CHELNERUL

Vine!

DIDINA (care a observat pe Catindat, se întoarce cam cu spatele ca să nu-i vadă faţa. Catindatul bea rom, suflă mereu de căldură şi se uită când pe o parte, când pe alta la Didina)

N'a venit Nae încă... (scoate o scrisorică şi o citeşte) «Prea iubita mea angelă, s'a întâmplat un caz de o comèdie mare în chestia noastră prin respectivul tău Pampon şi o individă!... Trebue să ne vedem deseară ca să-ţi spuiu cum curge în defavor toată intriga asupra romanţului nostru, să juri că devine ca la Teatru, pentru care nu cumva să lipseşti deseară dela bal cum ne-a fost vorba. Trimete-l pe Pampon să joace conţina şi vino negreşit... Al tău adorant până la moarte... Nae»... Douăsprece aproape, şi nu mai vine. (Chelnerul aduce berea, o pune pe masă la Didina şi iese).

CATINDATUL

Pfuu! (Didinii) Bonsoar, mască... (aparte) Am s'o tachinez... (tare) Ce mai faci?

DIDINA (care îndată ce i-a vorbit Catindatul şi-a pus masca)

Bine, mersi! Uite beau o bere... Da d-ta ce faci?

CATINDATUL

Şi eu bine, mersi; mă magnetizez cu jamaică.

DIDINA

Imi pare bine.

CATINDATUL

Şi mie nu mai puţin, parol! (aparte cu chef) Al dracului ştiu să le tachinez.

DIDINA (bătând în masă şi sculându-se)

Să-l mai caut în bal...

CATINDATUL (bându-şi picătura din fund a paharului)

Ce, te duci, mască?

DIDINA

Da, mască, mă duc. (Chelnerul vine din dreapta) O bere, o plătesc. (aruncă banii pe masă).

CATINDATUL (către Chelner)

Şi mie o jamaică... (către Didina) Nu mai stai niţel? să mai beau numai un magnet şi pe urmă te joc?

DIDINA

Nu, mersi.

CATINDATUL

Să te joc o... conţină oarbă. (râde).

DIDINA (aparte)

Conţina oarbă? să mă fi cunoscând? (pleacă să iasă).

CATINDATUL

Pe două consumăţii şi-o guriţă mazu (râde) Straşnic tachinez... (o urmăreşte până la uşe).

DIDINA (aparte)

Mazu? m'a cunoscut (iese repede, în fund, la dreapta; ieşind, pomponul dela căciulă îi cade în scenă; Chelnerul aduce încă un rom şi-l pune pe masă la stânga aşteptând).

CATINDATUL (întorcându-se dela uşe şi coborînd)

Straşnic am tachinat-o... (gustă din rom şi-l plăteşte) Şi mi-e cald... mi-e cald... mi-e foc de cald! (întorcându-se şi zărind pomponul jos) Iacă! i-a căzut polinezului istoria dela căciulă... (ia pomponul şi şi-l pune în piept) Haha! Acu să vezi cum o tachinez (trage repede paharul de rom şi iese iute după Didina) Acu să vezi cum am s'o tachinez. (Se aude în bal polca).

SCENA III

CRĂCĂNEL singur, în costum de bal, intrând din bufet, apoi CHELNERUL

CRĂCĂNEL (coborînd şi scoţându-şi masca)

Il chiamă Iancu Pampon; îi mai zice şi «Conţina cu 5 Fanţi»; a fost tist de vardişti de noapte la Ploieşti; acuma face pe jucătorul de cărţi; e neînsurat, dar precontează pe una Didina Mazu, ex-marşandă. I-am luat urma acasă, de acasă la cafenea, dela cafenea iar acasă, şi de acasă aici. Trebuie să fie aici... Am minţit pe Miţa că mă duc la Ploieşti, şi am venit... Mi-am pus costum ca să nu mă cunoască cineva şi să afle Miţa... cum e ea geloasă!... (bate 'n masă; Chelnerul intră) Am zis o bere...

CHELNERUL

Vine!

CRĂCĂNEL

A! asta nu poate rămâne jos... Eu, când îmi trage cineva palme... eu turbez!... cu dinţii îl apuc, nu-l las nici mort până nu-mi spune pentru ce? pentru ce mi le-a tras? să ştiu şi eu: pentru ce?... Trebue să-mi spuie mişelul numaidecât!... (Chelnerul aduce berea, Crăcănel o bea şi o plăteşte. Chelnerul ia paharul de bere şi paharul de rom rămas pe masa din stânga şi iese) Dacă o fi deschis, mă duc drept la el... Dar dacă o fi mascat?... (se gândeşte) A! am găsit... Mă dau binişor pe lângă toţi bărbaţii şi le zic la ureche: «Eu sunt Bibicul, nene Iancule, nu mai pofteşti?...» Să poftească în bal să-mi tragă... nu! să poftească mizerabilul! (îşi face o ţigară şi o aprinde. Didina urmărită de Catindatul intră) Cineva! (îşi pune masca).

SCENA IV

CRĂCĂNEL, DIDINA, CATINDATUL

DIDINA (intrând)

S'a hotărît! nu pot să scap de dobitocul ăsta... mă cunoaşte.

CATINDATUL (urmărind-o pe pasul de polcă, şovăind puţin)

Mască, nu te las: trebue să facem o polcă.

DIDINA (plictisită)

Mersi, mască, nu joc; fii băiat cum se cade şi nu te mai ţine după mine...

CATINDATUL (aparte)

Straşnic le tachinez!...

DIDINA

Ţi-am spus odată că aştept pe cineva?

CATINDATUL

Ce adică, eu nu sunt cineva?

DIDINA (foarte plictisită)

Ba da, decât aştept pe cineva să mă ducă acasă...

CATINDATUL

Da ce, eu nu te pociu duce acasă?

CRĂCĂNEL (aparte)

Ăsta să fie? că prea e obraznic... (observă scena).

DIDINA (împingând pe Catindatul care vrea s'o ia de zor la polcă)

Vai de mine! mi-am găsit beleaua cu d-ta, îmi scoţi sufletul! (aparte) Ce să fac? Cum să scap? Ai (tare) Mască, am să te rog ceva: aşteaptă-mă un minut aici... Mă 'ntorc îndată...

CATINDATUL

Da te 'ntorci?

DIDINA

Mai e vorbă...

CATINDATUL

Să te 'ntorci, să nu pleci până nu ne vedem, că ai pierdut ceva.

DIDINA (plecând)

Eu?

CATINDATUL

Da... (aparte) Acu am s'o tachinez...

DIDINA

Aş! mofturi!

CATINDATUL

Zău!... Cum ai venit, ai? N'ai venit cu pampon? Vrei să te duci fără pampon?

CRĂCĂNEL (sărind)

Pampon?!

DIDINA

Pampon?! Hotărît, mă cunoaşte, trebue să-mi schimb costumul să-mi piarză urma... (iese repede: Catindatul se repede să iasă după ea; Crăcănel îl urmăreşte, îl apucă în uşe şi-l trage cu putere înapoi).

CRĂCĂNEL (cu tonul sfidător şi melodramatic)

Eu sunt Bi-bi-cul, ne-ne Ian-cu-le!

CATINDATUL

Eu nenea Iancu? fugi d'acolo!

CRĂCĂNEL (crescendo)

Eu sunt Bibicul, nene Iancule; nu mai pofteşti? poftim de! ba nu, nu! ia poftim...

CATINDATUL

Ce să poftesc, domnule? ştii că eşti curios d-ta!...

CRĂCĂNEL (crescendo)

Eu sunt Bibicul, nene Iancule!

CATINDATUL

Bine, d-ta poţi să fii Bibicul, dar vezi că asta-i asta, că eu nu sunt nenea Iancu... Nenea Iancu e frate-meu...

CRĂCĂNEL

Atunci, nen'tu Iancu al d-tale, este o canalie!

CATINDATUL

Da pentru ce, d-le?...

CRĂCĂNEL

Asta mă priveşte pe mine...

CATINDATUL

Ba priveşte familia, să mă ierţi...

CRĂCĂNEL

Şi-l aştept aici, pentru ca să-l iau de piept şi să am o tălmăcire cu d-lui... Să vedem: pentru ce? da, pentru ce?

CATINDATUL

Aşi! îl aştepţi de geaba: nenea Iancu e la Ploieşti...

CRĂCĂNEL

Mofturi! e la Bucureşti...

CATINDATUL (sărind)

Nenea Iancu la Bucureşti?

CRĂCĂNEL

Da, şi are să vie aici: îl aştept!

CATINDATUL (aparte)

Nenea Iancu! să vie aici! M'am topit... Sunt nenorocit!

CRĂCĂNEL

Şi o să fii faţă şi d-ta la tălmăcire; am să te pui faţă ca să vezi şi d-ta pentru ce nen'tu Iancu al d-tale este o canalie!

CATINDATUL (aparte)

Nenea Iancu! vine nenea Iancu, şi ăsta cum mă cunoaşte, o să mă spuie, o să mă puie faţă!... Trebue să-mi piarză urma: trebue să-mi schimb costumul... (iese fuga în fund la stânga).

CRĂCĂNEL

Fuge să-i dea de ştire lui nen'su Iancu! trebue să-l ţiu de scurt. (iese fuga după Catindatul. — Se aude în bal semnalul cadrilului).

SCENA V

MIŢA, singură în domino albastru cu flori, apoi CHELNERUL

MIŢA (intrând, îşi scoate masca)

Nu e... N'a venit încă? Il cunosc... are numai două costume: un cazac şi un turc... N'a venit. Trebue să se fi dus să-şi ia pe individa! Trebue să vie împreună! A! să vie! Dumnezeule! Jur pe tot ce mi-a rămas mai scump, jur pe statua Libertăţii dela Ploieşti, că are să fie o istorie!... (bate în masă) A! gelozie! Am să-i omor!

CHELNERUL (intrând din dreapta)

Vine!

MIŢA

Un vermult.

CHELNERUL

Vine (iese).

MIŢA

Voiu să beau, voiu să beau (cadenţând) căci nu e 'n lume altă durere, decât durerea ce simţesc eu... (Chelnerul aduce paharul. Se aude cadrilul. Miţa bea paharul pe nerăsuflate şi plăteşte. Chelnerul ia paharul şi pleacă) Aşa! să vie acuma. (îşi pune masca).

SCENA VI

MIŢA, IORDACHE în costum de turc, (apoi) CRĂCĂNEL

IORDACHE (vine suflând la masa din stânga)

Uf! Am asudat... Trebue să mă dau la gargariseală. (bate 'n masă).

MIŢA (se 'ntoarce, îl vede şi dă un ţipăt)

Turcul! Nae! (se repede la el) Nae! Eu sunt, Miţa. (îşi scoate masca.)

IORDACHE

Miţa! Coana Miţa! Sunt eu, Iordache. (îşi scoate masca).

MIŢA

Nae a venit?

IORDACHE

Nu... n'a venit...

MIŢA

Minţi! a venit! A! v'am dat de urmă. L-am căutat acasă şi nu l-am găsit; vardistul mi-a spus că a plecat în costum de bal în birje. A venit... E aici... cu ea... Spune; nu minţi!

IORDACHE

Ei, da, da! a venit, dar a venit şi Crăcănel... (îşi pune masca).

MIŢA

Crăcănel! aicea Crăcănel?... (punându-şi masca) Nu-i adevărat! Mangafaua e la Ploieşti.

IORDACHE

Ba-i prea adevărat (Crăcănel intră).

CRĂCĂNEL (intră prin fund şi vine ţintă la Iordache)

Eu sunt Bibicul, nene Iancule, eu sunt Bibicul; nu mă cunoşti? Poftim dè! ia mai poftim dè!

MIŢA (aparte)

E Crăcănel! îmi cunoaşte dominul, trebue să mi-l schimb numaidecât. (iese repede în fund la stânga).

CRĂCĂNEL

Nu răspunzi? nu pofteşti, nene Iancule?

IORDACHE

Eu nu sunt nenea Iancu, eu sunt nenea Iordache... Pe nenea Iancu caută-l în bal...

CRĂCĂNEL

In bal? (iese repede în fund, la dreapta).

IORDACHE

Un nenea Iancu trebue să găseşti în tot balul. (îşi scoate masca).

SCENA VII

IORDACHE, NAE, în costum de cazac (apoi) CATINDATUL

NAE (din fund, dreapta)

Iordache... (își scoate masca).

IORDACHE

Aha! bine că vii! Știi cine e în bal? ia ghici...

NAE

Cine?

IORDACHE

Mița...

NAE

Mița!

IORDACHE

Și Crăcănel... ferește-te; Mița te caută...

NAE

Cum să scap de republicana asta?... Nu găsesc pe Didina să plec...

CATINDATUL (din fund)

Peste putință să găsesc alt costum: Biblicul ăla o să mă dea de gol lui nenea Iancu... (își scoate masca).

NAE (își pune masca repede; lui Iordache)

Pune-ți masca! (Iordache își pune masca).

CATINDATUL

Uf! Și m'am magnetizat!... Lucrează magnetismul... Nu mai pociu de cald!

NAE (încet lui Iordache)

Il cunoști?

IORDACHE (asemenea)

Tânărul cu măseaua...

CATINDATUL (văzându-i)

A! bună idee (vine la ei vesel) Mască, mă cunoașteți?

NAE

Nu...

CATINDATUL

Imi pare rău, v'aş fi rugat ceva...

NAE

Ce?

IORDACHE (încet lui Nae)

Să-i scoţi iar măseaoa...

NAE (Catindatului, tare)

Cu plăcere, neică, dar n'am ostromentele...

CATINDATUL

Ce ostromente?

IORDACHE

Pentru măsea...

CATINDATUL (aparte)

Şi ăştia sunt bărbieri... (tare) Aşi! măseaua nu o mai scot; i-am dat de leac: călduri cu magnetism de jamaică...

NAE

Ala-i bun...

CATINDATUL

Uite ce vream eu să vă rog: eu am un frate mai mare în bal, şi mă cunoaşte, şi n'aş vrea să mă cunoască... Ce e de făcut?

NAE

Ştiu eu? şi eu aş vrea să nu mă cunoască cineva în bal: da dacă te cunoaşte odată...

IORDACHE

Nu-i alta nimic de făcut decât să plecăm din bal...

CATINDATUL

Nu! nu voiu să plec, voiu să mai tachinez, voiu să mă magnetizez bine! Am eu o idee.

NAE

Ce idee?

CATINDATUL

Costumurile d-voastră sunt dela grandirop, ori particulere?...

IORDACHE

Particulere.

CATINDATUL

Şi al meu tot particuler. Haide să le schimbăm, şi apoi să mai poftească Bibicul să mă puie faţă cu nenea Iancu...

NAE

Faină idee! Bravos! Haide!

IORDACHE

Haide!

CATINDATUL

Haide la grandirop! (ies toţi trei în fund la stâng) la cabinet de toaletă! (Se aude mazurca în bal; Catindatul iese pe pasul de mazurcă)

SCENA VIII

PAMPON (în costum, intrând din bal)

Este adevărat că sunt tradus: Didina mă înşeală cu Bibicul, cu amantul femeii ăleia. Astăseară, la cafenea, femeia aia mi-a lăsat un bilet; i-am cunoscut slova, e slova din biletul către Bibicul. Imi scrie să viu aici, unde amantul ei are întâlnire cu Didina. Nu se poate, zic eu; Didina s'a dus la mătuşică-sa. Merg de grabă acasă, Didina nu e; la mătuşică-sa, Didina nu e. Mă 'ntorc acasă, chem slujnica, îi trag două perechi ca la poliţie şi pe urmă o supun la intrigatoriu. Spune că coniţa a plecat în costum polinez... Aici în bal este! cu el!... cu Bibicul. A! Bibicule! ai scos o femeie din minţi — femeie! ochi alunecoşi, inimă sburdalnică!... astădată n'ai să scapi... O să-ţi rup şalele... (bate în masă) O mască! (îşi pune masca).

CHELNERUL (de-afară)

Vine!

SCENA IX

PAMPON, CRĂCĂNEL

CRĂCĂNEL (din fund, dreapta)

Nu pot să dau de nenea Iancu, şi l-am pierdut şi pe frate-său... (văzând pe Pampon). Pe ăsta nu l-am cercetat... Acuma îl văz întâiu. (Pampon bate iar în masă; Crăcănel coborând doi paşi, tare şi cu ton de sfidare melodramatică) Eu sunt Bi-bi-cul...

PAMPON (sărind)

Bibicul!

CRĂCĂNEL

Da, Bibicul, nene Iancule! (își scoate masca) nu mai poftești?

PAMPON (își scoate masca, fioros gata să se repeadă)

A! care vasăzică mă căutai, Bibicule?

CRĂCĂNEL (potrivindu-se să-și ia vânt de scăpare)

Da, nene Iancule...

PAMPON (același joc crescendo)

Și eu te căutam, Bibicule! (se repede)

CRĂCĂNEL (dându-se pe după o masă)

Să nu dai! să nu dai! că fac scandal... Chem poliția... stai să ne deslușim!

PAMPON

Mișelule, să ne deslușim, ai? După ce mă ataci la sacrul meu amor; amăgești o ființă nevinovată... o femeie... femeie! ochi alunecoși, inimă sburdalnică!...

CRĂCĂNEL (urmându-și jocul)

Eu? amăgesc o femeie?... Eu nu am amăgit nicio femeie; ele m'a amăgit pe mine... și multe; nu știu nimic la sufletul meu.

PAMPON

Minți!

CRĂCĂNEL

Nu mint... Nu da! nu da! că fac scandal. Să ne deslușim: e încurcătură la mijloc... Spune care femeie...

PAMPON

O știi bine, Didina...

CRĂCĂNEL

Nu cunosc nicio Didină, Pe amanta mea o chiamă Mița...

PAMPON

Da, pe amanta ta o chiamă Mița; dar, ca un mișel ce ești, nu te-ai mulțumit cu o amantă... Ai atacat și pe amanta mea Didina... Ai nenorocit-o!

CRĂCĂNEL

Nu-i adevărat!

PAMPON

Am dovezi: ai uitat la Didina un bilet de abonament la frizerie.

CRĂCĂNEL

Nu-i adevărat! eu nu mă raz cu abonament, eu mă raz à la cart...

PAMPON

Şi un bilet dela amanta ta...

CRĂCĂNEL

Dela amanta mea? Iţi spuiu eu că e încurcătură.

PAMPON

Nu e nicio încurcătură, mişelule! Amanta ta, Miţa, îţi scrisese de Miercuri că te aşteaptă, că Mangafaua pleacă la Ploeşti.

CRĂCĂNEL

Miercuri?... Ploieşti?... Mangafaua?...

PAMPON

Da, şi tu, Bibicul, în loc să te duci la ea, o părăseşti şi te dai furiş la amanta mea, la Didina (se repede). O să-ţi rup oasele... Oasele am să ţi le rup!

CRĂCĂNEL (apărându-se)

Stăi! să nu dai, că fac scandal! Mi-e frică de o nenorocire!... (îşi pune mâna la inimă să o astâmpere).

PAMPON

Da! să-ţi fie frică de o nenorocire; pentrucă precum ai vrut tu să nenoroceşti pe Didina... o femeie! ochi alunecoşi, inimă sburdalnică!... asemenea să ştii că o să te nenorocesc eu pe tine. (se repede).

CRĂCĂNEL (acelaşi joc)

Stăi! stăi, omule, pentru Dumnezeu!...Miţa? Miercuri? Ploieşti? Mangafaua?... Dumnezeule! am o bănuială... Arată-mi biletul... Eu am fost Miercuri la Ploieşti...

PAMPON

La Ploieşti...

CRĂCĂNEL

Da, la Ploieşti... Să fie cu putinţă?... Miţa? a opta?... Arată biletul!

PAMPON

Iacătă-l biletul! (Crăcănel se apropie să vadă biletul; Pampon îl apucă cu mâna stângă, şi cu dreapta îi arată hârtia). A! vrei să mă'nşeli? (îl sguduie).

CRĂCĂNEL (sfârşindu-se dela inimă, se înmoaie din balamale, şi cade pe un scaun)

Miţa! m'a tradus! apă! apă!... Mangafaua... eu... eu sunt!

PAMPON

Mangafaua?

CRĂCĂNEL

Da, Mangafaua!... eu... A opta oară tradus! (ridicând mâinile la cer) Este cu putinţă, domnule?

PAMPON

A opta oară? (şade lângă el).

CRĂCĂNEL (dezolat)

Nu ţi le mai spuiu p'alelalte, că sunt halimale, domnule, numai una să ţi-o spuiu, al şaptelea caz de traducere... în vremea războiului...

PAMPON

Cu un muscal?

CRĂCĂNEL (plin de obidă)

Nu m'ar fi costisit atâta să fi fost cu un muscal, fiindcă eu eram dela început pentru convenţie... ştii, Muscalii luptau pentru cauza sfântă a eliberării popoare or creştine de sub jugul semilunii barbare... Dar cu un neamţ, domnule!...

PAMPON

Cu un neamţ?

CRĂCĂNEL

Fă-ţi idee, domnule, ce traducere!

PAMPON

Ei şi?

CRĂCĂNEL (plângând)

Am plâns, cum plâng şi acuma, căci eu ţiu mult la amor; am plâns şi am iertat-o... pe urmă am prins-o iar, şi iar am plâns şi iar am iertat-o; nu de multe ori, dar cam des... aşa cam de vreo cinci şase ori... Ce-mi ziceam eu? Vorba d-tale: femeie! ochi alunecoşi...

PAMPON

Inimă sburdalnică!...

CRĂCĂNEL

Până când, într'o seară, mă duc, domnule, ca de obiceiu acasă; intru în sală, deşchiz uşa iatacului... întuneric... «Te-ai culcat?» nu răspunde nimini. Inima 'ncepe să bată rău; aprinz lumânarea, şi ce găsesc pe masă, domnule?

PAMPON

Ce?

CRĂCĂNEL

Un răvăşel: «Mache, m'am plictisit să mai trăiesc cu o rublă ştearsă ca dumneatale. Nu mă căuta; am trecut cu neamţul meu în Bulgaria...»

PAMPON

In Bulgaria? Ce căuta neamţul în Bulgaria?

CRĂCĂNEL (dezolat)

Nu ştiu! Ei! ce te faci, Mache?... De desperare, ce am zis eu? Daca n'am avut parte de ce mi-a fost drag pe lume, încai să mă fac martir al independenţii... şi m'am înrolat de bună voie...

PAMPON

Volintir?...

CRĂCĂNEL

In garda naţională... Ştii, pentru ca să-mi mai uit focul... (plânge) Şi închipueşte-ţi d-ta acum şi Miţa! (plânge) şi garda naţională s'a desfiinţat!...

PAMPON

Care va să zică este un Bibicul...

CRĂCĂNEL

Se 'nţelege; n'ai văzut biletul?

PAMPON

Care va să zică este un Bibicul, care devine în chestie de traducere şi pentru mine şi pentru d-ta...

CRĂCĂNEL

Fireşte...

PAMPON (cu tărie)

Nu mai plânge, nu şade frumos, un volintir ca d-ta...

CRĂCĂNEL

Dacă nu pot să mă stăpânesc! mi-e naturelul simţitor...

PAMPON

Trebue să-l găsim! Nu plânge, nu-i frumos! un volintir! Trebue să-l regulăm pe Bibicul... Auzi d-ta; două!

CRĂCĂNEL

Cum să-l găsim?

PAMPON

Il găsesc eu, n'ai grije; eu ştiu politica poliţiei. Nu plânge: eşti volintir! Bibicul nostru e aici în bal... Didina mea este aici în bal...

CRĂCĂNEL

Poate şi Miţa mea...

PAMPON

Da...

CRĂCĂNEL

Da?

PAMPON (repede)

Adică nu! In sfârşit, ce-ţi pasă! vino cu mine... Nicio vorbă să nu zici. Lasă-mă pe mine, să vezi cum îl înhaţ eu. Aide... nu plânge: eşti volintir! pune-ţi masca, şi aide! (îşi pune masca).

CRĂCĂNEL

Miţa? Miţa?...(hotărît) Nu!... o mai iert acum, dar daca s'o mai întâmpla încă odată... hotărît mă însor. (îşi pune masca).

PAMPON

Haide... nu, nu plânge, eşti volintir!... şi niciun cuvânt! A! Bibicule! (ies amândoi în bal).

SCENA X

MIŢA în costumul polonez al Didinei, apoi IORDACHE în costumul de cazac al lui Nae

MIŢA (scoţându-şi masca; vine din bufet)

Ce dracul caută Crăcănel aici? Mă minte că se duce la Ploieşti... şi vine la bal... Nu cumva Mangafaua sare garduri?... Ori a simţit ceva?... Mi-am schimbat costumul la grandirop... Nici el, nici Iordache nu mă mai poate cunoaşte... Dar Nae... Năică unde-i?... Unde e pârlitul de Pampon (Iordache intră) Nae! Să vedem. (îşi pune masca şi urcă în fund spre stânga).

IORDACHE (venind din fund, dreapta şi uitându-se în bal)

A dracului istorie o să iasă... Crăcănel aici, Pampon aici, Miţa aici... Numai de-ar fi plecat Nae şi Didina...

MIŢA (coborînd)

Nae! (îşi scoate masca).

IORDACHE

Ai! (se întoarce) Fugi că mor! Miţa? (vrea să plece).

MIŢA (tăindu-i drumul)

Unde pleci, mizerabile?

IORDACHE (îi face semn că merge în bal să danseze)

MIŢA

Nu vrei să mă cunoşti, Năică, ai? Nu vrei să-mi vorbeşti? Fugi de mine, ai? (îl apucă).

IORDACHE (se smuceşte şi vrea să plece)

MIŢA (sărindu-i înainte)

Mişelule, daca mai faci un pas, daca nu vorbeşti, te nenorocesc. A! mizerabile! ai gândit că daca mi-ai luat sticluţa cu vitrionul, nu o să mai găsesc alta! Ţi-am făgăduit să-mi răsbun şi...

IORDACHE

Ei apoi, daca o iei pe coarda vitrionului, nu-mi place. (Miţa face un pas înapoi, el îşi scoate masca) Nu sunt Nae; ce pofteşti? Sunt Iordache, na!

MIŢA

A! care va să zică v'aţi schimbat costumul, ca să mă jucaţi pe degete!... Şi a crezut domnul Nae că scapă cu atâta de mine?... Unde e Nae?

IORDACHE

Trebue să fi plecat de mult din bal; nu l-am mai văzut; şi a plecat cu cheea; pe mine m'a lăsat pe dinafară. (Pampon şi Crăcănel se arată în fund şi privesc scena).

MIŢA

A! mizerabilul! (se plimbă agitată) Mizerabilul! (vede pe cei din fund şi-şi pune iute masca: Iordache asemenea).

SCENA XI

ACEIAŞI — PAMPON şi CRĂCĂNEL scoţându-şi măştile

PAMPON (lui Crăcănel)

Costumul polinez! E Didina cu Bibicul!

CRĂCĂNEL

Cu Bibicul...

PAMPON

Pe el! (Iordache vrea să plece; Pampon îl apucă de o parte, Crăcănel de alta, şi-l readuc târâş în scenă).

CRĂCĂNEL

Unde te duci, Bibicule?

PAMPON

Stai să te judec eu, Bibicule...

IORDACHE (sbătându-se între amândoi)

Nu mă chiamă Bibicul, mă chiamă Iordache!...

MIŢA (aparte)

Pampon! (trece repede lângă Pampon şi-l trage cu putere de-o parte; încet) Eşti aici? (îşi arată figura la o parte şi iar se maschează).

PAMPON

Persoana în chestie? Miţa?

IORDACHE (luptând să scape de Crăcănel, îşi scoate masca)

Lasă-mă, domnule!

CRĂCĂNEL (ţinându-l din răsputeri)

Stai aci! (se luptă amândoi).

MIŢA (lui Pampon repede şi şoptit)

Nu e Bibicul, este Iordache; Bibicul, traducătorul, este îmbrăcat turc.

PAMPON (sărind)

Turc! Turcul care ne-a tachinat adineaori?

IORDACHE

Inţelege odată, domnule, că nu sunt Bibicul! Ce, eşti turbat? vrei scandal?

CRĂCĂNEL (crud)

Da! vreau scandal...

PAMPON (după ce a vorbit cu Miţa încet, trecând repede lângă Crăcănel, pe care îl apucă şi-l trage de mână în faţă; Crăcănel din smucitură scapă pe Iordache, care iese repede din bal dând cu tifla înapoi)

Lasă-l! nu-i ăsta! am greşit. Bibicul e turcul, turcul care ne-a tachinat adineaori...

CRĂCĂNEL

Turcul? Aide după el... Dar dama asta cine e?

PAMPON

O damă...

CRĂCĂNEL

O damă? bine... Ai după turc (pleacă întâi punându-şi masca).

MIŢA (încet lui Pampon)

Nu cumva să-i spui lui Crăcănel...

PAMPON (asemenea)

N'ai grije. Ai după turc (îşi pune masca).

CRĂCĂNEL

Aide după turc (ies toţi trei în bal).

SCENA XII

DIDINA, în domino roşu, NAE în costumul dela început al Catindatului, vin din bufet; apoi IORDACHE, apoi CATINDATUL şi O MASCĂ tot din bufet.

DIDINA

Da (îşi scoate masca, Nae asemenea) Când am venit adineaori în bal m'a cunoscut unul. El trebue să fi fost, Crăcănel al tău... ştie că mă chiamă Didina Mazu, ştie de Pampon, ştie că-i zice lui Pampon «Conţina cu 5 Fanţi». In sfârşit m'a cunoscut bine? d'aia mi-am schimbat costumul. Haide, haide, Nae, să mergem; mi-e frică... (se aude cadril).

NAE

Da, haide să mergem, e târziu...

IORDACHE (intrând din bal repede)

Tot aici sunteţi? Plecaţi, de grabă! Crăcănel, Pampon şi Miţa, toţi trei, vă caută să facă scandal... Fugiţi!

DIDINA

Aide! (îşi pune masca).

NAE

Daca am putea să ieşim fără să mai dăm prin bal... (îşi pune masca).

IORDACHE

Nu se poate, altă ieşire nu-i; haideţi (îşi pune şi el masca).

CATINDATUL (cu o Mască pe care o aduce cam cu sila la braţ; e cu chef, îşi scoate masca şi vorbeşte tare de tot)

Aşa sunt eu... Uite şi prietenii.

NAE (încet)

Dracul să te ia!

MASCA (vrând să-i scape dela braţ)

Lasă-mă.

DIDINA

Cine-i ăsta? (Nae, Iordache şi Didina vorbesc încet deoparte).

CATINDATUL

Aşa sunt eu; când mă magnetizez, mi-e cald... Pfu!... şi când mi-e cald, pfu! tachinez. Trebue să te fac un cadril. Iacă ne-am găsit vizaveaua.

DIDINA

Haide! (vor să plece).

CATINDATUL

Ce vă duceţi? Nu se poate să vă duceţi (le tae drumul). Trebue să facem un cadril.

NAE

Mersi, drăguţă, ne ducem acasă...

CATINDATUL

Acasă? cu costumul meu? nu se poate. (strigă tare) Dacă vă duceţi, dă-mi înapoi costumul, trebue să-mi dai costumul, nu te las să pleci cu costumul...

NAE (încet)

Ne-mai întârzie dobitocul!

DIDINA (încet)

Schimbă costumul şi pace!

IORDACHE (încet)

Nu se poate, o să ieşim prin bal: Miţa cunoaşte costumul...

NAE (încet)

Ce e de făcut?

IORDACHE (încet)

Spune-i că mai rămânem...

DIDINA (încet)

Şi ne strecurăm binişor şi ieşim...

NAE (tare)

Dacă-i aşa, ştii ce? ai să mai rămânem.

IORDACHE

Să mai rămânem...

DIDINA

Să mai rămânem...

CATINDATUL

Aşa da! Ai să facem cadrilul...

IORDACHE

In bal?

NAE

Nu merg în bal.

CATINDATUL

Atunci aici; sunt magnetizat, am poftă de cadril, să-mi fac vânt. Unde e nenea Iancu să mă vază!

IORDACHE (încet lui Nae şi Didinei)

Jucaţi-l o figură două, până uită de costum, şi pe urmă o ştergem. (vorbesc încet toţi trei).

MASCA

Ţi-am spus că mi-e frică să nu mă vază bărbatu-meu... (luptă să scape).

CATINDATUL

Ei! par'că mie nu mi-e frică de Nenea Iancu... (Masca se smuceşte, scapă şi fuge; uitându-se după ea) Atâta pagubă! (merge şi invită la danţ pe Iordache) Ei, aide! Ce faceţi? (îşi pune masca pentru dans).

NAE

Ei haide, dè! (Se aude o figură a cadrilului. Nae danţează cu Didina, Catindatul cu Iordache ca damă. La a doua parte a figurii contradanţului, apar în fund Pampon, Crăcănel şi Miţa mascaţi).

SCENA XIII

ACEIAŞI — PAMPON, MIŢA şi CRĂCĂNEL
apoi, lume din bal.

PAMPON

Iaca Turcul! A! în sfârşit (toţi trei coboară melodramatic în faţa Catindatului; figura danţului se sparge; Didina, Nae şi Iordache se retrag deoparte spre uşa din fund în stânga şi ascultă; Miţa mai la spatele lui Crăcănel şi lui Pampon, care s'au oprit ţintă în faţa Catindatului înmărmurit: Miţa a scos din buzunar sticluţa şi pândeşte).

DIDINA (încet)

Pampon!

NAE (încet)

Miţa!

IORDACHE (încet)

Crăcănel!

CRĂCĂNEL (fioros)

Jos masca!

CATINDATUL (tremurând)

Pentru ce?

CRĂCĂNEL

Până aici ţi-a fost Bibicule! (stau amândoi gata să-l apuce).

CATINDATUL

Iartă-mă, nene Iancule, nu mai fac! (pune mâna şi-şi scoate masca).

MIŢA (care a pândit momentul, n'apucă el să-şi scoaţă masca, şi-i aruncă sticluţa în ochi)

Na! mizerabile! (fuge prin fund).

CATINDATUL

A! Săriţi! ajutor! (vrea să fugă).

(Pampon şi Crăcănel îl înhaţă şi încep să-i tragă; lume mascată şi nemascată vine fuga din fund la dreapta; Didina, Nae şi Iordache au şi dispărut în fund la stânga).

(Cortina).

ACTUL III

(Decorul actului întâiu întocmai. Un moment, scena goală. Se aude o birjă oprindu-se din goana mare în fund, apoi plecând peste un moment înapoi. Pe urmă se aude sgomotul unei chei deschizând broasca. Uşa se deschide de perete. In scenă întuneric adânc).

SCENA I

DIDINA, NAE şi IORDACHE, în costumurile dela bal, mascaţi, intră gâfâind prin fund. — Apoi PAMPON, CRĂCĂNEL şi CATINDATUL de-afară

NAE

In sfârşit, am ajuns... Aprinde o lampă.

DIDINA

Ne urmăreşte, trebue să ne urmărească. (Iordache caută pe dibuite chibriturile pe o masă din fund şi răstoarnă nişte sticluţe) A! m'ai speriat! (Iordache aprinde lampa; lumină în scenă) Uf! (îşi scoate masca; toţi şi le scot, şi le aruncă fiecare pe câte-o masă).

NAE

Iordache, scoate cheea d'afară, şi încue degrab pe dinăuntru. (Iordache execută ordinul).

DIDINA

Sunt sigură că s'au luat după noi... O să fie un scandal mare... sunt nenorocită.

NAE

Lasă-i să vie, n'ai grijă; ori şi cum, avem pe unde scăpa.

DIDINA (lui Iordache care coboară)

Zici c'ai văzut dumneata când i-a aruncat cu vitrion în ochi?

IORDACHE

Am văzut eu, fireşte. A strigat odată: «Na, mizerabile!» şi paf! (face gestul) şi pe urmă a fugit p'în lume.

NAE (disperat)

Cum? Cum să scap de nebuna asta? Cum să mă cotorosesc de republicana? Vrea să mă bage în primejdie!

DIDINA

Ce scandal! O să mijlocească proces, poliţie, procuror, şi pe urmă la juraţi... O să ne dea p'în gazete! Să afle la sigur Pampon... Sunt compromentată... Mi-ai omorît viitorul, d-le Nae.

NAE

Bine, soro, vina mea este? păcatele mele!

DIDINA

Da, fireşte, vina d-tale... Daca ştiai cu ce republicană apilpisită de Ploieşti ai de aface, nu trebuia să mă 'ncurci pe mine.

NAE

Bine, neică...

DIDINA

Nu trebuia să mă 'ncurci pe mine.

IORDACHE (care a stat în fund la uşe şi a ascultat afară)

St! tăceţi.

NAE

Ce?

DIDINA

Ai?

IORDACHE

Vine o birje... (se aude o birjă).

DIDINA

Nu v'am spus eu că ne-a luat urma...

IORDACHE

Tăceţi! (toţi ascultă; birja se opreşte afară în fund) S'a oprit aici...

NAE

Hait!

DIDINA

Ei-sunt!

IORDACHE

Tăceţi!

DIDINA

Să stingem lampa... (merge în vârful degetelor în fund).

NAE (lui Iordache)

Scoate cheea din uşe! (Iordache scoate cheia. Se aude de afară glasul lui Pampon, al lui Crăcănel şi al Catindatului).

PAMPON (de-afară)

E lumină! sunt aici!

NAE, DIDINA şi IORDACHE (coborînd în vârful degetelor, misterios)

St!

CRĂCĂNEL (de-afară)

Deschideţi! (bătăi tari în uşă; Didina stinge lampa; întuneric).

CATINDATUL

Deschideţi! (bătăi mai tari).

NAE

Binişor! încet!

TOŢI DE AFARĂ

Deschideţi! (bătăi tari).

DIDINA (toţi trei au coborît în faţă de tot)

Ce e de făcut?

NAE

Să ieşim în curte pe fereastra din odăiţă... St!

PAMPON (de-afară)

Ori deschideţi, ori sparg uşa!...

CRĂCĂNEL (de-afară)

Deschideţi!

CATINDATUL (de-afară)

Ori spargem uşa! (bătăi grozave).

DIDINA (frângându-şi mâinile)

Sunt mulţi! sparg uşa; îmi vine rău; mor!

NAE

Să fugim.

IORDACHE

Aide de grabă; e minunat! (având o inspirație). Să poftească să spargă ușa... Tii! mare politică mi-a dat în cap... să poftească să spargă!...

NAE

Sunt turbați! (se aud lovituri grele în broasca ușii).

IORDACHE

Lasă, că-i potolesc eu!

DIDINA

Aide de grabă!

NAE

Aide! (toți ies misterios și degrabă prin ușa din dreapta).

(Un moment scena goală ; se aude lucrare la ușa din fund; ușa se clatină, se sgudue și în sfârșit cedează).

SCENA II

PAMPON, CRĂCĂNEL, CATINDATUL în costumurile dela bal, fără măști. Catindatul e plin de pete negre pe tot obrazul; intrare fioroasă.

PAMPON

A stins lampa!

CRĂCĂNEL

Cine are un chibrit?

CATINDATUL (se deschee la costum și scoate de desubt din jiletcă un chibrit de ceară; îl aprinde și îl ține în mână)

Aici este la bărbierul unde mi-a scos măseaua nevinovată!... De aia adineaori, în bal, zicea să-mi mai scoață una...

PAMPON (care, la lumina chibritului, a dat ocol cu ochii în scenă)

Nu mai încape vorbă, este aici. Aicea este Bibicul! (crud) Am să-l sfâșiiu!

CRĂCĂNEL (scrâșnind din dinți și sguduind din cap)

Cu dinții! cu dinții am să-l rup! După ce e caz de traducere dublă, ne mai duce din încurcătură în încurcătură; își bate joc de noi... Cu dinții!

PAMPON (arătând pe Catindatul, care schimbă chibriturile, — când se stinge unul aprinde altul)

Toată încurcătura devine dela dumnealui...

CATINDATUL

Dela mine?

CRĂCĂNEL

Da, dela dumneata...

CATINDATUL

Cum dela mine?

CRĂCĂNEL

Se înţelege...

PAMPON

Pentru ce ţi-ai schimbat costumul? pentru ce ai luat costumul turcului!

CATINDATUL (lui Crăcănel)

Nu mi-ai spus d-ta că e Nenea Iancu în bal!... (schimbă chibritul).

PAMPON

Ei! ş'apoi?

CATINDATUL

Cum, ş'apoi? Dacă mă prindea Nenea Iancu în bal, mă lua la Ploeşti, îmi omora cariera dela percepţie.

CRĂCĂNEL

Şi cel puţin dacă am fi siguri, sigurisimi că-i aici!... (către Catindatul) pentru că d-ta ca un zevzec ce eşti...

CATINDATUL

Pentru ce mă faci zevzec, d-le?

CRĂCĂNEL

Pentrucă daca nu tachinai, nu se 'ntâmpla ce s'a 'ntâmplat...

CATINDATUL

Ce să-ţi fac? Nu ţi-am spus că nu mă pot stăpâni? când mă magnetizez, eu tachinez straşnic... Şi nenea Iancu tachinează când are magnet, toţi ai noştri tachinează... da nu ca mine.

CRĂCĂNEL

Vezi! vezi că eşti zevzec, când îţi spun eu că eşti zevzec...

CATINDATUL

Pentru ce mă faci zevzec, d-le!

PAMPON

Are dreptate... pentrucă d-ta ţi-ai schimbat costumul cu o mască, care nu ştii măcar ce fel de persoană e.

CATINDATUL

Daca nu şi-a scos masca? Nu ţi-am spus că vorbea de măsele?... era bărbier.

PAMPON

Eu vă spuiu că sunt aici. Nu ne-am ţinut noi după birja lor? Birja lor nu s'a oprit aici? Nu s'a 'ntors înapoi? N'am oprit noi birjarul care-i adusese? Nu s'a 'ntors el cu noi şi ne-a arătat că aici i-a lăsat, pe doi bărbaţi şi o damă?

CRĂCĂNEL

Da!

PAMPON

Aici sunt, aici, ascunşi. Trebue să fie aici o lumânare, o lampă... Cine a fost aici pentru ce a fugit când am venit noi?... că a fost cineva aici.

CATINDATUL (aprinzând alt chibrit şi mergând la masa unde sunt două lămpi)

Aha! iacătă o lampă...

CRĂCĂNEL

Aprinde-o!

CATINDATUL (pune mâna pe sticlă, o scoate şio aruncă jos)

Pfu! frige!

CRĂCĂNEL

Ai spart ţilindrul...

CATINDATUL

M'a fript!

PAMPON (repede)

Vezi! vezi! e stinsă acuma de curând: a stins-o adineaori când eram noi la uşe...

CATINDATUL (aprinde alt chibrit şi apucă cu mâna învelită în pulpana hainei cilindrul dela o altă lampă, pe care o aprinde. Lumină în scenă. — Vede o mască pe masă).

Iacătă o mască!

CRĂCĂNEL (la altă masă)

Aici încă una!

PAMPON (găsind a treia mască)

Incă una! Trei! Sunt aici (examinând masca) Este scoasă acum de pe obraz... e caldă... e asudată (o miroase tare) Asta e masca Didinii! îi cunosc mirosul... Să-i căutăm; aici sunt... (miroase încă odată tare masca) A! a! data asta, Bibicule, nu mai scapi!

CRĂCĂNEL

Trebue să punem mâna pe el!

CATINDATUL

Trebue să-mi dea costumul meu!

PAMPON (fioros)

Am să-l sfâşiu.

CRĂCĂNEL (scrâşnind dinţii)

Cu dinţii am să-l rup!... cu dinţii!...

CATINDATUL (punând mâna la falcă)

Eu nu pot să-l rup cu dinţii, dar trebue să-mi dea costumul meu!

(Toţi caută în toate părţile, pe sub mobile, pe care le răstoarnă, pe după paravan).

PAMPON (văzând uşa din dreapta)

O uşe? p'aici! (dă cu piciorul tare în uşe, uşa se deschide, el se repede afară în odăiţă, urmat de Crăcănel şi Catindatul; se aude răsturnare de mobile în dreapta).

SCENA III

IORDACHE în costum de oraş, IPISTATUL, doi SERGENŢI de noapte, apoi PAMPON, CRĂCĂNEL şi CATINDATUL.

IORDACHE (intrând şi oprindu-se în uşe, arată desordinea din prăvălie Ipistatului; cu ton dezolat)

Iacă, domnule, iacă în ce hal e prăvălia?...

IPISTATUL (grav)

Nu-i niminea!

IORDACHE

Pe semne a fugit!... (se aude alt sgomot în odae) Scotocesc în odae! să nu fugă pe fereastră!...

IPISTATUL (Sergenţilor)

După ei degrab! (Sergenţii, Ipistatul şi Iordache se reped spre odae, în momentul acesta intră Crăcănel şi Pampon) Staţi! Puneţi mâna pe ei! (Sergenţii înhaţă cu putere unul pe Pampon şi altul pe Crăcănel).

CRĂCĂNEL

Poliţia!

CATINDATUL (care a scos şi el capul pe uşe, să intre)

Poliţia! (îşi trage repede capul înapoi; Iordache merge repede în odae).

PAMPON (sbătându-se în mâinile sergentului)

Pentru ce, domnule?

IPISTATUL (bătând din picior şi din mână, aspru)

Vorrrbă!... Ce căutaţi noaptea în prăvăliile negustorilor?

CRĂCĂNEL

Căutam o persoană...

PAMPON

Da, o persoană...

IPISTATUL (acelaşi joc, mai aspru)

Vorrrbă! Ce persoană?

CRĂCĂNEL

Pe Bibicul.

PAMPON

Pe Bib...

IPISTATUL (acelaşi joc, şi mai aspru)

Vorrrbă!

IORDACHE (intrând repede din dreapta, cu gura mare)

Cum Bibicul, ce Bibicul, care Bibicul, domnule? Mofturi! Aici nu şade Bibicul... ştie d. subcomisar cine şade aicea. Ia-i, d-le subcomisar, sunt pungaşi!

PAMPON (ţinut strâns de Sergent)

Eu pungaş?

CRĂCĂNEL

Noi pungaşi! Aşa umblă pungaşii îmbrăcaţi?

IPISTATUL (şi mai aspru, acelaşi joc crescendo)

Vorrrbă!... Da oamenii de treabă aşa umblă!... Pe unde aţi intrat?...

CRĂCĂNEL

Pe uşe.

PAMPON

Da, pe...

IPISTATUL (foarte aspru)

Vor... vorrbă!

IORDACHE

Da, pe uşe. Da întreabă-i d-ta cum a intrat pe uşe. A spart-o, d-le. Eu eram în odăiţă dincolo; am simţit că sparge cineva uşa: de frică să nu m'apuce în casă să mă omoare, am ieşit pe dincolo pe fereastră ca să dau de ştire la secţie...

CRĂCĂNEL

Nu-i adevărat!... noi...

PAMPON

Am văzut...

IPISTATUL (aspru rău de tot)

Vor... vorrrbă! (Sergenţilor) Haide! luaţi-i! la secţie! (Sergenţii împing pe Crăcănel şi Pampon).

CRĂCĂNEL

D-le subcomisar, îmi pare rău... (Sergentul îl împinge) Nu! nu da brânci, domnule!

IPISTATUL (grozav de aspru)

Vorrrbă! (Sergenţilor) Haide odată!

PAMPON (împins de Sergent)

Da, da nu scapă Bibicul cu asta (Sergentul îl împinge) Nu! nu da brânci, domnule!

IPISTATUL (scrâşnind din dinţi)

Vorrbă! La secţie! (Sergenţii scot, prin fund, în brânci pe Pampon şi Crăcănel).

IPISTATUL (merge după ei până la uşe; cum au ieşit, el se întoarce repede înapoi, şi cu tonul foarte dulce)

Iordache... ştii de ce venisem eu?

IORDACHE

Cum să nu ştiu, daca ţi-am făcut denunţul să-i iei...

IPISTATUL

Nu, ştii aşa vine vorba... Uite ce vream să te rog eu: am o listă de lotărie. (scoate o listă mare).

IORDACHE

Iar?

IPISTATUL

Un franc numărul... mai sunt numai trei numere...

IORDACHE

Ce?

IPISTATUL

Un portabac cu muzică: are două cântece. (scoate portabacul şi-l face să cânte).

IORDACHE

Bine, ăsta par'că-l mai puseseşi odată la lot; aveam şi eu un număr.

IPISTATUL

Da, s'a şi tras, la anul nou.

IORDACHE

Ei?

IPISTATUL

Am câştigat-o eu; oprisem şi eu un număr... Acu o pun iar, voiu să-mi mai încerc norocul... Mă rog ţie, nu mă refuza, pune şi tu unul... să le completăm odată.

IORDACHE (îi dă un franc şi scrie)

Iaca.

IPISTATUL (strânge lista, o bagă în buzunar şi plecând)

Mersi, neică.

IORDACHE (după el)

Ia vezi, nu da drumul negustorilor ălora, până nu venim eu ori d. Nae: să vedem, să nu ne fi luat ceva din prăvălie...

IPISTATUL (oprindu-se în uşe cu intenţie foarte fină)

Vor... vorrrbă! Las' pe mine, îi regulez eu... (iese învârtindu-şi muzica).

SCENA IV

IORDACHE singur, apoi CATINDATUL

IORDACHE

Haha! i-am lucrat. Să vedem cum are să prinză politica: eu i-am băgat, el să-i scoață; eu i-am regulat, el să-i scape... Până una alta, să vedem de urîtul de dincolo (merge la ușa din dreapta) Haide! vino!

CATINDATUL (foarte sfios intră)

S'a dus?

IORDACHE

S'a dus...

CATINDATUL (tremurând)

Dacă mă ducea la poliție?! Să afle nenea Iancu că m'a dus la poliție?

IORDACHE

Care nenea Iancu?...

CATINDATUL

Nu ți-am spus? Nenea Iancu, bogasierul, din Ploiești... Inchipuește-ți, domnule, să afle nenea Iancu că m'a dus la poliție!...

IORDACHE

Las'o asta: te mai doare obrazul?

CATINDATUL

De ce? de măsea? Ași! am magnetizat-o!

IORDACHE

Nu de măsea, de vitrion...

CATINDATUL

Ce vitrion?

IORDACHE

Care ți l-a aruncat în ochi la bal?

CATINDATUL

Mi-a aruncat și cu vitrion? Cine mi-a aruncat cu vitrion?

IORDACHE

Dama, dè. Uite ești plin de pete...

CATINDATUL

Aşi! aia a fost cerneală violentă, am cunoscut-o după miros, m'a stropit şi 'n gură; îi cunosc gustul: cerneală violentă... Ştii, la noi la percepţie, când pic cerneală pe concept... odată cu limba! (scoate limba şi arată cum linge hârtia) o şterg... Da închipueşte-ţi d-ta, domnule, să afle nenea Iancu că m'a dus la poliţie!...

IORDACHE

Cine strică? d-ta. Ce cauţi să te amesteci cu vagabonţii, cu zamparagiii, cu pungaşii... să spargi uşi şi să intri noaptea în prăvăliile oamenilor?

CATINDATUL

Zicea că să găsim pe Bibicul...

IORDACHE

Mofturi!

CATINDATUL

Bibicul, care mi-a luat în bal costumul meu şi mi l-a dat pe ăsta de turc... (dezolat) Trebue să-l găsesc, să-mi dea costumul meu; trebue să mi-l dea... nu pot să plec fără costumul meu.

IORDACHE

Stăi, domnule, ce pofteşti d-ta? Costumul? Ţi-l găsesc eu, ţi-l dau eu mâine, poimâine, îţi dau eu garanţie, să m'apuci pe mine, na! ce mai vrei?

CATINDATUL (foarte dezolat)

Imi trebue acuma. Cu costumul ăsta de turc nu mă pot duce să-mi iau hainele mele. Nenea Iancu m'a căutat la bal, o să mă caute, o să m'aştepte acasă... Cum să dau eu ochi cu Nenea Iancu aşa turc?... Mă ia la Ploieşti, îmi sdrobeşte cariera dela percepţie.

IORDACHE

Aşi! vorbă.

CATINDATUL

Şi nu-mi pociu lua înapoi hainele nemţeşti, nu mă pociu duce mâine dimineaţă la canţilerie...

IORDACHE

Ei, o să lipseşti o zi, ce lucru mare! tot zici că nu primeşti leafă...

CATINDATUL

Mă destitue, nu se poate să lipsesc.

IORDACHE

Ascultă-mă pe mine, măi omule; ai mai întâi să tragem clopoţelul la o spiţărie; trebue să-ţi cureţi obrazul; nu se poate să te duci în lume aşa pârlit...

CATINDATUL

E rău de tot?

IORDACHE

Eşti ciuruit; numai în albul ochilor n'ai...

CATINDATUL

Ii închisesem de frica lui nenea Iancu... are palmă grea...

IORDACHE

Vino de grabă cu mine; cunosc eu un spiţer care scoate cerneala cum scoatem noi măselele, odată...

CATINDATUL

Auleo!

IORDACHE

Vino de grabă, nu mai sta; poate te aşteaptă nenea Iancu. (suflă în lampă şi-l ia pe Catindatul să plece cu el. Intuneric).

CATINDATUL

Aide... (ieşind) Dar fă-ţi idee, domnule, să afle nenea Iancu că m'a dus la poliţie!... (ies, închizând bine uşa).

SCENA V

MIŢA singură în costumul dela bal, apoi DIDINA asemenea.

MIŢA (venind din dreapta pe dibuite)

Am găsit fereastra din odăiţă deschisă şi am intrat... L-am nemerit? ori nu l-am nemerit? Da, trebue să-l fi nemerit. Da, sunt o cremenală... (se retrage pe dibuite după paravan).

DIDINA

Mare istorie!... Am îngheţat aşteptând afară în frig; a trebuit să intru înapoi pe fereastră. Nae trebue să vie numaidecât cu Pampon. Trebue să pândesc când or intra aici, să ies pe fereastră şi pe aici mi-e drumul. Să poftească pe urmă d. Pampon acasă în costum de bal... să-l judec eu...

MIŢA

Auz mişcând... e cineva...

DIDINA

S'aprinz o lampă... (merge pe dibuite la masa cu lămpile).

MIŢA

De sigur e cineva...

DIDINA (a găsit chibriturile şi aprinde lampa)

Aşa...

MIŢA

A! (aparte) O femee! dama de verde (tare) A! în sfârşit!

DIDINA (dând un ţipăt de surprindere, se întoarce)

A! (aparte) O femee! e republicana!

MIŢA (fierbând)

V'aţi speriat? pardon! Mă recomand! Miţa Baston.

DIDINA (cu contenenţă)

Mersi! şi eu Didina Mazu.

MIŢA (jocul crescendo)

Ce cauţi aici, madamo?

DIDINA (cu un ton mai sus)

Da d-ta ce cauţi aici, madamo?

MIŢA (jocul crescendo)

Eu sunt la amantul meu!

DIDINA (foarte de sus)

Şi eu sunt la amantul meu!

MIŢA (isbucnind)

La amantul d-tale?... Amantul d-tale... a fost... era... este... amantul meu! D-ta, ca o infamă, mi l-ai răpit! (luând o poză de atac şi cu tonul tragic) Una din noi două trebue să moară!

DIDINA (pregătindu-se de luptă)

Să vedem care... Poftim!

(Miţa se repede turbată la Didina, care se repede şi ea şi o întâmpină. Amândouă ţipă şi se încleştează spumând una de alta).

SCENA VI

ACELEAŞI — NAE

NAE (apărând în fund, rămâne o clipă încremenit)

Să nu daţi la oglinzi că sunt cu chirie! (apoi repezindu-se între cele două femei, le descleştează şi le împinge pe una într'o parte, pe alta într'alta).

DIDINA (căzând de-'ndăratele pe un scaun şi leşinând)

A! a! a! (nervi).

MIŢA (acelaşi joc)

A! a! a! (nervi).

NAE

Asta e curat ca la «Norma»... Acu-i acu!... (se repede şi le sgudue când pe una când pe cealaltă)

DIDINA (deşteptându-se brusc)

Unde-i republicana?

MIŢA (asemenea)

Unde-i infama? (se repede iar una spre alta)

NAE (oprindu-le la mijloc)

Iar? Bre, femeilor, veniţi-vă 'n fire. Vine Pampon! vine Crăcănel!

DIDINA

Pampon!

MIŢA

Crăcănel!

NAE

Da, Pampon şi Crăcănel. I-am scăpat eu dela secţie, unde erau închişi! am pus la cale toate.. Drept mulţumire, Pampon, Crăcănel şi Ipistatul vin aici acum să facă cinste: s'a dus să cumpere vin şi mezeluri. Nu mai e vreme de mofturi! (Didinei) Vrei să te lase Pampon?

DIDINA (repede)

Ba nu! (Didina merge în fund şi ascultă afară)

NAE (Miţei)

Vrei să-l laşi pe Crăcănel!

MIŢA (tristă)

Ah! l-aş lăsa pe Mangafaua pentru tine... dar nu pot; trebue mai întâi să-mi fac o carieră...

NAE

Fă-ţi-o!

MIŢA

Am fost să intru la Telegraf.

NAE

Electrică ploeşteancă! Eí, şi?

MIŢA

Nu m'a primit...

NAE

Pentru ce?

MIŢA

Zice că n'am încă vârsta... (Didina coboară)

NAE

Vezi! apoi nu e mai bun Crăcănel, că nu mai întreabă de vârstă? Aide, aide! fiţi fete cuminte, că pe urmă mă supăr pe amândouă...

MIŢA

Dar Crăcănel a aflat... Mangafaua ştie tot...

NAE

Nu a aflat nimic, nu ştie nimic.

MIŢA

A aflat dela Pampon.

NAE

Nimic!

DIDINA

Şi Pampon ştie bine...

NAE

Apoi daca n'ascultaţi... Trebue să vă spun cum i-am liniştit, ca să ştiţi şi voi ce să spuneţi, cum s'o potriviţi... Aide, să nu dea peste noi aici... (le apucă pe amândouă cu câte o mână şi porneşte cu ele spre dreapta: Iordache intră)

IORDACHE (din fund)

Vin! sunt la colţ!

NAE

La colţ? Aideţi să punem odată la cale încheierea comèdiei ăştia... (Nae, Didina şi Miţa ies, dreapta)

SCENA VII

IORDACHE, apoi PAMPON şi CRĂCĂNEL, cu butelci, pachete de mezeluri şi franzele la subţioară, apoi NAE

IORDACHE (căzând obosit pe un scaun)

De azi dimineaţă!... de azi dimineaţă, asta merge într'una aşa! Ce goană! Ce goană turbată! Doamne! Doamne, isprăveşte odată istoria asta! sunt trei după douăsprezece şi mă leşin de somn d'a'npicioarele!

PAMPON (intrând cu Crăcănel)

Haha! domnule Iordache...

CRĂCĂNEL

Ei! domnule, ai văzut că nu suntem pungaşi... Stăpânul d-tale, d. Nae, în persoană, ne-a scos dela secţie.

IORDACHE

Da, domnule Crăcănel...

CRĂCĂNEL

Nu mă chiamă Crăcănel; mă chiamă Mache Razachescu. (pune ce a adus pe masă)

PAMPON (acelaşi joc)

Foarte urât din partea d-tale să te porţi astfel! noi venisem aici pentru Bibicul, nu pentru ce credeai d-ta: nu avem de un astfel harahterul...

IORDACHE

Măcar d-ta să fii ala, să găseşti noaptea despre ziuă în prăvălia d-tale...

PAMPON

Eu n'am prăvălie, domnule; eu nu sunt cupeţ, sunt particoler...

IORDACHE

Ştiu, da zi că ai... să găseşti trei oameni necunoscuţi...

CRĂCĂNEL

Aşa e, bine zici, trei. Ce s'a făcut urâtul ăla micul... pârlitul... fratele lui Nenea Iancu bogasierul? Pe el pentru ce nu l-a luat la secţie?

PAMPON

Pe semne a fugit ca un laş...

CRĂCĂNEL

Iaca, mie nu-mi pare rău de ce s'a întâmplat, dacă oiu câştiga portabacul cu muzică.

IORDACHE (repede)

Aţi pus şi d-voastră la lotăria ipistatului?

PAMPON

Mai era două numere: unul l-am pus eu, şi unul amicul.

IORDACHE (aparte)

S'a completat? A murit francul!...

PAMPON

Domnul Nae unde este?

IORDACHE

Mi se pare că e dincolo în odae, să vedem (merge pe după paravan; către Nae, care intră din dreapta) Sunt aici, te aşteaptă. Aşa-i că a prins bine politica mea? Femeile s'au dus?

NAE

Da, dar o să se întoarcă numaidecât; am regulat bine chestia.

IORDACHE

Cum?

NAE

Ai să vezi... treci la pod în faţă, şi aşteaptă-le... (trece în scenă; Iordache iese repede în fund) Ehei! Salutare, neică!

PAMPON (vesel strângându-i mâna)

Salutare şi frăţie!

CRĂCĂNEL (vesel, dar solemn, îl apucă de mână)

Mersi, neică; eşti un bărbat, drept să-ţi spuiu, nu că eşti frizer, dar eşti galant.

PAMPON

Da, foarte galant!

CRĂCĂNEL

Ne-ai făcut şi mie şi prietenului mare bunătate: amândoi o să-ţi rămânem foarte recunoscători de câte ai făcut pentru noi. (îi strânge mâna călduros)

NAE

N'aveţi de ce! îmi pare rău... datoria: se 'ntâmplase la mine în casă...

PAMPON

Aida dè! nu! ce-i drept e drept, neică, ai făcut mult pentru noi...

CRĂCĂNEL (vesel)

Şi care va să zică Bibicul erai d-ta, ai? bată-te să te bată!

NAE

Vezi bine!

CRĂCĂNEL

Şi Mangafaua nu eram eu?

NAE

Aşi! Mangafaua era unchiul fetii, epitropul...

CRĂCĂNEL

Bată-te să te bată. (râde)

PAMPON

Şi închipueşte-ţi, neică Năică, daca te întâlneam azi dimineaţă, când am venit întâiu aici, îmi spuneai numaidecât cum a devenit chestia de ai înfăşurat borcănelele cu pomadă, care le-a cumpărat de aici Didina, în ale două bilete... şi ne lămuream, frate... Dar eu, prost! să nu-mi dea în gând să întreb măcar pe Didina... Biata Didina!...

CRĂCĂNEL (aparte)

Auzi d-ta! şi eu gândeam că e biletul Miţii...

SCENA VIII

ACEIAŞI — IPISTATUL, apoi IORDACHE, apoi DIDINA şi MIŢA, amândouă în haine de oraş.

IPISTATUL (intrând repede din fund)

S'a tras lotul... Acum l-am tras!...

PAMPON

Ei?

CRĂCĂNEL

Cine?

NAE

Ştiu cine l-a câştigat.

IPISTATUL (cu multă naivitate)

Iar eu, domnule, închipueşte-ţi noroc!

NAE (aparte)

A murit francul!

PAMPON

Tii! păcat!

CRĂCĂNEL

Rău îmi pare. (se aude uruitul unci birji, care se opreşte în fund).

NAE

St! tăceţi, mi se pare că s'a oprit aici o birje...

PAMPON

Da...

IORDACHE (venind repede din fund)

Două dame, vin două dame.

NAE (naiv)

Două dame? Ce să caute la mine două dame?

CRĂCĂNEL

Două dame!

PAMPON

Nu cumva?...

DIDINA (intrând furioasă prin fund)

A! d-le Iancule, în sfârşit! (Iordache, Ipistatul şi Nae la o parte vorbesc încet).

PAMPON

Didina! (Miţa intră furioasă şi se opreşte cu braţele încrucişate în fund).

CRĂCĂNEL

Miţa? (caută să se ascunză undeva).

MIŢA (coboară la el)

Nu te-ascunde, bibiloiule! gândeai că nu o să te prinz, ai? De când te pasc, gândeşti? Aici e la Ploieşti, ai? In costum de bal, ai? (Miţa lângă Crăcănel îl judecă încet şi-l sgudue; Nae după paravan; Iordache şi Ipistatul cară mezelurile şi butelcile în odaia din dreapta).

DIDINA

De azi dimineaţă de când ai plecat de acasă, câte ceasuri sunt? ştii?

PAMPON

Iţi spuiu eu acasă ce a fost...

CRĂCĂNEL

Miţo, Miţo, îţi spuiu acasă...

MIŢA

Niciun cuvânt mai mult! aide!

DIDINA

Aide acasă!

PAMPON

Frate, a fost încurcătură, înţelege.

CRĂCĂNEL

Da, o încurcătură...

NAE (ieşind de după paravan)

Se înţelege c'a fost o încurcătură, cum se 'ntâmplă totdeauna în carnaval... Ei! d'ale carnavalului! Să-mi daţi voie, coconiţelor, să vă isplic eu încurcătura pe larg la masă. (Crăcănel şi Pampon foarte mulţumiţi).

FEMEILE

La masă?

NAE

Da, la masă. Noi, între bărbaţi, pusesem de gând să îmbucăm ceva aicea la noi... Dincolo e cald, masa pusă aşteaptă... Crez că nu o să capăt un refuz?

MIŢA (cu tonul de refuz, înţepată)

Mersi, musiu, de invitaţie.

CRĂCĂNEL (stăruitor)

Miţo, să mă vezi cu ghete de brunel cu bizeţ pe catafalc!... (încet) Frizer, frizer, da nu ştii ce băiat galant e.

PAMPON (Didinei)

Dacă mă iubeşti...

SCENA IX

ACEIAŞI — CATINDATUL, curat la faţă, tot în costumul de turc.

CATINDATUL (intrând în fund triumfător)

M'a curăţat spiţerul!

DIDINA (încet)

Cine-i ăsta?

PAMPON (tot aşa)

Lasă că-ţi spuiu eu... (Didina râde).

CRĂCĂNEL (Miţei)

Ăstuia i-a dat o nebună la bal cu o sticluţă cu doftorii în ochi!

MIŢA (repede)

Şi nu l-a ars?

CRĂCĂNEL

Aşi! era un fel de cerneală violentă. (Didina trece lângă Nae; Miţa şi toţi ceilalţi se grupează în jurul Catindatului şi-l examinează) Le-a scos toate?

CATINDATUL

Toate, uite-te. Iţi dau un franc pe una...

MIŢA (aparte)

M'a 'nşelat spiţerul... mai bine!

NAE (încet Didinei)

Mâine seară la cinci.

DIDINA (asemenea)

Bine!

NAE (asemenea)

Nu bine, negreşit! (Didina trece şi ea să examineze pe Catindatul).

PAMPON

Nu se mai cunoaşte de loc...

IORDACHE

Da de loc. (trece în odaia din dreapta).

CATINDATUL

Inchipueşte-ţi să mă fi văzut nenea Iancu în halul ăla... (Toţi îl examinează).

MIŢA (încet lui Nae)

Aţi şoptit? Ce ţi-a şoptit? ce i-ai şoptit?

NAE (asemenea)

Eşti nebună? iar începi?... Aşteaptă-mă mâine la opt seara...

MIŢA

Da... (se duc amândoi şi ei lângă Catindatul)

CRĂCĂNEL (uitându-se în ceafa Catindatului)

Aha! iaca una a rămas în ceafă: adu francul...

CATINDATUL

Las-o aia; aia e dela noi dela percepţie; ştii, am obiceiu, după ce scriu, şterg condeiul; îl dau p'în păr. (face gestul la ceafă; toţi râd)

IORDACHE (venind din dreapta)

Dacă poftiţi, masa e gata.

CATINDATUL

Masă? Care va să zică (lui Nae) ne 'ncurcăm iar?

NAE

Cu plăcere, neică.

PAMPON

Aida la masă.

CRĂCĂNEL

Aida! (toţi au pornit spre dreapta; Didina cu Pampon, Miţa cu Crăcănel, Nae cu Catindatul, Iordache cu Ipistatul).

CATINDATUL (punând repede mâna la falcă, dă un ţipăt)

Ai! (se opreşte şi se întoarce în loc; toţi fac asemenea).

TOŢI

Ce e?

CATINDATUL (umblând agitat)

Pfu! Pfu! Pfu! Iar m'a apucat; dar rău, rău de tot! (către Iordache, hotărît) Ştii s'o scoţi? Scoate-o. (toţi privesc pe loc).

IORDACHE

Lasă că-i ştiu eu leacul ei; eu îi sunt popa... dela Matei citire... (se repede la masa din fund, ia o pereche de foarfeci mari şi vine cu ele încruntat, clănţănindu-le ca la tuns; Catindatului) Şezi! (Catindatul şade: Iordache cu foarfecele clănţănind îl ameninţă să i le bage pe gât).

CATINDATUL (ridicându-se înseninat)

Mersi, neică, mi-a trecut! (toţi pornesc veseli şi râzând spre dreapta).

(Cortina).

NĂPASTA

DRAMĂ IN DOUĂ ACTE

PERSOANELE

DRAGOMIR, cârciumar.
GHEORGHE, învățătorul satului.
ION, ocnaș.
ANCA, soția lui Dragomir.
CÂȚIVA OAMENI.

Intr'un sat de munte.

ACTUL I

(Interiorul unei cârciume, clădire cu grinzi de lemn. In fund, la mijloc, uşa de intrare; la stânga, fereastră mare de prăvălie cu oblon; lângă fereastră taraba. La stânga, planul întâiu şi al doilea, două uşi cari dau în două odăi. La dreapta, planul întâiu, chepengul beciului şi o uşe care dă în celar. La stânga, în faţă, o masă de lemn şi scaune rustice. Laviţe pe lângă pereţi).

SCENA I

DRAGOMIR, GHEORGHE şi ANCA

(Toţi trei stau împrejurul mesei, pe care arde o lampă mică cu petrol. Gheorghe ţine o gazetă în mână. Anca lucrează la o cămaşe).

GHEORGHE

...E greu să scape, fireşte... dar se 'ntâmplă... Aşa fac mai toţi câţi scapă: dintru 'ntâiu s'arată pocăiţi, se prefac proşti, se dau tot cu binişorul, şi odată, când le vine bine, p'aici ţi-e drumul...

DRAGOMIR

Adică şi ăsta era şiret... se prefăcea... (zâmbind). Am înţeles!

GHEORGHE

Ştiu eu?

DRAGOMIR

Fugi, mă, d'acolo!

GHEORGHE

De ce să nu crezi că s'a prefăcut?

ANCA

Asta e! nouă ani de zile!... Cine se preface atâta vreme aşa, şi să nu fi fost nebun, tot acolo ajunge... până la urmă tot nebuneşte.

DRAGOMIR

Dac'a fost ticălos prostul! L-a găsit cu cămaşa plină de sânge, a văzut la el luleaua, tutunul şi amnarul mortului... Dacă s'a bucurat să fure nişte nimicuri dela un mort pe care l-a găsit în pădure, eu stric?... Era tâmpit... când i-a citit osânda, râdea...

ANCA (cu mult interes)

Cum?... de unde ai văzut tu când i-a citit osânda?

DRAGOMIR

Am fost la judecată.

GHEORGHE

Ai fost?

ANCA (din ce în ce mai interesată)

La care judecată?

DRAGOMIR (contrariat)

La juraţi, când l-a osândit.

ANCA

Ai fost tu la juraţi!... şi mie atâţia ani de zile să nu-mi spui!

DRAGOMIR

Ţi-am spus...

ANCA

Ba nu.

DRAGOMIR (supărat)

Ei! aşa e, nu, fireşte. La ce?... Să 'ncepi iar să-mi boceşti pe răposatul?

ANCA (clătinând din cap)

Dragomire? (se scoală şi trece la tarabă).

DRAGOMIR (după ce s'a uitat urît la ea, către Gheorghe)

Ia citeşte, mă, înainte, să vedem ce s'a făcut nebunul.

GHEORGHE (căutând şirul în ziar, apoi urmând citirea)

«...precum şi toate cercetările au fost zadarnice. Soldatul mărturiseşte că de multe ori a mers cu nebunul la apă, că-l lăsa la fântână singur şi el se ducea să-şi vază amanta. Nebunul venea cu doniţele pline şi-l chema să se întoarcă împreună la temniţă. Tot timpul, nebunul a fost ca şi liber, în orice caz foarte puţin păzit.

Era bun şi foarte simpatic tutulor — afară de accesurile acute în care-l apuca mania persecuţiei. După cum afirmă soldatul, nebunul ar fi căzut în ocna veche, care e părăsită de pe vremuri...»

DRAGOMIR (cu interes)

Care vasăzică... a murit...?

GHEORGHE

Ba bine că nu.

DRAGOMIR (aparte)

A murit!...

GHEORGHE

Ia spune, Dragomire, ce fel de om era... Eu n'am văzut de când sunt o judecată la juraţi... Aş vrea să văz şi eu odată... Ce face, ce zice, omul pe care-l judecă?

DRAGOMIR

Ce să facă?... Stă şi el între puşti şi aşteaptă să se isprăvească mai de grab...

ANCA (dela tarabă)

Dar tu, Dragomire, ai mers aşa din întâmplare ori dinadins?

DRAGOMIR (întorcându-se spre ea)

Dinadins?... Ce nu ţi-e bine?... De ce să merg dinadins? (lui Gheorghe) S'a nemerit să fiu în oraş... mă dusesem să vânz nişte lână. (răstit către Anca, care şade rezemată cu coatele pe tarabă) Ce faci acolo?

ANCA

Nimic... Ascult.

DRAGOMIR

Asculţi! (din ce în ce mai aspru) Nu 'ncepi iar să boceşti pe răposatul? că iar am vorbit de el... Aida de! începe... jeleşte-l!... (Ana trece binişor şi iese în stânga; — către Gheorghe) Eu zic că nebunul nu era vinovat; degeaba l-a băgat douăzeci de ani la ocnă!

GHEORGHE

Ştii c'ar fi ciudat — că s'a mai întâmplat aşa lucru... — să te pomeneşti că prinde vreun tâlhar şi ăla spune: tot eu am făcut acu câţiva ani omorul din pădurea Corbenilor... uite de ce şi uite cum... Ai?

DRAGOMIR

Se prea poate.

GHEORGHE

Ce te faci atuncea cu nebunul?

DRAGOMIR

Care?

GHEORGHE

Care a fost osândit degeaba.

DRAGOMIR

Ai zis c'a murit.

GHEORGHE

Să zicem că trăieşte...

DRAGOMIR

Cum să trăiască?... a căzut în ocna părăsită...

GHEORGHE

Nu... să zicem că n'a căzut, să zicem c'a fugit şi pun iar mâna pe el... Cine-i plăteşte atâţia ani de necaz?

DRAGOMIR

Dumnezeu... (pauză) Mă, Gheorghe, tu cam ştii legile...

GHEORGHE

Aşa ş'aşa... (Anca intră şi se opreşte în uşe).

DRAGOMIR

Nu-i aşa că un om care a făcut o faptă... un omor... nu-i aşa că dacă vine singur peste zece ani şi se mărturiseşte, nu mai are nicio pedeapsă?...

GHEORGHE

Cât e nu ştiu sigur, dar ştiu că e un termen: dacă trece ala, s'a isprăvit...

ANCA (care a ascultat din pragul uşii, coboară; e plânsă)

Cum adică? la zece ani un ucigaş poate veni să spuie singur ce-a făcut şi lumea îl lasă în pace.

GHEORGHE

Aşa e legea...

ANCA

Bună lege, zău! (se şterge la ochi).

DRAGOMIR

De ce nu te pui tu să faci alta mai bună? (fixând-o) Iar ai venit! (lui Gheorghe) Vezi de ce nu i-am spus... pentrucă de câte ori vine vorba de răposatul, ori îşi aduce aminte de el cât de pe departe, îmi urlă toată ziua. (către ea) Mergi d'aici şi nu mai mă boci pe cap, cobe!... Ştiu că dacă m'ar omorî pe mine, mi-ai juca hora la soroace în loc să-mi faci pomană... (pauză; Anca se retrage) Dacă era să boceşti toată vieaţa pe bărbatu-tău ăl d'întâi, de ce te-ai măritat a doua oară?... Aide... mergi!

ANCA

De ce nu eşti mai blând, Dragomire?

DRAGOMIR

Pleacă odată!...

ANCA

Mă duc. (iese în fund).

SCENA II

DRAGOMIR, GHEORGHE

DRAGOMIR

Du-te la păcatele! (se scoală supărat).

GHEORGHE (după o pauză)

Fie, măi verc, prea aspru eşti cu muierea.

DRAGOMIR

Ia lasă-mă 'n pace şi tu... Ştii tu cum trăiesc eu?... ştii tu ce am făcut eu pentru femeia asta?... că mai bine îmi frângeam gâtul până să n'o fi întâlnit!... Dacă nu era femeia asta îndărătnică, eu eram astăzi altfel de om! Tu nu ştii ce s'a petrecut între mine şi ea.

GHEORGHE

Dą, da văz ce se petrece. Vă canoniţi unul pe altul degeaba: nici tu nu eşti de ea, nici ea de tine.

DRAGOMIR

Ea m'a luat ca să aibă cine să-i ţie soroacele de sufletul răposatului. Din ziua întâia a cununiei şi până astăzi, odată n'am văzut-o zâmbind; de atunci şi până astăzi cu trupul e aicea pe lumea asta şi cu gândul e la Dumitru pe lumea ailaltă.

GHEORGHE

O fi fost cu ea mai bun ca tine.

DRAGOMIR

Mai bun!... De unde ştia ea din ziua întâia că n'o să fiu şi eu poate mai bun decât el. Eu n'o iubeam?... că dacă n'aş fi iubit-o!... Şi mai în sfârşit înţeleg să plângă o femee pe bărbat dacă e văduvă... da dacă s'a măritat odată cu altul... Care-i ala să rabde asta?... Atunci de ce s'a mai măritat?

GHEORGHE

Ei!

DRAGOMIR

Da; de ce... dacă nu se poate despărţi de umbra răposatului? Ba zi că e o femeie nebună, care mi-a stricat mintea şi mie. Eu sunt sănătos, crezi, de când am luat-o?... Uf! m'am săturat! De opt ani de zile, Dumitru şi iar Dumitru; pe el îl auz când vorbeşte ea, când mă uit la ea, îl văz pe el... Eu trăiesc în casă, mănânc la masă, dorm la un loc cu stafia lui... Aşa! asta n'o să mai meargă mult! (Anca intră din fund încetinel, se opreşte în uşă şi ascultă; Gheorghe o vede şi face o mişcare; Dragomir, atras de mişcarea lui Gheorghe, se întoarce şi o vede) Uite-o! Uite-l! El e... Dumitru! (către ea) Ieşi! ieşi! fugi, să nu te văz! (Anca stă locului cu ochii pironiţi asupra lui) Te duci? ori mă duc eu... Să nu te văz! (porneşte spre ea, ea înaintează spre el, el se repede, o apucă de mână şi o aduce hotărît în faţă) Ce vrei?... Ce te uiţi aşa la mine?... Ce gândeşti?. . Eu l-am omorît?... Da? Spune! (o smuceşte).

ANCA (hotărît)

Dragomire, eşti nebun... (îşi face cruce).

DRAGOMIR

Nebun?... Spune... (o smuceşte iar).

GHEORGHE

Dragomire!

ANCA

O!... nebun!

DRAGOMIR

Nu, să spui... Din două una: ori crezi că l-am omorît eu...

ANCA

Poftim! asta-i vorbă de vorbit!

DRAGOMIR

Da... şi atunci de ce mai trăeşti cu mine... ori nu crezi şi atunci de ce mă chinueşti pe mine?... ce ai cu mine? Lasă-mă în pace

pe mine cu Dumitru al tău! (o împinge de mână şi sue; ea vrea să facă un pas spre el) Lasă-mă în pace! (acelaşi joc). Lasă-mă în pace! (iese foarte turburat prin fund trântind uşa).

SCENA III

ANCA, GHEORGHE

GHEORGHE (sue până în fund)

Dragomire! Dragomire!... S'a dus!

ANCA (coborînd la stânga, aparte)

Se duce la cârciuma Popii... acasă n'are ce bea.

GHEORGHE (din fund)

Anco! (coboară încet).

ANCA

Tot aici eşti?... Gheorghe, de ce nu-ţi schimbi tu gândurile, mă băete, şi vrei să mi le schimbi pe ale mele? Imi pare rău de tine!... Aşa necăjită cum sunt, de ce nu mă laşi tu necazului meu şi mai mă turburi şi tu?

GHEORGHE

Pentrucă...

ANCA

Pentrucă mă iubeşti... Asta o ştiu...

GHEORGHE

Da, pentrucă te iubesc...

ANCA

Lasă-mă păcatelor mele, Gheorghe, şi du-te. Eşti tânăr... mergi de-ţi caută norocul aiurea... Aşa cum mă iubeşti tu pe mine, eu nu te pociu iubi...

GHEORGHE

Tu nu poţi iubi?

ANCA

Ba... oiu fi iubit şi eu odată... dar n'am avut parte... Acu la mine a trecut vremea iubitului... D'aia Gheorghe, îţi mai spuiu odată, caută-ţi norocul în altă parte.

GHEORGHE

In altă parte?... Bine...

ANCA

...De ce să-ţi încurci tu o vieaţă tânără cu păţeli trecute, să iei o femeie cu gânduri vechi? Ş'apoi chiar aşa... cum să mă iei?

GHEORGHE

Ţi-am spus...

ANCA

Să mă despart eu acum de Dragomir?... nu se poate.

GHEORGHE

Zici că ţi-e negru să-l vezi.

ANCA

Da... da mie Dumnezeu mi l-a trimis pe el; şi Dumnezeu ştie ce face... eu trebue să fac voia lui...

GHEORGHE

Bine, Anco, fă cum vrei, trăieşte cum îţi vine... Eu m'am hotărît să plec din satul ăsta...

ANCA (repede)

Să pleci?

GHEORGHE

Da... Eu te iubesc, tu nu mă poţi iubi... ce ar semăna să mai stau aici degeaba?

ANCA (tristă)

Pleci!

GHEORGHE

Da... Lumea a cam simţit... eu să mă stăpânesc nu pociu... şi nu voiu să mă fac de batjocură, să mă ţiu de urmele tale ca un nătărău. (Anca stă pe gânduri) Nu mai merge... să fiu prieten cu bărbatu-tău, care nu-i om de felul meu, numai ca să te pociu vedea mai des!... Eşti o femeie... nu ştiu cum să-ţi zic... Ţi-e drag să trăieşti cu un om care se poartă cu tine ca cu un câine, şi mă goneşti pe mine, care te iubesc... Bine... Atunci mai bine să nu te mai văz de loc.

ANCA

Care va să zică, pleci?... adevărat?

GHEORGHE

Da...

ANCA

Când?

GHEORGHE

Cât s'ar putea mai curând... peste câteva zile.

ANCA

Rău îmi pare.

GHEORGHE

De ce?

ANCA

De ce, de ne-ce, îmi pare rău...

GHEORGHE

Dacă nu mă iubeşti?

ANCA

Ce copil eşti?... Eu nu te iubesc pe tine, dar tu mă iubeşti pe mine: nu înţelegi tu că mai dor o să-mi fie mai la urmă mie de tine decât ţie de mine...

GHEORGHE

Atuncea...

ANCA

Ce?

GHEORGHE

Vino cu mine.

ANCA

Nu se poate.

GHEORGHE

Prin urmare eu ce să fac?

ANCA

Tu... tu să te duci, Gheorghe, cu Dumnezeu; de dorul meu să nu-ţi pese... (plânge).

GHEORGHE

Anco, plângi?

ANCA

Da.

GHEORGHE

Pentru ce?

ANCA

De prisos să-ţi spuiu.

GHEORGHE

Dacă plângi...

ANCA

Să-ţi vorbesc drept, Gheorghe: eu îţi sunt cu mult datoare ţie... Multă putere mi-a dat prieteşugul tău şi gândul că un om aşa de voinic ca tine mă iubeşte... Gândul că tu ai fi în stare să faci odată ş'odată o jertfă mare pentru mine era sprijinul sufletului meu amărât... Dacă tu te duci, cum rămâiu eu?

GHEORGHE

Ce jertfă? s'o fac.

ANCA

Nu pociu acuma... nu ştiu... n'am ce să-ţi spuiu (stă un minut la gânduri) Gheorghe, dacă mă iubeşti mult... mult... (schimbând repede tonul) du-te acuma de dormi liniştit şi vino mâine dimineaţă aici: Dragomir pleacă la târg, putem sta mai mult de vorbă... Du-te... Noapte bună.

GHEORGHE

Noapte bună, Anco. (pleacă spre fund).

ANCA (aparte)

Pleacă (el dă să iasă; cu glasul jumătate) Gheorghe!

GHEORGHE (întorcându-se)

M'ai chemat?

ANCA

Nu... (el o priveşte lung, apoi vrea să plece) Ba da! (el se întoarce iar şi coboară cu aerul întrebător).

GHEORGHE

De ce?

ANCA

Nu pricepi?

GHEORGHE

Nu.

ANCA (cu multă intenţie)

...Tu n'ai simţit, n'ai priceput de loc că şi eu te iubesc?

GHEORGHE

Tu... pe mine?... adevărat?

ANCA

Adevărat... Trebue să-ţi spuiu, că nu mai pociu. (foarte volubil) Gheorghe, Dragomir o să vie acum beat... Când se întoarce beat, mă 'njură şi se culcă şi doarme dus de poţi tăia lemne pe el... Vino! Dela tine din deal se vede fereastra asta... oblonul este închis... Pândeşte: când ăi vedea lampa la ochiul oblonului, vino de grabă... te aştept!

GHEORGHE

Mă iubeşti?

ANCA

Da, da să nu uiţi că sunt nevasta lui Dragomir... dacă moare el sunt a ta!... Gheorghe, m'am jurat: când o cădea a d'întâi lopată de pământ pe coşciugul lui, eu să fiu în braţele tale... Ai priceput?...

GHEORGHE

S'aştept o vieaţă întreagă...

ANCA (scurt)

Eşti un prost! M'ăi fi iubind tu, da nu mă 'nţelegi... Gândeşte-te mai bine la ce am vorbit... Cum vezi lumina, vino, să nu te aştept... Du-te..

GHEORGHE (transportat)

Mă duc .. viu... Mă iubeşti?

ANCA

Da, da, te iubesc. (îl strânge în braţe cu putere, apoi îi face vânt prin fund şi încue).

SCENA IV

ANCA (singură, privind spre fund).

Gheorghe, Gheorghe, ce păcat te mână pe tine!... (coboară încetinel la masă). O fi în stare băiatul ăsta uşurel de câte se laudă? să vedem... Unde o fi câinele? la cârciuma Popii... joacă cărţi şi bea... Să vie iar beat să mă înjure şi să mă ameninţe!... Aş vrea să ştiu cât o să mai ţie asta!... Mult, nu crez!... (ascultă) Haha!

vine... el este... (își ia lucrul și stă la masă. — O bătaie în ușă. — Anca se ridică și stă un moment) Am încuiat... (încă o bătaie. Anca merge la ușe) Acuș-acuș! (descue).

SCENA V

ANCA, ION.

ION (foarte obosit și cam tremurând)

Bună vremea, nevastă.

ANCA

Mulțumim dumitale, om bun... Ce poftești?

ION

Imi dai de mâncare?

ANCA (aparte)

Ăsta nu-i din sat... e străin (tare) N'avem de mâncare, omule... pleacă.

ION

Da... mă lași să dorm? lasă-mă să dorm...

ANCA (aparte)

E un om rău, e beat, ori ce? (tare) Caută-ți de drum, creștine; (cam aspru) aide!

ION (sfios și apărându-se ca de o lovitură la cap)

Mă duc... să nu mă bați... să nu dai!

ANCA

Dec! de ce să te bat?... du-te sănătos.

ION (vrea să plece, își pierde puterile și se razimă de ușe)

Nu mai pociu... (rugându-se frumos) Dă-mi ceva să mănânc, fă-ți pomană... mi-e foame. (se lasă binișor pe lavița din stânga ușii).

ANCA

Ăi fi bolnav?

ION

Nu.

ANCA

Da ce ai?

ION

Mi-e foame... sunt ostenit...

ANCA

Da... de unde vii dumneata?

ION

Hehe, de departe... tocma dela munte.

ANCA

Şi ce vânt te-a bătut pe la noi?

ION

M'am rătăcit.

ANCA

Da 'ncotro mergeai?

ION

Nu ştiu...

ANCA

Cum să nu ştii unde mergeai?

ION (încet şi confidenţial)

Vezi că eu... sunt nebun...

ANCA

Nebun?!

ION

Hăhă!... Da nu m'apucă totdeauna... Şi când mă chinueşte Necuratul, numa vine Maica Domnului de mă scapă... Necuratul mi-a poruncit de două ori să-mi fac seama singur... ca să-mi ia sufletul...

ANCA

Sărmane, cine ştie ce păcate!...

ION

Da Maica Domnului nu m'a lăsat. (se închină)

ANCA

Şi din ce ţi-a venit?

ION

Din bătae... Şi când mă speriiu m'apucă, fie pe pustii locuri! şi, când e să m'apuce, îmi vine întâi cu grije şi cu scârbă şi pe urmă cu spaimă... şi mă arde. (arată moalele capului) Eu am o bubă aici înăuntru... Da-mi dai?

ANCA

Ce?

ION

De mâncare...

ANCA

A! uitasem, uita-te-ar relele! (merge la tarabă, taie un codru de pâine şi i-l dă) Na, omule.

ION

Bodaproste!

ANCA

Vrei ş'un rachiu?

ION

Dacă-mi dai...

ANCA (îi dă un ţoiu de rachiu)

Da cum s'a întâmplat să-ţi vie?... E de mult?

ION

Vreo zece ani...

ANCA

Zece ani... Şi cine te-a bătut?... de ce?

ION

De geaba... Eu eram pădurar la Corbeni...

ANCA (aparte)

Pădurar la Corbeni!... (tare) Cine te-a bătut?

ION

La judecată... că nu vream să spuiu.

ANCA (cu nerăbdare)

Ce?

ION

Că de ce l-am omorît...

ANCA

Omorît! (aparte) Doamne Isuse Christoase! cine e omul ăsta? (cu teamă c'a aflat adevărul) Te chiamă... Ion...

ION (dând din cap)

Ion mă cheamă.

ANCA

Şi zice c'ai omorît pe...

ION

...Pe Dumitru Cirezarul...

ANCA (aparte)

Cum a ajuns omul ăsta aci?... Tu, Maica Domnului! i-ai fost călăuză; tu l-ai purtat pe căi necunoscute şi mi l-ai trimes aici ca să ridice din calea hotărîrii mele îndoiala...

ION (moţăind)

Acu mi-e somn... (ascultă ca dedeparte) De ce urlă câinele?

ANCA

Nu urlă niciun câine.

ION

Ascultă...

ANCA (aparte)

Aiurează. (tare) Ioane, vrei să te culci?

ION

Da.

ANCA

Scoală, (îl ajută să se ridice) vino cu mine... Aide p'aici. (îl duce de mână încetinel spre stânga, planul întâiu).

ION

Când urlă câinele, moare cineva... (şovăie, ea îl sprijineşte).

ANCA

Incetinel...

ION

Tu ştii cine o să moară... O să moară Ion?... Dacă Ion moare, scapă de dracul?... (se opreşte, face o grimasă de durere şi pune mâna la cap) Mă doare! (Amândoi ies încet).

SCENA VI

GHEORGHE, ANCA.

GHEORGHE (intră repede din fund)

Anco! (venind spre stânga) Anco!

ANCA (venind din stânga)

Gheorghe! (repede) Ce cauţi? ce vrei? Nu ţi-am spus să nu vii până nu ţi-oi face semn? Ţi-am făcut semn? Vrei să dea Dragomir peste tine aici?... Pleacă, du-te şi nu mai veni până nu te chem...

GHEORGHE

Stai să-ţi spuiu... Am venit să-ţi aduc o veste bună.

ANCA

Ce veste bună?

GHEORGHE

Viu dela cârciuma Popii... Dragomir e tot acolo... E băut... A jucat cărţi, a pierdut şi-a făcut cinste la toţi... E acolo popa, notarul, primarul, sunt toţi în odae...

ANCA

Asta ţi-e vestea a bună?

GHEORGHE

Stai... Dragomir pleacă până 'n ziuă.

ANCA

Ei! merge la târg.

GHEORGHE

Nu... pleacă, nu se mai întoarce.

ANCA

Ce?

GHEORGHE

Te lasă... se duce în lume!

ANCA

Cum? (aparte) Nu crez eu asta.

GHEORGHE

Anco...

ANCA

Aida-de! mai sunt şi eu p'aici.

GHEORGHE

Nu-ţi pare bine? N'ai zis că mă iubeşti?

ANCA

Ei da! ş'apoi... dacă te iubesc?

GHEORGHE

Când bărbatul îşi părăseşte nevasta, ea are drept, după lege, să se desparţă de el şi să ia pe cine-i place.

ANCA (impacientată)

Ce vorbeşti prostii... Cum o să plece Dragomir? Unde să plece?

GHEORGHE

N'a spus unde, dar îşi ia ziua bună dela toţi... zău! până în ziuă se porneşte...

ANCA

Om vedea... (aparte) Aşa? (stă pe gânduri).

GHEORGHE

La ce te gândeşti?

ANCA

Gheorghe, uite-te la mine bine! eşti tu bărbat în toată firea, ori eşti un om uşurel?... Mă pociu eu încrede în tine? Faci ce ţi-oiu zice eu?

GHEORGHE

Fac.

ANCA

Dar dacă nu faci?

GHEORGHE

Spune ce, să fac!

ANCA

Bine... Să vedem ce-ţi poate dragostea: du-te şi orice s'ar întâmpla, până nu vezi semnul, nu te mişca. (Gheorghe face o mişcare) Fără vorbă multă, pleacă. (îl împinge spre fund).

GHEORGHE

Anco!

ANCA

Du-te.

GHEORGHE

Mă iubeşti?

ANCA (foarte impacientată)

Da, da du-te (îl împinge afară). Să nu te întâlneşti cu el... ia seama. (închide).

SCENA VII

ANCA (singură, coboară la uşa din stânga şi ascultă; o deschide binişor şi se uită înăuntru; trece apoi şi şade la masă).

Vrea să plece... Ce să fac?... Să mă duc să strig în gura mare... să dau pe vinovatul adevărat pe mâna judecătorilor şi să scap pe nevinovat... Dar dovada? Bănuiala mea. Dar ce dovadă o să fie asta dacă el o tăgădui?... Ia stai... Care va să zică el mai are un an să o ducă cu frica în sân... anul ăsta o să umble fugar, şi peste un an îşi poate spune singur fapta, şi... s'a isprăvit... Să rămâe nepedepsit... Aşa e legea, bine; dar eu pociu să-l las aşa?... Nu... nu se poate (pauză) Nebunul ăsta tot e osândit odată... Pentru un păcat, două ori zece, un om tot cu o vieaţă plăteşte... Şi fără altă vină nouă, nebunul tot are să fie prins până la urmă şi întors acolo de unde a fugit... (pauză) Şi dacă e vorba, ce este mai bine pentru nebun? să-şi târască vieaţa pribeag şi chinuit, fără adăpost, fără o sdreanţă pe el, fără hrană, ori să trăiască la închisoare îmbrăcat, hrănit şi îngrijit la vreme şi adăpostit?... Să fie slobod e mai bine? să se bucure de lumina soarelui în bună voie?... Dar e nebun... Mai are nebunul bună voie?... Lumina soarelui fără lumina minţii... O să-i ţie lumina soarelui singură iarna de cald, ori de foame vara? O să găsească ori nu un suflet de creştin să-l miluiască cu o fărâmă de pâine... o să degere, ori o să se coacă toată ziua, nemâncat, gonit de lipsa lui de voie, şi seara o să adoarmă de foame pe pământul gol... Aşa-aşa... locul lui e la ocnă... Dumnezeu, cine ştie pentru ce păcate, l-a aruncat în prăpastie, dar a fost şi bun şi i-a luat mintea cu care să-şi judece ticăloşia: i-a dat greutatea... dar i-a luat cumpăna! (stă pe gânduri).

SCENA VIII

ANCA, DRAGOMIR

DRAGOMIR (intră şi se opreşte în prag, e palid şi cam ameţit

Anco!... Anco!

ANCA (tresărind)

Ai venit? (se scoală).

DRAGOMIR

Da... îţi pare rău? Dacă îţi pare rău... mă duc iar... (şovăie).

ANCA

Nu-mi pare rău c'ai venit, îmi pare rău c'ai venit iar beat.

DRAGOMIR

Asta aşa e... sunt... ce e drept sunt cam beat... Am băut... dar de necaz am băut. (oftează) Da, să ştii tu... numai de necazul tău!

ANCA

De ce ai băut nu ştiu, ştiu că eşti beat... culcă-te.

DRAGOMIR

Nu voiu să mă culc... Am de vorbă cu tine...

ANCA

Lăs' că mai vorbim mâine dimineaţă, acuma nu poţi vorbi...

DRAGOMIR

Ba pociu... Dă-mi să beau.

ANCA

Tot mai vrei?

DRAGOMIR

Tot mai vreau... Adu vin şi să stai aici, că am să vorbesc cu tine. (el stă la masă, ea îi aduce o cană cu vin).

ANCA

Na... să-ţi treacă necazul.

DRAGOMIR (ridică la gură cana şi se opreşte)

Tu! (rînjeşte la ea) tu, n'auzi?... De ce vrei tu să mă otrăveşti pe mine?

ANCA

Eşti nebun, vai de capul tău! Da de ce să te otrăvesc?

DRAGOMIR

Ca să te scapi de mine, ştiu eu!... şi să trăieşti cu altul... Poate că ai pus ochii pe Gheorghe, învăţătorul... Am cam mirosit eu ceva... (rînjind) Vai de voi!... vă puiu capul la amândoi! (aduce cana la gură şi iar se opreşte).

ANCA

Vorbeşti aiurea...

DRAGOMIR

Să mă otrăveşti, ai! (îi dă cana şi aspru) Na ici! bea tu întâi... să te văz eu că bei.

ANCA (ia cana, bea şi i-o dă înapoi)

Na.

DRAGOMIR

Tu, Anco, spune drept, ce gândeşti tu de mine?

ANCA (luându-şi lucrul)

Bine gândesc.

DRAGOMIR

Bine?... Bine să fie... Las'o încurcată... (pauză).

ANCA

Abà, Dragomire, când pleci tu?

DRAGOMIR

Unde să plec?

ANCA

In lume... ştiu eu unde? Am auzit că vrei să mă laşi şi să te duci încotro ăi vedea cu ochii...

DRAGOMIR

Cine ţi-a spus?

ANCA

Ce-ţi pasă... De ce, Dragomire?...

DRAGOMIR

Pentrucă nu trăiesc bine cu tine... nu mă iubeşti... tu nu-mi eşti nevastă, îmi eşti vrăjmaş... pentrucă tu m'ai nenorocit pe mine...

ANCA

Eu? aş vrea să ştiu şi eu cum.

DRAGOMIR

Da, tu... Dacă nu te cunoşteam pe tine, eu era să fiu altfel de om... (bea şi oftează) Hehe! ce om era să fiu eu... Dar s'a dus... acu e de geaba... las'o încurcată!

ANCA

Şi vrei să mă laşi?

DRAGOMIR

Da, numai câtăva vreme... să vezi cum îţi este şi fără mine... (bea) Ascultă ici la mine... unde ţi-e gândul?... Eu am o daraveră departe... trebue să plec mâine dimineaţă... Tu... fii cuminte... stai acasă şi m'aşteaptă. Să nu dea dracul!... că te taiu!

ANCA

O să zăboveşti mult?

DRAGOMIR

O lună, două, trei, mai mult... un an, nu ştiu...

ANCA

Dar ai să vii înapoi?

DRAGOMIR

Fireşte că viu... Tu ai să iei cu înscris dela Popa, — să mi-aduci aminte să-ţi dau înscrisul — cinci sute de lei... Hanul poţi să-l dai cu chirie; tot Popa vrea să-l ia... Şiţa de sub şură poţi s'o vinzi... Scândurile dela deal o să le aducă peste câteva zile... mai ai să mai plăteşti vreo treizeci şi cinci de lei... să le vinzi; poţi apuca pe ele până la o sută de lei.

ANCA (după ce l-a ascultat cu răbdare, clătinând mereu din cap)

Aoleu, Dragomire!

DRAGOMIR

Ce?

ANCA

Să mai crez eu că ai să te întorci? Eu nu văz că-ţi faci adiata? (se scoală) Dragomire, tu n'ai să pleci... Cum se poate una ca asta! Să-ţi laşi tu casa ta şi să fugi aşa în lume... De ce? Ai scăpătat şi mergi să slugăreşti unde nu te cunoaşte nimeni?

DRAGOMIR

Aşi!

ANCA

Ori te-a ars focul şi mergi să cauţi adăpost în altă parte?

DRAGOMIR

Nu!

ANCA

Atunci ai făcut poate vreo faptă rea şi ţi-e teamă de răspundere, de pleci aşa în străinătăţi dela tine şi dela ai tăi...

DRAGOMIR

Dec!

ANCA

Că cine fuge aşa? cine îşi părăseşte aşa casa şi locul tam-nisam şi-şi ia lumea în cap?... Doar oamenii desnădăjduiţi, ori făcătorii de rele, ori... nebunii.

DRAGOMIR (bea şi rînjeşte)

Nebunii...

ANCA

Desnădăjduit n'ai de ce să fii, că slava Domnului, ai după ce bea apă... Fapte rele zici că n'ai făcut, că tu ştii şi Dumnezeu ce stă pe cugetul tău... Atunci, Doamne iartă-mă, ăi fi nebun!

DRAGOMIR (acelaşi joc)

Mai ştii? Oiu fi...

ANCA

De asta să nu râzi... eşti tu niţel cam ţicnit... adică, ce niţel! eşti bine de tot; de mult ţi-ai pierdut sărita... (Dragomir ascultă nervos) Noaptea visezi urît şi sai din somn mereu... Ţi-e frică să dormi cu lampa stinsă... Mai nainte, unde se întâmpla la tine să te îmbeţi!... acuma îţi bei minţile dintr'un ţoiu de rachiu... Mai nainte mă sileai tu să fac pomană şi să ţiu soroacele de sufletul lui Dumitru (Dragomir mişcare) — ba că ţi-a fost prieten bun, ba că ce păcat că s'a prăpădit aşa om de omenie! — Ajunsesem să mă mir eu de tine, cum tu bărbatul meu să nu mă laşi o clipă măcar să-mi uit de bărbatu-meu ăl dintâi... Dela o vreme încoace, alta ş'alta: daca pomenesc cât de rar de el, te-apucă alte alea... Tu n'ai băgat de seamă ce-ai făcut adineaori?

DRAGOMIR

Când adineaori?

ANCA

Adineaori, când citea Gheorghe.

DRAGOMIR

Ei?

ANCA

Vorbeşti nişte vorbe... de nu te-ar cunoaşte omul, ar crede...

DRAGOMIR

Ce vorbe? Ce-am zis?

ANCA

Ce nu se cade să vorbeşti... Incai la băutură, calea-valea... e omul cu mintea împăenjenită... Dar erai treaz...

DRAGOMIR

Ei! ce-am vorbit?

ANCA

Mi-ai zis să-ţi spuiu ce crez eu de tine, că tu ai omorît pe Dumitru... şi Gheorghe era de faţă...

DRAGOMIR

Şi tu ce-ai răspuns?

ANCA

Ţi-am răspuns ca totdeauna... că eşti nebun.

DRAGOMIR (încruntat)

Nebun!...

ANCA

Uite, vezi... am luat seama că nu-ţi place de loc s'auzi vorba asta. Ce să fie cu tine, Dragomire? Eu gândesc c'o fi vreun păcat... Să te spovedeşti... să te grijeşti...

DRAGOMIR

Ce, am să mor?

ANCA

Nu se spovedeşte omul numai când are să moară...

DRAGOMIR (indispus)

M'oiu spovedi altădată, n'am vreme acuma.

ANCA

Când?

DRAGOMIR

Când m'oiu întoarce...

ANCA

Dacă t'ei mai întoarce...

DRAGOMIR

Ei, aşa! dacă m'oiu mai întoarce... (se ridică ameţit) m'oiu spovedi... Ei, ş'apoi ce? Aşa e vieaţa omului! Pe toţi tot dracul îi încalecă... toţi o să moară, toţi! Şi eu o să mor... şi tu o să mori, şi Gheorghe şi toţi... pe rând, pe rând, ca la moară. (se uită lung unul la altul) Tu, femeie, tu eşti ispita... Anco, Anco! (îi face şovăind semn să vie după el) Aide!... Aide, tu, n'auzi?... Mâine dimineaţă plec... Tu! de ce nu mă iubeşti tu pe mine? (o apucă).

ANCA (vrând să-l depărteze)

Lasă-mă...

DRAGOMIR

Nu te las... (o ţine cu d'asila).

ANCA (fixându-l)

Abà, Dragomire, ţii tu minte alaltăieri la pomană — că uitaiu să te întreb — când a venit rezervistul ăla, de ce ai fugit?

DRAGOMIR (o lasă şi o împinge uşor încolo)

Care rezervist?

ANCA

Ăla de semăna grozav cu Dumitru...

DRAGOMIR

Tu ştii care e ăla. (se întoarce spre masă).

ANCA (după o pauză)

Zici că pleci dis de dimineaţă?

DRAGOMIR (posomorît)

Da... plec...

ANCA

Atunci, culcă-te... ai şi băut... e aproape de miezul nopţii...

DRAGOMIR (bea ce a mai rămas în cană)

Mă duc! (pleacă spre uşa odăii lui, la stânga, planul al doilea) Sunt beat...

ANCA

Crez... (urmându-l încet) Du-te de te odihneşte... (subliniind) şi...

DRAGOMIR (din pragul uşii)

Şi... ce?

ANCA

Inchină-te... să nu mai visezi urît.

DRAGOMIR

Bine! (iese în stânga. Anca se uită din uşe în odaie).

ANCA

Aşa... Dormi acuma. (închide uşa şi ascultă, trece apoi şi ascultă la uşa cealaltă, apoi coboară) Inchină-te, Dragomire, că se apropie ceasul!

(Cortina).

ACTUL II

SCENA I

ANCA (singură la masă).

Să chem pe Gheorghe şi să-l puiu să-i sfărâme capul... să stau să mă spovedesc lui Gheorghe cu de-amănuntul... Am eu vreme de asta acuma?... Pociu să-i arăt lui aşa pe scurt şi în pripă cum s'a strecurat şi s'a înşirat îndelung, încet-încet, bănuială cu bănuială în sufletul meu, până să se înrădăcineze credinţa asta... că Dragomir e vinovat?... Să-mi pierz noaptea cu vorbe... Dar Gheorghe poate să nu vrea, ori să nu fie în stare să facă aşa faptă... Cum e băiatul uşurel, m'oiu căi că i-oiu fi spus... (pauză) Nu... N'am nevoie de ajutor... Să mă gândesc mai bine... Cine n'o să crează că tot nebunul fugit dela ocnă a omorît şi pe Dragomir?... (pauză) Da de ce să-mi fac păcat şi să mai străgănesc pe nevinovat?... Aseară, la cârciumă, Dragomir le-a spus la toţi că pleacă 'n lume.

Am destul răgaz până la ziuă să-l târăsc şi să-l arunc în puţ: a plecat, s'a dus... nu mai vine azi, nu mai vine mâine, o lună, un an, nu mai vine de loc... M'a părăsit!... (pauză) S'a hotărît... (se scoală, merge la tarabă şi ia o bardă, apoi coboară încet) Adică să fie greu lucru?... Doarme beat. Un uriaş doarme... doarme şi cugetul lui şi puterea lui şi voia lui; vieaţa lui arde încet şi domol, cum arde lumânarea fără să vrea să arză... O femeie slabă, un copil fraged, hotărîre numai să aibă, poate să sufle odată... ş'o stinge... (se joacă cu barda, cioplind binişor pe muchia mesii; în stânga se aud gemetele nebunului; ea se trezeşte din gânduri şi ascultă) Nebunul... S'a deşteptat... o să-l deştepte şi pe el... Ce să fac? să-l trăsnesc în somn!... Să moară fără să ştie că moare, fără să vază că eu îl lovesc, fără să-şi aducă aminte de Dumitru... Dacă n'o vezi că vine, aia nu mai e moarte! Nu, nu vreau în somn: atunci ar fi par'că ar dormi mereu... Da... să-l deştept întâi: să ştie că-i vine moartea, dela cine şi de ce... (pune barda pe tarabă şi porneşte spre uşa lui Dragomir, face câţiva paşi şi se opreşte; uşa dela Dragomir se deschide, el apare foarte turburat).

SCENA II

ANCA, DRAGOMIR.

DRAGOMIR (speriat)

Anco!

ANCA (aparte)

El!

DRAGOMIR

Anco, am visat urît... mă doare mâna!

ANCA

Aiurezi... te doare mâna din vis...

DRAGOMIR

Mă înjunghie unde am semnul de muşcătură.

ANCA

Şezi jos...tremuri. (el şade) De unde ai tu muşcătura aia la mână Dragomire?

DRAGOMIR

De mult.

ANCA

Bine, de mult; dar de unde?... N'auzi?

DRAGOMIR

M'am bătut când eram copil şi m'a muşcat unul pe care îl trântisem...

ANCA

De ce nu vrei tu să-mi spui ce ai pe suflet? Eu văz că tu nu eşti în toate ale tale... Tu ai un ghimpe în cugetul tău... Destăinueşte-te mie.

DRAGOMIR

Ţie?

ANCA

Da, mie: (Dragomir mişcă din cap negativ) spune şi te uşurează; dacă ăi duce-o mult aşa, o să înebuneşti...

DRAGOMIR

Să înebunesc!

ANCA

Da... Ce ai visat?

DRAGOMIR

Un cap de mort... cu dinţii mari... vrea să mă muşce... mă doare...

ANCA

Te doare că nu vrei să spui, te doare că nu te hotărăşti să spargi buba şi s'arunci răutatea afară... (pauză — se apropie binişor de el şi-l apucă pe după gât) Ia ascultă, Dragomire... adică ce ar fi, cum stăm noi aici amândoi, să te pomeneşti cu Dumitru (el face o mişcare) că intră binişor pe uşe... uite pe colo... (arată în fund) să-l vezi că vine, cum era el înalt şi voinic, şi se aşează frumos colea la masă în faţa ta: «Ei, bună-seara, frate Dragomire... Ce mai faci? Mai îţi aduci tu aminte de mine?...» (Dragomir se sgârceşte pe scaun şi s'apucă de masă; ea îi ia repede capul în mâini şi cearcă să i-l întoarcă cu d'a sila spre fund). Ia uite colo... colo... Iacătă-l... Vino, vino, Dumitre!... (vrea să-l întoarcă cu toată puterea) Ci uite-te!...

DRAGOMIR (smucindu-se)

Lasă-mă!... (se scoală; s'aude ţipând nebunul; Dragomir se întoarce spre stânga; alt ţipăt).

ANCA

Ascultă... (Dragomir îşi întoarce privirile dela stânga, ea se repede aproape de el şi, jucând spaima, şoptit) Dragomire! (îl smuceşte şi-l întoarce în loc cu faţa spre stânga; el dă cu ochii de nebun, scoate un strigăt înecat şi rămâne încremenit) Uite-l... Ştii cine e?... E nebunul care a scăpat dela ocnă...

DRAGOMIR

Ion! (cade sdrobit pe scaun).

ANCA

El!

SCENA III

DRAGOMIR, ANCA, ION.

ION (coboară tremurând)

Mi-e foame... Imi dai să mănânc?

ANCA (lui Dragomir încet)

Trebue să-l oprim aici până mâine... (merge la tarabă, ia pâine, o cană de rachiu şi ţoiuri şi le-aduce pe masă) Şezi colea, Ioane...

ION

Şez. (şade sfios în faţa lui Dragomir, care se dă înapoi cu scaunul).

ANCA (dându-i să bea)

Cum e la ocnă, Ioane?

ION

Bodaproste... e bine. (la întrebările ei, Ion răspunde lui Dragomir).

ANCA

Şi cum ai fugit de acolo?

ION (ca iluminat)

Vezi că s'a pogorît Maica Domnului la mine şi zice: pe cum că, Ioane, când ăi ajunge la fântână sub deal, o să-ţi iasă înainte cine să te aducă la mine, şi să vii negreşit... să vii, că eu te scap de toţi duşmanii tăi, şi o să-ţi fie bine, că eu, Maica Domnului, o să puiu stavilă între tine şi rele: relele să nu mai poată trece la tine, şi nici tu să nu mai poţi trece la ele... (simplu) Aşa...

ANCA

Ei?...

ION

Pe urmă vere, m'am dus la fântâna de sub deal şi am pus doniţele jos... Ei! era frumos şi cald... şi era pădurea singură... doar într'o tufă fluera de departe o mierlă... Numa, din spre partea dealului, iacătă că-mi iese înainte o veveriţă, — vezi, o trimesese Maica Domnului! — sta în faţa mea în două labe şi se uita la mine drept cu ochii ei mititei şi galbeni. Eu am dat s'o prinz, când colo ea... ţuşt! a sărit p'o cracă subţire de alun: acu se încovoia craca şi s'apleca cu ea până la pământ, acu se ridica, acu se ridica, acu se apleca. Eu după ea, ea iar înaintea mea, în două labe, se uita la mine... Ii sclipea ochii, vere, de par'că era două schintei şi mă chema iac'aşa... (face gestul) Am umblat o zi întreagă: la urmă a pierit şi am rămas rătăcit... Da acuma o să mă duc înapoi acasă.

ANCA

Unde acasă?

ION

La ocnă.

DRAGOMIR

Ai scăpat şi vrei să te duci singur înapoi?

ANCA

Da de ce te-a închis pe tine, Ioane?

ION

Pentrucă am omorît pe Dumitru.

DRAGOMIR

Da tu l-ai omorît?

ION

Eu.

ANCA

Ba nu tu.

ION

Ba eu... Luleaua şi tutunul şi amnarul lui era la mine.

DRAGOMIR

Ei, ş'apoi? Dacă s'o găsi luleaua şi tutunul şi amnarul tău la mine, se chiamă că te-am omorît, ai?

ION (neînţelegând bine)

E!...

ANCA

Ascultă-l pe el, Ioane, tu stai de geaba închis.

ION (dă din cap)

Hăhă!

DRAGOMIR

Şi o să scapi curând de acolo... Peste un an... (se opreşte privind bănuitor la Anca; ea face o mişcare de inteligenţă, trece la tarabă de acolo în celar şi ascultă prin uşe, pe care a lăsat-o crăpată).

ION

Mai am unsprece ani.

DRAGOMIR

Ba unul.

ION

Ba unsprece...

DRAGOMIR (impacientat se apropie de Ion şi confidenţial, după ce a aruncat o căutătură de jur împrejur)

Daca mâine, poimâine, o ieşi un om ş'o zice: daţi-i drumul lui Ion, că nu este el vinovat, e altcineva...

ION

Altcineva... Ei! aşa a făcut unul dela noi dela ocnă... om milos, vere, Dumnezeu să-l miluiască...

DRAGOMIR (urmându-şi jocul)

Lasă-mă să-ţi spuiu... E altcineva: Ion a fost un prost, i-a luat din buzunar luleaua şi tutunul; dar când i le-a luat, Dumitru era mort...

ION

Ba nu...

DRAGOMIR

Ba era mort... cu faţa la pământ...

ION

Ba nu, era trântit pe spate (Anca mişcare) şi a deschis ochii la mine...

DRAGOMIR

Ce!

ANCA (coboară repede la masă)

Ş'apoi?

ION

Apoi l-a podidit sângele pe nas şi pe gură ş'a murit... (mănâncă. Anca îşi şterge ochii şi se uită la Dragomir).

DRAGOMIR (răstit la ea)

Ce te uiţi la mine aşa? (ea apleacă privirile; el mai aspru) Uite-te la mine! (bate cu pumnul în masă; Ion tresare; foarte animat către Ion) Când l-ai găsit în pădure?

ION (se scoală speriat şi începe să tremure)

Spuiu, să nu mă loveşti, să nu mă baţi!...

DRAGOMIR

Cine te bate?... şezi jos... (Ion şade înfricoşat) Pentru ce să te bat?

ION

Pentrucă am omorît pe Dumitru...

ANCA (coborînd)

Creştinul lui Dumnezeu, înţelege că nu tu,

ION (către Dragomir)

Nu eu... da cine? (Dragomir ţâfneşte).

ANCA

Spune cine, Dragomire.

DRAGOMIR (fierbând)

Nu te-amesteca tu în vorbă!... Lasă-ne 'n pace!... Nu ştiu... (bea cu sete).

ANCA (foarte simplu)

Vrei să-ţi spuiu eu, Ioane?... Uite cine. (arată pe Dragomir, acesta face o mişcare violentă) Uite, Ioane, vezi tu? ăsta a omorît pe Dumitru. (lui Dragomir) Zi tu că nu-i aşa!... (Ion se scoală, începe să râză pe înfundate şi să ochiască pe Dragomir).

DRAGOMIR (bea până în fund, trânteşte pe masă cana care se face ţăndări, şi se scoală)

Sunt prost eu că stau la vorbă cu doi nebuni!...

ANCA

Doi nebuni!

DRAGOMIR (ameninţător)

Tu, femeie!... (încruntat, porneşte spre ea care s'a retras la tarabă).

ION (dă un răcnet şi se năpusteşte asupra lui Dragomir tăindu-i drumul; îl apucă de gât şi-l învârteşte în loc)

Stai aci!... De ce l-ai ucis, mă, pe creştin? (Anca din fund urmăreşte cu tot interesul jocul lor).

DRAGOMIR (luptând, înecat)

Lasă-mă, nebunule!

ION (crescendo)

Atunci, daca l-ai omorît tu, pe mine de ce m'a închis, mă?... de ce m'a chinuit? de ce m'a lovit în cap? de ce? (îl sguduie şi-l împinge departe în faţă lângă masă; Dragomir palid cade gâfâind pe un scaun...) Dacă tu eşti vinovat (obidindu-se treptat şi arătându-şi moalele capului) de ce mi-a făcut mie bubă aici înăuntru? (se vaită) Mă doare!... Mă doare!...

DRAGOMIR (se ridică pe furiş de pe scaun şi face un pas)

Cum să scap?

ION (oprindu-se din plâns şi repezindu-se)

Stai aci! (îl apucă de gât).

DRAGOMIR

Anco, mi-a stins puterile!

ION (crescendo)

Tu... eşti dracul!... Daca tu eşti dracul, de ce nu te duci să stai în balta unde te-a gonit Maica Domnului?...ori de ce nu mergi pe pustii locuri? ori de ce nu te întorci în fundul iadului?...de ce? îl pune în genunchi).

DRAGOMIR

M'a răpus!

ION

De ce să mă chinueşti tu pe mine (îl lasă un moment şi-l priveşte rânjind sălbatic) Măi!... este la noi o ocnă părăsită... In fund e o baltă neagră... Dacă arunci o piatră 'n fund, numa, de departe, din inima pământului, începe să aue, şi aue tot mereu, şi tocm'adouazi tace, când zice Maica Domnului: destul!... Acolo trebue să vii tu cu mine... să te iau de gât (îl înhaţă) să te ridic şi să te arunc în fundul bălţii... aşa!... Haide (urlând) Haide!... (îl târăşte; Dragomir se sbate).

ANCA (aparte)

Il omoară... nu trebue!... (pune mâna pe bardă).

DRAGOMIR

Săi, Anco!

ION (îl târăşte)

Haide! nu urla, câine!

ANCA (alergând în faţa lui Ion cu barda ridicată)

Nebunule! îţi crăp capul!

ION (tresare, lasă pe Dragomir şi se dă la o parte sfios)

Nu el?... N'ai zis tu?... Tu ai zis. (se retrage spre fund)

ANCA (ajutând pe Dragomir să se ridice)

Scoală!...

ION (depărtându-se)

Atunci, mă duc. (iese repede în fund).

ANCA (după ce a ridicat pe Dragomir, care se aşează obosit la masă, şi uitându-se în toate părţile)

Dragomire, s'a dus!

DRAGOMIR

S'a dus?

ANCA

Se duce 'n sat... Trebue să-l întoarcem înapoi şi să-l ţinem aci până vedem ce e de făcut... Aide după el!

DRAGOMIR

Nu merg...

ANCA

Fuge! n'o să-l mai ajungem...

DRAGOMIR

Du-te tu.

ANCA (suie şi privind către el, aparte)

Aşteaptă tu! d'abia a 'nceput!... (iese în fugă prin fund).

SCENA IV

DRAGOMIR singur, apoi ION

DRAGOMIR

N'o să-l mai poată ajunge... şi chiar să-l ajungă, ce folos! Par'c'o să aibă ea destulă putere să se lupte cu nebunul... A putut femeea să mă vânză... acu ar vrea să mă scape, dar n'o să poată... Ion o să spue... Incă un an... Pentru un an, să pierz vieaţa întreagă!... pentru un an! A! când n'are omul noroc! (îşi apucă cu mâinile capul. — Ion a apărut la vorbele din urmă, coboară şi pune mâna pe umărul lui Dragomir; acesta se scoală şi rămâne ca trăsnit) Anco!

ION

A trecut pe lângă mine acuma... eram pe laviţă; s'a dus încolo la vale... Mi-e foame, dă-mi să mănânc. (şade) Şezi şi tu. (bea) Bea şi tu. (Dragomir se supune; — după o pauză lungă) E unul la noi la ocnă... Ce om bun, vere! cum mă milueşte el pe mine: mănâncă numai câte o fărimiţă şi tainul lui mi-l dă mie!... Ala a fost ucis pe tată-său, şi-l băgase pe frate-său la ocnă... Pe urmă, vezi ce l-a învăţat pe el Maica Domnului, să vie la ocnă şi să spue: eu am răpus pe taica, lui neica să-i daţi drumul, că nu e vinovat... (simplu) Iac'aşa.

DRAGOMIR (din ce în ce mai mişcat)

Şi...

ION

Şi i-a dat drumul lui frăţini-său şi l-a închis pe el.

DRAGOMIR

Pe el...

ION

D'apăi!... Intr'un târziu după aia, a aflat el că frăţini-său umblă să moară, şi s'a rugat să-l lase dela ocnă să meargă acasă cu soldaţi numai pentru trei zile, că zice că: ce-am avut eu cu taica, aia a fost altă socoteală; dar nu voiu să plece alde neica până nu m'o ierta...

DRAGOMIR

Şi l-a iertat?

ION

Da de unde!...

DRAGOMIR

Nu l-a iertat?

ION

Nu, n'a vrut să-l lase dela ocnă să meargă...

DRAGOMIR

Şi frate-său a murit aşa?

ION (dă din cap că da, bea, apoi se uită lung la Dragomir)

Mă Dragomire, tu eşti sănătos şi cu mintea întreagă şi o să trăeşti bine... şi eu... (zâmbind trist) o să mor aşa... necăjit, bătut şi nebun! (se ridică).

DRAGOMIR (foarte pătruns)

Ioane!...

ION

Vezi... Tu la ce n'ai venit să spui pe cum că Ion nu-i vinovat... Pe Ion l-aţi bătut în cap de geaba... Luaţi-mă pe mine. Ce-am avut eu cu Dumitru e altă socoteală, dar pe Ion lăsaţi-l săracul! (cu obidă adâncă) şi Ion s'ar fi rugat la Maica Domnului Buna pentru păcatele tale... Vezi!... vezi. (plânge liniştit).

DRAGOMIR (plânge înfundat)

Ioane, eu caut să te scap pe tine... Tu să nu mai mergi, nu mai trebue să mergi înapoi la ocnă...

ION

Da unde o să mă duc eu?

DRAGOMIR (iute)

Tu o să stai aci cu noi (Anca intră prin fund şi se opreşte în uşe să asculte) Ori nu; mai bine să plecăm... Vino cu mine... scăpăm amândoi. Iţi cumpăr haine nouă, pălărie, cisme nouă... De mâncare, de băutură... tot... îţi dau eu ce-ţi trebue. (Anca se retrage afară şi închide uşa; Dragomir pleacă ameţit spre dreapta şi se întoarce înapoi) Ori nu... vino şi tu cu mine...

ION

Unde?

DRAGOMIR

Colea în beciu... să scoatem banii (ia lampa) şi să plecăm... Aide... (Dragomir pleacă cu lampa înainte spre chepengul beciului; Ion îl urmează. Dragomir deschide şi porneşte să scoboare. Ion se retrage) Aide!

ION (retrăgându-se cu frică)

Nu, nu intru...

DRAGOMIR

Da să nu pleci!

ION

Nu.

DRAGOMIR

Ori nu... stăi (iese din beciu, aleargă la uşa din fund, o încue şi ia cheia; o pune în buzunar şi coboară iar în beciu) Viu acuş...

ION (trece la masă şi bea, fredonează un cântec haiducesc, apoi se opreşte ascultând)

A început iar... Când urlă câinele, moare cineva...

DRAGOMIR (iese din beciu cu lampa şi cu o ulcică în mână; închide chepengul la loc; vine la masă, scoate o basma din sân şi toarnă în ea banii din ulcică; înnoadă basmaua şi o pune în sân).

Gata, Ioane!

ION (apucat de un fior)

Mi-e frig! (Dragomir, mereu pripit, se repede în stânga şi vine îndată cu o zeghe, pe care o aruncă pe umerii lui Ion, şi cu două pălării, una i-o pune lui Ion şi alta o pune el pe cap).

DRAGOMIR

Acu plecăm... Tu să nu vorbeşti nimic pe drum... să mă laşi pe mine. Aide...

ION

Aide! (alt fior. Pornesc amândoi... Uşa e încuiată).

DRAGOMIR

Ne-a închis pe din afară! (stă un moment, caută cu gândul şi aducându-şi aminte) A! (se caută nervos în buzunare... găseşte cheia şi deschide. Anca le vine în faţă; ei se dau înapoi; ea intră şi închide uşa).

SCENA V

DRAGOMIR, ION, ANCA

ANCA

Da încotro, Dragomire? încotro, neică Ioane?

DRAGOMIR

Ascultă, Anco...

ANCA (coborînd cu Dragomir)

Nu mai spune, că ştiu; eram la uşe (Ion se înveleşte în zeghe, se trânteşte pe o laviţă şi se culcă) Vezi, Dragomire, când zic eu că tu eşti mai nebun decât... (arată cu ochii pe Ion) Să fugi în lume cu el!... Pe unde o să umbli? p'în pustii? O să vă întâlniţi cu oameni... O să-l cunoască cineva,.. E scăpat dela ocnă... Şi chiar să nu-l cunoască nimeni, poţi tu să-i stăpâneşti mintea? Da când l-o apuca iar turba ca adineaori?

DRAGOMIR (demoralizat)

Atunci?...

ANCA

Ce copil o să auză asta şi no să priceapă ce legătură e între oamenii ăştia doi, de pribegesc în lume, fără să poată spune de unde vin, fără să ştie unde se duc?

DRAGOMIR (descurajat de tot)

Dar ce să fac?

ANCA

Să rămâi aici şi să-l ţinem şi pe el până ne-om gândi la altceva mai cuminte.

DRAGOMIR

Daca n'o vrea... dacă nu-l putem ţine... (Ion geme şi se sbuciumă în somn; Dragomir se sperie şi se îndeasă spre Anca).

ANCA

Trebue să putem... Cât o fi aici, îl iau eu pe seamă (merge la Ion, care se munceşte rău în somn şi sguduindu-l foarte brusc) Ioane! Ioane!

ION (sare din somn; e cu totul apucat)

Da! eu sunt vinovat... Maica Domnului mi-a zis să spuiu, ca să nu mă loviţi... Bateţi-l!... Daţi-i la cap!... Se preface că e nebun... (înduioşat către Dragomir) Uite cum îl bate! uite cum îi dă în cap lui Ion (ţipând de groază) A!... nu!... nu!... nu daţi! (în culmea spaimii) O să-i spargă oasele, îi turteşte ţeasta capului... O să-l omoare!... (îşi acopere ochii).

ANCA

Ioane!

ION (crescendo)

De ce-l mai bate pe Ion dacă a murit? (dă cu piciorul ca cum ar vrea să înlăture ceva) Să-l ia de aici... e plin de sânge... (mai dă odată) Nu mai mişcă... (iar) A murit... (porneşte spre fund).

DRAGOMIR

Pleacă! (amândoi se reped după el şi vor să-l apuce).

ION (ţipând)

Nu puneţi mâna!... Să nu daţi... Ion a murit! (se smuceşte şi le scapă; se repede la tarabă, ia un cuţit mare şi ridicându-l în sus, măreţ) Nu puneţi mâna!... Ion merge la Maica Domnului. (se precipită în odaia din stânga).

ANCA

După el!

DRAGOMIR (oprind-o)

A luat cuţitul!

ANCA

Nu e nimic!... după el, să-l liniştim! Daca răcneşte aşa, aude cineva de pe drum. (vrea să meargă spre stânga. Ion cu figura radioasă, reapare ţinând în mână sus cuţitul plin de sânge; face doi paşi şi se prăbuşeşte; amândoi se reped la el şi-l ridică).

DRAGOMIR

S'a înjunghiat! (îl aşează pe o laviţă lângă masă).

ANCA

Injunghiat aici!... în casa noastră! (stă pe gânduri; pe chipul ei străluceşte o inspiraţie).

DRAGOMIR (dezolat)

Ce-ai făcut, Ioane?

ION (deschizând ochii)

Dă-mi apă... mi-e sete!

ANCA (cu o bărdacă de apă)

Ţine, Ioane.

ION (bea)

Bodaproste... Maica Domnului mi-a zis: scoate-ţi măruntaele când intră Necuratul, şi aruncă-le câinelui...

ANCA

Ascultă, Dragomire.

ION

...Că eu, Maica Domnului, o să puiu stavilă între tine şi rele... ş'o să dormi... o să dormi... Dă-mi apă... mă arde... (Anca îi dă).

DRAGOMIR

Ioane!

ION (dând cu mâna într'o parte bărdaca)

Scoate-mi măruntaele şi dă-le câinelui să nu mai urle!... Caută-mă la picior, din jos de genunchi... am un chimir... Să te duci la ocnă şi să-l dai dela mine ăluia de a omorît pe tată-său...

ANCA (scoate chimirul şi-l bagă în buzunarul lui Dragomir)

Ţine... (aparte) Nu moare odată... o să ne apuce ziua.

ION (iluminat)

Uite veveriţa!... colo sus... pe cracă!... uite-o! (vrea să se închine şi-i cade mâna; — în extazul suprem) Maica Domnului!... tu eşti?... tu mă chemi?... stai, că viu... iacătă-mă, viu!... (expiră).

ANCA (închinându-se foarte pătrunsă)

S'a isprăvit!... Dumnezeu să te ierte, omule (Dragomir e sdrobit; ea, schimbând tonul de-odată) Acu-i acu, Dragomire, acu ce ne facem?...

DRAGOMIR

Să dăm de ştire...

ANCA

Vrei să intri, ori să mă bagi pe mine în fundul ocnii! Să zică că l-am omorît noi!... Nu. Până acuma nu ştie nimeni c'a venit

aici: să-l aruncăm în puţul ăl părăsit. Mâine om astupa puţul şi atât... Aide! nu e vreme de pierdut! se luminează de ziuă: rămânem cu mortu 'n casă până mâine noaptea... A! să sting lumina... trece cineva pe drum şi ne vede ieşind aşa... (stinge lampa) Pune mâna... (Amândoi iau pe Ion şi pornesc spre fund; se aud în depărtare clopotele dela biserică... Ei se opresc să asculte) Toacă de utrenie... Ai avut încai noroc la moarte, Ioane: îţi trage clopotele ca la toţi creştinii!... La alţii nici măcar atâta!... (Ies prin fund... Pauză — în timp ce clopotele urmează. Amândoi reintră. Anca aprinde lampa şi o aduce pe masă. Dragomir foarte deprimat şade; cămaşa îi e puţin mânjită de sânge).

SCENA VI

ANCA, DRAGOMIR.

ANCA

Acu, ce stai? trebue să te găteşti de plecare.

DRAGOMIR

De plecare...

ANCA

Fireşte.

DRAGOMIR

De ce să mai plec?

ANCA

Ca să scapi şi tu şi să mă scapi şi pe mine. Daca se află, şi eşti tot aici, şi eu am tăcut, se chiamă că amândoi l-am omorît... Eu... sunt nevinovată şi nu vreau să cază vina pe mine. Daca vrei să stai, eu caută să mă duc în sat şi să spuiu tot, tot, tot... Daca pleci, mă fac că găsesc pe Ion în puţ şi dau de ştire... N'ai grije; îţi las eu vreme destulă s'ajungi departe... Tu eşti fugarul, tu vinovatul... ş'am scăpat amândoi...

DRAGOMIR

Vino şi tu.

ANCA

Dacă fug şi eu, cade vina pe mine: nu pociu asta... (sue; după o pauză mare, coborînd la el cu braţele încrucişate) Nu ţi-e ruşine! nu ţi-a fost milă şi păcat de Dumnezeu! Creştin eşti tu?... om eşti tu? Vine un biet păcătos în casa ta, îţi cere o bucăţică de pâine la masa ta, e obosit şi te roagă de adăpost sub acoperământul tău, îţi spune taina lui, şi tu, fiară fără-de-lege, pui mâna pe cuţit şi

spinteci omul! (Dragomir face nişte ochi foarte miraţi) Cu ce-ţi greşise bietul nebun?... ce piedică ţi-era el în lumea asta largă, unde e loc pentru toţi? (cu toată energia) De ce ai omorît pe Ion?

DRAGOMIR

Eu... pe Ion!...

ANCA

Pe Ion.

DRAGOMIR

Eu... am omorît... pe Ion! (râde febril)

ANCA

Râzi? Nu tu, da cine? (el se uită la ea lung; ea îi înfruntă căutătura; merge la el şi-l apucă de pieptul cămăşii) Asta ce e? sângele ăsta al cui e? Nu-i sângele lui Ion?...

DRAGOMIR (îşi închee repede minteanul la piept)

Fugi d'aici!

ANCA

Nu te 'ncheia, Dragomire: pe cămaşe e puţin; în odae dincolo e mult; uite, ici e plin... Du-te în curte, e stropit peste tot; mergi de scoate o găleată din puţ, să vezi apa roşie... Tu, ucigaşule, tu! O să te gunoeşti de viu între pereţii de sare umezi până o socoti Dumnezeu c'a venit ceasul să te cheme ca să te judece el mai bine...

DRAGOMIR

Pentru ce?

ANCA

Pentrucă ai ridicat vieaţa altuia...

DRAGOMIR

A cui?

ANCA

A lui Ion.

DRAGOMIR (stă un moment şi se şterge la ochi)

Femeie? daca te-ar întreba cineva pe tine de asta, ce-ai spune?...

ANCA

Ce-am văzut.

DRAGOMIR (ciudit din ce în ce)

Ce?

ANCA (simplu)

Că Dragomir a răpus pe Ion nu ştiu de ce?...

DRAGOMIR

Tu?

ANCA (ia lampa şi o pune la oblon; apoi coboară)

Măcar că tu ai fost rău cu mine, mie tot mi-e milă de tine Dragomire: am să-ţi dau o povaţă... Dacă s'o întâmpla şi n'ăi avea noroc să scapi până la urmă; dacă or pune mâna pe tine, nu fi prost şi te-apuca să tăgăduești cum faci cu mine, că acolo nu te joci ca aicea: te-or pune la chinuri, vai de vieaţa ta!... o să-ţi rupă carnea, să-ţi smulgă dinţii şi unghiile, să-ţi deschee ţeasta capului... Ascultă-mă pe mine, eu îţi vorbesc de binele tău. (se uită cu neastâmpăr în fund).

DRAGOMIR

Care va să zică...

ANCA

Faci ce-ţi spuiu eu: mărturiseşti c'ai ucis pe Ion şi te alegi numai cu pedeapsa; încai scapi de chinuri.

DRAGOMIR (revoltat, bătând cu pumnul în masă)

Da daca nu l-am ucis eu?

ANCA

Asta e! începem iar: ba nu, ba da, ba da, ba nu.

DRAGOMIR (fierbând)

Lasă-mă! (îşi vâră capul în mâini, astupându-şi urechile).

SCENA VII

ACEIAŞI — GHEORGHE

GHEORGHE (intră repede, vede pe Dragomir şi vrea să se retragă)

Dragomir!

ANCA (suind la Gheorghe; foarte repede şi şoptit)

Mergi în sat, ia pe primar şi oricâţi oameni găseşti, spune că te-am trimes eu pentru un omor... şi vino cu ei...

GHEORGHE

Ce e?

ANCA

Mergi, îţi spuiu... o să vezi... Vino iute! (îl mână afară).

SCENA VIII

ANCA, DRAGOMIR

ANCA (vine cu pasul grav la Dragomir, care stă pe scaun cu capul în mâini)

Scoală, Dragomire, c'a sosit ceasul!

DRAGOMIR (se scoală)

Ceasul!

ANCA

Ceasul socotelii. Stăi drept... adună-ţi minţile câte le mai ai şi răspunde la ce te-oiu întreba... Pentru ce l-ai omorît?

DRAGOMIR (înecat de ciudă până la lacrimi)

Nu! nu l-am omorît eu!... N'ai fost tu aicea? N'ai văzut tu?

ANCA

Nu pe Ion... pe Ion lasă-l... De altcineva îţi vorbesc eu acuma...

DRAGOMIR (pălind, încet)

De cine?...

ANCA

Ştii de cine, nu te mai preface... Tu vrei să pleci, tu caută să pleci (el face trist din cap că da; ea, aspru) Ei!... nu faci un pas de-aici până nu-i zici pe nume... (privindu-l cu toată puterea) Zi-i odată pe nume!

DRAGOMIR (încet de tot)

Du..mi...tru!

ANCA (răsuflând din adânc)

Ai văzut?... Aşa! Du-mi-tru. (şade jos; el stă în picioare) Pentru ce l-ai ucis...

DRAGOMIR

Pentru tine...

ANCA

Pentru mine...

DRAGOMIR

Ca să te iau eu...

ANCA

Cum l-ai ucis? spune (își pune coatele pe masă și bărbia în palme și ascultă nemișcată; el stă drept, se închee cu îngrijire la mintean și povestește simplu).

DRAGOMIR

Mă tot goneai... Odată, când ai ieșit dela biserică la Vinerea-Mare seara — ți-aduci aminte — m'am dat pe lângă tine și ți-am zis încet: «Anco! de ce n'ai vrut să mă iei pe mine? Eu tot te iubesc... Lasă-l pe Dumitru și vino!...» Ți-aduci aminte?...

ANCA

Da, mi-aduc.

DRAGOMIR

Tu mi-ai răspuns: «Am bărbat, lasă-mă 'n pace!...»

ANCA

Și tu?

DRAGOMIR

Eu am plecat acasă, n'am dormit toată noaptea și dimineața... m'am hotărît.

ANCA

Cum ai făcut?

DRAGOMIR

Știam când se 'ntoarce dela deal p'în pădure... și l-am așteptat... Venea șuerând... Ne-am întâlnit, ne-am dat în vorbă... i-am arătat o plută înaltă; el a ridicat ochii în sus... Am tras cuțitul, și până s'aplece iar ochii... (se oprește, stingându-i-se glasul).

ANCA (își acopere fața, — un moment — apoi și-o descopere și-l privește așteptând)

Ei?... înainte.

DRAGOMIR

Ce să-ți mai spuiu?

ANCA

El ce-a făcut?

DRAGOMIR

A țipat ș'a căzut în genunchi... a dat să scoață cuțitul... da m'am repezit și l-am lovit peste mână și la beregată... când m'am aplecat la el, m'a mușcat de mână.

ANCA

Dela el era muşcătura! (îi face semn să urmeze).

DRAGOMIR

Pe urmă, l-am întors cu faţa în jos, am ners la fântână de m'am spălat şi m'am dus acasă să mă culc, că nu mai puteam, cădeam d'a 'n picioarele de ostenit... Ion l-a găsit acolo... Pe urmă... ştii...

ANCA (sculându-se)

Ştiu... La un an ai venit şi mi-ai zis: « Anco, nu-ţi mai trăieşte bărbatul, mă iei? » Vorba ta şi glasul cum mi-ai spus-o, mi-au dat un junghiu p'în inimă; nici nu te luam altfel, că mi-erai urît; de-aia te-am luat ca să te aduc în sfârşit aici. Dela început te-am bănuit. Tot ce-ai făcut pe urmă, întâiu grija de sufletul răposatului, apoi spaimele şi turba ta când îţi pomeneam de el, vorbele tale fără şir tot de omorîtori şi de termenele până când încape pedeapsa, şi visurile tale cu capete de morţi care te muşca, şi câte altele, puneau mai mult temeiu bănuelii mele. Mai întâiu, mă hotărîsem să te curăţ — ba era să bag şi alt suflet în păcat! — pe urmă am stat să mă gândesc mai bine. Adineaori credeam că o să te sugrume nebunul; era să las să te socoteşti cu el, dar aveam şi eu cu tine o răfuială mai mare: nu te puteam lăsa să treci dincolo aşa nejudecat aicea. (pauză) Te-am judecat, te-ai mărturisit, trebue să-ţi dau acuma pedeapsa ce ţi se cade c'ai răpus pe omul ce mi-era drag ca lumina ochilor, tu, care mi-ai fost urît totdeauna... (sue şi-l lasă în urmă).

DRAGOMIR

Eu te-am iubit... şi...

ANCA

Şi?...

DRAGOMIR

Şi... da acù e de geaba ...Eu trebue să plec în lume; tu... poate să iei pe Gheorghe... (înecat şi foarte încet) dar să ştii că tot te iubesc...

ANCA

Da? (râde) Aşteaptă să vezi tu acuma cum o să-ţi plătesc eu ţie dragostea. (pauză).

DRAGOMIR

Anco, eu plec... să mă ierţi!

ANCA

Să te iert! D'aia te-am răbdat eu lângă mine, d'aia am umblat eu atâta vreme să te aduc aici, ca să te iert? (râde. Se aud paşi şi glasuri afară).

DRAGOMIR

Taci!... Anco, vine cineva...

ANCA

Da, vine Gheorghe cu oameni... vin să te ridice că ai omorît pe Ion.

DRAGOMIR

Pe Ion! (isbucnind) Tu m'ai vândut... cu Gheorghe...

ANCA

D'apoi cine?

DRAGOMIR (îngrozit, căutând în toate părţile)

Femeie! vreau să scap... Nu vreau să pue mâna pe mine!... Mi-e frică!... vreau să scap!

ANCA

Nu se mai poate! (se aude glasul lui Gheorghe).

GHEORGHE (de-afară)

Haide toţi!

DRAGOMIR (răcnind)

A! (ţinteşte pe Anca şi se precipită la ea s'o strângă de gât).

ANCA (ţipând şi fugind spre uşe)

Săriţi, fiara! (uşa se deschide; Gheorghe şi alţi oameni năvălesc înăuntru) mă omoară şi pe mine!

SCENA IX

DRAGOMIR, ANCA, GHEORGHE, mai mulţi oameni.

DRAGOMIR (coboară aiurit şi se înţepeneşte în faţă; Gheorghe şi alţi doi oameni coboară la el şi-l apucă de amândouă braţele; el se uită la ei pierdut şi tremurând)

Merg... merg eu... să nu mă bateţi, merg! (rugător către Gheorghe) Nu mă strânge aşa tare de-acolo... Ţi-am spus că mă doare!

ANCA

Oameni buni... a tras aseară la noi în gazdă un biet drumeţ; nu ştiu de unde venea, nici unde se ducea... L-a ucis bărbatu-meu! In odae şi colea uitaţi-vă, e lac de sânge!... Căutaţi în puţul ăl părăsit de lângă grădină... Avea nenorocitul de el un chimir la picior... acu e la Dragomir în buzunar. (Dragomir pune machinal mâna, scoate chimirul şi-l dă râzând prosteşte unuia din oameni).

UN OM (cu o frânghie în mână)

De ce omorîşi creştinul, mă? (îl leagă).

ALT OM

Luaţi-l!... la Primărie...

ANCA

Oameni buni... eu v'am descoperit fapta; dar omul ăsta e bărbatul meu... O să mi-l luaţi de tot... rămâiu singură. Trebue să mă lăsaţi să-i spuiu şi eu o vorbă... (Oamenii se dau cu respect în lături; ea s'apropie de Dragomir, care stă nemişcat, şi răspicat îi şopteşte) Dragomire, uite-te la mine: (el o priveşte) pentru faptă răsplată şi năpastă pentru năpastă!

(Cortina).

ROMA ÎNVINSĂ

TRAGEDIE ÎN 5 ACTE

de Alexandru Parodi

Traducere de I. L. Caragiale

PERSOANE :

PUBLIUS FURIUS PHILUS, pretor
LUCIUS CORNELIUS, pontifice
FESTUS METELLUS, căpetenia decemvirilor
QUINTUS FABIUS MAXIMUS, senator
CNEIUS LENTULUS, tribun legionar
QUINTUS ENNIUS
CAIUS, tribun al poporului
CAESO, scrib
VESTAEPOR, sclav
POSTHUMIA, o oarbă
OPIMIA
IUNIA
O VESTALĂ
GALLA, sclavă
DOI BĂTRÂNI
DOUĂ FEMEI DIN POPOR

ACTUL I

(Inlăuntrul Curiei lui Tuliu Hostiliu. — Jeţuri aşezate în semicerc; în mijloc pe o estradă, al pretorului. — Dimineaţa).

SCENA I

CAIU — POPOR — BĂRBAŢI şi *FEMEI*

BĂTRÂNUL I (intrând cu gloata)

Ce! pân'acum Senatul nu-i încă adunat?

CAIU (intrând şi dânsul)

Ce-i pasă lui de Roma, că s'a cutremurat!
Când Roma stă să piară, şi când cu sumeţie
Purtat de-o soartă oarbă, vrăjmaşul e să vie
Să rupă muri, să intre cu jaf şi-omor cumplit —
Poporul stă nemernic, Senatu-i adormit!

FEMEIA I-a (tânără)

D'abia se face ziuă!...

CAIU

Ş'apoi? Vrei să nopteze,
Ca, la scăparea Romei, Romanii să vegheze?
Vrăjmaşul vine iute şi preste noi va da,
Şi prea târziu Senatul de se va deştepta,
O să vedem cu jele în zilele aceste,
Că Anibal în Forum stăpân puternic este!

BĂTRÂNUL I

In zilele aceste?

FEMEIA I-a

De barbari stăpâniţi?

BĂTRÂNUL I

Cetatea dărâmată!.. Da: «Vai de biruiţi!»
Acest cuvânt prezice, în vechile anale,
O altă cutropire cu alte saturnale.

FEMEIA I-a

Şi crud e Africanul! nimica n'are sfânt:
Altare, feciorie!..

BĂTRÂNUL I

Nici sânge, nici pământ,
Nu va cruţa nimica.

CAIU

Prin fier vor trece toate.

FEMEIA I-a

Şi nici o mântuire!

BĂTRÂNUL I

Să ne 'nchinăm lui poate!..

BĂTRÂNUL II

Adevărat să fie? Vrăjmaşul...

CAIU

Ne-a strivit!

FEMEIA II-a (bătrână)

Vai nouă!

BĂTRÂNUL II

Cei doi consuli?

CAIU

Şi dânşii au pierit!..

BĂTRÂNUL II

Cum! amândoi?

CAIU

Da!

BĂTRÂNUL II

Astfel a Romei măreţie
O pângări străinul în oarba lui trufie,
Şi pe Romani un negru şi crud biruitor
Ingenunchiaţi îi ţine sub greul său picior!
Din nimicirea noastră mărirea îşi clădeşte,
Şi pentru-a treia oară acum ne umileşte.
Ruşine!

BĂTRÂNUL I

Lumea toată va lăuda pe Zei,
Că dărâmarea noastră va fi 'nălţarea ei.

FEMEIA I-a

Cetatea noastră 'n flacări!

BĂTRÂNUL I

Neveste, fete, mume
Răpite. Africanul pe prunci o să-i sugrume;
Şi pradă Roma mândră străinului va fi!

FEMEIA II-a

De-acuma numai Zeii mai pot a ne scuti!

SCENA II

ACEIAŞI — POSTHUMIA — GALLA

POSTHUMIA (răzimată de Galla)

In ce loc suntem, Gallo?

GALLA

La Curie.

POSTHUMIA

Se poate?
Ingădue Senatul înjosoritei gloate
Să ruşineze-aicea, prin lacrimi şi bociri,
Statornicia Romei şi-a ei nenorociri?

BĂTRÂNUL I

Ce zici? — Ce-ai zis, bătrâno?

POSTHUMIA (în mijloc)

Vai'mie! Aşa dară,
Dup'o viaţă lungă şi neagră şi amară,
Mi-a fost ursit, pe semne, să nu mor până când
Nu voiu vedea în Roma pe Anibal intrând.
Decât să plângeţi astfel, rugaţi-vă mai bine:
Şi rugile sunt arme. Bătrâni, aideţi cu mine:
Cu toţi 'n templul Vestei veniţi. La piept aş vrea,
Ca să-mi reiau puterea, să strâng pe fiica mea.
De tot mi-e frică astăzi, dar lângă dânsa-mi pare
Că nu m'aş teme-atâta de-a patriei surpare.
Hai Gallo!

(Străbate încet scena şi iese)

CAIU

Cine-i astă bătrână? nu ştii tu?

BĂTRÂNUL II

Posthumia; e rudă, pe cum îmi pare, cu
Scaurii.

FEMEIA I-a

Toată ziua petrece la Vestale.

CAIU

Ei! Ştiţi ce se vorbeşte? Fecioarele fatale.
Lăsară să se stingă azi-noapte focul sfânt.

FEMEIA I-a

Vai! ce nelegiuire!

BĂTRÂNUL II

Al lui Camil mormânt
De două zile urlă.

FEMEIA I-a

Azi-noapte, lumea spune,
O sabie de sânge, de către soare-apune
A despicat în două văzduhul!...

BĂTRÂNUL II

Auziţi
Minune!

FEMEIA II-a

Semne rele!

BĂTRÂNUL II

Am fi nişte smintiţi
Să aşteptăm vrăjmaşul asupră-ne să cază.
De Roma ce ne pasă? De-acuma toţi să-şi vază
De cap!... La fugă!...

SCENA III

ACEIAŞI — FABIU

(Fabiu, care intrase cu puţin mai nainte, păşeşte cu linişte şi măreţie).

Sunteţi Romani! Sunteţi bărbaţi!
Şi voi asemeni sfaturi mişele s'ascultaţi!?

BĂTRÂNUL I

Fabiu!

CAIU

El!

FEMEIA I-a

Pe el numai nu l-au învins duşmanii!

BĂTRÂNUL II

Dac' ale lui poveţe le-ar fi urmat Romanii,
Cetatea noastră astăzi vrăjmaşilor n'ar fi
Deschisă.

BĂTRÂNUL I

Numai dânsul zadarnic prevesti
Nenorocirea noastră.

FABIU

Ce groaznică ruşine!
N'aş fi crezut aceasta, de mi-ar fi spus oricine.
Romanii să se creadă pierduţi? Vă tânguiţi!
Nu vi se cade viaţa când nu ştiţi să muriţi.

BĂTRÂNUL I

Feciorii noştri sânge în deajuns vărsară!

FEMEIA I-a

Şi văduve pe toate bărbaţii ne lăsară!

FABIU

Atunci un singur strigăt puternic vom rosti
Toţi: « Răsbunare! »

CAIU

Pentru Senat...

FABIU (către Caiu)

Ce caţi aci,
Tribune? Datoria alt-undeva te chiamă.
De nemurirea Romei Senatul n'are teamă;
Și încă nu e'n Roma vrăjmaşu 'nvingător!
(Caiu iese)

MAI MULTE GLASURI

Mântuitorul nostru!

FABIU

Ieşiţi! Mântuitor!...
O inimă bărbată nu poate 'n veci să piară.
Lictori! d'aci mulţimea să iese 'ndat'afară;
Azi linişte ne trebui'.

(Poporul iese. Vin senatorii împreună cu marele pontifice Luciu Corneliu).

SCENA IV

FABIU — LUCIU — SENATORI

FABIU

Avem să căutăm
Prin sfaturi înţelepte tot răul să 'ndreptăm.
Când Marte ne-ameninţă, Minerva ni-e scăpare!

LUCIU

Ce încercare, Fabiu!

FABIU

Da, crudă încercare!
Şi 'n lume numai Roma o poate îndura.

LUCIU

Cu-a lor dreptate zeii au hotărît aşa.
Pe Anibal norocul făţiş îl ocroteşte.

FABIU

Când fără de cruţare pe noi ne prigoneşte!

LUCIU

S'a făptuit în Roma un prea cumplit păcat

FABIU

Eşti Pontifex, spăşeşte-l, căci ţie-ţi este dat
Să 'mpaci pe Zei.

LUCIU

Aşa e; dar cată să ştiu bine;
Păcatul — care este, şi vinovatul — cine?

FABIU

Cum! nu ştii încă?

LUCIU

Taina grozavă, am cerut
Să mi-o deslege cerul, dar cerul stete mut!

FABIU

Atunci ce dovedeşte a crimei făptuire?

LUCIU

A ne'mpăcatei soarte, vrăjmaşe prigonire.
Chiar pasările sacre: azi toate au cobit
Prin sborul lor.

(In timpul acestei convorbiri, pretorul Fabiu a intrat după lictori, şi s'a suit pe jeţu-i).

FABIU

Pretorul pe jeţu-i s'a suit;
Şedeţi.

LUCIU

Luaţi aminte!

(Se aşează după Fabiu, în faţă-i).

SCENA V

ACEIAŞI — FURIU — SENATORI, apoi *LENTUL*

FURIU

Oştirile romane
Au fost din nou sdrobite de gloatele duşmane;
Părinţi ai Romei, cerul aşa ne-a osândit!
Atotputernicia de-acum ni s'a sfârşit;
Şi ne-adunarăm astăzi să punem toţi la cale,
Nu soarta vreunui rege şi-a staturilor sale,
Nu pentru alte neamuri ca domni să legiuim,
Ci chiar a noastre vetre şi muri să mântuim! —
Lictori! să intre Lentul.

(Lictorii se supun. Lentulus intră, plin de sânge şi pulbere).

Aci ne stă de faţă
Un căpitan de-al celor ce-au dat a lor viaţă
Tiranei morţi la Canne. El vine la Senat
Cu de-amănunt a spune cum lupta s'a urmat
Şi cele de pe urmă a lui Emil cuvinte.

LUCIU

Cu Zeii, se cuvine, să 'ncepem mai nainte:
Nebiruita Romă e 'nvinsă azi de ei;
Căci Anibal e numai un biciu purtat de Zei.
Asupră-ne apasă o grea fără-de-lege,
A cărei taină cată curând să se deslege,
Ca să putem, spăsind-o, pe duşman a sili
Şi el să-şi ispăşească isbânda de o zi.

FURIU

Ce-i de făcut? vorbeşte.

LUCIU

Eu zic, că Decemvirii,
Să caute, să afle izvorul mântuirii
Din cărţile Sibilei luând destăinuiri
Şi pentru biruinţă cereşti povăţuiri.

FURIU (consultând în tăcere pe toţi)

Senatul se 'nvoieşte.

LUCIU (lui Caeso)

La Capitoliu du-te
A Zeilor poveţe să ceri şi vino iute.
(Caeso pleacă).

FURIU (către Lentul)

Te-apropie, tribune, şi spune ce-ai de spus.
(O tăcere).

LENTUL (foarte mişcat)

Vin dela satul Canne. Acolo s'au răpus
Oştirile romane. Acolo 'n bătălie
S'a stins mărirea noastră cu-atâta grozăvie
Cât Anibal, de sângiuri şi de măcel sătul,
Chiar însuşi striga, însuşi, barbarilor: « Destul! »
(Fabiu îşi acoperă chipul cu pulpana).
Imi este martor cerul: în luncile cernite
Şi prin restriştea noastră de-apururea vestite,
Mi se cădea şi mie un loc să pot găsi!
Dar n'am putut să-l capăt; şi am venit aci
Ca să vă zic: « Eu singur, când oastea 'ntreagă-i moartă,
Eu singur mai am viaţă!... » A! blăstămată soartă!

FABIU (descoperindu-se)

La prigonirea sorţii, virtute e a şti
Să ţinem piept: tribune, dă-ţi inimă.

LENTUL (astâmpărându-şi treptat mişcarea)

Deşi
Silitu-ne-a vrăjmaşul să-i dăm atacuri multe,
Nerăbdătorul Varon de-ar fi voit s'asculte
A lui Emil părere, noi nu ne-am fi lăsat
La lupta cea fatală... Dar nu l-a ascultat!
— Mijia de ziuă. După o noapte 'n aşteptare
Superbi ies cei doi Consuli, gătiţi de 'ncăerare,
Din cortul lor. In aer ce crunt mai răsunau
Strigările de luptă, şi caii nechezau
L'al trâmbiţilor ţipăt. Săgeţile porniră
Ca grindina. Romanii atuncia năvăliră
Păşind făr' de clintire la moarte şi omor:
Vai! greu plângea pământul gemând sub paşii lor!
Cu Asdrubal în capu-i, fruntaş voinic, mulţimea
Numizilor din goană ne 'nfrânge călărimea
Şi-o risipeşte 'n lături. Romanii, grămădiţi,
Puternic zid de piepturi, viteji nepilduiţi,
Pe Africani sfărâmă şi-i calcă sub picioare.
Dar iată că o ceată de Gali îngrozitoare,
S'arunc' asupra noastră: goi până 'n brâu şi-armaţi
Cu săbii mari şi late, cu suliţi lungi, urmaţi
Dc Nubicni sălbatici, bărbaţi cu chica creaţă,
O gloată fără număr, ce mânuie sumeaţă
Trofeele romane. Pe dânşii năvălim
Strigând toţi: «Răsbunare!» cumplit să 'ndreptăţim,
Această grea ruşine: ei cad, ei cad grămadă
In pulvere, noi, smulgem a barbarilor pradă!
Măcel nebun! cad sute şi mii de luptători
Şi 'n sânge-şi dau sfârşitul învinşi şi 'nvingători!
Duşmanul dă de moarte; zadarnic însă moare,
Căci oştile romane, rămân biruitoare.
— Şi ne gândeam la Roma, şi mândri ne simţeam,
Că prin a noastre braţe mărirea-i mântuiam. —
Când — Anibal năpraznic apare deodată,
Răcnind recheamă 'n luptă oştirea sfărâmată:
Se 'ntoarce biruitul, şi dă 'n biruitor,
Din patru părţi, îl prinde şi-l strânge 'ngrozitor.
Şi vin mereu barbarii, vin gloată preste gloată;
Ca un potop se varsă sălbăticimea toată.
Călări pe cai sălbatici, Numizii se ivesc
Cu Asdrubal în frunte; pe noi se năpustesc,

Turbaţi în goană mare ca oarba vijelie.
Noi — dăm cu desnădejde şi mai culcăm o mie.
Ah! soarta fără milă deşi ne-a sfărâmat,
Romanul piere mândru, căci piere răsbunat!

FURIU

O fii viteji ai Romei! O jertfe-a crudei soarte!
Măreţi ca şi în viaţă fuserăţi şi în moarte!

LENTUL

Amurgul se lăsase. Călare alergam
Prin lunca neagră, unde? eu însumi nu ştiam.
Din nori apare luna pe 'ncet şi fără veste;
Atunci zăresc o umbră; m'apropiu — cine este?
Emil: şedea pe-o piatră, pierdut în gânduri. Eu
Descalec lângă dânsul şi-i zic: « Ia calul meu,
« Fugi până-i vreme, scapă! » Iar el: « Nu, niciodată! »
« Voiesc să las — îmi zice — un nume fără pată.
« Că s'au răpus Romanii e numai vina mea:
« Mişel d'aş zice altfel; şi nici nu voiu putea
« S'o şterg decât prin moarte ». Cuvântul nu sfârşeşte
Şi iute o săgeată în inimă-l isbeşte.
Deodată se ridică strigând: « Viteji Romani! »
« Pe cari v'am dat eu însumi ca jertfă la duşmani!
« Armaţi-vă! sdrobiţi-i! sau dacă nu, mai bine,
« Decât supuşi la barbari, muriţi şi voi cu mine.
« Şi cel învins e mare când ştie a muri! »
Atât putu să zică; simţi că moare, şi,
Acoperindu-şi fruntea cu manta-i sfâşiată,
Căzu lungit. Atuncea şi Anibal s'arată,
Şi 'ntins făr' de mişcare pe-acest Roman zărind,
Asupra lui s'apleacă, şi chipu-i desvălind,
Pe consul recunoaşte... Se 'ntunecă la faţă:
Trufia biruinţii se stinge şi-i îngheaţă. —
Părea că-l roade 'n suflet un cuget mustrător:
Invinsului Emiliu să fie 'nvingător!
Vedea că, după însăşi cumplita-ne pierzare,
Cartagena-i tot mică şi Roma e tot mare!
Şi Roma sângerândă, ce 'n faţă-i apărea,
De-ai săi măreţi şi falnici străbuni îi amintea
Crezu că-i vede-aievea, se ruşină în cuget,
Şi potolind de grabă al barbarilor muget,
Biruitor nemernic — în cortul său fugi.

FABIU

Aşa dar de azi noapte, ei n'au putut veni.
Chiar până lângă Roma!...

LENTUL

Când i-am lăsat la Canne,
Ei împărţeau averea trofeelor romane.

FABIU

Să ne gătim în grabă!
(Un lictor aduce pretorului o scrisoare).

FURIU (ţinând scrisoarea nedespecetluită)

Dar încă n'ai sfârşit:
Aveam doi consuli. Varon?

LENTUL

Trăieşte.

LUCIU

A primit,
Când singur e de vină, că oastea ni-e pierdută,
Să mai trăiască?

FURIU (a citit scrisoarea)

Varon se află cu o sută
De călăreţi în preajma Venuziei.

LUCIU (ironic)

Frumos!
Măreţ! de lauri vrednic! Ce consul inimos!

FABIU

Şi ce ne scrie?

FURIU

Cere, viaţa să-şi închine
Ca jertfă pentru Roma.

LUCIU

Fugar făr' de ruşine!
Nevrednică-i de Roma acuma jertfa lui,
Şi n'o primim!

FABIU

Nevrednic! bătut! fugar! cum spui;
Simţind pieirea Romei, pieirea lui îşi vede,
Şi tot nu piere încă! şi'n Roma tot mai crede!
Atâta bărbăţie putea-vom osândi?
O nu! să fim toţi gata cu pompă a-l primi.
Mândria cu ruşinea, el drept şi le măsoară:
De-o parte, vrea să 'nvingă — de alta, vrea să moară!

LUCIU

Senatul cum gândeşte?

FURIU

Să vie! Bună, rea,
Să 'ndure tot o soartă cu noi toţi: Roma vrea
Pe consulul său.

LUCIU

Roma e prea mărinimoasă!

FABIU

Iertăm pe Varon; însă osânda fioroasă
Şi groasnică pedeapsă lui Anibal vom da.

FURIU

E 'nvingătorul nostru...

FABIU

Invingător e, da!
N'o să mai fie însă.

FURIU

Dar năvălirii sale
Ce altă 'mpotrivire vom pune decât jale?
Moşnegi mai sunt în Roma, copii mici şi femei:
Ei ştiu numai să plângă, ce pot să facă ei?
Când tinerimea toată ni s'a răpus la Canne,
Şi cutropiţi cum suntem de gloatele-africane,
Mai crezi în biruinţă?

FABIU

Da! suntem strănepoţi
Aceluia ce 'nvinse pe Brennus. Dacă toţi
Romanii-s morţi, atuncea să naştem alţii iute:
Se află sclavi în Roma, mulţime, mii şi sute,
Viteji, voinici şi vrednici. Aleagă-şi ei ce vor:
Sau drepturile noastre sau lanţurile lor.
Să-i deslegăm din fiare, şi ei ca noi să fie,
Şi vor avea la luptă destulă bărbăţie.

FURIU

De unde însă arme? In Roma nu găsim
Nici paveze, nici săbii...

FABIU

Putem să făurim!
Din lanţuri, din cătuşe, din pluguri şi topoare,
Vom face săbii, suliţi, săgeţi ucigătoare;
Iar paveze... destule chiar zeii ne vor da.
Le-au hărăzit lor multe străbunii noştri. Da!
Când Roma-i părăsită de Zeii toţi, drept are,
In lipsă d'alte arme, să smulgă din altare,
Trofeele 'nchinate în timpii cei trecuţi,
Dovezi nepieritoare de vechile-i virtuţi.
Aceea ce 'n altare au bărăzit părinţii,
E 'n drept la fii s'aducă câştigul biruinţii.
Purtând Romanii falnic trofeul strămoşesc,
Ce încă stă fierbinte de sânge vrăjmăşesc,
Vor fi mai tari ca stânca. Cu-a lor străbune arme,
Ca şi odinioară pe duşmani pot să-i sfarme.
La inimi mari şi soarta se 'nchină-adeseori.
Deprinsă nu e Roma să aibă 'nvingători:
I'ntâmpină cu ură, cu clevet îi goneşte
Şi făr' ameninţare cumplit îi pedepseşte.
Vrăjmaşi 'n Capitoliu, nici s'a mai pomenit
Alt somn decât al morţii cândva să fi dormit!

LENTUL

Trăiască Fabiu!

FURIU

Roma prin el se mântueşte,
Căci marele lui suflet pe toţi ne 'nsufleţeşte.

CAESO (anunţând)

Vin Decemvirii!

SCENA VI

ACEIAŞI — FESTUS, însoţit de patru *DECEMVIRI* şi *CAESO*

FURIU

Marte cu noi!

LUCIU (către Decemviri)

V'apropiaţi,
Voi care'n taine-ascunse ursitele păstraţi;
Deschis-aţi cartea sacră, izvor de mântuire,
Din Delfi sfânt răsunet şi datu-i-aţi cetire?

FESTUS

Te-am ascultat, cetirăm!

LUCIU

Şi cerul s'a rostit?

FESTUS

In cărţile Sibilei aceasta am cetit:
« Atuncea vei smulge a leului ghiară,
« Atuncea la rele găsi-vei hotarul,
« Atuncea de Marte vei fi ocrotit —
« Când flacăra Vestei vei face, ca iară
« Curată şi lină să arză 'n altarul,
« De altă văpaie acum prihănit ».

LUCIU

A Venerei văpaie, de sigur?
(Coboară din jeţ).
Iată dar,
E desvălită taina!

FABIU

Şi tocmai în altar
Păcatul cel de moarte găsi adăpostire!

LUCIU

Să îmbunăm pe Vesta prin grabnică spăsire.

LENTUL

O, Zei!

LUCIU (lui Festus)

Şi vinovata ce nume poartă?

LENTUL (în parte)

Vai!
Vai, biata, vai!

LUCIU (luându-i aminte)

Tu tremuri? Te 'nfiorezi! Ce ai?
O sor'a ta mai mică îmi pare că-i Vestală...

LENTUL (repede şi sigur către Festus)

Se află al ei nume în cartea cea fatală?

FESTUS

In cartea ursitoarei niciunul nu stă scris.

LUCIU

Să-l ştim ne trebui'...

FURIU (se ridică)

Sfatul Senatului e 'nchis;
Noi nu vom sta de-acuma în Roma pângărită.
Mergi şi-i ridic'altarul şi flacăra-i mânjită,
Pontifice spăsirea pe seama ta să iei:
Răzbună cu asprime pe Roma şi pe zei!

(Pe cât timp marele Pontifice iese cu Decemvirii şi cu Caeso, sfatul Senatului se ridică în consternaţia tuturor).

ACTUL II

(Tinda templului Vestei)

SCENA I

FABIU — ENIU

ENIU (intrând după Fabiu)

Cum? preste pragul sacru al templului putem
Să trecem? Oare Vesta ne'ngăduie? Mă tem
Că fruntea celor şase fecioare prea curate
Vom face să roşească.

FABIU

Aci putem străbate.
N'ai teamă, Eniu.

ENIU

Templul acesta, mi-s'a zis,
Că este totdeauna şi tuturor închis.

FABIU

Da; însă nu şi tinda. In locurile-aceste
E'n voie fiecine să intre. Tinda este,
Cât ţine ziua numai, deschisă tuturor.

ENIU

Dar când apune ziua?

FABIU

De lege călcător
E cela ce pătrunde aicea chiar.

ENIU

Şi cine
De lege nu ascultă?

FABIU

Să piară se cuvine.
— De legile lui Numa, cum văd n'ai auzit.

ENIU

Ba da; cu toate astea, deşi mi-s'a vorbit,
Pe coastele Calabrei, de legile lui Numa,
De datinele Vestei, fiindcă pân'acuma,
Străin mă aflu 'n Roma, — doresc a te 'ntreba,
Ceva. Am voie, Fabiu?

FABIU (binevoitor)

Fără 'ndoială, da!

ENIU

Voiu spune, poate, lucruri ce Roma nu le ştie.

FABIU

Se zice că poeţii, cu mintea lor cea vie,
A veacurilor besnă adesea risipesc
Şi limpede cu gândul în viitor cetesc;
Iar visul, călăuză isteaţă, se mândreşte
Că, premergând ideii, istoria vesteşte.
Vorbeşte-mi aşa dară; te-ascult fiindcă sper,
Că noi avem în Eniu un viitor Homer.

ENIU

Adevărat că Roma, credinţa 'n loc de-a-şi pune
In arme, năzueşte la cer, la vr'o minune?
Că, spre ocara celor ce sângele şi-au dat
La Canne vitejeşte, bătrânii din Senat,
De-a oştilor pieire găsiră toţi cu cale
Năpaste să arunce pe una din Vestale?

FABIU (grav)

Adevărat!

ENIU

Că Luciu îndată va sosi
Dreptate la năpaste să caute-a găsi?

FABIU

Adevărat!

ENIU

Că dacă se prinde vinovata,
Setos de jertfe, aprig, Pontificele-i gata,
Urmând străvechea lege şi datinele ei,
De vie s'o îngroape spre a cinsti pe Zei?

FABIU

Aşa e, vai!

ENIU

Suspinul acesta dovedeşte,
Că glasul de părinte în inimă-ţi vorbeşte:
Copila ţi-e Vestală, cum ştiu.

FABIU

Te-ai înşelat,
Căci tatăl ei, sărmanul, de mult a răposat:
Eram cu dânsul frate. Crescându-o de mică
I-am fost ca şi părinte.

ENIU

Şi astăzi, nu ţi-e frică,
Nu tremuri că se poate?...

FABIU

Să tremur pentru ea!
Ocară i-aş aduce. Cunosc pe fiica mea
Indeajuns; de dânsa n'am teamă niciodată,
Căci neamul nostru poartă un nume fără pată.

ENIU

Da. Mândră de-al ei nume, pe el s'a sprijinit:
La glasul datoriei ispita a pierit!
Dar alta — fără sprijin, o biată părăsită
Căzu cu trup şi suflet, învinsă de ispită.
Şi s'o îngroape vie! Şi nu vei face tot
De cruda ei osândă s'o mântui?

FABIU

Eu nu pot
Decât a mă supune la lege.

ENIU

Roma dară
Ingăduie asupră-i această grea ocară:
Un preot s'o mânjească cu jertfe omeneşti!

FABIU

Dreptatea cere plata păcatului. Voieşti
Un neam întreg să piară în loc de-o vinovată?
Nu! Zeii vor spăsire: să moară!

ENIU

Niciodată!
Asemenea prinoase primite nu-s în cer,
Şi nu le vrea dreptatea, şi Zeii nu le cer!
Dar cine-i Vesta ceea? ce templu e acesta
In care chiar copiii vi-i duceţi jertfă?

FABIU

Vesta
E patria, e focul din cer. Pe-al ei altar,
Ascuns în taină, Roma păstrează sfântul dar.
Locaş de mântuinţă şi pavăză cerească,
Aicea ni se ţine virtutea strămoşească. —
In piepturi vestejite de patimi n'a stătut
O inimă bărbată cândva să fi bătut;
Căci laurul nu creşte în bălţile spurcate,
Şi lumea nu se 'nchină la arme necurate.
Aci e Vesta, Eniu: în faţă-i să te pleci!
Aci străluce steaua Romanilor de veci,
Aci se află 'nchisă a patriei comoară!
Acel ce ne mânjeşte altaru-i sfânt — să moară!

ENIU

Deşi mă minunează cuvintele ce-mi spui,
Ca tine nu pot crede.

FABIU

De mult, din ţara lui,
Troada cea vestită, pribeagul de Enea
Italiei aduse credinţa şi schinteia
Zeiţei Vesta, care se află mai presus
Ca Zeii toţi — a lumii văpaie.

ENIU

Mi-s'a spus
Şi ştiu, că Vesta fuse regină muritoare,
Lui Jupiter străbună. Dar Jupiter ce-i oare?
Văzduh ce nu s'apucă, e aer, este vânt —
Sau poate, cine ştie! un chiar deşert cuvânt!

FABIU

E vânt, e aer, Eniu, e viaţă şi lumină;
E binele, tăria; virtutea i se 'nchină;
Domneşte preste veacuri şi e nemărginit;
In el e tot, şi totul e fără de sfârşit.
Zadarnic stă 'mpotrivă-i furnica omenească,
El e atotputernic în slava lui cerească.

ENIU

E binele, virtutea — şi voi, ca să-l cinstiţi,
Osânda unei biete femei îi pregătiţi?
Ucideţi o femeie — de sila lui? Un rege
De veacuri mort vă cere aşa cruzimi? O lege
Barbară? Obiceiul străbun? Dar — a greşi
Mereu şi fără seamă e legea minţii? Şi
Mai sunt bărbaţi să crează, că numai prin minune,
Prin moarte de-o femeie, pământul vor supune?
Atuncea — dacă nu e duşmanul ne'mpăcat
Acela ce vă pierde, ci numai un păcat,
Şi Roma îşi impută primejdiile sale
La vina 'nchipuită a unei din Vestale —
Emiliu de cât Varron nu fuse mai isteţ:
Viteazul şi fugarul au tot acelaşi preţ.
— La ce mai faceţi arme? La ce mai strângeţi gloate,
Când moartea păcătoasei vă mântuie de toate?
O pavăză putinte mormântul ei va fi;
In el vrăjmaşul aprig, pieire va găsi.
— In vremile de astăzi, Camile, dormi în pace!
Isprăvile măreţe un preot le va face.

FABIU

Prin moartea vinovatei, norocul vom schimba:
Vom prinde răsputere, credinţa ne-o va da.
Ştiindu-se cu Zeii, oştirile romane
Măcel cumplit vor face în gloatele duşmane:
In flacăra credinţei un suflet oţelit
Nu este prin nimica de nimeni biruit.

ENIU

Aşa; la voi credinţa în jertfe năzueşte:
A omului viaţă nimic se socoteşte.

FABIU

Vai!

ENIU

Fabiu, crez, aşa e şi nu mă 'mpotrivesc;
In numele virtuţii voiu însă să-ţi vorbesc.
A ta e datoria, viteaz cu suflet mare,
Să surpi aceste datini, aceste legi barbare,
Nevrednice de oameni, nevrednice de Zei!

FABIU

Orice popor
S'aducă cinste legii străbune e dator.

ENIU

Gândeam, ca să te 'nduplec...

FABIU

Pui multă stăruinţă
Să mântui pe Vestala: îţi este cunoştinţă?
O ştii cumva?

ENIU

Nu; însă, ca om, pe cât putui
Pe om am vrut să-l apăr. Zadarnic! Tu îmi spui
De patrie, de Roma...

FABIU

Aşa mai sus de toate
E patria.

ENIU (aprinzându-se)

E omul. Dar dacă nu se poate
Să schimbi a ta credinţă, atuncia voiu să fug
Din aste locuri, unde prin jertfe şi prin rug,
In templuri, se aduce la Zei închinăciune.
— Aceste adevăruri voiam a ţi-le spune.
Am spus ce-mi stă pe suflet; acuma, fă ce vrei,
Şi cerul să-ţi trimită povaţa dela Zei.

(Iese).

SCENA II

FABIU (singur)

Povaţa mi-e ştiută: e sfânta datorie!
— E Grec, e tânăr Eniu, să judece nu ştie,
El vrea să fie mila de legi judecător,
Când tocmai în durere s'a pus tăria lor.
— Şi ce sunt eu, şi cine, să surp această lege,
Ce Eniu o defaimă fiindcă n'o 'nţelege?
Statornic pentru ţară şi lege am luptat:
Făcându-mi datoria, măriri am căpătat;
Şi însumi eu, când Roma se află în pieire,
La datina-i străbună s'aduc împotrivire?
Nu, nu! murind Vestala ne face oameni noi
De viaţă; aşadară, să moară pentru noi!
— Pontiful!... singur!... oare — el...

SCENA III

FABIU — LUCIU — CAIU — CAESO (doi Scribi)

LUCIU (în griji)

Fabiu, au să vie
Vestalele îndată. — Pe cât îmi pare mie,
Aicea pân' acuma vreo veste n'a ajuns
De spusa ursitoarei. In templu am pătruns:
E pretutindeni pace şi linişte curată;
Pe nicăirea urmă de vină nu s'arată,
Şi flacăra pe vatră străluce lină. Dar,
Sub vălu-i, vinovata s'ascunde în zadar;
Căci ochiu-mi este ager şi trebue s'o vadă,
Şi Vesta va să aibă a jertfei sale pradă.

FABIU

Dar cine să ţi-o spună?

LUCIU

De mult am rânduit
Să caute de templu, p'un rob, un Gal smintit.
Va spune tot, n'ai grije, de voie ori de teamă.
E om vânjos; dar este moşneag, şi mai cu seamă
E rob. De nu va spune de-a una, voiu avea
Un mijloc sigur...

FABIU

Care?

LUCIU

Voiu...

(Robul intră şi priveşte cu şiretenie).

Galul!...

VESTAEPOR (în parte)

Ce vrea?

SCENA IV

ACEIAŞI — VESTAEPOR

LUCIU (robului)

Te-apropie, bătrâne, şi-ascultă. Pentru tine,
Eu am tot o putere: spre rău ca şi spre bine.
Un semn al meu te face, din rob ce eşti să pleci,
Şi liber preste ţermii Rodanului să treci,

Să intri iar în vatra de zece ani dorită,
S'ajungi la bătrâneţă adâncă şi tihnită,
Cu fiii, cu nepoţii, cinstit, în ţara ta;
Să mori la tine-acasă. Da — însă nu uita,
Că poate şi mai lesne, un semn al meu te duce
La moartea cea mai cruntă: pe două bârne cruce
Ţintit cu trei piroane.

VESTAEPOR

Pricep... Cu un cuţit
Asemenea îmi pare şi vorba ce-ai vorbit,
Cu două căpătâie, în tot neasemănate:
Prăselele — de aur lucrat în nestemate,
Tăişul — drept şi neted, cu gură de oţel.

LUCIU

Intocmai, de minune! Alege-ţi la un fel.
In mâna ta ţi-e soarta; să te vedem, vorbeşte:
Traiu liber vrei, sau moarte?

VESTAEPOR

Traiu liber voiu, fireşte.
E limpede: mai bine de mii şi mii de ori
Să mori de bătrâneţe, tihnit, decât să mori
Pe cruce.

LUCIU

Dacă-i astfel, să laşi de-o parte frica,
Să spui tot adevărul, să nu-mi ascunzi nimica;
Să fii mai drept ca dreptul: ia seama ce vorbeşti,
Ştii taina, da! sunt sigur; dovadă-i că păleşti.

VESTAEPOR

Ba nu; o rană veche de suliţă, pe care
Primitu-o-am la Clusiu mă usturä, mă doare,
Mă 'njunghie câteodată.

LUCIU

Aci s'a petrecut
O faptă făr' de lege. Răspunde: ce-ai văzut?

VESTAEPOR

In toată dimineaţa, văz una din fecioare
La vatră; nemişcată, visează în picioare,
Sau plânge; căci adesea aicea lacrimi curg.
Pe urmă, văz că alta soseşte 'nspre amurg;

In locul celeilalte rămâne să păzească
Şi, până despre ziuă, văpaia să hrănească
Şi alta iar o schimbă, când ceasul a venit
La câmp să plece harnic plugarul odihnit.
De zece ani într'una atâta văz.

LUCIU

Bătrâne,
Uitaşi ameninţarea aşa de grab?

VESTAEPOR

Stăpâne,
Mă jur; chiar dacă astfel nu-mi crezi, ce să mai zic!

LUCIU

Alt n'ai văzut nimica?

VESTAEPOR

Nimica, zău, nimic!

LUCIU
(Lui Fabiu)

Minciună! (lui Vestaepor)da, minciună!

VESTAEPOR

Auzi acu minune!
De ce să minţ?... Eu...

LUCIU (necăjit)

Cine, şi cum o chiamă? spune!

VESTAEPOR

Eu — sunt un rob nemernic, un biet măturător;
Eu nu sunt paznic peste fecioare. Sunt dator
De mătură să-mi caut. Atuncia sunt de vină,
Când e cumva pe vase vr'o pată de rugină,
Când poate pardoseala nu-i ştearsă cu temei,
Ori uit să torn la vreme în candele ulei.
Fac bieţilor păianjini cumplită prigonire,
Ştergând din temelie frumoasa lor clădire;
Mâncare fac; tai lemne; de vatră îngrijesc;
Nu preget cât e ziua, şi seara, când sfârşesc,
In pătură mă 'nfăşur: cu pleoapele închise
Se 'nchide şi simţirea, şi-adânc şi fără vise,
Ca duşii de pe lume, dorm pân' a doua zi.

LUCIU

Ia seama; schimbă-ţi graiul, şi nu-ţi meşteşugi
Cuvintele zadarnic. Voieşti s'ajung la silă?
Vrei să te dai, pe semne, la chinuri fără milă?
Ce! nu te temi, bătrâne?

VESTAEPOR

M'aş teme, şi nu prea!
Mi-e inima de piatră, stăpâne: fă ce-i vrea!
N'am frică de durere...

FABIU

Moşneag voinic! îmi place:
Vorbeşte par'că-i liber.

LUCIU

E mândru! n'ai ce-i face!
E Gal; aşa sunt Galii: la vorbe sunt măreţi,
Nu ştiu să fie vrednici, dar ştiu a fi sumeţi.
La dânşii de virtute le ţine loc trufia.
Mergi! inimă de piatră; să-ţi văd statornicia
La fapte, nu la vorbe.

VESTAEPOR

Sunt gata ori şi când,
Dar voi, voi pân'atuncia, gătiţi-vă curând,
Căci Anibal...

LUCIU

Ieşi, du-te!

VESTAEPOR

Mă duc, ies.

(Iese. Vestalele intră şi păşesc rar).

FABIU

Din fecioare
Lipseşte una.

LUCIU

Este la vatră păzitoare.

SCENA V

FABIU — LUCIU — CINCI VESTALE, între care *OPIMIA* şi *IUNIA*
CAESO şi *DOI SCRIBI*

LUCIU (cu întru sine adâncire)

Tu, care 'nfăşuri lumea în valuri de lumină,
Şi stelelor dai raze când noaptea e senină,
Ascultă ruga mea!
Să stingi întunecimea, ce-ascunde neagra vină,
Apollon, prea-mărite, tu singur vei putea.

VESTALA

Ţi-am ascultat chemarea, şi iată-ne, părinte;
Dar graiul tău cel tainic, cu vorbele-i prea sfinte
Ne umple de fior;
Privirea schinteiază din ochiul tău fierbinte
Şi ameninţător!

LUCIU (cu măreţie).

Ascunse'n umbra sfântă a templului, fecioare,
Aici, aflat-aţi oare
De cruda-ne restrişte? Ştiţi voi că pe Romani
Ii calcă sub picioare,
Sumeţi de biruinţă, sălbaticii duşmani?

VESTALA

Cei şapte munţi văzură priveliştea de sânge:
Işi dă sfârşitul Roma — Cartagena o frânge;
Romanul piere; neamul, pe care l-a hrănit
Lupoaica, se răpune; iar Tibrul geme, plânge
In matcă 'nţelenit.

LUCIU (cu străşnicie)

Că Roma stă să piară prin goane ne 'mpăcate,
E vina noastră. Cerul, în dreapta lui dreptate
Ne fulgeră de sus;
Şi cum-că astăzi — numai un greu păcat ne bate
Apollo chiar ne-a spus.

VESTALA

Apollo chiar? şi oare ce greu păcat să fie?

LUCIU

O faptă de prihană.

VESTALA

Păcat grozav! urgie!
Şi cine-a făptuit-o?

LUCIU

Chiar una dintre voi.

VESTALA

Cum! dintre noi, părinte! poţi crede? dintre noi!

LUCIU

Sibila, ursitoarea, prin cărţi aşa ni-o spune.

VESTALA

De ne'ndoit, părinte, că este 'nşclăciune!

LUCIU

Un om, pe-ascuns, în taină, aci la voi a fost
Şi-a săvârşit prihana sub sfântul adăpost!

VESTALA

Fecioară-Mumă! Vesta! tu ştii că niciodată
In templul tău nu arse văpaie necurată.
Urgia ta să cadă pe cine ţi-a mânjit
Altarul. — Insă cine să fi păcătuit?
Opimia, tu rază a dimineţii? Oare
Tu Iunia, copilă, crin alb, gingaşă floare?

IUNIA

Iertare!... Eu...

FABIU

Ce!

OPIMIA (turburată vrea să oprească pe Iunia)

Soro!

IUNIA

Nu voiu, în locul meu
Să suferi tu năpasta păcatului...

(Cade în genunchi înaintea preotului).

Da, eu!

FABIU

Tu! tu nelegiuită, cu fruntea ta curată!

LUCIU

Şi care-ţi este vina?

IUNIA

Vă spun, vă spun îndată:
Căci nu mai pot să sufăr — vai! mult am suferit!
Mă sfâşie mustrarea şi somnul mi-a pierit!
Vedeţi-mi chipul veşted: căinţa mă pătrunde,
Mă chinuie, mă arde, şi n'o mai pot ascunde.
Aşa; de zece zile, am plâns şi plâng mereu;
Cât lacrămi nu mai poate să verse ochiul meu.

VESTALA

Ce spune!... tremur!

IUNIA

Ziua pornea spre asfinţire:
Pădurea s'amurgise; bătea un vânt subţire,
Curgând cu dulce şopot prin ramurile ei.
Mergeam încet, şi dusă pe gânduri, ajunsei
In crâng; văzui pe Zeul cu arcul: în picioare,
Cu chipul lui cel fraged, cu faţa-i zâmbitoare,
De marmoră, săgeata spre mine-şi aţintea.
— Simţiam roşindu-mi fruntea, şi inima-mi bătea.
— De-odată nu ştiu cine, luându-mă de mână,
Mă duce fără voie-mi sub sălcii, la fântână;
Şi-acolo, trist şi gingaş, îl auzii zicând:
« O singură viaţă e 'n lume; până când,
« Jertfindu-te în templu, în umbra lui cea rece,
« Lipsită de iubire, ascunsă vei petrece?
« Şi Vesta ce câştigă din lungă jertfa ta?
« Eu — sunt în lume singur, tu — singură: ţi-oi da
« Şi inimă şi suflet! Vin, Iunio, cu mine! »
Tăcu; muri cuvântu-i în lacrămi şi suspine.
Pierdută-l ascultasem, că mult vorbea cu dor
Şi dulci avea cuvinte şi graiu fermecător:
Pe valurile mării, o harfă 'ndepărtare
Nu dă mai tainic sunet, mai molcomă cântare.
Adânc, pe nesimţite, în ochi-mi pătrundea
Din ochii lui văpaia, şi 'n suflet mă ardea.
Privirea mi se stinse cu 'ncet. Când simţ deodată
Suflarea lui fierbinte pe gura-mi îngheţată,
Mă ia fior de moarte, din braţe-i mă smucesc,
Mă 'ntorc să fug, şi 'n umbra desişului zăresc
Pe Zeul cu săgeata-i ţintindu-mă în faţă...
De spaimă dau un ţipăt, tot sângele-mi îngheaţă...
Atunci...

(Se opreşte).

LUCIU

Atunci? urmează.

IUNIA

Atunci m'am deşteptat.

LUCIU

Un vis fu tot păcatul?

IUNIA

Da.

VESTALA

Suflet prea curat!

LUCIU

Ridică-te.

IUNIA (mirată se scoală)

Părinte!...

LUCIU

Cum nu se pildueşte
Prin tine vinovata, şi nu mărturiseşte
Indată de mustrare împinsă, vina-i grea!...
Eşti tu? vorbeşte, spune; sau tu? ori tu? Nu vrea
Niciuna să răspunză.

VESTALA

Sunt fără vină toate.

FABIU

Să credem în virtute, căci din greşeală poate
Cuvântul lui Apollo l-am înţeles pe dos.

VESTALA

Aşa e! curăţia, luceafăr luminos,
Luceşte 'n cer, părinte; nimic, nici o fiinţă
Nu poate s'o atingă. — Avem de-acum credinţă
Că nu cu-ameninţare vei mai veni la noi!...
(Voieşte să plece cu toate).

LUCIU

Acu, vom şti tot, Fabiu. Vestale! între voi
Tribunul Lentul are o soră. Care este?

IUNIA

Eu...

LUCIU

Iunio, îți vine o dureroasă veste...

IUNIA

Cum! frate-meu e...

OPIMIA (cu un strigăt)

Lentul!

LUCIU (luându-i aminte)

E mort!

OPIMIA (căzând în brațele a două Vestale, care o duc)

A!

LUCIU

Este ea!

FABIU

Opimia!

OPIMIA

Mor! (leșină)

LUCIU (către Fabiu)

Fabiu!... tăcere.

FABIU

Fiica mea!

LUCIU (de aproape)

Putem ascunde totul: nu-ți pierde bărbăția;
N'ai teamă: pentru tine fac tot...

FABIU (rezolut)

Fă-ți datoria!

ACTUL III

(Pădurea sacră a Vestei. — In fund la dreapta templul. — In planul întâiu o fântână cu ghizdurile late; la dreapta uşa de bronz a unei peştere. — Copaci. — Către amurg).

SCENA I

VESTAEPOR şi apoi *GALLA*

VESTAEPOR (cântă încet frecând un « tripod »)

Roma stă să piară 'n sânge:
Robi, din tină vă sculaţi!
Roma plânge:
Robi, cântaţi!

GALLA (venind din lăuntrul templului)

Vestaepor, cânţi?

VESTAEPOR

Da, fată, da; cânt şi-mi văd de treabă.

GALLA

Dar ce voios eşti astăzi! de ce?

VESTAEPOR

De ce? Intreabă
De ce miroasă teiul: căci are 'n miez miros;
Mi-e inima voioasă, vezi bine că-s voios.
Dar tu! să fii Romană şi n'ai fi mai mâhnită.
De vreme 'ndelungată, cu inima cernită
Şi ochii tăi albaştri în lacrimi înecând,
De dorul ţării noastre tot plângi mereu — şi când
Vezi astăzi, că stejarul roman, dela tulpină
Clătit de vântul duşman, porneşte spre ruină,
In sufletu-ţi se poate nimic să nu simţeşti,
Şi tu cu lumea 'ntreagă să nu te 'nveseleşti?

GALLA

Tu nu pricepi, fireşte, de ce sunt întristată:
Stăpână-mea îşi pierde copila.

VESTAEPOR

Cum?

GALLA

Pe biată
Nepoată-sa.

VESTAEPOR

Dar cine ţi-a spus? Adevărat
Să fie?

GALLA

Cum se vede, tu nu ştii, n'ai aflat
Nimic.

VESTAEPOR

Era în templu Opimia?

GALLA

Da. « Du-te »,
Imi zise: « spune-i mamii că mor; să vină iute;
S'o văz 'naintea morţii ». Să-i duc bătrânei, da,
Aşa de crudă veste! Să-i spun: « Copila ta
E moartă! » Chiar acuma veniam s'o iau, să vie
Cu mine. Mă aşteaptă cu ea. Ce grozăvie!
Să-i smulgă bietei oarbe copila! vai de ea!

VESTAEPOR

Să n'aveţi teamă, Gallo; copila va putea
Să scape.

GALLA

Dar prin cine?

VESTAEPOR

Prin mine!

GALLA

Cum?

VESTAEPOR

Ascultă:
Un rob se dă la moarte uşor şi fără multă
Zăbavă; dar cu dânsa nu-i lucru tot aşa:
Vestala e Romană de neam — o vor cruţa.
Un ţipăt e o urmă nesigură, ce piere.
Curând se şterge, lesne şi iute. Legea cere
Statornică vădire, temeinice dovezi.
Vestala-i bănuită; dar cum şi cine crezi,
Că poate împotrivă-i s'aducă vr'o dovadă?
Chiar Lentul? însă dânsul a fost a morţii pradă;
Vrăjmaşii nu-l cruţară la Canne nici pe el;
S'a stins cu toţi Romanii şi-acest Roman mişel.
Din partea lui n'am frică. Eu singur ştiu acuma,
Ca martor, toată fapta... Să spun o şoaptă numa...
Aşa — să vreau a spune... Dar nu! îţi jur pe Zei,
Pe vatra, pe feciorii şi pe străbunii mei!
Iţi jur, că nu-i pe lume cumva meşteşugire,
Ori caznă ce-ar întrece şi-o cruntă 'nchipuire,
Să-mi poată smulge taina: să ştiu că m'or sdrobi,
Măcar să ştiu, că însumi pe preot voiu isbi!
— Rămâne să nu spună chiar dânsa; dar în ziua
Când nu mai sunt grăunţe la ce ţi-e bună piua?
Am pus la cale toate, şi nu mă tem de loc,
Primejdia-i mare, însă mă bizui pe noroc.
La noapte, patru oameni ai mei vor să sosească
Aici, s'o ia cu dânşii şi 'n grab să se pornească
P'un drum ascuns şi sigur.

GALLA

Ce? cum?

VESTAEPOR

Şi până 'n zori
De zi vor fi departe d'ai ei prigonitori.

GALLA

Cu nişte robi să fugă? nu crez; e mândră; poate
De s'ar întoarce Lentul...

VESTAEPOR

Aşa cum nu se scoate
Văpaie din cenuşe, nici morţii nu mai pot
Să 'ntoarcă din morminte. Sunt singur, însă tot
Nădăjduesc în bună izbândă. Du-te, fată,
Să mângâi pe bătrâna, s'o minţi chiar; e iertată
Minciuna pentru bine.

GALLA

S'o minț azi, mâine, da;
Dar mai târziu, când poate călăii te vor da
La cazne; când vei pierde tăria, și vei spune?

VESTAEPOR

Eu nu-mi calc jurământul. Prin cazna se răpune
Nu sufletul, ci trupul. N'ai teamă.

GALLA

Astfel dar
Vei merge până' la moarte cu jertfa ta?

VESTAEPOR

Ba chiar
Și dincolo de moarte. Tu nu știi, că Romanii
Se pierd prin mântuirea Vestalei, și dușmanii
Vor năvăli în Roma?

GALLA

Acum te înțeleg:
Scăpând pe o Vestală, ucizi un neam întreg.

VESTAEPOR

Am doar feciori ca brazii în oștile-africane;
In urma istovirii vrăjmașilor la Canne,
Aștept pe azi pe mâine să văz pe feții mei.
Romanii n'or să aibă iertare dela Zei,
Căci nu-i las eu să 'mbune a cerului mânie.
Din templul lor prihana neștearsă va să fie;
De voie ori de silă, Vestala va trăi,
Și 'n zidurile Romei, potopul va sosi.
Eu însumi ocrotit-am a vetrii prihănire;
Și Pontifex în vreme, ce caută spăsire,
Setos d'o crudă jertfă — eu, rob nemernic eu,
Ursit să 'ndur batjocuri, aud urlând mereu
O aprigă furtună ce fierbe jos în tină:
Drept pavăză ne 'nfrântă, au inima haină,
Și drept unelte-a morții cu lanțuri și obezi.
Ha! Vine ceasul Romei, n'ai grije.

GALLA (cu neîncredere)

Vai!

VESTAEPOR

Nu crezi?

GALLA

E tare Roma!

VESTAEPOR

Roma? Pustie de ruine;
Cuib negru de şopârle; culcuşuri, vizuine
De fiare. Cucuveaua, sihastru cuvios,
Şi paznic de morminte, se vaită tânguios;
Cloncanul ciuguleşte din oase învechite;
Iar Tibrul curge jelnic cu undele cernite:
Pe pruntul lui paragin şerpoaica scoate pui
Şi noaptea latră vulpea pe malurile lui.
— Atât o să se-aleagă de-aceste locuri. Iată
Icoana Romei peste un an.

GALLA

In lume, tată,
Eu n'am avut pe altul decât pe tine. Tu
Ştii dragostea fiiască ce-ţi port. De Galla nu
Te teme. Fă-le toate, dar numai fii cu pază,
Ca nu cumva furtuna pe capul tău să cază.

VESTAEPOR

Să cază!

GALLA

Fii cu bine!

VESTAEPOR

Cu bine, fata mea! (Galla iese).
Să mântui pe Vestală, şi Roma va vedea
In zidurile-i mândre potopul dela Canne;
Nimic nu stă 'mpotriva oştirii africane.
Trei zile să mai sufăr ş'apoi cu feţii mei
In Galia iubită vom merge câteşi trei.

(Rămâne nemişcat, cu « tripodul » în mâini, schimbat la faţă de bucurie. S'a amurgit bine. Intră Lentul urmat de Eniu).

SCENA II

LENTUL — ENIU — VESTAEPOR

LENTUL

Rămâi aicea, Eniu.

ENIU

Deşi n'aveam ştiinţă,
Că eşti şi tu la mijloc, ce-mi stete prin putinţă
Făcui tot ca s'o mântui.

LENTUL

Stăi locului; aci
E moarte pretutindeni.

ENIU

Vezi colo! Pare-a fi
Un rob.

LENTUL

Da, un prieten al meu. — Vestaepor!

VESTAEPOR (tresare din adâncirea-i sufletească)

Cine
Mă chiamă? Lentul, încă trăeşti?

LENTUL

Spre-a mea ruşine!
Dar ea? trăeşte? spune. Azi Luciu negreşit
A prins-o, osândit-o. Aşa am auzit
Vorbindu-se prin Forum. Aşa să fie oare?
Ş'aici mă prigoneşte vrăjmaşa ursitoare?
Să fiu ş'aci tot cobe, să fiu tot piază rea?
Tot jale şi pierzare să las pe urma mea?

VESTAEPOR (în parte)

Să fugă tot cu dânsul, tot una-mi este, numa'
Să scape de osândă.
(Lui Lentul cu prefăcută bunomie).
Ian să vedem acuma.
Ce ceri dela moşneagul Vestaepor, ce doreşti?

LENTUL

Prieten de credinţă mi-ai fost şi încă-mi eşti...

VESTAEPOR

Şi azi ca totdeauna.

LENTUL

Mai fă-mi un mare bine.

VESTAEPOR

Sunt rob supus stăpâne.

LENTUL

Atârnă dela tine
Şi-a ei şi-a mea viaţă.

VESTAEPOR

Pricep, să amăgim
Cât mai degrab' pe preot şi jertfa să-i răpim.

LENTUL

Primeşti?

VESTAEPOR

Primesc.

LENTUL

Aleargă şi adu-mi-o pe dată.

VESTAEPOR

Mă duc, alerg; aşteaptă, stăpâne; însă cată
De nu uita, că dacă v'ar prinde cineva,
Ea, fără doar sau poate, e moartă.

LENTUL

Moartă!

VESTAEPOR

Da.
Şi trebui' până 'n ziuă să fie şi pornită
Afară de cetate.

ENIU

O luntre, priponită
La Ostia v'aşteaptă.

VESTAEPOR

Ian spune-mi, ai putea
Pe Pontifex ucide, pe tine, chiar pe ea,
De-ar fi cumva nevoie, de-ar vrea să ţi-o răpească?
Te bizui?

LENTUL

Lumea toată o pierd, ca să trăiască
Opimia.

VESTAEPOR (aţintindu-l)

Fii gata. Prin peşteră vă scot,
Inchid de grabă uşa de fier, şi 'n urmă pot

Să vină toţi lictorii din lume cu topoare
Să-l sfarme, n'aveţi teamă; căci, până să-l doboare,
E timp destul s'ajungeţi pe dealul Palatin.

ENIU

De-acolo-i lesne... Mâine, sub cerul cel senin,
Cu pânzele întinse, sburăm pe valuri iute
Spre coastele Calabrei.

VESTAEPOR

Şi Zeii s'o ajute!
Mă duc şi viu îndată cu ea.
(Aleargă spre templu şi se opreşte).
De-acuma, Zei!
De vreme ce prihană vă cere jertfa ei,
E gata Roma: jertfă măreaţă veţi răpune,
Şi Anibal, bun preot, va şti să vă răsbune!
(Intră în templu).

SCENA III

ENIU — LENTUL

ENIU

Ce-o fi spunând de Roma?

LENTUL

Ca rob nenorocit,
Fireşte, rău.

ENIU

Eşti sigur de dânsul?

LENTUL

Negreşit.
— Ascultă, Eniu, frate, mai fă-mi, te rog, un bine,
E cel din urmă.

ENIU

Spune, fac toate pentru tine.

LENTUL

Gândesc că nu-i nevoie şi eu să vă urmez.
Destul e, ca s'o mântui, în tine să mă 'ncrez.
Norocul te trimise. Iţi dau în seamă ţie
Aceasta decât viaţa, mai scumpă avuţie:

Opimia. Ştii bine cât o iubesc. S'o iei
Să pleci; să nu uiţi însă şi pe bunica ei,
Posthumia bătrâna: abate-te din cale
Şi spune-i două vorbe de soarta fiicei sale.

ENIU

Dar tu nu vii?

LENTUL

Nu, frate; plecaţi voi singuri, şi
Din zidurile Romei, eu nu voi mai ieşi.

ENIU

Intâiu ziseseşi altfel.

LENTUL

Adesea, una zice
Şi alta face omul. Nu, nu! rămân aice;
Am scopul meu statornic.

ENIU

Mă tem că l-am ghicit.

LENTUL

Pe calea datoriei destul am şovăit;
Opimia să plece, şi ceasul o să vie
Când, liber, fără teamă să-mi văd de datorie.

ENIU

Vrei...

LENTUL

Să-mi răscumpăr dreptul la moarte.

ENIU

Tu?

LENTUL

Voiesc
Pieirea ţării mele să nu pricinuiesc;
Să mă supun la lege: să mor! ce fericire!

ENIU

Mustrarea te-ameţeşte. Iţi trebui' liniştire
Şi pace sufletească.

LENTUL

Şi unde să găseşti
Mai linişte ca moartea?

ENIU

Aşa. Dar nu gândeşti,
Că dacă-o fi să scape Vestala vinovată,
Tu mori zadarnic; legea rămâne tot călcată —
O lege rătăcită, pe care trebuia
Romanii să o surpe de mult.

LENTUL

Aşa, aşa!
Surparăm obiceiul străvechiu al vitejiei,
Al biruinţii, datini şi legea datoriei;
Icoanele străbunei virtuţi le-am pălmuit;
Ocara şi prihana pe rând le-am istovit;
Şi-acum ce ne rămase? prin fier şi prin văpaie
Să spulbere vrăjmaşul aceste putregaie
Netrebnice, în care tot miezul e secat
Şi minţile sunt stinse şi inimi nu mai bat.

ENIU

Nu-s inimile moarte şi minţile-s nestinse,
Şi toate 'ntr'o simţire d'un cuget sunt aprinse:
A Romei răsbunare. — Cu toţii să luptăm
Şi 'n luptă pentru Roma cu cinste să picăm!
Deci nu o lege oarbă, ci patria te chiamă
La moarte!

(Se arată în fund robul aducând de mână pe Opimia; o aduce cu binişoru)

OPIMIA

Spune-mi unde mă duci; mi-e tare teamă...

LENTUL

Opimio!

OPIMIA

Tu!

VESTAEPOR (lui Eniu)

Aide, căci trebui' să fugim.
(Ies amândoi)

SCENA IV

OPIMIA — LENTUL

OPIMIA

Trăeşti?

LENTUL

Ce fericire! Puteam să ne gândim
Că Zeii ne-ar mai da-o.

OPIMIA

Da, tristă fericire,
Cât Zeilor mi-e teamă s'aduc vr'o mulţumire.

LENTUL

Opimia, dă-mi fruntea, dă-mi ochii tăi gingaşi!

OPIMIA (sie-şi)

Nimic nu ştie.

(Lui Lentul).

Pleacă curând, vreau să mă laşi,
Să nu deştepţi mânia cerească adormită,
Destul că pân'acuma sunt tot nepedepsită.
Şi simţ, că n'am putere, căinţa mi-ar pieri,
De nu ţi-ai face milă, de nu m'ai părăsi.
Aibi, Lentul, îndurare, fugi, lasă-mă; vezi bine,
Că nu-i iertat în lume iubirea pentru mine.
Prea mult păcătuit-am, prea vinovată sunt.
Destul.

LENTUL

Tu vinovată?

OPIMIA

Vai! da.

LENTUL

Ce jurământ
Din sufletu-ţi, vr'odată, rostit cu voie 'ntreagă
Spre jertfa tinereţii în ăst altar te leagă?
Căci Pontifex, de mică, din leagăn te-a luat;
Părinţii tăi cu lacrimi zadarnic l-au rugat:
« Prea-sfinte, fă-ţi pomană şi lasă-ne copila »,
Căci dânsul, ne'nduratul, smulgându-te cu sila,
Din frageda ta vârstă în templu te robi.
Nefericitu-ţi tată de dorul tău muri;
Iar maică-ta sărmana, cu minţile pierdute,
Şi-a dat şi ea sfârşitul — ştii cum...

OPIMIA

Dureri trecute...
De ce mi-aduci aminte?

LENTUL

Acela-i vinovat,
Ce făr' de voie-ţi roabă altarului te-a dat;
Acela-i vinovatul ce făr' de-a ta ştiinţă
Şi sufletul sdrobindu-ţi, jură la Zei credinţă
In locul tău, minţindu-i. Tu nu eşti şi n'ai fost
Decât o jertfă numai.

OPIMIA

Dar sfântul adăpost
Imi dete adumbrire, şi Zeii mă primiră
Sub vălul fecioriei; Romanii mă cinstiră
Şi eu, nelegiuita, pe Zei am necinstit
Mânjindu-le prea-sfântul altar.

LENTUL

Nelegiuit
Am fost şi sunt eu numai. A ta nelegiuire
O sfântă îndurare a fost.

OPIMIA

A fost iubire.
Mustrarea nu mă 'nşeală, a fost iubire chiar.

LENTUL

A fost!...

OPIMIA

Şi încă este. Cercat-am în zadar
S'ascund durerea crudă, sub care m'abătusem
Pierzând orice nădejde fiindcă te pierdusem.
Mă roade doru 'n suflet, mă arde rana lui
Adâncă. Fugi, dă-mi pace! căci nu vreau să-ţi răpui
Viaţa pentru mine. Aicea ne pândeşte
De-aproape bănuiala. Fugi, Lentul, părăseşte
Aceste locuri.

LENTUL

Spune-mi, iubito, mă iubeşti?

OPIMIA

De câte ori ţi-am spus-o, ţii minte? crud ce eşti!

LENTUL

De mă iubeşti, degrabă, să vii, să fugi cu mine.

OPIMIA

Eu?

LENTUL

Căci, altfel, stând aicea, e moarte pentru tine,
Şi nu tu se cuvine să mori, ci altul.

OPIMIA (în parte)

Zei!
Va fi ştiind (tare) Sunt oare-ameninţată?

LENTUL

Vrei
Să tăinueşti de mine primejdia ta? — şi poate,
Gândeşti că nu ştiu încă nimic? Te 'nşeli, ştiu toate.

OPIMIA

Vai!

LENTUL

Să plecăm.

OPIMIA

De lege tu vrei să mă 'ndoiesc?
Să fug, să piară Roma, pe Zei să-i amăgesc?

LENTUL

Sunt om în toată firea, şi'n visuri nu pot crede:
Acestea-s visuri.

OPIMIA

Visuri? Uitatu-ţi-ai, se vede,
De ziua 'nfricoşată? Uitat-ai ceasul rău,
Când fără cunoştinţă căzui pe pieptul tău?
Când sufletu-mi, cu sete din gura ta fierbinte,
Sorbi fărădelegea? Atunci — atunci, ţii minte!
Pământul, de când lumea statornic, se clăti;
Văzduhul fără margini ca sângele roşi;
Din patru părţi a lumii se rupse vijelie,
Şi Roma sguduită trosni din temelie. —
In templu îngrozite fecioarele plângeau,
Şi flăcările sfinte pe vatră se stingeau,
Când şi Fecioara-Vesta, vedenie încruntată,
Pe-a vetrii ei cenuşe ivindu-se d'odată,

Striga răsbunătoare cu glas plin de fiori:
« Vai ție blăstămată cetate, ai să mori ».
Zi cruntă de prihană, de cobe și de jale,
Când Roma fu să vază pieirea slavei sale!

LENTUL

Norocul! întâmplarea!

OPIMIA

Nu, nu! păcatul meu!
Că patria se surpă sunt eu de vină, eu,
Și voiu să-mi spăl păcatul.

LENTUL

Sărmană, nu știi oare
Ce moarte-ți pregătește osânda 'ngrozitoare?

OPIMIA (mândră dar apoi pierzându-și avântul)

Ba — știu că sunt urmașă a unui neam măreț,
Că mă cobor din Fabii.

LENTUL

Da, moșii tăi, cu preț
De jertfe și de sânge, mărirea-și cumpărară;
Tu cugeți la osândă, nu cugeți la ocară.

OPIMIA

Ocară!

LENTUL (apăsând pe amănunte)

Dar osânda? osânda? Un mormânt
Adânc și rece, negru și surd; jos pe pământ,
Batjocură odihnei, o pătură de paie;
O candelă ce arde cu sarbădă văpaie;
O strachină cu lapte, o pâine, un ulcior
Cu apă — hrană pentru o zi — și-acolo te-or
Inchide...

OPIMIA (îngrozită)

Taci!

LENTUL

Acolo, de vie 'nmormântată,
Zidită pe vecie, ca morții toți uitată,
In prada desnădejdii, cu sufletul sdrobit,
Cu mințile pierdute de chinul tău cumplit,
Isbindu-te nebună cu fruntea de părete,
Să mori în bezna gropii de foame și de sete!

OPIMIA (îndesându-se de spaimă lângă el)

Da, să fugim! Ai milă şi scapă-mă de-aici!
Mi-e spaimă!

LENTUL

Vino, vino...

(O târăşte).

OPIMIA (se lasă a fi târîtă câţiva paşi)

Aşa...

(Se smulge, apoi îl înlătură şi se întoarce cu hotărîre).

Nu, nu!

LENTUL

Ce zici!

OPIMIA (hotărîtă)

Aş vrea să scap, aşa e, căci moartea mă 'ngrozeşte,
Dar glasul datoriei să mor îmi porunceşte.
Vestală şi Romană — mă simţ că n'aş putea
Să fug cu tine 'n lume, să las în urma mea
Pe neamul meu necinste, şi vecinică ruşine,
Să las mânjit altarul şi patria 'n ruine!

LENTUL

Decât în fugă, altă scăpare nu găsim!

OPIMIA (cu gând)

Aşa?

LENTUL (înţelegându-i gândul)

Voieşti?

(Hotărîndu-se într'o clipă).

Atuncia, primesc. Da, să sfârşim
Viaţa împreună.

OPIMIA (aruncându-i-se în braţe)

De mă iubeşti...

LENTUL

...Da, fie!
Osânda-i mântuire, şi moartea cununie!
Mormântul unul singur e gata pentru noi,
Ca şi'n pustiul morţii să fim tot amândoi,
Ca sufletele noastre de veci nedespărţite,
Prin noaptea veciniciei să sboare fericite!

SCENA V

ACEIAŞI — ENIU

ENIU (vine de pe unde a ieşit)

E gata, Lentul.

LENTUL (întâmpinându-l cu paşi rari şi liniştit)

Frate, te rog primeşte cea
Din urmă 'mbrăţişare. Tu pleacă; eu şi ea
Vom sta să dăm — căci trebui' prihana ispăşită —
Şi Zeilor şi Romii o jertfă îndoită.

ENIU

Sminteală! Ce fel? unul prin altul să pieriţi!
Puteţi găsi scăpare, şi vreţi să vă jertfiţi
De bună voie.
(Stăruind să-i înduplece).
Lentul!... Opimio!...

OPIMIA (dând un ţipăt de dragoste şi groază)

Iubite!

LENTUL

Iubito!

OPIMIA (lui Eniu)

Ce să facem? vai!

ENIU

Toate-s pregătite,
Să nu mai staţi.

OPIMIA (cu aţâţare sufletească crescândă)

Aşa e; zadarnic mai luptăm,
Ne birue ursita, şi trebui' să plecăm.
Să te ucid...pe tine?... Prăpastie adâncă!
Să mergem înainte, căci nu-s depline încă
Nici crunta mea ocară, nici groaznicul păcat.
Asvârle, rupe-ţi vălul pe care l-ai pătat,
Şi nu te mai preface, vestală păcătoasă:
Pe frunte-ţi este scrisă osânda ruşinoasă!
Să mergem! Vino, Lentul; de-acuma sunt a ta.

ENIU (speriat de aprinderea ei)

Opimio!

OPIMIA

Să mergem!

LENTUL (speriat şi el ca Eniu)

Zei!

OPIMIA

Taci! nu deştepta
Din somnul îndurării mânia lor cerească,
De nu voieşti ca fulger din cer să ne trăsnească!

SCENA VI

ACEIAŞI — VESTAEPOR

VESTAEPOR (se iveşte la uşa peşterii)

E sigur drumul...

ENIU (către cei doi iubiţi)

Aideţi!

VESTAEPOR (călăuzindu-i)

Pe-aicea...
(Către Lentul oprindu-l).
Să grăbeşti,
In zori să fiţi departe de Roma, de voieşti
Să nu strici toată treaba, de vrei să ieşi cu bine
La capăt... Ce s'aude?
(Lentul intră în peşteră după Eniu. Lictorii se arată 'n fund).
Lictori!... Pontifex! Vine
Târziu... E mântuită... nu-mi pasă.
(Pontifex a intrat şi înaintează drept la Vestaepor).
A zărit
Tot...

SCENA VII

VESTAEPOR — LUCIU — CAESO — SCRIBI — LICTORI

LUCIU

Robule, deschide! n'auzi?

VESTAEPOR

Am auzit,
Mă duc să caut cheia.

LUCIU

Nemernice, crezi poate,
Că n'am văzut. Ascultă cu binele şi scoate
Pe vinovat.

VESTAEPOR

Stăpâne, nu-i știu, să mă omori...

LUCIU

Dă-mi cheia!

VESTAEPOR

Am pierdut-o...

LUCIU

Destul! Pe el, Lictor,
Cu sila să i-o smulgeți.

VESTAEPOR (se aruncă la fântână și aruncă cheia)

Primiți-o în păstrare,
Naiade a fântânii; voi știți păstra cu mare
Sfințenie.

LUCIU (lictorilor)

Luați-l... Zăgazul lui Tarquin
Răspunde'n multe locuri. Porniți la Palatin,
La Quirinal de grabă... Voi stați aci de pază...
Și robul la palatul lui Numa, ca să vază
Că'n astfel de prilejuri, călăii sunt dibaci.

VESTAEPOR (înlăturându-i)

Așa. S'o vezi cu ochii că-i moartea, și să taci
Stăpâne, auzit-ai ghindar bătrân vr'odată
Să plângă sub secure? Așa că nu? — O fată
De Gal, strivită 'n lanțuri, voind a tăinui
P'un rob fugar, călăul «dibaciu» se năpusti
Asupră-i. Ea, de teamă ca nu cumva durerea,
Cu toată hotărîrea, să-i birue tăcerea,
Știi ce-a făcut, stăpâne?

LUCIU (cu ironie)

Ce?

VESTAEPOR

Limba și-a mușcat
Și a scuipat-o'n fața călăului spurcat.
La caznă! Aide!

(Iese drept și hotărît, cu aer de nepăsare, urmat de câțiva Lictori. Alți Lictori rămân cu Caeso și ridică topoarele ca să doboare oblonul peșterii.).

LUCIU (ieșind după Vestaepor)

Aide; să vezi ghindarul — este
Și'n faptă tot atâta de trainic ca 'n poveste!

ACTUL IV

(Cabinetul marelui Pontifex în « Regia »)

SCENA I

LUCIU — CAESO — VESTAEPOR — DOI TORȚIONARI

LUCIU

Indeplinit-ai toate aşa precum ţi-am zis?

CAESO

Intocmai. Pretutindeni, Pontifice-am trimis
Lictorii. Toată noaptea gonacii alergară
In sus şi'n jos, prin toată cetatea şi pe-afară,
In preajma ei, departe de ziduri, — în zadar:
Nu fuse cu putinţă nici să le dea măcar
De urmă.

LUCIU

Căutat-aţi acasă, la bunica
Vestalei?

CAESO

Chiar eu însumi....

LUCIU

Şi n'ai aflat?

CAESO

Nimica...

LUCIU

Şi când ai fost?

CAESO

Azi-noapte. Când am intrat la ea,
Bătrâna pe 'ntunerec în jețul ei veghia.
Deși simți că intru, rămase nemișcată:
Cu coatele pe jețu-i, cu barba răzimată
In mâini, sta liniștită; dar cum îți auzi
De nume — chipu-i galben pe loc învineți,
Și deschizându-și ochii secați, strigă la mine:
« Copila mea! o caută chiar Pontifex? Dar cine?
« Vai mie! cine oare să-i fie apărător,
« Când el, nemilostivul, îi stă prigonitor? »
Apoi venind și Galla, bătrâna îngrozită
Strigând: « La templu iute! » ieși călăuzită
De roaba ei.

LUCIU

Pe semne că nu știe nimic!

CAESO

Și eu gândesc.

VESTAEPOR

Stăm bine de tot.

LUCIU

Ce zici?

VESTAEPOR

Nu zic
Nimica.

LUCIU

Tot nimica. Vrei dar a te răpune?
Ți s'a urît cu viața pe semne. Aide, spune:
Tu singur, sau cu alții, de cinev 'ajutat,
Jertfindu-te pe tine să-i scapi ai cutezat?
Și nu pricep din parte-ți, de unde până unde,
Atâta jertfă pentru fugari. Degrab' răspunde,
In ce loc sunt fugarii? răspunde deslușit!...
Ai dat de știre, Caeso, să vie toți părinții
Preoți la judecată?

CAESO

Am dat, și toți prea-sfinții
S'au strâns alături.

LUCIU (Caeso iese)

Bine! — Pe rob luaţi-l!

VESTAEPOR

Iar!

LUCIU

De-acuma nu la chinuri, te duci la moarte chiar:
Să-ţi iei pentru tăcerea haină, răsplătire.

VESTAEPOR

La moarte?

LUCIU

Da!

VESTAEPOR

La moarte? De-acum?

LUCIU

Iţi vină 'n fire!
Şi cugetă ce scumpă e viaţa. Nu uita
Că cine-i mort se uită uşor şi jertfa ta
E fără preţ pe lume; că moartea ta târzie,
Precum îţi fuse chinul, aşijderi o să-ţi fie
Zadarnică. Gândeşte că vinovaţii tot
Nu scapă.

VESTAEPOR

Două zile mai daţi-mi. Azi nu pot
Să spun. Dar jur, stăpâne, poimâine spun — poimâine!

LUCIU

Acuma!

VESTAEPOR

Nu pot.

LUCIU (torţionarilor)

Du-te! Să moară, ca un câine
In chinuri. Hai, luaţi-l.

VESTAEPOR (adâncit)

Să mor, când să-mi ajung,
Să-mi văz cu ochii visul, şi dupăce 'ndelung
Am suferit atâtea dureri — să mor acuma
Nerăsbunat? — Stăpâne, dă-mi două zile numa,
Mai lasă-mi două zile!...

LUCIU

Sau spui pe loc, sau mori!

(Intră Fabiu în fund).

VESTAEPOR

Nu, nu spun. Hai la moarte.

SCENA II

ACEIAŞI — FABIU

FABIU (lui Luciu)

Rechiamă pe lictori;
Dă-i robului iertare; să-l lase cu viaţă.

LUCIU (mirat)

Tu Fabiu!

FABIU (cu puţină străşnicie)

Robul ăsta, văzându-şi moartea 'n faţă,
O 'nfruntă îndărătnic. Dar cine l-a 'ntărit
Să 'ndure atâtea chinuri? Şi oare-aţi dovedit,
Că scopuri vinovate prin lupta lui ţinteşte?
Că răului ajută, nu binelui slujeşte?
De unde ştim noi? Poate virtuţii e dator
Cu jertfa chiar a vieţii să-i fie apărător!

VESTAEPOR

Ce vină am? Nimica nu v'am făcut, stăpâne;
Nimica nu ştiu.

LUCIU

Fabiu te iartă; mergi, bătrâne,
La templu. Haide du-te d'aici şi fă-te om
De treabă...

VESTAEPOR (aparte)

Da, stăpâne, mă duc. Poimâine vom
Vorbi. Preot nemernic! ai dăruit, sărmane,
O vrednică iscoadă oştirilor duşmane.

(Iese, Luciu face un semn; ies torţionarii).

SCENA III

LUCIU — FABIU

LUCIU

Vorbeşte; suntem singuri, te-ascult şi voi urma
Orice-mi va cere Fabiu: ascult porunca ta.

FABIU (urmând o gândire începută)

Nu, fiica mea e încă curată: nu mă 'nşeală
Credinţa, ce-am în suflet, ci trista bănuială,
Ce m'a cuprins o clipă, de sigur m'a 'nşelat:
Da, numele lui Fabiu e încă nepătat.
(Mai de-a-dreptul lui Luciu).
Mi-aduc aminte, Luciu, că 'n casa părintească
Opimia fusese deprinsă să trăiască
Cu Lentul ca o soră. Fireşte, nu putea
De grabnica lui moarte să afle şi să stea
Nepăsătoare.

LUCIU

Insă...

FABIU

Nu, — crede-mă pe mine:
E mândră, — e nepoata lui Fabiu — şi ştiu bine
Că dacă din păcate, prin fărdelegea ei,
Ar fi adus necinste la oameni şi la Zei,
Şi-ar fi cerut osânda chiar ea...

LUCIU

Inşelăciune
Amară, căci...

FABIU

Sfârşeşte...

LUCIU

Ce-ai zice când ţi-aş spune
Şi dovedi, că oarba credinţă te-a minţit?
Opimia azi-noapte cu Lentul a fugit.

FABIU

Opimia! azi noapte! fugit! cum? Ha! Poveste!

LUCIU

Poveste?! Ţi-e grozavă durerea, dar!...

SCENA IV

ACEIAŞI — CAESO

LUCIU (lui Caeso care vine în fuga mare)

Ce este?

CAESO

Vestala!...

FABIU

Zei!

LUCIU

Ce?

CAESO

Vine...

LUCIU

E singură?

CAESO

Da, ea
Voieşte să-ţi vorbească.

LUCIU

S'o chemi! Azi vom vedea!

FABIU

Credinţa nu mă 'nşeală. Aşa-i?

LUCIU

Aşa se vede;
Ai dreaptă judecată, şi'n ea mă pot încrede.
Osânda-i sau iertarea se află 'n mâna ta:
S'o judeci tu. — M'oiu duce la sfat şi-oiu aştepta
Acolo hotărîrea lui Fabiu. (lui Caeso) Zi să vie
Vestala.

(Iese prin perdelele din fund în Tribunal. Caeso iese).

FABIU (singur)

Dă-mi putere, tu sfântă datorie!

SCENA V

FABIU — OPIMIA

(Adusă de Caeso, care se retrage, intră hotărîtă şi văzând pe Fabiu rămâne încurcată).

FABIU

Apropie-te.

OPIMIA

Moşul?...

FABIU (şezând)

Tu ştii cu-adevărat
Iubirea părintească ce-ţi port şi ţi-am purtat.
Azi inima îmi spune, că nu eşti — vinovată.
Şi azi îţi sunt părinte ca totdeauna...

OPIMIA

Tată!...

FABIU

Da, tată-ţi sunt, aşa e, dar şi judecător,
Şi drept a fi se cade azi nepărtinitor.
Să ştii dar, că de-aicea atârnă pentru tine
Osânda sau scăparea.

OPIMIA (în parte)

Durere şi ruşine!
Chiar el judecătorul, chiar el! Cum voiu putea
Să-i fac mărturisire?

FABIU (ridicându-se şi apropiindu-se de ea)

Vorbeşte, fiica mea,
Căci Roma te pofteşte să spui, şi eşti datoare
Să-ţi mărturiseşti crima. — Cereasca ursitoare
Ne-a spus, că'n templul Vestei sub sfântul adăpost,
S'a săvârşit prihana. Răspunde: tu ai fost
Prihănitoarea? Oare de tine pomenit-a
Cereasca ursitoare? Eşti tu nelegiuita?
De nu eşti tu, atuncea la gânduri nu mai sta,
Goneşte presupuneri ce cad asupra ta.
De eşti, adă-ţi aminte, că oare-când trei sute
De Fabii pentru Roma s'au dat spre jertfă. Du-te
Cu cinste şi-ţi urmează strămoşii! mergi să-ţi iei
Osândă dela oameni, iertare dela Zei.
Tu ştii, că vatra Vestei ni-e pavăză cerească,
Cu ea păstrăm de veacuri virtutea strămoşească,
Şi cine ne mânjeşte prea sfântul ei locaş,
Ne face cerul duşman, iar patriei vrăjmaş,
Şi tuturor pieire, deci trebue să fie
Jertfit, ca să se 'mbune a cerului urgie. —
Voieşti să intre 'n Roma barbarii 'nvingători?
Nu! chiar nevinovată ar trebui să mori!
O jertfă ni se cere, jertfeşte-te: mai bine
Decât să piară Roma, pieri tu. Şi oare... cine
Nu s'ar jertfi să scape o ţară? Poate tu,
A unui Fabiu fiică? tu, poate, tu?

OPIMIA

Eu?... nu!
De-atâta mişelie — să nu mă crezi în stare;
Aşa de jos căzută nu-s...

FABIU

Jură prin urmare,
Că eşti curată: jură!

OPIMIA

Să jur? ce chin amar!

FABIU

La ce-ai venit aicea?

OPIMIA

La moarte...

FABIU

Astfel dar
Ţi se cuvine moartea?

OPIMIA

Da, fac mărturisire,
Că moartea pentru mine e dreaptă răsplătire.
Aşa-i: aceea care, sub sfântul adăpost
A săvârşit păcatul de moarte, eu am fost,
Vestală fărdelege, eu singură-s de vină
De-a zeilor mânie, de-a patriei ruină.
Dar vreau să-mi spăl păcatul şi viu aci să-mi cer
Osândă dela oameni, iertare dela Cer.

FABIU

Ai înfierat ocară pe viţa strălucită,
Pe numele lui Fabiu, chiar tu! Nefericită!
Dar cum te-ai dat acelui mişel amăgitor?
Răspunde, cum? Uitat-ai pe Zei, urgia lor
Şi patria? Uitat-ai altarul, datoria?
Uitatu-ţi-ai strămoşii, ruşinea şi mândria?
Uitatu-le-ai pe toate?

OPIMIA (hotărîtă)

Pe toate le-am uitat:
Mi-a fost de dânsul milă, tot ce-mi ceru i-am dat;
Dar m'am căit: iubire, viaţă, bucurie,
Jertfindu-le pe toate, mă 'ntorc la datorie.

FABIU

Aşa dar şi fugiseşi cu el? fugiseşi chiar?

OPIMIA

Voia să se ucidă, am vrut să-l mântui; dar
De şi cu el fugisem, pătrunsă de căinţă,
Gândindu-mă la Roma, îmi fu cu neputinţă
Să-l mai urmez. De unde puteam acum să fiu
Departe, fericită, mă vezi, la moarte viu
Şi nu mă plâng, căci mie mormântu-mi e scăpare,
Dar mă gândesc cu jele l'acel sărman, pe care
Il voiu tărî la moarte. Să mor! Să mă 'ngropaţi,
Să mă jertfiţi pe mine: pe dânsul să-l scăpaţi.
El e soldat al ţării; azi ţara stă să piară,
El trebue să moară în luptă pentru ţară.
Cât pentru mine, teamă să n'ai, căci o să vezi:
Voiu şti să merg pe calea strămoşilor.

FABIU

Cutezi
A pomeni de dânşii? de dânşii, când o lume
Se 'nchină amintindu-şi de falnicul lor nume?
Ei, de-ar trăi să vază cum văz eu fapta ta,
S'ar lepăda de tine, din gropi te-ar blestema.

OPIMIA

Dar tu?...

FABIU

Destul!

OPIMIA (arată uşa Tribunalului)

Pontifex e dincolo?

FABIU

Da, sfatul
Intreg te-aşteaptă: du-te să-ţi ispăşeşti păcatul.

OPIMIA (după tăcere)

Vai, tată! vai! în ceasul când e să mă cobor
In groapa mea de vie: în ceasu 'ngrozitor
Când vina o să-mi fie aşa de crunt plătită —
De tine, de bunica, de toţi sunt părăsită.
Vai! nu-s de-ajuns pe semne durerea ce simţesc,
Ruşinea şi căinţa, — nu! nu pot să găsesc
Nici chiar la tine milă, deşi mi-ai fost părinte.
De ce n'ai îndurare şi nu-ţi aduci aminte

Că tată-meu, cu limbă de moarte, te-a lăsat
Să-mi fii tu tată 'n lume, în paza ta m'a dat
Zicându-ţi: « Frate, ţine-mi copila, e sărmană.
Să-i fii tu tată; cruţ'o, să n'afle că-i orfană ».
Şi chiar la ceasul ăsta de mine milă n'ai?
Eu cer să-mi...

(In genunchi).

FABIU (înduioşat şi cu ochii în lacrimi)

Ce ceri? spune.

OPIMIA

Iertare cer să-mi dai!

FABIU

Vei şti să mori cu cinste? Vei şti să mori?

OPIMIA

Da, tată.

FABIU

Ridică-te; copilă: de mine eşti iertată!

(Se îmbrăţişează).

Acuma, fii Romană, şi fiică dacă-mi eşti,
Vin' fără şovăire osânda să-ţi primeşti!

(Caeso deschide perdelele).

SCENA VI

ACEIAŞI — LUCIU — FESTU — CAESO — COLEGIUL PONTIFICILOR — SCRIBI — LICTORI, etc.

FABIU (arătând pe Opimia)

Preoţi! în faţa voastră se află vinovata:
Vă faceţi datoria, căci jertfa este gata!

LUCIU (Opimiei, grav)

Răspunde-ne, Vestală: cu-adevărat, tu chiar
Ai fost prihănitoarea prea sfântului altar?

OPIMIA

Da!

LUCIU

Tu?

OPIMIA

Eu...

LUCIU

Tu?

OPIMIA

Eu însămi.

LUCIU

Sărmană tu! Vestală
Necredincioasă Vestei şi patriei fatală;
Tarpeia nouă, care de-altar te-ai lepădat
Şi care trup şi suflet păcatului te-ai dat,
Sărmană tu! Luaţi-o şi puneţi-i pe frunte
Năframă neagră, semnul fărădelegii crunte.
Iar voi, preoţi! noi nobili răsbunători cereşti
Ai datinilor sfinte şi legii strămoşeşti,
Vestalei prihănite să-i dăm osândă dreaptă.
O jertfă cere Vesta, şi jertfa ne aşteaptă!

SCENA VII

ACEIAŞI — POSTHUMIA cu *GALLA*

POSTHUMIA

Arată-mi Gallo, unde-i Pontiful — să-i vorbesc.

OPIMIA (dă un ţipăt)

Bunica!

FABIU

Ea.

POSTHUMIA (lasă pe roabă şi caută orbeşte pe Opimia)

Pe tine voiam să te 'ntâlnesc.
Copila mea! Cum însă, de unde până unde
Aicea, tu? la ceasul acesta? cum? răspunde,
Căci mor de spaimă. Spune-mi ce cauţi tu aici!
Apropie-te. Vino în braţe-mi... Ce? nu zici
Nimica?

OPIMIA (se repede la ea)

Mamă!

POSTHUMIA

Vino la sânul meu. Ce 'nseamnă
Pe chipul tău năframa. Dar ia-o!

OPIMIA

Sunt nedeamnă,
Nu pot s'o iau!

POSTHUMIA

Ce-i oare? Obrajii ţi-au răcit;
Ţi-aud suspinul. Lacrimi?... Plângi? spune ce-ai păţit?
Eşti singură? Imi pare că cineva şopteşte
In jurul nostru. Cine-i? Te rog, te jur, vorbeşte!

FABIU

Posthumio!

POSTHUMIA

Tu, Fabiu?

FABIU

Suntem datori să fim
Supuşi nenorocirii, datori să o primim.

POSTHUMIA

De fiica mea e vorba?

FABIU

De-a neamului mândrie,
De patrie, de lege, de Zei, de datorie.

POSTHUMIA

Ce? Cum?

FABIU

Aceea, care sub sfântul adăpost
A săvârşit păcatul, Opimia a fost.

POSTHUMIA

Ce? Cine-a spus aceasta? Minciuni! Năpăstuire!

FABIU

E adevăr, bătrâno!

POSTHUMIA

De-asemenea 'njosire
Te-aud năpăstuită? Şi nu răspunzi, nu faci
Impotrivire?

OPIMIA

Mamă! Eu am greşit!

POSTHUMIA

Tu...? Taci!
Să nu te-audă Luciu, călăul mumii tale. —

LUCIU (întrerupând-o)

El merge totdeauna pe-a datoriei cale.

POSTHUMIA (îngrozită)

El! glasul lui! E Luciu. Aici putem să fim
Pierdute. Aide, vino, degrabă să fugim!

LUCIU

Opreşte! nu se poate! Vestala-i vinovată,
De dreapta ei osândă nu poate fi scăpată.

POSTHUMIA

Ce! vrei să-mi iei copila? să mi-o jertfeşti ai vrea?

LUCIU

Ascult porunca legii şi nu voinţa mea.

POSTHUMIA

Să-mi faci dreptate. Fata e vinovată, bine,
Dar eu, eu ce stric oare? Eu?

LUCIU

Tu?

POSTHUMIA

Da, pentru mine
Mă rog, nu pentru dânsa. Bătrână, oarbă sunt,
Ea singură-mi rămâne pe 'ntreg acest pământ,
Cu ea-mi alin durerea, cu ea mai aflu pace,
Şi dacă mi-ai jertfi-o, vai mie! Ce m'aş face?
Vrei sângele Vestalei, când sunt de faţă eu?
Ia-l din izvor, din matcă, sunt gata: ia-l p'al meu!

LUCIU

Nu tu eşti vinovată, ci fiica ta.

POSTHUMIA

Părinte,
Şi azi eşti tot acelaşi, tot crud ca mai 'nainte?

Tu Fabiu, poţi s'o mântui; nu sta nepăsător,
Nu mă lăsa, tu trebui' să-i fii apărător!
Induplecă-l tu, roagă-l pe Luciu.

FABIU

Simţ durere,
Bătrâno, ca şi tine, dar n'am nicio putere
S'o mântui.

POSTHUMIA

Fabiu, Fabiu! ajută-mă. Ii eşti
Părinte; fie-ţi milă.

FABIU

Zadarnic stăruieşti:
Copila e pierdută, pierdută fără doară.
Decât o ţară, lasă mai bine ea să moară.
Ai vrea să piară Roma?

POSTHUMIA

Să piară lumea! Nu!
Nu vreau să ştiu de Roma! Să-mi scap copila!

FABIU

Tu,
Romană eşti, bătrâno?

POSTHUMIA

Sunt mamă!

FABIU

Eşti Romană,
Şi blestemi Roma?

POSTHUMIA

Fabiu! Dă-mi pace!

FABIU

Vai, sărmană!
Durerea te sminteşte. Bătrâno, geaba vrei
S'o scapi. E osândită de oameni şi de Zei!

POSTHUMIA

Taci crudule! tu însuţi, tu singura-i scăpare,
Tu singurul ei sprijin, nici tu n'ai îndurare!
Voi toţi, ce sunteţi faţă, voi toţi ce m'ascultaţi,
Vedeţi-mi desnădejdea cumplită. Nu uitaţi

Că poate fiecare aveţi copii ca mine,
Gândiţi-vă la dânşii. — Tu Luciu! Către tine
Mă 'ntorc! Ascultă-mi glasul, atotputernic eşti!
Să nu mă laşi pierzării, să te milostiveşti!

(Cade în genunchi şi caută mâinile lui Luciu).

Ţi'mbrăţişez genunchii, îndură-te, stăpâne,
De lacrimile unei nemernice bătrâne!
Destul am tras necazuri, am pătimit destul!
De chinuri nesfârşite am sufletul sătul!
De-atâţia ani sunt oarbă, lipsită de lumină,
Şi n'am o zi de pace, o noapte de odihnă!
Gândeşte-te, prea sfinte, la traiul ce-am trăit,
Din ziua când pe biata copilă ne-ai răpit! —
Durerea-mi este hrană, şi-a inimii arsură,
Atâţia ani de jele s'o stingă nu putură.
Ani cincisprezece, vremea cu lacrimi o măsor.
Trec zilele, trec anii, dar ceasu 'ngrozitor,
In care fără milă m'a fulgerat durerea,
Şi mi-am pierdut copiii, şi mi-a secat vederea,
Statornic stăpâneşte adâncu-mi sufletesc,
E vecinic pentru mine, în el mereu trăiesc!

(Se scoală).

Da, fiica mea; în ziua, în care-ai fost răpită
Din casa părintească, cu inima sdrobită
De focul tău, sfârşitul tătâne-tău şi-a dat,
Iar maică-ta la capu-i jelind a leşinat,
Inţepenită, moartă. — A doua zi veniră
Ca să ridice mortul. Pe dânsa se siliră
S'o 'ntoarcă la viaţă, zadarnic. — O lăsai
Acasă'n prada morţii şi după mort plecai.
Cu mortul isprăvisem, şi rugul s'aprinsese,
Când ne trezim de-odată cu maică-ta că iese
Din mijlocul mulţimii. Toţi au încremenit
De spaimă! Dă năvală cu părul despletit,
Cu haina sfâşiată, cu ochi plini de văpaie
Işi face loc, s'aruncă la rug şi vrea să saie
In flacări. Dau un ţipăt şi mă reped la ea
S'o scap, s'o smulg din flacări: «Stăi! ce faci? fata mea,
«Opreşte-te! Ascultă!» Dar glasul mi se stinge!
Mă lupt cu ea de moarte, se sbuciumă, mă 'mpinge,
Apucă un tăciune, şi'n rătăcirea ei,
In frunte mi-l izbeşte. — Sunt oarbă... Ochii mei
Sunt stinşi pentru vecie. — Nebuna se porneşte
Pe râs, şi râde, râde şi'n foc se prăvăleşte!...

(Mişcare de groază dela toţi cei de faţă).

Cunoaşteţi toţi acuma durerile ce-am tras,
Romani! şi ştiţi că 'n lume atât mi-a mai rămas —
Nepoată-mea. — Nu-mi stingeţi şi-această bucurie;
Lucrarea, bătrâneţea cruţaţi-mi! — să vă fie
Copiilor pomană! Şi voi sunteţi părinţi:
Vă rog, cad în genunche, vărs lacrime fierbinţi!
De-o inimă pierdută vă faceţi îndurare:
Iertare pentru mine şi pentru ea — iertare!

(Cade).

PONTIFEX (rece)

Preoţi! bătrâni ai Romei, înalţi judecători
Ce patriei şi legii sunteţi apărători!
Povaţă dreaptă Zeii din cer să vă trimită!
Gândiţi-vă că Vesta şi Roma prihănită
Ne cer o ispăşire şi trebui' să le-o dăm:
Să mântuim cetatea şi cerul să 'mbunăm.
Rostiţi-vă deci.

(Consultă Tribunalul).

Numai un glas a zis « Iertare ».

POSTHUMIA

Dar ceilalţi?

LUCIU

Osândă...

POSTHUMIA

Osândă? Spune-mi care
Osândă?

LUCIU

Moartea...

POSTHUMIA

Moartea! Călău nelegiuit!
Tu, fiară, tu!

OPIMIA

Osânda ce mi-s'a cuvenit!

FABIU

Dreptate!

POSTHUMIA

Daţi-mi pace! De vreme 'ndelungată,
De-un vac de om tac mută; lăsaţi-mă odată
Să spun ce am pe suflet. (către Luciu) — Călău cumplit ce eşti,
Ce tot nu te mai saturi de jertfe omeneşti!

Mi-ai smuls din ochi lumina şi nu-ţi ajunge încă?
In bezna vieţii mele, în jelea mea adâncă,
O singură nădejde mi-a mai rămas, şi vii
Să mi-o târăşti la jertfă? Ha, blestemat să fii!
Hienă!...

(Cade leşinată în braţele Gallei).

OPIMIA

Eu sunt gata să merg la datorie.

FABIU (în parte)

Sosit-a ceasul, Fabiu! Zei! daţi-ne tărie!

LUCIU

Să ascultăm cereasca poruncă pe deplin·
Luaţi-o! să pornească Lictorii!

(Ies cu toţii şi cu osândita. Rămân Fabiu, Posthumia şi Galla).

Cel puţin
S'o scap de chinul groapei! Cum însă? Cum aş face?

(Vrea să iasă).

POSTHUMIA (venindu-şi în sine)

Ce linişte? Nu-i nimeni. In preajmă 'mi este pace.
N'a fost aievea, poate, — un vis îngrozitor!
Zei drepţi! ce vis!

FABIU (întorcându-se la glasul bătrânei)

Bătrâna! ea poate mai uşor
Ca mine. (tare) Soro, scoală; osânda hotărîtă
I-aproape de'mplinire... Copila ni-e târîtă
La groapă.

POSTHUMIA

Ce!... Atuncia e drept? Nu-i vis?

FABIU

Putem
Să-i micşorăm osânda, durerea să-i scădem.
De moarte nu-i scăpare, dar, dacă e să moară
Să-i fie lesne moartea şi jertfa mai uşoară.
Deşi noi de osândă n'o mai putem scăpa,
Dar uşurarea vieţii se află 'n mâna ta.

POSTHUMIA

Cum? spune dar!

FABIU

Fiindcă nemilostiva soartă
Ne-o duce la 'ngropare — s'o 'ngroape! însă moartă.

POSTHUMIA

Dar cum, prin ce mijloace? (se ridică de jos)

FABIU

Mijlocul l-am găsit.

POSTHUMIA

Să merg de grabă: spune-mi...

FABIU

Na: du acest cuțit.

(Bătrâna iese sprijinită de Galla în grabă).

ACTUL V

(Câmpul scelerat. O oră înainte de revărsatul zorilor)

SCFNA I

LUCIU — FESTU — COLEGIUL PONTIFICILOR — FABIU — SENATORI — CAIU — POPOR — OPIMIA — CAESO — LICTORI — GROPARI

(Când se ridică perdeaua, Luciu, înconjurat de Colegiul Pontificilor, ocupă mijlocul scenei. Opimia, într'un lung văl negru, e îngenunchiată şi nemişcată în faţa mormântului. Lictorii o înconjură. Caeso păzeşte dimpreună cu doi gropari mormântul. Fabiu se află printre Senatori şi oamenii din popor adunaţi împrejurul supremului Pontifice).

LUCIU (ridicând ochii spre cer)

Tu, Vesto, ne faci Roma un sfânt oraş sacrat!
Acest oraş, odată prin tine venerat,
Azi măcar ţi-e nevrednic, tot sfânt e, tot cu laur;
Chiar şi pătat cu tină, e aurul tot aur.
Noi nu, nu vom atinge cu braţul sacrileg
Culpabila ei frunte, pe care o proteg
A tale sfinte flacări; curată, ca şi'n ceasul
Când ea de prima oară l'altar conduse pasul,
Aşa o vom depune în sânul tău cel sfânt,
In noaptea cea fecundă a negrului pământ.
Copila-i pedepsită prin propria ei mamă.
(Inaintează spre mormânt şi se adresează la Caeso).
Ai aşternut, tu Caeso, un pat? Ai pus de seamă
S'aşezi o masă? Toate sunt chiar cum am zis eu?
Şi pâine-ai pus? Şi apă? Şi urna cu uleu?
Şi cana cea cu lapte, şi lampa de argilă?

CAESO

Da! toate sunt în groapă, afară de copilă.

LUCIU

In criptă este vr'unul rămas dintre gropari?
Căci unul e de lipsă, cu braţe vii şi tari,
Să sprijinească paşii fanaticei Vestale
Pe scările piezişe a treptelor fatale.

SCENA II

ACEIAŞI — LENTUL — ENIU

LENTUL (în dosul culiselor)

Lăsaţi-mă!

ENIU (tot astfel)

Nebune! Tu mergi la moarte!

LENTUL (intră cu sabia în mână)

Loc...

(Auzind glasul lui Lentul, Opimia tresare şi ridică capul).

LUCIU

Ce sgomot e acesta? Ce paloş văd, ca foc
Lucind prin noapte?

LENTUL (repezindu-se spre Luciu)

Paloş de brav soldat ce vine
Cu dorul să lovească în Pontifex, în tine!

LUCIU

Cum? Tu, nelegiuite, eşti tu? Lictori, pe el!
Mişelul!

LENTUL

Pentru Roma acest soldat mişel
Din piept ştiu să-şi verse prin taberi caldul sânge.
Dar voi, voi ce daţi Romei? O fată care plânge,
E tot ce-i daţi, nemernici, şi sânge pe nedrept!
S'o ştii, că ori viaţa ori moartea am s'aştept,
Eu am să scap în aste lungi clipe şi fatale
Pe-Opimia, s'o mântui din lanţurile tale!
Desleagă-i braţul, lasă-i în liber mâna ei
Cea care făcea rugă, la cer. Ucizi femei,
Tu Pontifex? Nevrednic de Roma şi de soare!
Acest popor războinic vrea altă sărbătoare,
Preoţi! şi alte fapte: insulta s'o spălaţi
Nu'n sânge de Vestală, ci'n sânge de bărbaţi!
Invingerea e preţul vitejilor! Şi vouă
Romanilor, v'a pus-o în mâinile-amândouă
Superbul Mars deodată cu paloşul de-oţel:
Invingeţi dar cu paloş! Să urmărim cu el
Pe Vesta, pe Zeiţa fugară! Cu grămada!
Noi nu vrem alte jertfe, decât numai — cu spada!

LUCIU

Mars nu e numai singur al nostru, la războiu
Toţi Zeii deopotrivă ne apără pe noi.
Popor roman, e vremea să răzbunăm azi cerul,
Ca el să ne proteagă.

LENTUL

Sdrobiţi-mă cu fierul,
Romanilor! Pe mine , căci eu sunt sacrileg!
Prin moartea-mi se răsbună toţi Zeii, ceru 'ntreg!
Eu singur sunt de vină, că flăcările sfinte
S'au stins p'altarul Vestei, eu singur am cuvinte
Să cer perirea, singur sunt vrednic de mormânt.

LUCIU

Destul! Ea-i osândită!

LENTUL

Preoţi, azi oarbe sunt
A voastre inimi! Ochii sunt orbi! A voastră-i crima;
Vestala n'a fost alta nimic decât victima
Lui Lentul.

FABIU

E de geaba! A ei mărturisiri
Desmint aceste vorbe!

LENTUL

Cu şoapte şi priviri
Am amăgit un suflet şi-o inimă curată!
Nu ea, sunt eu de vină! Lucreţia-i vinovată
Şi ea pentru abuzul şi fapta lui Tarquin?

LUCIU

Tarquin? — Poveste veche! Priveşte, zorii vin;
Vestala-i vinovată, ea trebue să piară!

LENTUL

Mă'ntorc atunci la tine, popor! la voi vreau dară,
Romani, să'mi plãng păcatul!

(Işi desvălueşte pieptul).

Dar mai întâi veniţi
Aproape, puneţi mâna pe pieptul meu! Priviţi
Pe fruntea mea aceste plăgi largi şi vii de spadă:
Sunt semn de vitejie şi luptelor dovadă!

Şi astăzi drept răsplată, că sângele-mi viteaz
A curs pentru voi şipot în zece lupte, azi
Vă dau tot ce-mi rămase din lupte: toată fala
Şi viaţa mea, dar faceţi să pot scăpa Vestala!
Popor roman! Ucideţi pe Lentul, nu pe ea:
Căci dânsa e victima, dar nu complicea mea.

LUCIU

Destul! Ea-i vinovată!

CAIU

Ea trebue să piară!

LENTUL

Aşa vreau Zeii? Asta-i dreptatea aşa dară,
Pe-acest pământ, dreptatea puternicilor Zei?

LUCIU

Porunca lor e aspră! Nu stăm de târg cu ei!

LENTUL

O, false prejudeţe, mişele voci! Aceste
Vă 'nchid a voastre inimi!

LUCIU

Tu serva naltei Veste,
Ridică-te!
(Opimia se supune. El se apropie şi-i ia vălul).
Aruncă acest văl prihănit,
Scoboară 'n groapă; ceasul osândei a sosit
Şi Vesta te aşteaptă.
(Ii arată mormântul).

FABIU

Aşa curând?

LUCIU

E pripă,
Căci ziua se revarsă, e ultima ei clipă.

LENTUL

Voi oameni buni, la mine! Popor brav, ajutor!
Nu suntem oare 'n Roma? Barbari sunteţi? Dar jur,
Că nu o las! Imi apăr azi dreptul meu! Copila
Să moară fără vină şi nu vă prinde mila?

Mai mult preţ am eu doară decât un om! Sunt eu,
Eu Lentul; am s'o apăr! Aci, cu braţul meu,
Chiar toţi voi să-mi staţi contra! Ha, milă omenească!
Opimia trăieşte, ea trebui' să trăiască!
(Se avântă spre Opimia).

OPIMIA

Dar e'n zadar!
(Priveşte cu ochi de lacrimi la Lentul).
Păcatul azi cere-a fi spăsit!
Eu te-am iubit, ştii Lentul! Tu ştii, cât te-am iubit,
Dar astăzi — moartea, Lentul! Ea-i azi destinul meu!
Iubite, resignează, precum resignez eu,
Nu tulbura a morţii pretinderi cu suspine,
Trăieşte tu, trăieşte şi...
(Işi ascunde faţa şi suspină)
plânge după mine!

LENTUL (în genunchi)

Vai! Soarta ta să fie azi soarta mea!

OPIMIA (respinge pe Lentul şi se apropie de mormânt)

E sfânt
Acest mormânt: mă lasă să merg deci în mormânt
Senină. Respectează, aşa cum se cuvine,
La groapă-i pe Vestala romană: ea devine
Aici augustă. Moşii ce legi ne-au hărăzit!
Eu port în mine crimă, căci Zeii au voit
Să fiu, trăind, a legii înfrângere, iar moartă,
Victorie: din suflet primesc această soartă,
Ca dar divin eu ceasul spăsirii îl primesc!
Vai, moartea pentru mine atât o preţuesc,
Ca vis, ca o mustrare ce sufletu-mi desleagă.
Intreagă sunt a Vestei, a morţii sunt întreagă.

SCENA III

ACEIAŞI — POSTHUMIA — GALLA

POSTHUMIA (aleargă desperată)

Am dreptul să m'apropiu... sunt mama ei, daţi loc!
S'o strâng la piept odată, s'o strâng la piept cu foc,
Şi, astăzi înainte de moarte-i, înc'odată
S'o mai sărut pe frunte, şi vocea ei curată
S'o mai aud... Vai, daţi-mi loc, loc să merg la ea!
Să-i zic măcar adio!

OPIMIA

Vai mamă!

POSTHUMIA

Fata mea!
Tu, tu nenorocită copilă! Aşa blândă,
Şi totuşi el, tiranul, te duce la osândă!
Să mori? E drept că lictori şi popii toţi aştept'
Să mori? E drept, că-i gata mormântul tău? E drept,
Că tu eşti osândită? Ha, toate-aşa să fie?
Vrea Luciu să te 'ngroape, Opimio, de vie?
Vrea iar să te răpească din braţul meu? Dar nu!
Nu crede, nu! Eşti vie, tot vie vei fi tu!

LUCIU

Destul!
(Către lictori).
Voi despărţiţi-mi bătrâna de copilă.
(Caeso şi doi lictori s'apropie).

POSTHUMIA

Pe mine? de Vestală? Vai, Luciu, fie-ţi milă,
Te rog! Trei lacrimi numai! Ha, singur un cuvânt
Din urmă... apoi...
(O duce pe Opimia la o parte, căutând în sân pumnalul lui Fabiu, îi zice încet).
Dragă! Tu mergi dar la mormânt?
Auzi, ia arma asta!

OPIMIA

Nu pot... eu sunt legată,
N'am mâinile în liber.

POSTHUMIA

Stai dar!
(Voind a deslega mâinile Opimiei).
Vai blestemată
Şi neagră soartă! Doamne, să pot acum vedea!
Nu văd nimic! Nimica! Dar eu...? Vai draga mea!
Eu însămi, am pumnalul, să cerc... Ha, nu! oroare!
Să-mi junghiu eu fata!? Ceruri, dar ce să mă fac oare?
Vai, scumpa mea! Sărută pe mamă-ta! Aşa!
Odată, mai odată!
(In ciuda silinţelor ce-şi dă nu se poate depărta, nici să-şi oprească plânsul).

OPIMIA

Curaj!

POSTHUMIA

Inima ta
Aici e...? Doamne, Doamne, aici e locul? Pieptul
Aici e?

OPIMIA

Mamă, mamă! Acolo, da!

POSTHUMIA (înjunghie pe Vestală)

Am dreptul
Să curm a ta viaţă! Decât un traiu pătat,
Mai bine moarte! Dragă, vai dragă!

LUCIU

Ce-ai lucrat?

POSTHUMIA (aruncând pumnalul la picioarele Pontificelui)

Mi-am omorît copila! Eşti mulţumit cu mine?
(Cade pe treptele mormântului).

FABIU

Oh, Zei din cer!

LUCIU (Voind să se înjunghie cu sabia sa)

Iubito! Eu merg, eu merg cu tine!

FABIU (Apucă spada lui Lentul şi-l desarmează)

Nepot eşti al lui Paul! Eşti fiu nenorocos,
Dar fiu viteaz! N'ai dreptul să mori fără folos.
De vrei să mori, aşteaptă pe Anibal!

LUCIU

Să vie
Duşmanii! Căci Vestala ne doarme pe vecie,
Azi Vesta-i împăcată, păcatul s'a spăsit!
Groparilor! Disparâ cadavrul adormit
De mamă-sa, dispară, căci st deschis mormântul!
Cu drag -o să primească în sânul său pământul
Pe-a Vestei preoteasă, pe fiica lui! Din cer
Azi Zeii vin la luptă, şi toţi duşmanii pier
De spada lor! Sărmanul de Anibal!
(Groparii se supun. Deodată se aud din depărtare sunetele unei muzici vage şi puţin destinse).

PRIMUL BĂTRÂN

Ascultă!
Vai... Anibal!

LUCIU

Zei nobili! S'aude larmă multă!

FABIU

Ce sgomot greu!...

ENIU (către Luciu și Fabiu)

In urmă de ce-ați ucis voi azi
O fată fără vină? Oh! tu popor viteaz,
De ce-ai cătat învingeri în sânge de Romană?
Ea n'a putut să 'nfrângă mânia africană
Și n'a putut să 'ntoarne pe Anibal din drum!
In loc să-i opriți mersul cu spada, stați acum
Privind un biet cadavru: și până stați, dușmanul
S'apropie de Roma! Ce vreți cu Africanul?
Ha! Oarbă judecată! E șters acest mormânt,
El n'a născut nimica!

VESTAEPOR (năvălind în scenă)

Nu, nu! E cerul sfânt
Și Vesta tot învinge! Acest mormânt rodește,
Dă fruct: de astăzi lumea la jug se umilește,
Sclăvia lumii astăzi se naște, eu o știu,
Din sângele Vestalei! Eu chiar acuma viu
Din câmpul de bătaie: Ha, Zeii noștri poartă
Pumnal de foc, și Zeii decid a Romei soartă
Ca ori-și-când mai bine! Superbu 'nvingător
Se tot retrage, tremur' dușmanii; oastea lor
Se 'mprăștie pe câmpuri! Azi fuge 'n fuga mare
De spaimă comandantul din Africa: el n'are
Nici frați, căci dânșii ambii în luptă au pierit.

FABIU

Ce zice sclavul?

VESTAEPOR

Oastea cu totul a fugit!
E Anibal un monstru mișel, căci el își curmă
Lucrarea mai nainte de ce-a sfârșit-o! Turmă
De oameni lași! Aleargă nemernicii dușmani
Spre Capua, de sigur li-e teamă de Romani...
Ei fug! Și-aveau în cale o Romă ocupată:
Puteau să vie mâine.

FABIU

Nici mâine, niciodată!
E frântă Cartagena și morți a dânsei fii!
Ne lasă timp? — Ha, timpul e'nvingere!

VESTAEPOR

Să fii
De trei ori, false Brennus, afurisit! Barbare!
Tu, care deştepţi Roma din visul ei! Tu, care
Trădezi tot universul şi ură 'n om aţâţi!
Voi Zei, cu mâini de sânge, să fiţi afurisiţi!
Şi tu, pământ războinic al bravilor, tu-ţi creşte
Copii viteji! Tu ţara străbunilor grijeşte,
Tu Gallie vitează, mari spăzi să făureşti,
Să naşti eroi, ca dânşii prin fapte vitejeşti
Să ne răsbune cândva: pe mine şi pe tine,
Pe toată lumea, care azi plânge cu suspine
Sub lanţurile Romei.

LUCIU

Tu sclavule!

VESTAEPOR

Am fost!
Dar iată-mă: sunt liber!

(Sclavul se omoară).

PRIMUL BĂTRÂN (privind spre poarta Collină)

Oh, nobil adăpost
Al cerului! Văd vulturi... soldaţi!

AL DOILEA BĂTRÂN

Trăiesc Romanii!
O 'ntreagă legiune văd eu!

CAIUS

Sunt veteranii
Vitezei Rome! Consul... E Scipio!

LUCIU

E ea:
Salutea.

FABIU (înduioşat)

Viitorul!... Dormi, dormi, copila mea!
Dormi! Moartea ta servit-a azi patriei scăpate!

LUCIU (venindu-şi în fire)

Oh, patrie severă, ascultă-mă! Cetate
De mari viteji, tu Roma, ascultă-mă! Ţi-o spun,
Ţi-o jur, că eu cu spada din mâini am să răsbun

Azi sângele Vestalei vărsat, Roma, de tine!
Am să-l răsbun asupra duşmanului ce vine,
Când el va fi de fală şi glorii desbrăcat.

FABIU

Ei n'au să ne lovească, nici azi şi niciodat'!
Cât timp trăiesc străbunii în piepturi oţelite,
Şi inimile noastre cât timp au să palpite
Cu foc divin, duşmanii nu schimbă-al nostru mers:
Noi mergem tari şi'nvingem întregul univers!
Când sufletul e mare şi neînvins, pe lume
Nu-i nimeni să-l învingă! Iar voi, Zei mari cu nume
Divin, voi Zei, a căror dreptate ne-a gătit
Invingerea: azi Roma şi noi ne-am împlinit
A noastră datorie; făceţi şi voi pe-a voastră!
Să mergem dar! Ne-aşteaptă de sigur oastea noastră
Şi consulul ne-aşteaptă!

(Ies cu toţii. Posthumia şi Galla rămân singure. După ce mulţimea s'a depărtat, bătrâna oarbă se ridică, înalţă braţele şi înaintează spre mormânt).

POSTHUMIA

Vai, Doamne, de-aş vedea!
Pe-aici oare-i mormântul? Ah, iată-l... Dormi copilă!
Vai, cum te-au dus călăii la moarte fără milă!
Vai, nu mă lăsa, dragă, aici între călăi,
Eu singură rămasă cu toţi tiranii tăi!
Opimio! Deschide-mi! Sunt eu, buna ta! Lasă
Să intru, vai, la tine!... Iar singură rămasă!...

(Perdeaua cade)

HATMANUL BALTAG

OPERĂ BUFĂ ÎN 3 ACTE ŞI 5 TABLOURI

în colaborare cu Iacob Negruzzi

(Muzica de Eduard Caudella)

PERSOANELE:

HATMANUL BALTAG
COMISUL STACAN
SOTIR
PLEAŞCĂ }
DUŞCĂ } Ciraci
BUDUŞCĂ }
ZULNIA
CUCOANA ARGHIRIŢA

Ciraci, Invitaţi, Slujitori, Copii.

Scena se petrece pe malul Trotuşului în Evul-mediu.

ACTUL I

TABLOUL I

(Teatrul reprezintă un peisaj muntos. In stânga, din fund până pe planul întâi, stânci acoperite cu pădure, toate practicabile. In fund, la stânga, deasupra stâncii celei mai nalte, turnul unui castel cu poartă de fier şi punte. Dela poartă porneşte o potecă peste punte; poteca şerpueşte printre practicabile până în avant-scenă. Stâncile se lasă în jos, descrescând până în faţa scenei. Dela picioarele stâncilor, în mijlocul scenei, începe un parc cu poteci. Este timpul despre ziuă. Steaua dimineţii licăreşte încă pe cer. La ridicarea perdelei s'aud cântând cocoşi. Ciracii dorm cu câinii de vânat la picioarele stâncilor, cu armele aşezate lângă dânşii; după introducerea orhestrei se lasă puntea castelului, poarta se deschide, şi apar Baltag şi Stacan gătiţi de vânătoare. Baltag suflă din corn. Se face ziuă).

SCENA I

BALTAG, STACAN şi *CIRACII*

Nr. 1 BALTAG

Sculaţi! Sculaţi!
Ciraci, vă deşteptaţi!
Colo, în zare, iată,
Lumina se arată,
Ne chiamă sus la munte, în codru 'ntunecos,
Mistreţul crunt şi cerbul şi ursul fioros.

STACAN

Sculaţi! Sculaţi!
Ciraci, vă deşteptaţi!
Pe armăsari călare
Aidem la vânătoare,
Cu suliţa, cu arcul, în codrul cel de fag;
Sculaţi! vă chiamă cornul hatmanului Baltag!

CIRACII

Sculaţi! Sculaţi!
Cu toţi vă deşteptaţi!
Pe armăsari călare,
Aidem la vânătoare,
Cu suliţa, cu arcul, în codrul cel de fag:
Sculaţi! ne chiamă cornul hatmanului Baltag!

ENSEMBLE

BALTAG — STACAN — CORUL

In munţi la vânătoare,
Ce mândră desfătare!
Cu toţi să 'ncălecăm,
In codru să plecăm!

STACAN (recitativ)

Să plecăm în codru, da!
Dar trebui' mai 'nainte
După obiceiul vechiu şi cuminte
(Arătând către public)
A ne recomanda.

BALTAG

Eu sunt hatmanul Baltag,
Din strămoşi măreţi mă trag:
Reprerestrăbunul meu
Cu vestit baltagul său,
Sub Ciubăr-Vodă cel Mare
Zdrobea hordele tatare.
Pentru-a sale vitejii,
Domnu-i hărăzi moşii,
Aşa mari, aşa de 'ntinse
Cât cu ochii le cuprinse
De pe vârful istui munte,
Şi-l făcu boer de frunte
Asupra boerilor
Pentru vecii vecilor,
Dându-i numele «Baltag».
— Din aşa strămoş mă trag!

CORUL şi STACAN

Şi «Baltag» l-a poreclit:
Din aşa viţ' a ieşit!

BALTAG

Dându-i numele «Baltag».
—Din aşa strămoş mă trag!

STACAN

Eu sunt comisul Stacan,
Nici eu nu sunt bădăran:
Repreresträbunul meu
Avea şi el darul său:
Sub Ciubăr-Vodă cel Mare
Golea vajnic la pahare.
Pentru-acest talent vestit,
Vodă comis l-a numit
Peste buţi şi poloboace
Cu vinaţuri busuioace,
Roşii, albe, dulci ca mierea,
Dându-i toată privegherea
Asupra butoaelor
Pentru vecii vecilor,
Şi « Stacan » l-a poreclit.
Din aşa viţă-am ieşit.

CORUL şi *BALTAG*

Şi « Stacan » l-a poreclit:
Din aşa viţă-a ieşit!

STACAN

Şi « Stacan » l-a poreclit:
Din aşa viţă-am ieşit.

BALTAG

Aşa, din vremi bătrâne, trăesc fără 'ncetare
Baltagii şi Stacanii în chef şi vânătoare.

STACAN

Cine-şi petrece 'n codri viaţa lui cu drag?

BALTAG

Tot hatmanul Baltag!

CORUL

Tot hatmanul Baltag!

BALTAG

Şi cine este 'n pivniţi pe vinuri căpitan?

STACAN

Tot comisul Stacan!

CORUL

Tot comisul Stacan!

BALTAG

Dar și ciraci ca dânșii, așa buni vânători,
(arată pe ciraci)
Au fost mai rare ori!

CORUL

Au fost mai rare ori.

STACAN

Dar, nici în vremea veche, la chefuri n'au mai fost
Ciraci cu-atâta rost!

CORUL

Ciraci cu-atâta rost!

BALTAG

Aurora se ridică și cerul e senin!

STACAN

Noroc la vânătoare!

CORUL

Să meargă toate 'n plin!

TOȚI (repriză)

In munți la vânătoare
Ce mândră desfătare!
Cu toți să 'ncălecăm,
In codru să plecăm!

(Tablou: plecarea la vânătoare; procesie scurtă. Baltag și Stacan pornesc întâi, după dânșii ciracii, ducând câinii, toți suie pe deal pentru a dispărea în stânga. Baltag rămâne la urmă pe vârful unei stânci privind în zare spre dreapta, pe unde are să intre Zulnia. Stacan se întoarce și-l trage afară din scenă. Joc de scenă, în vreme ce orhestra urmează în surdină, motivul Corului).

SCENA II

SOTIR, apoi *CUCOANA ARGHIRIȚA*

SOTIR

(apare în dreapta, misterios, pe mișcarea motivului corului)

Poșta rurală: serviciul zilnic... Scrisorile *loco* se ridică dimineața până 'n ziuă. (merge la copac în dreapta, în fund, și ia dintre crengi o scrisoare) « Prea grațioasei și nobilei domnișoare Zulnia, la castelul străbunilor săi, loco! (o pune în brâu de unde scoate o alta). « Prea strălucitului hatman Baltag, la castelul său loco. » (miroase plicul) Trandafir! (pune plicul

în crengi) Cine a născocit scrisul şi scrisorile, desigur n'a putut fi un părinte de familie, ori şi dacă a fost, l-a bucurat D-zeu numai de băieţi. Una din primejdiile familiilor este abecedarul! Ce dar funest invenţia scrisului, pentru familiile cu domnişoare! Dar destule reflecţii filosofice pentru un factor poştal rural, să ne îndeplinim datoria... Poşta rurală, serviciul zilnic: Scrisorile loco, se ridică dimineaţa până în ziuă. (Cucoana Anghiriţa intră repede prin stânga). A! Cucoana Arghiriţa! M'a văzut.

ARGHIRIŢA

(merge la copac şi ia scrisoarea pe care a pus-o Sotir)

De mult te pândeam, jupâne Sotirache. Te-am prins însfârşit.

SOTIR

Zău, cuconiţă...

ARGHIRIŢA

Taci! arată scrisoarea!...

SOTIR

Care?

ARGHIRIŢA

Pe cea către duduca Zulnia... Sotirache, nu umbla cu mofturi. Dă-mi-o numai decât!

SOTIR

Dar jur că...

ARGHIRIŢA

Nicio vorbă... dă-o degrabă, îţi ştiu eu, meştere Sotirache, meşteşugurile d-tale de mult.

SOTIR

Cred şi eu, din tinereţe.

ARGHIRIŢA

Aud? dă-mi biletul. (Sotir încolţit dă scrisoarea din brâu, Arghiriţa citeşte) «Prea graţioasei şi nobilei d-rei Zulnia... loco... Prea graţioasă şi nobilă cuconiţă! Dacă inima d-tale ar fi aşa de simţitoare, pe cât chipul şi toată fiinţa îţi sunt de fermecătoare, un om care te adoră şi ar cuteza să ţi-o spună şi să te întrebe, ar putea el să spere vreodată a fi fericit?» (riturnela romanţei, Zulnia cântă).

SOTIR

St... Duduca... (ei s'ascund după copac).

SCENA III

ZULNIA — ARGHIRIŢA — SOTIR

Nr. 2 ZULNIA

(Romanţă)

I

Auroră mândră, ah! spune-mi mie
Dacă viteazul ce am zărit
Cunoaşte dorul ce mă sfâşie,
Cunoaşte oare cât m'a rănit?
De când pe dânsul eu l-am văzut,
Liniştea vieţii, ah! am pierdut!

II

Il văd ori unde, prin flori, prin stele,
Il văd în cartea ce o deschid,
Il văd în visul nopţilor mele
Când spre odihnă ochi-mi închid.
De când pe dânsul eu l-am văzut,
Liniştea vieţii, ah! am pierdut!

III

Dacă Ursita încântătoare
Ar vrea vreodată să-l dobândesc,
O fericire alta mai mare
Nu pot pe lume să mai doresc.
Ah! lângă dânsul ar fi un traiu
Mai bun, mai dulce decât în raiu!

ARGHIRIŢA (apărând)

Sărmănică, Sărmănică!..

ZULNIA

Mătuşica?

ARGHIRIŢA

N'am bucurie, te-am pierdut. Acum înţeleg eu fantasiile tale, cura d-tale cu apă neîncepută până 'n ziuă.

SOTIR (iese pe furiş în dreapta, aparte)

O scenă intimă de familie, nu-i locul nostru aici. Intâia calitate a unui factor poştal rural este discreţia serviciului zilnic: scrisorile loco, se ridică dimineaţa până 'n ziuă (iese).

ZULNIA

Ei da, mătuşică. De vreme ce ştii, de vreme ce nu-ţi mai pot ascunde nimica, trebue să-ţi spun tot, să te fac să 'nţelegi.

ARGHIRIŢA

Ce să 'nţeleg! ce vrei să 'nţeleg, decât că eşti o copilă naivă, o neroadă, o nebună!

ZULNIA

Dacă sentimentul...

ARGHIRIŢA

Taci cu sentimentul. Par'că numai d-ta ştii ce-i sentimentul, întreabă-mă pe mine, să-ţi spun eu ce-i sentimentul. Nu înţelegi că ai a face cu un bărbat? Ştii tu ce sunt bărbaţii?

ZULNIA

Mătuşică...

ARGHIRIŢA

Să-ţi spun eu ce sunt bărbaţii, să-ţi spun eu ce-i sentimentul.

Nr. 3 CUCOANA ARGHIRIŢA
(Rondo)

I

Sentimentul, nepoţică,
Pentru noi e un păcat;
Te pândeşte la potică
Ca un hoţ, orice bărbat.
Te ocheşte,
Te-ameţeşte,
Te uimeşte,
Te vrăjeşte,
Până când deodată, haţ!
Ţi-a prins inimioara 'n laţ!
Il iubeşti
Şi te jertfeşti...
Insă... pace!
N'ai ce-i face:
Bărbatul cel mai de soiu
Incă e un marţafoiu.

II

Nu m'ai crede când ţi-aş spune
Că odată chiar şi eu
Am avut visuri nebune
Pentr'un mândru paraleu.

Mă pândise,
M'ameţise,
Mă uimise,
Mă vrăjise,
Până când deodată, haţ!
Mi-a prins inimioara 'n laţ!
L'am iubit
Şi m'am jerfit,
Insă... pace!
N'ai ce-i face:
Bărbatul cel mai de soiu
Incă e un marţafoiu!

III

Aşa dar şi prin urmare,
Sentimentu-i un păcat;
Fii în veci fără 'ndurare!
Chiar de-ţi place vr'un bărbat,
Invârteşte-l,
Răsuceşte-l,
Ameţeşte-l
Şi vrăjeşte-l,
Până când deodată, haţ!
Tu să-i prinzi inima 'n laţ!
Nu-l iubi,
Nu te jertfi,
Fiin'că, pace!
N'ai ce-i face:
Bărbatul cel mai de soiu,
Incă e un marţafoiu!

ZULNIA

Aşa o fi fost cu paraleul d-tale, dar cu cavalerul meu nu-i tot aşa!

ARGHIRIŢA

Eşti o copilă fără minte; toţi ca unul!

ZULNIA

El ca toţi! Peste putinţă! Un erou!

ARGHIRIŢA

Ca şi paraleul meu.

ZULNIA

Un mare vânător, un Nemrod!

ARGHIRIŢA

Ca şi paraleul meu, un nerod!

ZULNIA

Frumos!

ARGHIRIŢA

Ah!

ZULNIA

Mândru!

ARGHIRIŢA

Ah!

ZULNIA

Sentimental!

ARGHIRIŢA

Brutal, sensual, de sigur un marţafoiu!

ZULNIA

Delicat, duios!.. O să mă iubească, o să-mi fie credincios, supus.

ARGHIRIŢA

Credincios, supus, niciodată nu spera!

ZULNIA

Sunt sigură...

ARGHIRIŢA

Ai să vezi!...

ZULNIA

Poate paraleul d-tale, dar el...

Nr. 4 (Dueto)

ARGHIRIŢA

Ia dă-mi pace, nu-mi mai spune!
Toţi ca unul, draga mea...

ZULNIA

Nu-i aşa! (bis)

ARGHIRIŢA

Toate fetele's nebune...
Ai să te căeşti amar!

ZULNIA

In zadar! (bis)
Nu-i ca dânsul altul 'n lume!

ARGHIRIŢA

Mofturi! glume!

ZULNIA

Mă iubeşte!

ARGHIRIŢA

Viclenie!

ZULNIA

Il iubesc!

ARGHIRIŢA

E nebunie!

ARGHIRIŢA

(Arie)

Domnişoara pătimeşte
Pentr'un tânăr cavaler,
Il admiră, îl iubeşte
Parc'ar fi căzut din cer!
Ha! ha! ha! ha!
Va veni însă o vreme,
Nu te teme,
Când părerea-ţi vei schimba,
Ha! ha! ha! ha!

ZULNIA

(Arie)

In zadar, orice vei zice!
Il iubesc cu mare dor,
Sunt răpită, sunt ferice,
Sper un mândru viitor;
Da! da! da! da!
Va veni odată-o vreme,
Nu te teme,
Când părerea-ţi vei schimba,
Da! da! da! da!

ENSEMBLE

ZULNIA

In zadar ori ce vei zice.
Il iubesc cu mare dor,
Sunt răpită, sunt ferice,
Sper un mândru viitor.
Da! da! da! da!
etc.

ARGHIRIȚA

Domnișoara pătimește
Pentr'un tânăr cavaler,
Il admiră, îl iubește,
Parc' ar fi căzut din cer.
Ha! ha! ha! ha!
etc.

(Sfârșitul tabloului I)

TABLOUL II

(Scena reprezintă pivnița hatmanului Baltag: două bolți mari, una în planul întâiu, alta în planul II. Fundalul și culisele arată rânduri superpuse de butii mari și mici, toate cu inscripții de vinuri și proveninţa vinurilor: *Cotnar Busuioc, leat 5475; Odobeşti alb, leat 5603; Uricani roș, leat 5246; Nicorești profir, leat 5325; Drăgășani cornița-ruginiu, leat 5482.* Interiorul pivniței este luminat de-un mare policandru spânzurat de arcul bolţii din faţă, policandrul e făcut dintr'un mănunchiu de coarne de cerb, pe muchiile buţilor stau înfipte sfeșnice tot de corn, de arcul bolții din față stau aninate stemele familiilor Baltag şi Stacan. Cea dintâi înfățișează un scut împărțit în patru cartiere, care poartă de-a-curmezișul un baltag de argint și deasupra un coif cu vizieră și cu un pănaș mare resfirat, în cele trei colori românești. De mânerul Baltagului atârnă o panglică cu deviza: «*In noaptea timpurilor*». «*Totdeauna 'n luptă*» A doua stemă reprezintă un scut împărțit cu o diagonală în două jumătăți, una albă, alta roșie. Scutul poartă în mijloc un borcan şi de-o parte și de alta, unul sus și altul jos, două pahare; de partea albă, un pahar roșu, de partea roșie, un pahar alb, de toartele borcanului atârnă câte o panglică cu deviza: «*Totdeauna plin, totdeauna gol*». In mijlocul teatrului sub policandru o cadă rotundă, răsturnată cu fundul în sus și de jur-împrejur mai multe balerce mici, asemenea. La ridicarea perdelei, slujitorii hatmanului gătesc de masă pe cadă, aprind făcliile și sfeșnicele care se lasă și se ridică cu un lanț pe scripet și așează balercele de jur-împrejurul căzei ca scaune. Intrarea în pivniță este în planul din urmă la stânga pe o scară, prin deschizătura căreia bate lumina de afară).

SCENA I

Nr. 5 *COR DE SLUJITORI*

Hai copii curând la treabă,
Cornul sună, ascultați!
Masa s'o gătim degrabă,
Vin flămânzi și însetați!

BUCĂTARUL

Când se 'ntoarce dela munte,
Vânătorul obosit
Are poftă de mâncare.

CHELARUL

Mai cu seamă de chilit.

CORUL

Hai copii curând la treabă,
Cornul sună, ascultaţi!
Masa s'o gătim de grabă
Vin flămânzi şi însetaţi.

INTÂIUL FECIOR

Sunt toate la locul lor?

AL DOILEA FECIOR

Toate!

AL TREILEA FECIOR

Mistreţul e fript?

BUCĂTARUL

Incă două învârtituri şi-i gata. Iată azimile vin dela cuptor!

INTÂIUL FECIOR

Halal să le fie. Dacă n'ar avea vânătorii feciori ca noi...

BUCĂTARUL

Şi bucătar ca mine...

INTÂIUL FECIOR

Nu ştiu zău, cum le-ar merge.

BUCĂTARUL

Să te întorci ostenit dela munte şi să nu găseşti o friptură bună de mistreţ ş'o şuncă de urs, o ciosvârte de cerb pe varză, şi ca să nu fugă de pe tavă, păzită de jur împrejur de 12 cocoşi sălbateci...

CHELARUL

Toţi cerbii şi toţi cocoşii tăi n'ar plăti mai mult decât o ciorbă de borş cu ştir, dacă n'ar fi chelarul cu vinurile lui.

(Cornul sună)

INTÂIUL FECIOR

Aţi auzit?

TOŢI

Cornul? Vin!

(Repriză Nr. 5. Slujitorii ies)

SCENA II

BALTAG şi *STACAN*

STACAN (urmărind pe Baltag, care a intrat cufundat în gânduri)

Să-şi bată joc toţi vulpoii nevârstnici de mine, să-mi dea cu tifla toţi vătuii agiamii, dacă pricep eu ceva.

BALTAG

Ce vrei să pricepi?

STACAN

Vreau să pricep, cum se poate rătăci omul într'o pădure pe care o cutreeră cruciş şi curmeziş de mic copil toată ziulica, unde cunoaşte toate cărările, unde toţi copacii îi sunt vechi prieteni.

BALTAG

De ce adică nu s'ar putea?

STACAN

Şi fără asta, cum se poate pierde un vânător într'o pădure, când aude mereu cornul tovarăşilor? De câte ori nu ţi-am chiuit? De câte ori nu ţi-am sunat? Pe unde nu te-am căutat?

BALTAG

Dar dacă m'aş fi rătăcit într'adins?

STACAN

Cum să te rătăceşti într'adins?

BALTAG

Zic aşa într'adins, ca să nu te mai miri de ce nu m'ai putut găsi... (pauză) Mai pofteşte să zici ceva!

STACAN

Cum nu?

BALTAG

Ce?

STACAN

Vreau să ştiu cum se poate un vânător, — şi ce vânător! — să umble o zi de vară întreagă fără să ucidă măcar o vrabie?

BALTAG

N'am ucis, fiindcă n'am tras.

STACAN

Cum?

BALTAG

M'am rătăcit de voi, am umblat pe gânduri de colo până colo, până ce m'am pomenit la marginea pădurii, de vale de unde plecasem azi dimineaţă şi unde m'aţi găsit culcat adineaori, când v'aţi întors. Am şezut toată ziua trântit la umbră: auzeam goana, auzeam cornul şi chiotele, dar nu v'am dat răspuns, fiindcă nu voiam nici eu să vă stric petrecerea voastră, nici voi să mi-o stricaţi pe a mea... Eu petreceam destul de bine.

STACAN

Să mă sfâşie toţi mistreţii din lume, dacă pricep cât negru sub unghie!

BALTAG

Vrei numai decât să pricepi?

STACAN

Numai decât.

BALTAG

Ascultă, comise. Nu mai sunt ce m'ai ştiut pân'acuma. Nu-mi mai place nimica din câte îmi plăceau odinioară, sunt alt om... nu-mi mai plac petrecerile, mi-e silă de tot... de tot!

STACAN

Ei, dar ce-ţi place?

BALTAG (sentimental)

Imi place să stau singur la umbră, lângă fântâna din vale, să mă gândesc... să mă gândesc... să mă gândesc...

STACAN

Să te gândeşti, să te gândeşti... la ce să te gândeşti?

BALTAG

La ce?

Nr. 6 (Arie)

Prin păduri la vânătoare
Să gonesc sălbatici fiare
Este în zadar,
Nu-i ca'n vremea cea trecută.
A mea linişte pierdută
N'o mai capăt iar.

Să ucid îmi este milă —
Un chip gingaş de copilă
Gândul mi-a vrăjit,
Vin', ah! vino păsărică,
Vin' în colibioara mică
Ce ţi-am pregătit!

STACAN

Păsărică, colivioară?

BALTAG

Da!

STACAN

Stigleţi?

BALTAG

Tu nu ştii!

STACAN

Ce să ştiu, am înţeles; sti...gleţi! Acu pricep eu pentru ce de câteva zile nu-ţi mai sunt boii acasă... A! dar bine c'am aflat. Poate să mor şi să nu-ţi scot stigleţii din cap!

BALTAG

Nu te'ncerca!

STACAN

Cum ai zis?

BALTAG (rar)

Nici nu te 'ncerca!

STACAN

Ai să vezi d-ta. Auzi, înamorat! auzi sentimental! D-ta n'ai trecut pe unde am trecut eu, eu am trecut pe unde treci d-ta, eu am fost amorezat, stimabile domn, de-am umblat călare pe trestie trei nopţi de-a rândul prin curte, fără să-mi pot găsi casa. Auzi amorezat? Stigleţi... mofturi. Un Baltag, floarea vânătorilor, aşi! ar râde şi cerbii!

BALTAG

Poate râde cui îi place.

Nr. 7 STACAN

(Cuplete)

I

Hatmane, vino-ţi în fire
Văd că rău te-ai încurcat
Cu suspinuri şi simţire,
De mueri eşti fărmecat.

Ele-ţi fac mii
De nebunii,
De jucării,
De boscării,
Cochetării
Şi istorii,
Şi de nu zici la vreme: stai!
Să ştii că sigur de dracul dai.
Căci la urmă, însfârşit
Poezia cum se curmă?
Ajungi râsul mahalalei,
Ajungi Vlad îmbrobodit.

II

Nu m'ai crede când ţi-aş spune
Că şi eu în viaţa mea
Am avut visuri nebune
Pentru-o mândră turturea.
Imi făcea mii
De nebunii,
De jucării,
De boscării,
Cochetării
Şi istorii,
Până mi-am zis: Stacane stai!
Dacă de dracul nu vrei să dai!
Căci la urmă, însfârşit
Poezia cum se curmă?
Ajungi râsul mahalalei
Ajungi Vlad îmbrobodit.

BALTAG

Frumos cântec, dar nu se potriveşte la toţi...

STACAN

Ba la toţi, şi mai cu seamă la cei ce cred ca tine... Ia ascultă hatmane, suntem prietini vechi, cu una cu două, vezi d-ta că n'am să te las eu să te dai de mal, pentru păsărele!

BALTAG

O să-ţi răceşti gura degeaba!

STACAN

Am să te fac de râsul ciracilor. (riturnelă, ciracii intră)

SCENA III

BALTAG — STACAN — CORUL

Nr. 8

ENSEMBLE, *Intrare și Scenă*

Hai cu toți la masă mare,
Haidem să ne veselim,
Dup' atâta vânătoare
Să bem, să benchetuim!

STACAN

Stați! Stați! Stați!
Ciraci flămânzi și însetați!
Stați ș'ascultați
Minune,
Ceea ce vă voiu spune.

CIRACII

Minune? Ce minune!
Ce zici!

STACAN

Din voinici
Când unul ar căpia
Și s'ar amoreza,
Și la urma urmelor
S'ar pleca muerilor,
N'ar fi în felul său
Un mare nătărău?

CIRACII

Ba zău!
Un mare nătărău!

STACAN

Stați, dar stați,
Ciraci flămânzi și însetați,
Ca s'ascultați
Cu groază
O veste caraghioază!

CIRACII

O veste caraghioază?
Ce spui!

STACAN

Dumnealui
Amicul nostru drag,
Hatmanul Baltag,
Floarea vânătorilor,
Floarea băutorilor,
Este, pe legea mea!
Amorezat lulea!

CORUL

Ha! ha!
Amorezat lulea!

BALTAG

Ce nebunie!
Şi chiar aşa să fie
Vouă ce vă pasă?

CORUL

Cum ce ne pasă!

STACAN

Ba prea ne pasă!

BALTAG

Lăsaţi-l! Este iar o prostie
De-a lui... haidem la masă!

TOŢI

La masă! la masă! la masă!

Repriză

Hai cu toţi la masă mare! etc.

(BALTAG, STACAN, CIRACII (şed toţi la masă pe poloboace, Hatmanul la dreapta, Stacan, la stânga, toţi râd şi fac vuet, afară de Baltag)

STACAN (dispus)

Acuma cine ştie un cântec frumos, să-l zică, cine ştie o poveste bună s'o spue, cine ştie mofturi noui de prin călindare vechi să le scoată repede la maidan, ca icrele proaspete... Haide Pleaşcă, tu te cam pricepi.

PLEAŞCĂ

Am auzit că de câtăva vreme la bencheturi se poartă grozav...

DUŞCĂ

Şervete.

PLEAŞCĂ

Nu!.. şervete, nu se mai poartă...

BUDUŞCĂ

Dar ce?

PLEAŞCĂ

Calambururi, culmi şi alte mici jocuri de salon, pe cât de amusante pe atât de instructive... Mă rog, dacă doriţi ceva cam aşa, eu, Duşcă şi Buduşcă, vă putem servi, — începe Duşcă.

DUŞCĂ

Un moş al meu s'a însurat, cu o văduvă, dar ce femeie, ce casnică... îngrijea de casă, de bărbat, culmea îngrijirii. Inchipuiţi-vă, când pleca bărbatul de-acasă, când se întorcea, şi chiar aşa peste zi, îi ştergea...

PLEAŞCĂ

Ciobotele?

DUŞCĂ

Nu! — Ii ştergea... câte-o palmă! (râsete).

STACAN

Bravo Duşcă! bun! ce stai pe gânduri Hatmane?

BALTAG

Beţi înainte voi şi spuneţi, ascult.

PLEAŞCĂ

Rândul tău, Buduşcă!

BUDUŞCĂ

Mă rog, care dintre d-voastră a cunoscut pe Ghimiş Mangafa zaraful?

PLEAŞCĂ

Eu l-am cunoscut, delicată persoană.

BUDUŞCĂ

Delicată? dimpotrivă. Poate că tu ai cunoscut pe altul! Ghimiş avea daraveri multe cu toţi bancherii din lume, avea casă mare, slugi vreo douăzeci. Dar mojic, grosolan, brutal, culmea brutalităţii. In fiecare dimineaţă bătea... câte-o depeşă. (râsete).

STACAN

Bravo!

PLEAŞCĂ

Toţi câţi sunteţi aici, aţi văzut cai slabi?

TOŢI

Fireşte!

PLEAŞCĂ

Da! Dar niciunul dintre voi n'a văzut un cal aşa de slab cum am văzut eu mai alaltăeri. Era slab... slab, culmea slăbiciunii, nu putea să tragă... o ţigară! (râsete).

STACAN

Bravo Pleaşcă, dă-i nainte, ai viitor, nu râzi Hatmane?... Hatmanul astăzi n'are chef de nimic băieţi, dumnealui se gândeşte, se gândeşte... se gândeşte!

DUŞCĂ

La ce se gândeşte?

STACAN

La stigleţi, nu v'am spus adineaori?

PLEAŞCĂ

Dacă-i aşa, să-i spun eu o istorie foarte sentimentală. O să-i placă.

BALTAG

Iar un calambur?

PLEAŞCĂ

Zău nu!

BALTAG

Să vedem!

PLEAŞCĂ

Era odată... (bea) era odată un tânăr şi nobil cavaler. Acest tânăr şi nobil cavaler se amorezase straşnic de-o prima-dona, cea mai vestită prima-donă din lume, privighetoare... Mă rog, zi-i privighetoare ş'o lasă.

BALTAG

D-ra Patti?

PLEAŞCĂ

Tocmai... o iubea!.. (bea) o iubea!)bea) o iub...

STACAN

Bea! destul de trei ori, o iubea, am înţeles, şi pe urmă ce făcea?

PLEAŞCĂ

Vezi că o iubea foarte mult, aşa de mult, încât ea care ştia cât o iubeşte, i-a pretins să-i dăruiască tânărul cavaler, nişte juvaericale de 7, 8 ori mai scumpe decât leafa lui pe o lună. Ce-a făcut nenorocitul tânăr?

DUŞCĂ

De disperare şi-a băut leafa pe-o lună într'o seară!

STACAN

Şi diurna!

PLEAŞCĂ

Nu, s'a dus la giuvaergiu!

DUŞCĂ

Pe la ce ceas?

PLEAŞCĂ

Asta nu se spune, a intrat la giuvaergiu.

DUŞCĂ

Pe unde a intrat?

PLEAŞCĂ

Asta nu-i treaba d-tale, a luat frumuşel ce i-a trebuit şi s'a dus foarte emoţionat, tot într'o fugă la privighetoarea lui şi punându-i la picioare, giuvaericalele dorite, n'a putut să zică decât două vorbe italieneşti: „Ah! Carapati" (râsete, Baltag se scoală protestând).

BALTAG

A! Asta e o infamie.

STACAN

Se 'nţelege că e infamie. N'ai auzit cum a luat giuvaericalele... (bea) Ei! m'aţi plictisit cu mofturile voastre! Care e culmea cal-amburului? (tăcere) Să faci un măgar-ambur. (râsete) Ei! s'a încheiat cu jocurile de cuvinte. Tăceţi toţi şi puneţi mâna pe stacane, că am să vă cânt.

Nr. 9 *BRINDISI*

STACAN

I

E soarta blăstemată
A celor bieţi sărmani
Ce n'au gustat vreodată
Vin vechiu de Drăgăşani.

II

Dacă din piept amarul
Voeşti să-l îndulceşti,
Umple-ţi degrab' paharul
Cu vin de Odobeşti.

III

Şi jur că pe-astă lume
Treci viaţa în zadar,
De nu bei vin cu spume
Din deal dela Cotnar!

IV

Trăiască vinul, vinul!
Umpleţi paharul meu,
Să uit necazul, chinul
Să beu, să beu mereu!

PLEAŞCĂ

E cântec nou, nu-mi place, dacă vreţi cântec de masă poetic, ascultaţi: l-am învăţat dela un moş al meu!

Nr. 9 bis

PLEAŞCĂ
(Arieta)

Ploschiţa mea, iubit vas,
Pasăre cu dulce glas,
Eu în sus când te ridic
Tu îmi cânţi cu glic-lic-lic,
Şi mă săruţi tot în nas,
Pasăre cu dulce glas,
De nu-mi vine să te las,
Ploschiţa mea, iubit vas!

Nr. 9 Repriza

TOŢI
(Andante)

Şi nu-l mai săruta 'n nas
Pasăre cu dulce glas!...

TOŢI

Bravo!

DUŞCĂ

Unde e moşul tău care te-a învăţat!.. să trăiască!

PLEAŞCĂ

A murit sărmanul, nu-i mai cântă, glic! lic! lic!

STACAN (se ridică)

Măi ciraci, ia ascultaţi să vă întreb un lucru? La chef suntem noi bre, ori la parastas? cui facem noi de nouă zile aicea? soacră-mei? ai? (se clatină) apoi până când o să îngăduim noi, ca să stea în capul mesei, barba asta mâhnită şi plouată de pare că i s'au înecat corăbiile (arată pe Baltag); astăzi toată ziua a stat departe de noi într'adins, şi noi l-am căutat ca nişte caraghioşi, ca să se gândească la... stigleţi, toată seara a tăcut mahmur, nici n'a mâncat, nici n'a băut, nici vreun măgar-ambur n'a făcut... Ce însemnează asta? Numai decât trebue Hatmanul să ne cânte un cântec şi pe urmă să tragă danţul cu noi!

TOŢI

Da! trebue! să cânte (se scoală toţi).

BALTAG (se scoală liniştit)

Vreţi să vă cânt!

TOŢI

Cântă, da, numai decât.

Nr. 10 (Finale)

BALTAG

Sunt sătul
De bencheturi,
De ziafeturi,
Destul! Destul!
De azi, să ştiţi că părăsesc
Arc şi săgeţi şi vânătoare;
Nu voiu să mai rănesc
Nevinovate căprioare;
Mi-e inima rănită tare
Ş'aiurea leac pot să-i găsesc,
Beau dar
Acest pahar
Pentru hătmăneasa mea!

CIRACII

Haha! haha!
Ce-am auzit?
A nebunit!

STACAN

Nu râdeţi, nu, n'a nebunit,
Sărmanul! s'a prostit!
Adineaori, sărac de mine,
V'am spus eu bine
Că-i fărmecat,
Amorezat!

CIRACII (lugubru)

Adevărat
E fărmecat!

BALTAG

Copilă prea iubită
Ce'n suflet m'ai rănit,
Fii tu a mea ursită
Să fiu iar fericit!

STACAN

E fărmecat, sărmanul!
De nu-i mai sunt pe plac
Nici arcul, nici stacanul;
E boală fără leac.

BALTAG

Voi, ciraci desfrânaţi,
Ascultaţi!
Şi tu, bătrân stricat, ascultă!

CIRACII

Ne insultă!

STACAN

Mă insultă!

BALTAG

Să ştiţi, v'o spun tuturor
C'am pus de gând să mă 'nsor!

STACAN

Te-ai hotărît? (vorbit) Ei! fugi că mor!

BALTAG

M'am hotărît, c'aşa îmi place mie!
Şi rup cu voi orice tovărăşie:
Aşa e, sunt înamorat;
Aşa, de voi m'am săturat!
Cu desmăţaţii nu-mi mai place
Să am a face!

CORUL

Eşti un fărmecat!

STACAN

Eşti un renegat!

CORUL

Renegat! (bis).

STACAN

Şi ca renegat,
Deşi Baltag de viţă
De aici eşti alungat.

CORUL

Da, alungat!

BALTAG

Din propria-mi pivniţă?

STACAN — CORUL

Din propria-ţi pimniţă!

BALTAG

Voi deşuchiaţi,
Mă alungaţi,
Mă maltrataţi! (bis)
Da, voi ieşi,
Dar mâine-aci
Stăpân voi fi. (bis)

STACAN — CORUL

Te renegăm,
Te alungăm
Şi maltratăm:
Te du de-acu,
Nu mai sta, nu!
Mergi! ieşi! te du!
(Baltag iese, alungat).

STACAN (dominând scena)

Ş'acum copii, ce-o fi să fie:
O straşnică chindie!
(Chindie).

(Stacan şi Ciracii se prind la joc. Cortina cade după câteva măsuri ale danţului)

(Sfârşitul actului I)

ACTUL II

TABLOUL III

(Teatrul reprezintă terasa unui parc. In planul II colonadă rustică de plante agăţătoare, bănci şi scaune de grădină, în fund alee şi tufişuri. La ridicarea perdelei se aude corul nupţial, apoi începe să treacă prin aleea din fund procesiunea nunţii. Muzica cântând marşul, oamenii de casă cu odoarele, Baltag şi Zulnia ca mire şi mireasă, Cucoana Arghiriţa şi mosafiri).

SCENA I

ENTR'ACTE şi *COR NUPŢIAL*

Nr. 1 BĂRBAŢI

Iată gingaşa mireasă
Cu-al ei mire s'a unit:
Să le fie casa casă,
Masa masă nesfârşit!

FEMEI

Iat' acum viteazul mire
Cu mireasa-i s'a unit,
Cu noroc şi fericire
Fie-i traiul nesfârşit!

ENSEMBLE

BĂRBAŢI	*FEMEI*
Iată gingaşa mireasă, etc.	Iată-acum viteazul mire, etc.

(Procesiunea se pierde în stânga)

SCENA II

SOTÎR — STACAN

SOTIR (intră prin dreapta urmărit de Stacan)

Lasă-mă creştine, nu înţelegi? Iată s'a întors nunta: cu câte am eu pe cap, nu mai am vreme să stau cu d-ta de vorbă!

STACAN (stărue)

Insfârşit, nu se poate; eşti om, eşti vătav de curte, trebue să ai un viţiu, (îi dă o pungă) o slăbiciune!

SOTIR (ia punga)

N'am nicio slăbiciune.

STACAN (foarte mâhnit)

A! om fără inimă, cum să te înduplec... atunci?..

SOTIR

Ce pofteşti?

STACAN

Poftesc, măcar că nu sunt poftit, să mă laşi să intru la nuntă, să dau ochi cu el, cu ginerele, ca să-i spun: eşti un ingrat! Pentru o nebunie, la un chef, pentru o glumă, să rupă legăturile din copilărie, nu numai să nu mă poftească, dar încă să dea poruncă slujitorilor să mă gonească, dacă m'oiu arăta printre musafiri!

SOTIR

Dacă singur spui că a dat astfel de poruncă, cum o să cutez eu să te las să intri? Vrei să mă nenoroceşti?.. S'ajung să cer slujbă prin ministere?

STACAN

Nu, nu voiu să te nenorocesc, dar ştiu că d-ta poţi să-mi faci un rost: m'ai văzut când am intrat, fă-te că nu ştii nimica. Invaţă-mă unde să-l pândesc ca să dau ochi cu el, să-l rog, să-i cer iertare şi un bilet de invitaţie... nu, el nu se poate însura fără să fiu şi eu la nunta lui, eu care l-am crescut de mic, care l-am luat de copil şi am făcut din el floarea vânătorilor şi a băutorilor.

SOTIR

Dacă s'o putea...

Nr. 2 STACAN

(Arie)

I

E vorba de-a mea viaţă,
Jupâne, ajutor!
Trebui' să-l văz în faţă,
Nu mă lăsa, că mor!

SOTIR

Ce să-ţi fac nene? Dacă s'o putea...

STACAN

II

Fă ce-i putea, jupâne,
Eu trebui' să-i vorbesc
Acum, chiar azi, nu mâine,
Că zău, mă prăpădesc.

SOTIR

Mai stăi, să vedem. Ce zor!

STACAN

III

Afară ca pe-un câne
Din casa lui m'a dat:
Nu mă lăsa, jupâne,
Că zău! sunt disperat!

SOTIR

Dè, stimabile, poate să facem ceva, să cercăm...

STACAN

IV

Iţi mulţumesc, jupâne,
Şi nu te voiu uita,
In sufletu-mi rămâne
Neştearsă fapta ta!

SOTIR

Ei! ştii ce? Te văd că eşti om de omenie, mie îmi plac oamenii de inimă!

STACAN

Asta-ţi face cinste!

SOTIR

Sunt în stare să mă jertfesc pentru ei. (Scutură punga).

STACAN

Bravo, jertfeşte-te! (aparte) Desinteresată persoană!

SOTIR (se uită 'n fund)

Iată rostul e şi făcut.

STACAN

Ce spui?

SOTIR

Uite, Hatmanul vine 'ncoace; dar nu e singur, e cu mireasa, ascunde-te după tufiş şi pândeşte momentul când o rămânea singur: mireasa trebue să-l părăsească câteva minute, fiindcă o aşteaptă fetele s'o gătească pentru masă.

STACAN

Iţi mulţumesc, omule. (vrea să cânte iar).

SOTIR (îl întrerupe)

Nu mai trebue; iată-i vin, ascunde-te degrabă.

(Stacan s'ascunde, Sotir iese la dreapta. Baltag şi Zulnia intră).

SCENA III

BALTAG — ZULNIA

Nr. 3 (Duo)

BALTAG

Eşti a mea însfârşit!

ZULNIA

O! moment fericit!

BALTAG

Speranţa-mi strălucită
Acum s'a împlinit:
A ta ş'a mea ursită
Cu dulce s'au unit.

ZULNIA

Simţire 'ncântătoare,
Frumos şi mândru vis!
O! ceas de desfătare,
De ceriuri eşti trimis!

BALTAG

Viaţa mea trecută
Deacum o voiu uita!

ZULNIA

In fericiri ţesută
Va fi viaţa ta!

BALTAG

Zulnio prea iubită,
A mea eşti însfârşit!

ZULNIA

O! dulcea mea ursită,
Moment prea fericit!

ENSEMBLE

BALTAG	*ZULNIA*
Speranţa-mi strălucită Acum s'a împlinit: A ta ş'a mea ursită Cu dulce s'a unit.	Simţire 'ncântătoare, Frumos şi mândru vis! O! ceas de desfătare, De ceriuri eşti trimis!

ZULNIA

Nobilul meu cavaler, te las singur câteva momente lungi şi grele, pentrucă o să le petrec fără tine (iese).

SCENA IV

BALTAG şi *STACAN*

STACAN (iese de după tufiş)

Trebue să mărturisesc că a avut gust berbantul, nostimă de tot: leită ex-turturica mea din tinereţe. (înaintează sfios) Hatmane Baltag.

BALTAG

Ai! Ce e?

STACAN

Nimica, ce să fie?

BALTAG

Comisul Stacan!

STACAN

Da! el este!

BALTAG

Ce pofteşti?

STACAN

Nu poftesc nimica, ce să poftesc?

BALTAG (aspru)

Ce cauţi, ce vrei, la ce ai venit aicea?

STACAN

Caut, vreau, am venit să... am venit să mă ierţi!

BALTAG

Să te iert, pentru ce să te iert?

STACAN

Pentru gogomănia pe care am făcut-o... Am venit să mă ierţi, şi nu plec de aici până nu mă-i ierta şi nu mă vei pofti la masă. Să te cununi tu, fără să mă pofteşti la masa ta! (înduioşat) Să se însoare un Baltag, fără să închine un pahar cu comisul Stacan pentru Baltagii viitori, care vin pe drum de seară, asta nu se poate.

BALTAG

Ba prea bine se poate... de iertat, iertat să fii, cu toate că nici asta n'ar trebui... dar de rămas aici, nu putem, d-ta eşti om primejdios.

STACAN

Aud, eu om primejdios?

BALTAG

Fireşte, d-ta la masă când te prepui la un pahar două, mai mult, îţi pierzi capul, începi să povesteşti istorii, să cânţi cântece prea-prea şi la urmă iei stacanul în braţe şi-i trage la chindii de unul singur... De-al de astea mergeau odinioară, când eram flăcău, în pivniţă; dar aici la nuntă, între dame, în lume cum se cade, nu merg de loc.

STACAN

Dar...

BALTAG

Dar de loc... (scurt) Inţelegi prin urmare că în zadar mai stărui.

STACAN

Hatmane, nu fii aşa crud, adu-ţi aminte că mi-ai scăpat viaţa...

BALTAG

Ei, şi?

STACAN

Trebue să-mi fii recunoscător.

BALTAG

Mi-e teamă de tine; cine ştie ce gogomănie spui ori faci la masă.

STACAN

Făgăduesc să mă port ca o fată mare.

BALTAG

Nu pot.

STACAN

Hatmane!

SCENA V

Nr. 4 **Trio**

BALTAG — STACAN — ARGHIRIȚA

BALTAG

Nu, nu te pot primi,
Nu mai mă 'ncred în tine,
Eşti un stricat şi n'aş voi
Scandal acum la mine.

STACAN

Iţi jur! îţi jur!

BALTAG

Nu te mai crez!

STACAN

O! inimă de piatră, cum să te 'nduioşez?

ARGHIRIŢA (care a apărut în fund)

Acest străin, cine să fie?

STACAN (lui Baltag)

A fost o nebunie,
Iertare-ţi cer!

BALTAG

In tine nu mai am credinţă...

ARGHIRIŢA

Cunosc, îmi pare, glasul acestui cavaler
Şi talia, şi portul... Să fie cu putinţă?
Este el!

(Coboară iute şi se găseşte în faţa lui Stacan. Amândoi dau un ţipet).

STACAN

Este ea!

ARGHIRIŢA (cu o reverenţă)

Domnul meu!

STACAN

Doamna mea!

BALTAG

Cum! ce fel! vă cunoaşteţi?

ARGHIRIȚA (mișcată)

O. veche cunoștință. . .

ENSEMBLE

ARGHIRIȚA (a parte)

Este zău!
Mândrul paraleu,
Este Stacan al meu!
Da zău!
Este Stacan al meu!

STACAN (a parte)

Este ea
Juna turturea,
Arghirița mea!
Da, da!
E Arghirița mea.

BALTAG (a parte)

S'ar putea!
Mătușica mea,
De mult îl cunoștea,
Ha! ha!
De mult îl cunoștea.

BALTAG

Așa? vă cunoașteți
Și mie nu-mi spuneați..

ARGHIRIȚA (mișcată)

I-am fost vecină de moșie.

STACAN (călduros)

Prieten din copilărie!

ENSEMBLE (Repriză)

ARGHIRIȚA (a parte)

Este zău! etc.

STACAN (a parte)

Este ea! etc.

BALTAG (a parte)

S'ar putea! etc.

STACAN (foarte dispus)

Ce norocită întâmplare!

ARGHIRIȚA (din ce în ce mai cu căldură)

Prilejul este minunat;
Avem azi nuntă mare;
Domnul meu, ești invitat.

BALTAG (intervenind și râzând)

Cum? Nu crez zău! să isbutești:
L-am invitat... nu vrea să vie.

STACAN (în pisma lui Baltag)

Primesc! primesc! primesc!
Doamna mea, și-ți mulțămesc...

ARGHIRIȚA (urmându-și jocul)

Ce bine e când se 'ntâlnesc
Prieteni din copilărie!
Atunci în pieptul lor simțesc
Plăcere adâncă și vie.

ENSEMBLE

ARGHIRIŢA — STACAN	*BALTAG*
Ce bine e când se 'ntâlnesc, etc.	Cum se 'nţeleg când se 'ntâlnesc, etc.

STACAN (oferind braţul Arghiriţei)

Dă-mi voe, doamnă, să-ţi ofer...

ARGHIRIŢA (luându-i braţul cu fericire)

Domnul meu, îmi faci plăcere.

(Amândoi se dispun a pleca spre fund).

BALTAG (a parte)

Ce fericită 'mperechere!
Ce mândră castelană!
Ce nobil cavaler!

ENSEMBLE

ARGHIRIŢA — STACAN	*BALTAG*
(Ieşind la braţ prin fund)	(Privindu-i cu zâmbet şi urmându-i
Ce bine e când se 'ntâlnesc, etc.	Ce minunat se potrivesc... Haha! haha! ce istorie!

(Ies toţi încet prin fund, Arghiriţa cu Stacan la braţ, Baltag după ei).

SCENA VI

SOTIR singur, apoi *PLEAŞCĂ*, *DUŞCĂ*, *BUDUŞCĂ* travestiţi în lăutari medievali

SOTIR (vine încet uitându-se spre fund)

A avut noroc negustorul meu! Cucoana Arghiriţa l-a luat sub aripă. Dacă aş fi ştiut c'o să ajungă aşa dedeparte, nu l'aş fi lăsat să treacă aşa ieftin... Totdeauna am fost desinteresat... fire nenorocită! (uitându-se în fund) Aha!.. şed la masă; cucoana Arghiriţa alături cu omul meu... şi-i face ochi galeşi, îi şopteşte la ureche... nu mă 'nebuni! merg lucrurile departe...şi jupânul meu bea... bea....încă un pahar?.. încă unul... al cincilea... vrednic bărbat! Bravo! (se aud afară câteva acorduri de coarde. Sotir se întoarce la dreapta). Ai? Ce s'aude?

PLEAŞCĂ (intrând prin stânga)

Pst! Pst! (Sotir porneşte spre el)

DUŞCĂ (intrând prin dreapta)

Pst! Pst! (Sotir se întoarce spre dânsul).

BUDUŞCĂ (intrând prin fund)

Pst! Pst!

SOTIR (întorcându-se spre Buduşcă)

Incă unul... Trei... Avem lăutari... nu mai trebue.

DUŞCĂ

Da! Bine ai zis: Trei lăutari; dar trebuia să mai adaogi... (toţi îl înconjoară pe Sotir).

PLEAŞCĂ

Trebuia să mai adaogi: (repede) Trei lăutari, cea mai vestită bandă de lăutari — mare, enorm, imens succes al zilei! — care în trecerea lor din Rusia nu vor da aici decât un singur concert la nunta Hatmanului Baltag.

SOTIR (scos din răbdare)

Inţelege, domnule, odată, că nu...

BUDUŞCĂ

Repertoriul cel mai bogat, cel mai variat, şi cel mai ales, compoziţiuni nouă şi bucăţi de ocazie, cele mai naţionale şi cele mai străine.

SOTIR (acelaşi joc)

Nu trebue lăutari! Aide căraţi-vă!

PLEAŞCĂ

Trei lăutari inteligenţi, care ştiu cum se intră în casele cum se cade... (bagă toţi mâinile în brâu).

SOTIR

A! dacă ştiţi cum se intră într'o casă cum se cade... (Se uită în sus şi întinde mâna. Duşcă-i dă peste mână, Buduşcă asemenea).

PLEAŞCĂ (dându-i brânci într'o parte)

E! apoi fii om de omenie! Nu cumva crezi că venim aici să licităm pentru vreo întreprindere publică?

SOTIR (revenind)

Care va să zică la urmă... Bine! (a parte) Totdeauna desinteresat... Ce fire nenorocită!...

PLEAŞCĂ

Ei, acuma copii, proba generală.

Nr. 5 (Canţonetă)

PLEAŞCĂ — DUŞCĂ — BUDUŞCĂ

BUDUŞCĂ

I

Un bărbat ce se respectă
E de lupte iubitor:
Viaţa nu este perfectă,
Dacă nu eşti vânător.
Insă numai cu vânat
Ce s'ar face un bărbat?

TOŢI

Insă numai cu vânat
Ce s'ar face un bărbat?

DUŞCĂ

II

Un bărbat ce se respectă
Ţine mult la un pahar:
Viaţa nu ar fi perfectă,
Fără dulcele nectar!
Insă bând numai la vin
Ce s'ar face-un biet creştin?

TOŢI

Insă bând numai la vin
Ce s'ar face un biet creştin?

PLEAŞCĂ

III

Un bărbat ce se respectă
Se închină la Amor,
Viaţa nu ar fi perfectă
Fără-acest divin odor.
Dar femeia e sub cer
Cel mai splendid juvaer!

TOŢI

Dar femeia e sub cer
Cel mai splendid juvaer!

SOTIR

Bravo! Buni i-am găsit!

DUŞCĂ

Ei, ce zici meştere?

SOTIR

Bun, potrivit cu împrejurarea... staţi aici, mă duc să vă anunţ... cum trebue să spun?

PLEAŞCĂ

O bandă de lăutari, cea mai vestită bandă de lăutari, care...

SOTIR

Lasă că ştiu... care în trecerea lor prin Rusia vor da aici...

DUŞCĂ

Nu...

SOTIR

Care trecând pe aici vor da în Rusia...

BUDUŞCĂ

Nu...

PLEAŞCĂ

Care în trecerea lor din Rusia vor da aici numai un concert, cel mai prima şi cel mai ultim concert.

DUŞCĂ

Repertoriul cel mai bogat, cel mai variat şi ccl mai alcs...

BUDUŞCĂ

Compoziţii nouă şi bucăţi de ocazie...

SOTIR

Cele mai indigene şi cele mai străine... Mă duc; aşteptaţi; mă întorc numai decât. (a parte) I-am găsit buni! (iese repede).

PLEAŞCĂ

Doar ca lăutari să putem intra! Astfel, după nerozia care am făcut-o...

DUŞCĂ

In propria lui pivniţă să-l maltratăm!

BUDUŞCĂ

La dreptul vorbind, vina nu a fost a noastră.

DUŞCĂ

Stricatul cela de Stacan... şi asta trebue să i-o spunem Hatmanului.

PLEAŞCĂ

Se înţelege că trebue să i-o spunem. După ce talentele noastre de cântăreţi şi împrejurarea că el este acuma fericit, ne vor ajuta să ne căpătăm iertarea, pentrucă trebue să ne ierte şi să ne ia în curtea lui... E peste putinţă să-şi fi pierdut până 'ntr'atât sentimentele cele bune, încât să ne lase pe noi, ciracii lui, pe dinafară din noua combinaţie. Dacă a avut el norocul să împuşte o căprioară aşa de grasă încât să-şi îndoiască moşiile, care va să zică să-şi lase tovarăşii nemâncaţi, pe lăutari!... E peste putinţă!

DUŞCĂ

E peste putinţă!..

SOTIR (venind din fund în stânga)

Aide veniţi, masa e tocmai în toiul ei, după recomandaţia mea, mesenii vă aşteaptă cu nerăbdare. (ies toţi pe scară).

SCENA VII

DUO — ARGHIRIŢA — STACAN şi *MARE ENSEMBLE FINAL — TOŢI*

Nr. 6 (Duo) [1])

ARGHIRIŢA (intră repede prin fund şi coboară agitată în scenă)

Mă urmăreşte... iată-l vine...
Mi-e teamă, nu ştiu ce simţesc...

STACAN (apărând în fund şi coborînd spre ea)

Pentru ce, crudo, fugi de mine?
Nu simţi că încă pătimesc
De amor fierbinte
Ca mai nainte?
Nu simţi că încă te iubesc?

ARGHIRIŢA (mişcată)

Taci, lasă-mă, mi-e teamă tare
Să nu ne-auză cineva...
Fugi! fugi!

STACAN (se apropie de ea)

Nu fi fără 'ndurare!

ARGHIRIŢA (depărtându-se de el)

Taci? fugi!

---

[1]) (Toată scena aceasta până la catastrofă se face cu brio nervos. Stacan este ameţit dela masă şi se ameţeşte din ce în ce mai mult cu înaintarea scenei până ajunge la jocul final).

STACAN

Te rog, nu m'alunga...
Nu-ți mai duci aminte
De dragostea fierbinte
Ce-odată ne-am jurat?
Cum? Ai uitat?

ARGHIRIȚA

Mă'ntreabă de-am uitat...
Ingrat, ingrat!
Dar tu ți-aduci aminte
De-acele jurăminte
De-amor înflăcărat?
Cum? le-ai uitat?

STACAN

Nu, înger adorat,
Nu, n'am uitat!..

ENSEMBLE

ARGHIRIȚA

Da, da, mi-aduc aminte
De dragostea fierbinte
Ce-odată mi-ai purtat!
Nu, n'am uitat!

STACAN

Da, da, mi-aduc aminte
De-acele jurăminte
De-amor înflăcărat.
Nu le-am uitat!

STACAN (cu chef)

Tot mă iubești? Moment ferice!
Și m'ai iertat
Că te-am pupat?

ARGHIRIȚA

Da...

STACAN

Scumpă Arghiriță
Dă neichii o guriță!

ARGHIRIȚA (cu spaimă)

Ce zice?
E tot brutal,
Tot sensual!

STACAN (aprinzându-se)

Dacă voești
Să-mi dovedești (bis)
Că mă iubești. (se repede la ea).

ARGHIRIŢA (fugind)

Nu, nu voesc (bis)
Să-ţi dovedesc,
Şi te opresc!

ENSEMBLE

STACAN	*ARGHIRIŢA*
Dacă voeşti, etc.	Nu, nu voesc, etc.

STACAN (urmărind-o stăruitor)

Degrab' o sărutare,
De asta n'ai scăpare,
Sunt ameţit
Şi m'am iuţit!

ARGHIRIŢA (apărându-se)

Nu mă brusca!
Nu m'ofusca!

STACAN (acelaşi joc)

Te aperi în zadar!

ARGHIRIŢA (acelaşi joc)

Vrei să mă supăr iar!

(Jocul fiecăruia urmează crescendo).

STACAN

Nu face mofturi, nu ţi-e silă?
Acu doar numai eşti copilă.
Altdată mai mergea,
Dar azi, pe cinstea mea!
Şi pentru mine
Şi pentru tine
Vremea de nazuri a trecut.
Hai! lasă-mă să te sărut!

(Se repede, Arghiriţa fuge de el, el îi taie calea).

Scump' Arghiriţă
Dă-mi o guriţă,
Un sărutat
Invăpăiat,
Dacă voeşti
Să-mi dovedeşti (bis)
Că mă iubeşti!

ARGHIRIȚA

Fugi dela mine,
Că n'ai rușine,
Ești om brutal
Și sensual
Și nu voesc (bis)
Să-ți dovedesc
Că te iubesc!

STACAN (se repede și o încolțește de aproape)

ARGHIRIȚA (desperată)

Țip, dacă nu șezi binișor!

STACAN (o apucă și o sărută cu putere)

Un sărutat ș'apoi să mor!
(Arghirița dă un țipăt și șovăe).

MARE ENSEMBLE FINAL — TOȚI

TOȚI (venind prin fund)

Ce gălăgie
Oare să fie?
Cine-a țipat,
Ce s'a 'ntâmplat?

BALTAG și ZULNIA (coborînd să susțină pe Arghirița)

Mătușica? ce mișcată!

TOȚI

Ce e?

ARGHIRIȚA

Sunt ofuscată!

BALTAG și ZULNIA

E of...

TOȚI

Uscată!

ENSEMBLE

ARGHIRIȚA

Sunt ofuscată,
Sunt ofensată,
Acest berbant
Puțin galant,
Cum e montat
M'a atacat!

STACAN

Crudo! ingrato!
N'am ofuscat-o,
Nu sunt berbant,
Sunt prea galant.
Un sărutat
Nu-i vr'un păcat!

BALTAG — ZULNIA

E ofuscată.
E ofensată,
Acest berbant
Puţin galant,
Cum e aprins
S'a prea întins!

PLEAŞCĂ — DUŞCĂ — BUDUŞCĂ — SOTIR şi *CORUL*

E ofuscată,
E ofensată,
Acest berbant
Puţin galant
E ameţit
Şi s'a iuţit!

BALTAG (lui Stacan)

Când ţi-o spuneam, ştiam eu bine
Că îndreptare nu-i pentru tine!

CORUL

Ce ruşine!

STACAN (lui Baltag)

Dă-mi ascultare!

CORUL

Ce cutezare!
Ce scandal
Colosal!

PLEAŞCĂ — DUŞCĂ — BUDUŞCĂ — SOTIR

Ce scandal
Colosal!

CORUL

PLEAŞCĂ — DUŞCĂ — BUDUŞCĂ

Scandal! Scandal!
E trivial,
E bădăran
Jupân Stacan!
Bătrân stricat
Şi deşuchiat,
Trebui' pe dat'
Afară dat!

ARGHIRIŢA

A, om brutal
Şi sensual!
Ai abuzat,
M'ai ofuscat,
Focul aprins
Acum l-ai stins,
Dorul trecut
Tot l-ai pierdut!

STACAN

Nu trivial,
Sentimental
Am fost ş'oiu fi
Cât voiu trăi.
Un foc trecut
S'aprind am vrut,
Un sărutat
Nu-i vr'un păcat!

CORUL

Ce scandal
Colosal!

PLEAŞCĂ — DUŞCĂ — BUDUŞCĂ — SOTIR

Am fost împins de sentiment...

TOŢI

Impertinent!

STACAN

Staţi, mă explic numaidecât!

TOŢI

Destul atât!

ENSEMBLE

TOŢI	*ARGHIRIŢA*	*STACAN*
(ameninţând pe Stacan) Scandal, scandal, etc.	A! om brutal, etc.	(retrăgându-se ruşinat) Nu trivial, etc.

(Arghiriţa leşină în braţele lui Baltag şi a Zulniei, femeile caută s'o desmeticească, Stacan se retrage ruşinat).

(Perdeaua cade. — Sfârşitul actului II)

ACTUL III

TABLOUL IV

(Teatrul reprezintă o încăpere stil medieval cu motivele decorative heraldice ale Neamului Baltag, în fund și de amândouă laturile, uși. La ridicarea perdelei riturnela corului copiilor. Stacan iese din stânga: anteriu, ochelari mari albaștri, barba prepusă, un condeiu mare de pană la ureche, călămări la brâu, tichie neagră pe vârful capului, un clopoțel într'o mână și o nuia într'alta. Iese din stânga, merge în fund, trage clopoțelul, șase copii ai lui Baltag intră in fund în desordine. Stacan scoate din brâu un petec de hârtie și strigă catalogul, cu strigarca catalogului, copiii se așează în ordine).

SCENA I

STACAN — COPIII

STACAN

Anibal Baltag!

ANIBAL

Prezent!

STACAN

Amilcar Baltag!

AMILCAR

Prezent!

STACAN

Scipion Baltag!

SCIPION

Prezent! (Scipion e foarte oacheș).

STACAN (apucă pe Scipion de nas și-i arată mutra către public)

Bine a zis cine a zis Scipion Africanul, nu-i balan de loc junele. Mergi la loc, Africanule! Traian, Brutus, Catilina.

CEI 3 COPII

Prezent! (cel din urmă copil intră prin fund, ştergându-se cu mâneca la nas).

STACAN

Mucius, Mucea Baltag!

MUCIUS

Prezent!

STACAN (mângâindu-l)

Ăsta-i Mucea, favoritul meu. Muceo! dacă te-o ajunge vreodată Scevola, păzeşte-te să nu-ţi frigi mâinile.

MUCIUS (curios)

Pentru ce?

STACAN

Pentrucă pe urmă nu ai cu ce să te ştergi la nas.

MUCIUS

Apoi eu nu mă şterg la nas cu mâna.

STACAN (îngânându-l)

Dar cu ce te ştergi? cu piciorul?

MUCIUS

Nu, cu mâneca.

STACAN

Bravo, curat băiat! Sunteţi toţi?

TOŢI

Da! Da!

STACAN (jucând nuiaua)

In clasă!

(Copiii năvălesc la dreapta şi ies încet).

Incet! frumos!

SCENA II

STACAN (singur)

Fac prinsoare pe o sticlă de Cotnar că nu mă cunoaşteţi, de sigur vă câştig. Ieri am făcut cu mine însumi prinsoare, pe două sticle, una de Odobeşti roş şi alta de Drăgăşani alb, că nu o să mă cunosc, şi am

pierdut, a trebuit să-mi plătesc prinsoarea... Nu mai mă cunosc. Acestea sunt urmările slăbiciunii. Iată unde m'a adus Cucoana Arghirița! Işi mărită nepoțica, îmi răpeşte pe Baltag, mă face de ruşine în seara nunții, pentrucă, fiind cam amețit, m'am prea iuțit, ş'apoi tocmai într'un târziu, peste atâta vreme, — în care pribegesc prin lume, singură şi nenorocită, îmi scrie: « Stăcănel puică, dacă mătale pătimeşti precum eu încă pătimesc, vino, vino Stăcănaş! » Eu răspund numaidecât: « Exturturica mea! Mai întâi nu lipsesc şi celelalte, apoi resping diminutivele mătăluțe. Din Stacan întreg, să mă faci Stăcănel şi Stăcănaş. Asta va să zică că mă înşeli la cântar. Măsoară drept ş'apoi să vorbim... » Mijloceşte apoi o aprinsă corespondență şi însfârşit o deplină înțelegere, de astădată fără ofuscare, însă pentrucă Cucoana Arghirița are principii, nu vrea încă să ne declarăm, mă ascunde de cunoştința tuturor. Trăesc aci de atâta vreme, sub barba Hatmanului şi e atât de amețit, atât de aiurit de necazurile căsniciei, încât un moment nu-i vine măcar o bănuială. Astfel pentru ochii lumii, pentru hatârul Cucoanei Arghirița şi mai ales pentru o cartă de liber parcurs, dus şi 'ntors în pivnița Hatmanului Baltag, ajung dascăl de copii... Eu dascăl de copii!...

STACAN

Nr. 1 (Cuplete)

I

Iat' acum la bătrânețe,
Am ajuns învățător,
La copii să dau povețe:
Stacan moralizator!

II

Dac 'ar fi învățătură
Care în pivniță s'ar da,
Calea-va... dar secătură
Buche-az-ba; buche-az-ba!

III

Nu-mi vine la socoteală
Cu copii mult să muncesc,
Deci dar pentru rânduială
Câteodată îi croesc!

In noua mea poziție socială o întrebare mi se impunea, o întrebare arzătoare: mă rog, d-ta ca pedagog ce metodă profesezi, metoda rațională, sau metoda intuitivă? S'a vorbit multe şi mărunte în cercurile competente, asupra acestor două metode, s'a argumentat prost şi contra; eu, după o îndelungată şi matură experiență, nu pot să profesez altă metodă, decât metoda intuitivă națională. (tremură nuiaua).

IV

Căci azi a ieşit la modă
Sistemul intuitiv,
După ultima metodă,
Instructiv, recreativ.

V

A căzut azi pedantismul
Cu sistemul cel nerod:
Vivat intuitivismul
După ultimul metod!

(Vrea să plece, ceartă între Baltag şi Zulnia, Arghiriţa intră agitată).

SCENA III

ARGHIRIŢA — STACAN, apoi *SOTIR*

ARGHIRIŢA

Ai auzit?

STACAN

Ce mai este?

ARGHIRIŢA

Iar!...

STACAN

Sfadă!..

ARGHIRIŢA

Sfadă la toartă! ce traiu, ce traiu!

STACAN

Şi pentru ce?

ARGHIRIŢA

Hatmanul e furios, cere cheile dela pivniţă, Zulnia nu vrea să i le dea, el o ameninţă, ea-i aruncă tava cu dulceaţă şi cafea în cap, ţipă, leşină, scandal. — Ce traiu, ce traiu!

STACAN

Care va să zică Hatmanul tot se mai ţine de jurământul pe care l-a făcut cucoanei, să nu mai bea şi să nu mai vâneze?

ARGHIRIŢA

Vezi bine!

STACAN

E! apoi este stricat de tot sărmanul, îşi merită soarta nenorocitul!

ARGHIRIŢA

Taci, vine cineva!

SOTIR (intră misterios)

Cucoană Arghiriţă, Hatmanul mi-a dat scrisoarea asta s'o pun la poştă: « D-sale Arhon Comisul Stacan, prost-restant ».

ARGHIRIŢA

Ad'o! şi du-te. (Sotir iese).

STACAN (aparte)

O scrisoare dela el către mine! Ce să fie?

ARGHIRIŢA

Ştii că de când s'au încurcat iţele căsnicici Baltag, de când am văzut că intră Hatmanul d-tale în ape rele, ne-am hotărît, eu şi cu nepoata mea, să-i oprim orice corespondenţă, înainte de a le duce la poştă. Sotirache le supune controlului meu... E un fel de măsură de siguranţă, pe care o să ţi-o aplic şi d-tale, ştrengarule!

STACAN

Zău, şi mie? (a parte) Nu crez. (tare) Ia mai bine să vedem ce-mi scrie... « Mă 'nchin ţie cu frăţească dragoste, iubite comise! Mai întâi nu lipsesc a cerceta despre scumpa ta sănătate, dacă te afli bine şi mulţumit, că eu dela mila Ziditorului, mă aflu rău de tot. Aşa sunt apelpisit, încât deşi te ştiu, cu bun drept foc şi pară asupră-mi, îmi iau inima în dinţi şi-ţi scriu această carte, mai întâi ca să-mi cer iertare că nu ţi-am ascultat sfaturile şi te-am supărat, ş'apoi ca să te rog de ceva. Stacane, necazurile căsniciei mi-au sbârlit toţi nervii, şi în curând are să mă chelească, dacă nu mă voiu hotărî a 'ntrebuinţa vreo doctorie. Istericalele nevestei, ţipetele copiilor, cicăliturile viespei bătrâne.. (tuşeşte).

ARGHIRIŢA

Cine este viespea bătrână?

STACAN

Ştiu eu, pesemne Sotir!

ARGHIRIŢA

A da, Sotir, bine zici. Sărmanul Sotirache... Citeşte mai departe!

STACAN

« Şi cicăliturile viespei bătrâne... şi mai presus de toate un jurământ nenorocit pe care l-am făcut într'un moment de slăbiciune, că adică să nu mai beau şi să nu mai vânez, m'au adus într'o stare, ce nu mai poate fi de suferit. Sunt apelpisit, peste orice închipuire. Şi m'am hotărît deci să-mi fac sama singur, după ce voi mai petrece odată în pivniţa mea, îmi calc jurământul şi plec pe ceea lume, unde sunt cu totul oprite plăcerile şi fericirile căsniciei, şi fie ce-o fi! Aşa dar, în astfel de grav minut, te rog, dacă mai trăeşti, vino mâine seară în pivniţă să mai petrecem odată împreună, să ne iertăm şi să ne despărţim ca viteji, sau dacă ai murit, încalte răspunde-mi pe dată ca să ştiu, să nu te mai aştept... Al tău ca în tinereţe, Baltag ». E desperat rău!..

ARGHIRIŢA

Bine, toate le 'nţeleg, dar ce are cu Sotirache, cu bietul Sotirache?

STACAN

Aşa e 'n lume, simpatie şi antipatie... Unde le mai poţi explica pe toate!.. E desperat rău de tot... A venit momentul să-mi jertfesc barba şi să mă retrag din profesorat... regret că părăsesc această nobilă şi sfântă misiune, acest sublim apostolat, tocmai în ajun de-a căpăta şi eu gradaţie, dar nu mai e chip cu caracterul lui violent, atâta vreme năbuşit, după ce a fost opărit cu cafea fierbinte, omul acesta poate face explozie, să ne grăbim a 'nlătura o nenorocire!

ARGHIRIŢA

St... taci!

BALTAG (de afară)

Unde e Sotirache, unde e dascălul, unde e oricine o fi, să-i rup urechile, să-i rup urechile!

STACAN

A 'nceput explozia, să ne dăm la o parte până e vreme. (ies toţi).

SCENA IV

BALTAG (singur)

(Intră în halat, cu scufie şi cu papuci, agitat).

E de neiertat, e de nesuferit, ori chelesc prin instinct, ori îmi smulg părul prin intenţie, astăzi, astăzi trebue să sfârşesc, m'am hotărît! (se plimbă).

Nr. 2 *COR DE COPII — TOŢI*

Be-a-ba, be-e-be, ba, be, bi, bo, bu! (bis).

UNII (râzând)

Haha! haha!

ALŢII (plângând)

Hihi! hihi!

UNUL

Aleu! m'a tras
De păr, de nas!

ALTUL

Nu, nu te las!

UNUL

E cartea mea!

ALTUL

Ba nu-i a ta!

UNUL

Spun lui papa!

UNII (râzând)

Haha! haha!

ALŢII (plângând)

Hihi! hihi!

DASCĂLUL

Ce nebunii!
Draci de copii!

COPIII

Haha! haha! hihi! hi!

DASCĂLUL (vorbit)

Tăcere!

COPIII

Be-a-ba, be-e-be, ba, be, bi, bo, bu! (bis)

BALTAG

A! acuma înţeleg, însfârşit, pe nenorocitul conte Ugolin. Am ajuns să deschiz la mine acasă Kindergarten, stabiliment de şcoală froebeliană. Eu, floarea vânătorilor, floarea băutorilor!.. Stacane!.. Unde eşti, să mă vezi şi să fii răsbunat! Iată în ce hal, în ce halat am ajuns! Halatul

ăsta mă strânge de gât; scufia asta mă strivește. Mă duc să-mi schimb îmbrăcămintea asta care mă degradează, care mă înădușă, mă duc să-mi pun vestmântul de viteaz, să mă cobor în pivniță, și acolo! (s'aude corul de copii). Iar!..

REPRIZĂ No. 2

(Copiii ies repede din stânga în fuga mare și dau peste Baltag).

BALTAG

S'a sfârșit! e peste putință să mai merg înainte... O! jurământul meu!.. Numai de mi-ar răspunde Stacan (iese repede prin fund). Uf, mă duc să-mi schimb halatul!

SCENA V

ARGHIRIȚA (intră prin stânga), *STACAN* (asemenea), *ZULNIA* (prin fund)

ARGHIRIȚA

S'a dus?

STACAN

S'a dus.

ARGHIRIȚA

Omul ăsta e în adevăr desperat.

STACAN

Ei, pare că n'ar avea de ce?

ARGHIRIȚA

Mi-e frică să nu se întâmple ceva rău!

STACAN

N'ai teamă, chiamă pe Sotir, strânge toți oamenii din curte, pe Pleașcă, Dușcă, Budușcă, fără sgomot. Astă sară trebuie să-i lămurim situația. Nu spune nimica Zulniei, arată-i numai că e vorba de o mare primejdie pentru Baltag, să ne urmeze și să tacă. Mă însărcinez eu să le pun la cale toate, ca să încheem comedia într'un chip așa, încât să mulțumim pe toată lumea... St...

ZULNIA (de afară)

Unde e Sotirache? Unde e Dascălul, unde e oricine o fi? să-i rup urechile!

STACAN

Ce, noi avem urechi de beilic?

ZULNIA (intră la cantonadă)

Na, na, na, na, învață-te să-mi stai altădată în drum, când sunt necăjită. (Sotir fuge) A! m'am mai răcorit.

ARGHIRIȚA

Zulnio!

ZULNIA

A! d-ta ești mătușică, nu te vedeam. A! mi-am uitat cheile. (vrea să plece).

ARGHIRIȚA

Zulnio, stăi!

ZULNIA

Pentru ce?

ARGHIRIȚA

Momentele sunt grave, Zulnio!

STACAN (o înlătură)

Ei! nu așa soro!

ZULNIA

Cum dascăle, soro?

STACAN

Adică, voiam să zic... Cucoană Arghiriță... Este vorba de-o... de-o surpriză.

ZULNIA

Ce surpriză?

STACAN și ARGHIRIȚA

E vorba de...

Nr. 3 Quatuor

BALTAG — ZULNIA — ARGHIRIȚA — STACAN

ZULNIA — ARGHIRIȚA — STACAN

Halatul și-a schimbat!

BALTAG

Halatul mi-am schimbat!

ZULNIA

Ce oare s'a 'ntâmplat?

BALTAG

Nu mai sunt în halat!

ARGHIRIŢA

Ce văz?

ZULNIA

Ce să cred, nu ştiu, zău!
Ce ţi-a venit în gând a-ţi pune
Costumul ăsta de muzeu?
Unde te duci? ia spune!

BALTAG

Mă duc, mă duc...

TOŢI

Secret! mister!
Acest costum de cavaler!

ZULNIA

Ce e?

BALTAG

Nu spun.

TOŢI

Secret! Mister!

BALTAG (a parte)

Am cheile dela pivniţă
Şi alt nimica nu mai cer.
M'am furişat în odăiţă
Şi le-am luat...

TOŢI

Secret! Mister!
Spune!

BALTAG

Nu spun.

ZULNIA

Spune!

BALTAG

Nu spun!

ZULNIA

Eşti nebun,
Ei fi vrând
Ceartă iar! Spune curând.

BALTAG

Ei da! de vreţi a şti secretul,
M'am dichisit, mi-am dat perdaf,
Căci voiu să merg la fotograf,
Să-mi scot şi eu portretul!

ENSEMBLE

BALTAG

M'am dichisit, mi-am dat perdaf,
Căci voiu să merg la fotograf!

ZULNIA — ARGHIRIŢA — STACAN

S'a dichisit, şi-a dat perdaf,
Şi merge drept la fotograf.

BALTAG

In halat şi în papuci,
La fotograf să te duci
Interzis e absolut,
Ş'astfel dar cum aţi văzut.

ENSEMBLE

TOŢI

In halat şi în papuci,
La fotograf să te duci
Interzis e absolut,
Ş'astfel dar cum aţi văzut.

BALTAG

Halatul mi-am schimbat!

TOŢI

Halatul şi-a schimbat!

BALTAG

Nu mai sunt în halat!

TOŢI

Nu mai e în halat!

ENSEMBLE

BALTAG

M'am dichisit, mi-am dat perdaf,
Adio! merg la fotograf!

ZULNIA — ARGHIRIŢA — STACAN

Te-ai dichisit, ţi-ai dat perdaf,
Te du de-acu la fotograf!

TABLOUL V

(Acelaşi decor ca la Tabloul II, numai interiorul pivniţii are înfăţişarea foarte părăsită).

Nr. 4 ENSEMBLE

ZULNIA — ARGHIRIŢA — STACAN — PLEAŞCĂ — DUŞCĂ — BUDUŞCĂ — SOTIR — CORUL

TOŢI (misterios)

Aci, aci v'apropiaţi
Cu pas uşor, discret,
Tot pe şoptite 'naintaţi,
Incet, încet, încet!

ARGHIRIŢA

V'ascundeţi toţi şi aşteptaţi,
Să nu cârcniţi! să nu mişcaţi!

STACAN

Veniţi degrabă 'ncoace
Pe după poloboace.

TOŢI

Aidem degrabă 'ncoace
Pe după poloboace.
Pst! pst! pst! pst!

ARGHIRIŢA — ZULNIA — STACAN

Să nu uitaţi
Că intrigaţi.

TOŢI

Să nu uităm
Că intrigăm!

TOŢI (foarte misterios)

Tot pe tăcute 'ncetişor
Cu pas domol călcaţi:
Mai uşurel, mai binişor,
Cu toţii v'apropiaţi!

STACAN

V'ascundeţi toţi pe după buţi
Şi staţi ca nişte muţi.

ARGHIRIȚA

Veniți degrabă 'ncoace
Pe după poloboace.

TOȚI

Aidem degrabă 'ncoace
Pe după poloboace!
Pst! pst! pst! pst!

ARGHIRIȚA — ZULNIA — STACAN

Să nu uitați
Că intrigați!

TOȚI

Să nu uităm
Că intrigăm!

TOȚI (foarte misterios)

Repriză

Aci, aci, v'apropiați
Cu pas ușor, discret,
Tot pe șoptite 'naintați,
Incet, încet, încet!

(Se ascund toți, Baltag intră).

Nr. 5 Mare scenă și arie — BALTAG — Duo — BALTAG — STACAN — Mare ensemble final — TOȚI

BALTAG

O! ce plăcere mare
In propria-mi pivniță din nou să mă găsesc!
Capu-mi se luminează, ochi-mi se limpezesc...
Necazurile-amare
A căsniciei viețe din mintea mea dispar...
O! dulce tinerețe! O! zile 'ncântătoare
De veselii, petreceri, beție, vânătoare,
In voi mă simțesc iar!...
Iată colo zăresc
Un poloboc, prietin în ceasuri de amar,
Cu zamă de Cotnar.

(Intoarce canaua).

Dar ce? Unde e vinul? Nici ici? Nici sus? Nici jos?
Cine-a trecut pe-aicea, ce duh răutăcios?...
A! iată'n samă bag
Și stema cea trufașă a neamului Baltag!

Arie

Te salut stemă vestită!
Moşi viteji, eu vă salut!
Inima v'a fost mâhnită
De urmaşul cel pierdut!

Dar de vechea vitejie
Se aprinde al meu piept,
Din a mea netrebnicie
Astăzi iarăşi mă deştept!

(ia baltagul)

Te salut baltag viteze,
Ce-ai dat moarte în păgâni:
Astăzi vârfu-ţi se 'ndrepteze
Inspre proprii-mi plămâni!

In clipele acestea, pieriţi din gândul meu
Ori ce-mi aduce aminte de visul meu cel rău!
Pieriţi năluci urîte aice în pivniţă:
Halat, gospodărie, cucoană Arghiriţă!
— Străbuni viteji, voi astăzi curaj îmi insuflaţi!
Ciraci, ce la petreceri cu drag mă 'ncunjuraţi...
La *tine*-mi sboară gândul *Stacan*! O! de-aş vedea
Figura ta voioasă în clip' aceasta grea...
Sau macar umbra-ţi, dacă tu azi n'ai mai trăi,
M'ar sprijini, Stacane... A!...

(voieşte să s'arunce în baltag)

STACAN (apărând într'o pânză albă)

Iată sunt aici!

(Baltag se retrage înspăimântat).

Sunt umbra străvezie
A marelui bărbat,
Pe care fiind vie
De moarte ai scăpat.
Şi 'n loc pentru aceasta
Să-mi fi mulţămitor,
In ziua cea nefastă,
Afară mi-ai dat zor.
Atunci murii degrabă,
De scârbă şi necaz,
Şi neavând vreo treabă,
Ca umbră m'arăt az.
Dar vai! e trist, e jalnic,
Eu nu mai beau de loc.

BALTAG

Cum?

STACAN

Şi în ceriul falnic
Şi 'n iadul cel de foc,
Petrecerea-i pocită,
Nu ai de loc Cotnar:
Jos, smoală clocotită,
Sus, sarbădul nectar.

BALTAG

Nu-i bine 'n ceea lume?

STAÇAN

E prost, de tot e prost:
Nici vin, nici râs, nici glume,
Nu are niciun rost.
E mult mai mare hazul
Să stai în lumea ta.

BALTAG

Dar viaţa cu necazul...

STACAN

O poţi împreuna
Cu cheful cel mai vajnic,
Petreceri şi vânat...

BALTAG

Dar jurământu-mi straşnic,
Cu care m'am legat?

STACAN

Etern nimic nu ţine,
Ia-ţi vorba înapoi:
Fii soţ cum se cuvine
Şi vânător de soiu.

BALTAG

O! umbră străvezie,
Din nou curaj mi-ai dat!

STACAN

Şi tu odată mie
Viaţa mi-ai scăpat.

BALTAG

Iţi am recunoştinţă,
Cât sunt de fericit!

STACAN

Să-ţi fie cu priinţă,
Acuma suntem chit.

ENSEMBLE

BALTAG

Pe-al vieţii drum
Mă 'ntorc acum.
Sunt fericit,
Intinerit!

STACAN

Pe-al vieţii drum
Se 'ntoarce-acum,
E fericit,
Şi suntem chit!

STACAN

Veniţi degrabă 'ncoace
De după poloboace.

TOŢI (venind repede din fund)

Pst! Pst!
Venim degrabă 'ncoace
De după poboace!

ZULNIA

Bărbatul meu iubit!

BALTAG

Iubita mea soţie!

STACAN

Leşinul e oprit.

ARGHIRIŢA (vorbit)

Are cine s'o ţie.

TOŢI — ENSEMBLE

Ce fericire! Ce noroc!
Suntem cu toţii la un loc,
Ce minunată ocaziune
De-o generală împăcăciune.
Şi fiindcă suntem veseli toţi,
Stacan, mătuşe şi nepoţi,
De ocaziune profităm
Şi *stante-pede* ne 'mpăcăm!

BALTAG

E un vis! Zulnia! copiii mei! Arghiriţa! umbra străvezie!.. Nu eşti mort.

STACAN

In toată viaţa mea n'am fost mort.

BALTAG

Ce însemnează?

ARGHIRIŢA

Insemnează că dascălul nostru...

BALTAG

Care dascăl?

STACAN (îşi rupe barba)

Cum, care dascăl? Eu dascălul Sugatius-Venator, a d-tale slugă, pe care l-ai necunoscut atâta vreme. (Trece la Arghiriţa).

ZULNIA

Şi voiai răutăciosule, să mă laşi văduvă?

BALTAG

Fugi de-acolo, era o glumă.

ZULNIA (râzând)

Dacă-i aşa, dă-mi înapoi cheile dela pivniţă.

BALTAG

Asta nu se mai poate, de azi încolo, le păstrez numai eu... adică nu eu... Comise Stacan, ţine-ţi cheile: vrei să fii ca şi mai nainte, pe vinuri căpitan?

STACAN

Cu bucurie. (solemn Arghiriţei) Cucoană Arghiriţă, a venit însfârşit ceasul, să ne legalizăm şi noi slăbiciunile.

ARGHIRIŢA

Arhon Comise, eu nu sunt de capul meu, cere-mi mâna dela nepotul meu!

STACAN

Hatmane, îţi cer mâna, (arată pe Arghiriţa... încet lui Baltag) Viespii bătrâne!

BALTAG

St... dacă mătuşica vrea... cu plăcere.

ARGHIRIŢA (ruşinoasă)

Eu nu am altă voinţă, decât voinţa familiei!

BALTAG

Zulnio, dă-i binecuvântarea ta mătuşichii.

ENSEMBLE

Repriză

Ce fericire! Ce noroc! etc.

STACAN

Daţi stacanele! (se aduc, toţi bea).
E soarta blăstemată
A celor bieţi sărmani,
Ce n'au gustat vr'odată
Vin vechiu de Drăgăşani.

Trăiască vinul, vinul,
Umpleţi stacanul meu,
Să uit necazul, chinul,
Să beau, să beau mereu.

TOŢI (bând)

Trăiască vinul, vinul, etc.
Să bem! Să bem!

(Cortina cade. — Sfârşitul piesei)

O SOACRĂ

FARSĂ FANTEZISTĂ INTR'UN ACT

PERSOANELE

ALEX. PERUZEANU
IULIA, nevastă-sa
FIFINA, soacra lui
ULIS FURTUNESCU, căpitan englez
VICTOR, chelner
LIZA, cameristă

Intr'un *Grand Hôtel*, la Bucureşti

(Teatrul înfățișează o sală de intrare a unui otel, etajul întâiu. Mobile elegante; în fund, ușă care dă în coridor; de o parte și de alta a ușii două oglinzi mari; lângă dânsele, în unghiuri, două piedestaluri, d'asupra cărora sunt așezate coșuri cu glastre de flori. La dreapta și la stânga, în planul al doilea, câte o ușă de odae. In fund la dreapta, lângă coșul cu flori, un dulap mic cu bufet, unde sunt așezate serviciuri de dulceață, de ceaiu, cafea ș. cl. In mijlocul scenii, o jardinieră încărcată de glastre. Scaune ușoare împrejurul ei. Sala e luminată printr'un giamlâc de d'asupra.

SCENA I

VICTOR (singur, în frac, legătură albă, cipici de lac, cu un șervet sub subsoara stângă, șade pe un scaun în mijlocul scenii cu fața spre stânga, și citește o broșură)

«Simptomele unei pasiuni contrariate sunt: mai întâi, pierderea treptată a memoriei, ș'apoi o indiferență din ce în ce mai mare pentru tot ce ne înconjoară...» (Se aude în coridorul din fund sbârnâitura unei sonerii electrice. Victor se oprește din citire pentru a reflecta. Sbârnâitura se repetă prelungit, apoi cu pauze scurte și cu un tact muzical și nervos. Victor trezit din reflecțiile lui privește galeș spre fund) Voilà, voilà, on y vole! (Inaintează încet în față cugetând adânc). mai întâiu o pierdere treptată a memoriei...» (punându-și mâna la frunte și mijind ochii ca și cum ar voi să-și încerce memoria, apoi cu amărăciune) Memoria n'am pierdut-o încă de tot, dar nu mi-a mai rămas multă: datoriile uit totdeauna să le plătesc, dar tot mai țin minte la cine și cât sunt dator; da, dar dacă va urma nenorocirea mea (trist) cine știe dacă nu voiu uita și aceasta! (Soneria sbârnâe cu putere) voilà, voilà, on y vole! (merge până la ușa din stânga, oftează greu, și pleacă încet spre fund reflectând. Soneria merge mereu înainte). «...Ș'apoi o indiferență din ce în ce mai mare pentru tot ce ne înconjoară». (Soneria, cu hotărîre) Nu! la indiferență încă n'am ajuns. (Când voește să iasă în fund se întâlnește cu Liza și cu Furtunescu, care intră).

SCENA II

VICTOR — LIZA încărcată cu două geamantane, apoi FURTUNESCU asemenea în costum englezesc de călătorie

LIZA (trecând lângă Victor)

Surd ești? Dormi? N'auzi telegraful?

VICTOR

Ba da!

LIZA

Apoi atunci, de ce mă laşi să ridic eu pe scări geamantanele?—zăpăcitule.

VICTOR (cu dignitate)

D-şoară Lizo, vorbeşte frumos!

FURTUNESCU (intrând cu alte două geamantane, coboară, lasă geamantanele jos; către Victor)

Garçon, ceaiu!

VICTOR (trecând lângă el)

N'am nimica domnule. (Liza a lăsat geamantanele).

FURTUNESCU (contrariat)

Ei nu! ceaiu!

VICTOR (aparte)

E sărit (contrariat şi el). Ei nu! n'am nimica, domnule.

FURTUNESCU (plictisit)

Un ceaiu, un pahar, o ceaşcă de ceaiu, gogomane!

VICTOR (supărat)

Cum, domnule? (Liza plictisită şi ea, dă din umeri).

FURTUNESCU

Aa!

VICTOR

Am înţeles, domnule, am înţeles; dar cum?... cu rom, cu lapte?

FURTUNESCU

Cu rom, gogomane!

VICTOR (priveşte lung pe Furtunescu)

On y vole! (merge încet la dulap, închide broşura, o pune înăuntru şi pregăteşte serviciul de ceaiu).

LIZA (descuind uşa din dreapta)

Iată, domnule, aici.

FURTUNESCU (se priveşte în oglinda din fund zâmbind)

Ce schimbare în şase ani!

LIZA (mergând în fund să ia geamantanele ca să le ducă în odae)

Şi zi, sunteţi român, domnule?

FURTUNESCU

Da, fată, pe cât mi-aduc aminte.

LIZA (urmându-şi treaba)

Semănaţi mult cu un englez din Viena pe care l-am avut noi în otel pe vremea muscalilor: ce bărbat frumos!

FURTUNESCU (râzând)

Ştii că eşti politicoasă... Mersi!

LIZA

Zău, domnule, semănaţi cap tăiat cu el... şi-avea o groază de căvălării... Sărmanul! l-a luat într'o noapte pe sus dela poliţie... ziceau că făcuse ruble de hârtie.

FURTUNESCU (dispus)

Sunt încântat de asemănare... Bravo! (Liza iese în dreapta cu cel din urmă geamantan).

VICTOR (intrând prin fund cu ceaiul)

Voilà, voilà, on y vole!

LIZA (reintrând din dreapta)

Gata, Domnule, poftim!

FURTUNESCU (ieşind din dreapta)

Să-mi aducă ceaiul.

SCENA III

VICTOR — LIZA

LIZA (mergând înaintea lui Victor şi observând tava)

Zahăr ai uitat să pui... şi... i-ai adus cu lapte... ţi-a zis cu rom.

VICTOR (stând la îndoială)

Ba nu!

LIZA

Ba da.

VICTOR (suspinând)

« Mai întâiu o pierdere treptată a memoriei... » (merge la dulap, scoate o sticlă şi pune rom în păhăruţ, pune zahăr în farfuriuţă şi se duce cu tava în odaia din dreapta) voilà, voilà on y vole.

LIZA

Ce are? ce-a pățit băiatul ăsta dela o vreme încoace. Nu-i glumă... O fi bolnav! Trebue să-l întreb, trebue să-mi spue numaidecât. Eu nu știu ce să mai crez de el. (Victor reintră din dreapta cu niște haine la subsuoară și cu o pălărie cilindru în mână. Ca să-și descarce mâna își pune pălăria pe cap; pălăria îi merge peste urechi) Victore! (Victor, distrat, merge spre dulapul lui) Victore!

VICTOR

St! ce?

LIZA (urcând către el și cu tonul scurt)

Victore, ce ai?

VICTOR (distrat)

Cu rom? cu lapte?

LIZA

Nu, zăpăcitule, nu! Ce ai? Ce-ai pățit?

VICTOR

N'am nimica.

LIZA

Cum n'ai nimica? (îi ia pălăria din cap și o pune pe un scaun) De vreo zece zile 'ncoace, pare că ești de pe altă-lume, uiți dela mână până la gură. (Victor ridică ochii la cer). Nu 'nțelegi ce-ți vorbește omul, nu știi ce spui (Victor același joc). Râde tot otelul de tine: pentru asta madama te-a dat din birt aicea sus: se plângea toți mușteriii de tine: nu mai erai bun de nimic, spărgeai tot, nu înțelegeai ce-ți comandă oamenii. Nu ții minte că alaltăieri ai turnat o supă în pălăria unui mușteriu pusă pe masă? Dacă nu eram eu să mă puiu pentru tine te dedea madama afară.

VICTOR (ascultă tirada indiferent; merge la dulap, ia peria și începe să curețe hainele)

Da. (Apoi merge să șează pe scaunul cu pălăria ca să șteargă hainele șezând).

LIZA (desperată, oprindu-l)

Ce faci? Ce faci? (îl oprește să strivească de tot pălăria, trăgându-l repede de mână).

VICTOR

Nu vezi ce fac? periez hainele dobitocului de colo! Ce nesuferit pasajer! De-ar pleca mai curând!...

LIZA (sguduindu-l)

Ți-ai pierdut mințile, sărace!

VICTOR

Și ce treabă ai d-ta?

LIZA

Cum ce treabă? Nenorocitule, n'o să ne cununăm peste câteva zile?

VICTOR (confuz)

Ba da! (periează cu putere).

LIZA

Ei! atunci! vreau să știu pentru ce ești zăpăcit... Spune: ce ai? ce-ai pățit?

VICTOR (oprindu-se din periat)

N'am nimic. (se freacă cu peria pe mână).

LIZA

Ba ai (căutând cu gândul și înfricoșată). Ai jucat iar cărți și-ai pierdut.

VICTOR (periind mereu)

Nu.

LIZA (zâmbindu-i și mângâindu-l)

Spune drept: mă temi de cineva.

VICTOR (același joc)

Nu.

LIZA

Atunci, ce? (Se aude soneria în fund).

VICTOR (același joc)

Voilà! Voilà!

LIZA

Răspunde, ce? (îl scutură de mână).

VICTOR (iritat)

Ce! ce! n'am să-ți spun dumitale ce, domnișoară Lizo. Lasă-mă 'n pace.

LIZA (înecată de plâns)

Așa? cine sunt eu să te 'ntreb? Să te las în pace? (Se aude soneria în stânga de trei ori scurt și glasul *Fifinii* strigând: *Lizo!* Victor tresare, se oprește din periat, hainele și peria îi scapă din mână și cad pe scaunul cu pălăria. Se ridică de grabă, ia pălăria, o îndreptează cât poate, strânge cu ajutorul Lizei,

hainele, se repede la ușa din stânga, pe care o găsește încuiată, apoi la ușa din dreapta, o deschide și aruncă, printr'însa, hainele, pălăria și peria).

FURTUNESCU (de afară)

Ia seama ce faci, gogomane!

VICTOR (amețit)

Da! domnule! (Se întoarce spre stânga, Liza îl urmărește dezolată; când au ajuns în mijlocul scenii, se deschide ușa din stânga prin care scoate capul Fifina).

SCENA IV

ACEIAȘI — FIFINA

FIFINA (din ușe, în costum de dimineață)

Ești aici, Lizo? Am sunat de două ori. (Victor rămâne înmărmurit la vederea Fifinii).

LIZA (stăpânindu-și emoția)

Aici, coconiță, așteptam să deschideți (intră la stânga, aruncând o căutătură lui Victor, care nu se mișcă din loc).

FIFINA

Garçon! (Victor tresare și se apropie machinal de Fifina). Fii bun mă rog, dă-te jos la poartă, vezi că se plimbă d. Peruzeanu, ginere-meu, pe piață. Spune-i că astăzi dejunăm la unsprezece... (Victor nu se mișcă). A! să nu uite să-mi cumpere chinină.

VICTOR (transportat)

Atâta numai? Numai atât?

FIFINA

Da!

VICTOR

Nu se poate. Mai ziceți, mai comandați ceva.

FIFINA

A! da! Bine zici: uitasem. Astăzi dejunăm sus; eu și Iulia nu prea suntem bine. Când ăi vedea că se suie d. Peruzeanu să ne aduci carta dejunului. Te rog nu uita. (Iese la stânga și închide ușa).

VICTOR

On y vole, madame, on y... (merge până la ușa prin care a ieșit Fifina, pune mâna la inimă, ridică din umeri, apoi se îndreptează hotărît spre fund și iese apucând prin coridor la dreapta).

SCENA V

PERUZEANU (**singur; intră cu pălăria în cap prin fund din partea stângă a coridorului, se opreşte puţin în fund, aruncă o privire în toată scena, apoi înaintează grav şi meditând**)

Crimele... sunt copiii teribili ai exasperării... Şi dacă şi gândul ar trebui pedepsit, cine dintre noi n'ar merita măcar odată în vieaţa lui pedeapsa capitală? (**clătinând din cap**). Aşa... acestea sunt urmările lipsei tale de prevedere, Alexandre Peruzene. Nu, zic rău. Tu nu mai eşti Alexandru Peruzeanu, alegător onorabil din colegiul I de Vaslui, tu eşti Alexandru Borgia, ilustrul otrăvitor de neagră memorie. In buzunarul jiletcii tale, astăzi nu mai porţi ca în zilele cele bune nişte inocente pastile de mentă, ci (**scoate nişte pacheţele de spiţerie din buzunarul jiletcii**) filtruri adormitoare... Iată unde ai ajuns. Tu, care nu puteai suferi romanurile şi melodramele oribile, tu vei avea onoarea să-ţi citeşti numele trecut în faptele diverse ale gazetelor. Un autor popular te va imortaliza printr'o nuvelă originală în «Calendarul Progresului» pe anul viitor şi chipul tău va trece în galeria criminalilor celebri alături cu «Frumoasa Giurgiuveancă» şi cu Marchiza de Brinvilliers de Alex. Dumas tatăl (**îşi scoate pălăria, o pune pe jardinieră şi-şi şterge sudoarea, o pauză**). Omul care mi-a vândut aceste prafuri, mai întâiu mi-a refuzat cererea. Nu ştiam ce să-i zic ca să-l conving, când mi-adusei aminte de taxa stabilită odată pentru conştiinţa negustorilor de hapuri... Aur? Na, 40 de galbeni, mizerabile, şi dă-mi ceva să pot dormi. Atunci spiţerul meu îmi zise tremurând: Dumneata nu vrei să mă pierzi, monseniore! Ai insomnie, iată leacul; însă ia seama; cu un praf, adormi bine peste un ceas, şi apoi te deştepţi singur; cu două prafuri adormi şi mai bine peste o jumătate de ceas, dar trebueşti deşteptat de altcineva cu fricţiuni şi duş de apă rece; cu trei, adormi în zece minute (**sinistru**) dar nimini, cu nimic nu te mai poate deştepta...» Fii binecuvântat, omule, i-am zis... (**cu hotărîre**) Da! Când fatalitatea ne împinge, cată să mergem înainte. Da! Trebue să sfârşesc astăzi cu soacră-mea... O soacră... vitregă... tânără... idealistă... care face teorii... care scrie poesii sentimentale de pe lumea cealaltă, care detestează sexul bărbătesc... şi care îmi face din luna de miere cea mai amară tortură... Neprevedere nebună!... Mi-aduc aminte încă convorbirea mea decisivă cu doamna Fifina Finţescu: «Domnule, iubeşti pe fata mea vitregă. — O adorez. — Ea te iubeşte, bine; ea este încă minoră, sub tutela mea. Eu, pentru fericirea ei, nu pot consimţi la căsătoria aceasta decât cu condiţie ca întâiele trei luni de zile în căsnicia d-tale să am eu, în locul d-tale, autoritatea absolută, dar absolută. Primeşti? — Primesc doamnă», răspunsei eu fericit, fără să ştiu, fără să bănuesc ce monstruozitate se ascundea în intenţiile doamnii Fifina... — «Pe onoarea d-tale de cavaler?... — Pe onoarea mea de cavaler». Astăzi, au trecut unsprezece zile din luna mea de miere (**cu amărăciune**) lună de miere! De cum s'a săvârşit ceremonia religioasă şi până acuma nu am putut avea un singur moment în care să spun nevestii mele trei vorbe între patru ochi. Necontenit între mine şi ea stă doamna Fifina:

între cele două părţi ale căsniciei Peruzeanu stă ca o greşală de ortografie intenţionată pentru un calambur, o trăsură de desunire; între aceste două părţi se interpune o a treia, ascendentă vitregă, spre a face imposibilă o a patra, descendentă legitimă... In zadar nevastă-mea se roagă, în zadar eu protestez, strig, mă revolt: monstrul meu nu voeşte să se dea în lături: Stă mereu în calea mea, înţepenit în excentricele sale teorii idealiste, sentimentale, sociale şi matrimoniale, aducându-mi aminte pactul ce l-am făcut şi jurământul meu de onoare. « Nu uita, domnule, pactul nostru. Am în căsnicia d-tale autoritate absolută, afară numai dacă nu ţii la legămintele d-tale de cavaler... şi chiar aşa nu voiu ceda decât brutalităţii...» (isbucnind) A! nu vrei să cedezi de bună voe... (scoţând pachetele din buzunarul jiletcii) M'ai rugat să-ţi cumpăr chinină, iată chinina pe care ţi-o pregătesc! Nu vrei să-mi îngădui trei cuvinte între patru ochi cu nevastă-mea, bine! (dramatic) Tu n'ai să te dai înlături din calea mea, dar ai să cazi de-a-curmezişul ei şi eu voiu trece peste tine: pleoapele tale de Argus se vor închide fără să vrei, şi pentru a pedepsi cu o amară ironie răutatea ta, tu stând lângă noi, eu voiu fi cu Iulia mea între patru ochi... Vine cineva... Cumpăt (deschide o gazetă şi şade la dreapta lângă jardinieră prefăcându-se că citeşte) şi răbdare până când doamna Fifina îşi va isprăvi toaleta.

SCENA VI

PERUZEANU — VICTOR apoi LIZA

(Soneria sbârnâe în fund. Peruzeanu citeşte la dreapta)

VICTOR (intră cu o tavă plină de serviciuri; soneria până la ieşirea lui)

Voilà, Voilà... (trânteşte pe dulap tava, care pierzându-şi centrul de gravitate se răstoarnă). On y vole... on y vole. (iese repede prin fund la stânga).

LIZA (intrând din fund prin stânga la sgomotul tavei, se loveşte piept în piept cu Victor, care-şi urmează drumul prin coridor strigând: On y vole)

Iar? Doamne sfinte, ce-i de făcut cu băiatul ăsta... A nebunit de tot.

PERUZEANU (care a lăsat gazeta când a căzut tava şi s'a întors să vază ce e)

Ce e fată? ce s'a 'ntâmplat?

LIZA (plângând)

Ce să fie domnule, nenorocire!

PERUZEANU

Ce nenorocire?

LIZA (acelaşi joc)

Mare, domnule, băiatul cu care sunt logodită, Victor, garçonul de aici, îl ştii dumneata...

PERUZEANU (râzând)

A! dobitocul cela tânăr cu colţii pe frunte...

LIZA

Da, domnule.

PERUZEANU

Ei, ce?

LIZA

Nu ştiu ce are, domnule, e aşa de zăpăcit dela o vreme încoace, încât mi-e frică să nu fi nebunit. Nu mai are capul la loc, nu mai aude, nu mai ştie ce vorbeşte, nu mai ţine minte nimica...

PERUZEANU

Trebue să fie amorezat.

LIZA (cu sfială)

Da, domnule, este. De trei luni de zile ne-am logodit. Madama, stăpâna otelului, ne-a făgăduit că ne cunună când om strânge o sută de galbeni... Şi el acuma s'a smintit... De câteva zile, în loc să facă iconomie, a spart serviciuri de peste 300 de franci... Uite (strânge cioburile de jos şi plânge). Nu ştiu ce să mai mă fac cu el.

PERUZEANU (cu chef)

Trebue numaidecât cununie... ca să-l faci să-şi vie în fire. Ascultă-mă pe mine... Pentrucă eu îmi explic starea în care se află tânărul tău. Sufletul tânăr este ca aburul: daca nu-i pui piedeci, merge 'n sus uşor ca fulgul; daca însă îl împiedeci, îl întemniţezi, îl apeşi, ajunge să spargă şi pereţi de fer.

LIZA

Fireşte,..

PERUZEANU

A! dar am uitat să te întreb un lucru. Ai mumă?

LIZA

Da.

PERUZEANU

Rău. — Tânără ori bătrână?

LIZA

Mai mult bătrână.

PERUZEANU

Bine. Te iubeşte?

LIZA

Nu prea, pentrucă mi-e mumă vitregă.

PERUZEANU

Şi mai rău! Nu cumva nu poate suferi pe bărbaţi?

LIZA

De, domnule, ştiu şi eu! A fost măritată de trei ori până acuma şi acuma ar vrea iar să...

PERUZEANU

Bine! Dar... (scărpinându-se în creştet) nu cumva face teorii?

LIZA

Nu, domnule, face cozonaci.

PERUZEANU

Cozonaci, bine. Atunci trebue să te cununi numaidecât.

LIZA

Dar n'avem încă o mie de franci, el n'are nimic şi eu am numai optsute pe cari mi-i păstrează madama.

PERUZEANU

Dar îl iubeşti pe zăpăcitul, ai?

LIZA

Cum nu, domnule, mai mult decât el pe mine; dar nu-i arăt.

PERUZEANU (aparte)

Femee! (tare) Ei! atunci, fiindcă eşti protejata femeii mele şi pentrucă mă interesează romanul tău, îţi făgăduesc să te scap eu de lipsa care te opreşte să fii fericită.

LIZA

A, domnule! Cum să-ţi mulţumesc! Să trăiască coconiţa Iulia şi co...

PERUZEANU (punându-i mâna la gură)

Atât, nenorocito! ajunge!

LIZA

Mă duc să-i spuiu şi lui să-l mai liniştesc bietul băiet! (iese iute prin fund).

SCENA VII

PERUZEANU, apoi VICTOR

PERUZEANU (privind după Liza)

O fată aşa de vioaie şi de gingaşe, să iubească pe un găgăuţă, care poate că nici n'o iubeşte, nici nu o 'nţelege... A! bun! fata ceea cu romanul ei mi-a mai gonit ideile negre... Şi de ce aş avea idei negre, aş fi nebun! când am aci în buzunarul jiletcii mele leacul pentru a face să înceteze situaţia mea nesuferită de până acuma... « Ia seama », mi-a zis spiţerul. Ei da! am să iau seama ş'atât. Totul o să se reducă la o farsă, pe care am să i-o joc doamnii Fifinii, de câte ori voiu avea nevoie, până i-o plăcea, mai bine decât să doarmă, să meargă să se plimbe şi să mă lase 'n pace (reia gazeta. Victor intră, merge la dulap şi scoate broşura). A ha! iacă animalul în cestiune, (cu gravitate) Să se asculte şi partea cealaltă (uitându-se la ceasornic). Până să termine doamnele studiul de dimineaţă şi doamna Fifina să binevoiască a-mi permite să-mi văz nevasta, mai am câteva minute (strigând) Ei! Garçon!

VICTOR (citind pe broşură rezemat de dulap)

«... Ş'apoi o indiferenţă din ce în ce mai mare...»

PERUZEANU

Garçon!

VICTOR

Voilà! voilà.

PERUZEANU

Vin aici.

VICTOR (coboară cu broşura deschisă urmărind citirea frazii)

«...din ce în ce mai mare pentru tot ce ne 'nconjoară...» (închide broşura ş'o vâră în buzunar). Ce comandă domnul?

PERUZEANU (observându-l)

Imi pare că te cunosc eu pe tine.

VICTOR

Şi eu pare că te-aş cunoaşte, domnule.

PERUZEANU

De unde?

VICTOR

A! (zâmbind cu întristare). Domnule, mie mi-a slăbit foarte mult memoria (căutând în gând). A! ba da! dela Cameră, domnule; eu am intrat la Cameră, după căderea conservatorilor, cu naţionalii şi liberalii...

PERUZEANU (devenind serios, aparte)

Un adversar politic retras în vieaţa privată... Să-i facem onorurile cuvenite (tare şi politicos). Şi... în ce localitate vă alesese naţiunea?

VICTOR (atins)

Aşi, domnule, nu! ştii că odată cu politica conservatorilor, a căzut şi bufetul lor. Am venit noi, eu şi cu răposatul Butoiu. Eu eram ober-ţal la bufet.

PERUZEANU

A! bine zici, acu mi-aduc aminte... Mă iartă. (râzând).

VICTOR

Nu face nimica, domnule.

PERUZEANU

Ascultă... să lăsăm politica. Ştiu tot despre amorul vostru.

VICTOR (tremurând)

A! domnule, ştii?

PERUZEANU

Ea mi-a spus.

VICTOR (îngrozit)

Ea?

PERUZEANU

Mă interesez de soarta voastră, şi pentru asta trebue să-i fii recunoscător numai ei (Victor ascultă uimit) fiindcă această bună dispoziţie n'ai să pretinzi că mi-ai făcut-o tu, turnându-mi supa în pălărie, liberal-naţionalule!

VICTOR

Merci, domnule.

PERUZEANU

Ea te iubeşte.

VICTOR (ameţit de bucurie)

Domnule!

PERUZEANU

Deşi nu ţi-o arată pe faţă până acuma. Aşa sunt femeile, găgăuţă; dar mi-a spus mie, acuma aici.

VICTOR

Do... domnule (şovăe). Nu glumi cu nenorocirea unui biet june!

PERUZEANU

Tu eşti zăpăcit până în starea asta de idioţie, pentrucă o iubeşti, nu e aşa?

VICTOR (cu transport)

Mai mult decât Edgar pe Fridolina, domnule, zău!

PERUZEANU

Care Edgar?

VICTOR

Nu ştii? N'ai citit? Dumneata pe semne nu citeşti «Romanţierul Ilustrat»; eu sunt abonat... Iacă (scoate broşura). «Edgar şi Fridolina sau victimele Inimii...» Zău! domnule, mai mult decât Edgar pe Fridolina.

PERUZEANU (aparte râzând)

A! e rău de tot adversarul meu politic (tare) In scurt, tinere Edgar.

VICTOR

Pe mine mă chiamă Victor, domnule...

PERUZEANU

Lasă-mă să isprăvesc... în scurt tinere Edgar, Fridolina dumitale.

VICTOR (înţelegând figura retorică)

A!

PERUZEANU (îngânându-l)

A!... ai înţeles?

VICTOR

Da, domnule!

PERUZEANU

Ei bravo! eşti băiat deştept!

VICTOR (modest)

Da, domnule!

PERUZEANU (râzând)

Fridolina d-tale arde de dorinţa cununiei.

VICTOR

Cununiei?

PERUZEANU

Puţin vă mai lipseşte ca să fiţi fericiţi, în curând veţi şi fi.

VICTOR (pierdut de fericire)

A! domnule, domnule! Mi-e frică să nu-mi pierz mintea de fericire.

PERUZEANU

Dragul meu, tu n'ai ce pierde. Caută un moment în care să fii singur cu dânsa, explică-te şi hotărîţi-vă la un fel, pentrucă isprăvind serviciile de spart, o să fii nevoit să-ţi spargi capul, idiotule. Haide, acuma, du-te.

VICTOR (transportat)

Mă duc, domnule (trece pe dinaintea uşii din stânga, oftează vesel).

PERUZEANU (uitându-se la ceas)

A! să aduci trei dejunuri, sus, astăzi nu ne coborîm în birt.

VICTOR

Ştiu, domnule.

PERUZEANU

De unde ştii fără să-ţi fi spus?

VICTOR (vesel)

Mi-a spus, domnule; ea mi-a spus (sonerie în fund). Voilà, voilà, on y vole (iese) on y vole... în fund.

SCENA VIII

PERUZEANU — IULIA — FIFINA

PERUZEANU (dă din umeri privind pe Victor cum iese şi se întoarce spre uşa din stânga, pe unde intră Iulia. Unul se repede la celălalt)

Iulio!

IULIA (acelaşi joc)

Alexandre!

FIFINA (care a intrat numaidecât după Iulia, trece de grabă între ei la mijloc, înainte de a ajunge unul la altul; către Peruzeanu făcându-i o reverenţă gingaşe)

Bună dimineaţă, domnule.

PERUZEANU (contrariat, aparte)

Fifina! Nu mă 'ndoiam! (stăpânindu-se, tare) Bună dimineaţa, doamnă. (Iulia, contrariată, trece la stânga în fund, ia gazeta şi se aşază s'o citească, aruncând din când în când câte o privire caldă către Alexandru).

FIFINA

Eşti tot supărat pe mine?

PERUZEANU

Eu? Nu.

FIFINA

Nu te mai revolţi, prin urmare, în contra autorităţii mele până la expirarea termenului convenit?

PERUZEANU

Din contra, doamnă, aş dori, te-aş ruga să fii bună a-mi acorda o prelungire de termen.

FIFINA

Daca e sincer aceea ce-mi spui îţi datorez o explicaţie.

PERUZEANU

Doamnă, despre sinceritate vă asigur; de explicaţie nu-i nevoie.

FIFINA

Ba da, daca nu pentru d-ta, pentru mine. Vino de şezi lângă mine (ia un scaun şi-l trage mai în faţă la stânga. Peruzeanu ia alt scaun şi se aşează lângă dânsa). Teoriile mele...

PERUZEANU (aparte)

Iar teoriile. (tare) Mă iartă, doamnă; peste câteva minute o să dejunăm; îmi dai voe să te servesc cu o doză de chinină (scoate prafurile).

FIFINA

A! n'ai uitat; îţi mulţumesc: dă-mi.

PERUZEANU (emoţionat, merge la dulap, ia un pahar cu apă, face pilula cu hârtie de ţigară, aparte)

Omul acela mi-a zis: Ia seama! (Fifina în timpul acesta ia o gazetă şi ea) numai unul adoarme peste un ceas şi se deşteaptă singură... Tocmai ce-mi trebue (prezintă pilula şi paharul de apă Fifinii. Ea ia pilula şi paharul. El se uită la ceas şi la Fifina care înghite pilula şi are un fior). Şi acuma (emoţionat) ascult explicaţia, doamnă... Ziceai că...

FIFINA

Că teoriile mele îţi par bizare şi purtarea mea stranie.

PERUZEANU

Nu tocmai, decând am început să le înţeleg...

FIFINA

Nu le-ai înţeles şi nu le poţi înţelege pentrucă eşti bărbat... Iulia!..

IULIA

Auz, mamă.

FIFINA

Du-te în odaia ta, copila mea. Am să spun ceva bărbatului tău şi tu. nu trebue să auzi.

IULIA (se scoală în silă plictisită, şi pleacă spre stânga)

Mă duc, mamă.

FIFINA (către Peruzeanu)

Un înger, nu-i aşa?

PERUZEANU (aparte)

Ce folos!

FIFINA

Zic că nu 'nţelegi teoriile mele pentrucă eşti bărbat; fondul sufletesc al bărbaţilor, fie cât de aleşi, este, permite-mi cuvântul pentrucă facem teorie — este brutalitatea; la femei fondul acesta este sensibilitatea. Tendinţa suflării unui bărbat porneşte de sus în jos şi nu-şi completează evoluţia decât atingând un obiect real; din contra, sufletul femeii (Peruzeanu impacientat îşi mângăe buzunarul jiletcii) din orice împrejurare a vieţii reale s'avântă în sus, tot în sus, până ajunge la acea treaptă de subtilizare a gândului şi a simţirii dincolo de care este non-existenţa... Nu-i aşa?

PERUZEANU

Ba aşa. Teoriile acestea pe cari le-am citit şi în ultimul roman publicat de d-ta în « Cimpoiul » sunt aşa de clare, dar aşa de clare...

FIFINA

De aceea nimic nu e mai îngrozitor pentru o femee decât brutalitatea bărbatului.

PERUZEANU

Aşa e...

FIFINA

Când din regiunile ideale în care se ridică sufletul femeii, îl siliţi să se coboare de grabă, îl smuciţi şi-l isbiţi de jos... atunci acel suflet de femee

îl rupeţi, îl nimiciţi, îl pierdeţi pentru totdeauna. Trebue prin urmare, spre a fi fericirea posibilă pentru amândouă părţile, trebue ca bărbatul să se suie până la sufletul femeii, să-l îmbrăţişeze binişor şi să-l atragă în jos cu precauţie prin mijlocul stărilor de tranziţie. Pentru aceasta însă s'ar cere o ştiinţă pe care nici d-ta nici Iulia n'o puteţi încă avea, un fel de, daca pot întrebuinţa acest cuvânt trivial, un fel de economie a sensibilităţii. De aceea, eu, care cunosc ştiinţa aceasta şi care ţin a vă face fericiţi, mă pun la mijloc pentru a te ajuta pe d-ta să o duci fără pripă şi fără şovăire prin stările de tranziţie de care am vorbit şi a o cruţa astfel pe dânsa de trista experienţă ce eu am făcut.

PERUZEANU

Mulţumesc prea mult.

FIFINA

Eu am fost o femee...

PERUZEANU

Mă iartă, doamnă, îmi pare că la vârsta de 27 ani, o femee n'are încă dreptul să zică am fost.

FIFINA

Am fost o femee care a avut nenorocirea să facă această experienţă. Rămasă de copilă fără mumă, crescută fără nicio afecţie, m'am înamorat la vârsta de 18 ani de un tânăr pe care-l întâlnisem adesea în societate. Ne-am iubit fără să ne-o spunem doi ani... când colonelul mă ceru de soţie. Tată-meu îmi dete un termen ca să răspunz lăsându-mi toată libertatea hotărîrii. Eram hotărîtă fireşte să refuz, pentrucă iubeam pe... trec sub tăcere numele proprii. A doua zi mă aflam cu acela pe care-l iubeam la un bal. Toată seara am fost împreună: m'a rugat să nu danţez, m'am supus; am stat de vorbă într'un salon mic, la o parte de mulţime. După miezul nopţii lumea strecurându-se încetul şi tatăl meu fiind la cărţi, mă pomenii rămasă singură cu tânărul meu. Mă cuprinse deodată frica. El, ca şi cum ar fi pândit de mult momentul, se apropiă repede de mine şi cu lacrimile 'n ochi, cu ochii rătăciţi, cu obrajii îngălbeniţi, mă apucă tremurând în braţe, strigă înecat: Te iubesc. Voii să mă smucesc din braţele lui; el mă strânse mai tare; voii să ţip, însă el îmi înecă glasul strângându-mă în braţe şi sărutându-mă cu d'asila. Atacul unei fiare mi-ar fi făcut mai puţină groază. Am leşinat.

PERUZEANU

Şi apoi?

FIFINA

Apoi? Nu am mai avut un moment de pierdut. In seara aceea chiar, am rugat pe tatăl meu să comunice colonelului că consimţ. Colonelul a doua zi ne-a făcut vizita formală şi, peste zece zile, am făcut cununia.

PERUZEANU

Cu colonelul?

FIFINA

Da, cu colonelul. L-ai cunoscut; era puţin mai bătrân decât tată-meu, era un om mărginit şi bolnăvicios... Cum am trăit de atunci o jumătate de an până la moartea colonelului şi încă cinci ani după aceea, să nu mă întrebi...

PERUZEANU

Dar el... el ce s'a făcut?

FIFINA

Din noaptea aceea grozavă nu l-am mai văzut. Am auzit în treacăt că făcând o călătorie în jurul lumii s'ar fi însurat în America sau în Africa nu ştiu bine.

PERUZEANU

Şi n'ai dori să-l vezi... cu toată brutalitatea lui vinovată?

FIFINA (mişcată)

Să-l văz? Pentru ce să doresc?

PERUZEANU

Daca tot te-ar iubi? căci te-a iubit, ai spus că te-a iubit.

FIFINA

Daca eu nu l-aş mai putea iubi, ce folos! (se ridică de pe scaun mişcată).

VICTOR (intră prin fund purtând o tavă cu tacâmurile pentru dejun)

Voilà! voilà! on y vole! (trece cu tava, privind lung şi triumfător pe Fifina, şi iese în stânga).

PERUZEANU (care s'a ridicat şi el)

Doamnă... (Oferă Fifinii braţul. Victor intră din stânga; a lăsat tava. Fifina ia braţul lui Peruzeanu şi ies în stânga).

SCENA IX

VICTOR (privind gingaş pe Fifina care iese la braţul lui Peruzeanu)

Ce mi-a zis pasajerul?... «Caută un moment în care să fii singur cu dânsa, explică-te şi hotărîţi-vă la un fel, pentrucă isprăvind serviciile de spart, o să fii nevoit să-ţi spargi capul!...» Nu! (hotărît) Nu! nu voiu să-mi sparg capul (îşi drege colţii de pe frunte) daca şi ea mă iubeşte... Voiu mai bine să mă explic... Dar cum să 'ncep? Ce să-i zic?...

(aducându-şi aminte şi lovindu-se pe frunte). A! (caută în buzunar şi scoate broşura. După ce a găsit anume o pagină, citeşte atent). « După câteva momente de tăcere, urmară câteva cuvinte simple, apoi Edgar, aruncându-se la genunchii nobilei sale amante, zise cu glasul tremurător: O! Fridolino! te iubesc, te ador, te idolatrez, sunt nebun! Tu mă iubeşti; eşti, trebue să fii a mea, te voiu disputa cerului şi infernului ». (sonerie mereu). Voilà! voilà! on y vole! (mergând spre uşa din dreapta)... te voiu disputa cerului şi infernului!... (iese în dreapta).

SCENA X

PERUZEANU (intră din stânga, e cam ameţit şi ţine în mână ceasornicul deschis)

Incă cinci minute, Iulio! (cu chef amestecat cu gravitate). Da! când fatalitatea ne împinge, trebue să ne supunem!... Incă cinci minute şi filtrul îşi va avea efectul... Am observat bine simptomele: Fifina era dusă pe gânduri, ochii-i erau obosiţi, tâmplele i se băteau... (schimbând tonul). Biata Fifina! cu temperamentul ei delicat, cu idealismul ei bolnăvicios şi cu aventura ei nenorocită, merită compătimire; dar asta e un cuvânt ca să mă împiedece pe mine?... Când îmi făcea mai adineaori confidenţa ei, mărturisesc că eram mişcat... A! dar asta m'a făcut să-i admit mofturile ei idealiste şi mai cu seamă întrucât ne privesc pe mine şi pe Iulia. Auzi d-ta! economia sensibilităţii... idealizare, subtilizare, nonexistenţă... Auzi fleacuri... (hotărît) Nu! nu-mi pare rău deloc de ce am făcut! (privind la ceas) Incă trei minute şi... Cine vine?

SCENA XI

PERUZEANU — FURTUNESCU, în haine negre şi ras, intră din dreapta, VICTOR după dânsul îl perieează

FURTUNESCU

Şterge bine, gogomane! (merge să se uite 'n oglindă fără să observe pe Peruzeanu).

VICTOR (strâmbându-i-se pe la spate)

Bine, domnule.

FURTUNESCU (fără să se întoarcă)

Daca vine cineva să întrebe de d. Ulise Furtunescu, spune că mă găseşte acasă în toate dimineţele până la amiaz.

VICTOR

Bine, domnule.

PERUZEANU (isbit de glasul și apoi de numele Furtunescu)

Furtunescu? Ulise Furtunescu? (Furtunescu vrea să iasă) Mă iartă, domnule, vă numiți Ulise Furtunescu? (Amândoi se găsesc față în față când Furtunescu se întoarce. Amândoi se fixează un moment reciproc).

FURTUNESCU—PERUZEANU (deodată)

Peruzene! Furtunescule! (se iau în brațe; joc de scenă).

PERUZEANU

Ești stafie, vedenie, sau ești în adevăr Ulise Furtunescu? De câți ani trăiești sub pământ!

FURTUNESCU

Cam de mult.

PERUZEANU

Când ai sosit?

FURTUNESCU

Azi dimineață.

PERUZEANU

De unde?

FURTUNESCU

De-a-dreptul dela Ismail.

PERUZEANU

Cum? de unde? mai zi odată.

FURTUNESCU

Lasă-mă să răsuflu și-ți povestesc în câteva vorbe nenorocita mea Odisee.

PERUZEANU

Ascult. (șade pe scaun. Furtunescu asemenea).

FURTUNESCU

Lipsesc de șase ani din țară. In acest timp am fost voluntar în armata Marei-Britanii, în Afganistan, în Zululand, în Transvaal și în Egipt.

PERUZEANU

Și acuma?

FURTUNESCU

Acuma sunt în retragere, și mă întorc în țară după 6 ani de exiliu.

PERUZEANU

Cum de exiliu?

FURTUNESCU

Şi mă întorc mai nefericit ca la plecare...

PERUZEANU

Şi cauza exilului? vreo cestiune de onoare?

FURTUNESCU

Nu! O nenorocire de amor.

PERUZEANU

Cum?

FURTUNESCU

Lasă-mă, nu-mi mai aduce aminte.

PERUZEANU

Te rog, Furtunescule...

FURTUNESCU

Iubeam o fată, care mă iubea şi ea, dar care s'a măritat de bunăvoe cu altul... cu un om mai bătrân ca tatăl ei, numai ca să-mi sdrobească mie inima. (montându-se) In momentul când s'a măritat trebuia s'o ucid sau să mă sinucid, dar ori că n'am avut destul curaj, ori că am avut prea multă mândrie, n'am făcut nici una, nici alta.

PERUZEANU

Nu înţeleg...

FURTUNESCU

Toate împrejurările: sălbaticii, fiarele, şerpii, crocodilii, insectele Asiei şi Africii nu m'au putut răpune şi iată-mă înapoi cu un singur gând, cu un singur dor: s'o mai văz odată...

PERUZEANU

Nu ştiu, îmi spui tu prea pe scurt ori nu pricep eu bine, dar îţi mărturisesc că nu înţeleg nimic. Zici că te iubea şi apoi zici că în necazul tău s'a măritat cu un bătrân care-i putea fi tată şi pe care nu-l iubea de vreme ce te iubea pe tine...

FURTUNESCU

Da.

PERUZEANU

Pentru ce?

FURTUNESCU

Pentru o nebunie femeească, copilărească, din exces de idealism; pentrucă după doi ani de amor, adânc şi tăcut, într'o seară, rămânând singur cu ea, — eram şi cam ameţit de şampanie... poate cam... prea, — nu m'am mai putut stăpâni, i-am spus că o iubesc şi am îndrăsnit s'o sărut...

PERUZEANU (care a sorbit uimit fiecare vorbă)

Furtunescule, cine este femeea aceea?

FURTUNESCU

Nu pot spune... E astăzi măritată...

PERUZEANU

Daca nu mi-o spui tu, atunci să ţi-o spun eu... O chiamă...

FURTUNESCU

O chiamă...

PERUZEANU

Fifina...

FURTUNESCU (repede întrerupându-l)

De unde ştii?

PERUZEANU

De unde ştiu? Furtunescule! Fericite Furtunescule!

FURTUNESCU

Fericit, eu?

PERUZEANU

Da! pentrucă colonelul Sinţescu a murit acum 5 ani, o jumătate de an după plecarea ta. (mişcarea lui Furtunescu) pentrucă văduva lui, care trăeşte sănătoasă şi frumoasă şi tot idealistă, excentrică, este soacra mea (acelaşi joc necontenit crescendo) căci eu am luat de nevastă pe Iulia fata colonelului... pentrucă adineaori chiar am vorbit cu Fifina despre tine... pentrucă n'ai nevoe să-i mai cauţi urma departe, de vreme ce i-ai şi găsit-o: Fifina ta şi nevasta mea se află aici la trei paşi, în odaia de colo... Aide la ele. (Furtunescu ameţit voeşte să plece, dar se înmoaie de genunchi şi îşi pierde cunoştinţa. In timpul acesta Victor intră prin fund cu un vraf de farfurii pe cari le aşează pe dulap).

PERUZEANU (susţinând pe Furtunescu)

Aha! învingător al ilustrului Arabi-paşa (lui Victor) Pune mâna, găgăuţă! (Peruzeanu şi Victor conduc în dreapta pe Furtunescu).

SCENA XII

FIFINA (singură, intră din stânga dusă pe gânduri)

Pentru ce m'a întrebat Alexandru: şi n'ai dori să-l mai vezi? Şi daca el tot te-ar mai iubi? Intrebările lui îmi ard sufletul (pauză). S'ar putea să-l mai văz?... Mai trăeşte?... Unde este?... Şi m'ar mai putea el iubi după atâta vreme?... m'ar mai putea iubi după răul ce i-am făcut, după lovitura crudă — căci a fost crudă; prea crudă — pe care i-am dat-o?... A! nu... (pauză; e mişcată) A! ce rău am făcut că am deşteptat în fundul inimii amintirile acestea cari trebuiau lăsate să doarmă pentru totdeauna... Ce rău am făcut că mi-am întors iar gândul către o fericire care este pierdută pentru totdeauna, pierdută fără nicio speranţă de reîntoarcere... (pauză; este foarte mişcată; cade pe un scaun şi îşi şterge repede ochii). A! ce nenorocită sunt...

SCENA XIII

FIFINA — VICTOR

VICTOR (intră din dreapta şi dă cu ochii de Fifina, care întoarsă cu spatele nu-l vede)

Ea! (scoate de grabă broşura, şi citeşte la pagina însemnată) « După câteva momente... tăcere,.. cuvinte simple apoi ». (merge la oglindă, în acelaşi timp îşi drege frizura, cravata şi vesta, apoi, ca inspirat, apropiindu-se de dânsa şi căutând a-şi păstra deocamdată cumpătul). Ce faci, Fridolino?

FIFINA (care a stat adâncită în gânduri, întorcând capul)

Ce?

VICTOR (tot stăpânindu-se; joc de scenă de galanterie cu şervetul)

Eu... sunt bine... mersi!

(Victor joc de scenă)

FIFINA (neînţelegând)

Ei, şi? (aparte) Ce are? a nebunit? (tare şi ridicându-se) Ai nebunit?

VICTOR (isbucnind)

Da, am nebunit! (aleargă să observe uşile, apoi vine să cadă în genunchi înaintea ei: cu putere) Fridolino! (Fifina se dă înapoi, jumătate speriată şi jumătate supărată). Fridolino (cu emoţie crescendo) Fridolino! A... O... (scoate repede broşura şi citeşte iute şi accentuat) Te iubesc, te ador, te idolatrez... sunt nebun! Tu mă iubeşti...

FIFINA

Ce?

VICTOR (lăsând cartea, dar ţinând-o cu degetul la pagină)

Ginerele tău mi-a spus-o, mi-a făgăduit să ne cunune.

FIFINA (indignată)

Ce! o farsă?

VICTOR (redeschizând cartea şi tot în genunchi repede)

«Tu mă iubeşti, eşti, trebue să fii a mea, te voi disputa cerului şi infernului...»

FIFINA (severă şi înaintând spre el ameninţătoare)

Nebunule, spune cine te-a îndemnat să faci asta?

VICTOR (dându-se înapoi în genunchi)

Amorul, Fridolino!

SCENA XIV

FIFINA — VICTOR — LIZA, apoi FURTUNESCU — PERUZEANU şi IULIA

LIZA (intră prin fund, vede pe Victor la genunchii Fifinii, dă un ţipăt, se târăşte d'abia până la un scaun şi cade leşinată)

Victor! A nebunit!

FURTUNESCU (intră urmat de Peruzeanu din dreapta, vede pe Fifina şi se repede spre ea)

Fifino! (In calea lui întâlnind pe Victor, care s'a sculat din genunchi, îl îmbrânceşte în fund; Victor îmbrâncit cade pe un scaun lângă Liza).

FIFINA (vede pe Furtunescu, stă încremenită un moment, vrea să zică ceva şi cade leşinată)

El... e... (Furtunescu o prinde în braţe).

PERUZEANU (care a intrat după Furtunescu)

Efectul narcoticului combinat cu emoţia. (triumfător) Argus a adormit!... In sfârşit (Se 'ntoarce repede spre uşa din stânga, în care apare Iulia).

IULIA (apărând în uşa din stânga)

Ce este?

PERUZEANU

Iulio!

IULIA

Alexandre! (Peruzeanu se repede la Iulia, o ia în braţe şi iese cu dânsa în stânga).

(Toată acţiunea şi cuvintele din această scenă merg repede şi aproape simultan)

LIZA (deşteptându-se, cătră Victor)

Ce-ai făcut, prăpăditule?

VICTOR (aiurit)

Ce-am făcut?

FIFINA (căruia Furtunescu i-a sărutat mereu mânile ca s'o deştepte, venindu-şi în simţire)

Iulio!

FURTUNESCU (dulce şi încet)

Nu-i aci, doamnă.

FIFINA (recunoaşte pe Furtunescu, îl priveşte lung cu dragoste; amândoi d'odată se iau în braţe şi încep să plângă. Joc de scenă. După o pauză, ea tresare ca aducându-şi aminte de ceva, şi se ridică deodată)

Unde-i Iulia?... Alexandru?

(Furtunescu arată cu degetul la stânga. Fifina se repede să iasă pe uşa din stânga, când apare pe pragul acesteia Peruzeanu. Fifina îşi pune mâinile la ochi)

SCENA XV

ACEIAŞI — PERUZEANU, apoi IULIA

PERUZEANU (cu chef)

Ei! a trecut emoţia?... Jos teoriile excentrice! doamnă... (cu intenţie) Furtunescu.

FIFINA (după o pauză, cu chef şi ciudă)

Cu toate astea ele rămân adevărate...

FURTUNESCU (sărutându-i mâna şi cu mustrare amoroasă)

Dar nu mai puţin şi primejdioase.

FIFINA (cu blândeţe)

Crez şi eu... (priveşte înduioşată pe Furtunescu; joc de scenă).

IULIA (care a intrat prin stânga veselă şi a coborît lângă Peruzeanu)

Alexandre, cine este domnul? (arată pe Furtunescu).

PERUZEANU

A! bine zici, tu nu-l cunoşti. Draga mea, dă-mi voe să-ţi recomand pe un bun prietin al meu din copilărie şi în curând socrul meu (mişcare a Iuliei; Fifina şi Furtunescu surâd aprobativ) d. Ulis Furtunescu, proprietar român şi căpitan englez, alegător în colegiul I de Bacău şi învingătorul lui Cetiwayo şi al lui Arabi-paşa. (Salutări; joc de scenă. Iulia trece lângă Fifina şi Furtunescu).

IULIA

Domnule...

FURTUNESCU

Doamnă...

PERUZEANU (A! apropos... cătră Fifina)

Te doare capul? Eşti aşa... obosită?

FIFINA (curioasă)

Nu, dar pentru ce?

PERUZEANU

Pentru... pentru nimic... voiam numai aşa să ştiu.

FIFINA

Nu... (se 'ntoarce la Furtunescu şi la Iulia şi urmează jocul de scenă).

PERUZEANU (coboară în faţă, se caută în buzunarul jiletcii; scoate un praf, pune degetul, gustă şi se strâmbă)

A! mizerabilul spiţer... mi-a dat sulfat de chinină... în loc de narcotic (revenind) A! nu-i nimic... nici nu-mi mai trebue. Socru-meu... Furtunescu să trăiască!...

LIZA (care a coborît sfioasă lângă Peruzeanu)

Pe mine nu mă uiţi, domnule... (Peruzeanu scoate portofoliul, şi-i dă câteva hârtii Lizii). Să trăieşti domnule! Să trăiască coconiţa Iulia şi... (se opreşte).

PERUZEANU

Dă-i nainte...

LIZA

Şi coconiţa Fifina (se duce 'n fund lângă Victor, care stă abătut lângă dulap).

PERUZEANU

Şi mai ales socru-meu Furtunescu (aparte) care m'a scăpat de infamul de spiţer. (tare) Şi acuma, doamnelor, repede pregătiţi-vă: peste un ceas plecăm.

IULIA (veselă)

La Paris...

FIFINA

In Italia...

PERUZEANU

Nu. La Furtuneşti, la socru-meu, în ţinutul Vasluiului, (arată pe Furtunescu) care crez că este sătul de călătorie şi expediţii. Trebue să pe trecem ca toţi oamenii cu minte luna noastră de miere în linişte. (Fifina îl mustră cu un zâmbet şi clătinând din cap).

FURTUNESCU

Se adoptă?

IULIA şi FIFINA

Adoptat.

PERUZEANU (către Victor care stă aiurit în fund)

Garçon, de grab socoteala noastră şi a domnului. (Victor stă pe loc privind pe Peruzeanu).

LIZA } deodată — N'auzi! (îl înghioldeşte).
PERUZEANU } deodată — Garçon... n'auzi?

VICTOR (împins de Liza pleacă spre fund maşinal)

Voilà, voilà, on y vole! (Joc de scenă între Fifina cu Furtunescu şi Iulia cu Peruzeanu).

(Perdeaua cade)

100 DE ANI

Revistă istorică națională a secolului XIX, în 10 ilustrațiuni

Mare spectacol. — Tablouri vii, evoluțiuni, dansuri și cântece. — Proză și versuri din literatura diverselor epoce.

PROGRAMUL ILUSTRAŢIUNILOR

1. Somnul *robiei*. — Geniul besnei. — Două captive desnădăjduite. — Lanţuri seculare. — « Ah! de-ar putea!...» — O rază de speranţă. — Geniul luminii. — Semnalul deşteptării!

2. Lelea vitează. — Jugul şi biciul. — Iobăgie şi mizerie. — Români şi venetici. — Cuţitul la os. — Ultima 'ngenunchiare. — « Cine trece Oltul mare? » — Domnul Tudor. — « Răscoală-te, inima mea! » — « Să cază tirania! » — Arnăuţi şi Panduri. — « Hai voinice, biruește! »

3. Şcoala tâmpirii. — Baba-oarba. — Dascălul negru. — Nuiaua şi Falanga. — « Deşteaptă-te, Române! » — Un trimis. — Gheorghe Lazăr. — Un vis: o datorie. — Şcoala naţională Sf. Sava. — Prima lecţie. — Suntem Români! Să fim Români! — « Cântarea dimineţii ».

4. Intâii paşi ai Thaliei române. — O reprezentaţie naţională de gală dinaintea unei săli de protipendadă. — « Franţuzitele », comedie într'un act în versuri de C. Facca. — Intre acte taraful lui Barbu Lăutarul, cu micul nepoţel cobzar.

5. I. 1848: Exilul, plata patriotismului. — Doi tineri exilaţi: N. Bălcescu şi V. Alecsandri. — Lira şi pana. — « Cântarea României ». — « Adio Moldovei ». — II. 1859: La Milcov. In sfârşit! — Un ideal îndeplinit. — Frate şi frate — Unirea — « Hai să dăm mână cu mână ».

6. 10 Mai 1866. — Desăvârşirea marei dorinţe. Alesul neamului. — Glasul lui vorbeşte Românilor. — Urarea poporului. — Sentinela română. — Lozinca: Neatârnarea!

7. In vremea războiului Independenţei. — « La Turnu-Măgurele », scenă patriotică în versuri de V. Alecsandri.

8. Inturnarea vitejilor. — Steagul şi mai frumos. — Dorobanţul. — Către mama răniţilor. — Tuciu şi fanfare. — O serbare sfântă. — In inima munţilor. — Ca în vremea basmelor. — Făurăria regală. — Făurarii veseli la lucru. — Din gura unui tun. — Lucrul e gata! — Coroana de oţel.

9. Lume din toată lumea. — Sborul pe d'asupra Dunării — « Express-Orient ». — Mare chindie accelerată.

10. Apoteoza: 1900 — Nihil sine Deo.

DISTRIBUŢIA

TABLOUL I

Moldova	D-na *Anna Ciupagea*
Muntenia	D-na *C. Gănescu*
Un demon	D. *V. Cernat*
Un înger	D-na *Ar. Romanescu*

TABLOUL II

Tudor Vladimirescu	D. *Demetriade*
Un haiduc cântăreţ	D. *P. Ghimpeţeanu*
Lelea vitează	D-na *L. Brezeanu*
Un ţăran fugar	D. *Th. Petrescu*
O ţărancă } fugari	D-na *Dora Soreanu*
Un copil } fugari	Mica *Lucica*
Un arnăut	D. *Şt. Deculescu*
Alt arnăut	D. *C. Niculescu*

Ţărani, Ţărance, Copii, Arnăuţi, Panduri, Olteni.

TABLOUL III

Un călugăr grec, dascăl	D. *I. Jianu*
Un paracliser	D. *G. Carussy*
Alt paracliser	D. *F. Simionescu*
Gheorghe Lazăr	D. *C. I. Nottara*
Un copil	D-ra *Peppi Moor*
Alt copil	D-na *G. Georgescu*

Copii, dansând şi cântând

TABLOUL IV

FRANŢUZITELE

Comedie într'un act şi în versuri de C. Facca

Enache, boier bătrân	D. *I. Brezeanu*
Pavel, prietenul său	D. *I. Jianu*
Elena } fetele lui Enache	D-na *M. Ciucurescu*
Luxandra } fetele lui Enache	D-na *M. Ionaşcu*
Dumitrache, fiu de boier	D. *V. Toneanu*
Simeon, căpitan	D. *V. Cernat*
Panaiotache, sub-locot.	D. *I. Cuţarida*
Stan, sluga lui Enache	D. *Al. Catopol*

Boieri şi cucoane, spectatori. Taraful lui Barbu lăutaru.

Nepoţelul cobzar	D-na *L. Brezeanu*

TABLOUL V

Vasile Alecsandri } proscrişi	D.	*C. Mărculescu*
N. Bălcescu } proscrişi	D.	*C. Costescu*
Un ţăran	D.	*I. Petrescu*
O ţărancă	D-na	*Z. Jianu*
Alt ţăran	D.	*V. Paciurea*
Altă ţărancă	D-na	*M. Singurof*
Popor		

TABLOUL VI

Un fruntaş	D.	*P. Vellescu*
Sentinela română	D.	*V. Leonescu*
România	D-ra	*E. Ciucurescu*
Tărani, Ţărance		

TABLOUL VII

LA TURNU-MĂGURELE

Scenă în versuri de Vasile Alecsandri

Adela, tânără văduvă	D-ra	*Titi Gheorghiu*
Horcea, sergent de dorobanţi	D.	*N. Soreanu*
Doctorul	D.	*C. Niculescu*

TABLOUL VIII

Un dorobanţ	D.	*C. Murgeanu*
Un ţăran bătrân	D.	*I. Petrescu*
O ţărancă bătrână	D-na	*Z. Jianu*
Un ţăran tânăr	D.	*A. Barbelian*
O ţărancă tânără	D-na	*Ec. Dimancea*
România	D-ra	*E. Ciucurescu*
Un gnom	D-na	*P. Georgescu*
Alt gnom	D-ra	*Peppi Moor*
Gnomi dansând, Popor.		

TABLOUL IX

Toate personajele.

TABLOUL X

APOTEOZA

România	D-ra	*Eug. Ciucurescu*
Micul dorobanţ	Mica	*Ionescu*
Mica zână	Mica	*Lucica*
Toate personajele.		

TABLOUL I

(Peisaj sălbatic, un fel de produs de cutremure. — In mijloc o stâncă neagră. — In fund nori negri acopăr nişte piscuri prăpăstioase. — Mai în faţă, pe planul al doilea la dreapta şi la stânga, două stânci ca sparte de trăsnete. — De fiecare stâncă stă legată cu lanţuri câte o femee: *Moldova* şi *Muntenia.* — Femeile sunt îmbrăcate în cenuşiu cu eşarpele lor naţionale; ele au la picioare stindardele şi emblemele respective. Femeile sunt acoperite cu zăbranic negru. La ridicarea cortinei, orchestra cântă o doină de jale în surdină. — Scena e întunecată. In mijlocul scenei, un demon înalt şi mândru cu aripe enorme negre, vrăjeşte întinzând ghiarele şi aripele în dreapta şi 'n stânga. — Lumină vânătă. Din când în când fulgerul alb luminează tabloul)

DEMONUL — MUNTENIA — MOLDOVA

(Cele două femei alegorice încearcă să se ridice, dar la un semn impunător al Demonului recad iar sub greutatea lanţurilor. Jocul se repetă ad-libitum)

MOLDOVA (cu o sforţare supremă se ridică puţin)

Ah! d'ar putea-a-ne dobândi
Şi câte-avem pierdute!
Atunci ce Duhuri n'ar gândi!
Ce guri ar mai fi mute!

DEMONUL (îi impune tăcere)

MUNTENIA (acelaşi joc)

Atunci şi acest Corb sărman
Iar acvilă s'ar face
Ş'ori ce Rumân ar fi roman
Mare'n războiu ş'în pace! [1])

DEMONUL (acelaşi joc)

MOLDOVA

Răsari o! rază de speranţă!

MUNTENIA

Răsari o! rază de noroc!

---

[1]) I. Văcărescu (n. n.).

DEMONUL

Nu! Cât vă ţiu încătuşate
Speranţă pentru voi —de loc!

(Femeile recad zdrobite. Deodată se aude un sunet de bucium depărtat. Femeile ridică fruntea. Demonul tresare. Al doilea sunet mai apropiat. Acelaşi joc de scenă crescând. Al treilea sunet foarte aproape. Pe stânca din mijloc apare în lumină albă un înger strălucitor. La această apariţie demonul negru îşi strânge îngrozit aripele. Captivele se ridică încet-încet)

INGERUL

Voi ce staţi în adormire, voi ce staţi în nemişcare,
N'auziţi prin somnul vostru acel glas triumfător,
Ce se 'nalţă pân' la ceruri din a lumii deşteptare
Ca o lungă salutare
Către-un falnic viitor?...
Iată! lumea se deşteaptă din adânca-i letargie!
Ea păşeşte cu pas mare către-un ţel de mult dorit.
Ah! treziţi-vă ca dânsa, voi copii de Românie!
Sculaţi toţi cu bărbăţie,
Ziua vieţii a sosit!...
Până când să crează lumea, o! copii de Românie,
C'orice dor de libertate a pierit, s'a stins din voi?
Până când să vă tot plece, cruda, oarba ţiranie
Şi la caru-i de trufie
Să vă 'njuge ca pe boi!
Până când în ţara voastră tot străinul să domnească?
Nu sunteţi sătui de rele, n'aţi avut destui stăpâni?
La arme, viteji, la arme! faceţi lumea să privească
Pe câmpia românească
Cete mândre de Români!
Sculaţi fraţi de-acelaşi nume, iată timpul de frăţie!...
Hai, copii de-acelaşi sânge! hai cu toţi într'o unire
Libertatea-acum sau moarte, să cătaţi să dobândiţi!
Pas, Români! Lumea vă vede... Pentru-a patriei iubire,
Pentru-a mumii desrobire
Vieaţa voastră să jertfiţi! [1])

(Fundalul s'a luminat treptat. Lumină puternică. Demonul negru dispare în pământ. Captivele, care au căzut în genunchi cu mâinile întinse spre înger, se ridică; scutură lanţurile. Afară sgomote de buciumuri şi sgomot surd de răscoală)

O ŢĂRANCĂ TÂNĂRĂ (intră cântând)

Frunză verde pălămidă
Plină-i ţara de omidă,
De omidă ciocoiască,
Ciocoiască şi grecească!
Măi copii, copii români,
De-aveţi suflet, de-aveţi mâni,

[1]) V. Alecsandri (n. a.).

Hai cu Lelea la plivit,
La plivit, la curăţit.
Cine are flintă grea
Pue şapte glonţi în ea;
Cine are topor mare
Scoată-mi-o la foc de soare;
Cine are bardă mică
Facă-ĭ buza subţirică.
Când s'a repezi pin gloate
Să dee sărut de moarte.
Eu n'am flintă, n'am secure,
Nici am ghioagă din pădure;
Dar câţi dinţi eu am în gură
Is făcuţi pe muşcătură;
Câte degete-am la mâni
Is tot leaturi de păgâni [1]).

Ţăranca ese cântând

TABLOUL II

(O ţarină sub dealuri. La dreapta, un deal practicabil; la stânga, pădure. La ridicarea cortinei scena e goală un moment)

SCENA I

UN ŢĂRAN — O ŢĂRANCĂ — UN COPIL, toţi trei sdrenţuroşi şi istoviţi de puteri vin grăbiţi gâfâind şi uitându-se 'napoi cu groază.

(Femeia şi copilaşul cad de oboseală. — Bărbatul vrea să ridice pe femeie şi pe copil. Nu poate. — Femeia face o sforţare şi se ridică. — Bărbatul vrea să ia copilul în cârcă. — Se aud bice între culise; apoi vaete. — Fugarii vor să apuce spre pădure)

SCENA II

(Din toate părţile apar arnăuţi şi slujitori înarmaţi cu vergi şi bice, conduşi de un boier grec, şi împresoară pe fugari. Ii despart, îi lovesc şi-i leagă cot la cot. — Acum încep să vie pluguri conduse de slujitori şi la cari sunt înjugaţi câte patru inşi, — bătrâni, femei, copii. — Cei prinşi tremură pierduţi de groază. — Un plug e tras din greu numai de doi inşi. Arnăuţii fac semn slujitorului care mână plugul, să oprească. Injugă pe noii prinşi şi le dă bice. Aceştia fac o sforţare şi cad în genunchi. Jocul se repetă ad-libitum. — Acum se aude un glas de pandur cântând din ce în ce mai aproape balada lui Tudor)

PANDURUL (cântând)

Cine trece Oltul mare?
Ce viteaz răsbunător
Umple astăzi de teroare
Sbirul bietului popor?

---

[1]) Poezii populare, de V. Alecsandri.

Este Tudor, e oşteanul
Ce 'nspăimântă pe păgân;
E voinicul, e oşteanul,
Este Tudor, Domn român.
Să-l urmăm, Români, cu toţi,
Să scăpăm ţara de hoţi.

Cine vrea pentru dreptate
A trăi sau a muri?
Pentru sfânta libertate
Viaţa-i vesel a jertfi?
Este Tudor, e oşteanul, etc.

(Plugurile şi Arnăuţii s'au oprit. Toată lumea ascultă, având fiecare o deosebită expresie: rumânii, de speranţă, străinii, de 'ngrijare)

SCENA III

(Cu strofa din urmă apare pe dealul practicabil *pandurul cântăreţ* urmându-şi cântarea cu putere. — După el apare *Tudor* urmat de panduri. — Un moment se opresc pe loc. — *Tudor* arată tutulor scena de mizerie de jos. — In orchestră, balada 'n surdină continuă)

(*Tudor*, urmat de panduri coboară. La fiecare pas al lor, arnăuţii se retrag spre pădure părăsind pe înjugaţi şi dispar în stânga)

TUDOR (măreţ)

Răscoală-te inima mea din a răbdării boală!
Grozav! grozav ai suferit! grozavă te răscoală!
Să tremure! să tremure cumplita tiranie!
Zdrobită azi în pulbere pe loc să nu mai fie!
Fiinţa ei şi numele în iad să se coboare,
Ş'ai ei prieteni mult huliţi ca ea să se doboare!
Drept, îndreptând oricare drept, poporul n'are pată;
Minte 'nţeleaptă mintea lui prin fapte se arată.
Ai libertăţii fii sunt toţi sub steagu-i câţi se-adună,
Toţi robii îşi rup fiarele! Toţi bunii s' împreună.
Poporu 'ncrede cârmele-i la fiii ce-şi alege
Când dă pedeapsă groaznică la fiii făr'de lege.
Să tremure! să tremure cumplita tiranie!
Zdrobit va fi cine-o 'ndrăzni gând de tiran să-i vie! [1])

(Pandurii desleagă pe înjugaţi. Aceştia cad în genunchi la picioarele lui Tudor)

TOŢI

Să trăiască Mântuitorul nostru.

PANDURII ŞI RUMÂNII

Să trăiască Domnul Tudor!

---

[1]) I. Văcărescu (n. n.).

TUDOR

Aid', Române, aid' voinice,
Lasă râpe, văi, colnice!
Aid', moşnean de vitejie!
Lenea nu e dată ţie.
Pe uscat caşi pe Mare,
Şi pe jos, tu eşti călare
Şir de veacuri ţie-ţi spune
Că născut eşti a supune,
Şi cu fapte tot măreţe
Lumii 'ntregi a da poveţe [1]).

CORUL

Cine trece Oltul mare, etc.

(Se aude de departe sgomot de arme)

TUDOR

Aid'! Române, căci e vreme
De când ţara ta tot geme,
Suferind ruşini şi groaze
Supt cumplirea multor loaze.
Aid', voinice! te arată
Că tot eşti ce-ai fost odată!
Cu unire şi cu minte,
Cu de arme drepturi sfinte
Cerul slava ta voieşte.
Aid'! voinice, birueşte! [2])

(Se aude afară sgomot de arme aproape. Grupare eroică de plecare)

TABLOUL III

(O sală cu tavanul jos pentru şcoală. O uşă scurtă şi o fereastră mică; o tablă neagră 'n părete, pe care e scris greceşte. Pe jos rogojini)
(La ridicarea perdelei, copii fac fel de fel de nebunii: joacă o horă, apoi se bat şi aleargă; râsete şi sgomot. — Pe urmă se opresc gâfâind. Se aşează în rond. Unul începe să aleagă pe orb pentru baba-oarba)

SCENA I

COPILUL

Ieşi fetiţă
La portiţă,
Că te-aşteaptă Talion,
Talion fecior de Domn,

1) I. Văcărescu (n. a.).
2) I. Văcărescu (n. a.).

Cu tichie
De frânghie,
Cu pană de ciocârlie,
Cu căruţa Radului,
Cu caii 'mpăratului,
Cu biciul cumnatului,
In mijlocul satului,
Dorobanţ, banţ,
Clanţ![1])

(Unul, asupra căruia a căzut clanţ, e legat cu o basma bătrânească la ochi şi începe jocul babei-oarbe. După câteva 'nvârtituri, apare în prag, cu o nuia în mână dascălul, un călugăr grec nespălat, care face încruntat un pas. *Copilul* legat la ochi prinde pe dascăl, iar copiii ceilalţi, dând un ţipăt grozav, se opresc opăriţi şi se aştern greceşte pe rogojini, luându-şi la mâna stângă bucoavnele şi făcându-şi cu dreapta cruci peste cruci)

SCENA II

DASCĂLUL

Ptfu! Kakohronabis Anathematismene, ghiavole! (apucă de urechi pe băiat, care se desleagă repede la ochi şi rămâne trăsnit de aşa surpriză. Copilul cade 'n genunchi. *Dascălul* crunt dă o roată cu ochii. Copiii tremură. Alege o parte şi-i pune 'n genunchi într'un colţ. Bate 'n palme de trei ori).

SCENA III

DOI PARACLISERI

(Apar cu falanga. *Dascălul* le arată pe vinovatul care-i cere iertare în genunchi. *Paracliserii* îl înşfacă. *Copilul* se sbate ţipând. Il pun jos, îl desculţă, îi aplică falanga; apoi încep să-l arză la tălpi. Dascălul s'a aşezat şi el greceşte şi comandă cu nuiaua execuţia. După primele lovituri se aude un sgomot de voci afară şi orchestra începe în surdină « Deşteaptă-te române! » *Paracliserii* lasă pe copil şi merg la uşă să vază ce e. Inainte însă d'a ajunge acolo, apare în uşă *Lazăr*. Orchestra continuă în surdină până la corul « Cântarea Dimineţii »)

SCENA IV

LAZĂR şi cei de sus

LAZĂR (s'a oprit în uşă. El înaintează grav până în faţă)

CĂLUGĂRUL GREC (se scoală de jos. Copiii toţi asemenea)

LAZĂR (face un semn impunător grecilor să iasă)

CĂLUGĂRUL (vrea să se burzuluiască, înţepenindu-se ca o capră în călcâie)

LAZĂR

Afară veneticilor! (ridică ameninţător cartea). Paracliserii ies plouaţi.

CĂLUGĂRUL (îşi face cruce şi iese tipa-tipa, strângându-şi la piept antereul)

---

[1]) « Poezii populare », G. Dem. Teodorescu (n. a.).

SCENA V

LAZĂR — COPIII

LAZĂR (face semn binevoitor copiilor să deslege pe osândit şi să se apropie)

Bine v'am găsit, copiii mei!

COPIII

Bine ai venit, domnule!

LAZĂR (mângâindu-i)

Ce sunteţi voi?

UN COPIL (ceilalţi ezită, căci nu pricep întrebarea)

Copii!

LAZĂR

Ce fel de copii?

COPILUL

Copii de oameni.

LAZĂR

Oameni?... de ce neam?

COPILUL

Şi mai de sus, şi mai de jos...

LAZĂR

Şi mai de jos şi mai de sus, bine; dar neamul? fie de sus, fie de jos, care neam?

COPIII (tac nedomiriţi)

LAZĂR

Fireşte. Fiecare om trebue să fie de un neam... turc, muscal, sârb grec... Voi... voi... voi de ce neam sunteţi?

COPIII (apleacă frunţile)

LAZĂR

Nu ştiţi? ori... Doamne iartă-mă, vă e ruşine să spuneţi? (cu ton de îmbărbătare). Ridicaţi frunţile şi răspundeţi toţi cu toată inima, tare: ce sunteţi voi?

UN COPIL (ezitând)

Rumâni!

LAZĂR

Aşa!... acu mai tare şi toţi odată: ce sunteţi voi?

COPIII (toţi cu tărie)

Rumâni!

LAZĂR

Aşa! (cu putere). Romăni! Să trăiţi!

UN COPIL (cu multă simpatie)

Dar... dumneata, domnule, cine eşti? Cum te cheamă?

LAZĂR

Eu? sunt şi eu român... Mă chiamă Lazăr. (ca inspirat şi mângâind capul unui copil). Intr'o seară, prin câmpie, ostenit de preumblare, m'am aşezat să mă odihnesc pe o căpiţă de fân cosit proaspăt. Prin aerul răcoros, plin de mirosuri de flori şi de sclipiri de lună, am auzit din depărtare limpede fluer ciobănesc. Mi-am aplecat pe mână capul şi bucuros am lăsat să mă pătrunză până 'n fundul sufletului atâtea sfinte bunătăţi ale Ziditorului: mirosul bun şi lumina blândă şi cântecul duios. (Copiii ascultă transportaţi)... Am adormit pe căpiţa de fân cosit proaspăt (ridică ochii). Mulţumesc lui D-zeu! n'am dormit de geaba. V'am visat pe voi! v'am visat că mă chemaţi de departe cu mâinile. Când m'am deşteptat, luna apunea şi răsărea soarele. Mă odihnisem bine. M'am ridicat în picioare, mi-am făcut cruce, am zis Doamne-ajută şi am plecat încoa. Din valea de sus a Oltului am trecut Bucegii peste Orăţii, şi am coborît în valea de jos a Dunării, ca să răspunz la chemarea voastră. (Copiii sunt foarte emoţionaţi). Viu la voi cu dragoste de tată bun, ca la bunii mei copii; viu să vă învăţ a şti ce sunteţi, a fi mândri de ce sunteţi, a spune cu fruntea sus oricui vă va întreba, lumii întregi, ce sunteţi. (Merge la tablă, şterge scrisul grecesc), Iată întâia lecţie ce vă dau. Ţineţi-o minte bine: ea va fi fost temeiul unui întreg viitor. Priviţi aci şi ziceţi ca mine: (scrie latineşte şi citeşte cu energie) Suntem Români!

COPIII (asemenea)

Suntem Români!

LAZĂR (acelaşi joc)

Să fim Români!

COPIII (asemenea)

Să fim Români!

CORUL COPIILOR (Cântarea Dimineţii)

Cântarea dimineţii
Din buzi nevinovate,
Cui altui se cuvine,
Puternice părinte,
Decât Ţie a da?

Tu eşti stăpân a toate,
Tu eşti prea bunul Tată;
A ta putere sfântă
Făptura ţine 'ntreagă,
Ne ţine şi pre noi.

In inimă 'n tot omul,
Tu ai sădit Dreptatea,
Unirea şi frăţia,
Tu, conştiinţa scumpă,
Tu bun ce-avem ne-ai dat.

P'aceste saduri sfinte
Răcoritoare ploaie
De adevăr să pice,
Să crească, să dea rodul,
Să fim prea fericiţi.

Indreptătorul lumii,
Tu ai slăvit noroade,
Le-ai dat Tu legi prea sfinte
Ce ţin aceste saduri;
Slăveşte şi pre noi!

Ş'aceste legi prea drepte
Orice norod le calcă,
Sau care nu le ştie,
Cade, ruin' rămâne
Se face neştiut.

Din slava strămoşească
De am căzut, ne 'nalţă —
De am uitat unirea
Ce-i întărea 'ntru toate,
Acum ne fă uniţi.

Să ştim c'avem dreptate,
Să ştim ce, cine suntem,
Ş'aşa să nu se uite
O naţie slăvită
Ce-am fost, şi ce-am fi noi.

Cu toţii dară, Ţie
Cântăm cântare nouă;
In flacăra unirii
Intindem mâini la Tine,
Rugăm să ne 'nsoţeşti.

Ne luminează mintea,
Să Te cunoaştem, Bune,
Să ştim că ne eşti tată,
Să te cântăm mai bine,
Ş'aşa să ne 'mpăcăm [1]).

(Danţ de veselie. Profesorul priveşte cu drag pe copii)

TABLOUL IV

(O sală primitivă de teatru într'un mare salon boeresc, ca la 1837. Sala e plină de boieri şi cocoane din protipendadă. In fundul sălii, slugile boereşti în picioare. Pe scena mică a teatrului boeresc se joacă « Franţuzitele » lui C. Facca [2]). — Publicul micului teatru se arată foarte mulţumit de jocul actorilor. — După lăsarea perdelei, cu taraful lui Barbu lăutarul, cântă un cântec de lume un mic cobzar, ciracul bătrânului Barbu; cântecul sentimental cu multe ahturi face mare impresie cocoanelor şi mai ales boierilor. — Asupra emoţiei publicului din micul teatru, se lasă cortina cea mare)

TABLOUL V a)

(1848. La hotar de ţară. Lumină de noapte. Apar Vasile Alecsandri şi Nicolae Bălcescu. Amândoi tinerii patrioţi, în mantie neagră, îşi poartă atributele: poetul, lira; istoricul, pana. Ei înaintează încet şi se opresc trişti în mijlocul scenei)

BĂLCESCU — ALECSANDRI

BĂLCESCU

Pe aici este drumul exilului nostru, frate?

ALECSANDRI

Pe aici, da. Iată hotarul ţării noastre.

BĂLCESCU

Aide, curaj! Trebue să-l trecem! Trebue să ne luăm plata dragostei noastre pentru libertatea patriei. (Pornesc să treacă hotarul şi se opresc). Care e mai mândră decât tine între toate ţările semănate de Domnul pe pământ? Care alta se 'mpodobeşte în zile de sărbătoare cu flori mai frumoase, cu grâne mai bogate? Pentru ce zâmbetul tău e aşa de trist, mândra mea ţară? O, bogata mea ţară, pentru ce gemi? O, ţară jalnică, pentru ce faţa ţi-e îmbrobodită? Nu eşti frumoasă? Nu eşti bogată? N'ai copii mulţi la număr, cari te iubesc? N'ai cartea de vitejie a trecutului şi viitorul înaintea ta? Pentru ce curg lacrimile tale? Lumea veche se prăvăleşte şi p'ale ei dărâmături, libertatea se 'nalţă! Deşteaptă-te, deşteaptă-te patria mea! Birue-ţi durerea. Cinge-ţi coapsa, o ţara mea, şi-ţi întăreşte inima! Miazănoapte şi miazăzi, apusul şi răsăritul s'au luat la luptă! Urlă vijelia. Duhul Domnului trece pe pământ.

---

[1]) I. Eliade-Rădulescu (n. a.).
[2]) Textul frumoasei comedii a lui Facca se va da întreg în ediţia separată a acestei piese (n. a.).

ALECSANDRI (atingând lira şi inspirându-se treptat: *Adio Moldovei*)

Scumpă ţară şi frumoasă,
O! Moldovă, ţara mea!
Cine pleacă şi te lasă
E pătruns de jale grea,
Căci, plutind în visuri line,
Pe-al tău sân ca într'un raiu.
Dulce-i vieaţa dela tine
Ca o dulce zi de Maiu!

Eu te las, ţară iubită,
De-al tău cer mă depărtez,
Dar cu inima cernită
Plâng amar, amar oftez!
Trist acum la despărţire
De fiori mă simt cuprins,
Ş'orice dragă nălucire
Pentru mine-acum s'a stins!

Cine ştie, cine ştie
Dacă 'mpins de-al soartei vânt,
M'oiu întoarce 'n veselie
Să sărut al tău pământ!
De-oiu vedea încă vreodată
Munţii tăi răsunători
Ce cu-o frunte înălţată
Se pierd falnic printre nori;

Ş'ai tăi codri de verdeaţă
Unde curg, şoptesc uşor
Reci isvoare ce dau vieaţă,
Doine care zic de dor;
Ş'al tău cer care zâmbeşte
Sufletului românesc,
Şi ori-care mă iubeşte
Ş'ori pe care eu iubesc!

Iată ceasul de pornire!
Iată ceasul mult amar!
Veselie, fericire,
Eu le las pe-al tău hotar,
Ş'a mea inimă îţi zice:
O! Moldovo ce jelesc,
Adio! rămâi ferice,
Ferice să te găsesc!

(Ies aruncând sărutări patriei. In timpul celor două bucăţi, muzica în surdină sună vechile cântece populare: « Pe o stâncă neagră » şi « Adio Moldovei »)

TABLOUL V b)

(Un sat pe două maluri ale unei gârle. O ridicătură în mijloc. Clopote la biserică. Se adună în grupuri-grupuri obştea satului)

MUNTENI — MOLDOVENI

UN MOLDOVEAN

De unde-ţi vine numele, pârâu fără putere
Ce despărţirea neamului tu îndrăzneşti a cere?
Milă 'nceputu-ţi, Milcov sec, de va să-ţi dobândească!
Sfârşitu-ţi-va, lumea oftând în veci să te urască.
Despreţuire fraţii dau puterii-ţi ne 'nsemnate!
Căci, despărţit ori depărtat, fratele e tot frate! [1])

(Toată lumea în două grupuri mari)

CORUL

Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inimă română,
Să 'nvârtim hora frăţiei
Pe pământul României.
Iarba rea din holde piară
Piară duşmănia 'n ţară!
Intre noi să nu mai fie
Decât flori şi omenie!

UN ŢĂRAN FRUNTAŞ MOLDOVEAN

Măi Muntene, măi vecine
Vino să te prinzi cu mine!
Şi la vieaţă cu unire
Şi la moarte cu 'nfrăţire!
Unde-i unul, nu-i putere
La nevoi şi la durere!

UN ŢĂRAN FRUNTAŞ MUNTEAN

Unde-s doi, puterea creşte
Şi duşmanul nu sporeşte!
Amândoi suntem de-o seamă
De-o făptură şi de-o mamă.

MOLDOVEANUL

Ca doi brazi într'o tulpină.

MUNTEANUL

Ca doi ochi într'o lumină.
Amândoi avem un nume.

---

[1]) I. Văcărescu (n. a.).

MOLDOVEANUL

Amândoi o soartă 'n lume.
Eu ţi-s frate.

MUNTEANUL

Tu-mi eşti frate.

MOLDOVEANUL

In noi doi un suflet bate.
Vin' la Milcov cu grăbire
Să-l secăm dintr'o sorbire,
Ca să treacă drumul mare
Peste-a noastre vechi hotare.

MUNTEANUL

Şi să vadă sfântul soare
Intr'o zi de sărbătoare,
Hora noastră cea frăţească
Pe câmpia românească [1]).

(Grupurile cresc. Hora Unirii. Cor, voci deosebite, danţ. La finele horei, Moldova şi Muntenia apar pe ridicătura din mijloc grupate ca în tabloul lui Tătărăscu. — Marş triumfal)

TABLOUL VI

(La poalele Carpaţilor. Un sat. Către seară. E o adunare a obştii întregi a satului. Cortina se ridică asupra unei convorbiri)

FRUNTAŞUL

Aşa, oameni buni! A dat în sfârşit Dumnezeu de s'a isprăvit cu poftele de Domnie! Multe nenorociri a suferit neamul nostru din pricina acelor pofte, cari întunecau multe cugete, sminteau multe minţi şi împietreau multe simţiri. Duhul rău le era povăţuitor, spre ruşinea şi robirea ţării, spre ticăloşirea şi pieirea neamului.

ŢĂRANUL

Adevărat.

FRUNTAŞUL

De acu, s'a isprăvit! De acu până 'n zece, douăzeci de ani, o vorbă a noastră românească veche, pe care o spuneam până ieri aproape în toate zilele, n'are să mai aibă nicio noimă pentru urmaşii noştri. Care dintre ei are să mai înţeleagă mâine vorba noastră plină de înţeles pentru noi până ieri: «Schimbarea Domnilor, bucuria nebunilor?»

---

[1]) V. Alecsandri (n. a.).

ȚĂRANUL (zâmbind)

Firește... Dar dacă n'or mai înțelege vorba asta veche din vremuri de restriște, și-or face și ei o vorbă potrivită cu vremea lor mai norocoasă; cam așa: « Statornicia Domniei, chezășia Dreptății ».

FRUNTAȘUL

Că mare nevoe de dreptate mai are și țara asta!... Știți voi de unde ne vine alesul neamului nostru aicea jos la Dunăre?... Tocmai de-acolo de unde Dunărea izvorește... Ei! soarta e și ea roaba lui Dumnezeu, și poruncile la cari ascultă ea au socoteală înaltă. Așa a fost scrisul acestui copil de neam împărătesc să urmeze în vieața lui calea și mersul Dunării. Un pârâiaș de stâncă pornește iute la vale; pe urmă, încet-încet cu răbdare, străbate câmpii după câmpii; crește, crește mereu; se 'ntărește; sparge stânci; rupe 'n două o trâmbă uriașă de munți și ajunge, măreț și nebiruit la Marea Neagră. Așa e mersul Dunării, așa va fi și soarta lui! Tânărul nostru ales, cu minte și cu răbdare, încet-încet, va crește, va crește mereu, se va 'ntări, va sparge în cale-i piedici de împrejurări și năravuri mai tari ca stânca și, nebiruit și măreț, va trebui să stăpânească la Marea Neagră.

UN ȚĂRAN

...Și când a pus copilul de viță 'mpărătească piciorul pe pământul țării noastre?

FRUNTAȘUL

...Alaltăieri, la 10 Maiu.

ȚĂRANUL

Să fie 'ntr'un ceas bun! Să trăiască Alesul neamului nostru, să trăiască întru mulți ani Carol I.

TOȚI

Să trăiască! (urale).

FRUNTAȘUL

Iată cuvintele pe care tânărul Domnitor le spune neamului întreg:

Români,

« Punând piciorul pe pământul României, noua Mea Patrie, Mă grăbesc a exprima membrilor Locotenenții Domnești simțimântele Mele cele mai sincere. Fericit că Mă aflu în mijlocul națiunii care M'a onorat cu încrederea sa, adresez, înainte de toate, rugăciunile Mele cerului pentru ca să'Mi ajute a împlini cu demnitate marea și frumoasa misiune ce Provedința Mi-a impus.

Români,

In destinurile omenești nu este o datorie mai nobilă decât aceea de a fi chemat a menține drepturile unei națiuni și a consolida libertățile ei.

O misiune aşa de însemnată M'a decis să părăsesc fără preget o poziţie independentă, familia şi ţara de cari am fost legat prin legămintele şi suvenirile cele mai sacre, pentru a urma apelului vostru. (se întunecă încet). Primirea plebiscitului care a pus pe capul Meu coroana lui Ştefan cel Mare şi a lui Mihaiu Viteazul Imi impune o mare răspundere. Sper însă că-Mi va fi dat cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu un întreg devotament, de a asigura nouii Mele patrii o existenţă fericită şi demnă de trecutul ei.

Români,

Sunt al vostru din toată inima şi tot sufletul. Puteţi să vă întemeiaţi pe Mine în orice timp, precum Eu Mă întemeiez pe voi ».

MOLDOVEANUL

Să trăiască Măria Sa Carol I. (Urale).

FRUNTAŞUL

Mâine dimineaţă, slujbă mare la biserică. Să aducem mulţumiri şi laude Domnului pentru norocul ce ne-a trimis.

TOŢI

Da! da! (Urale prelungite).

(In sgomotul uralelor mulţimea goleşte scena. Se 'ntunecă. Lumină de lună puternică. Apare pe înălţime:

SENTINELA ROMÂNĂ [1])

Din vârful Carpaţilor, etc. [2]).

SENTINELA (se plimbă de colo până colo)

Bate vânt de zori senine... bate vânt din spre apus!

(Ajungând în mijloc şi uitându-se spre dreapta, se opreşte parcă ar vedea pe cineva că se apropie. — Orhestra în surdină. — România apare în dreapta şi se opreşte un moment gânditoare. Sentinela o vede; ia arma la mână. şi strigă puternic)

Cine-i?

ROMÂNIA (pe gânduri, către sineşi, fără a lua seama la sentinelă)

« Nihil sine Deo! »

SENTINELA (urmându-şi jocul, mai puternic)

Cine-i?

ROMÂNIA (urmându-şi jocul)

Inimíle sus!
Voi, copiii mei cu toţii din hotare la hotare! (face un pas).

---

[1]) V. Alecsandri (n. a.).
[2]) Urmează, în text, declamarea poemei, fără nicio indicaţie de joc (n. n.).

SENTINELA (culminându-și jocul)

Cine-i?

ROMÂNIA (ridicându-și fruntea)

Mama ta, voinice!

SENTINELA

Stăi... Lozinca!!

ROMÂNIA

Neatârnare!

(Sentinela prezentă arma. România înaintează pe înălțime; apoi, ca inspirată)

Dup'atâta chin, în fine soart'a vrut să fie dreaptă!
De-astăzi m'a legat cu fiul unui neam împărătesc.
Pentru numele lui mândru, pentru fruntea-i înțeleaptă,
Trebui' altfel de coroană... Sentinelă, fii deșteaptă:
Fapte mari se pregătesc...
Sentinelă, fii cuminte!
Sentinelă, nu uita!

SENTINELA (discret)

Neatârnare!

ROMÂNIA (tare)

Neatârnare!

SENTINELA (cu avânt)

Neatârnare!

ROMÂNIA

De-azi nainte,
Asta e lozinca ta!

TABLOUL VII

(La Turnul-Măgurele.—Scenă patriotică din vremea războiului de V. Alecsandri)[1])

TABLOUL VIII

(Satul dela tabloul VI. Marș militar. Țăranii grupați primesc pe soldații cari se 'ntorc cu steagul sfâșiat. Toată lumea satului întâmpină pe viteji dându-le de băut, vin în oale și cofe de apă)

UN DOROBANȚ

Nu e nici mândria — nu e nici mulțimea, —
Care 'n bătălie încunun' oștimea,
Nu e nici noroc;

[1]) Piesa nu e dată în textul tipărit de Caragiale (n. n.).

Cela ce se bate pentru neatârnare,
Are zece braţe, zece inimi are,
Inime de foc!

Roşiorul mândru şi frumos ca crinul,
Când pe mal s'arată, tremură Vidinul
La vederea sa.
Face de se miră toată Arăpimea,
Eniceri, Spahiii şi Arnăuţimea,
Şi-i strigă: Ura!

Dorobanţul ager e român de seamă.
Intră în redută fără nicio teamă,
Tare ca un lĕu;
Iute ca săgeata tabăra străbate,
Bate zece singur, cinsprezece bate;
Dorobanţ sunt eu! [1])

UN ŢĂRAN BĂTRÂN

Bravi copii ai României, veseli aţi plecat,
Aţi plecat cu steagul ţării mândru şi curat;
Şi v'aţi dus peste hotare, pentr'un scump odor,
Pentru-a ţării neatârnare, pentru-al ei onor.

O ŢĂRANCĂ BĂTRÂNĂ

Şi tovarăş bun avut-aţi dorul viu din sân:
Ca să duceţi lumii fala neamului român.
Iar al ţării glas vă zise: « Mergeţi, dragi copii,
Şi vă 'ntoarceţi cum vă duceţi mândri, mulţi şi vii! »

O BĂTRÂNĂ

Dragii mei copii!... Şi cine v'a 'ngrijit pe voi acolo, obosiţi, răniţi şi sdrobiţi de cruzimile războiului, departe de mamele voastre?

DOROBANŢUL

Cine?... cine?... Cea mai bună mamă... A avut Dumnezeu grije de noi şi ne-a trimis-o: mama răniţilor — strălucita soţie a marelui nostru căpitan.

BĂTRÂNA

Da-i-ar Dumnezeu toate bunătăţile cu cari o binecuvintează mamele voastre ale tutulor.

DOROBANŢUL

Da, maică, şi pentru asta noi toţi câţi ne 'ntoarcem de-acolo purtăm aci la sânul nostru chipul ei strălucit alături de al marelui nostru căpitan.

(Scoate din sân portretul, îl arată tutulor şi-l priveşte cu dragoste)

[1]) După « Ferentarul » de D. Bolintineanu (n. a.).

Iată-o cât e de bună și de cuminte.

(Privind din nou portretul și cu avânt)

Lipsea coroanei țării podoaba nestimată,
Lipsea al majestății mărgean strălucitor.
Atunci regalul mire, privirea-i însetată
Spre tine înălțând-o, Tu-L însoțiși cu dor.

Lipsea pe cerul țării o stea, și 'n rătăcire
Corabia-i prin valuri spre stânci se repezea,
Atunci zâmbiși... și 'n clipă, din dulcea Ta zâmbire,
D'asupră-i răsărit-a a României stea.

Lipsea un înger țării... și 'n inima-i rănită,
Scurgând viteazu-i sânge, vederile-și pierdu...
Atunci, cu sfinte leacuri, la rana-i îndulcită
Un înger ea zărit-a — ș'acela erai Tu.

O, falnică poetă și falnică Regină
Trimisă României de bunii sorți ai săi,
Rămâi podoaba țării și steaua sa senină,
Și fii în veci aceea ce ești: îngerul ei!... [1])

ȚĂRANCA

Bravi copii ai României, mândri v'ați întors
V'ați întors cu steagul țării, rupt dar tot frumos,
Mai frumos de cum fusese, căci, de vulturi dus,
Steaua mândră-a dușmăniei sub el a apus.

BĂTRÂNUL

Ș'ați adus neatârnarea țării, dragi copii!
Și virtutea ostășească și trofee mii.
Țara mândră vă salută... Doru-i s'a 'mplinit:
«Bravi copii ai României, bine ați venit!»

(Muzică. Se aud clopote multe și fanfare)

O TÂNĂRĂ

De ce răsună tuciul în freamăt de fanfare?
Au praznicul e doară al vreunui sfânt străbun?

BĂTRÂNUL

O nu! Serbarea țării e întreit mai mare:
Coroana ea și-a smuls-o din gura unui tun.

---

[1]) Scipione I. Bădescu (n. a.).

O falnică izbândă e azi ce se serbează,
E ziua cea mai mare în vieaţa astei ţări,
E zi de trei ori sfântă, căci ea încoronează
A naţiei române de veacuri sbuciumări...
O, zi de mari voinţe şi făptuiri măreţe,
Ia-ţi primul loc în cartea menirii româneşti,
Ca, deschizând urmaşii, să vază şi să 'nveţe
Cum se iubea moşia în vremuri bătrâneşti.
De bun augur tu fost-ai la cei ce te salută:
Să-ţi fie cerul veşnic de soare luminat!
Căci porţi în tine taina în veci nestrăbătută:
Cum mort a fost Românul, şi azi... a re'nviat![1])

(S'a întunecat aproape de tot... Se aud lovituri de ciocane pe nicovală ca la o făurărie în plină activitate. — Muzica în surdină. Toată lumea ascultă. Apare sub lumină albă România înarmată. Toată lumea stă cuprinsă de emoţie. România se apropie de stânca din mijloc. Scoate spada şi cu mânerul bate rar de trei ori. — Stânca se deschide, se vede făurăria gnomilor, luminată roşu. Tunuri, arme, lanţuri rupte. Gnomii suflă în foale, alţii taie dintr'un tun, alţii lucrează la nicovală. — Gnomii primesc cu politeţă pe musafira înarmată. Ea asistă mândră în picioare la activitatea faurilor. — Danţ şi evoluţii de gnomi lucrând)

UN GNOM (oprindu-se din lucru şi ştergându-se de sudoare)

Coroana ţării e de oţel
Căci tot aşa Românul de-oţel voinţă are,
El nu se încovoae la nicio încercare
Ce tinde a-l abate din calea lui cea mare,
Din calea 'naintării spre falnicul său ţel!

(Lucrează iarăşi)

ALT GNOM

Şi de oţel Românul îşi are-a sa iubire,
Cu care şi din inimi căzute 'n împietrire
La timpuri date, ştie să scapere scântei.

ROMÂNIA

Şi de oţel Românul îşi are-a sale braţe
Când duşmanii pândareţi, în râvna lor semeaţă
Il cheamă să-şi măsoare puterile cu ei.

PRIMUL GNOM

Cu-aceste daruri sfinte, de vremi sădite 'n el,
Românul străbătut-a prin lupte seculare,
Făcând din ţărişoara-i o 'mpărăţie tare.

(Coroana e gata. Primul gnom o ia şi o arată strălucitoare. Toată lumea îngenunche)

---

[1]) Scipione I. Bădescu (n. a.).

ROMÂNIA (ia coroana, o sărută. Apoi cu mândrie suverană)

Aşa se tălmăceşte cuvântul pentru care
Coroana noastră e de-oţel!...[1])

(Marş triumfal)

TABLOUL IX

(Podul peste Dunăre, sub lumină foarte puternică de lună. — Din când în când tunuri. — Pe un marş de paradă, încep să vie şi să se grupeze pe scenă: *Intâiul grup.* Popor românesc, copii de talii deosebite, apoi perechi tinere, perechi bătrâne, etc.; *Al doilea grup.* Toate figurile istorice şi alegorice ale revistei în ordinea tablourilor; *Al treilea grup.* Public internaţional în costume caracteristice şi cu steagurile lor naţionale; *Al patrulea grup.* Statul-major român, soldaţi din toate armele şi public în toalete de gală. — Muzică, tunuri. Apoi un şuer ascuţit. Toată lumea priveşte la pod. Un tren trece în urale şi aplauze. — Peste o clipă un alt tren cu vagoane luminate trece în sens invers. Intre un tren şi altul — se încinge între popor şi soldaţi o chindie frenetică. In timpul danţului trece trenul al doilea. — Lumina lunii se stinge. Intuneric complet. — Melodramă în orchestră. — Valurile se înroşesc ca de auroră şi apare

TABLOUL X

APOTEOZA:

Tronul regal. De o parte un mic vânător prezentând arma; de altă parte o mică zână rugându-se în genunchi cu ochii la cer. La stânga tronului România armată, în picioare, încunună tronul cu o ramură de dafin. D'asupra tabloului întreg fâlfâe tricolorul şi în nouri străluceşte cu lumini deviza: NIHIL SINE DEO. Imnul regal cu cor, orhestră şi fanfară

(Cortina încet)

[1]) Scipione I. Bădescu (n. a.).

ÎNCEPEM!...

INSTANTANEU INTR'UN ACT

PERSOANELE

DIRECTORUL
REGISORUL
PROFESORUL
D-na ALEXANDRESCU
D. BULFINSKY
D-na GIURGEA
D-ra VOICULESCU
ARTISTUL
ARTISTA
SECRETARUL
TÂNĂRUL
DOAMNA
SUFLORUL
MACHAUER, FRIZERUL
SERVITORUL

SCENA I

DIRECTORUL — REGISORUL — PROFESORUL — COMPANIA ARTIŞTILOR — SUFLORUL apoi FRIZERUL

(La ridicarea cortinei, forfoteala oamenilor de serviciu. Directorul intră pe o parte; regisorul pe alta)

DIRECTORUL (agitat)

Nu şi-a terminat conferinţa d. profesor?

REGISORUL

Aşi!... are încă un teanc de note.

DIRECTORUL

Ne-am găsit beleaua cu d. profesor!

REGISORUL

D-ta l-ai chemat să facă artiştilor o conferinţă despre piesa cu care debutăm.

DIRECTORUL

Ce era să fac, dragă... Dacă se vâră. (oftând) Ei! tu eşti tânăr... nu cunoşti încă speţa asta: Epitropii şi ctitorii intelectualităţii române (se uită la ceas). Iacă, mai avem o jumătate de ceas, şi nu e nimic aşezat, nimeni nu-i gata.

UN SECRETAR *(intră cu o tavă plină de scrisori)*

DIRECTORUL (către secretar)

Bine dragă! am eu acuma vreme de corespondenţă? Lasă-mă 'n pace..

SECRETARUL

Nu se poate, d-le Director, vă rog: măcar câteva... urgente... aşteaptă răspuns la moment, sunt dela persoane foarte importante.

DIRECTORUL

A?

SECRETARUL (dându-i o scrisoare)

Dela un domn senator, (alta) dela un domn deputat, (alta) dela un domn secretar general, (alta) dela o damă venerabilă... (altele) vedeţi! vedeţi!

DIRECTORUL

Fie!... ia să vedem ce doreşte d. Senator... (deschide plicul). Să angajăm pe o tânără debutantă... (aruncă scrisoarea, deschide alta) D. deputat?... altă debutantă... d. secretar general?... altă debutantă... Să vedem acuma doamna venerabilă... doi debutanţi (aruncă pe rând scrisorile luând repede altele). Lojă în stânga... gratis; lojă în dreapta gratis; două fotoliuri aproape de scenă... şapte galerii... gratis... Gratis! gratis!! gratis!!! (aruncând scrisorile). Aide, pleacă.

SECRETARUL

Citiţi-o şi p'asta.

DIRECTORUL (citind)

Domnule Director, deoarece toate administraţiunile publice fără excepţiune au locuri gratuite şi permanente la teatru, vă rog să nu ne uitaţi. (vorbind). Dela cine mai e şi asta?

SECRETARUL

Dela muntele de pietate.

DIRECTORUL

Doamne fereşte. E ursuzluc, Haide pleacă.

SECRETARUL

Dar răspunsurile? Aşteaptă răspunsurile.

DIRECTORUL

Ieşi. (secretarul iese, către regisor) Sună, d-le! nu mai avem vreme de pierdut cu mofturi! Trebue să începem. (regisorul sună; apar artiştii; în mijlocul lor, Profesorul cu servieta la subţioară).

PROFESORUL

Da, doamnelor şi domnilor, precum am plăcerea să vă demonstrez de o oră şi jumătate, ştiinţa frumosului este tot aşa de exactă ca şi matematica. Precum când zic două plus două egal patru şi patru minus una egal trei, fac o afirmare care obligă pe orice subiect să-i dea fără rezervă confirmarea.

D-na ALEXANDRESCU (cască cu mare sgomot). (Râsete)

PROFESORUL

Să mi se permită o mică digresiune. Nu voiu să spun maliţiozităţi asupra acelor persoane care, din nenorocire, orele destinate repauzului

nopturn şi le consumă în petreceri mai mult sau mai puţin pernicioase pentru sănătatea corpului şi a spiritului, fiindcă aci (subliniind ironic, în pofida d-nei Alexandrescu) după toate aparenţele, nu poate fi caz de bănuială.(Alexandreasca, mutră) Sper însă că doamna care a căscat acum a treia oară...

D-na ALEXANDRESCU (înţepată)

Ei ce? De trei ori... la fiecare jumătate de ceas odată (către camarazi) ca doftoriile de insomnie... (râsete).

PROFESORUL (o priveşte cu desconsiderare o clipă, apoi urmează)

Doamnelor şi domnilor, se înşeală cine crede că Estetica este un cuvânt pe care l-am avea moştenire dela filozofia antică. Nu! el este de dată relativ foarte recentă; e un cuvânt *forgé*, un cuvânt creat de celebrul filozof german Baumgarten, discipolul ilustrului Wolf, mort în 1762...

D-na ALEXANDRESCU (stăpânindu-se să nu caşte)

Dumnezeu să-l ierte.

PROFESORUL (fără să-i dea vreo atenţie)

E destul să spunem că Estetica este acea ramură a ştiinţelor înalte, care are de obiect vastul imperiu al Frumosului.

D-na ALEXANDRESCU

Nu mai pot! Trebue să iau o doză (cască foarte sgomotos, râsete generale).

PROFESORUL

Ah! c'est trop!

D. BULFINSKY

D-nă Alexandrescu, este un bun şi frumos obiceiu străbun ca înainte de aşezarea într'o casă nouă, să chemăm un preot să ne facă o sfeştanie... Noi deschidem aici un templu muzelor profane! şi de aceea am chemat şi un sacerdot al artei şi al ştiinţei (arată pe Profesor, care surâde, e măgulit) să ne facă o conferinţă ca un fel de sfeştanie.

D-na ALEXANDRESCU

Ştiu, dar sfeştania ţine câteva minute, nu două ceasuri.

PROFESORUL

In fine.

TOŢI

A!

PROFESORUL

Estetica, fiind o ştiinţă exactă, arta nu poate fi lăsată pe mâna celor nepreparaţi ştiinţificeşte... Nu ştii dreptul, nu poţi fi avocat, ori magistrat; nu ştii medicina, nu o poţi exercita; nu ştii Estetica, nu poţi profesa o artă. Arta are nevoie de controlul, de solicitudinea, de protecţia Statului...

DIRECTORUL (reintră urmat de un frizer; arătând pe Profesor)

Uite d-le! uite cap! uite ce-mi trebue... (Frizerul consideră şi studiază de aproape capul Profesorului).

PROFESORUL (către frizer)

Pardon... (către artişti) Incă două cuvinte şi termin. De aceea eu am fost totdeauna pentru monopolizarea artelor şi mai ales a teatrului de către Stat... şi cum s'a schiţat un proiect de lege...

Daţi-mi voe (scoate din buzunar note) să vă citesc articolele fundamentale. Art. întâi (toţi se uită la ceas).

DIRECTORUL (foarte plictisit)

Domnule Profesor, mă iertaţi... e de prisos... Trebue să 'ncepem!

PROFESORUL

Inţeleg, dar în orice caz, ca să facă cineva artă îi trebue...

DIRECTORUL

Ii trebue... îi trebue ceva despre care sunt sigur că ai uitat să pomeneşti în proectul d-tale... îi trebue... talent...

PROFESORUL

Talent, talent... Dar ce e talentul?

DIRECTORUL

Vai! d-le, eu nu ştiu acuma unde mi-e capul şi d-ta îmi ceri să-ţi fac definiţii filosofice...

PROFESORUL

Ba nu! Sunt curios să ştiu ce este după d-ta talentul.

DIRECTORUL

Iţi spui... Dar pe urmă, îmi dai drumul?... Talentul este un accident din naştere. Din fericire, e un accident rar. Ei! fiecare la locul său... mai avem cincisprezece minute. Incepem! Incepem!

SCENA II

Cei de sus — UN SERVITOR — UN TÂNĂR AUTOR

SERVITORUL (vrând să anunţe)

D-le Director, este aici un tânăr autor.

TÂNĂRUL (intră îmbrâncind pe servitor, poartă un ghiosdan greu de piele)

De prisos amice să mă anunţi...

DIRECTORUL

Na! altu acum!

TÂNĂRUL (cu desinvoltură către director şi ceilalţi)

Doamnelor şi domnilor, mă iertaţi că intru aşa sans façon! Intr'un templu al Melpomenei şi al Taliei române, intru totdeauna ca la mine acasă.

DIRECTORUL

Uf!... Ce doreşte domnul?

TÂNĂRUL

Mai întâiu, d-le Director, o scrisoare dela tanti!

DIRECTORUL (distrat)

Tanti? care tanti?

TÂNĂRUL

Tanti Ema.

UN ARTIST

Tantiema! mă prinz că sunteţi autor dramatic!

TÂNĂRUL (naiv)

De unde ştii?

ARTISTUL

Melpomena... Talia... Tantiema!

TÂNĂRUL

O cunoşti? Nu-i aşa că-i drăguţă?

ARTISTUL

Delicioasă!

DIRECTORUL

Pe doamna Parigoriu? se poate să nu o cunoaştem? (deschide scrisoarea).

TÂNĂRUL (zărind pe Profesor face o mişcare de plăcută surpriză, se duce la el şi cu multă căldură)

A! ilustrul meu profesor?

PROFESORUL (încântat de revedere)

A! scumpul meu elev!

(Toţi se grupează împrejurul profesorului şi elevului), vorbind încet pe când directorul citeşte scrisoarea)

DIRECTORUL

«Mon cher directeur, vous savez combien la littérature roumaine m'intéresse... C'est ce qui m'engage à vous recommander chaleureusement notre neveu Virgile, un poète de grand talent que vous devez connaître déjà! Je suis sûre qu'il trouvera auprès de vous un accueil empressé. Comptez, je vous prie, mon cher directeur, sur l'affection de votre excellente amie...» A! da, mi-aduc aminte. (către tânăr) Da! d-ta eşti junele poet care ne-a citit astă primăvară, la doamna Parigoriu o comedie...

TÂNĂRUL

Da, d-le; dar afară de aceea mai am o piesă nouă.

DIRECTORUL

Încă una?

TÂNĂRUL

Da; o tragedie, şi în curând sfârşesc pe a treia.

DIRECTORUL

A treia?

TÂNĂRUL

O dramă socială.

DIRECTORUL

Şi în câte acte mă rog este fiecare piesă a d-tale?

TÂNĂRUL

Prima în 5, a doua în 6.

SUFLORUL

Mă prind că a treia e în 7.

TÂNĂRUL (curios)

De unde ştii?

SUFLORUL

Ghici!

TÂNĂRUL

A! eu scriu foarte uşor. Daţi-mi voie să vă citesc.

DIRECTORUL (distrat)

Mă iartă, un moment! Machauer! (arătând pe tânăr) Uite, d-le! uite cap! uite cap... Studiază-l bine! Uite-te bine! (Frizerul studiază capul tânărului din față și din spate cu atențiune).

TÂNĂRUL

Dați-mi voie să vă citesc.

DIRECTORUL

Mă rog, sunt lungi actele?

TÂNĂRUL (scoate din ghiosdan un caiet gros)

Veți vedea.

SUFLORUL

Dă-mi voie! asta e atribuția mea, a suflorului; (ia caetul; îl deschide: e scris mărunt.

TÂNĂRUL

A! eu scriu foarte mărunt.

SUFLORUL (cântărind în mână caietul)

Trebue să fie lungi actele (trece Directorului caetul).

DIRECTORUL (același joc)

Destul de lungi! (trece unui artist caetul).

ARTISTUL (același joc)

Foarte lungi! (îl trece unei artiste).

ARTISTA (același joc)

Grozav de lungi!

PROFESORUL (care a observat jocul lor)

Știam că se cântărește hârtia brută; dar că se poate cunoaște după greutatea hârtiei și spiritul unei opere — nu știam... (râde) Ei! lungi! dacă sunt frumoase...

D-ra VOICULESCU

Tocmai dacă sunt frumoase.

TÂNĂRUL

Cum?

D-na GIURGEA

Mai bine să zică spectatorul: «Păcat că s'a isprăvit» decât: «Uf! nu se mai isprăvește odată!»

DIRECTORUL

In sfârşit, să vedem. Vom hotărî un ceas când d. autor să ne citească tragedia d-sale şi, dacă se va potrivi cu mijloacele, cu necesităţile noastre.

TÂNĂRUL (nervos şi hotărît)

Trebue să se potrivească!

DIRECTORUL

De ce numaidecât « trebue? »

TÂNĂRUL (tonul din ce în ce mai sus)

Fiindcă aveţi aci un teatru românesc; am aci două piese româneşti... trebue să le primiţi!

PROFESORUL

Fireşte!

DIRECTORUL

Dacă ne convin!

TÂNĂRUL

Trebue să vă convină! D-voastră trebue să-i încurajaţi pe tinerii literaţi români, nu să-i persecutaţi.

DIRECTORUL

Dar şi literaţii români trebue să ne încurajeze, nu să ne persecute.

TÂNĂRUL

Cum, d-le?

DIRECTORUL

Să ne dea piese scurte şi frumoase...

TÂNĂRUL

Inţeleg pretextele sub cari voiţi s'ascundeţi pornirea d-voastră contra tot ce-i românesc.

DIRECTORUL

A! d-le! noi nu putem fi contra a tot ce e românesc, căci suntem aci în teatru românesc; dar nici nu putem admite că absolut tot ce-i românesc, trebue să fie bun. Se poate prea bine ca o piesă cât de românească, să nu fie bună. Mi s'a întâmplat să văz vreo două-trei...

D-na ALEXANDRESCU

Numai atâtea?

TÂNĂRUL (solemn)

D-le Director, eu aci nu vorbesc numai în numele meu, vorbesc în numele unui principiu şi în numele unei întregi pleiade de talente, gata să pornească o formidabilă campanie dacă nu deschideţi largi porţile d-voastre noilor producţiuni dramatice naţionale...

DIRECTORUL

Domnul meu! acela căruia noi gândim mai întâi de toate să-i deschidem porţile noastre largi, este publicul. Şi d-ta nu ştii cât de exigent şi de dificil e publicul nostru. Ei, d-ta nu-l cunoşti ca noi. (toţi dau din cap). Nu e aşa de zadarnică vorba că Bucureştii sunt un mic Paris al orientului (se uită la ceas). Pentru Dumnezeu, mai sunt zece minute. Fiecare la locul său, domnilor!... Incepem! Incepem! (se aude afară sgomot, un râs de femee. Toţi ascultă).

SCENA III

Cei de sus — O DOAMNĂ ABRACADABRANTĂ intră râzând tare

DIRECTORUL

Dar asta! (întâmpinând-o cu toţii). Cu cine avem onoare, doamnă?

DOAMNA

Cine sunt ce vă pasă. Mulţumiţi-vă a şti ce sunt. (foarte volubil). Sunt o fiinţă foarte complexă. Capriţioasă şi statornică; impresionabilă ca un copil incult, blazată ca un filozof istovit, mahalagioaică şi aristocrată; aci primitivă, aci ultra-rafinată, iau în glumă împrejurările cele mai grave, şi sunt gravă faţă cu cine ştie ce nimicuri. Mă înnebunesc după evenimentele de sensaţie, vesele sau funebre, parade, accidente, crime, sinucideri, scandaluri... Ah! (cu voluptate). Calomniile, cancanurile, scandalurile! Un scandal cât de puţin monstruos face pentru mine mai mult decât un sinistru cât de îngrozitor! Imi trebuesc dimineaţa cum deschid ochii ştiri palpitante, dacă nu adevărate, măcar... altfel. Desminţirea lor seara mă mâhneşte peste măsură şi nu mă pot mângâia decât a doua zi cu o născocire şi mai şi.

D-na ALEXANDRESCU

Ciudată persoană! parc'aş cunoaşte-o!

DOAMNA

Pedanţii mă nesocotesc, fiindcă le par uşuratecă, şarlatanii mă curtează, crezându-mă naivă; oamenii de merit mă respectă, ştiind că adesea judec foarte just. Modeştii mă lasă indiferentă, îndrăzneţii mă fascinează, bravii mă cuceresc. Am uneori momente de adâncă şi limpede conştiinţă, alteori îmi lipseşte cel mai elementar bun simţ. Imi place să protejez şi să persecut, şi tiranisesc mai mult pe cei protejaţi decât pe cei persecutaţi. Da, îmi place să tiranisesc, căci am putere superlativă. (Se opreşte odată şi oftând adânc).

TOȚI (o admiră)

A?

DOAMNA

A! și cu toate astea, am și eu o stăpână, o tirană, contra căreia peste putință să mă revolt, ale cărei caprițíi, cât de absurde, sunt pentru mine sfinte porunci... De mi-ar porunci să umblu iarna în dril și vara în blană; de mi-ar porunci să port un ciorap la gât și cravate la picioare, să umblu acum ca un Kanguro (joc), pe urmă ca o căprioară (iar joc), trebue să o ascult. Această crudă tirană a mea se chiamă...

TOȚI

Se chiamă?

DOAMNA

Moda!

TOȚI

Moda?

DOAMNA (schimbând deodată tonul, foarte veselă, cu mult humor)

Da! moda!... Uite ce mi-a poruncit să port (arată pălăria; către o artistă). Așa-i că-i șic? Superbe, ma chère (către profesor) N'est-ce pas, mon professeur? (făcând o mișcare îl lovește cu bordul pălăriei; el se retrage și privește pălăria curios). Ce te uiți? Știu că e prea mică... Nu mi-a gătit-o încă p'a de toamnă. (către autor arătându-i fundele dela pantofi).

Uitc! ce zici?... o porumbiță moțată și încălțată, n'est-ce pas, mon cher. (îl ciupește de bărbie). Așa sunt eu. Astăzi voi sunteți la modă, îmi placeți și vă îmbrățișez cu drag, dar feriți-vă de moda de mâine, o voiu urma fără judecată și fără regret. Astăzi îmi poruncește să cânt un cântec favorit al ei... Dimineața, când mă deștept peste zi, seara la culcare, trebue să-l cânt! (Incepe a fredona cântecul en vogue. Toți împreună fac răspunsul, ea încântată către profesor). Vezi că-l știi! (devine iar serioasă și schimbând brusc tonul). Și nu vă puteți închipui câte griji mă sdrobesc și ce plăcere pentru mine să le uit din când în când măcar câteva momente. De aceea îmi place cu deosebire muzica și teatrul. A! teatrul! Dar un teatru ca să-mi placă mie... (cu mult avânt și elevație crescândă). Trebue să fie viu, cald, fierbinte! Să dogorească vieața de aci până colo sus în fundul galeriei; actorii... când ies pe scenă, să fie niște posedați; să aibă un demon în ei; prin ochi, prin sprâncene, prin gură, prin vârful degetelor, prin toți porii, să scoață pe demonul acela și să-l sufle asupra mea. O clipă să nu-l ierte pe spectator a-și veni în fire, a-și da seama de ce vor cu el: să-l ia repede, să-l sgudue, să-l ameţească, să-l farmece, să-l vrăjească, mai știu eu cum să zic? Când or ieși din teatru, nici doi ochi să nu fie uscați și siguri: toți să fie împăenjeniți de emoție, umezi de plâns ori de râs (aplauze unanime).

DIRECTORUL

Vom face, doamnă, din toată inima tot ce-i cu putinţă spre a vă da un teatru cum doriţi. Şi acum (uitându-se la ceas şi hotărît) să ne iertaţi d-voastră dar trebue să începem!

DOAMNA (cu entuziasm)

Curaj, doamnelor şi domnilor şi noroc! Merg să vă ascult. (Doamna porneşte spre fund).

DIRECTORUL (oprind-o)

Cu pălăria asta?

DOAMNA (râzând)

De hatârul d-voastră am s'o scot. (Toţi îi mulţumesc petrecând-o).

(Cortina)

MODERN

MONOLOG BURLESC

(Un tînăr elegant şi vesel, important şi sigur de sine. Pasul bine deslegat. Maniere de şic. Mare desinvoltură. Puţin accent moldovenesc. Vorbeşte cu o remarcabilă volubilitate, dar comod şi cu mult natural — versurile, *allegro scherzando;* proza, *quasi presto, ben marcato.)*

Cînd cu muscal la deal iu merg,
Dejà îm zice: « Blumenberg! »
Cînd merg la vale cu un cal,
Dejà ma cheamă: « Blumenthal! »
Cînd merg pe jos, că niştu gheld,
Dejà ma strigă: « Blumenfeld! »
Dar iu nu le răspund deloc,
...Parol! aşa să am noroc!

Iu sint distrat... sint neurastenic... ca orice intelectual modern!... Şi parcă n'am de ce?... Iu sint aşa ocăpat şi preocăpat! Iu lucrez aşa mult!... Trebe să ma gîndesc, să gasesc ideile! în toate zile, trebe să am dejà ideile pîntră jurnalul al miu... Amabili lectorii şi graţioase lectriţele — parcă ele ce aşteaptă cu nerabdare?... rubrică cutediană dela mine... Şi parcă sint burghez, să am rentele?... Nu trebe să 'm fac cu condei un viitor? In toată demăneaţă nu trebe să dau o cronică ori un fuiliton?... Aşa s'am parte de repîtaţie a mea!

Dejà, ca intelectual,
Sint primul critic la jurnal,
Şi am aşa iu un talent,
Că 'm zic dejà toţi emînent!
Şi sper că încurind dejà,
Norocul ma va proteja,
Să am un mare viitor.
...Toţi ma citesc! aşa să mor!

Şi pe urmă nu trebe să merg şi 'n soţietate? am invitaţiile tot în lumă bună, tot hailaif... Ele ma invită pîntră cozirie... Iu fac cozirie în trei limbi: română, franceza şi germana... iu am multă dispoziţie pîntră limbile... Acu învăţ şi englezeşte: Vereuel! Ulărait! Aidî iudî! » ...La toţi faivălclioc trebe să fiu şi iu; trebe să citesc ceva — este speţialitatea a mea... Daca citesc iu Imenescu într'un salon la damele,

— « Ce te lejeni, codrăle?... Şi pîntră de ce să nu ma legăn? » — ele toate plinje... Oi mamă!... Aşa s'am parte de ochi ai mei!

La prîţele 's placut deja,
Şi ele toate zic aşa:
» Dintre toţi pòreţii, el e
« Desigur cel mai destenghè! »
Dejà, fiindcă toate 'm plac,
Cu ochiu iu la toate fac;
Dar pe niciună nu iubesc.
...Parol sacrè!... aşa s'-tioresc!

Im place să fîltrez... O! fîltrajul!... este aşa ceva!... Oi mamă!... Daca nu m'am dus, trimete să ma caută... Ţine faivălclioc pună noapte tirziu pună viu şi iu... Ştii... iu le vorbesc la ele despre tot, despre literele, ştiinţele, artele... şi despre filizofie — tot le vorbesc... Iu sint modern, sint contrar la relijia... E lucră vechi!... Ce trebe astăzi siperstiţe şi inchiziţe? toate moftele demodate. Trebe tuleranţa! asta recliamă spirit al secolului... Trebe o cujetare liberă, şi pîntră mine şi pîntră tine, şi pîntră noi şi pîntră goi... pîntră toţi!... Aşa să fiu prost daca nu trebe!

Dejà, ca tinăr publicist,
Sint filizof şi ateist:
Iu nici cu rabin, nici haham,
Dejà relaţii nu mai am;
Nu ţin la cuşer, nici la trif,
Căci sint dejà libră-pansif...
Şi toţi spun: « El aşa'i — deştept! »
...Să fiu magar daca nu'i drept!

Iu am ţinut să'm fac aşa o educaţie a spiritului, să capăt aşa un grad de mentalitatea!... să fiu un om de şcoală nou, omul al secolului său materialist-evoliţionist... Iu am supt laptele din ţiţă dela ştiinţă modernă... Am citit dejà pe doctăr Bihner şi pe Darvin, pe Hechel şi pe Max Nordau, şi pe Ibsen, şi pe Tălstoi şi pe Gorche, şi pe Zola, şi pe Lombroză, şi pe Oscar Vilde, autorul dela « Salomè »... Ştii ceva de el?... El a morit dejà... El a fost în viaţa aşa nenorecit pîntră o mică placere a lui... Oi tată!... Pe toţi îi cunosc: am scris despre ei deja la fuiliton... Parcă n'ai citit?

Iu sint dejà om foarte cult,
Citesc şi scriu aşa de mult!
Sint delicat şi diplemat,
Şi am un spirit rafinat;
Dar de polemici nu m'apuc:
Pîntră de ce să am bacluc?
Şi parc'o să cîşlig ceva?
...Auf mană munăs!... nu'i aşa?

Am avut odată un conflict la bal-mascat cu un sub-locotănent dela intendenţă... Iu am tacînat o mască, un debardèr elegant, care a fost cu el la braţ... Am zis, în poezie — aveam o inspăraţie, aşa un humor american ala Marc Tuen — zic: « Mască, ochi ai tăi îmi plac, te tratez cu un bosmag! Vină, mască, la bufet; te tratez cu un pesmet! » Am zis aşa în amandou limbi (n'am ştiut ori e moldovancă, ori muntiancă), ca la orice caz, să 'nţeleje ea... Ştii ce-a zis el, locotănentu? zice: « Eşti porc! » Şi a vrut să'm mai dea încă o palmă dejà... Aşa să fiu sanatos!... Iu m'am suparat foarte tare, încît am plecat din bal... Adozi, am trimes la acel domn căpitan martori ai mei...Iu am fost ofensat; iu am pus condiţiile ale mele... Parcă n'aveam drept? Aşa este codă dela duel... El a trebuit să acţepte: nu putea refăza! era descalefecat... Pîntră un militar, daca e descalefecat, oi mamă! imediat e degredat!

Dejà, fiind la bal-mascat,
Un domn maior m'a insultat...
El a crezut că iu sint laş...
La şaptezeci-şi-cinci de paşi
L-am provăcat şi m'am batut.
A zis toţi: « Bravo Blumenblut!
« Lui nu'i e frică de cîstol! »
...Aşa să nebănesc!... Parol!

Cinci glonţi am schimbat fara niciun rezultat; pe urmă... pe teren... ne-am impacat. De ce să nu ma'mpac daca am aşa o eclietantă satisfacţie?... Ne-am dat mînă ca cavaleri şi am dejenat cu toţi la « Respect » — face el aşa fripturile bune la gratar... e o placere! Iu am ridicat un pahar pîntră valoroasă şi bravă armata română; şi adversarul al miu, colenelul, a răspuns, printr'un tost bine simţit, pîntră bravi intelectualii români şi în jenere pîntră valoroasă presa romînă!... Am petrecut aşa frumos! Auf mană munăs! Colenelul este aşa un barbat placut, om cu suflet bun şi aşa un caracter nobl are el!... Şi citeşte mult... el este în corent dejà; el nu e burghez... ştie tot ce-am scris iu... tot a citit...

Cu un burghez am discutat:
« La cine ţii? el m'a 'ntrebat,
(A vrut parerea mea dejà)
« La Mopasan ori la Zola? »
Ştii ce-am zis iu? zic: « La Tălstoi! »
Ştii ce-a zis el? zice: « Taci, moi! »
El nu ştie... I-un caraghios...
Aşa să fiu iu sanatos!

Ştii? iu ma bat şi la duel şi joc şi cărţile. Pîntră de ce să nu joc, daca văd că am noroc?... Pe toţi i bat!... Mi-a facut un adversar politic o epigramă — foarte proastă! Ştii ce a zis el? zice:

« Cu spadă, eşti un spadasin,
« Cu as dejà eşti asasin...
« Dar fara spadă, fara as,
« Tu singur spune ce-ai ramas! »

Inţeleji ceva?... Aşa a vrut să facă el un spirit — prost... Iu nu 'nţeleg deloc... Aşa să fiu magar daca 'nţeleg!... ... ... Dejà iu am vrut să zic ceva adineaori cînd am venit... şi am uitat dejà... Cîte odată sint aşa de distrat! uit şi cum ma cheamă... parol! Ştii ce mi-a zis doctăr Obreje? — el este puntră boalele de nervi... foarte bun! şi este un barbat placut şi aşa un caracter nobl are el! — zice: « Tu, Blumeniche »... (sintem prietini buni)! zice: « tu eşti dejà neurastenic! » Zic: « Ce să fac, daca sint? » Zice: « Nu trebe să te ocupi aşa mult! să nu faci sîrmenaj! » Zic: « Çe să fac? » Zice: « Tu trebe să faci duşele şcoţiene şi jimnastiche şi şport! să maninci numai ierbele, alt-ceva nu trebe să mai maninci după obiceiul al tău şi să umbli mult, mult, mult! şi iute! iute-iute!... A! mi-am adus aminte: iute!

Ştii ce? Acuma am luat
Dejà un loz întreg de Stat.
Daca cîşlig macar ven-mil,
Imi cumpăr un otămibil;
Să zică: « Fain şofer! Şau! şau
« Cum sboară Domnu Blumenau! »
Şi iu, 'n teof-teof, mereu să sbor
In sus şi'n jos... aşa să mor!

Da daca nu cîşlig ven-mil?... Atunci o să cîşlig mai puţin... Trebe să cîşlig ceva! Ceva trebe să cîşlig!! am aşa iu o idee! Şi doctăr Obreje mi-a spus; zice: « Tu, Floriche! »... (sintem prietini buni!) zice: «... tu ai dejà o idee fixă... Parol! »... De ce să n'am? Noroc al miu!

Daca cîşlig mai puţintel,
Imi iau un biţiclet model;
Dejâ m'apuc de pedalat,
Să 'mi zică: « Domnu Blumenblat! »
Dar daca nu cîşlig deloc,
Toţi o să 'm zică: « Blumenştoc! »
Ma mulţumesc cu-orice cîşlig;
Parol!... aşa să fiu mişig!

......Iar am uitat ceva care trebe să spun... Sint aşa distrat astăzi... Am întrerupt duşele şcoţiene de trei zile... N'a fost apă la baie... Asta e o chestie mare, chestia apei: de cîte ori se schimbă guvern, nu mai curje apă... Aşa'm fuje gînd ca cal de poştă...... A! mi-am adus aminte: poştă... Sint şi filatelist... Parol! Ştii? am o colecţie de timbrele de marcuţele poştale, foarte importantă. Am un confrate la Bucu-

reşti; el face aşa un calambur franţuzesc, pîntră că iu sint amator de marcuţele de poştă, zice el: « Tiu e tembrè! » Ştii ce 'i zic iu? zic: « Parcă ţie nu 'ţi trebe Marcuţă! » Atunci el ride! el este aşa un om placut şi aşa un caracter nobl are el! El nu se supără... Ştii... la Bucureşti, Marcuţă este aşa ceva cum era Golie la Ieşi — acuma e la Socolă (o instalaţie aşa modern, ceva fain!) pîntră... mişighi... Am toate timbre, tot şi dela Japonie, şi dela Canadă, şi dela Lemberghi, şi dela Tarnov, şi dela Maroco; şi jibilare dela Honolălùi am — am dejà tot......... Ştii ce?... Am un cap de bou... De ce să rizi?... Orijinal, adevarat! nu'i imătaţie... E numai puţintel cam şters, nu se vede bine coarne... Aşa să am parte!... De ce să rizi?... Dacă 'i uliacă şters, parcă nu'i adevărat?......... Câte ore ai? Al miu l-am dat să'l spală......... Aşa tirziu?... Oi mamă! Nu mai pot să stau! Am de scris pîntră mîne un fuiliton critic despre Taci-moi şi o cronică lejeră despre S.P.A.... tare umanitară soţietate!... aşa s'am parte de sanatate!

Cînd merg pe jos, că niştu gheld,
Dejà ma strigă: « Blumenfeld! »
Cînd merg la vale cu un cal,
Dejà ma cheamă: « Blumenthal !»
Cînd cu muscal la deal iu merg,
Dejà îmi zice: « Blumenberg! »
Dar iu nu le răspund deloc...
Parol! aşa să am noroc!

1 APRILIE

MONOLOG

UN TÂNĂR (aer şi maniere de mic impiegat, costum cam sărăcuţ, dar curăţel; jiletca foarte deschisă, lasă să se vază pieptul cămăşii de coloare; mănuşi; ţilindru; floare 'n piept; baston subţire)

Eu mărturisesc drept, cum am spus şi la juraţi, eu, domnule preşedinte, i-am zis lui Mitică: nu-mi plac glume de astea! Adică nu că mi-era frică de ce s'a 'ntâmplat... nici nu mă gândeam! dar vorba e, nu-mi plac mie astea; că eu îl ştiam cine e Mişu, laş! şi n'are curaj: mi-era frică să nu păţim cu el cum mai păţisem odată, când s'a 'ntâmplat la Hierăstrăul-vechiu bătaia cu mizerabilii ăilalţi, care ne-a atacat, şi Mişu de frică a fugit şi s'a ascuns undeva... După ce s'a isprăvit bătaia — că (sever) i-am pus pe goană pe mizerabilii, care se lăuda că o să ne facă ei, că sunt dela parchetul general; dar... am lucrat... teribil (învârteşte bastonul repede) — l-am căutat pe Mişu pîn toată grădina, şi după ce l-am găsit, nu vrea să iasă d'acolo cu niciun preţ, ţipa că vrem să-l omorîm... Am ridicat uşa din ţâţâni... Când l-am scos afară, era galben ca lămâia şi-i clănţănea dinţii... Pe urmă s'a bolnăvit de gălbinare — i-a trecut cu cârmâz şi cu acrituri... da numa cu acrituri, — dulce n'avea voie! De atunci i-a rămas numele — (cu satisfacţie) eu i l-am pus — Mişu Poltronu!

De-aia, eu îi spusesem lui Mitică să lase 'n pace, da, fiindcă ăilalţi a vrut, zic şi eu: Haide! Ce-o să se întâmple? Intâiu Aprilie — o să râdem de Poltronu, şi pe urmă, ce?

Da, al dracului Mitică!... Săracul!... Să vezi.

Noi mergem la berărie pe bulevard de vale. In seara aia Mitică venise cu Cleopatra, amanta lui — este la maşinele de cusut... A dracului şi ea!... Săraca!... Să vezi.

Tocma după douăspce târziu, a venit şi Mişu, şi Mitică l-a recomandat Cleopatrii, că pe noi ne recomandase de mult. Pe urmă, râzi! şi conversaţie, şi râzi!(face mare haz).Am stat noi aşa, să fi fost până pe la două şi jumătate trecute... Mişu era amorezat de nevasta unui cârciumar din dosul Cişmegiului, dela care cumpăra ţigări de damă — umbla gătit, cu guler nou, cu ţilindru, cu un baston de păr noduros şi cu mănuşi — şi dăduse şi cu parfum. Mişu zice:

« *Bonsoir*, eu mă duc.

— Mai stăi...

— Nu se poate; mâine am treabă de dimineaţă la canţilerie ».

Şi a plecat.

După ce a plecat Mişu, Cleopatra a început să râză; hihihi! (râde ca Cleopatra) zice Mitică:

« Ştiţi voi unde s'a dus Poltronu?

— Unde?

— In Cişmegiu, pe movilă: să fluere.

— Ei aşi!

Şi pe urmă ne-a spus Mitică toată intriga: Mişu primise dela nevasta mitocanului o scrisoare — imitaţia Cleopatrei — că mitocanul pleacă la Ţurloaia după peşte pe la trei despre ziuă, şi că el, adícă Mişu, s'o aştepte negreşit în Cişmegiu pe movilă, şi să fluere pe « Margareta » (flueră entrata marşului « Margareta »), ca să fie ea la sigur că el este — că ea ştie că o curtează de atâta vreme, când cumpără ţigări de damă, şi are să-i spue multe; da să vie negreşit.

Asta era intriga lui domnul Mitică, de râdea mereu şi-şi făcea semne cu Cleopatra — asta era: ea să meargă pe la trei şi jumătate pe movilă, şi el, adică Mitică, să se facă mitocanul, să-i ceară cont lui Mişu, şi noi să ieşim toţi să ne batem joc de întâiu Aprilie de Poltronu!

Am chemat ţal! am plătit.., Cleopatra s'a îmbrăcat cu mantaua impermeabilă de mătase crem cu glugă — foarte frumoasă manta!... şi Cleopatra nu-i urîtă... cu gluga... e brunetă — şi numai treizeci şi cinci de franci — chilipir! da era de ocazie: i-a făcut hatâr negustorul — o cunoaşte — dela maşini.

Când am ieşit dela berărie, bătea patru fără un sfert la Eforie... Am intrat în Cişmegiu. Ploua mărunţel; era pustiu în grădină şi întuneric... Am tras cu urechia — n'am auzit nimic. Am mers drept pîn aleea mare şi ne-am făcut planul: Mitică şi Cleopatra să pornească din dosul bufetului, şi noi să ne ascundem la pândă sub movilă la grotă.

Tragem iar cu urechia — nimic.

« Să ştii, zic eu, că i-a fost frică Poltronului să vie: nu vine el noaptea pîn Cişmegiul pustiu ».

Mitică zice: « Atunci n'am făcut nimic! » Da Cleopatra: « Aşi! nu se poate!... A venit! »

Şi până să n'apuce să zică, auzim: (flueră partea întâia a marşului « Margareta », falş şi tremurat).

« Ai auzit? zice Cleopatra. Haide! »

Ne lasă pe noi şi pleacă uşor spre movilă, noi în partea ailantă, şi Mitică după ea la distanţă — acum auziam bine: (continuă fluerul mai hotărît).

Cleopatra se suie 'ncetinel pe potecă şi noi ne pitulăm după bolovanii de jos...

...Am auzit fluerul (continuă fluerul şi mai hotărît şi deodată se opreşte brusc), încetând şi un « ah! de n'ar veni bărbatu-meu! » pe urmă nişte pupături şi şoptituri; da nu puteam înţelege nimic de vâjiala havuzului din lac... Am stat aşa câteva minute şi deodată auzim pe Mitică prefăcut:

« Cu nevastă-mea, mizerabile! te-am mâncat! »

Apoi un răcnet, o pocnitură, o bufneală de trup căzând, toate într'o clipă, şi ţipetele Cleopatrii:

« Săriţi! l-a omorît!.,. Mitică!... Mitică!... »

De-a buşile peste bolovani, ne-am jupuit genunchii, am fost la moment sus... Mitică lungit pe spate horcăia adânc, Cleopatra aplecată lupta să-i ridice capul greu, Mişu sta ţapăn în picioare.

Ce fusese asta? (scoate o batistă *chic* şi se şterge emoţionat).

Cleopatra îl luase în braţe pe Mişu; îi făcea declaraţii de amor; Mitică a strigat dela spatele lui Mişu; Mişu s'a desprins de Cleopatra, s'a întors în loc şi, când a dat Mitică să pornească spre el, a ridicat bastonul de vârf cu măciulia noduroasă 'n sus, şi l-a plesnit pe Mitică drept în frunte cu sete... Auzi putere la Poltronul!... (îşi face cruce) de frică!...

Am alergat în toate părţile: niciun sergent în grădină... Am dat fuga 'n bulevard, am găsit o birje, pe urmă şi un sergent — nu vrea la început să vie dobitocul, zicea că e păcăleală de întâiu Aprilie, par'că nouă de păcăleală ne ardea!

L-am ridicat pe Mitică încetinel... Nu mai horcăia aşa tare... Incepuse să se lumineze bine şi ploua mereu... Mantaua Cleopatrii era plină de sânge... Obrazul lui Mitică negru ca postavul şi umflat... I-am lăsat la Colţea pe amândoi şi noi am mers la poliţie.

El a murit pe seară—aşa a spus doctorul; (zâmbind sceptic) eu zic că era mort chiar când am ajuns la spital: când l-am luat să-l coborîm din birje, a mai horcăit odată tare şi pe urmă s'a plecat scurt cu bărbia 'n piept, parcă i-a trosnit junghetura... (face mişcarea). Atunci, când s'a aplecat, i-am văzut creerii amestecaţi cu păr şi sânge cu spumă. (grimasă).

Ce-am păţit...

A doua zi ne-a dus dela poliţie să ne confrunte cu mortul... Venise şi măsa lui Mitică — o mahalagioaică... ce gură! făcea un scandal! par'că era nebună, se muşca de mâini, se trăgea de păr... Ne-a ocărît, ne-a blestemat... ba pe Cleopatra a şi scuipat-o. (bocindu-se ca bătrâna).

« Mitică! frumosul maichii! Mitică! » (schimbând tonul şi mutra şi dând din umeri). Ei, asta mi-e necaz mie... necaz mie... Mitică şi frumos! poftim!

După aia, ţine-te tămbălău trei luni de zile pe la Văcăreşti, pe la instrucţie, pe la juraţi... Pe Mişu l-a achitat... Dar ce ne-a făcut la toţi procurorul! Pe urmă (foarte mâhnit), ne-a dat afară dela Minister cu raport motivat — că suntem scandalagii.

Halal de întâiu Aprilie!... Eu îi spusesem lui Mitică... (pleacă fluerând cu brio « Margareto, îngeraş iubit »).

NOTE ŞI VARIANTE

Pag. 1: *O NOAPTE FURTUNOASĂ, comedie în două acte.* Piesa, în prima ei redactare, avea patru acte; întâia reprezentare, la Teatrul Naţional, Joi 18 Ianuarie 1879.

In «Timpul», IV, 10, Duminică 14 Ianuarie 1879, apare această notă, scrisă probabil de însuşi Caragiale.

Teatrul Românesc

De vreo câtva timp se vorbeşte şi se face mult sgomot mai prin toate cercurile intime şi publice despre o piesă nouă, pe care o studiază artiştii teatrului naţional ca s'o reprezenteze în zilele astea. Alaltăieri chiar, într'un articol al său, unde lăuda muzele teatrale române, că au fost în stagiunea aceasta fecunde, «România Liberă» anunţa apropiata reprezentare a nouei piese, despre care numita foaie vorbea foarte mult bine, şi care poartă titlul: *O noapte furtunoasă sau Numărul 9*, comedie în patru acte. Acţiunea comediei se petrece la Bucureşti în Dealul Spirii. Noi aflăm că această prea mult trâmbiţată piesă, despre care se face reclamă pe o scară vrednică de cel mai iscusit negustor american, se va juca în sfârşit Marţea viitoare 16 Ianuarie. Nu ştim încă nimic despre valoarea ei. Să dea muzele teatrale române ca această nouă producţie să fie la înălţimea sgomotului ce se face despre dânsa, şi nu din potrivă să adeverească vorba ceea: la părul lăudat să n'alergi cu sacul!

In numărul următor, dela 16 Ianuarie, se anunţă amânarea reprezentaţiei şi distribuţia piesei.

Cronica

Teatrul Românesc. Primim un afiş al teatrului naţional, prin care se face cunoscut că în loc de Marţi 16, s'a amânat pentru Joi 18 Ianuarie negreşit întâia reprezentaţie a piesei:

O NOAPTE FURTUNOASĂ

sau

Numărul 9

comedie în patru acte

Persoanele piesei sunt: *Jupân Dumitrache Titirică Inimă-Rea*, chiristigiu, proprietar şi căpitan în garda naţională, — D. *I. Panu.*

D-l *Nae Ipingescu*, ipistatul Despărţirii respective, — D. *St. Iulian.*

Chiriac, tijghetar, om de încredere şi în perspectivă tovarăş la parte a lui jupân Dumitrache sergent în gardă, — D. *Manolescu* [Gr.].

D-l *Rică Venturian*, amploiat, student în drept, poet liric şi jurnalist democrat, — D. *Mateescu [M]*.

Spiridon băiatul, copil pe pricopseală la chiristigiria lui jupân Dumitrache, D-na *Romanescu* [Aristizza].

Cocoana Veta, consoarta lui jupân Dumitrache, — D-ra *Dănescu*.

Cocoana Zița, sora ei, divorțată de curând şi actualmente liberă, — D-ra *A. Popescu*.

Acțiunea se petrece în Bucureşti în
DEALUL SPIRII

Piesa e publicată întâia oară în *Convorbiri literare*, Anul XIII, Nr. 7 şi 8, dela 1 Octomvrie şi 1 Noemvrie 1879:

O Noapte Furtunoasă sau *Numărul 9*, Comedie în patru tablouri.

Urmează dedicația:

« D. Titu Maiorescu este cu adânc respect rugat să primească dedicarea acestei încercări literare, ca un semn de recunoştința şi devotamentul ce-i poartă autorul ei ».

In volumul de « Teatru », Bucureşti, Socec, 1889, se păstrează dedicația, prescurtată: « D-lui Titu Maiorescu ».

Variantele din *Convorbiri literare*, față de *Teatru* (1889).

Pag. 1: O NOAPTE FURTUNOASĂ sau NUMARUL 9, comedie în patru tablouri.

Pag. 2. Persoanele.

Jupân Dumitrache Titircă Inimă-Rea, cherestigiu, *proprietar* şi căpitan în *gvarda* civică.

D. Nae Ipingescu, *subcomisar de clasa a II-a, adică* epistat *de despărțire*, amic politic al *celui de sus*.

Musiu Rică Venturianu, *amploiat*, archivar la *judecătoria de pace de* galben, student în drept, *poet liric* şi publicist, *colaborator la « Vocea Patriotului Naționale »*.

Chiriac, tejghetar, om de încredere *şi în perspectivă tovarăş la parte* al lui *jupân* Dumitrache, sergent în *gvardă*.

Spiridon, băiat pe *pricopseală la cherestigiria* lui *Jupân Dumitrache, în vârstă de 11—12 ani*.

Cucoana Veta, consoarta lui Jupân Dumitrache.

Cucoana Zița, sora ei, *divorțată de Ghiță Țircadău şi actualmente liberă*.

Acțiunea se petrece la Bucureşti, *în suburbia Dealul-Spirii, stradela « Catilina » şi « Marcu Aureliu »*.

Pag. 3. Tabloul I.

Scena înfățişează o răspântie din Dealul Spirii, din strada Marcu Aureliu în strada Catilina. La dreapta un loc viran, în fundul căruia se vede magazia cea mare de cherestigirie a lui Jupân Dumitrache: blăni, grinzi, scânduri, tinichele, şițe, lațe, araci şi toate articolele atingătoare de această ramură a comerțului național. In stânga case înşirate; în planul din urmă casa cu două etaje în meremetiseală a lui Jupân Dumitrache. In fund trece ulița Catilina, în care răspunde cherestigiria; se vede la o parte cantorul şi prăvălia lui Jupân Dumitrache, iar la cealaltă o poartă mare cu uluci deschisă de perete, care duce în curtea magaziei. Dinaintea cantorului se află o laviță, pe care la ridicarea perdelei şed Jupân Dumitrache şi Nae Ipingescu.

rândul 6: « ...N'are *para* chioară... »

Pag. 8, după r. 1: JUPÂN DUMITRACHE *(în pofidă)*.
r. 3: în loc de « cazarmă », *Marmizon*.
r. 4: fără « ori Catilina ».
r. 10: « despărțirea » cu majusculă.
r. 11: ca mai sus, « despărțire ».
r. 15: în loc de « haita », *laia*.

Indicația scenică de după r. 20, lipseşte. Urmează

SCENA II, ACEIAŞI, CHIRIAC (se arată în fundul curţii).
r. 21: *Iată că* în loc de *iacătă.*
Pag. 9, după r. 6: SCENA III.
ACEIAŞI, CHIRIAC *(după ce a săvârşit o mică inspecţie a cherestelii, intră din cantor).*
r. 9 şi celelalte: *Sf. Elefterie*, în loc de *Sf. Lefterie.*
după r. 15, două replici, care n'au fost păstrate în niciuna din retipăririle în volum:
CHIRIAC
Zice că nu s'a căutat cu doftor.
JUP. DUMITRACHE
Atunci să-i dăm mandat.
r. 24—25: — Acu trebue *să-i dăm mandat*, etc., ca în *Teatru* (1889) şi *Teatru Opere Complete* (1908); în ediţia Şaraga: *Acu trebue să-l iau mâine dimineaţa.*
Este lecţiunea cea mai bună, deoarece replica următoare a lui JUPÂN DUMITRACHE, în revistă şi în cele trei succesive imprimări în volum, începe astfel: « *Să-i dăm*. . . », ca un răspuns fără sens, dacă lipseşte, în cele spuse de CHIRIAC: « . . . trebue *să-i dăm mandat*. . . ».
r. 26 şi în paginile următoare:
gvardă, în loc de *gardă.*
Pag. 10, r. 15—16: « Nu mai puteai trăi cu mitocanul, domnule. . . », era începutul vorbirii lui JUPÂN DUMITRACHE, dela r. 19.
Pag. 11, r. 13—14, în forma: *Pe la câte te 'ntorci, jupâne?*
r. 15, fără: *Aşa, cam.*
după r. 19, replicile:
JUP. DUM.
Aşa, puiule; nu zic mai mult: poartă-te tot cum te-ai purtat şi las pe mine, n'o să-ţi pară ţie rău!
CHIRIAC
Dar pe sus te mai duci, jupâne?
JUP. DUM.
De ce să mă mai suiu? Aştept să vie pungaşul ăla de Spiridon, — că s'a dus până la tutungerie să-mi cumpere o gazetă — ca să-l trimit să-mi aducă sabia şi cintironul.
CHIRIAC
Iacătă-l Spiridon, vine.
In loc de SCENA III, urmează SCENA IV, ACEIAŞI, SPIRIDON (aduce gazeta).
Pag. 12, r. 5: « . . . du-te *sus* iute. . . »
r. 6, după: (Spiridon pleacă), urmează:
Ai venit? (Spiridon grăbeşte).
SCENA V
ACEIAŞI, fără SPIRIDON
JUP. DUM. (lui CHIRIAC) Du-te şi tu după el, Chiriac puiule, că iar mă zăboveşte; tot nu mai ai treabă.
CHIRIAC. Da cantorul şi magazia cin' le 'nchide?
JUP. DUM. Du-te, las' că le 'nchiz eu şi-ţi trimeţ cheile sus cu Spiridon.
după r. 7, la CHIRIAC, indicaţia jocului de scenă:
(întrerupându-l cu mâna la piept, ca de jurământ)
r. 10: fără « Eu mă duc să închiz cantorul şi magazia ».
după r. 13, fără « prin fund ».
înainte de r. 14: SCENA VI
IPINGESCU, DUMITRACHE, SPIRIDON
SPIRIDON *(aducând* sabia şi *cintironul)*
r. 14, fără *na.*
Pag. 13, r. 2: *acolo* în loc de *aicea?*
r. 4: să pleci *la noapte* de rond.
r. 5: fără « şi le du lui Chiriac jos ».

r. 9: «...căpitan *în gvardă*...»

după r. 15: SPIRIDON *(ieşind din cantor)*

Uite cheile, jupâne.

JUP. DUM. Hai de 'nchide (Spiridon închide cantorul şi poarta curţii). Mărunţişul din cicmigea l-a ridicat nen' tu Chiriac, mă?

SPIRIDON. Da... am închis, jupâne; acu eu mă duc.

r. 16: fără « S'a închis » şi « să mă culc »; *acu* în loc de *acuma*.

r. 17: fără « dar ».

Pag. 14, SCENA VII, în loc de SCENA IV

Inainte de r. 4:

JUPÂN DUMITRACHE (şezând pe *laviţă*)

Pag. 16, după r. 11: « în *strada* Marcu Aureliu ».

r. 14: Nene Dumitrache! *A!*

după r. 14:

JUPÂN DUMITRACHE *(strângând iute gazeta)*

r. 16: fără « strânge iute gazeta ». După « mondirului », urmează: « şi dă signal de gardişti. Amândoi ies în fugă spre dreapta. Perdeaua cade ».

Urmează, în loc de SCENA V,

TABLOUL II, SCENA I.

După TABLOUL II, aceste indicaţii de scenă:

(Scena înfăţişează o odae de mahala, în catul de sus al casei lui Jupân Dumitrache. Uşă în fund dând în sala de intrare; de amândouă părţile uşii din fund, câte o fereastră. Mobile de lemn şi pae. La dreapta, în planul din urmă, un pat acoperit cu velinţă. La stânga, în planul din urmă, o fereastră ce dă pe schelele dela aripa casei. Cu un plan mai în faţă, o uşă ce răspunde într'o altă odae. Lângă patul din dreapta, pe planul al doilea altă uşă. Inaintea patului, o masă cu un scaun. In fund, răzemată de fereastră, o puşcă de gardist cu spanga atârnată lângă ea. Intre fereastra ce dă pe schele şi uşa din stânga, un scaun).

Apoi: SCENA I

SPIRIDON *băiatul* (singur, şade pe scaun şi bea tutun)

r. 18—19: «...Bine l-a botezat *pe el* cine l-a botezat...»

r. 19, după « Ce are el cu mine? », urmează, în monologul lui Spiridon, un lung fragment:

Toată ziulica tot de mine se leagă, tot de mine se 'mpiedică. Ce-i fac eu, face-s'ar ghem să se facă! Cum se necăjeşte de câte ceva, necazul tot pe mine şi-l varsă, lovi-l-ar vărsatul ăl băşicat! Zice că mi-e naş!... n'aş mai avea parte de aşa pramatie de naş!... (bea tutun). Auliu! dacă ar şti el unde am fost eu adineaori, când m'a trimis la tutungerie să-i cumpăr gazeta, m'ar omorî. Bine că nu i-a dat dracu 'n gând să mă caute prin buzunare de tutun, că dedea peste scrisoare... De! acu ce are el cu mine, dacă trag tutun? Calic, nevoe mare! Lasă portofelul cu tutun pe masă, se face că-l uită şi-i pune semn, ca să vază îi umblu eu p'în tutun; par'că eu sunt nebun să iau din portofelul lui: trage tutun de un ban şi jumătate, inigeà-bocceà, şapte dramuri de-o para şi când pleci îţi mai dă şi trei dramuri de dărueală. Portofelul lui Nea Chiriac să trăiască! tutun de-o băncuţă... (bea ţigară şi se duce la fereastră să se uite în curte). Ce-o fi având nea Chiriac? e necăjit foc. De un ceas se plimbă pe jos. Adineaori, când am trecut prin curte, se plimba pela poartă — vorbea singur şi se bătea cu pumnul în piept. « Zic: Nea Chiriac, am aşternut; nu vrei să te culci, că-i târziu. — Ce te 'mpoartă pe tine? zice; mai ai vreo treabă? — Zic: nu. — Apoi dacă n'ai treabă, de ce nu mergi să te culci? Tu te-ai găsit să-mi faci educaţie ce să fac? Du-t' te culcă ». — Ce dracu era să-i fac! m'am urcat iar sus (mai fumează). Cocoana coase dincolo la mondirul lui Nea Chiriac. Când m'am dus să-i dau socoteala dela băcănie, era cu ochii roşi, par'că plângea... « Da — zic — ce ai, cocoană, de ce plângi? — N'am nimic, zice, nu plâng, mă ustură ochii, unde am lucrat mult la lumânare. — Da... dumneata mai stai mult, cocoană? — Da, Spiridoane, du-te tu de te culcă, băete; eu

mai stau, că mai am încă de lucru ». — Acu, până nu s'or culca, nu pot să mă duc, că-i foc, dacă m'o chema alde nea Chiriac și n'oiu fi aici, cum e necăjit, mă dă mâine pe mâna lui jupânul, și vai de pielea mea!... Și bietul ăla al cocoanii Ziții o fi așteptând pe maidanul lui Bursuc! Cum dracul să nu se culce nici cocoana, nici nea Chiriac! Mai nainte, cum pleca jupânul de rond, numai decât se culcau amândoi. Acu, tocmai când îmi pasă mie, uite! de!... poftim de pleacă, musiu Spiridoane, dacă ți s'a făcut dor de sfântul Niculae. Atât așteaptă jupânul... (se mai uită pe fereastră). Se plimbă mereu... (se uită pe gaura cheii la stânga). Cocoana se tot șterge la ochi, pe semne c'a început să-i vie moș Dumitru... Tot trebue să se culce că n'au ce face... Să mai aștept... (șade iar și aprinde țigara).

Pag. 17, r. 2, după « m'ar cotonogi »:

Al dracului rău jupânul și tot nu era așa pestriț la mațe mai nainte. Dela o vreme încoace, parcă a intrat alte alea în el: te bate iac' așa fără vină, numai că-i vine lui poftă să te bată, și-i vine des, veni-i-ar numele de pe unde-o fi. Parcă-și face de cap!

r. 10: «...să tragi *și* la...»
după r. 18: SCENA II, în loc de SCENA VI.
Pag. 18, r. 7: *din* în loc de *de pă*.
r. 19: Je vous aime, *je* vous adore, etc.
r. 26: *profumată*, în loc de *parfumată*.
Pag. 19, r. 5—6, fără: « spune-i să aștepte » și « numai să vorbesc cevașilea cu tățica ».
r. 12: «...spre ușa *odăii Vetii*...»
după r. 13, SCENA III în loc de SCENA VII.
VETA *(care a auzit vorbă în odaia din scenă*, intră...»
r. 18: *(O* tăcere. Veta *șede...)*.
Pag. 20, r. 1: Da, îl las. *Du-te, Spiridoane.*
Fără replica Ziței, care a fost rostită mai sus de Veta.
După r. 3: SCENA IV. ACELEAȘI, fără SPIRIDON
r. 14: Bonsoar-*bonsoar*... *sanfațò*...
r. 18: «...jună sunt, *jantilă sunt*...»
Pag. 21, r. 3: fără « țațo ».
r. 4: « țațo », în loc de « tățico ».
r. 6, după « delicată »: *și cu deducație.*
r. 16: *musiu* Nae Ipistatul!
r. 17, fără *pentru*.
r. 23: Nu - *șt'*...
după r. 26: SCENA V, ACELEAȘI, SPIRIDON.
Pag. 22, r. 3: fără: (Iese în dreapta).
r. 22: fără: de un pamplezir.
Pag. 23, r. 12: fără « prin fund, etc. »
Apoi: SCENA VI, în loc de VIII.
Pag. 24, r. 2: *are* în loc de « o fi având ».
r. 2—3: fără: « parcă nu-i sunt toți boii acasă ».
r. 5—7: *Parcă nu-i sunt toți boii acasă.*
r. 8: fără « O fi supărat, cine știe! » și « să *'ncuie* » în loc de « să 'nchiză ».
r. 12: *pe sus* în loc de *p'aci.*
după r. 13: SPIRIDON, fără: (aparte).
r. 16: după « cocoană » *(iese)*.
r. 18: după « Noapte bună, Spiridoane »,
SCENA VII
VETA (singură)
r. 21: *dacă* în loc de « iacă ».
r. 24: *știu*, pentru *știi?* După « așa » *(blazată)*.
r. 26: *Zilele astea*, în loc de « la așa ceva ».
r. 29: « rămâne *înmărmurit* la ușă ».

Pag. 25, SCENA VIII, în loc de IX.

CHIRIAC — VETA

r. 7: « Poarta... am *încuiat-o* ».

Pag. 26, r. 21: *Prea*, în loc de « Dar... foarte ».

Pag. 27, r. 5: *Acum*, în loc de « Acuma ».

Pag. 28, după r. 10: CHIRIAC (luptându-se)

r. 13: « moartea *ta* dela mine ».

r. 14: Lasă-mă! lasă-mă!... *că*... (se luptă).

Pag. 29, r. 23: fără « este asiguripsită ».

Pag. 30, r. 15: *Dar* în loc de « Da ».

r. 16: *Strângere* în loc de « Se strâng bine... »

Pag. 31, înainte de prima replică: SCENA IX

ACEIAŞI, GLASUL LUI JUPÂN DUMITRACHE ŞI AL LUI IPINGESCU (de-afară).

Apoi, peste tot GLASUL LUI JUPÂN DUMITRACHE, în loc de JUPÂN DUMITRACHE (de afară).

Pag. 32, în loc de ACTUL II,

TABLOUL III

Aceeaşi scenă ca şi la tabloul trecut.

Pag. 33, r. 9, fără « în stânga planul din fund ».

Apoi, SCENA II

VETA (singură, fredonează încet, coborând la masă, *pe care dela începutul tabloului arde o lampă cu gaz; micşorează flacăra).*

r. 11—13: Stelele s'au *ascuns în nori*
Şi *ca* o perlă de iubire
Au dispărut ca meteori.

r. 15: (şade lângă masă, *după ce a tras de pe aşternutul patului -velinţa*...).

r. 19—21: Frumoasa-ţi inimioară, tu-*mi ai* portretul meu
Şi crede că *atuncea noi amândoi d'*odată,
Noi amândoi *d'odată* compătimim mereu.

r. următor: *lampa* în loc de « lumina lămpii ».

r. următor, după « de culcare »; *se despleteşte, îşi înnoadă părul sub tulpan şi se leagă la cap ca de culcare.*

Apoi, SCENĂ III în loc de II

VETA şi RICĂ VENTUREANU

Pag. 35, r. 6: *abondanându-mă*, în loc de « abandonându-mă ».

r. 11: « te-am *curtat* ».

Lecţiuni comună în ediţiile Socec şi Minerva; în ediţia Şaraga, « te-am *cautat* », pentru *căutat.* Desigur trebue să se citească, « te-am *căutat* », aşa cum cere înţelesul frazei.

r. 18: fără « de... »

r. 19: ...Veta, *râzând).*

Pag. 36, r. 21: « Bagă de seamă, *zău*... »

r. 22: fără « zău! »

r. 25—26: fără indicaţia jocului de scenă (cu multă volubilitate).

Pag. 37, după r. 12: SCENA IV

ACEIAŞI, GLASUL LUI JUP. DUMITRACHE d'afară şi al lui N. IPINGESCU.

Urmează apoi GLASUL, etc., în loc de JUPÂN DUMITRACHE
după r. 21: RICĂ, fără (disperat).

Pag. 38, după r. 5: SCENA V în loc de III

VETA singură

r. 7: *soru*-mea » în loc de « soră-mea ».

r. 11: *picioarele* în loc de *călcâele.*

r. 13: *Nae* Ipingescu.

Apoi: SCENA VI

JUP. DUMITRACHE, NAE IPINGESCU şi VETA.

Pag. 39, r. 10: fără: (sinistru).

după r. 12: JUPÂN DUMITRACHE, fără: (strajnic la culme).

r. 14: fără « în stânga planul întâiu ».

Apoi: SCENA VII în loc de IV

JUPÂN DUMITRACHE şi NAE IPINGESCU

Pag. 40: JUPÂN DUMITRACHE (plimbându-se *agitat).*

după r. 3: SCENA VIII

ACEIAŞI, SPIRIDON

SPIRIDON (vine din dreapta, cu părul vâlvoiu, sculat zăpăcit din somn *aleargă speriat).*

după r. 13: SPIRIDON, fără jocul de scenă: (fugind într'un colţ).

Pag. 41, r. 1, fără: degrabă.

după r. 3: SCENA IX în loc de V

ACEIAŞI, CHIRIAC *şi* SPIRIDON *din stânga*

CHIRIAC (ştergându-se la ochi, în costum de noapte *şi zăpăcit* de somn,

după r. 4: (luându-l de *piept,* etc.)

r. 5: *(retezat)* în loc de *(scurt).*

Pag. 42, după r. 8, fără: (Spiridon intră din dreapta).

r. 15: *(Jupân Dumitrache* iese în dreapta).

după r. 16: (...fereastra *care dă pe schele).*

Pag. 43, r. 9—10: Chiriac *şi Ipingescu* caută şi *ei,* etc.

după r. 11, fără « acuma »

după r. 17, SCENA X, în loc de VI.

Pag. 44, r. 10—11: (iese *imediat Jupân Dum. şi* Nae Ipingescu *pe fereastră).*

r. 12: după « să nu cazi! » *(este speriată şi îngrijită).*

Apoi: SCENA XI în loc de VII

Pag. 45, r. 12: *pour l'amour de Dieu!* în loc de: *per l'amour di Dieu!*

r. 16: fără « dumnealui e grozav ».

r. 17: după « Chiriac e nebun », *dumnealui e turbat!*

Pag. 46: GLASUL LUI JUPÂN DUMITRACHE (d'afară)

după r. 1: GLASUL LUI IPINGESCU (de-afară)

r. 10: Chiriac! *(şovăe şi leşină pe un scaun dela dreapta uşii).*

r. 11: Monşerul meu! *(acelaşi joc în stânga uşii).*

Apoi: TABLOUL IV

ACEIAŞI SCENĂ

SCENA I

RICĂ VENTURIANU (singur)

r. 12: «...pe unde a ieşit *în tabloul trecut* », etc.).

Pag. 47, r. 2—3, fără: « — eu ca poet am totdeauna inspiraţiuni ».

r. 9: fără « şi douăzeci ».

r. 17: după « în piept ». *(Rică cu glas leşinat).*

Fără: (« îi vine rău »)

după r. 17: SCENA II

RICĂ VENTURIANU, SPIRIDON

Pag. 48, r. 6: *mărunţiş,* pentru « mărunţele ».

după r. 17: SCENA III în loc de IX

RICĂ, apoi DUMITRACHE şi toate persoanele piesii afară de VETA şi SPIRIDON.

RICĂ *(rămâne* o clipă singur, joc de scenă mută; deodată se *aude,* etc.).

Pag. 49, după r. 2:

CHIRIAC (întâmpinându-l, sare pe fereastră, cu puşca *în mână* şi cu baioneta, ca de asalt)

la sfârşitul r. 16, indicaţia jocului de scenă: *(dela intrarea lui Ipingescu, toate persoanele au vorbit aproape simultaneu).*

Pag. 50, r. 6—7: JUP. DUMITRACHE: Dar ce e? } (d'odată)
CHIRIAC: Ce e?
r. 9: (şoptindu-i repede) după: « Iaca ce e ».
r. 14: fără: « Iacă ce e; ai văzut ».
r. 20: *de ea*, în loc de *cu ea*.
Pag. 52, r. 4: *grupa*, în loc de « grupul »
r. 7: *l'academie*, pentru « la Academie ».
Pag. 53, r. 9—10: CHIRIAC: Jupâne } (d'odată)
VETA: Frate
Pag. 55, r. 14: (...o legătură de gât *prăzulie)*.
r. 17: «...*da* de ce nu spui », etc.
după r. 19: fără « veseli ».

In cartea recent dispărutului N. A. Bogdan, « Şi nouă, şi vechi », Iaşi, Şaraga, printre « Amintiri hazlii din teatru », e vorba de « Un cuplet la *Noaptea Furtunoasă* », găsit într'un manuscris al piesei, — aflător de sigur, cândva, la Teatrul Naţional din Iaşi. Cupletul dela sfârşitul piesei, e poate dat din memorie.

DUMITRACHE

Iată noaptea furtunoasă
De acuma a trecut,
Toţi cu fruntea dar voioasă
Să mergem la pitrecut [rostire moldovenească!]
Nu ne pasă de 'ntâmplare,
Că eu am pe Chiriac,
Care la orice poznă mare
Ştie a-i veni de hac!

TOŢI

Nu ne pasă de 'ntâmplare,
Să trăiască Chiriac!
Care la orice poznă mare
Ştie a-i veni de hac!

N. A. Bogdan încheie astfel: « Dacă d. Caragiali n'a avut inspiraţia de a adăuga din capul locului un asemenea cuplet la piesa sa, — să nu piardă ocazia cel puţin de acum înainte, pentru vreo ediţie viitoare ».

Dacă acest cuplet e autentic, el va fi figurat în prima versiune, înainte de aceea din « Convorbiri literare ».

Pag. 57: *CONUL LEONIDA FAŢĂ CU REACŢIUNEA*, farsă într'un act; în *Convorbiri literare*, XIII, 11, 1 Februarie 1880.

In păstrarea Fundaţiei pentru literatură şi artă « Regele Carol II », caetul-manuscris al piesei, din arhiva lui Mateiu I. Caragiale. Manuscrisul este autograf, dar nesemnat: un caet vechi de dictando, « Din Librăria Socec & Co. Bucureşti », Preţul, cu creionul — 20, de 8 file; pe coperta din dos, « Charta României » cu căile ferate; harta înglobează cele trei judeţe basarabene, cedate prin tratatul dela Berlin; pe coperta din faţă, scris de mâna autorului:

O farsă într'un tablou

şi cuvinte răsleţe:

după După După După După Murini (?) Agamiţă, pentru; s'au adăugat două file de dictando răsleţe, cu sfârşitul scenei III şi cu scenele IV—V. Caetul are filele numerotate, — poate de Paul Zarifopol, cu creion roşu: coperta 1, filele dela 2 la 9, foile volante 10—11. Feţe scrise 1, 2, 4, 6, 7 (trimiteri), 8, 10, 11 (trimiteri), 12, 14, 15 (o scurtă trimitere), 16; filele volante scrise numai pe recto.

Pe verso al copertei din faţă, s'a lipit o bucată de foaie cam de sfertul unei pagini de caet, pe care autorul a aşternut prima idee a piesei, cu câteva replici:

« Scenă umoristică sau chiar o comedie într'un act.
O noapte sinistră
pistoalele de lăsata secului
revoluţie
Un boer bătrân şi o cocoană
reacţionari, noaptea a casă.
teama de revoluţie, pregătire de apărare
se termină cu bătaia slujnicii despre zioă ca să facă focul: Cine este?
deslegare: e lăsata secului. »

Scris culcat, în stânga paginii:

« In mijlocul conjecturilor: boerul îşi aduce aminte cu teroare
Stăi: *(ia o gazetă)* fraze ameninţătoare, bombaste şi până la diverse
Boerul [:] ce citeşte printre rânduri cocoana. Nimic. Explicaţia
boerul [:] eu desperez a venit republica
Cocoana [:] hait! »

In colţ, la dreapta:

« *Boerul*
« *Cocoana* } Ce'i afară, leanco?
Slujnica. Nimica slava Domnului. Toată noaptea n'am dormit de împuşcare mitocanii a dat cu levorvele ».

Apoi câteva cuvinte mai greu de descifrat:

« Ce a rămas în (cuvânt nedescifrabil) să rămâie 'n pungă (?) »
Slujnica. E lăsata secului
Cocoana. E lăsata... secule!...»

Pe faţa copertei din dos:

« Puisse-t-il en être ce que tu dis toi, non pas ce que je sais moi ».

Intercalat « en » după « tu » şi apoi iarăşi « en » după « je », ştergându-se *e* final şi punându-se apostrof. După aceasta, Caragiale a scris din nou, pe curat, fraza corectată, cum s'a arătat.

Dăm variantele manuscrisului.

Titluri, pe prima filă:

CONUL LEONIDA ŞI REACŢIUNEA
o <fantazie>
ZAVERA
ZAVERA sau O NOAPTE SINISTRĂ
O NOAPTE SINISTRĂ.
tablou sentimental.

Pag. 58: PERSOANELE
Coconul LEONIDA pensionar, <65> *75* de ani
Cocoana EFIMIŢA *soţia* sa <60> *70* de ani
<SAFTA> *O slujnică*
Scena se petrece în Bucureşti la *cc.* Leonida.

Pag. 59, indicaţiile de decor:

Teatrul reprezintă o odae de mahala *modestă* <dar potrivit îmbrăcat (?) în mijloc o masă la>. In fund la dreapta o uşă la stânga o fereastră. De o parte şi de alta a scenii un pat de culcare. In mijlocul odăii o masă <cu scaune cu lampa aprinsă. La colţul din fund la stânga> împrejurul căreia sunt aşezate <scaune> scaune de paie. Pe masă o lampă cu *glob*. In planul întâiu la stânga <o> *soba* cu <gura> uşa deschisă <şi> şi cu tăciuni pâlpâind. <La ridicarea perdelelor şed la masă Coconul> Leonida în <halat> papuci în halat şi cu scufia <în cap în> *Cocoana* Eftimiţa <asemenea> (în camizol, fustă de <lână> flanelă roşie, <cu mărginile, lega> şi legată la cap cu tulpan alb). Amândoi şed de vorbă la masă. *Cocoana face cafea* <cu> *la maşină* <de spirt> *boerul* <trage> *bea tutun.*

r. 5, după « spusei », *soro.*

r. 6, după « pe »: <gazetă> « *Suveranitatea Poporului* ».

r. 7, fără « minte ».

r. 8, după « ca acuma » *(cu* <un cuvânt> *accent limpede)* :

După « făurar »: <Tirania>

După « Vivat Republica! »

<uitându-se la cocoana care pune zahar şi cafea în apă)

Fă o mai dulce soro, ca să nu-mi sperie somnul>.

După r. 8: COCOANA <(punând cafea şi zahăr în (amestecă cu linguriţa în ibric) Ei! să nu-ţi uiţi vorba.> (Mulţumită).

r. 9, în loc de « Auzi colo! » *Haha: bravos!*

r. 10, în loc de « —nevastă-mea a d'întâi »:

<a d'întâi *dormea* şi un cuvânt indescifrabil>

r. 11: Sar jos din pat *şi zic.*

r. 12: *mamă* în loc de « mumă ».

după r. 12:

<COCOANA (toarnă în ceaşcă, <câteva cuvinte indescifrabile>, el soarbe) E destul de dulce, bobocule?>

r. 13: COCOANA: *Ai?* [Hai?]

<LEONIDA *(Soarbe odată caimacul)*>

<LEONIDA *(Destul)*>

<COCOANA. Ei!> <un cuvânt indescifrabil>

r. 14: <Sare şi dumneei din pat> Când aude de <Republică> Libertate, sare şi dumneei din pat

r. 15: *şi* zic: găteşte-te *iute.*

r. 16, după « revoluţie »:

<Se găteşte reposata dumneei repede>

Ne <'mbrăcăm repede> 'mbrăcăm, domnule, *de grabă* şi o luăm.

r. 17: repede <la picior> pe jos <spre Teatru> până la Teatru. <Ce să vezi, nene domnule? Chef, steaguri, muzică, tămbălău şi lume lume lume>; fără « (cu gravitate) ».

r. 18: că eu nu <intru> <mă> intru, etc.

r. 19–20: *Ei! bravo!* nu eşti dumneata d'aia, <cu dejtu 'n gură> *dumneata eşti altfel; (cu convingere) ei!* Ca dumneata bobocule, mai rar.

Pag. 60, r. 1–2, după « cum »: *Ori adică* <unde eşti acum> *eu,* acu, unde *sunt republican, ţiu* parte <poporului> naţiunii.

r. 4: *Da,* etc.

r. 5, după « poporului », un cuvânt şters şi indescifrabil.

r. 6–7, fără « lucru mare »; după « ameţeală », *cocoană, lucru* mare; fără « nu altceva ».

r. 8: <Rău îmi pare că n'am> <văzut şi eu> <fost şi eu la Bucureşti să văz>

După « Bucureşti », *bobocule.*

Fără « pre vremea aia ».

r. 10, până la punct, lipseşte.

r. 11, după « toiul revoluţiei », *soro?*

după r. 12, la LEONIDA, joc de scenă: (zâmbind de *naivitatea cocoanii,* etc.)

r. 13, în loc de « domnule », *cocoană.*

r. 14, replica Efimiţei, lipseşte.

r. 15–17: Ce te gândeşti că a fost <glumă> bagadel lucru? *Păi dece* chiar Galibardi a <scris> *trimis* <atunci> o scrisoare către naţiunea română <ca să o faciliteze>

r. 19: <Fireşte> Mai e vorbă? <ce crezi? te gândeşti>

r. 20: Adică <pentru ce> cum?

r. 21: <Adi> Vezi dumneata, <îi plăcuse> i-a plăcut şi lui cum <s'a deşteptat Principatele Unite>, etc.

r. 22: ...*Europei* şi <de aia>, etc.

r. 23: ...ca să ne <câteva cuvinte indescifrabile>, etc.

Pag. 61, r. 1: *Dar* ce <era> *zicea, bobocule,* în scrisoare?

r. 2, fără joc de scenă:

<Mari vorbe cucoană> Patru vorbe, etc. fără « ce-i drept ».

r. 3, după « naţiune! » <cuvânt indescifrabil>; *idem* după « să trăiască ».

r. 4, fără « în original ».

r. 5, fără joc de scenă: <Apăi> Atunci dacă e aşa a vorbit <foarte> destul de frumos.

r. 6–8: <D'apăi ce te gândeai! Apăi> Hehei! unul e *chiar* <Galibardi, om cetăţeanul.... cetăţean! odată> om, odată şi jumătate! <să nu mai moară săracul!> (Cu siguranţă şi mândrie) Ei! <n'ai ce-i face> geantă latină, domnule, n'ai ce' <i face> mai zice. <De-atunci i-am pus eu portretul în perete de mă 'nchin la el>. *Ala*, a băgat în răcori pe toţi împăraţii şi pe papa dela Roma.

r. 9, fără joc de scenă: Auzi, <frate!> soro!

r. 10–17 lipsesc.

r. 18: *Şi ştii ca* câţi <soldaţi> <volintiri> oameni *are?*

r. 21: ... *numai* o mie; <tot dar> <şi a bătut cu ei>

r. 22: Şi adică, *frate*, *numai* cu o mie? <a bătut el pus el la rezon pe toţi împăraţii şi pe papa dela Roma?>

r. 23: *Ei, dar* întreabă-mă ce fel de oameni sunt?

Pag. 62, r. 1, fără « ceva ».

r. 2–3: <Talieni, cocoană,> Aleşi pe sprinceană, *cocoană*, care mai de care, <d'ăi de> *d'ăi* de dă cu puşca 'n Dumnezeu; <talieni> volintiri, etc.

r. 5: *Aoleu!*

r. 6–7: <Dar cum ţin toţi la el, de crezi. Nu ştiu să le zică.> <Da ştii, toţi, dela mare până la mici se 'nchină la el: Suveranitatea poporului>. <Nu-i vorbă şi el se poartă bine cu ei, da şi ei se 'nchină la el ca la Christos>. Şi se 'nchină la el toţi ca la Christos. <De hatîrul.> <Am citit eu în> De hatîrul lui, <sunt> trei zile d'a rândul sunt în stare să nu mănânce şi să nu bea, <trei zile d'a>, dacă, etc.

r. 10: <Parol> *Asta-i una la mână!* Şi câte, etc.

r. 11, lipseşte.

(O mică pauză *căscătură de o parte şi de alta).*

r. 12: <Bo> <Miţule> *Ştii ce, Miţule, pe mine m'a apucat frigul dela picioare, aşi intra în pat.* <Trebue să fie târziu>. Trebue să fie târziu.

r. 13: COCOANA *(sculându-se şi uitându-se la* <cucul> *ceasornicul din perete). Unsprezece trecute.*

r. 14: LEONIDA (sculându-se şi el)

Vezi cum trece vremea cu <vorba politicească> vorba. *Noapte bună, soro.*

r. 15–16, fără joc de scenă: <Noap> Cum *ştii* dumneata *să* <le> *vorbeşti*... ca dumneata, bobocule, mai rar. *Şi mâine cu bine, dragă.*

r. 17: LEONIDA (<trecând> la pat şi <dispunându-se să intre> intrând sub plapomă): Miţule, etc., fără « ca ».

r. 19: Da, *am zis (acelaşi joc în partea cealaltă).*

Camera rămâne luminată de flacăra din sobă. <Somn uşor bobocule, culcă-te cu faţa 'n sus că iar horcăi>

Pag. 63, înainte de r. 1: LEONIDA <mai multe cuvinte indescifrabile> (după ce, etc., să îşi facă culcuş, etc.)

r. 1: fără « A! »

fără jocul de scenă, după r. 1, urmând:

<COCOANA (întrerupându-l) Pardon, bobocule, nu îţi uita vorba. Eu nici într'un fel, că m'a apuca frigul de> <LEONIDA>

r. 2: « ai », după « aşa ».

r. 3–4, după « Ei! »: (cu convingere) *Ei!* dă-mi încă unul ca *Galibardi* şi să-ţi fac « republică, dar nu e.

r. 5: *Dar*, etc.; după « oţelul » <Apăi>

r. 6, fără joc de scenă. D'*apăi;* fără « tot ».

r. 9–10: <O fi trebuind> Adică zău, bobocule, <să stăm strâmb şi să judecăm drept> ce *mai altă pricopseală* <ar fi> şi cu republica?

r. 11–13, fără joc de scenă: <Femeea scurtă la minte> Ei *bravo* <minte> cap ai, minte ce-ţi mai trebue. *Cum ce procopseală.* Apoi, închipueşte-*mi* dumneata, <numai> <numai un condei> numai un condeiu, etc.

r. 14: nu mai plăteşte *nimea;* <care va să zică un condeiu bun;> *bun!*

r. 15: <Parol>

r. 16: <Parol> Zău al doilea că ia *fiecare* cetăţean câte *cinci sute de* <franci> *lei noi pe lună.*

r. 19: *bunioară,* în loc de « par egzamplu ».

Pag. 64, 3. 1: *aia-i* dreptul

r. 2: când *o fi* republică

r. 5: *Şi* al treilea

r. 6: *Adică* cum

r. 8–12 lipsesc.

r. 18: <(medi> <reflectând serios> *Bine* <bobocule> *soro, dar* un lucru nu 'nţeleg eu>

r. 14: <Ce lucru?>

r. 15–16: <Dacă n'o mai plăti, adică, niminea bir, de unde să aibă să ia câte 500 de lei pe lună>. <cetăţenii> <fiecare cetăţean.>

r. 17–18: <Bine aia-i treaba> <Statul ce> <treabă> <griji are, pentru ce este el, asta-i> <datoria> <treaba lui să ne 'ngrijească, să facă ce o şti şi să desfacă>

Urmează prima versiune a r. 8–12, care au lipsit:

COCOANA <E bravo> (închinându-se). *Maica Domnului! Atunci republica e lucru sfânt;* de ce nu se face mai curând?

LEONIDA (cu necaz) Hei! te lasă reacţionarii, *gândeşti?* Fireşte, nu le vine lor la socoteală să <pape ei lefurile toate, după aia, ce va zi>, etc.

COCOANA. Aşa e... *dar* (reflectând) <dar> un lucru nu înţeleg eu.

Urmează r. 14, ca în textul definitiv.

r. 15–16: COCOANA. Dacă n'o mai plăti *nimini* bir, de unde să aibă cetăţenii *câte 500 de lei pe lună fiecare?*

r. 17: LEONIDA. <Bine, aia-i> *Da Statul* ce grije are? pentru ce <este el? Statul> *este* el? e *treaba* lui să 'ngrijească de lefuri.

r. 19–22, după « Aşa da »:

<(a început de mult să caşte.) Se scoală şi se dispune de culcare. Bobocule. Noi ne culcăm. Eu mă culc> O pauză tăcere.

<LEONIDA (obosit) Dacă-i vorba tot mai bine republică cum zici dumneata. Incă să fie o dreptate pentru toţi, să nu pape unii cu miile şi alţii să dea din buze. Vezi unii mari cu câte trei lefuri de miniştri şi alţii ca dumneata, bunioară, om văzut, amploiat, în etate, numai cu 100 de lei pensie>

[COCOANA] *după o pauză de reflecţie.* <Aşa e: vezi dumneata le spui omului să 'nţeleagă: ce-i drept e drept:> <nedescifrabil> <n'ai ce mai zice> <nedescifrabil> *n'am ce mai zice: vezi, că dumneata* <le ştii toate cu rostul lor şi> *le spui ştii, una şi cu una fac doă de n'are de unde să te mai apuce omul,* <dar pentrucă le> <nedescifrabil> <toate cu rostul lor;> *ei! ca dumneata bobocule mai rar.* (pauză) <trei rânduri indescifrabile> (Leonida sforăe) *Ai adormit bobocule?* (un rând indescifrabil). *Vezi bine* <ce fel de dreptate e aia? Tot mereu Statul să profite de cetăţeni şi cetăţenii să stea tablabuţa> (nedescifrabil.) <cu banii babachii şi cetăţenii să n'aibă şi ei un ce profit?> *Statul* (nedescifrabil) *dela cetăţeni şi cetăţenii dela stat niciodată nimica?* <Aşa> *Nu zice bine, ai?* <bobocule> *(pauză)* dormi, soro? *Boerul horcăe. Cocoana se aşează spre culcare.*

Pag. 65: SCENA II, jocul de scenă

<Coco> *Boerul* <doarme> *horcăe.* Cocoana se aşează <cu> p'o ureche şi adoarme şi ea. <In depărtare> *Se aude sunând* <două spre> rar *într'un clopot din* vecinătate miezul nopţii. <Melodramă>

In orchestră melodramă misterioso. Câteva momente pauză; se *aude 'n* depărtare doă detunături de puşcă şi <sgomo> chiote surde; apoi alte mai multe *detunături şi chiote* mai distincte: *apoi altele mai tari.*

r. 1–16: COCOANA se deşteaptă şi se ridică în *spate*, priveşte cu *zăpăceala omului deşteptat repede la* uşă şi *întreabă* cu *oarecare* neastâmpăr. <Scenă>. Cine-*i*? (pauză) Cine-*i*? <(detunăturile şi chiotele se repetă> *se scoală* din pat *merge* repede la uşă şi o încearcă dacă-*i* bine încuiată) se 'ntoarce 'ngrijată <un cuvânt indescifrabil>, *şi se aşează* iar *în pat).* <Ce vis> Cine ştie ce oiu fi visat!... *(s'aşază p'o ureche)* şi <vrea s'adoarmă> *adoarme*, melod <un cuvânt nedescifrabil> în orchestră) o salvă de <indescifrabil> *d'afară* şi strigăte înmulţite). Cocoana sare din pat *cu spaimă*. Cine-i? o pauză *se scoală repede* tremurând şi aprinde lampa. *E* emoţionată. Incearcă încă odată uşa, <se uit > <indescifrabil> <repede dulapul> merge în vârful degetelor la *dulap* îl încuie repede *ca cum* ar fi prins în el pe cineva şi ascultă ce se petrece înăuntru, se *mai* uită pe sub *pat.* <Ea va> stinge *iar* lampa şi *îşi face trei cruci* se <dispune> *aşază din nou* în pat. *In momentul când vrea să se culce*, se aud o salvă *de detunături* şi chiote prelungite *la oarecare depărtare afară.* Cocoana sare *repede din pat, stă* înmărmurită în picioare *şi ascultă.* O altă salvă şi *chiote.* <indescifrabil> Leonido! (pauză) *(Chiote)* Leonido (pauză). *Chiote, o salvă puternică.* <Leoni> Cocoana *merge repede la pat dă* peste <indescifrabil> cu exasperare. Leonido! <(Boerul se scoa>

SCENA III

LEONIDA sculându-se *cu spaimă.*

joc de scenă înainte de r. 19 *(spăimântat)*

r. 20: <Revoluţie> Scoal că-i revoluţie, <soro>, bătălie <mare, soro> <la toartă> mare, afară.

r. 21: Aşi! <de unde> <da de bătălie> vorbă să fie! (picotind de somn) <Unde-i bătălie?> Ce te *trezeşti* vorbind?

r. 22–23: <câteva cuvinte indescifrabile> *Stăi şi dumneata să auzi.* Bătălie la toartă, soro, <cu> puşti <cu> pistoale, tunuri, Leonido, de am sărit din somn!

Pag. 66, r. 1–2: <Mi> *(cu mângâiere)* Miţule, <ai visat cine ştie ce> *nu* e nimica, ştii cum eşti *matale* nevricoasă, <nedescifrabil> <ştii> unde am vorbit toată seara de <revoluţie> <d'alde astea> politică, te-ai culcat, etc.

după r. 3: COCOANA, fără joc de scenă.

r. 5: Apoi de, *Miţo*, <dumneata ştii>, asta, etc.

r. 6–9: <Sunt deşteaptă şi am auz> (impacientată) *Bravo*, bobocule, <lasă glumele şi prostiile:> <asta-i prostie:> nu *m'am aşteptat s'auz dela dumneata aşa* <prostie> iluzii în contra mea te credeam mai altfel <indescifrabil> sunt deşteaptă: <întâi> *d'abia aţipisem, când a început. Mi s'a părut din* [indescifrabil] *că bate cineva la uşe; când colo ce* <s'auz> *era?* cocoane Leonido <am auzit> revoluţie <cum te auz pe dum> bătălie *soro* cum te auz şi m'auzi. <Şi dacă nu mă crezi>

r. 10–11: <Bine dragă, ăi fi auzit dar eu n'auzind — nu te supăra d-ta. Ce o fi om vedea< <(dând din umeri) Ai fi auzit, dragă; dar eu văz că n'auz nimic> <câteva cuvinte nedescifrabile>, Bine, *Miţo*, stăi nu te <supăra> importa.

COCO. Cucoane Leonido> <Un rând nedescifrabil>

<Şi apoi ia stăi s'o mai luăm şi partea ailaltă. Ascultă. Nu vezi că>. De când m'ai deşteptat, etc.

r. 13: Apoi de! <Să stăm strâmb şi să judecăm drept. Ei după aia> cum vine treaba asta? <Spune> <gândeşte> Spune *şi* matale, *de!*

r. 15–18: <După ai> <Da asta să n'o zic, ca să nu te crezi iar că fac vreo> <După> Apoi... vezi? <După aia> Da <asta să n'o> s'o mai luăm şi pe partea ailaltă să *te* vedem cum <te mai> <nedescifrabil> ce-ai să mai zici. <Dacă ar fi fost revoluţie n'aş auzi şi eu> <nu ştii dumneata> Chiar revoluţie să fi fost, să zicem; nu ştii dumneata <că nu mai este voie dela poliţie> <e ordin dela> <că e ordin dela poliţie ca să nu se mai descarce> că n'are nimini voie să descarce focuri în oraş: e ordin *formal* dela poliţie?

r. 19–22: <încurcată răsconvinsă> (aproape răsconvinsă) De bobocule, să zic şi eu <ca dumneata> cum zici, <poate că> <că după cum le spui

dumneata, ştii una şi una fac doă, n'are de unde să te mai apuce omul> *(iarăşi* <în îndoial > <revenind la întâia convingere şi cu îndoială> îndoindu[-se]. Da bine, <bobocule> soro, <am auzit> am a-u-zit, cum era să auz ce nu era, *de* ce-am auzit, etc.

r. 23–24: BOER[UL] *zâmbind:* Ei, domnule! câte *de* astea am citit en; <de> n'am păr în cap; glumeşti <cu capul omului> cu omul. <luăm> Se 'ntâmplă: (cu tonul <solemn> *al* <teoriei> unei teorii sigure). <Se 'ntâmplă> că fiindcă de ce?

Pag. 67, r. 1–4: <ai> *Ştii* omul, <aşa ş'aşa> bunioară de par examplu dintr'un nu ştiu ce <şi nu ştiu cum> ori ceva, <te pomeneşti> cum e <curios> nevricos, etc. *fantacsia* e gata, <şi după> ei! şi după <aia> aia, din *fantacsie* cade <la> <într'o> *'n* apoi ipocondrie. <După aia> Pe urmă, etc.

r. 5: <Auzi>. Comedie! soro *(închinându-se)* <Doamne fereşte> Aşa <nedescifrabil> o fi.

<spui dumneata> *(asigurată)* <cum le spui dumneata, una şi cu una fac două, mai rar> n'are <de unde să te mai apuce omul; ei bobocule, ca matale mai rar>

r. 6–7: BOERUL: <Aşa> Bunioară şi la dumneata, ipohondrie trecătoare nu-i nimica; <culcă-te> Miţule, ai să ne culcăm. Noapte bună.

r. 8: COCOANA <(culcându-se)> stinge lampa şi se *culcă:* noapte bună, *bobocule.*

r. 9: BOERUL <culcă-te> <ai să ne culcăm> Nu te mai culca <Miţule, pe spate> cu faţa 'n sus, că iar visezi.

<Cum este> <(In odaie este întunerec, melodramă>

In odae întunerec *şi* în orchestră melodramă. <o pauză> O pauză;

Fiecare-şi face culcuşul. <Se aud câteva< In depărtare se aud deodată *chioturi*, detunături *repetate de* <pusci> *pistoale.*

r. 10–11: COC. şi BOERUL (Amândoi d'odată *ridicându-se* <d'odată> înfioraţi). Ai auzit? *(Chiote şi* <altă salvă> *mai aproape.*)

r. 13: <E fanta> E idee Leonido <(altă salvă şi chiote>

r. 14: BOERUL (cu spaimă *sărind* şi el din pat) Aprinde lampa, *(altă salvă şi chiote).*

In manuscris lipseşte continuarea, până la pag. 69, r. 13, unde urmează

SCENA V

(Se aude bătând cineva de afară în uşă)

<Boerul> şi

r. 13: COCOANA <făcându-şi> <cineva la uşă> Şoptind *întrerupt:* Sunt la uşe.

r. 14–15: BOERUL. Atât mi-a fost. Nu te mişca. (bătăile se repetă mai tare.) (Sgomotul e <foarte> s'a *apropiat de tot.)* <Să sărim pe fereastră> Să ne ascundem în dulap.

r. 15, ca în textul definitiv, dar cu aceste ştersături, înainte:

<Să sărim fereastra> <să lăsăm calabalâcul şi să sărim fereastra>

r. 16: Dacă *n'*or fi *şi* intrat în curte. <bătăile se îndesesc>

Se aude <bătând d'afar > *cineva bătând impacientat cu pumnul în uşe.*

Pag. 70, r. 2: COCOANA <(ascultând) şi> *aplecându-*se spre uşe s'asculte) Ai?

r. 3: BOERUL. St. nu te mişca. *(Pumnii puternici* în uşă)

r. 4: <UN> GLASUL DE FEMEE d'afară <(cu îngrijorare) Coco> Ei doamne! (strigând) *Coconiţă!*

r. 5: E <Safta> slujnica, Leonido, Safta *(sgomotul* foarte departe).

r. 6: <(nedescifrabil)> St. s'a depărtat zavera (<Bătăi tari> etc.)

r. 7–9: *Coconiţă*, în loc de « cocoană ». După « ceva », *Coconiţă.*

după r. 9: COCOANA *(sculându-se repede.*

Aci se opreşte manuscrisul, căruia, după cum s'a văzut, îi lipsesc câteva replici din scena IV şi sfârşitul piesei.

Dăm variantele din *Convorbiri literare.*

Pag. 57: *C-NUL LEONIDA FAŢĂ CU REACŢIUNEA*
Farsă într'un *tablou.*

Pag. 58: PERSOANELE
C-NUL, etc. — *65* de ani.
C-NA, etc. — *60* de ani.
Scena se petrece în Bucureşti, etc.

Pag. 59, primul rând al indicaţiilor de scenă:
Teatrul înfăţişează o odaie, etc.
r. 16 şi urm., ca în manuscris: *revoluţie*, în loc de « revuluţie ».

Pag. 60, r. 4 *Da*, ca în manuscris, în loc de « dar ».
r. 6, de trei ori: « lume, lume, *lume* », ca în manuscris.
r. 23: *hiritisească.*

Pag. 61, fără « pe Galibardi ».
r. 23: *Dar*, în loc de « da ».

Pag. 63, fără jocul de scenă după r. 1.

Pag. 64, r. 10: *crezi*, în loc de « domnule ». (In manuscris, *gândeşti).*
înainte de r. 17, jocul de scenă: *(picotind de somn)*
r. 17: fără « domnule ».
r. 18: «... să-şi grijească *de lefuri* »; ca în manuscris, fără « să aibă oameni lefurile la vreme ».

Pag. 65, la indicaţiile jocului de scenă, după SCENA II:
Cocoana; ca în manuscris « ... sună rar *într'un clopot din* vecinătate »;
idem, fără: « patru bătăi », etc., până la punct.
r. 1: fără primul « şi ».
r. 2: ca în manuscris, *întreabă*, în loc de întrebând.
r. 21: *idem*, fără « domnule » şi cu jocul de scenă: *(picotind de somn)*, după « vorbind ».

Pag. 66, înainte de r. 1, jocul de scenă, ca în manuscris: *(cu mângâere)*
r. 2: « *şi* te-i fi culcat »; fără *şi.*
r. 15, ca în manuscrsi: *Da*, în loc de « dar ».

Pag. 66, r. 1, ca în manuscris, fără « o să mă 'ntrebi ».
r. 4, *idem*, « cade *apoi* în ipohondrie »; în manuscris rămăsese necorectat: « cade <la> <într'o> *'n apoi* ipohondrie ».
după r. 11, jocul de scenă, ca în manuscris: *ridicându-se.*

Pag. 68, r. 5: *să dea*, în loc de « să dai ».
r. 8, fără « stea să ».
r. 10: « dacă *ar* fi să fie », etc.
după r. 19, jocul de scenă: *sgomotul.*

Pag. 69, ca în manuscris, înainte de r. 13: SCENA V.
r. 16: « *Da* dacă », etc.

Pag. 70, r. 4: *Coconiţă*, ca în manuscris.

Pag. 71, după r. 1, SCENA VI, în loc de SCENA V
Inainte de r. 2, fără joc de scenă.
r. 14: fără « ei! »
La sfârşit: *(Perdeaoa cade)*

După cele câteva apropieri dintre textul din revistă şi cel din manuscris, se vede că manuscrisul-ciornă a folosit la redactarea versiunii din *Convorbiri literare*, care are şase scene, în timp ce textul definitiv, din *Teatru*, ediţia Socec şi următoarele, are numai cinci.

Comedia a fost citită la Titu Maiorescu acasă, în partea a doua a anului 1879 (cf. « Insemnări zilnice », pag. 329, fără dată, dar după 1–13 Iunie), când a fost desigur redactată, după « O noapte furtunoasă ».

Nu se ştie când a fost reprezentată întâia oară.

Ea figurează în repertoriul Teatrului Naţional, din 1912.

Pag. 73: *O SCRISOARE PIERDUTĂ*, comedie în patru acte.

A fost reprezentată pentru întâia oară pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti, la 13 Noemvrie 1884.

Publicată în « Convorbiri literare », XVIII, 11 şi 12, Februarie şi Martie 1885, cu dedicaţia: *Amicului meu Petru Th. Missir.*

Variantele din revistă:

Pag. 74: PERSOANELE
r. 2: *D.* AGAMEMNON DANDANACHE, etc.
r. ultim: *Scena se petrece* în capitala, etc.
Pag. 75: ACTUL I
(Teatrul înfăţişează o anticameră, etc.*)*
Pag. 77, r. 12: *Adică,* în loc de *Adicăte.*
Pag. 79, r. 10: *optsprece,* pentru *opspce.*
Pag. 80, r. 4–5: Nevasta zice: « Pardon, desbracă-te », etc.
Pag. 82, SCENA III, TRAHANACHE, jocul de scenă:
» ...fără să ia seama *lui* Ghiţă...»
Pag. 83, r. 22: scoate capul *şi* chiamă, etc.
Pag. 86, r. 25: *machiavelicuri* în loc de *machiaverlicuri.*
Pag. 88, r. 16: Scena aceasta se face cu *mult brio nervos,*
Pag. 89, r. 21 şi 22: *unsprezece* pentru *unsprece.*
Pag. 92, r. 18: *acuma.*
Pag. 95, r. 18: *sughiţă,* în loc de *sughite.*
Pag. 97, r. 4: *Cetăţene! cetăţene!* în loc de « Mizerabile! Ce ai făcut! »
Pag. 99, la jocul de scenă înainte de r. 5:
TIPĂTESCU *(bătând în palmele Zoii)*
r. final: (Cortina *se lasă).*
Pag. 100, r. 1: *unsprece.*
Pag. 106, r. 7: *niminui;* şi mai departe; *nimini.*
Pag. 107, r. 3–5, fără jocul de scenă.
Pag. 108, la locul de scenă înaintea de r. 13:
ZOE (venind repede din fund, *îmbrăcată ca de oraş)*
Pag. 110, r. 22: *teatru,* în loc de *reprezentaţie.*
r. 23: *copilă,* în loc de *copil.*
Pag. 112, r. 23: mai presus de *onoarea mea,* de ruşinea mea, etc.
Pag. 113, r. 10: *atunci,* în loc de *atuncea.*
Pag. 115, r. 10: *ogeacului,* în loc de *colegiului.*
Pag. 117, înainte de r. 4: TIPĂTESCU *(asemenea)*
Pag. 121, r. 16: ia *condeiu şi hârtie.*
Pag. 122, r. 10: *Iată* (şi la pag. 125, r. 1), în loc de *iacă.*
r. 24: *d-le* Nae.
Pag. 126, r. 16: *Nananana!*
Pag. 127, înainte de r. 9, joc de scenă:
FARFURIDI şi BRÂNZOVENESCU *(îşi freacă mâinile deoparte)*
Pag. 129, la jocul de scenă înainte de r. 13, fără: *cu tonul lui.*
Pag. 133, r. 4: fără *şi.*
Pag. 134, r. 9: *suspendăm* în loc de *suspandăm.*
Pag. 135, r. 15: s'au apropiat şi *ei, şi* ascultă, etc.
Pag. 137, r. 18: fără *învălmăşală şi ghiontueli.*
înainte de r. 19, la jocul de scenă: (ieşind *la* fund)
Pag. 139. r. 11: *interesul,* în loc de *enteresul.*
Pag. 143, r. 12, fără: *până şi chiar.*
Pag. 147. după r. 9: *Toţi din fund,* GHIŢĂ, etc. şi fără « şi cei din fund ».
r. 21: *Plast...!*
Pag. 153, r. 1–2, fără: *Să nu te pomenesti cu vrun balotaz? ai?... a mai pomenit-o si alţii...*
Pag. 164, r. 3, fără: *sughite şi.*
la jocul de scenă înainte de r. 7, se adaugă: *se uită la ea şi iar.*
înainte de r. 8, la jocul de scenă, cuvântul *încet,* la urmă.

Pag. 165, la jocul de scenă înainte de r. 15, se adaugă: *senină*.
r. 16, fără: *am*.
Pag. 167, r. 6: *începe să plângă*, în loc de *plâns nervos*.
Pag. 170, r. 11, fără: *şi*.

Pag. 173: *D'ALE CARNAVALULUI*, *comedie în trei acte*.
La 8 Aprilie 1885, întâia reprezentare pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti
Publicată în *Convorbiri literare*, XIX, Nr. 2, 1 Mai 1885.
Variantele din revistă:
Pag. 174: PERSOANELE:
IANCU PAMPON, *ce-i mai zice şi « Conţina cu 5 fanţi »*.
UN CATINDAT DELA PERCEPŢIE.
DIDINA MAZU, *nihilistă din Bucureşti*.
MIŢA BASTON, *republicană din Ploeşti*.
Pag. 175, r. 8: ţi *le* scoţ?
Pag. 176, r. 21: *Ei, aşi !* în loc de *Nu*.
Pag. 178, r. 20: *Ei !* şi cum a rămas?
Pag. 180, r. 18: Şi *Musiu* Năică.
Pag. 181, r. 3, fără *Aşi !*
r. 11, încă odată: *pfi !* înainte de « lucru mare ».
Pag. 182, r. 18, fără *domnule*.
Pag. 183, înainte de r. 13, joc de scenă, IORDACHE *(plictisit)*.
Pag. 184, r. 15—16: *hotărit*, după « bărbier », în loc de după « mă duc ».
r. 17: *Apoi?...* în loc de « Ei! prin urmare...»
Pag. 185, după r. 5, jocul de scenă, cu adaosul: *cu ton de milă şi ciudă*.
Pag. 186, după r. 1, jocul de scenă fără *ţintă* şi fără *apoi*.
Pag. 189, r. 12, după « rece », urmează: — *vezi d-ta ce e instinctul la orice insectă !* —
Pag. 190, r. 4: *au*, în loc de *a*.
r. 23: după « presimţire », *un instinct*.
Pag. 191, r. 1, în loc de « Care? »: *Ca şi mine, ca toate insectele...*
Pag. 196, după r. 3, la jocul de scenă, *fieros*, în loc de *fioros*.
Pag. 197, r. 15: *aveam*, pentru *am*.
Pag. 199, r. 8, se adaugă *asenţie...* [esenţă].
Pag. 201, după r. 11, la joc de scenă, adaosul *de tirada ei*.
Pag. 204, r. 8: *şi-i mai trage câteva*, în loc de *şi vrea să-l apuce*.
Pag. 205, r. 9, şi peste tot la fel, *Fiu !* în loc de *Pfu !*
Pag. 206, r. 2, după jocul de scenă: *şi cu un ton de gravă mustrare ca drept al lui Nenea Iancu*.
r. 26, înainte de « Lucrează »; *Fiuu !*
Pag. 207, r. 3, în loc de « Straşnic de », *Fiu !*
după r. 3, în jocul de scenă, *căciulică* în loc de *căciulă*.
r. 14: *eşti* în loc de « devine ca ».
Pag. 208, r. 6: O bere, *s*'o plătesc.
r. 18: *Fiuu !*, înainte de « Şi ».
Pag. 209, r. 3—4: *nihilistă*, în loc de « ex-marşandă ».
Pag. 210, r. 4: *pot*, pentru *pociu*.
Pag. 212, în jocul de scenă după r. 7, *anunţul* în loc de *semnalul*.
r. 14, în loc de « vermult »: *miş maş... mai mult maş decât miş* ».
r. 17: *mişmaşul*, în loc de « paharul ».
Pag. 213, r. 8, fără: (îşi pune masca).
r. 9, fără: (punându-şi masca).
Pag. 214, r. 13: pociu! *fiuu !* — fără « de cald! »
Pag. 216, r. 6: *taoletă*, în loc de « toaletă ».
după r. 6, la jocul de scenă: « intrând *fioros* din bal ».
r. 7, începe: *In sfârşit !* (şade pe scaun şi îşi scoate masca; lugubru).

Pag. 217, r. 5, începe: *Poftim dè! mai dă dè!...*
Pag. 219, r. 6, după « domnule »; *ca la « O mie de nopţi » ale lui Gorjan, istorii arabiceşti.*
Pag. 220, r. 3, în loc de « bată »: *tica-taca.*
r. 12: *idipedenţii*, în loc de « independenţii »; după « şi »: *am intrat volintir*, în loc de « m'am înrolat de bună voie ».
Pag. 221, r. 20: *pot* pentru « poate ».
Pag. 222, la sfârşitul r. 13, urmează: *Pentru ce să-mi dai cu vitrion? Ce-avem să 'mpărţim împreună?*
Pag. 224, r. 15, după « trei », se intercalează: *în alianţă cu ăi trei împăraţi*, iar după « scandal », *mare.*
Pag. 225, înainte de r. 1, jocul de scenă fără « pe care o aduce cam cu sila ».
Pag. 226, r. 13: *prinză* în loc de « vază ».
Pag. 227, r. 5: jocul de scenă, după « pândeşte », *pisiceşte.*
Pag. 228, r. 7: *comanda* în loc de « ordinul ».
Pag. 229, r. 8, după « cu ce »: *pramatie ai de aface? cu ce* republicană, etc.
Pag. 230, jocul de scenă după r. 4: (coborînd în vârful degetelor *şi făcându-şi* misterios *semn să tacă).*
înainte de r. 8, joc de scenă: NAE *(coborînd misterios).*
Pag. 231, r. 15, la sfârşit: *(jocul de sus).*
Pag. 232, la sfârşitul r. 17: *Ştii, n'ai ce-i face! aşa e gianaloghia familiei noastre!... O! (cu îngâmfare) suntem ticăloşi...*
Pag. 233, r. 2: *şi* în loc de « care » şi *aia* după « e ».
r. 4: era bărbier, *subfirug.*
r. 11—12, inversiune: « cineva », după « că ».
după r. 14, la jocul de scenă: « o scoate, o aruncă jos *şi-şi bagă dejtele în gură* ».
r. 16: *ţilindărul* în loc de « ţilindrul ».
r. 17, se adaugă jocul de scenă: *(îşi linge dejtele).*
la jocul de scenă înainte de r. 20, fără « în scenă »,
Pag. 234, r. 4—5, fără jocul de scenă.
Idem, la PAMPON, înainte de r. 8.
r. 8, cu jocul de scenă: *(face crud gestul).*
după r. 8, la jocul de scenă CRĂCĂNEL, se adaugă: *(«...şi sbuciumându-se de cap »).*
După SCENA III, la *persoane:* « în costum de *târg* » şi « de noapte, *zaplani* ».
Pag. 235, r. 3: *Zaplanii* în loc de « Sergenţii ».
Pag. 236, jocul de scenă înainte de r. 19: IPISTATUL *(culmea asprimii).*
jocul de scenă după r. 20: *sosit* în loc de « ieşit » şi fără « el ».
Pag. 237, r. 7: *potrabac* şi *potrabacul*, în loc de *portabac* şi *portabacul.*
jocul de scenă înainte de r. 11: IPISTATUL *(cu dulce naivitate).*
Pag. 239, r. 4: *pare c'ar linge* în loc de « arată cum linge hârţia ».
r. 9: *că caută* pentru « că să găsim ».
r. 24: *ăi lipsi* în loc de « o să lipseşti » şi *acolo* după « o zi ».
Pag. 240, r. 11, fără « Intuneric ».
r. 12, începe cu: *Nenea Iancu!*
r. 15, după « o cremenală », urmează: *Intâmple-se orice. O să mă dea la juraţi... « Ţi se va ierta mult, căci ai iubit mult! »... Mi se va ierta mult, pentrucă juraţii sunt din popor, nu sunt tirani, n'au obiceiul să condamne... Dar ea? unde este ea? ea, care mi-a cauzat traducerea? să nu pot eu adică să dau ochi cu femeea asta! Dar Crăcănel când o afla toate cum devin... Să pierz pe mangafaoa!... (oprindu-se). Mi se pare c'am auzit ceva... Ce să fie?*
acelaşi rând, jocul de scenă: (se *trage* pe dibuite *lângă* paravan).
r. 20, în loc de « Pampon »: « *Conţina cu 5 Fanţi* ».
Pag. 241, r. 7, se sfârşeşte: *republicană din Ploeşti.*
Idem r. 8: *nifilistă din Bucureşti.*

r. 13—15: MIŢA, — fără jocul de scenă şi apoi: *Minţi! (eclatând) Eşti o neruşinată!*
Idem r. 16: DIDINA — *A! (eclatând) Eşti o depravată!*
după r. 16, urmează replicile:
MIŢA. *Da, eşti o neruşinată! o mizerabilă! o infamă!*
DIDINA. *Eşti o smintită! o deşuchiată! o nebună! şi am să-ţi trag palme.*
MIŢA. *Palme! mie palme! A! (se repede).*
DIDINA. *Vino, nebuno, să te scarmăn.*

Pag. 242, r. 3, după « le descleştează », urmează *cu luptă mare.*
r. 7: *sgâlţie* în loc de « sgudue » şi *ceailaltă* pentru « cealaltă ».
r. 8: *nebuna* în loc de « republicana ».
Pag. 243, r. 9: Vezi, apoi *vezi!*
Pag. 244, SCENA VII, la persoane şi joc de scenă: cu butelci *şi* pachete de mezeluri la subţioară şi franzele, etc.
Pag. 245, r. 4, se adaugă: *nu ştie ce e soladiritatea!...*
r. 6: *potrabacul* în loc de « portabacul ».
r. 14, se închee cu: *ai să vezi,* după « am regulat bine chestia ».
Pag. 246, SCENA VIII, la persoane şi joc de scenă, fără « amândouă ».
Pag. 247, după r. 3, jocul de scenă: cu multă *simplicitate.*
Pag. 248, r. 3: *sgâlţie* în loc de « sgudue ».
după r. 20, în loc de MIŢA, etc.: FEMEILE (cu răutate).
după r. 21, CRĂCĂNEL, fără joc de scenă.
Pag. 249, r. 17, se adaugă la jocul de scenă: *peste tot obrazul.*
Pag. 250, r. 14: Ce e? *Ai?*
r. 15: Scoate-*mi*-o.
r. 16: eu *i* sunt popa *ei.*

Pag. 251: *NĂPASTA, dramă în două acte.*

Intâia reprezentare la 3 Februarie 1890, Teatrul Naţional din Bucureşti.
Publicată în *Convorbiri literare*, XXIII, Nr. 10, 1 Ianuarie 1890, cu dedicaţia: Doamnei Ana T. Maiorescu.
Ţipărită în editura Haimann, 1890, păstrându-se dedicaţia (care figurează şi la a doua tipărire, la Şaraga, Iaşi).
Variantele din revistă, faţă de textul din volum.

Pag. 253, r. 9—10: *înnebuneşte,* în loc de *nebuneşte.*
Pag. 257, r. 21: « nici tu nu eşti *pentru* ea, nici ea *pentru* tine ».
Pag. 262, r. 16: (*când* el dă să iasă, etc.).
Pag. 263, înainte de r. 1: ANCA *(foarte fin).*
Pag. 266, r. 3: *să te uite,* în loc de *uita-te-ar.*
Pag. 276, r. 13, fără *încet.*
Pag. 277, r. 1: *fărâme* pentru *sfărâme.*
r. 3: *grabă* în loc de *pripă.*
Pag. 279, r. 9: « *cum* vine » în loc de « *că* vine ».
Pag. 281, r. 12—13, jocul de scenă: *(Anca* face o mişcare de inteligenţă, etc.)
Pag. 283, r. 19—20, fără « Mă doare!... » şi apoi, după: « (se vaită) Mă doare!... *Mă doare!...*»
după r. 20, la jocul de scenă, fără *pe.*
Pag. 288, r. 4: ei se *dă* [sic]; *Idem* şi în ediţia *Minerva.*
Pag. 290, r. 18: «... Dragomire, ce ne facem?...»
Pag. 291, r. 10, invers: « mânjită puţin ».

Pag. 299: *ROMA INVINSĂ, tragedie în 5 acte* de Alexandru Parodi. Traducere de I. L. Caragiali (sic).

Tipărită la Sibiu, 1887, în biblioteca poporală a « Tribunei », Nr. 45, de sigur din dorinţa lui I. Slavici.

Cu titlul « Teatrul Naţional », Caragiale răspunde unor insinuări ale lui Frédéric Damé, fostul său colaborator dela « Naţiunea Română », din care îşi făcuse un duşman, prin nota răutăcioasă din *Timpul* dela 19 Februarie 1879 (*Teatrul Italian*, « Opere », V, pag. 468).

« Sub acestaşi titlu, « Românul » de azi, dând cititorilor noutăţi de culise, între altele spune cumcă traducerea în versuri a tragediei « Roma Invinsă », pe care societatea dramatică naţională o studiază spre a încheia cu dânsa stagiunea, s'a cumpărat de către societate de la traducător cu suma de 80—100 galbeni.

Este un neadevăr din partea « Românului », şi traducătorul, întru cât îl priveşte, ne roagă să restatornicim adevărul.

Afacerea traducţiei « Romei Invinse » stă cu totul altfel de cum spune « Românul ». Traducătorul a fost chemat de către onor. Direcţie generală a Teatrelor să facă traducţia de care e vorba cu condiţiile următoare:

Traducţia va fi exclusiva proprietate teatrală a societăţii dramatice naţionale şi exclusiva proprietate literară a traducătorului; el se va bucura fără restricţie, oricând şi ori-unde, de drepturile ce-i acordă legea şi regulamentul teatrului, după ce din aceste drepturi se va fi tras suma de 600 *franci*, pe cari onor. Direcţie generală s'a îndatorit a-i înainta în cursul lucrării.

Acesta este adevărul curat în afacerea traducţiei « Romei Invinse », iar aserţia « Românului » este *falsă* ».

(nesemnat, în *Timpul*, III, 83, Joi 13 Aprilie 1878).

Timpul, 18 Mai, art. *Teatrul Român*, nesemnat, recomandă reprezentarea piesei, ca o străduinţă deosebită a « Asociaţiei Artiştilor Români » şi a Direcţiunii generale a Teatrelor, « în stagiunea întâia chiar », după noua lege a teatrelor; decorurile şi costumele au fost anume făcute, « cu totul din nou »; decorurile s'au lucrat în atelierul de pictură al Teatrului de către dd. Labo şi Mesadri; costumele au fost parte aduse din străinătate şi parte lucrate în croitoria asociaţiei; iar punerea în scenă s'a aranjat de către d. Gatineau, regisorul, cu concursul artiştilor primari. Joacă: d-nele E. Popescu, M. Vasilescu, A. Dănescu, A, Romanescu şi dd. Petre Velescu, I. Christescu, Petreanu, Manolescu, C. Dimitriad. Pascaly a refuzat, pentru nu se ştie ce motive, unul din rolurile prime.

Reproduce după « România liberă » din ajun, aprecierile unui « critic distins şi bine cunoscut publicului nostru », semnate cu iniţiala *S*. Anunţă: « o strălucită închidere a întâiei stagiuni » şi « un bun început de împăcăciune a societăţii înalte şi a publicului inteligent cu Teatrul Naţional ».

In *Timpul* din 21 Mai, o altă notă mai lungă, nesemnată: *Teatrul Român* « Roma Invinsă ». Ea se închee cu speranţa că « reprezentaţia *Romei Invinse* va fi onorată cu augusta prezenţă a MM. LLor Domnul şi Doamna ».

Anunţul, în acelaşi număr:

TEATRUL NAŢIONAL
Asociaţiunea Artiştilor Români
Duminică, la 21 Maiu 1878
Prima reprezentaţiune a piesei:
ROMA INVINSĂ
Tragedie în 5 acte de *Parodi*, tradusă
în versuri româneşti.
Punere în scenă de d. *Gatineau*
Decorurile toate noui, compuse şi executate de
d. Labo. — Costume noui.

După cum se vede, numele lui Caragiale nu figura pe afişul Teatrului Naţional, cu prilejul reprezentării tragediei « Roma învinsă ».

Dăm textul din 1887, cu corectările cerute de împrejurarea că traducătorul nu a supraveghiat tipărirea piesei.

Pag. 377: *HATMANUL BALTAG, operă bufă în 3 acte şi 5 tablouri,* de I. C. Negruzzi şi I. L. Caragiali (sic). (Muzica de Ed. Caudella).

A fost tipărită o singură dată, în *Convorbiri literare,* anul XVIII, în N-rele 2, 3 şi 4, din 1 Mai, 1 Iunie şi 1 Iulie 1884. Nota revistei, de unde am reprodus titlul: « Representată pentru întâia oară pe (sic) teatrul Naţional din Bucureşti, în 1 Martie 1884 ».

In Biblioteca Teatrului Naţional se păstrează manuscrisul autograf, al lui Caragiale; e un caiet dictando, de 62 file, nenumerotate, din care 46 scrise numai pe recto, cu proza, compusă de Caragiale; cupletele, redactate de Iacob Negruzzi, au fost transcrise de Caragiale pe foi inegale, liniate cu pătrăţele, şi lipite pe verso al foilor de caiet, la locul cuvenit. Pe eticheta caietului, titlul, corespunzând întocmai cu acela din revistă şi data compunerii, *1882—83.* Foaia dintâi conţine însemnări, probabil câtva anterioare redactării piesei:

« Arghiriţa a venit în castelul nepoatii să petreacă câteva zile. < un cuvânt nedescifrabil > < a scris că Zulnia umblă după mofturi < Zulnia a avut o altă mătuşe care a murit. Arghiriţa a venit din departe să-i ia locul ».

Pe verso al aceleiaşi file, note schematice cu privire la planul piesei:

« Act. I. — Tabl. I. Baltagii şi Stacanii.
» Tabl. II. Stacan.
Actul II. Tabloul III. Nunta. Amicii din copilărie.
Actul III. Tabl. IV. După 6 ani 7 copii.
» Tabl. V. O < împă > generală împăcăciune!

Dăm variantele manuscrisului faţă de textul din *Convorbiri literare :*

Pag. 378, PERSOANELE:
Alţi ciraci, invitaţi, slujitori, copii.

Caragiale a notat puţin în urmă, cu cerneală violetă (textul e scris cu cerneală neagră), un plan al distribuţiei:

HATMANUL BALTAG *Gabrielescu*
COMISUL STACAN *Mateescu*
ZULNIA *Ana Dănescu*
SOTIR, *feciorul ARGHIRIŢII* *Iulian.*

La cei trei « ciraci *de vânătoare* », câte un semn de întrebare.

Pag. 379. La indicaţiile de scenă:
r. 3 (nenumerotat): *în* stânga.
r. 8 *(id.) : cocoşii.*
r. 4: *Aurora* se arată.
r. 9—10, ca 3—4.
r. 11: Cu *toţii, sus la munte,* în codrul cel de fag.

Pag. 380, r. 1—5: Sculaţi, sculaţi, *etc.* [ca la pag. precedentă, r. 7—11].
după r. 10, STACAN, fără *Recitativ.*
după r. 13, fără jocul de scenă.
r. 24: Aşa *lungi,* aşa de 'ntinse.
r. 26: *ăstui* în loc de *istui.*

Pag. 381, r. 9 şi peste tot apoi, *boloboace,* în loc de *poloboace.*
r 21: *codru* pentru *codri.*

Pag. 382, fără jocul de scenă după r. 1.
r. 2 şi 3: *Se văd* în loc de *Au fost.*
r. 4: *vremi bătrâne* pentru *vremea veche.*
după r. 5: *BALTAG şi* CORUL.
r. 8, rostit de BALTAG, cu semnele citării la sfârşitul r. precedent.
r. 9, STACAN, în loc de CORUL:
Zi: să *ne* meargă 'n plin!
după r. 9: TOŢI, fără (repriză).
după r. 13, indicaţiile scenice fără: « Tablou: plecarea la vânătoare; procesie scurtă ».
r. 14: *serviciu* în loc de *serviciul.*
r. 15: la *un* copac.
r. 17, « o alta », < din brâu >.

Pag. 383, r. 2, înainte de lecţiunea « l'a bucurat Dumnezeu », < a avut >; *numai băeţi* [sic].
r. 3, « abecedarul! ». *A! bre!*
r. 7: « intră repede — stânga ».
peste tot *coćoana* în loc de « cucoana ».
r. 10: Taci! *Adu-o pe cealaltă...*
r. 12 începe: *Nu ştii, ai?*
r. 15: *degrab* pentru degrabă.
r. 16: de mult... *de mult.*
după r. 16: SOTIR *(aparte).*
r. 17 şi peste tot: *crez* în loc de *cred.*
r. 21, prima lecţiune, înainte de *fermecătoare:* < *frumoasă* >; fără *şi.*
r. 23: (*Te aude* riturnela romanţii). *Auzi, marţafoiul! (Se aude* Zulnia *cântând).*
r. 24, jocul de scenă: (*Sotirache şi Arghiriţa se* ascund după *un* copac).
Pag. 384, SCENA 3, ACEIAŞI, ZULNIA *intră cântând.*
r. 6 şi 12: *vai!* în loc de *ah!*
r. 7 şi peste tot *văz* în loc de « văd ».
r. 14: *odată* pentru « vreodată ».
r. 18: *scump* în loc de « bun ».
r. 19: Sărmănico! sărmănic*o!*
r. 21: *Acuma* pentru « Acum ».
r. 22: înainte de lecţiunea « până 'n ziuă »: <de dimineaţă>.
după r. 22: SOTIRACHE (iese *furişându-se,* etc.).
r. 23, după « aici »: *(ieşind).*
r. 25, fără « iese »; după « ziuă », <tot>.
Pag. 385, r. 3: *alt* decât.
r. 10: « să-ţi spun *ce e* sentimentul ».
după r. 10: *Cuplete* în loc de *(Rondo).*
Pag. 386, r. 16, fără *vr'.*
r. 22: Să-i prinzi *tu* inima 'n laţ!
Pag. 387, după r. 12: Nr. IV.
ARGHIR. ZULNIA *Duettino, apoi* ARGHIR. ZULNIA—BALTAG *Terzetto.*
Pag. 388, după r. 7, ARGHIRIŢA, fără *(Arie).*
r. 12 şi 16, de trei ori « Ha »!
id. r. 21 şi 25, de trei ori « Da »!
Pag. 389, ENSEMBLE, *Repriză*
după r. 6, urmează un:

Trio

BALTAG (ascuns după un copac)

Ce-am auzit? Ce fericire!
Am insuflat aşa iubire!

ARGHIRIŢA

Ce-am auzit? Nenorocire.
Cum ai căzut l-aşa simţire?

ZULNIA

Da! îl iubesc, şi fericire
<Găsesc în> Eu voiu găsi 'n a lui iubire.

BALT.

O da cât voiu trăi
Te voiu iubi! Te voiu iubi!

ARGHIR.

Amar te vei căi
Cât vei trăi, cât vei trăi.

ZULNIA

O da cât voiu trăi
Il voiu iubi, îl voiu iubi.

la indicaţiile de scenă TABLOUL II, r. 3 (nenumerotat): cu inscripţii de *vârsta* şi proveninţa *vinaţurilor*.
r. 4 *(id.)*: Odobeşti alb, *leat* [lipseşte în revistă, dar am intercalat cuvântul în text] 5603.
r. 5 *(id.)* şi peste tot: *pimniţei* în loc de *pivniţei*.
r. 13 *(id.)* un scut împărţit *cu* o diagonală; lecţiunea cea bună, în loc de « în », cum e în revistă.
r. 17 *(id.)* de jur-împrejur *douăsprezece boloboace* mici.
r. 18—19 *(id.)*: făcliile şi *sfeşnice şi policandre* care.
r. 19—20 *(id.) boloboacele* în loc de *balercele*.
înainte de r 7: CORUL FECIORILOR
Pag. 390, după r. 4: *Repriză*. Hai copii curând la treabă, etc.
r. 5, după « toate », <gata>.
după r. 8, joc de scenă: *(doi slujitori aduc azimele)*.
r. 15: *d-tale* pentru *tăi*.
după r. 16, jocul de scenă: *(Se aude* cornul *de vânătoare)*.
Pag. 391, r. 6: toate cărările *şi rovinile*.
după r. 10: BALTAG *(zâmbind)*.
r. 13: nu m'*aţi*.
r. 14: să *ştii*.
r. 16: *Şi* ce?
Pag. 392: BALTAG *(Cu gândul aiurea)*
r. 1: am umblat *purtat de* gânduri.
r. 8: dacă pricep <*ceva*> cât.
r. 12, după: sunt alt om... *(joc de scenă Stacan)*; nu *mai îmi*.
r. 13: *place vânătoarea, nu-mi mai* plac; după « tot »! *na! (sentimental)*
după r. 13: STACAN *(curios)*
după r. 16: STACAN *(îngânându-l)*
după r. 18: *Nr. 6:* în loc de (Arie), *Romanţă*
r. 28: *Vino 'n* pentru « Vin' în ».
Pag. 393, înainte de r. 1: STACAN *(indignat)*
înainte de r. 3: STACAN *(cu tărie)*
r. 8: *Nici* nu te 'ncerca!
înainte de r. 10: BALTAG (rar *şi apăsat*)
r. 10, silabisit: Nici nu te 'n-cer-ca!
r. 19: Cu suspinuri şi *iubire*.
Pag. 394, r. 7: Şi de nu-*ţi* zici la vreme: stai!
r. 10: lipseşte.
după r. 28, un al treilea cuplet, suprimat în revistă:

III

Aşa dar şi prin urmare
Dragostea-i un strajnic hap
Cu muierea-i lucru mare
S'o mai scoţi cândva la cap.
Iţi face mii
etc. [r. 18—22]
De-aceea-ţi zic: Hatmane stai.
Daca... etc. [r. 24—28]

după r. 33, urmează aceste replice:
STAC. *Nu te las până nu ţi-ai veni în fire...*
BALTAG *Puţin îmi pasă!*
după r. 34, replica lui BALTAG: *Atâta rău!*

Pag. 395, după r. 20, urmează *Repriză:*

Haidem toţi la masă mare
Haidem *toţi* să veselim
Dup' atâta vânătoare
Să bem, să benchetuim.

Pag. 396, r. 6: Este, pre legea mea!
după r. 18: BALTAG, STACAN, CIRACII, *(se aşează* toţi la masă pe boloboace, *împrejurul căzii*, Hatmanul la dreapta, *în faţă-i* la stânga Stacan. *Banchetul începe cu râsete şi* vuet. *Feciorii slujesc dela canalele butiilor deosebite vinaţuri, turnând mereu în stacanele mesenilor. In tot timpul prozei ce urmează, se mănâncă şi se bea mereu şi bine, aşa încât la numărul final toţi şi mai cu seamă Stacan de-abia se ţine drept — toţi* afară de Baltag *care a stat mereu pe gânduri şi n'a gustat decât foarte puţin. — Sunt toţi la masă).*
după r. 21: PLEAŞCĂ *(după ce a băut)*
Pag. 397, r. 9: *Cioboatele?*
r. 10, fără: « Ii ştergea...»
după r. 11: BALTAG *(distrat)*
r. 14: *aţi* cunoscut.
r. 19: (râsete *şi protestări).*
Urmează o « vorbă », suprimată în revistă: DUŞCĂ. *Dar ce rău ajunsese la urma urmelor bietul Ghimiş, Dumnezeu să-l ierte! din pricina cărţilor, îl prăpădise stosul de tot... şi juca... culmea viţiului... şi chindia o juca la interes (Rîsete, chef şi protestări).*
după r. 19: STACAN *(entusiast).*
Pag. 398, r. 3, a treia oară: ,..*slab.*
r. 4: (rîsete, *cheful se suie)*
r. 6, după « băieţi », *(îngânând tonul de mai nainte)*
r. 11: Iar *cu* calambur?
r. 14, în locul jocului de scenă *(bea)*: *(istorisirea e necontenit atrăgător).*
r. 17, după « lasă »: *(Toţi ascultă).*
Pag. 399, r. 6 şi peste tot: *giuvaergiu* şi *giuvaericale* (în revistă, cuvintele au iniţiala *j*).
după r. 8, BUDUŞCĂ în loc de DUŞCĂ.
r. 12: *zice* în loc de « să zică ».
r. 13, jocul de scenă: (râsete; *chef;* Baltag *care a ascultat cu atenţie până la sfârşit* se scoală protestând *cu indignare*).
r. 15: *luând stacanul)* în loc de *(bea).*
r. 17: pentru (râsete): *(acelaşi joc din partea tutulor).*
Pag. 400, după r. 22, TOŢI, fără: *(*Andante).
după r. 26, PLEAŞCĂ *(înduioşat).*
Pag. 401, înainte de r. 1, jocul de scenă: *(Ameţit, bate cu pumnul în masă şi* se ridică *deodată în picioare).*
4. 4: i s'*a înecat* corăbiile.
r. 5: (arată pe Baltag *care la cuvintele lui a ridicat capul răsnit).*
r. 6: *caraghiozi* pentru « caraghioşi ».
r. 10: (se *ridică* toţi).
după r. 10: BALTAG (se *ridică şi el* liniştit).
după r. 12: *Ensemble* final *şi mare scenă.*
r. 16, numai odată: « Destul »!
r. 25: *Sărmanul!* în loc de: « Sărmanu! »
Pag. 402, înainte de r. 1: CIRACII, fără joc de scenă.
după r. 10:

Ensemble

BALTAG	STACAN ŞI CORUL
Copilă prea iubită, etc. [r. 4—6]	*E fermecat, sărmanul* etc. [r. 8—10]

Pag. 403, r. 1, 10 şi 13, fără (bis).
după r. 19, fără joc de scenă şi urmează:

Ensemble

BALTAG	STACAN, CIRACII
Voi, deşuchiaţi, etc. [r. 9—13	*Te renegăm,* etc. [r. 15—19]

Apoi joc de scenă: *(După ieşirea lui Baltag).*
STACAN, fără: (dominând scena).
după r. 21, în loc de (Chindie): *(Danţ).*
fără: « Stacan şi Ciracii se prind la joc ».
fără: (Sfârşitul actului I).

Pag. 404, la indicaţiile de scenă, r. 3: *aleea* în loc de « aleaoa ».
r. 4—5 (nenumerotate), fără « Baltag şi Zulnia ca », apoi *mirele,* etc., *mosafirii.*

Pag. 405, STACAN *(stăruitor)*
după r. 3, STACAN *(desolat)*
r. 12, după « intri? » *Vrei să mă dea afară din slujbă?*
id.: să'mi pierz pâinea? în loc de: « să mă nenoroceşti? »

Pag. 406, r. 3: *azi chiar* pentru « chiar azi ».
r. 18, jocul de scenă: *(scoate* punga *din brâu şi-i numără cuprinsul)*
după r. 19, jocul de scenă: *(uitându-se* 'n fund)

Pag. 407, r. 2: după *un* tufiş şi pândeşte-*i*.
după r. 4, jocul de scenă: STACAN *(cu efuziune)*
r. 5, asemenea: *(voeşte a reîncepe strofa finală a ariei: « Iţi mulţumesc jupâne...»)*
după r. 5: STACAN *(întrerupându-l)*
după r. 6, jocul de scenă: (Stacan *se refugiază după o coloană de verdeaţă în dreapta. Intrarea mirilor e precedată de orchestră. In tot timpul duetului, joc de scenă din partea lui Stacan.* Baltag şi Zulnia intră *în haine de cununie prin fund la stânga).*
înainte de r. 7, *Duetto* în loc de « Duo »
r. 10 şi urm.: Acum*a* s'a '*m*plinit.
r. 16 şi urm.: *ceruri* în loc de « ceriuri ».

Pag. 408, r. 3: *Speranţa* în loc de « Speranţa-mi ».
r. 8, jocul de scenă: *(Baltag i sărută mâna; ea* iese *repede prin fund la dreapta. Baltag o urmăreşte cu ochii mult după ce iese).*
după r. 8, jocul de scenă: *(ieşind de după tufiş, aparte)*
r. 10, după « sfios » *spre Baltag, care se uită după Zulnia, şi tuşeşte odată de două ori ca să-i atragă luarea aminte)*
după r. 10, joc de scenă: BALTAG *(fără să se 'ntoarcă)*
după r. 12, *id.*: BALTAG *(întorcându-se)*
după r. 13, *id.*: STACAN *(naiv)*
după r. 14, *id.*: BALTAG *(rece, coborînd)*
r. 16, după « nimica » *(îl urmăreşte sfios)*
înainte de r. 18: STACAN *(luându-şi inimă)*

Pag. 409, r. 3: şi nu *m'ăi* pofti.
r. 19: *Auzi!* în loc de « Aud ».
r. 11, după « istorii », *şi;* după « prea-prea », *faci măgar-ambururi gogonate.*

Pag. 411, r. 4, la rubrica STACAN: *E* Arghiriţa mea.
r. 10: *Prietini* în loc de « Prieten ».
r. 22—23, scrise de o altă mână, ca şi la pag. urm., la Ensemble.
r. 23: Plăcere adâncă şi *bucurie.*

Pag. 412, r. 18, la jocul de scenă: spre *Duşcă*

Pag. 413, r. 2: Trei *lăutari.*
r. 11, fără « şi » după « nouă ».
r. 12: *trebuesc* în loc de « trebue ».

Pag. 414, după canţoneta III, o a IV-a, Trio, scrisă de altă mână şi ştearsă (probabil de Caragiale):

<Deci viaţa nu-i perfectă>
<Fără vin, vânat, femei.>
<Iar un om ce se respectă>
<Va orna aceste trei>
<Cu podoaba cea mai vie> } <bis>
<Cu divina armonie!> }

Pag. 415, r. 4: O bandă de *trei* lăutari.
r. 12: fără « şi ».
r. 18: *Fireşte:* stricatul *cel.*

Pag. 416, r. 4: până 'ntr'atât*a.*
r. 11, jocul de scenă: (Ies toţi <*patru pe unde a intrat Sotir*> pe scară... <*veniţi pe aici, trebue să ieşim pe*>)

Pag. 417, r. 4: *mi*-am.
r. 14, ARGHIRIŢA şi STACAN, greşeală de tipar în *Convorbiri literare:* « mi-aduci »

Pag. 419, după r. 7:

Ensemble

STACAN	ARGHIRIŢA
Scump' Arghiriţă, etc. [r. 21—27, pag. preced.]	*Fugi dela mine,* etc. [r. 1—7]

Pag. 420, r. 5—6, coloana din dreapta: *Cum i*-ameţit
S'a *prea* iuţit!

Pag. 421, după r. 6: TOŢI (ameninţând*u-l,* etc.)

Pag. 422, la indicaţiile de decor, r. 2, nenumerotat, după « Baltag », *mobilă bogată de anticameră acelaşi stil:* apoi, în revistă, greşeală de tipar: « laturile uşii » în loc de *laturile, uşi.* r. 4—5: călămări *la* brâu, lecţiunea cea bună; r. 5—6: *în alta;* după « clopoţelul » <*Cei 7*> r. 7: *sul* în loc de « petec ».

Pag. 423, r. 1, altă greşeală de tipar, în revistă: « mâna » în loc de *mâneca* (cf. replica dela r. 9)
r. 6: *vreo* Scevol*ă* în loc de « Scevola ».
r. 8: nu *o să* ai.
r. 10: cu *ţe* te *stedzi.*
înainte de r. 16, după (singur) alt joc de scenă *(Inaintează încet până în faţa scenii)*
r. 18: *roşu* în loc de « roş ».

Pag. 424, după « pierdut » <*mi-am plătit*>; după « prinsoarea » *(hotărît)*
r. 6, după « matale », *încă.*
r. 7—8: ex-turtur*eaua.*

r. 9: mătăluţ*ii*.
r. 12: *of-uscare* în loc de « ofuscare ».
r. 16: *Cocoanii Arghiriţii*.
r. 26: *Catechism*, buche-az-ba!

După acest cuplet (II), indicaţia: *(proză)*, adică r. 31, urm. (?)

Pag. 425, după r. 8, jocul de scenă: *(Stacan voeşte* să plece *spre dreapta, când se aude afară sgomot de spărturi*, ceartă între Baltag şi Zulnia *şi bruftueli*. Arghiriţa intră agitată *din fund)*.

Pag. 426, după r. 2: STACAN (intră *repede prin fund* misterios)
r. 4, după « poştă » *(citeşte scrisoarea)*
după r. 4: ARGHIRIŢA *(luând scrisoarea)*
r. 5: *Adu* şi du-te!
r. 13, după « scrie » *(deschide scrisoarea)*
r. 18: *sfatul* în loc de « sfaturile ».
r. 20, după « hotărî » *cu un ceas mai nainte*.
r. 25, după « Sotirache...» *(schimbând tonul)*

Pag. 427, după « bătrâne...» *(Arghiriţa joc de scenă)*
r. 3: vânez, *care va să zică lipsa de orce mângâere la necazurile mele*, — m'au adus.
r. 6: *cea* lume.
r. 7: *grozav* în loc de « grav ».
r. 14, fără « pe ».
r. 18: omul *ăsta*.
r. 23, jocul de scenă: *(Arghiriţa iese repede la stânga; Sotir asemenea la dreapta)*
înainte de r. 24, jocul de scenă: (Intră *prin fund exasperat* în halat, cu scufie şi cu *şoşonii de casă... Se plimbă* agitat)
r. 24: E de neiertat! e de nesuferit! *e de apelpisit!*
r. 25—26, jocul de scenă: (Se plimbă *agitat; în tot timpul corului, este foarte nervos)*
r. 27 şi urm.: Be-a-ba, be-e-be, *be-i-bi!* (bis)

Pag. 428, după r. 6, trimitere: *Repriză* d[e]. c[ântat]. cu această schimbare

UNUL

Aleu! Aleu!

ALTUL

Condeiul meu

UNUL

Ba nu-i al tău.
Etc.

r. 10—12, însemnarea: *d*[e]. *c*[ântat].
ensemble.
r. 16: *în sfârşit, înţeleg*.

Pag. 429, r. 1, după « striveşte », *şoşonii mă paralizează*... după r. 4, jocul de scenă: (Copiii ies repede din <stânga> *dreapta* în fuga mare, dă peste Baltag, *care se împiedică în şoşoni şi şovăe. Copiii ies, ţipând prin fund în fuga mare. Baltag cu hotărîre)*

după SCENA V, *id.*: ARGHIRIŢA *(intrând repede din* stânga), STACAN asemenea *din dreapta, apoi din fund* ZULNIA

după r. 21, ARGHIR. Taci! iată-o! e furioasă... (se aude sgomot de palme).

Pag. 430, înainte de r. 1: ZULNIA (*intrând* <*întâlneşte în fund pe Sotir şi-i trage două palme*> la cantonade)

r. 1: învaţă-te să-mi *stai al*dată în drum [în revistă, greşeală de tipar: să-mi dai »].

r. 4, după: nu te vedeam *(distrată căutându-se în buzunar)*

după r. 5: ARGHIRIŢA *(gravă)*

după r. 7: ARGHIRIŢA *(melodramatică)*

după r. 8: STACAN *(dându-o 'ntr'o parte)*

r. 1, după: « Cocoană Arghiriţă »... *(schimbând tonul, către Zulnia)*

Pag. 434, după r. 13, în locul jocului de scenă, indicaţii muzicale: *(pianissimo, misterioso, perdendoso)*

r. 28, în manuscris şi revistă: *steama* pentru « stema ».

Pag. 435, fără jocul de scenă după STACAN, înainte de r. 23.

Pag. 437, fără r. 11.

r. 22, în manuscris şi revistă: *fincă* pentru « fiindcă ».

Pag. 438, r. 3, fără « mea ».

după r. 6, STACAN (*punându-şi* barba)

r. 7: Sugatius-*Venator*, lecţiunea cea bună (în revistă « Sugatius-Vânător)

r. 8: (trece *lângă cocoana* Argh. *cu care vorbeşte animat*)

r. 15: (solemn *către* Arghir).

r. 16: <*mo*[*mentul*]> ceasul.

Pag. 439, în locul r. 5—15, STACAN

Să ne 'mpăcăm cu toţii, da,
Dar trebui mai nainte
Dup' obiceiul vechiu şi cuminte
Frumos a ne ruga.

TOŢI

Da, da!

BALTAG

Dacă-această istorie
V'a părut destul hazlie,
Obiceiul nu-l uitaţi.
Mulţumirea v'arătaţi.

TOŢI

Dacă-această istorie
etc.

Pag. 441: *O SOACRĂ, farsă fantezistă într'un act.* A fost reprezentată întâia oară la Teatrul Naţional din Bucureşti, la 18 Februarie 1883 cu titlul: *Soacra mea Fifina.* Tipărită o singură dată, în vol II, (Teatru) ediţia Şaraga, Iaşi, 1894, cu titlul definitiv (în « Evenimentul literar », I, 10, 21 Februarie 1894, fragment: Scena V şi VIII, din piesa « inedită »).

Pag. 471: *100 DE ANI, revistă istorică naţională a secolului XIX, în 10 ilustraţiuni.*

Reprezentată întâia oară la Teatrul Naţional din Bucureşti, la 1 Fevruarie 1899; a avut 5 reprezentaţii consecutive.

La reluare, în aceeaşi stagiune, programul Teatrului Naţional a apărut în chip deosebit, sub titlul:

I. L. CARAGIALE
Număr unic.
100 DE ANI.
Revistă-feerie în 10 ilustraţii.

Teatrul Naţional.
Joi 29 Aprilie 1899.
Representaţie Extra-ordinară.

E o broşură format in-8°, de 8 pagini nenumerotate; pe pag. 1, sumarul; pag. 2, distribuţia; pag. 3—4, *I. L. Caragiale*, portret impresionist, nesemnat, cu fotografie; pag. 5—6, *100 de ani*, articol nesemnat; pag. 7—8, *Istorie şi revistă*, articol nesemnat.

Pe dosul primei coperte, preţurile serale, excepţionale, « din cauza cheltuelilor mari de montare, ca: *confecţionare de costume, rechizite şi decoraţii*. După *decoraţii*, nota: « Decorurile, costumele şi rechizitele sunt comandate în atelierele Teatrului Naţional din Bucureşti ». Pe dosul celei de a doua coperte, erata [programul, la Biblioteca Academiei Române, *A. 6, Foi volante, 36, Spectacole, 3*, anii 1845, 1851—1868 şi 1899—1904].

Piesa a fost tipărită în *Gazeta Săteanului*, revista de sub conducerea lui C. Datculescu, în 1899, 5 şi 20 Februarie. Am restabilit textele, modificate de Caragiale, după tipăriturile din epocă:

1. *La pajura ţării*, pag. 475—476 (ediţia din 1848, a operelor lui I. Văcărescu). La Caragiale, n. 1 dela pag. 476, eronat: Ienache Văcărescu.
2. *Deşteptarea României*, de V. Alecsandri, pag. 476, — am pus puncte de suspensie după r. 7, 12 şi 23, unde se întrerupe textul.
3. *Lelea Viteaza*, pag. 476—477, din « Poezii Populare » culese de V. Alecsandri.
4. *Glasul poporului subt despotism* (1821) de I. Văcărescu, la pag. 478; la Caragiale, aceeaşi confuzie în notă: Ienache Văcărescu.
5. *Cântec românesc*, de I. Văcărescu, pag. 479.
6. *Cântarea dimineţii*, de I. Eliade-Rădulescu, pag. 483—484.
7. *Adio Moldovei*, de V. Alecsandri, pag. 485.
8. Poeziile lui Scipione I. Bădescu, dela pag. 492, 492—493, 493—494 (*Coroana României*, Poesii, 10 Maiu 1881).
9. *Proclamaţiile Domnitorului Carol* dela 8 şi 11 Mai, prima, telegramă trimisă dela Turnu-Severin, locotenenţei domneşti, cealaltă către popor (*Monitorul*, N-rele 101 şi 103, dela 10 şi 12 Mai 1866).

Am lăsat unele schimbări făcute de Caragiale, în:

1. *Deşteptarea României*, unde modificările erau îndreptăţite, poema fiind spusă de ÎNGERUL.
2. *Lelea Viteazǎ*, unde la r. 31—32, diatribele originalului erau îndreptate împotriva Maghiarilor şi Saşilor.
3. *Ferentarul*, de D. Bolintineanu, dat de autor în notă: După « Ferentarul », — cu adaptǎrle cerute de împrejurări.
4. *Odă Maiestăţii Sale Reginei*, de Scipione I. Bădescu, pag. 492, r. 14 (în original: « O! *jună şi suavă*, şi *veselă* Regină »).

Pag. 495: *ÎNCEPEM, instantaneu într'un act.*

In primăvara anului 1909, s'a produs un incident între Caragiale şi Pompiliu Eliade, directorul general al teatrelor. Iată rasunetul public al acestui fapt, dat în vileag de Caragiale în ziarul ieşean « Opinia » (VI, 791, 8 August 1909).

SCRISOAREA D-LUI CARAGIALE

Ieri am primit următoarea scrisoare din partea distinsului nostru amic d. I. L. Caragiale.

Stimate domnule Redactor,

In privinţa ofertei ce aş fi făcut-o Teatrului Naţional de a-i ceda drepturile mele de autor şi, mai ales, în privinţa respingerei acelei oferte de către onorabila Direcţiune respectivă, am onoarea, pentru mai buna d-v. lămurire, să vă

alătur aci o scrisoare a amicului meu d. director general Pompiliu Eliade, adresată mie. Iată:

Direcţia g-rală a Teatrelor
Cabinetul
Directorului general

Bucureşti, 19.V.1909

Dragă prietene,

Am primit scrisoarea d-tale şi am să mă conform în întregime.

Ai foarte multă dreptate: piesele d-tale, cari au interesat şi vor interesa mult pe publicul nostru, *nu mai sunt*, deocamdată, din pricina abuzului ce s'a făcut cu dânsele, timp de mai bine de 20 de ani, *aşa bine primite, — şi nu aduc atât câştig cât s'ar crede* direcţiunii şi autorului. Să le retragem Teatrului. Trebue să se mai odihnească un an doi *bietele capod'opere.*

Intrebarea e însă, dacă, până atunci ele trebue să redevină proprietatea autorului sau să devină proprietatea « naţiunii », adică a Teatrului Naţional. Imi aduc aminte că, acum câteva luni, ai venit d-ta singur cu o propunere în acest sens şi mi-ai pomenit de *o biată ţifră*, pe care, crede-mă, *am uitat-o.* Vrei să mi-o reaminteşti? Căci doi prieteni vechi ca noi, dar mai ales Teatrul Naţional şi Caragiale, trebue să sfârşească prin a se înţelege — în folosul amândorora.

Nu te superi dacă amân executarea cererii d-tale oficiale până la primirea răspunsului? Şi nu mă execuţi până atunci?

Cu dragoste adevărată şi veche

Pompiliu Eliade

P. S. — Mă rog, îţi mai datorim ceva parale? Ţi-am istovit *sărmanele piese* în anul trecut şi nu ştiu dacă a mai rămas *vreo mică sumă* neplătită. Să o caut în registru? (căci sunt acasă), să pun să ţi se trimită? Ai luat-o? Ai să vii în persoană?

Cuvintele pe care le-am subliniat în scrisoarea amicului meu — dintre care, cu deosebire « bietele capod'opere », « biata ţifră », « istovit sărmanele piese », « mica sumă neplătită » — m'au descurajat, fireşte... Şi precupeţ să fii — să te cheme de dimineaţă cu « pui de găină » o gospodină mărginaşă şi să te întrebe: « Cât cei, măi băcte, pe mortăciunile astea »? — înţelegi dumneata atunci cum vine vorba dumneaei delicată. Aşa am înţeles şi eu că nu e de stat la vorbă cu amicul meu în privinţa cedării drepturilor mele de autor şi, drept răspuns, împreună cu cele mai distinse salutări, i-am înaintat încă odată petiţia prin care îmi retrăgeam piesele.

Dar asta n'are afacе, cred eu, cu părerile personale despre teatru — păreri pe cari, şi d. Pompiliu Eliade şi eu, ni le-am arătat atât de categoric prin publicitate încă de demult — şi sper, prin urmare, că asta nu va turbura întru nimic vechea prietenie şi stima bună ce i-o port d-lui Eliade, ca unui bărbat de elită, incapabil vreodată de o micime de suflet — fiind sigur că şi d-sa *ne manquera jamais*, cum se zice pe franţuzeşte, *de me rendre gentiment la pareille.*

Primiţi, vă rog, stimate d-le redactor, cele mai distinse salutări din partea devotatului d-v. servitor

I. L. Caragiale

Ca urmare a acestei neînţelegeri, Caragiale a salutat cu bucurie vestea deschiderii unui teatru particular, sub conducerea lui Alexandru Davilla, fostul director general al teatrelor.

UN NOU TEATRU

Un nou teatru românesc se deschide la toamnă în Bucureşti sub direcţia d-lui A. Davila... Era şi vreme — fiindcă teatrul Statului, aşa cum a fost

de pe vremuri organizat, putea fi orice, numai teatru serios, nu. De ce?... Nouă, care ne cunoaştem lumea şi Statul, nu ne va fi tocmai greu de răspuns. Să vedem.

Intr'un moment, câţiva boeri — unii, agiamii, picaţi proaspeţi dela Paris; alţii răscopţi pripit sub fierbinţeala zonei orientale — au crezut că a iubi culisele şi cabinele cabotinelor înseamnează a pricepe arta teatrală. Şi ce le-a trăsnit prin cap? Să organizeze teatrul românesc aşa ca să-şi facă din el, ca din multe alte instituţiuni publice, o jucărie. Dar jucăria boerească trebuia ţinută cu cheltuială. De unde mijloacele? Era nevoie de un bun Mecenate naiv, care să ajute fără multă şocoteală întreţinerea inocentei distracţiuni boereşti. L-au găsit îndată gata cu punga larg deschisă — îl cunoşteau de mulţ: Statul.

Pretextul era uşor de născocit: înflorirea artei naţionale, progresul literaturii, interesul culturii naţionale — *ridendo castigat mores!* şcl... *La Comédie francaise*, ca la fraţii noştri de pe malurile Seinei — nici mai mult, nici mai puţin. Cum am zice, aplă pe româneşte, să plătească statul mendrele boerilor cu banii prostimii.

Astfel, într'o noapte, la un pahar de şampanie, au aşternut câteva articole de lege — un monument de nepricepere, de zevzecie tinerească şi de copilărie senilă; a doua zi, s'a înscris în bugetul Statului subvenţia; iar a treia zi, boerii au pus mâna pe jucăria dorită. Până seara, cu o adunătură de mediocrităţi şi de nulităţi, care întâmplător s'au aflat la îndemână în Bucureşti, au şi constituit aşa numita « Societate dramatică naţională », înzestrând-o cu monopolul singurului teatru pe atunci.

Ani după ani, s'au jucat cu această instituţie cum se joacă toţi copiii şi copilăriţii cu o jucărie de dar; iar când, rar, un om cu pricepere sigură a lucrului, a venit, din întâmplare, să pună capăt desordinii şi să facă treabă cinstită în acel aşezământ public, întreţinut cu atâtea sacrificii din punga Statului, au făcut ce-au făcut şi l-au silit, prin mijloacele boereşti ştiute, să plece de-acolo şi să le dea 'napoi jucăria favorită, a cărei creaţiune şi existenţă n'aveau alt cuvânt decât mulţumirea dumnealor.

Dacă dumnealor n'ar fi fost aşa de ingenioşi să născocească protecţia şi monopolul Statului asupra artei dramatice, şi, neputând rezista patimii lor de culise, ar fi trebuit cu mijloacele proprii să-şi plătească tabieturile, multe moşii ar fi fost înghiţite sub trapele scenei naţionale!... Să se facă numai socoteală cât au înghiţit acele trape fără fund din bugetul Statului de aproape patruzeci de ani... Cu mai puţin, puteai clădi încă două mitropolii.

Dar de ce să mai facem acum astfel de socoteli?... Şi-au făcut boerii cheful dumnealor?... Da!... Ei? nu e asta destul pentru arta naţională, pentru literatura şi cultura naţională?... pentru onoarea Statului naţional?

S'au perindat la conducerea teatrului, afară de rare excepţiuni mai mult sau mai puţin onorabile, fel de fel de boeri, unii mai nepricepuţi şi, prin urmare, mai îngâmfaţi decât alţii: vanitoşi de titluri; pasionaţi bolnavi de atmosfera râncedă a cabinelor; sinceri iubitori de artă, lipsiţi, din nenorocire, de cel mai elementar instinct artistic; maniaci obsedaţi de o închipuită vocaţiune; ba, chiar amatori de încă un mic câştig material (nu strică!), facil oricând într'o afacere unde nu-ţi vâri vreun alt capital propriu decât obrazul... Fel de fel de motive au îndemnat pe unii şi pe alţii să dorească a pune mâna pe teatrul naţional... Şi, la noi, dacă i-a trăsnit unui boer prin cap să pună mâna pe ceva şi ştie pândi cu răbdare prilejul, apoi, la sigur, acel ceva n'are să scape de boer; e tot ca pe vremuri — când îi punea unei fete din mahala gândul un fecior de boer, apoi, mai de milă, mai de silă, trebuia odată ş'odată să cadă fata în ghiarele coconului, că aminteri, dacă nu-şi făcea cheful, se prăpădea cilibiul.

In tot timpul cât şi-au făcut mendrele atâţia boeri cu teatrul naţional, trebuia să se 'ntâmple acestei instituţiuni o nenorocire şi mai mare, urmare fatală a sistemei de conducere. Conduşi de oameni îngâmfaţi şi nepricepuţi în meserie, actorii, actriţele, impiegaţii mari şi mici, şi-au făcut şi dânşii, care cum a putut, mendrele — şi, fireşte, ei s'au supărat cei dintâi când, din întâmplare, un om cu pricepere a venit să pună ordine în teatru. Intriga, linguşirea,

favorurile mai mult sau mai puţin secrete, şcl. au dat, azi unora, mâine altora, putere nemărginită asupra mersului afacerii: repertoriu, distribuţie de roluri, punere 'n scenă — toate potrivite după scopuri, interese şi ambiţii personale. Pentru punerea în scenă a unor secături şi a unor insanităţi, s'au cheltuit sume nebuneşti; iar piese bune s'au montat în bătaie de joc pe cârpeală. Pe de altă parte, talente reale au mucezit în umbră până la bătrâneţe, ţinând coada rochiei sau paltonul unor mediocrităţi patente, care au degradat încet-încet gustul publicului.

Dar se putea ajungė la alt rezultat cu astfel de organizare? Inchipue-şi oricine.

Conduci numai aşa de chef o instituţie care e şi o afacere, fără să te atingă câtuşi de puţin isbânda ei, fie morală, fie materială — nici o răspundere şi nicio pagubă; ai la spate Statul, care te crede pe cuvânt că « publicul din clasele culte se desinteresează de arta românească, iar publicul cel mare este încă prea incult ca să se intereseze de ea »; pe urmă bunul Stat, cu cât eşti mai nepriceput şi mai becisnic, cu atât îţi sporeşte mijloacele ca să umpli golul pricinuit de nevrednicia ta; ai, prin urmare, nu numai voe nemărginită, dar încă şi premiu de 'ncurajare ca să-ţi baţi joc de acea instituţie... Ei? cu sistema asta, la ce alt rezultat poţi ajunge?

Afară de asta, nu trebuie să ne tot închipuim că Statul este o ficţiune. In orice moment, el este o realitate în carne şi oase: sunt domnii miniştri, deputaţi, senatori, demnitari superiori şi inferiori, partizani politici mai mult ori mai puţin influenţi... şi toţi sunt oameni ca toţi oamenii; nu le putem pretinde, când iau cârma Statului în mâinile dumnealor, să se scuture ca prin farmec de pornirile, patimile, toanele şi toate apucăturile cu cari li s'a plămădit fiinţa dela naştere, şi care li s'au înăsprit din ce în ce mai tare în lupta politică... Doar pentru satisfacerea acestora au luptat cei mai mulţi s'ajungă sus!

Impotriva acelor porniri şi apucături, fireşte nu ar putea lupta interesul special al bietei instituţiuni considerate ca un accesoriu de lux al Statului, iar nu ca o necesitatė de educaţiune a publicului... Teatrul naţional? Dar ce însemnează asta pe lângă plăcerea ce trebuie s'o facem unui partizan care ne strânge de gât, unui amic care ne iubeşte, unei rude pe care o iubim?... Dacă va fi câtva timp condus şi de amicul nostru, ce are să piardă teatrul, care a fost condus atâta timp de amicii altora?... Şi mai la urmă, lucrul ce nu trebue stricat în ţara românească nu e teatrul — e hatârul.

Sunt, ce e drept, în lumea civilizată, teatre de curte seniorială; dar acelea nu atârnă nici de ministere, nici de parlamente, nici de fluctuaţiile electorale. Sunt adevărate teatre particulare, întreţinute, pentru a da mai ieftin acces publicului mare, cu mijloacele curţii serenisime — ca şi grădinile splendide cu minunate jocuri de ape, ca şi măreţele muzeuri şi colecţiuni ştiinţifice şi artistice, înavuţite veac după veac, cu jertfe însemnate de bani particulari, cu răbdare şi cu luminat devotament pentru artă şi ştiinţă. Acele teatre se ţin, nu pentru capriţiul câtorva politicastri, ci pentru păstrarea unei nobile tradiţiuni de cultură naţională.

Dar un teatru a cărui conducere să atârne de interpelarea fantazistă a unui deputat, de nazurile sau nevoile politice ale unui ministru, de tirania birocratică a unui departament administrativ, de toanele unui senator!... un teatru al cărui buget să-l desbată câţiva partizani!... un teatru al cărui repertoriu, distribuţie de roluri, punere în scenă, să le hotărască fluctuaţiile electorale din trei în trei ani!... Aşa teatru, fireşte, trebue să fie al domnilor care pun mâna pe el din trei în trei ani — nu poate fi şi al artei şi al publicului. Şi publicului bucureştean îi trebueşte astăzi şi lui un teatru românesc — şi poate că-i trebuesc chiar mai multe.

Mai deunăzi, într'o revistă mai mult zaharisită decât dulce, am citit, negru pe alb, că: « Un om bun şi blând, căruia nu-i lipseşte nici energia, ceeace poate merge cu bunătatea şi blândeţea fără să se supere, şi care om avea şi are intenţiuni foarte bune, este un om căruia nimica nu-i mai lipseşte ca să dirijeze perfect teatrul naţional ».

Am citit aceste magistrale propoziţiuni cu multă plăcere, dar fără mirare; fără mirare, fiindcă, de mult tot citim româneşte (altă limbă nu cunosc), mi s'a tocit aproape de tot facultatea mirării; cu multă plăcere, fiindcă ele mi-au deslegat vechea grea problemă a competenţei şi a talentului în artă. Şi ce uşor erea! şi nu-mi da pân cap!

Întrebare. — Ce va să zică un om competent şi talentat în artă?

Răspuns. — Un om bun şi blând.

Î. — Afară de bunătate şi de blândeţe, altceva nu-i mai trebuie ca să fie competent şi talentat în artă?

R. — Ii mai trebuie să fie energic.

Î. — De ce?

R. — Fiindcă energia poate merge cu bunătatea şi blândeţa fără să se supere.

Î. — Şi afară de energia care poate merge cu bunătatea şi cu blândeţea fără să se supere (fiindcă, probabil, are şi ea un caracter bun şi blând), îi trebuie omului nostru ceva ca să fie competent şi talentat în artă?

R. — Da; îi mai trebuie să fi avut şi să aibă cele mai bune intenţiuni.

Î. — Şi, dnpă cele mai bune intenţiuni, nu mai lipseşte omului nostru nimica pentru a fi un om competent şi talentat în artă?

R. — Nimica.

Î. — Pe onoarea dumitale?

R. — Pe onoarea mea!

Ei! dacă zice omul pe onoarea lui, apoi n'avem ce face; trebuie să-l credem. Şi aşa dar, avem o excelentă reţetă...

Luăm: bunătate, blândeţe, energie, nesupărate între ele, şi cele mai bune intenţiuni, *quantum satis;* le amestecăm bine şi obţinem, *lege artis:* competenţă şi talent... Şi... uite, aşa s'a făcut la noi, de o jumătate de veac, artă cu competenţă şi cu talent, şi s'a judecat despre artă tot cu talent şi competenţă — şi zău! nu prea văd de ce n'ar merge lucrurile tot aşa de frumos încă un veac şi jumătate.

Amicul nostru d. A. Davila, care ia la toamnă conducerea unui nou teatru românesc, liber de sacra protecţie oficială, suntem deplin convinşi că se pune la treabă nu numai « cu bunătate, cu blândeţe, energie şi cele mai bune intenţiuni » — ci şi cu deplină competenţă şi cu netăgăduit talent. Avem deci încrederea că întreprinderea acestui eminent cunoscător al artei va avea un succes strălucit, ne mai pomenit de mult în ţara noastră, şi astfel va însemna renaşterea adevăratului teatru naţional.

Atât mai bine, şi pentru artă şi pentru public.

ss. *Caragiale*

(In *Noua revistă română,* dela 28 Iunie 1909).

La unele comentarii în jurul articolului, Caragiale răspunde în *Noua Revistă Română*, dela 20 Septemvrie 1909, spre a-şi arăta consecvenţa în atitudinea sa faţă de Teatrul Naţional.

SCRISOARE ASUPRA TEATRULUI NAŢIONAL

Domnului Profesor Rădulescu-Motru
Directorul « Nouei Reviste Române »

Stimate Domnule Profesor,

Publicând într'unul din numerele « Revistei » d-v. câteva rânduri asupra organizării Teatrului Naţional, pe care de demult o socotesc nepotrivită, am fost bănuit că născocesc *acuma* teorii numa şi numa fiindcă meschine interese personale mi-ar fi fost contrariate de onor. Direcţiune generală a Teatrelor. Asta ar fi fost, vezi bine, reprobabil — deşi parc'ar trebui permis şi unui modest publicist să aibă interese personale şi să-i pară rău a le vedea contrariate, mai ales când, fie cât de meschine, şi le simte legitime. Dar am fost nu numai bănuit, ci şi fără cruţare pedepsit cu destul de crude maltratări prin organul

politic a doi distinşi bărbaţi din tânăra generaţiune... E adevărat că, mai târziu, când m'am desvinovăţit categoric de năpăstuire, biciul (generos, în sfârşit, ori, poate, ostenit) m'a iertat; au încetat maltratările — se înţelege fără a mi se acorda, ca de obiceiu, după vădirea unei erori judiciare, o cât de slabă mângâiere, un cât de uşor regret măcar, pentru pedeapsa infamantă cu care pe nedrept fusesem pilduit în faţa lumii. N'am să mă plâng de asta... Biciul n'are suflet, şi prin urmare nici regrete...

Dar, în fine, m'a iertat. Iar bine! putea să mă lovească 'nainte... Ce puteam face alta decât să rabd? Slavă Domnului! Ce a fost a trecut... Ceeace însă nu pot lăsa să treacă fără o lămurire (să ştiu bine că iar am să 'ndur biciul acelor domni!) este afirmarea de fapt că « eu aş fi gândit *acuma*, în 1909, despre organizarea Teatrului Naţional, aşa cum am scris în revista d-v ». De aceea, îmi permit a vă ruga, stimate domnule Profesor, ca, primind salutările mele cele mai distinse, să binevoiţi a publica alăturatele « Notiţe Critice », datate din 1899, acum *zece* ani, pe cari le găsesc printre hârtiile mele, şi cari, sunt aproape sigur, au şi fost pe atunci publicate cu iscălitura mea — unde? nu mai ţiu minte.

Şi doar n'oiu fi scris aceste notiţe la 1899, în prevederea că peste zece ani şi excelentul meu amic, d. profesor Pompiliu Eliade — pe care-l cunosc, de mult, de copil — are să ajungă Director general al Teatrelor, şi că are să se deschidă însfârşit un nou teatru românesc sub direcţia unui bărbat, perfect iniţiat într'o artă, ale cărei adânci subtilităţi, nu orice uşuratec, sau îngâmfat lipsit de cântarul propriei sale valori, le poate bănui.

(urmează: *Notiţe critice — Teatrul Naţional*, foiletonul din *Universul*, 19 Noemvrie 1899, — fără rândul final —, retipărit de noi, în *Opere*, V, pag. 302–306).

Pag. 495: *ÎNCEPEM!... instantaneu într'un act.*

« Jucat pentru *prima* şi *ultima oară* de întreaga companie », la Teatrul Leon Popescu, cu prilejul deschiderii stagiunii, în seara de Sâmbătă 12 Septemvrie 1909.

Publicată în *Noua revistă română* dela 13 Septemvrie 1909.

In păstrarea d-lui V. Enescu, director de scenă al Teatrului Naţional şi fost prim-regisor al companiei Davilla, manuscrisul lui *Incepem.* Este un caet dictando, cu eticheta « Tagebuch », «...Schulj[ahr] ». şi « Kl[asse]... » de 14 file, 12 scrise pe amândouă feţele, pe recto în jumătatea din dreapta, pe verso în jumătatea din stânga.

Dăm variantele între manuscris şi textul din revistă.

Pag. 495, titlul:

<ÎNAINTE de CORTINĂ. — > <*ÎNCEPEM!...*> *Simplă glumă* <*de ocazie*> *ocazională, într'un act*, de Caragiale.

Jucată pentru prima şi ultima oară astă seară de toată Compania « Davila ».

ÎNCEPEM!..

<*Tablou de Car...*>

<*Instantaneu de Car...*>

<SE 'NCEPE!!...>

Pag. 496, fără PERSOANELE.

Pag. 497, iarăşi fără indicarea persoanelor, dar cu jocul de scenă, acelaşi. DIRECTORUL *(enervat)*

r. 3: <Bine, Domnule> *Dar trebue să 'ncepem, domnule, păcatele mele!* Ne-am găsit, etc.

r. 4 începe cu: *Cine strică, domnule director.*

r. 6—7: *De unde* <puteam> *ştiam că are să ne ţie două ceasuri, ca să ne vorbească de Estetica.*

r. 9: <nimic>, apoi « nimeni ».

r. 10: *d-le* pentru « dragă »; de <citit> corespondenţă?

r. 11: măcar *unele dintre ele*, <care> urgente aşteaptă <urgent> răspuns *urgent*.

Pag. 498, r. 3: *In fine*... pentru « Fie!..»; ce <zice>; (deschide *scrisoarea*).
r. 4, după « debutantă » <care a absolvit conservator dela Iaşi şi pe cel din Bucureşti> <care a absolvit de acum zeci ani conservator>.
r. 6, începe: <D-na>.
r. 8: două *fotoliuri* <alături> aproape de scenă <alături>.
r. 10—15 lipsesc.
r. 17: (secretarul <ascult> ese, etc.)
după r. 19: DIR[ECTORUL].
Domnilor mai sunt douăzeci de minute până să 'ncepem... fiecare la locul său! (ese un moment)
r. 20: am <onoarea> plăcerea.
r. 21—22: Ştiinţa *F*rumosului; *M*atematica; patru <plus> minus <trei> una.

Pag. 499, r. 1: fără « nopturn ».
r. 3: nu <e ca[z]>
r. 4: fără jocul de scenă
r. 6—7: *Domnule Profesor şi eu sper că aţi venit aici să ne faceţi o conferenţă despre piesa cu care debutăm, iar nu ca să ne faceţi* <un curs de estetică şi de> *un curs de morală cu atâta sarcasm... Dacă am căscat, nu sunt eu de vină... Şi apoi, de câte ori am căscat?* De trei <patru> ori... etc.
După (râsete): *Şi dacă mai continuaţi încă o jumătate de ceas, vă previn că trebue să mai iau o doză... (Rîsete)* după r. 7:

<PROF.>

<*A! ce spirit vulgar.*>

<ALEX.>

<*Mersi de compliment, altul nu pot face. Fă dumneata mai bine!*

<PROF.>

<*Spirit poate face oricine, doamna mea.*>

<ALEX.>

<*Cine ţi-a spus? Să nu'l crezi.*>

PROF. <(dând din umeri>

<Se> <cuvântul>

r. 8, după « domnilor », <cu[vântul]> se înşală cine crede că <cuvântul> *Estetica*, etc.
r. 10: forgée (sic), <domnilor>
r. 12, începe cu: <Vestit>; după « să-l ierte »: <Ei! toţi suntem muritori>
urmează:

<PROF. *(plictisit)*>

<*Iar spirit!... Nu e nevoie să insistăm asupra etimologiei acestui cuvânt*>

<ALEX. şi ALŢII (cu convingere)>

Nu!
jocul de scenă înainte de r. 8: (fără *urmări*)
după r. 17, în loc de D. BULFINSKY

UN ARTIST

r. 18: D-nă Alexandrescu <2—3 cuvinte nedescifrabile>! *D-l Director a rugat pe d. Profesor să ne facă o conferenţă inaugurală înainte de*

ridicarea cortinii. Este un bun, etc.; ca *înainte de deschiderea unei întreprinderi*, înainte, etc.

r. 20 începe: *Sfeştania creştinească am făcut-o. Ei! dar*, etc.

r. 21: un Sacerdote; jocul de scenă: (*Profesorul* e măgulit)

r. 22: ca un *alt* fel, etc.

r. 23: Ştiu dar sfeştania <a ţinut> ţine câteva minute <când era vreme>, nu două ceasuri, <când nu mai avem vreme de un moment de pierdut>. <Asta sfeştanie este?> <E mai lungă decât slujba dela Sf. evanghelii. (Rîsete)>

<PROF. (cu despreţ)>

<Iar spirit>

<ALEX.>

<Iar!>

PROF. <E (o priveşte cu <un cuvânt nedescifrabil>

Pag. 500, r. 1: fiind <deci> *prin urmare* o ştiinţă exactă

TOŢI

Aa!

r. 2, după « ştiinţificeşte»... <Statul e dator să exercite d'aproape control prin oameni luminaţi asupra bunului mers al instituţiunilor de cultură>.

după r. 5: <DIRECT. (reintră foarte agitat, urmat de un frizer)> <către frizer> A! domnule, d-ta nu eşti frizer de teatru>, arătând pe profesor iarăşi:

DIRECT. (reintră *agitat* urmat de un frizer) *A! domnule! atunci d-ta nu eşti un frizer de teatru, nu 'nţelegi nimic*... (arătând pe profesor)

r. 6: uite ce *perucă*-mi trebue...

r. 12: fără « mă iertaţi » după « de prisos » <*să mai citiţi proiectul d-voastră asupra monopolului teatrului, aci la noi unde nu poate găsi nicio aprobare. Şi pe urmă, (exasperat) nu mai avem vreme (nervos) trebue să 'ncepem*>

înainte de r. 15: DIRECTORUL *(şi mai nervos)*

r. 18: şi d-ta <mă pisezi> îmi ceri.

r. 20: *Nu!* nu!, etc.; ce <înţelegi prin> este, etc.

înainte de r. 21: DIRECTORUL *(ridicând din umeri plictisit)*

r. 21, fără: Iţi spui... Dar pe urmă, îmi dai drumul?

r. 22—23: <dela> din naştere, *care cu cât e mai vădit cu atât îi poate aduce subiectului mai multe nemulţumiri în viaţă*. Din *nenorocire însă, nu se 'ntâmplă foarte des. Rareori arată lumea* <cu degetul> *un aşa beteag cu degetul, pentru ca unii oameni perfect sdraveni să-i dea dacă sunt mai blânzi cu tifla, dacă sunt mai aspri, cu piciorul*. Ei! *toţi!* etc.

După r. 23, SCENA III [deşi în manuscris nu s'a arătat unde începe SCENA II]

r. 24, fără « autor »

Pag. 501, r. 2: <Altul acum>

după r. 5: DIRECTORUL *(oftând)*

r. 6: *A!*...

r. 7, după « Director »: <binevoiţi a citi această>

r. 10: <pariez> mă prinz.

r. 15: Pe *madam Parigoridi*.

Pag. 502, după « elev ». <Doamnelor şi dom[nilor]>

r. 2—3: Mon cher <ami>, etc.; combien <je m'intéresse à>, etc.; <instammant> chaleureusement, etc.

r. 4: Je suis *convaincue*, etc.
r. 5—6: mon cher <ami> directeur, etc.; notre *vieille et bonne* amie. *Eine Tänzerin.*
Pag. 502, r. 8: *Parigoridi*
După r. 16, întâiu <ARTIST.>, apoi: SUFLERUL
r. 17: <Pariez> Mă prind, etc.
după r. 17, ca după r. 16.
Pag. 503, r. 1: după un moment! *(dând ordin) Unde e frizerul! să vie frizerul! (Frizerul* <intră> *vine din fund)*
r. 2, în loc de: « Studiază-l bine ». « *Aşa 'mi trebue!..*, etc. (Frizerul <conside[ră]> <examine[ază] <priveşte pe tânăr>
după r. 4, DIRECTORUL *(continuând să arate frizerului capul tânărului)*
după r. 6, întâiu <DIR.>, apoi SUFLERUL
r. 7, fără: « asta e atribuţia mea ».
r. 8: e mărunt scris.
după r. 9, ca după r. 6, întâiu <DIR.>
r. 10: (trece <unui artist> directorului caetul)
r. 11, fără joc de scenă.
r. 12: (trece unei artiste *caetul*)
r. 14: <Ei şi? dacă sunt frumoase>
acelaşi: cunoaşte <la cântar>
Pag. 504: DIRECTORUL *(care revine din fund unde a dat ordine frizerului)*
r. 12: <*Nu 'nţeleg*> Cum, domnule!
r. 13: şi frumoase *iar nu...*
r. 16—17: <noi nu suntem> noi nu putem fi, etc.; căci *avem* aci <un teatru> o instituţie românească, etc.; că <tot> absolut tot, etc.
r. 19: să văz *aşa*, etc.
Pag. 505, r. 4, continuă: <Şi vă asigur că>
r. 5—6: Domnul meu! <porţile pe cari> acela *cui* <vrem> <trebue> *ne* gândim mai întâi de toate <ca să le> să-i deschidem <largi şi nu de geaba> porţile noastre largi, etc.
r. 7: cât <e pretenţios> de exigent, etc.; (toţi *înţeleg*).
r. 10: Incepem! <începem!> se 'ncepe!!
după r. 11, SCENA IV în loc de SCENA III
O DAMĂ ABRACADABRANTĂ apare. Toţi o întâmpină.
r. 12: Cu cine avem, doamnă, onoare?
r. 13: <Ce vă pasă *cum mă chiamă!*> <Ce-ţi> <Ce vă pasă şi cine sunt! Sunt şi mă chiamă *nimini*, şi oricine, <ori> sau *toată lumea*, cum voiţi>. *Cu Cine nu!* Mulţumiţi-vă a şti <nu cine, ci> <nu cine sunt> *ce* sunt>
r. 15, după « istovit» <iau în>.
r. 17: şi *devin* gravă
r. 18: evenimentele <palpitante> <de sensaţie> de sensaţie <palpitante>; după « accidente », <incendii, explosiuni, cutremure, catastrofe, sinistre de orice fel, nenorociri>; după « crime », <misterioase, groasnice>.
r. 19: <tragice> sinucideri, <scandaluri mistere impenetrabile, monstruoase> scandaluri...
r. 20: monstruos, <cât de mic> etc.
r. 21—22: decât un <oribil> sinistru cât de <oribil> îngrozitor! Imi trebuesc dimineaţa *când* deschid ochii ştiri <de sensaţie> palpitante, etc.

r. 22—23: măcar <mincinoase>... altfel. Desmințirea <a doua zi> lor seara mă mâhnește <până în fundul sufletului>, etc.
r. 24: cu o <minciună> născocire și mai și.
Pag. 505, r. 30, după « bun simț ». <Am fluerat pe nedrept? sunt gata să repar cu aplauze pe nedreptățiți. M'am păcălit aplaudând? disgrațiez pentru vecie pe păcălitori... A! dac'ai ști de câte ori sunt silită să disgrațiez... Sunt <mulți> grozav de mulți. <Am uneori momente de adâncă și limpede conștiință, alte ori> Aprob și desaprob după toane, fără să-mi poată lua nimini socoteala>
r. 31: și să'*mi* (?) tiranisesc, etc.
r. 32: *fiindcă* am *o* putere <cuvânt nedescifrabil> superlativă.
r. 33: *de*-odată.
Pag. 506, r. 2: o stăpână, o <stăpână> tirană.
r. 3, după « revolt », <care face cu mine ce vreau>.
r. 4: să umblu <o primăvară cu piciorul drept încălțat și cu stângul desculț, și toamna viceversa viceversa, să m> iarna în dril și vara <să port> în blană.
r. 6, fără « iar ».
r. 9: Mo-da!
r. 11: « *Ah!* da moda »; apoi urmează jocul de scenă de mai sus.
r. 15: arătându-*și*.
r. 17—19, dela « Așa sunt eu. Astăzi... » și până la sfârșitul acestei fraze, lipsește. După « regret »: *A! Dar nu numai atât!* apoi fără « Astăzi »: Imi poruncește, etc.
r. 20—21: peste zi, <la lucru, la masă, la plimbare,> seara la culcare <trebuie să-l cânt.> <In tren, în tramvaiu, în trăsură, pe jos> <In tren> <și în tren, în tramvaiu, în trăsură, pe jos, trebue să-l cânt. Uite, alaltăeri am fost la o 'nmormântare mare — ce> <cuvânt indescifrabil> <coroane, ce lux, ce lume! — mergeam încet ... încet (face pasul lent al <urmării> convoiului) Ce-mi vine?> trebue să-l cânt.
r. 21—22: împreună *cu profesorul* fac răspunsul. Ea, *satisfăcută*, către profesor.
r. 23—24: Și <dacă ați ști> nu vă puteți închipui câte griji mă sdrobesc <de dimineață și până noaptea, că le visez și 'n> <cuvânt nedescifrabil> <mă urmăresc și 'n vis>. Și ce plăcere <pentru> pentru mine să le uit, etc.
r. 25: îmi place <foarte> cu deosebire Muzica și Teatrul.
r. 26: <(cu tot avântul)> (cu mult avânt, etc.).
r. 27: Trebue să fie <cald> <început de cuvânt nedescifrabil>, etc.
r. 28: *până 'n* fundul galeriei. *Actorul*, actorii, etc.
r. 31: asupra mea <a spectatorului.> <O clipă> <cuvânt nedescifrabil> O clipă, etc.
r. 32: fire <și> a-și da seama, etc.
r. 33: în manuscris și în revistă: *să-l aiurească* în loc de « să-l vrăjească », lecțiune nouă, pe care autorul a comunicat-o într'o scrisoare dela Berlin lui Al. Davila (scrisoarea a trecut apoi în mâinile azi defunctului societar al Teatrului Național, C. Stăncescu, pe atunci secretarul teatrului Comoedia), cu rugămintea să introducă modificarea în text.
r. 35: <toți o aplaudă>. (Aplauze unanime).

<DIRECT. *(îmbărbătat)*>

<*A! acum* <am găsit mijlocul> *înţeleg să 'mpac pe toată lumea. (către tânăr) Da, tinere, vom juca* <şi cu toată inima>, *mai ales ce e românesc şi să dea Dumnezeu s'avem atâtea* <româneşti> *româneşti, încât să nu mai avem nevoie de niciuna* <străină> *străină! Ei! o epocă de glorie* <literară şi> *artistică şi literară curat naţională... Dar asta este visul nostru al tutulor... Şi de, d-le Profesor, admitem că arta nu poate trăi fără un mare protector... Acela este, Doamna*>.

Iar în margine: <*A, acum sunt parcă şi eu de părerea d-lui*>

<DOAMNA> <DAMA>

<*Adică (arată publicul)*>

Pag. 507, r. 1—3: *Ne vom da, doamnă, toată* <osteneala> *silinţa să* <vă merităm protecţia> <(îi sărută mâna, uitându-se la public> vă *dăm* un teatru cum doriţi. Şi acum (uitându-se la ceas) fiecare la locul său... Incepem!

r. 4—5: (*Dama* <cant> <fredonează> porneşte spre fund *fredonându-şi cântecul favorit;* toţi <îi răspund> o *acompaniază*, petrecând-o...

r. 6—7 lipsesc.

In scrisoarea menţionată, către Davila, cu data 7/20 Sept., Caragiale îşi exprima bucuria « în privinţa publicării simultanee a Instantaneului », — *în Noua revistă română.* In acelaşi timp dădea instrucţii însă pentru tipărirea în broşură, ceea ce nu s'a mai făcut, cu însemnarea: « Reproducerea oprită ».

Pag. 509: *MODERN, monolog burlesc.*

Foaie volantă, fără dată şi semnătură, tipărită numai pe o faţă şi pe trei coloane verticale, cu spaţiu la mijloc, — fără indicarea tipografiei. Scris împotriva d-lui dr. Cl. Blumenfeld, pe atunci redactor la *Opinia* din Iaşi, probabil în acelaşi an, 1907, când Caragiale a avut să se plângă de o notă imprudentă a celui de mai sus.

Pag. 517: *1 APRILIE, monolog.*

Tipărit întâiu în *Schiţe uşoare*, Biblioteca pentru toţi, Nr. 58, Anul II, Aprilie 1896, apoi în ediţia Operelor, Minerva, 1908, la sfârşitul volumului *Teatru.*

Rostit pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti, în cursul « săptămânii Caragiale », consacrată amintirii marelui dramaturg, la începutul stagiunii 1912—1913 (6 Septemvrie 1912, cu *O soacră* şi *Năpasta*).

NOTĂ. Bibliografia operelor dramatice ale lui I. L. Caragiale este următoarea:

1. *Teatru*, Socec, 1889, cu o prefaţă de Titu Maiorescu *(Comediile d-lui Caragiale).* Conţine: *O noapte furtunoasă, Conul Leonida faţă cu reacţiunea, O scrisoare pierdută* şi *D'ale Carnavalului.*

Aceeaşi ediţie s'a răspândit peste câţiva ani, sub o nouă copertă, ca ediţia a II-a, dar verificările noastre ne-au dus la constatarea că e aceeaşi tipăritură, cu coale de mai multe calităţi de hârtie, în acelaşi loc, cu numărul de ordine al lor, identic şi cu aceleaşi erori de tipar.

2. *Năpasta*, Haimann, Bucureşti, 1890.

3. *Teatru*, Colecţiunea Şaraga, [1894], în două volume, cu *O Soacră* şi *Năpasta*, pe lângă comediile din ediţia Socec.

4. *Teatru*, în *Opere*, Minerva 1908 (piesele de la 1—2 şi *1 Aprilie*).

5. Dintre traduceri, *Roma învinsă*, la Sibiu, Biblioteca poporală a Tribunei, 1887.

Caragiale a dat dispoziţia expresă, în toamna anului 1911, lui Emil Gârleanu, directorul Teatrului Naţional din Craiova, de a lua ca text valabil una din ediţiile mai vechi (Socec sau Şaraga), în locul ediţiei Minerva (cf. planşa Nr. 2, la sfârşitul volumului), care se vede că apăruse cu greşeli de tipar mai numeroase. Călăuzindu-ne de voinţa autorului, am procedat la fel, luând ca text de bază primele două ediţii şi confruntându-le, spre a corecta greşelile de tipar ale uneia după lecţiunea celeilalte.

Ne-am folosit şi de manuscrisele următoare:

1. *Conul Leonida faţă cu reacţiunea*, din 1878—1879, aflător în arhiva Fundaţiilor Regale (donaţia Marica Mateiu Caragiale).

2. *Hatmanul Baltag*, din 1883, biblioteca Teatrului Naţional, descoperit de d. Teodor Scarlat şi pus de d. Camil Petrescu, directorul Teatrului Naţional din Bucureşti, la îndemâna noastră.

3. *Incepem!...* din 1909, în păstrarea d-lui V. Enescu, director de scenă al Teatrului Naţional din Bucureşti şi de asemenea încredinţat nouă spre a extrage variantele.